36
16 D
7

£ 3 [illegible]

36. 16. D. 7

36.16.D.7

SCRIPTVRAE MEDVLLA.

ARCANORVM CHRISTI,
quibus ſingulæ mundi ſunt locupletatæ ætates, pia, docta, ac clara detectio, necnon perexacta diſcuſſio.

In qua (præter id, quòd ad CHRISTVM *uſque, quàm accuratiſſime, totum digeſtum eſt tempus: & quod de eo, ad ſæculi remanet uſque calcem, non temere eſt coniectatum: præter id, quòd quæcunque inſignia, tum in lege, ac prophetarum oraculis, tum in typis, & maiorum hiſtorijs, id genus, recondita ſunt ſacramenta, tam perſpicuè ſunt patefacta, tamq; argute, & religioſe diſpoſita, ut iure, nihil deſideres) non modo iuxta ſenſum, ut uocant, literalem, ſed & iuxta myſticum illum, ac reconditiſſimum intellectum, quo eximia futurorum, ad* CHRISTVM *uſque, inſtituta ſunt uaticinia: ſex mundi ſunt interprætati dies: ubi conſtat cuncta quæ euenerunt eouſque, conſonare tam exacte: ut fere uideantur hiſtoriæ.*

Per R. P. D. Iacobum Naclantum,
Clugienſem Epiſcopum.

VENETIIS, M. D. LXI.

Scrutamini ſcripturas : quoniam teſtimonium perhibent de me. Ioan. V. Et impleri oportet, quæ in lege, pſalmis, & prophetis, ſunt ſcripta de me. Luc. XXIIII. Nam finis legis CHRISTVS. Rom. X. Cui & teſtimoniū perhibent omnes prophetæ. Act. X.

SANCTISS. AC BEATISS. PATRI, ET DOMINO NOSTRO, PIO IIII. PONT. MAX.

Iacobus Naclantus, Clugienſis Epiſcopus, felicitatem perpetuam.

QVI RITE inſtituere Reſpublicas, non modo diſtinxerunt in populo gradus, ſtatueruntque Senatores, Equeſtres, & de Plebe, quemadmodum apud Romanos: non modo conſtituerunt Conſules, Prætores, Tribunos, ut optime res componerentur ciuiles: ſed & accuratiſſime diſpoſuerunt de Religione, deq; Sacerdotibus: quibus & primas tribuerunt partes: ut & Deo, uti par erat, debitus redderetur cultus. Quare & Pontifices, ut præcipuos religionis miniſtros, inſignibus affecerunt honoribus: nec tantum in noſtris Italiæ partibus, ubi & Etruria, non potiori, forſitan ratione, quàm à Thure, ſeu, ἀπὸ τοῦ θύειν, quod eſt ſacrificare, nuncupata Thuſcia eſt, ſed & apud nationes Barbaras: quemadmodum & in Aegypto, in qua omnes diuino cultui mancipati, nedum à communibus eximebantur oneribus, ſed & magnificentiſsime ex ærario prouidebantur publico.

Fuit & Religio in præclarioribus mūdi regionibus eouſq; celebris, ut nulla res duceretur celebrior, nulla illuſtrior: adeò ut & præclariſsimi uiri omni niteren-

tur ſtudio, tantum ſibi fauoris accerſere, ut fierent ſummi Pontifices: ſicut de C. legitur Cæſare, qui, pro Metello Pio defuncto, in ſummum obtinuit ſubrogari Pontificem: & de Aemilio Lepido, qui, Cæſare interfecto, non paruo negocio, in Pontificis locum ſuffectus eſt. Et quid multis: quando eo donati ſunt dignitatis, eo celſitudinis, ut paſſim, uiri illuſtres, & nonnunquam Principes ſummi, procumbe-
Ioſephus 9. Antiqui. octauo. rent eis? quod & Alexander, cui ſatis non uidebatur Orbis, coram ſummo ſeruauit Iudæorum Pontifice. Denique, niſi res foret omniquaque pendenda, non fuiſſet Dominus, & ut præclarum, ac præſtantiſsimum munus, populo à ſe delecto, pollicitus: quòd ſi maneret promiſſis, ſuisq́; obtemperaret mandatis, in ſacerdotale illum proueheret regnum: ut in Exodo, decimo nono.

Quid ergo? Si rite ita factũ eſt, apud ethnicos: Si iure, id in republica ſeruatũ eſt Moſis: quãto magis probandũ eſt, in republica CHRISTI; Cuius caput, ſummusq́; Princeps, ſummus eſt, & Sacerdos? In qua ſi ſacerdotalis ſanctitas maieſtati nõ præponeretur regiæ;
1. Pet. 2. Apoſtolorũ princeps, Eccleſiã alloquens CHRISTI non commutaſſet Exodi uerba, Vos, inquiens, genus electum, regale Sacerdotium: & non, ut eo loci, ſacerdotale Regnum. Siquidem, currente Synagoga, ſacerdotium accedebat Regno: at CHRISTI, refulgente Eccleſia, regnum accedit Sacerdotio: ut perſpicue uerba utroque præſeferunt ex loco. Ergo iure, in Eccleſia, quæ Regnum eſt, & Reſpublica CHRISTI: & prior, & præſtantior pars, Religio eſt, & Pietas propter hoc, in Deum, & Sanctos.

Nam

" Nam licet, apud Gentes, alia ſit, à Pietate, religio: cũ
" hæc Deũ attendat, immolet, & uti primo rerum prin
cipio, ac omnium bonorũ Oceano, in quo uiuimus, Acto. 17.
" mouemur, & ſumus, debitum exhibeat cultum: illa
" uero, ad proximos ſit reſtricta parentes, patriam, &
" ſanguine iunctos, quibus ut decet impendit obſe-
" quia: fideles tamen (etſi de qua loquuntur, non reijcitur pietas) quia & Deum uenerantur ut Patrem, quin & paſſim, eo interpellant ſub nomine: agnoſcunt & ut patriam, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, utq; conſanguineos, cœleſtis politiæ ciues: non iniuria, immo egregio cum ſacramento, in Pietatem religionem congerunt, transferuntq;. Verum non politicam, quam inter ſe, ſeruant in præſentia, homines: ſed Chriſtianam, quæ Deum, ut Patrem, ſicut diximus ſuſpicit, ſupernam ueneratur curiam, & Sanctos colit, qui ſe receperunt, in eam. Ergo, in Deum, cœleſteſq; ciues pietas, apud fideles, religio eſt: ergo & potiſſimum, reipublicæ CHRISTI, ſtatuendum eſt munus: ergo & præ omnibus, illius habet congruere capiti: ergo, ſicut CHRISTO primum, qui extitit tam eximie Pius, ut nunquam, ut inquit Paulus exauditus non ſit, ſuam ob pietatem: ita & mox, eius ſacroſancto, eſt oportuna Vicario: & per hoc, ſummo maximoq; Pontifici.

Gal. 4.

Heb. 5.

Summo Pōtifici Pietas maxime neceſſaria.

Quare, non ſine diuino factum eſt auſpicio, ut & Tu fœliciſſime Pōtifex, PII, inauguratus ſis nomine: ut quod perilluſtre omnibus ſit inditiũ, te nuſquã cœleſtem nō attendere Patrẽ, nuſquam ad ſupernam non æſtuare Politiã, nuſquã glorioſos non uenerari ciues, Deiq; domeſticos: tametſi, nec ut Pijſſimus Pater, il-

los

los obmittis, quin & toto complecteris pectore: qui præſenti agone grauati, ſuſpirant aſſiduè, ſi quan-
Rom. 8. do, ſi quo modo, de corpore iſtius abſoluantur mortis: ut coram poſſint, & abſolutæ perfungi pietatis officijs, & mutuis, dulcibusq; (ut inter conſanguineos) potiri complexibus. Nec ab re, cum non tam Vrbis, quàm Orbis, ſis ſupremus Antiſtes: cui & fidelium omnium, quocunque uerſentur loco, cura eſt credita, cunctorumq; inſtitutus es Paſtor & Pater: ſicut & nos, è diuerſo, tibi aſcripti ſumus, ut obſequentiſſimæ oues, & ueluti chariſſimi filij.

Et quanquam Chriſtiana pietas, nunquã (uel à teneris) tuo non inſederit animo: quanquam ſemper ſe prodiderit, magnificeq; profuderit: modo tamẽ, eò contrectatur uberius, quò ad ſummum euocatus apicem, non immerito fulget illuſtrius, & exundat, omni ex parte locupletius: quandoquidem & ea potiſſimum ratione, in tam percelſum euectus es gradum, ut non ſecus ac Sol, in caliginoſo reſplendeas
2. Pet. 1. loco, donec clarius illuceſcat dies, & Lucifer totius pietatis CHRISTVS, in quàm pluriũ reniteſcat cordibus: qui ab impio, omniumq; tenebrarũ principe, dementati, à uera nedũ deſciuere pietate: ſed & capitaliſſimi, illius euaſerũt hoſtes: dũmodo ſua pro pietate faxit Deus, ut mundus, nonmagis, ut ſolet,
Ioan. 3. ſuaq; demerẽtur flagitia, tenebris afficiatur quã luci.

Qua quidem in re, quantum tuus propendeat animus, nemo eſt qui non probet: cum exploratiſſimum mundo ſit, quanto urgeas zelo, tum reſtitutionem morum, tum promotionem generalis Concilij, necnon pietatem Chriſtianam: ut tandem,

dem, nihil errabundis deſiderandum ſit ouibus, ut reſipiſcant, nihil impijs, ut ad Quater Pium reuertantur Patrem. Qui & præſtò eſt, ut illos excipiat, pijs complectatur ulnis, foueatq; paternis uiſceribus: præſtò, ut oſculetur, primam reinduat ſtolam, decoret aureo anulo, honeſtet oportunis calceis, inſtruat altaris menſam, & diuinæ laudis, reſonare faciat Symphonias. Luc. 15.

At iam meæ ſunt partes, ut non ſecus ac pius filius, Pijſſimo procumbens Patri, pij animi, pium aliquod exhibeam pignus: quare, & pium hunc laborem (etſi opus, mea pro imbecillitate, tenue) Pijs tuis pedibus ſubdo: haud inſcius, quòd ſicut pio, filialiq; exhibetur animo, ita & pio, paternoq; recipietur affectu. Qui, ſi tuo (quod ſupremum eſt) fuerit approbatus iudicio: pias cœleſti Patri, referam gratias, orans obſecransque, per ſuum ſemper Pijſſimum filium, qui nunquam pro ſua, ut diximus, non exauditur pietate, ut diu, te PIVM, Paſtorem, Patrem, ſummumq; Pontificem, ſuæ ſeruet Eccleſiæ: quam ut ſeruaret, ſumma cum pietate, Vnigenitum dedit. Cui gloria. Amen.

Pio pia decent.

Hebr. 5.

SCRIPTVRAE MEDVLLA, VEL, ARCANORVM CHRISTI, quibus ſingulæ mundi ſunt locupletatæ ætates, pia, docta, & clara detectio: necnon perexacta diſcuſsio.

PER R. P. ET D. IACOBVM NACLANTVM, CLVGIENSEM EPISCOPVM.

PROLOGVS.

B

ARCANA Dei, ut ſunt ſacroſancta: ita & merito, diuinis in literis, haud ſimplici uelo, ſunt obtecta: idq́; , ut uidentes non uideant, & non uidentes intelligant: ut domini ſententia eſt. Qui & nonnunquam gratias egit Patri, quòd hæc abſconderit ſapientibns, & pruden tibus, iudicio mundi: & reuelauerit paruulis & contemptibilibus, in oculis propriis. Et ea maxime, quæ decre ta erant, in CHRISTO: ut quæ placuit, non modo ſub Matt. 11. & 11.
C rebus obtegere typicis, aut maiorum geſtis: ſed & non raro, ſub tam humilibus recondere ſymbolis: ut non ſolum deprehendi non poſſent, ſapientia & iudicio hominum: ſed nec penetrari, ſtudio ac perſpicacia Sathanæ. Nam licet non fugiſſet eum, redimendum eſſe, genus humanum: non fugiſſet amiſſurum ſe, mundi regnum, deſtituendum ſpoliis, & tropheis, fraudulentia partis, & iniuſte detentis: callebat & ſe, in profundiorem, tandē coniiciendum tartarum, ibiq́; nedum irreſolubilibus ſe uinciendum catenis, ſed & perpetuis inurendum flammis: cum ea inculcent literæ ſacræ, crebro repetantur in ſynagogis, & filiis quaſi per manus tradantur, à paren tibus: Verū quia res ſibi fuerat permoleſta, uiſu, & ani-

maduerſione grauiſsima: illam, uel diſsimulabat, uel D
peruerſo interpretabatur iudicio, uel iniquo peruertebat affectu. Præter id, quòd blandiendo ſibi, præſumebat plurima, ſupra uires: Præter id, quòd Deum, non manſurum, argumentabatur promiſsis, tum quia exiſtimationem fugiebant omnium, tum quia grauiſsima ponderabat hominum ſcelera, & potiſsimum populi prælecti, ac præ omnibus grati. Accedebant & à ſe excogitatæ fraudes, tentandæ proditiones, inſidiæ, ſtratagemmata: & id genus, machinationes innumeræ. Quæ plane omnia, non ſolum, ab iis, quæ nouerat, dimouebant animum, ſed & auocabant eò uſque, ut non ſecus, ab illo ducerentur ac ſomnia, quin & manifeſta deliria: Deo E
quoque, id iuſto iudicio, tum permittente, tum & coo-
Matt. 7. perante, ne proiicerentur margaritæ: nam cum foret, omnium ſuperbiſsimus, indignus erat ſecretorum cœleſtium: & CHRISTI maxime, cuius erat capitaliſsimus hoſtis, Et licet, nunquam CHRISTI beneficium, modo quopiam, non illuxerit mundo: licet, & eò detectius, quo exhibitionis tempus indiſtantius: licet & electi, ea fuerint notitia perſuaſi, cum doctrina CHRISTI, niſi am
Heb. 4. mixta fidei, ad ſalutem non profit: Illa tamen detectio, propalatioq́; , ſicut non proficiebat reprobis; ita nec illuſtrabat Sathanam. Quippe qui doctorem, non habebat internum, minusq́; ſancti ſpiritus concitabatur im- F
pulſibus: quibus, uel illi reuelarentur oculi, uel referarentur aures: quin & uidens obcæcabatur magis, & audiens, in utranque, non tam obdormiebat, quàm & obſurdeſcebat aurem: ut iure, riteq́; , cum omnibus agitur obſtinatis. Licet inquam electis, nunquam CHRISTI munus, fuerit penitus occultatum, ut qui ſaluari non po
Rom. 3. terant, niſi fide, eius in ſanguinem, ut Apoſtolus docet:
Apoc. 13. propter quod & Dilectus, agnum occiſum afferit à prin cipio: licet & pro temporum ratione, nunc magis, nunc minus, fuerit patefactum: quoniam magis, tempore legis ſcriptæ, quàm inditæ: Poſtquam tamen ortus eſt Sol, poſtquam progreſſus eſt ad meridiem, poſtquam Euan-

A gelium palam, cepit toto mundo diffundi: non modò, CHRISTI munus, redditum eſt dilucidius, ſed omni denudatum uelo: adeo ut ultra nefas, non ſit, ingredi ſanctorum ſancta. Ergo licuit atteſtari Paulo, CHRISTI ſacramentum, prioribus agnitum, non fuiſſe ſæculis, ſicut ſanctis Apoſtolis: Quibus & reſeratus eſt ſenſus: ut illud ſacris in literis cerneret quam perſpicue. Nec modo Apoſtolis, ſed & per eos fidelibus aliis: quibus & datum eſt noſſe myſteria regni Dei, ut amicis, & non ut exteris, in parabolis: quin & reſeratus ſcripturarum liber, & ſeptem reſoluta ſignacula, quibus ſeptem mundi ætatum, recondita fuerant ſacramenta: ut indubie, terra

Eph. 3. Ioan. 20. Luc. 24. Apoc. 5.

B (iuxta oraculum) repleta ſit ſcientia Dei. Quin & eccleſia CHRISTI, tam uberi donata eſt, arcanorum Dei notitia, ut & conſcia facta ſit, omnis ueritatis: & ea perſpicacia, ut ab illa, non modo, doceri potuerit mundus, ſed & principatus & poteſtates, in cœlo, ut Paulus ſcripſit: & ea firmitudine, ut baſis reddita ſit, & fundamentum Chriſtianæ doctrinæ. Ergo haud mirum, ſi paſſim, ſacræ deteguntur literæ: ſi palam reuelantur, ſacramenta cœleſtia: ſi & in illis, die noctuq́;, ueri reficiuntur fideles: ut quibus dulcis eſt ſermo CHRISTI, dulcis & uox ſacroſanctæ eccleſiæ. Siquidem ſcriptum eſt. Audi fili diſciplinam patris tui, nec dimittas legem, matris

Eſa. 11. Eph. 4. 1. Thi. 3. Prou. 1.

C tuæ: ut addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Et licet in eccleſia, diſtincti ſint gradus, diſpartita munera, & officia: licet & ſermonum interpretatio, donum ſit, ut uocant, gratis datum, & concedi ualeat peccatori: nullius tamen conſtans, nullius infallibilis, mea ſententia, interpretatio eſt: niſi ad lydium collata lapidem, hoc eſt, ad cenſuram ſacroſanctæ eccleſiæ, & per hoc, paſtorum & ſacrorum doctorum in ea, & præſertim, ſum-
„ mi Pontificis: cui cum proprium ſit, rite CHRISTI oues
„ in uniuerſum paſcere, indubie, & illi proprium eſſe de-
„ bet, pabulum ſalubre ſecernere, & per hoc, uerum à fal
„ ſo ſegregare. De qua re: nos alibi plura. Iure ergo, & nos: non ſolum, quæ hoc in opere, ſed & quæcunque

Rom. 12. 1. Cor. 12. Ad Epheſ. epiſtola dedicatoria.

alias diximus, dicemusq́;, CHRISTO fauente: iudicio D
ſubdimus Eccleſiæ ſacroſanctæ, ſummiq́; in ea Antiſtitis: quin & cuius uis, nobis rectius ſentientis.

PRAELVDIA.

Quòd CHRISTVS *Auctor eſt legis: Quòd Moſes, eximiam cum illo familiaritatem habuit: Et quòd ab eo, præclara noſtræ ſalutis ſacramenta, edoctus eſt.* CAP. I.

PROPHETA, qui legem promulgauit Hebræis: per Angelos quidem ordinatam,
Gal. 3. Acto. 7. diſpoſitamq́;, ut teſtatus eſt, Stephanus, E
& Apoſtolus: quos (etſi nonnulli, Moſen interpretantur, & Aaron; nonnulli maiores, minoresq́; illius populi ſacerdotes:
Malac. 1. quibus, & ſacris in literis, non ſemel Angelorum con-
Apoc. 1. ceſſum eſt nomen: & palam eſt, penes illos etiam, non tam ordinem & diſpoſitionem legis, quàm & interpretationem eius: immò & tam arctum, inter legem, & ſacerdotium eſſe gluten, ut alterum, diuelli non poſſit, ab
Hebr. 7. altero: ut perſpicue Apoſtolus docet) non puto abſurdum, ſi & mentes, ut plurimum fit, atque à Græcis maxime, interpretemur Angelicas: quin & forte non mediocriter quadrat. Idq́; non tantum, ſicut Oecumenius F
dicit, ut Iſraelitarum militia, reſpublicaq́;, exemplum cœleſtis foret exercitus, ac beatarum mentium politiæ; ſed ut & urgentioribus afficerentur ſtimulis, ad CHRI-
1. Pe. 1. STVM, in quem, ut Petrus inquit, ſemper ardent, geſtiuntq́; ſuſpicere, quin & illius in gratiam, omni ſtudio, omnem operam, nituntur expendere, eũ populum prouocare: immo & ad illum capeſſendum, ac fide, & dilectione, ſtrenue apprehendendum, indeſinenter urgere: idq́;, tum internis motibus, impulſionibusq́;, tum innumeris, legis minis, ſuppliciis, excarnificationibus: haud ſecus ac ſollicitus, moroſusq́; pædagogus, ad rectam, laſciuientes, petulcosq́;, ſolet reuocare iuuenes: ac tota

A uirili adigere, ad ſalutem. cui rei, & lex, inſtrumentum aptiſsimum eſt: Paulo atteſtante, quòd per Angelos quidem extitit ordinata, ſed in manu, Mediatoris: hoc eſt, ad apprehendendum, nam Hebræa eſt phraſis, Mediatorem. Non illum, qui ſequeſter, extitit inter Deum, & Iſraeliticum populum: ſed illum, qui mediator datus eſt Dei, & omnium hominum. In quo, nec tantum, ambi erant uniendi parietes, quin & benedicendæ omnes nationes mundi: ſed & Deus, qui unus eſt, nec magis Iudæorum, quàm gentium: qui & uult, omnes fieri ſaluos, ſineq; perſonarum reſpectu, iuſtificat circuncíſionem, ex fide, & Præputium per fidem, non modo mundum, Gal. 3. 1. Thi. 2. Eph. 2. Rom. 3. Gal. 3. 1. Thi. 2. Rom. 3. Ephe. 1.

B ſibi ſtatuit reconciliare, ſed & recapitulare: quin & in ſortem, longe meliorem, prouehere.

Moſes inquam, qui legem promulgauit, illam ſuo marte non reperit: ſed illius Dei didicit admonitione, qui illi primum ſe detexit in rubo: quem etſi uidit inuri, attamen non conſumari: deinde & in denſitate nubis, in qua & legem exactiſsime tulit: idq; in uertice Sina, magnis cum fulgoribus, & tonitruis. Quem ſane Deus: ut probe, non tam Chriſoſtomus ſentit, quàm & Auguſtinus, ſecundo aſſerit de Trinitate, & Ambroſius, primo libro, de fide, CHRISTVS erat: qui & noſter eſt legislator, & iudex, ſicut & frater domini ſcripſit. Vnde, & à Moſe, Iac. 4.

C primo loco, & poſtremo à Stephano: Angelus appellatus eſt. Non quidem, quia Michael, quem ex Propheta, cuſtodem fuiſſe autumant ſynagogæ, aut alius, cuius uolueris hierarchiæ: ſed quia ille magni conſilii, diuiniq́ue nuncius teſtamenti: quem & Pater, noſtra tandem infirmitate ueſtitum, legare deſtinauit in mundum: ut non ſolum Moiſi, familiæq; Iſraeliticæ, ſuam patefaceret uoluntatem, ſed & orbem uniuerſum, Dei ſapientia, redderet locupletem. Cui & ſymbola, quibus, tum Moſi, tum populo, ſe oſtendit: apprime quadrant. Nam cum ſit Deus, & homo: primum, haud dubiũ, quàm ut Deus, congruat ignis. Vt qui ardor immenſæ eſt charitatis, & ignis, ſeueri iudicii: & in peccatores maxime, & præſertim Eſa. 9.

tim, in nouiſsimo die: in quo, & ignis uniuſcuiuſque D
examinabit opus, cum ad purgandum, ſi neceſſe fuerit,
aurum, argentum, lapides precioſos, tum ad conſumen-
1. Cor. 3. dum ligna, fœnum, & ſtipulam: ſicut docet Apoſtolus.
Deinde, ut homo: & conſonat, non mediocriter, rubus,
et præſertim poſtquam peccatum, naturã noſtram inua-
ſit: eamq́; à ſuo nõ ſolum ſtatu dimouit, ſed & longe de-
generem fecit. Nam licet homo, propria ex natura, ar-
bor nuncupetur euerſa: non tamen, arbor ex natura, de-
cernitur infructuoſa, minusq́; ſpinis, uepribusq́; obdu-
cta: ſed id, ex peccato, ſortita eſt primi hominis, qui nõ
modo ſua culpa, terra redditus eſt, inanis & uacua, ſed
horrendis ſpinis, ac tribulis obſita, & obtecta. Ergò tro E
po arboris reſeruato, in rubo, haud iniuria præſeferetur.

Et quanquam, à CHRISTO ſumpta, quouis pecca-
to, noſtra natura caruerit, ut qui de ſpiritu ſancto con-
ceptus, Adæ peccato, maculari non ualuit, ob idq́; ſpi-
nis expers fuerit, nedum cupiditatis, quam cum uepri-
Luc. 8. bus, dominus confert, ſed & ſtimulis concupiſcentiæ,
quæ paſsim etiam fidelium, non modo turbant, ſed & la
cerant corda: quia tamen, per omnia debuit fratribus
Hebr. 2. conformari, ut miſericors euaderet Pontifex, ita placuit
illam aſſumere, ut etſi peccatis non erat obnoxia, nul-
losq́; ex ſe peccatorum admittebat aculeos: quia tamen
ſpinis, tribulisq́; nunquam noſtrorum, non excarnifica F
batur criminum, haud immerito, ſi nec ſentibus, quo-
uis pacto uacaſſe conceditur. Præter id, quòd & carnem
induit, eòuſque peccatrici perſimilem: ut non modò
humano non diſtingueretur iudicio à peccatoribus, ſed
nec forſan iudicio tenebrarum principis, cum & non ra-
ro, id explorare contenderit: ut eo quidem pacto, uali-
Rom. 7. & 8. dius poſſet, nedum peccatum, noſtra in carne, de pec-
cato damnare: ſed & ſecum una configere, ac è medio
denique auferre. Ergo, ignis in rubo, Deus eſt in hu-
manitate: quam nec conſumpſit, uel quia integram, om
nibusq́; abſolutã reſeruauit partibus, uel quia, ſuæ pere-
grinationis tempore, ut erat, mortalem, paſsibilemq́;
ſubſti-

A ſubſtinuit: cum tamen, uerbi ponderata præſtantia, non modo omnis fuiſſet imbecillitas abſorbenda, ſed nec nominanda: idq; non tantum, ut diuinæ congrueret maieſtati, ſed ut & beatæ, terque fœlicißimæ, illius conſentiret animæ: tametſi, diuina factum eſt diſpenſatione, ut ad reſurrectionē uſque, ærumnis ſubderetur humanis: ut habitu inuentus, ut homo, & nobiſcum uerſaretur frugalius, & ſalutem noſtram operaretur locupletius. Philip. 2.

Nubes quoque, quam CHRISTVS Angelus ſumpſit: euidens induendæ carnis, erat inditium. Nō modo, quia nubes, natura eſt leuis, & per hoc, carni, quæ ſine peccato eſt, quadrans: nam peccatum, non tantum eſt pon
B dus, ex ſententia Pauli, ſed & grauißimum pondus, ex Heb. 12. aſſertione Prophetæ: unde & talento comparatum eſt Pſal. 37. plumbeo, ut in oraculis Zachariæ. Non modo inquam, cap. 5. quia natura eſt leuis, ſed & quia Solis radios, ita oculis noſtræ ſolet imbecillitatis obtegere: ut non ſolum, non opprimantur, ſed nec hebetentur. Ergo, & hac de ratione, non mediocriter conſonat: cum nemo detrectet, quòd ſi Sol Diuinitatis CHRISTI, immenſumq; ſuæ gloriæ lumen, noſtræ mentis oculis, inuolucro non contemperaretur carnis, profecto ad illius caligaremus præſentiam: quin & ob fulgoris uim, exceſſumq; nedum imparem, ſed longe tranſcendentem uires, nec ad illud,
C quouis pacto, ualeremus attolli. Igitur, ab hoc Deo CHRISTO: ab hoc magni conſilii, magniq; teſtamenti nuncio: qui & filios Iſrael, in columna ignis, & nubis præibat, in deſerto: quem & populus, iubetur audire, Deut. 18. & ſi audire contempſerint, debeant exterminari: qui & Deus erat Abrami, Iſacchi, atque Iacobi: qui & eorum filios, in terram, quam ſpopondit, iurauitq; patribus, erat introducturus, indeq; Cananæum, Ethæum, Amorrhæum, aliasq; idololatrarum peſtes, portentis, inſolitisq; prodigiis, expulſurus: Moſes legem accepit.

Cui nec ſolum erat domeſticus, familiarisq; ſed tanta uinctus neceßitudine: ut non ſecus loqueretur cum eo, ac amicus loquitur cum amico: idq; palam, ſine umbris,

aut

aut parabolarum inuolucris: quod & in tropo (facie, ad D
Exo. 33. faciem) ſcriptura præfefert. Non quia ſecum figuris non uteretur & ſymbolis, quibus & locuturus erat ad populum: ſed quia arcana, quæ latebant in eis, & libere detegebat, & perſpicuam eorum notitiam uberrime reuelabat. Adde: quòd paſsim, & amice, una, ut prothomartir do-
Act. 7. cet, uerſabantur in eccleſia dum peregrinantur in heremo: tametſi, in ea CHRISTVS eſſet, ut dominus, & Mo
Hebr. 3. ſes, ut fidelis famulus: ſicut & Paulus atteſtatus eſt. In ſumma. In illo eſt eò uſque confiſus quin & apud eũ tam audax effectus: ut non ſolum ardore charitatis, eum in tam arctum, non uereretur reducere, cogereq́; , ut uel toti indulgeret populo, aut illum deleret ex libro ſuo: ue E rum & quod omnem exceſsit metam, non tam petiit quàm efflagitauit, ut ſibi, quod nemini in præſenti fas eſt, dignaretur concedere: nempe, uel ſuæ diuinitatis maieſtatẽ, uel illam ſuæ humanitatis gloriam, illum ue hono-
Exo. 33. rem, quibus in dextera nunc ſplendet ſui patris: ſicut & in ſe ſunt, libere intueri, fruiq́;. Quod nec lex diuina patitur, nec mentis acies in exilio ſubſtinet.

Et quanquam hac in re, fas non ſinat, mortalem uoti fieri compotem: eò tamen uſque, illi placuit gratificari, quòd licet flagitatum, penitus non conceſſerit, quoad tamen fieri licuit, magna cum ubertate elargitus eſt.
Ibidem. Eſt inquit, locus apud me, quem ingreſſus, ſuper petram F conſiſtes, uel Hebraice, rupem aſcendes: ubi & te, mea non ſine opera, in quopiam foraminum petræ, uel in aliqua cauernularum rupis, religioſe collecto, oreq́; foraminis, cauernulæue, à me manu obſtructo: faciam mox, ſuper te, bonum quodcũque tranſire, ac hunc in pactum honorem, gloriamq́; meam, poteris, ut fas eſt, contemplari. Et ut maiori cum fruge, aſſequaris, quod cupis; internæ uocis oraculo, de eximiis, præſtantioribusq́; ſecretis, quæ mortalibus quidem, ſed unice dilectis, impartiri conceditur, certiorem te faciam, ſicut et quibus uſurus ſum, præſeferunt uoces. At mei faciẽ, & præſertim ſicuti eſt: in ſeſe, quouſque paſsibili deſtituaris

uita,

uita, uidere non dabitur: & ſi me pertranſito, manuq; retracta, poſteriora, dorſumuè meum, poteris, ſi placebit, animaduertere, ac in iis, præſentibus optatis, finem imponere.

Locus, de quo ſermo: cum apud CHRISTVM ſit, hoc eſt, ſuo cordi ſuoq; proximus fauori, ac unicè ſuæ dimiſſus libertati (quod tropice, apud illum eſſe ſignificat) locus eſt, ſibi peculiariter gratus, ac eximiis amicorum repoſitus. Nam licet CHRISTVS, diuinitatis amplitudine, ubique ſit præſens: licet & glorioſæ humanitatis priuilegio, nulli rei, non adſit: licet & ſuæ ſapientiæ profunditate, à fine attingendo uſque ad finem, nulli rei non cõ- Sap. 7.
B ſulat: licet ſuæ poteſtatis robore, cuncta ſubſtentet, ſeruet, agatq;: & inacceſſo ſuæ lucis ſplendore, uniuerſa reficiat, luſtret, inflammet: Nihilominus ſicut ſuæ uenerationi, templum ſelegit materiale, in quo, peculiari ſe fauore demonſtret, detegatq;: ita & ſelectis amicis, ſecretiorem conſtituit habitaculum: in quo, illis cum, & familiarius agat, & locupletius ſecreta denudet. At quid illud? Fortè quòd olim potuit definiri Iudæa, aut ſi malueris ſynagoga, cum non temere Propheta canat: Notus in Iudæa dominus. Et Apoſtolus. Quid amplius Iudæo, quàm Græco? hoc inquit, quòd credita illis ſunt, eloquia Dei. Sed modo, eſt fortaſſe gentilitas, nouaq; Pſal. 75. Rom. 3.
C eccleſia CHRISTI: in qua, non ſolum, ad conſumationem uerſaturus eſt, uſque ſæculi, ſed & ea conuerſaturus eſt neceſsitudine, ea familiaritate: ut tanta copia, omnes repleat notitia ſui, quòd nemini ſuggerendum ſit, noſce dominum: ſicut & prænunciauit oraculum. Ierem. 31. Verum hæc generalia ſunt: & fortem præſentem locum, non pertinent.

Ergo locus, de quo dominus (ſi de corporeo agitur: ſicut, ſi non fallor, agendum uidetur) locus peculiaris eſt, ac ſuapte natura pacificus, & ſtrepitibus, inacceſſus. Idq; non tantum, quia in pace, illius locus eſt factus: ſed & quia Deus non eſt diſſenſionis, ſed pacis: cum nunquã ad illam, non prouocet, ſuis eam mandauerit, & perpe- Pſal. 75. 1. Cor. 14. Ioan. 14. & alibi.

tuô, teſtamento reliquerit: Præter id, quòd in dextera D
conſtitutus Altiſsimi: nullam apud ſe patitur tranſmuta
tionem, nullam admittit uiciſsitudinem: ſicut & illius
Iac. 1. teſtatus eſt frater. Deinde, locus eſt ſolitarius; unde &
Oſee. 2. ſcriptum eſt. Eam ducam, in ſolitudinem: & loquar ad
illius cor. Eſt inquam ſolitarius: quandoquidem eô lo-
ci, neceſſe eſt, ſoli CHRISTO uacare, & unice ſe illi cô
Ioan. 6. mittere. Propter quod, & turbas refecit in ſolitudine,
Luc. 15. & in deſerto oues remanent, nonaginta & nouem: ad
quas, & eſt reuocanda centeſima, quæ ad tempus, receſ-
ſit ab eis. Nec locus, ideo eſt deſertus, quia ſit ſterilis,
uel minus irriguus, aut uepribus occupatus: quandoqui
dem ibi uberrima uigent paſcua, ibi refectionis aquæ, fœ E
liciſsima copia, quibus & paſcuntur, & potantur oues:
ibi horti extant, tum floridi, tum ameniſsimi, in quibus
Can. 1.2.3. deliciatur CHRISTVS cum amicis: ibi non tam ſuauiſsi-
mæ uites, quàm uinariæ cellulæ, in quibus & reficitur,
& refocillatur, ſuis cum electis: ibi & lectuli Salomonis,
in quibus cubat, dormitq́;, in meridie, cũ adoleſcẽtibus.

Et ut rem explicem: Locus hic, tertium ab Apoſto-
2. Cor. 11. lo, nuncupatus eſt cœlum: ad quod, & ſe aſſerit aliquan-
do raptum, & ob ſummas, indicibileſq; delicias, in pa-
radiſum ſe teſtatur exceptum. Nec quidem mirum, cum
regio ſit beatorum: ubi nihil admitti poteſt, non proſpe-
rum, nihil non maxime fortunatum. Et licet, ſi cœlum, F
ut placet aliquando philoſophis, acciperetur pro mun-
do: haud dubium, quòd intellectualem exprimeret, ter-
tium, ſicut cœleſtem, ſecundum, & elementalem poſtre-
mum: de qua re, & Plato, & Pythagoras plura, & recte,
& in præſentia accommodate: tamen magis diuinis con
ſentimus literis, ſi cœlum intelligatur Empyreũ: in quo
etſi iugiter delicientur beati, fideles tamen, & ii maxi-
me, qui gratia potiuntur CHRISTI, illo non raro con-
ſcendunt: immo & ibi frequenter conuerſantur. Quip-
Col. 3. pe qui, non modo, quæ ſurſum ſunt quærunt, non modo
2. Cor. 4. non afficiuntur, ſed nec plus æquo, contemplantur, quæ
uidentur, & temporalia ſunt, ſed iis, quæ non uidentur,

&

A & æterna ſunt ſuerum & cœleſti fruuntur politia, in qua & gaudent, ſe aſcriptos eſſe conciues, & domeſticos Dei. Eſt inquam cœlum Empyreum: quoniam & inter proprie nominatos, ipſum decernitur tertiū, omniumq́; ſupremum. Sub quo eſt aqueum, & ſub hoc, firmamentum, cum reliquis: in quibus ſunt aſtra, & ita ſunt firmamento connexi, ut à Moſe ſint haud iniuria, uno pro cœlo computati. Gen. 1.

Ergo qui CHRISTI gloriam, honoremq́;, quibus nitet in dextra ſui patris, ardet, geſtitq́; uidere: primùm opus eſt, ut illò, mente transferat ſeſe, immo ut illò eius mens rapiatur à Deo: ſicut & in Apoſtolo, factum eſt.

B Siquidem non ea ſat eſt, cœli conſcenſio, quæ CHRISTI membris eſt frequens, de qua, & cum uaſe nonnunquam glorientur electionis, noſtra conuerſatio in cœlis eſt: ſed longe exigitur eminentior, longæq́; cumulatior: nempe quæ ſecum habet raptum, extaſimq́;. Et hæc quidem tantæ eſt exacta præſtantiæ, ut mens neſciat cum Apoſtolo: ſit, uel non ſit, in corpore. Nam eo in ſtatu, adeo inuenitur abſorta: ut non modo, non grauetur carne: non modo exempta ſit, à quibuſuis concupiſcentiæ ſtimulis: ſed nec ſuis in actibus, operibus ue, corporis egeat adminiculo, aut externorum ſubminiſtratione. Ergo ſi corpore opus non habet, immo nec ad illud, ſe quo uis Philip. 3. 2. Cor. 12.

C modo conuertit: mirum non eſt, ſi in eo ſit, uel non ſit, non agnoſcit. Talem ergo in locum, mens aſſumpta fidelis: primùm ut petræ ſiſtat, neceſſarium eſt. In qua, ſi fidei intelligitur robur, ſicut cum dictum eſt Cephæ, hanc ſupra petram, meam ædificabo eccleſiam: denotatur quòd eò loci, hunc in modum aſſumptus, qui eſt ſuapte natura comprehendentium, in quibus fides, locum non habet, uiator eſſe non deſinit, ſed & fidei, & quidem conſtantiſſimæ, ipſi inniti opus eſt. Et quidem nō immerito: quoniam ſi uiator, communi lege, ut myſteria intelligat Euangelii, arcanaq́; capiat IESV CHRISTI, oraculo exigit atteſtante, fidei adhæſionem indubiam, nulloq́; dimouendam pacto, quandoquidē ſi hunc Mat. 16. Eſa. 6.

in modum, non credimus, haud immerito, non intelligi- D
mus: cur in tam eximia, rerum earundem notione, fidei
opus non erit ſoliditate, ac uiuaciſsima eius uirtute?
1. Cor. 10. At ſi CHRISTVS accipitur, qui Pauli teſtimonio, ſpiri-
tualis eſt petra, regēs ſubſtinensq́;, quoduis ſpiritus ædi
ficium: palam quàm conſonet. Siquidem præclara, per-
ſpicuaq́; illius notitia, haud aliunde dimanat: cum ex il
lo, uti ex pleniſsimo fonte, effluant non modo, uiuæ gra
Ioan. 4. & 7. tiarum aquæ, ſed & flumina ſapientiæ, & ſcientiæ Dei.
Quas non ſolum lubens, ſineq́; præcio, profundere eſt
Eſa. 55. paratus, promptusq́;: ſed & ad illas, ubertim excipien-
das, omnes prouocat, ſtimulatq́;.
Verum ſi litera delectat Hebræa: rupes aſcendatur, E
hoc eſt, ad altam, eximiamq́; CHRISTI contemplatio-
nem, animus applicetur, neceſſarium eſt: qui non mo-
do eſt rupes, ſed & mons ingens, immenſusq́;: nempe il-
Dan. 2. le, qui ex lapide, de monte ſine manu cadente, in mon-
tem tantæ ſurſit magnitudinis, quòd uniuerſum imple-
uit. Aut qui in uerticibus, erectus eſt montium, & ſu-
Cap. 2. per omnes eleuatus eſt colles: ſicut Eſaias dixit. Siqui-
dem, ſi in CHRISTO, diuina ſpectetur natura: haud du
bium, quòd tantæ eſt celſitudinis, tamq́; ingentis emi-
nentiæ, ut celſior, eminentiorq́; cogitari non poſsit: eſt
& tantæ immenſitatis, quòd cœlum terramq́; repleat, un
de et reperitur ubique. Si humanitas attenditur glorio- F
ſa, non ſolum, mons eſt maximus, ſuperq́; omnes col-
les eue&tus, quippe qui nedum omnes humanas ſuperat
poteſtates, ſed et ſuis ſternit ſub pedibus: uerum et ſu-
per ſublimiores exaltatus montes, quia et ſuper poten-
tatus eſt eleuatus cœleſtes: ut qui caput factus eſt, non
tam hominum, quàm Angelorum, immo et cuiuslibet
Col. 1. creaturæ: quandoquidem in ipſo, tum innouanda, tum
Eph. 1. recapitulanda ſunt omnia, cœleſtia, terreſtria, et ſubter-
ranea: eiusq́; in nomine, eſt genu quodcunque flecten-
dum, et ut caput, princeps, et rex, eſt qua uolueris lin-
Philip. 2. gua celebrandus: ſicut et Apoſtolus ſcripſit. Petræ fo-
ramina, rupisuè cauernulæ, quarum in aliquam ſe reci-
pere,

A pere, manuq́; CHRISTI tegi, ne forte quid ſecus, quàm par eſt attentetur, oportet) ſi de petra interpretemur fidei, illius ſunt arcana profundioraq́; ſacramenta, quæ lõge, captum noſtrum excedunt. Ergo in iis abſcondi, eſt in talibus humiliari, ac intellectum in captiuitatem reduci: idq́; in obſequium CHRISTI, quod aliud non eſt, quàm illius ſub manu cogi agiq́;. Quanquam et CHRISTI manu recludi, illius ſit, ſub protectione cuſtodiri: eius opera, ac uirtute ſeruari: nec non eius motioni, ac nutui obedire. Si de CHRISTO exponitur: foramina, illius poſſunt intelligi cicatrices: quarum uel unã ingreſſis, non modo profundiora CHRISTI uiſcerum, guſtan
B tur ſacramenta: non modo ad theſauros, pertingitur diuinitatis, ac infinitæ ſapientiæ Dei: ſed non ſecus, ac in uinariis cellulis, ab uberibus eius, quæ meliora ſunt uino, non ſolum euadunt refocillati, ſed fœliciter ebrii. Can. 1.
Manus uero appoſita, inſignis CHRISTI eſt prouidentia: quæ illos, ibi tali moderatur pacto, ut nullus temere erigat ſeſe, dicatq́;: Diues ſum, et locuples, nulliusq́; amplius egeo. Apoc. 3.

Verum ſi legeris, rupem, uarii ſunt, ni fallor, contemplationis gradus: quibus datur CHRISTUM agnoſci. Sicut enim, in domo patris, diuerſæ comprehendentium ſunt manſiones: quas ingreſsi Deo CHRISTOq́;, tali, in Ioan. 14.
C gloria, perfruuntur pacto, quo eorum ſapientia et iudicium, ſumma cum ſuauitate diſponit, uniuique ſuis reddendo pro meritis: ita et uiatoribus, eò præfato modo perductis, diuerſæ coaptatæ ſunt caueæ, prout uel illis expedit, uel Dei largitas condonauit. Nec ulli dubium, quòd tum Moſi, tũ Paulo, ſunt conceſſæ ſupremæ: quòdque CHRISTI manu, peculiariter ſunt protecti: ne forte, aut uinculis præſentis reſoluerentur uitæ, aut peracta reuelatione, rei extollerentur magnitudine: ſicut et in Paulo cautum eſt. Qui Dei manu, opus habuit: non modo ut tangeretur, ſed et colafizaretur, ut aliquando dicit. Ergo dum Moſes, tali erat pacto detentus, CHRISTUS tranſiit, at non corporali, ſed ſpirituali progreſſu, 2. Cor. 12.

ſuper

ſuper eum: quia ſupra illius mentem, ac celſiorem ani- D
mæ partem, ut ſaltem per tranſennam, incogitabiles
eius diuitias, ingentesq́; ſuæ bonitatis theſauros, tū gu
ſtaret, tum uel exparte cognoſceret, intuereturq́;. Nem
pe, ut tanto fauore præuentus, hæſitare non poſſet, in
CHRISTO, congeſtum eſſe quodlibet bonum: omnem
excellentiam, & perfectionem, ut in quem theſauri om
Col.2. nes, ſunt a patre transfuſi, et cumuli omnium, quæ ua-
lent deſiderari repoſiti: ſed et in eo, omnem præſtolan-
dam eſſe fœlicitatem, & omnem noſtri cordis expletio-
nem. Et ut cumulatius, ſua uota ſuccederent uoces ad-
didit, quæ maxime ſcatent ſacramentis: ut amplioribus
patefactis arcanis, tū uberius euaderet flagitati compos E
tum ardentius, illi in populi obſequeretur famulatu.

Prima, quæ et repetitur uox, eſt IEHOVAH: et primo
loco, CHRISTVM, fontem omnis, ut dicunt, aſtruit en
titatis: uel ſi mauis, cuius uolueris, naturalis perfectio-
nis: quod diuinæ, indubie atteſtatur maieſtati: cui pro-
prium eſt, eſſe, ſingulis impartire. Secundo uero, eun-
dem oceanum oſtendit omnis gratiæ, quod plane huma-
nitati conſentit: propter quam, non ſolum, ut præcurſor
Ioan.1. inquit, eſt facta, ſed et per illam, ad nos omnes, profu-
ſa. Ergo, repetita uoce: utrunque in CHRISTO, mone
tur complecti, cogiq́;. Secunda eſt, EL: qua ſumme de-
monſtratur fortis, et potens. Quod, quàm CHRISTO F
quadret, haud difficile eſt, aduertere: ut qui caput erat
Gen.3. contriturus Sathanæ, alligaturus fortem: ab eo ereptu-
Luc.11. rus arma, ac male parta trophæa: quibus tamen ſe iacta-
bat, ac inaniter confidebat. Tertia eſt, MISERATOR:
qua uiſcera, illius referantur miſericordiæ, quibus opor
Luc.1. tune, mundum uiſitaturus erat, ortus ab alto. Quarta
eſt, MISERICORS: oſtendens, noſtris illum taingi miſe
riis, quibus et erat afficiendus, eò uſque, ut et eas, tan-
dem congereret, in ſe ſe: quatenus noſtrorum haud igna
rus malorum, nobis miſericors redderetur Pontifex: uti
Heb.2. Paulus dixit. Quinta eſt, TARDVS furorum: perſpi-
cue præſeferens, illum etſi iudex, lento tamen gradu, ad
iram

A iram ſe accingere: quin et in longum, illam protrahere, ut ad reſipiſcendum exſtimulet. Sexta eſt, MVLTVS gratiæ,& ueritatis: qua, non modo, liberalis exprimitur in muneribus, ſed & fidelis in promiſsionibus. Septima eſt, CVSTODIENS in millibus gratiam: quippe quem ſuorum non pœnitet munerum, quin & collatorum patribus, participes reddit, longa ſerie deſcendentes. Octaua eſt, CONDONANS peccatum, ſcelus,& iniquitatem. Nam cum CHRISTVS, in ſe excepturus eſſet, hominum culpas, ac charitatis ardore, illas eſſet computaturus, ut ſibi proprias, quas & ſuo, dilueret expiaretq́; ſanguine: haud dubium, quòd ab illo, ſine iniuria, condonabuntur nobis. Nona eſt, MVNDANDO, non mundabit: qua ſane inſtruimur, quòd et ſi, nos cruore, purgat à culpis: non tamen, immunes ſemper reddit, à pœnis. Decima eſt, VISITANS iniquitatem patrum in filios, & nepotes, quin & in tertios, & quartos. Quod et ſi abſolute ſeueritatem exprimit, in diuino iudicio, conſtat tamen quòd ex parte non intelligitur animæ: niſi patrum inhæſerint moribus, & iniquitatibus. Rom. 2. Pſal. 21. & 68.

B

Quibus omnibus, accurate diſcuſsis: & ſi detrectari nequit, Moſen eximiam CHRISTI notitiam aſſecutum, multaq́; illius edoctum ſacramenta: ex eis tamen, uel facialis Diuinitatis uiſio, uel illius gloriæ, & honoris, quos in dextera ſortitus eſt patris, plena, claraq́; detectio, meo iudicio, nõ conuincitur: quin & palam illi denegatur, tametſi dorſum, poſteriusuè ſpectandum exhibetur. Inquit enim ardenti, flagitantiq́;, illius ſuſpicere faciem, gloriam & honorem: faciem quidem, non uidebis,quia nemo, me uidebit,& uiuet: ſed poſteriora,poſtquam ſuper te, bona tranſierint mea, contemplaberis, libere quidem, ac perſpicue. Videre CHRISTI faciem, eiusq́; ceruicem, etſi habere ualet ueritatem, ſine tropo, eò quòd ambo, re ipſa, deprehenduntur in eo: hoc tamen in loco, accipi non uidentur proprie, ſed tranſlate. Et facies quidem, cum nobiliſsima, hominis cenſeatur pars, qua non modo externe, ſed & interne penetratur, (nam

C

Ecc. 18. Prou. 17. (nam ab occurſu faciei cognoſcitur uir: & in prudẽtis fa D
cie, emicat ſapientia eius) diuinam in CHRISTO, uide-
tur denotare naturam: qua uiſa, non ſolum ſumme co-
gnoſcitur, ſed & uſque ad intima penetratur: cum nihil
illi ſit, diuinitate intimius, nihil quod de illo deprehen-
di ualeat excellentius. Hanc Moſes, ſicuti eſt, non ui-
dit: etſi illam, in CHRISTO, perſonaliter eſſe cognouit.
Idq; non mirum: quia eſt, eòuſque lucis immenſæ, ut pe
regrinantibus, penitus ſit inacceſſa, ut Apoſtolus dicit.
1. Thi. 6. Nec me fugit, ſecus exiſtimatum eſſe: nec modo de Mo-
ſe, ſed & de Paulo: quin & creditum eſt, non ſecus Augu
ſtinum ſentire, etſi uarie uideatur loqui. Verum quia id
ſcriptura non tradit, quin & oppoſitum præſefert, cum E
& Moſi, licet uerba audierit, arcanorum grauida, dene-
Exo. 33. getur: & Paulo nil arguat, id eſſe conceſſum, quin & do
1. Thi. 6. cet ille, diuinam lucem, mortalem uidere non poſſe, &
2. Cor. 11. in raptu, nihil referat ſe uidiſſe, ſed uerba ineffabilia au-
diuiſſe: lubentius oppoſitæ parti ſubſcribo. Nec renuo,
Deo nihil impoſsibile: fateor & diuinitatẽ, per tranſen-
nam uidere, peregrinationem hominis, non excludere:
ſed an cum aliquibus diſpenſatum ſit, hæreo: nec hacte-
nus, ut indubium compertum exiſtimo.

Rurſum: CHRISTI facies ea ualet dici claritas, ſplen-
dorq; quibus in ea fulget gloria, & honore, quibus &
Ioan. 17. potitus eſt, antequam mundus conderetur apud patrem, F
quæ & ubertim reſumpſit, in reſurrectione: qua de re,
ad Epheſios, proſecuti ſumus diffuſe. Quanquam ergo,
& hanc, haud mediocriter, ſed eximie, Moſes eſt edo-
ctus: non puto tamen, quod eam, ut eſt in ſeſe, mentis
uiſu, adeptus ſit. Attamen non digladior, ſiquis & in
hoc, è diuerſo ſentiret: quandoquidem, gloriam hono
remq; ſuum, quibus illa denotatur, tametſi pollicitus
non eſt demonſtrare: palam tamen in ea re, non renuit
illum exaudire. Non uereor tamen, quod ſi quis id dili-
genter excuciat, ponderetq; quod cum ea fecit ſuper il-
lum tranſire, poſteriora tantum, uidere conceſsit: rem
forte abſque multa digladiatione conuincet, præſertim

A cum in tranſitu, uix ſemiplena habeatur cognitio, & in poſterioribus, ſi Auguſtino defertur, non niſi mortalitatis aſſumptio. In qua, præter id, quod poſtremo facta eſt tempore, uiſus eſt nedum, uelut unus de plebe, poſtremusq; mortalium omnium: ſed & eòuſque diuexatus ærumnis, ut omnium cenſeretur nouiſsimus. Vnde & dixit. Vermis ſum, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Quanquam non minus inconcinne, poſterioribus dorſoq; CHRISTI, myſterium noſtræ denotetur ſalutis, uel ſi mauis donum, beneficiumuè profectum ab eo: quo ſumus coram Deo, tum iuſtificati, tum redempti, & ſanctitate, aliisq; chariſmatibus libera Pſal. 21.
B liſsime impartiti. Cum enim dorſum, ea ſit, corporis portio, quæ communi lege, ſolet exponi flagellis, fuſtigationibusq; pro delictis (Virga inquit Sapiens, eius in dorſo, qui indiget corde: & flagellum equo, & chamus aſino, & uirga, in dorſo imprudentium) palam, quòd dorſi typo, quadrat quod diximus: quandoquidem per CHRISTVM percuſſum, flagellatumq; ſumus ſaluati: & per hoc, iuſtificationem, redemptionem, & ſanctificationem adepti. Ergo cum poſteriora, uidenda promittit, myſterium redemptionis, perſpicue cognoſcendum, ſibiq; clare reuelandum, mea ſententia, pollicetur: quod & Moiſi donatum eſſe non dubito. Ergo, & ſi CHRI- Prou. 10. & 16.
C STI gloriam, petierat contueri, honoremq; perlucide contemplari: placuit tamen eorum loco, futuram quam pati uoluit, detegere ignominiam, ſuumq; extremum contemptum: ut quod Moſi erat conducibilius, & uiatori longe accommodatius: innuens, quod ad Dei, CHRISTIq; contemplandam faciem, non niſi per tribulationes, ærũnasq; peruenire fas eſt, poſtquã nec alio ea CHRISTVS aſſecutus eſt methodo. Siquidem non niſi, per paſſionẽ attritus minoratusq;, gloria & honore coronatus eſt: & certum eſt, opportuiſſe illum pati, & ita ſuam in gloriam recipi. Quanquam & CHRISTI deiectio, ſuprema illius fuerit exaltatio: ut in qua, de omnibus triumphauit, ſuisq; ſub pedibus uniuerſa conſtituit. Hebr. 2. Luc. 24.

At redeo. Moſes igitur, qui authore CHRISTO, quo D
cum, & ardenti aſtrictus erat neceſsitudine, legem tulit
Hebræis: non modo ſexdecim et ſexcentis, diſtinctam
præceptis, quorum tercentum ſexaginta et quinque,
quæ declinanda fuerant continebant, et ducenta quadra
ginta et octo, quæ fuerant adimplenda mandabant: pro
pter quod & iugũ reddebatur graue, et ad inculpate fe-
rendum difficile: imo et humanis infirmisq; uiribus, ut
Acto 15. Petrus inquit, impoſsibile: nec mirum ſi de tranſgreſsio-
Iac. 2. ne, paſsim erant conuicti, paſsim maledictioni expoſiti,
quoniam maledictus omnis quin non permanſerit in om
Deu. 27. nibus, quæ ſcripta ſunt in lege: immo et morti tum cor-
Gal. 3. Hebr. 12. poris, quandoquidem ſiquis illam feciſſet irritam, ſine E
miſeratione, ſub duobus, uel tribus lapidabatur teſti-
bus, tum animæ, quoniã ea refricante, exulceranteq; pec
catum, illudq; ob id, inſolẽtius, peſtilentiusq; reddente,
Rom. 7. facile animus pernecabat, ſicut et Apoſtolus docet, ſed
et quampluribus egregiisq; ritibus et ceremoniis: mul-
tis uariisq; unctionibus, pontificum, ſacerdotum: mul-
tis ſacris, ſacramentis, et ſacrificiis: ut non iniuria glo
Deu. 4. riatus ſit Moſes, quæ gens tam inclyta: ut habeat cære-
monias, iuſtaq; iudicia, et uniuerſam legem, ſicut ego
propono, ante oculos ueſtros, perornatam: nec non,
piis moribus, iuſtis, politicisq; iudiciis abſolutam. In
quibus haud dubium, innumera recludebantur arcana: F
et præſertim, de CHRISTO, qui ſcopus totius erat legis,
Rom. 10. ad quem, non ſolum, ut pædagogus urgebat: ſed et ue
Gal. 3. lut ad medicum prouocabat. Siquidem peccatis ab illa
detectis, uulneribus denudatis, et lætalibus attrectatis
ægritudinibus: propoſito, declaratoq; medico, qui
non modo languores curet, ſed et in ſeſe illos excipiat:
ad illum ſuapte natura, qui et a peccatis ſaluaret, et
Heb. 7. ad meliorem ſpem introduceret, non tam ſuauiter attra
hebat, quàm et efficaciter extimulabat. Vnde et domi-
Ioan. 5. nus. Si crederetis Moiſi, crederetis et mihi: quoniam de
me ille ſcripſit. Et diſcipulis Emaunta pergentibus: à
Luc. 24. Moſe initium ſummẽs, quæcunque in ſcripturis latebant
de

A de eo: perſpicue interpretatus eſt. Et rurſum. Oportet impleri: quæ in lege, Pſalmis, et Prophetis, ſunt ſcripta, de me. Quorum plane ſacramentorum CHRISTI, & maxime contentorum in lege: Moſen, præclaram habuiſſe notitiam, neminem puto detractare poſſe: tum ob frequentem, eximiamq; inter illos conſuetudinem: tum ob rectam, ſui muneris functionem. Quippe qui nedum populo debuit præſidere: ſed & de iis, quæ Dei erant, & Seruatoris, frequenter inſtruere. Nec tantum Moſen, eo donatum, credendum eſt, muneris. ſed & uiros, quos ad ferenda ſelegit iudicia, Deo nedũ annuente, ſed & illis, Moiſis ſpiritum cõmunicante: quàm plu- Num. 11.
B rium legis arcanorum, factos eſſe participes. De qua tamen re, alias uberior offeretur occaſio.

Quòd licet tota ſcriptura ſacra, CHRISTVM, tum in ſe, tum in membris, occludat: potiſſimum tamen lex Moſis. In qua, nec iotha, nec apex, ſine Myſterio eſt. Subditur, & ordo, & inſtitutum: quod hoc in opere ſeruandum eſt. CAP. II.

SCRIPTVRA ſacroſancta, cum ex ore proficiſcatur Altiſsimi (ſiquidem multifarie, multisq; modis, Deus patribus locutus eſt in Prophetis: & ſpiritu ſancto inſpi- Heb. 1.
C rati, ſcripſerunt ſancti Dei homines) arca- 2. Pet. 1.
norum diuinæ mentis: tum inditium, tũ imago neceſſario eſt. Nam & uoces, internarum ſunt notæ conceptionum: & imago animi ſermo eſt. Et maxime 1. Periern. Seneca in epiſtolis.
ſermonis, uerbiq; interni: quod pater, qui prima eſt in Trinitate perſona, intra ſe ab æterno produxit: & in illud, omnes ſuorum arcanorum copias, theſaurosq; magnificentiſsime tranſtulit: quin & omnem, tum ſui, tum rerum omnium notionem, tanta largitus eſt liberalitate: ut & gaudeat, & ſe, & omnia illud intuendo cognoſcere, perſpicereq;. Ergo ſcriptura ſacra & ſi multis reſperſa figuris, & ſi umbris obtecta, ac enigmatibus, ut uidentes

Matt. 13. non uideant, & non uidentes, intelligant, ne forte, uel D
conculcentur ab impiis, uel à falſis rideātur philoſophis:
diuini, æterniq; uerbi, ueſtigium peculiariſsimum eſt.
Nec modo ueſtigium, ſed (quantum fas eſt mortalibus)
explicatio detectioq;: & potiſsimum, ut noſtram accin-
Ioan. 1. xit carnem, quin & carnem, miro modo ſe fecit, ut in il
la, noſtram operaretur ſalutem. Nam & ea potiſsimum
ratione, nobis diuina creduntur eloquia, ut percipia-
mus, admiremurq;, Dei de noſtra reparatione conſiliū:
eius contrectemus ardorem, quo nos, eſt eòuſque proſe
cutus: ut non modo, carnē unigenitū fecerit, ſed & pro-
Rom. 8. broſæ morti tradiderit. Verum quid interſit: Dei uer-
2. Cor. 5. Philip. 2. bum, naturam noſtram aſſumere: & illud noſtra carne ue E
ſtiri: puto arduum non eſſe, cognoſcere: cū hoc lapſum
prærequirat Adami: & illud, in ſtatu etiam repertum eſ-
ſet, innocentiæ: & certum eſt, quòd caro exprimit, na-
turam paſsibilem, ærumnis mortiq; ſubiectam, propter
1. Cor. 15. quod & à regno, in quo omnia ſunt fœlicia, ut inquit Pau
lus, eſt ſecludenda cœleſti: humanitas uero, in natura
ſaluatur impaſsibili, ſummæq; beata, ſicut fuit in reſur-
rectione CHRISTI, & in regeneratione, in omnibus in-
uenietur electis. At ſiquis rem, locupletius quærit excu
tere, noſtras poſſet conſulere narrationes, quas in epiſto
lam ſcripſimus, ad Epheſios: ubi, & perſpicue, & nō con
temnendis, ni fallimur, rationibus, & auctoritatibus: F
non modo hæc proſequimur ſacraméta, ſed & Dei ſacro-
ſanctum conſilium, tam in ordinandis, condendisq; re-
bus, quàm in ſtatuendis, diſpenſandisq; CHRISTI my-
ſteriis arcanisq;: & præter hæc, oportunas eorum exhi-
bitiones, & promotiones: ubertim, noſtra pro imbecil-
litate tractamus: & noſtro iudicio tam ſolide, ut omnes
ualeant, haud temere acquieſcere.

Latet ergo, in diuinis CHRISTVS eloquiis, non ſecus
ac Sol in caligine, ueritas in figura, ſpiritus in carne, &
anima in corpore: latet ſicut uinum in botris, oleum in
oliuis, & frumentum in paleis. Propter quod, non mo-
do liber extitit clauſus, multo tempore, ſed & pluribus
munitus

A munitus ſigillis: quin nec modo pateſceret, niſi agnus eſ- Apoc. 5.
ſet immolatus, penes quem, facultas illum extitit aperi-
re, & ſoluere quæuis ſignacula eius. Quare & in eius mor-
te ſciſſum eſt tẽpli uelum, & in reſurrectione, ſenſus eſt Matt. 27.
reſeratus Apoſtolis: & ſanctus ſpiritus, non modo reple- Luc. 24. Sap. 1.
uit eccleſiam, ſed orbem perfudit uniuerſum. Ergo non
mirum, ſi in ſancta ingreſsis ſanctorum, exſufflatæ ſunt
cæremoniarum nebulæ, abſolutæ figurarum umbræ: ſi
ſpiritus eſt ſeparatus à carne, & anima ſeiuncta à corpo-
re. Non mirum ſi calcatis botris, contritis oliuis, excuſ-
ſis paleis: uinum inextimabilis in nos effluit charitatis,
oleum cœleſtis ſtillat miſericordiæ, et colligitur abun-
B dantia tritici: quod non ſolum, ad conficiendum ſuffi-
ciat, panem uitæ, et intellectus, ſed et ad confirmandum Ecc. 15.
electorum corda, in obſequium CHRISTI. Pſal. 103.

Et quanquam hæc certiſsima ſunt: quanquã nec aliud
ſacra ſit inſtituta ſcriptura quàm quoddam CHRISTI ue-
lamen linteumq́; quo illius, et oblatum, et mortuum,
inuolutum eſt corpus, quin et illius glorioſum, ac ſacro-
ſanctum ſepulcrũ, in quo et ad auroram uſque delituit,
tum quidem cœpit ſplendeſcere, cũ nox cœpit tranſire,
et dies appropinquare, ut dixit Apoſtolus: potiſsimum Rom. 13.
tamen linteum, eiusq́; uelamen, quin et glorioſum ſepul-
crum, lex extitit Moſis, ut quidẽm non immerito, ſed
C et in rei huius peculiariſsimum typum, ipſe arcanorum
CHRISTI luce perfuſus, ac è ſina digreſſus, non niſi ob- Exo. 34.
tecta uelataq́; facie alloqueretur populum. Præter id,
quòd & ſapientiam non loquimur, niſi perfectis, & Iu- 1. Cor. 2.
dæorum ſenſus erant obtuſi: uelamenq́; nedum retine- 2. Cor. 3.
bant, ſed & in cordibus, ſua obſtinatione, retinere debe-
bant: nec modo dum lex curreret, ſed & cum Euange-
lium inſonaret, & gentium plenitudo eccleſiam introi- Rom. 11.
ret: ut notum eſt ex Apoſtolo. At nos, qui Euangelio cre-
dimus, eccleſiamq́; conficimus CHRISTI, cui per ſpiri-
tum ſanctum, omnia illius reuelata ſunt ſacramenta: re-
uelata facie, gloriam domini ſpeculamur, atque in ean- 2. Cor. 3.
dem transformamur imaginem, à claritate progredien-

tes in claritatem, uelut à domini ſpiritu. Potiſsimum D
inquam, CHRISTI uelamen, linteum, & ſepulchrum, lex
extitit Moſis: non tantum, quia in illa, nulla eſt portio,
quin nec iotha, nec apex, qui ad CHRISTVM, non tendat, aut arcanorum eius aliquod, non recludat: ut & iure dictum ſit, quòd CHRISTVS legem uenit explere,
Matt. 15. quòdque nihil ex ea cadet, donec omnia fiãt: ſed & quia
Rom. 10. Gal. 3. Heb. 7. in hoc lata eſt, ut CHRISTVM habeat ſcopum, ut ad illum prouocet, pelliceat, & introducat: ſicut & Apoſtolus dicit.

Verum, ut res ſit illuſtris, recolendum CHRISTVM, bifariam in lege contentum: altero quidem modo, ut ex
1. Thi. 2. utraque conſtitutus natura, quo pacto, mediator eſt Dei E
& hominum: reliquo, ut caput cum membris, ſiue cum myſtico corpore, quod illius eccleſia eſt. Primo modo, ſumitur, ut ſic dixerim, naturaliter: idq; non ſolũ, quia ex duabus conſtat naturis unitis, ſed & tam arcto nexu compoſitis: ut (omni reiecta imperfectione) haud ſecus, ex Deo, & homine, unus ſit CHRISTVS, quàm ex anima rationali ac carne, unus eſt homo. Secundo autem, ſumitur myſtice: quandoquidem non naturali, ſed myſterioſo modo, ex CHRISTO uelut ex capite, & electis uelut ex membris, myſticus integratur CHRISTVS: ſicut
1. Cor. 12. & Apoſtolus tradit. Illo modo, attactus eſt ſatis, in ſemi
Gen. 3. & 23. ne: tum mulieris, quod caput contriturum erat Sathanæ: tùm Abrami, in quo benedicendæ fuerant omnes gẽtes: & adumbratus in quàm pluribus Patriarcharum geſtis: ut in occiſione Abelis, in tranſlatione Enocchi, in circumciſione Abrami, in oblatione Iſacchi, in lucta Iacobi, in exaltatione Ioſephi, in benedictione Iudæ, in ducatu Moſei, in ſacerdotio Aaronis, in agno Paſcali, in petra percuſſa, in hyrco pro peccato, in uitula rubra, in expiationis denique ſacrificio, & in aliis myſterioſis ſymbolis. Iſto uero, deſcribitur, in Adamo & Hæua, in Noemo & Arca, in Iacobo & duodecim filiis, in tabernaculo fœderis, in Arca teſtamenti, & in aliis quàm pluribus, ſacroſanctis typis.

Poſſem

A Poſſem horum arcanorum, ampliter reſerare myſteria, & ſingulis illuſtratis, intentum euincere: uerum quia magna prouincia eſt, idq; locus non poſtulat, rem in præſenti diſsimulo. Nec meo ſatisfacerem animo, minusq;, ni fallor, legentium deſiderio, ſi rem uix, ut nonnulli ſolent, attingerem, aut excurrerem: quandoquidem nemo eſt, qui non uideat, quòd ſicut in occiſione Abelis, mors inſinuatur CHRISTI, ita & in tranſlatione Enocchi, adumbratur aſcenſio eius, & in circuncíſione Abrami, amputatio decernitur concupiſcentiæ, corporisuè peccati, quam nobis, ſua in carne operatus eſt CHRISTVS: tum peccatum, in illa damnando, de peccato, tum illam ſecū
B affigendo, in cruce. Nec ſecus de reliquis. Rem inquā, in præſenti diſsimulo: at non longe poſt oportune præſeferetur occaſio, locusq;: qui nō modo prædictorum, ſed & aliorum quàm plurium, exactam poſtulabit notitiam: quam & noſtra pro imbecillitate præſtabimus, & ubertim, CHRISTO fauente. Verum cum inter præcipua, in lege recondita (mea ſententia) ſacramenta, ea uideantur potiſsima, maximeq; præſtantia, quæ in ſex dierum conteguntur operibus: ubi nō ſolum altero, ſed & utroque modo, mira continentur de CHRISTO, deq; eius ſacroſanctis arcanis: nec quæ breui ſolum erant abſoluenda periodo, ſed & quæ, toto (qui à creatione mundi ad
C promulgationem habet intercidere Euangelii) ſunt conſumanda decurſu: ita ut ipſi ſex mundi dies, indicent nō tantum, quæ in illis operatus eſt Deus: ſed & uaticinentur de iis, quæ præfato euentura fuerant tempore, & maxime in eccleſia ſua. Ergo, ſine controuerſia, hæc legis pars, ſacratiſsima illius portio eſt: ergo & non temere decreuerunt Hebræi, ne legeretur paſsim, aut in omniū uerſaretur manibus: ſed eorum tantum, qui erant prouecti, & in legis ſtudio exercitati.

Et quanquam res ita ſe habet: quanquam conſtat portionem hanc, uberiorem eſſe, præ reliquis ſacramentis, ſenſusq; exigere ſobrios, & mentem, ſancto nedum ſpiritu concitatam, ſed ampla luce perfuſam: tamen poſtquā non

non ſemel, iugum excuſsi, ac prouinciam recuſaui, tan- D
dem recto, ni fallor, ſpiritu perſuaſus: non meis uiribus, ſed Dei fretus gratia, haud ignarus, ſua (ut diximus) morte, ac reſurrectione, librum reſeraſſe, uelamenq; ante ſanctorum ſancta, ab imo, ad ſummum confregiſſe, rem ſum aggreſſus: cœleſti tentaturus fauore, ſex mundi dies, non modò, iuxta ſenſum, ut uocant, literalem, omni perſpicuitate diſcutere: ſed & eorum ſacramenta, uberrime aperire. Ergo rem, quibuſdam præacceptis, adoriar: quandoquidem, conſtituendum eſt primũ, mundum à Deo creatum, & ſex dierum compendio, meritiſſime abſolutum. Diſputabimus, & de illius periodo: & ualide, exactum, à mundi exordio, ad promulgationem E
gratiæ, computabimus tempus: tametſi, haud nihil, ſobrie coniectare pergemus, de duratione, quæ inde ſupereſt uſque ad calcem. Diſtinguemus, & iuxta ſex dies, ſex mundi ætates: cuique ſuum conſtituentes tempus. Vbi etſi loca plurima offendentur obſcura, conabimur tamen, ut ex ſcripturis reddantur, tam illuſtria, ut nullus relinquatur ſcrupulus. Monſtrabimus, tum in cõmuni, de omnibus, tum in particulari, de ſingulis, nulli ætati, detectionem defuiſſe Meſsiæ, eiusq; Euangelii ſacroſancti: tametſi iuxta temporis ratione, & diuini conſilii altitudinem, quod ſingula cum ſuauitate diſponit. Denique textum accedemus Prophetæ, eoq; iuxta literam, accurate diſcuſſo: quid ſinguli dies, de ſingulis uaticinarentur ætatibus, quouè, tum CHRISTI, tum illius eccleſiæ, adumbrauerint ſacramenta, ſtudebimus tali perfundere luce: tametſi, detegere non præſumamus uniuerſa: tametſi plura, & fortè magis præſtantia, perſpicacioribus, iure debeamus relinquere: putamus tamen quemlibet ſubſcribere poſſe, uel paruo ſaltem negocio acquieſcere. F

Quòd

A

Quòd mundus, per CHRISTVM *à Deo eſt creatus: et ſex dierum compendio, merito abſolutus.* CAP. III.

MVNDVM à Deo fuiſſe productum, & per hoc ex nihilo fabrefactum: non modo diuina teſtantur eloquia, ſed & cōuincit inditum naturæ lumen. Verum quia hac ex parte, & maxime iuxta Peripateticorum fontem, peculiarem quæſtionem fecimus, remq́; (ni fallimur) tam ualide comprobauimus: quòd apud egregie doctos, non ueremur, adeo eſſe ſolidam, &
B eouſque perſpicuam: ut nō modo nequeat deiici, ſed nec detrectari: haud immerito pertranſimus. Quia inquam rem ex naturæ luce diſcuſsimus: reſtat ut illam ſacris ex literis confirmemus. Et licet huc plurima poſſemus acerſere, cogereq́;: quia tamen omnis ſcriptura ſacra, ex ore (ut dictum eſt) proficiſcitur Dei, qui mentiri non poteſt: fatendum eſt, quamlibet unius eſſe roboris, parisq́; uirtutis, & auctoritatis. Ergo non multis, opus eſt. Paulus itaque, Hebræorum tertio. Qui omnia creauit, Deus eſt. Et Euangeliſta. Tu Deus creaſti omnia: & Apoc. 4.
propter tuam uoluntatem ſunt, et creata ſunt. Et in eodem, capite decimo. Iurauit, per uiuentem in ſæcula:
C qui creauit cœlum, & quæ in eo ſunt: & terram, & quæ in ea ſunt: & mare, & quæ in eo ſunt. Et Heſter. Domi cap. 13.
ne Deus, magne & omnipotens: in ditione tua, cuncta ſunt poſita, & non eſt, qui tuæ poſsit reſiſtere uoluntati. Tu enim feciſti cœlum & terram, & quicquid cœlorum ambitu continetur: Dominus uniuerſorum, tu es. Et Sa Sap. 1.
piens. Creauit Deus, ut eſſent, omnia: & ſanabiles fecit, creaturas terræ.

Mundum inquam Deus, nulla ex re, certo produxit: idq́; fecit per unigenitū ſuum, nec modò naturaliter genitum, ſed & Dei decreto hominem factum. Siquidem, ut ubertim ualideq́; ad Epheſios comprobatum eſt: Primum quod Deus apud ſe ſua pro libertate conſtituit.

Verbum fuit hominem fieri: & in ipſo,per ipſum,& ad ip D
ſum, omnia inſtituere, condere agereq́;. Ergo per Verbum, æterno decreto humanitate ueſtitum, & ob id ante diuinos oculos hominem factum: & inſtituta, & condita ſunt, ſuo pro tempore uniuerſa. Quod & Ioannes, in
Ioan. 1. exordio, ſui atteſtatus eſt Euangelii: cum omnia inquit, per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil, quod
Col. 1. factum eſt: ſicut & præfato loco deduximus. At detectius, in Apoſtolo. Siquidem de uerbo, natura noſtra ueſtito, quod & dilectionis a ſſerit filium, a quo & remiſſionem redemptionemq́;, ut inquit accepimus peccatorum perſpicue atteſtatur: quod in ipſo, uniuerſa ſunt condita, in cœlis, & in terra: tum uiſibilia, tum inuiſi- E
bilia, ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates: omnia enim, per ipſum & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia, & omnia conſtiterunt in ipſo: Nempe qui caput eſt eccleſiæ, & primogenitus, omnis creaturæ: cum iis, quæ ſubiungit. Et Hæbreorum primo: per eundem Dei filium, non tam hominem factũ quam ſui legatum, & uniuerſorum hæredem definitum facta docet: non modò quæ factioni ſunt conſentanea. ſed & quæ à factione uidentur aliena: uti ſunt ſæcula, & in uniuerſum, tempus, & motus. Sed quid multis: cum iis de rebus, ſimus haud longe poſt, audituri Prophetã?

Mundus igitur recipiatur productus: & quidem per F
IESVM CHRISTVM, à Deo. Idq́;, non ab æterno, ut nonnulli philoſophantium aſſerunt: ſed præfixo, à diuina uoluntate principio, ut uates, ſuo loco recenſet. Et licet pugnantes ſint catholicorum ſententiæ: dum putãt aliqui, in momento cuncta fuiſſe producta, tametſi, certa ſub ratione ſacramenti, ſex diebus applicata: alii è diuerſo, res aſtruunt (ut ſonãt) ſex diebus effectas, & eo pacto, quo illas textus oſtendit: Licet & poſſit utrunque defendi, & ſortita ſit pars utraque, inſignes aſſeclas: cum illa, nacta ſit, Auguſtinum & Thomam, & hæc, Hieronymum & Chryſoſtomum: poſteriori tamen, in præſenti ſubſcribo, quin & abſolute complector: nempe quia

ſimpli-

A ſimplicior, àc textui conſonantior. Nec cædit hoc, in imbecillitatem Dei: quem fatemur, in momento, in ictu oculi, non tàm, hanc rerum machinam, ſed & ſexcentas alias, tum ampliores, tum ditiores, poſſe, uel ſimplici fabrefacere nutu: ſed in reconditam ſui iudicii celſitudinē, quo cuncta, ſapientia inacceſſa, agit perficitq;. Nec uim facit, ſententia ſapientis (cuncta ſimul, creauit altiſsimus) quoniam ſi aduerbium, nectitur uerbo, uerum eſt, in principiis, ac uniuerſi baſibus. Productis enim cœlis, terraq;, quæ rerum ſunt prima principia, in quibus & reliqua, ſecundū ſeminarias, uidētur complecti uirtutes: omnia proculdubio, ualent dici producta, haud ſecus ac Ecc. 18.

B ſcientia, ſuis in principiis, dicitur eſſe comprehēſa, prout & philoſophi docent. Verum ſi aduerbium cum nomine iungitur collectiuo: ab Altiſsimo, ſimul cuncta dicuntur creata, quia omnia ſunt facta cōnexa, omnia cohærentia, & contigua: & compertiſsima probatiſsimaq; ſententia eſt: quin & hoc, intraneum eſt uniuerſi bonum, ſicut & philoſophus dicit: qui & illius aſſerit partes, non Mat. 12. ſecus natura conſertas, ac in exercitu conſertæ ſunt acies: quin & tanto copulatæ ſunt fœdere, ut potius proprium deſerturæ ſint commodum, immo & conſiſtentiā ipſam, quàm nexum, ac cohærentiam mutuam. Hinc natura, abhorretur uacuum: & contra uim, impetumque

C ſuum: tum eleuantur grauia, tum deprimuntur leuia: ut in pluribus experientia docuit. Minus exturbet, quòd repetens, ſtringensq; uates rerum productionē, una (ut Gen. 2. uidetur) ſub die, productos colligit, nedum cœlos, & terram, ſed & agri uirgulta: propterea, quòd eò loci, uel mos eſt agnoſcendus Hebræus, qui ſingulari, nō raro abutuntur pro plurali, ut muſca pro muſcis, uel amplectendus eſt tropus, ut dies intelligatur pro tempore, ſicut & Exo. 8. aliis in locis. Me operari oportet, dū dies eſt: Nox præ- Ioan. 12. ceſsit, dies autem appropinquauit: In die bonorum, ne Rom. 13. immemor ſis malorum: In die ieiunii ueſtri, inuenitur Eccl. 11. Eſa. 58. uoluntas ueſtra: Memento creatoris tui, in die iuuentutis tuæ: Et de aliis multis. Eccl. 12.

Sed petis. Cum Deo, nulla res, ſit difficilis: cur placuit uniuerſum, tot, & nō pluribus, uel paucioribus diebus, efficere, abſoluereq́;? Fateor Deum ualuiſſe quidē, in pluribus, ualuiſſe & in paucioribus: Fateor, & quòd non caſu, non temere, ſed circumſpectis prouidisq́; conſilio & iudicio (ut qui cuncta ſemper in ſapientia facit, omnia ſumma, ac probatiſsima ratione) compendium ſex dierum deſumpſit. At quis nouit ſenſum domini: uel conſiliarius eius fuit? Scimus, quòd mundum ualuit facere, antequam fecit: & alterius quidē diſpoſitionis, amplioris, uel anguſtioris capacitatis. Valuit, & rebus ſingulis, mutare figuras, complexiones, proprietates: & tamen, tali placuit pacto, omnia condere, certis, tum cuncta, tū ſingula, aſtringere legibus: & denique uniuerſum, talibus diſtribuere, pondere, numero, & menſura: ut fugiat neminē, illum non præſtitiſſe cuncta, quæ ualuit, ſed ea duntaxat effeciſſe, quæ uoluit. Scimus, & quòd lōge aliæ ſunt cogitationes Dei, à cogitationibus hominum: & quòd ſicut cœli, exaltātur à terra, ita exaltatæ ſunt uiæ ſuæ ſuper uias noſtras: tametſi, non raro, tantæ ſumus temeritatis, & tam ueſanæ præſumptionis: ut perſuadeamus nobis, uel non ſecus, ac concipimus, diuina habere ſe ſe, uel impie audeamus reiicere, ſi quid eſt, quod noſtro iudicio non conſentiat. Et quanquam mentem, con ſecuti ſumus, à Deo: quanquam ſignatum eſt ſuper nos, lumen diuini uultus, quod nos, ſuapte natura, ad lumen, in quo, nullæ ſunt tenebræ, unde & dimanat, deberet erigere, indeq́; nullo nos permittere pacto declinare: quia tamen per peccatum, non modo factum eſt hebes, ſed tā miſere tenebroſum: ut non ſolum cæcutiat ad diuina, ſed & caliget ad humana: ut non temere ſcriptū ſit, Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ omnes prouidentiæ noſtræ: Et animalis homo, nō ſapit, quæ ſunt ſpiritus Dei: dicitq́; non raro bonum eſſe malum, & malum eſſe bonum: nunc tenebras ponendo lucem, & nunc lucē ponendo tenebras: uti ſcriptura docet.

Pſal. 103. Rom. 11. Sap. 11. Eſa. 55. Pſal. 4. 1. Ioan. 1. Sap. 9. 1. Co. 3. Eſa. 5.

D E F

Verum licet ita ſit: licet, quæ Dei ſunt, longe noſtrum

exce-

A excedant captũ: nec certo, quin nec tuto, ea noſtro pon
deremus marte: niſi forte ſobrie, niſi ſumma cum mode-
ſtia, innixiq́; reuelatis, tum ſacris in ſcripturis, tum in ſa
croſanctis eccleſiæ decretis, probatisq́; doctoribus, qui
ſunt ſpiritu ſancto locuti, & ſacrarum literarũ interpre-
tatione donati: Quando ergo tali pacto diſpoſitis, ali-
quid attentatur: et præter id, iudicio quoque peritiorũ,
attentatum ſubiicitur (quod et nos, ut ſumus poteſtati)
ſemper intendimus: permiſſum eſt, quæ Dei ſunt, ſine
præiudicio balbutire. Ergo (ad rem) præter potiora,
quæ nobis obteguntur arcana: Primo forte, eo numero
mundũ abſoluit, quia (ut dicunt) numerus eſt perfectus
B cum conſtet omnibus aliquotis partibus: quod niſi foret
multipendendum, non id ducerent arithmetrici, pro re
inſigni, nec perpaucis reperiretur in numeris. Partes uo
cant aliquotas, partes pluries, in numero conſtituendo
reſumptas: quas et palam eſt, dimidium non excedere.
Quare in ſenario, pars aliquota, dicitur unitas, dualitas,
trinitas: quoniam ex iis omnibus conſtat, et nulla dimi-
dium tranſit. Præter id, quòd unitas, ſexies ſumpta, et
dualitas ter replicata, et trinitas bis accepta, et unitas,
dualitas, et trinitas iunctæ, ſenarium integrant nume-
rum: quod ut dicebatur, in perpaucis inuenitur ex nu-
meris. Igitur ut mundus omni ex parte, notetur abſolu
C tus: haud immerito, ſex diebus fabrefactus eſt. Id, quod
non ſolum philoſophi, ut neceſſarium habent, ſed et Mo
ſes apertiſsime præſefert: dum Deum aſſerit, cuncta re- Gen. 1.
ſpexiſſe, quæ fecerat, ac iudicaſſe inſigniter bona. Et il & 2.
lud. Ergo perfecti ſunt cœli et terra, omni cũ ornatu ſuo.

Secundo, ut mundi forſan umbraretur periodus: non
inquam abſolute, ſed iuxtà mobilẽ ſtatum, ſub quo degit,
uſque ad conflagrationem, ac renouationem omnium.
Quod ſane poſſet admitti ſi ut multi credunt, ſex milli-
bus abſolueretur annis. Tradunt enim, & uiri percele-
bres, mundum (hoc in ſtatu) prætactam non exceſſurum
ſummam: & potiſsimum, ob uetuſtum (ut puto) moni-
mentum Hebræum: quod & profectum aſtruunt ab He-

lia Propheta, & legitur, in Talmud, libro qui dicitur D
Senedrin. Hoc inquam: Quòd ſex annorum millibus, duraturus eſt mundus: quorum bis mille inane: bis mille lex: & bis mille Meſsias. Quos & adumbrari, per ſex mundi, autumant dies: idq́; ut uidetur, nón temere. Tum quia res eſt Hebræis, non modo peruetuſta ſed & perſuaſa, tum quia in diuinis innuitur literis, nec uno tantum in loco. Legitur in Pſalmo, qui inſcriptus eſt Moſi: quòd anni mille, ante Dei oculos, haud ſecus ſunt, ac

Pſal. 89.

heſternus dies, qui tranſiit. Et Petrus, de mundi exitu, uerba faciens: nolo inquit uos fugere fratres, quòd mille anni, apud dominũ, ſicut unus ſunt dies, & unus dies, non ſecus ac mille anni: non tardat dominus, ſed patienter expectat. Vnde & Hieronymus, præfatum interpretatus Pſalmum, arbitror inquit: quòd ſicut ſex diebus, creatus eſt mundus: ita & ſex millibus annis, credatur ſubſiſtere. Et notum eſt, Auguſtinum, nonnunquam in eandem acceſsiſſe ſententiam: ſicut & refert, de ciuitate Dei. Verum licet præmiſſa, prima non diſſonent facie: non multo tamen negocio, quantum ſacræ, quas producunt, ualeant auctoritates, poteſt agnoſci. Siquidem, uel mediocriter ocularis, conſpicuum eſſe poteſt: quòd ad dies non referuntur creationis, ſed ad naturam, uel ſtatum æternitatis: cuius uel minima portio, quoduis longum, complectitur abſorbetq́; tempus. Quantum quoque, Hebræorum traditio nacta ſit roboris, quantum ue habeat ueritatis: reſumendum eſt ſuo loco, ne ſtatutus ordo turbetur.

2. cap. 3.

E

F

Tertio, ut ſex mundi deſignẽtur ætates: quæ ad uſque CHRISTVM debuerunt intercedere. Placuit quidem Deo, in laboribus, ſeruilibusq́; operibus, mũdum uſque ad CHRISTVM occupari progrediq́;: propterea quòd eòuſque eſſe debebamus, ſub lege, & agi, impelliq́; ſpiritu ſeruitutis: ſicut & Apoſtolus docuit. At ueniente CHRISTO, iugum excuſſum eſt legis, ſeruorumq́; remiſſa ſunt opera; quandoquidem ſpiritu donati adoptionis, filii non ultra ſumus ancillæ, ſed liberæ: propter quod,

Rom. 8. Gal. 3. & 6.

&

A & agimus ſabbatiſmum, & ad ſeptimam pertinemus ætatem: ſicut & Paulus præſefert. In qua ſicut Deus, à ſuis requieuit operibus: ita & nos, illius in gratiam, à ſeruilibus feriamur actibus. Et hæc, meo iudicio, ſex dierum, accommodatiſsima cenſenda eſt ratio: cui puto, omnes poſſe ſubſcribere. Et eò quidem promptius: quo ſex mundi dies, non modo, promiſſas referre uidentur ætates: ſed & myſterio ſe diſcuſſos, eorum quæ in ſingulis, fuerant euentura, exacta continere credimus uaticinia: ut ſuo loco diffuſe. Heb.4.

De Mundi duratione: quotq; ab exordio, ad CHRISTVM *interceſſerint anni: & quot inde ad iudicium ualeant coijnci. Vbi & nonnulla inſeruntur, de ratione anni: & plura, de poſtremis diebus.* CAP. IIII.

B

LICET dies enumerare ſæculi, non modo res ſit difficilis: ſed & ſapientis iudicio in inueſtigabilis: Non quia mundus, initio careat (ſiquidẽ in principio creauit Deus cœlum, & terram) aut præfixum ſibi terminum neſciat (tranſibunt enim cœlum & terra) ſed quia, et ſi rite initium ſupputatur, terminus tamen, communi lege, neſcitur: quoniam de illa hora, nõ ſolum dum hic agimus, nemo aliquid ſcit, naturæ nõtitia, ſed nec Angeli, qui in cœlis ſunt, communi reuelatione: quin nec filius hominis, in quo omnes ſunt congeſti theſauri ſapientiæ Dei, cognitione hominis propria: in qua ſcilicet, non ſecus ac in ætate profecit, dum uerſaretur cum nobis. Licet inquam, dies enumerare ſæculi, ſit impoſsibile: quot tamen interceſſerint, ad CHRISTVM uſque, diuinis ualet ex literis, eſſe perſpectum: quin et quòd non multi inde ſuperſint, poteſt ualide demonſtrari, illis non ſemel admonentibus, quòd nouîſsima hora eſt, quòd in nos deuenerũt ſæculi fines, et quòd tempus inſtat poſtremi iudicii. Eccl. 1. Gen. 1. Matt.24. Luc. 21. Matt. 24.

C Col. 2. Luc. 2.

Verum, ut res ſit perſpicua, præſtat animaduertere: quòd

quòd et ſi de anni quantitate, diuerſa apud priſcos repe- D
ritur ſententia: dum menſtruum illum fecere Caldæi, tri
meſtrem Archades, menſtruum, et quadrimeſtrem Aegy
ptii, ſemeſtrem Acarnanes et Cares: apud omnes tamẽ,
ut creditur nationes, decurſus Solis, quem ab uno diſceſ
ſus Zodiaci puncto, donec illò preciſe reuertatur, per-
agit perficitq́;, pro anno: quin et currente, communiq́;
et ſemper, et ſine controuerſia, habitus eſt. Et quan-
quam Solis curſus, cenſeatur æqualis: tamẽ uel propter
eccentrici rationem, uel propter aliam latentiorem cau
ſam, tantundem ſpatii, quauis die, non reperitur tran-
ſire. Vnde et factum eſt, quòd et ſi circulus, ſuper quem
proficiſcitur, trecenos et ſexagenos continet gradus: il- E
lum tamen non compleat, niſi trecenis, ſexagenis die-
bus, et quinis: immo et cum ſex horis fere: deſunt enim
(ut conſtantior ſententia eſt) minuta tredecim, et ſecun
da, triginta et ſex. Quare, quibus placuit, progreſſus hu
ius, exactiſsima ratio: annum, de quo ſermo, trecenis
ſexagenis quiniſq́;, conſtituere diebus, ſex cum horis,
ut diximus: ſicut olim Perſæ et Memphitici uates. Quo-
rum celebri fama excitatus Cæſar: à Soſigene, Marcoq́;
Flauio, eiuſmodi eruditione peritis: rem uoluit edoceri.
A quibus et quarto quoque anno, ob horas, quæ rema-
nent, unum didicit intercalandum diem: tametſi rem for
te, non præſtitit, prout et debuit. Quandoquidem an- F
no præſtrui fecit inchoanti, quod quadriennio adiicien-
dum fuerat abſoluto: ſicut deinceps ſeruari fecit Augu-
ſtus. Quibus autem res, adeò non extitit ſcrupulo-
ſa: annum ex trecenis et ſexagenis ſolum conſtituere
diebus: ea tamẽ lege, ut ſenis quibuſq́; annis abſolutis,
unus intercalaretur menſis: ut obmiſsi quini, reſtitueren
tur dies. Hunc annum, obſeruarũt aliquando Aegyptii,
Græci, et Romani: et ante eos, ni fallor, Hebræi. Non qui
dem à Talmudiſtis acceptum; ſed à Moſe traditum: et
à Noe, et forte ante Noe, introductum.

Siquidem octauo Geneſeos: dum Noe, integer ſuppu
tatus eſt annus: non niſi trecenti & ſexaginta, collecti
ſunt

A ſunt dies. Nam labente, ſexcenteſimo ſuæ ætatis anno (primum enim eius abſoluerat menſem, & ſecundi, agebat decimum & ſeptimum diem: & per hoc, ſexcenteſimi anni, diem quadrageſimum ſextum: quoniam menſis, iuxtà Lunæ curſum, quem literæ ſeruant ſacræ, dies non complectitur niſi uiginti nouem) initium habuit Cathaclyſmus, pluitq; quadraginta dies & noctes: poſt quos, aquæ, dies quinquaginta & centum, ita occupauerunt terram, ut non niſi in eorum calce, uiſæ ſint minui: & decima ſeptima, ſeptimi à cathachyſmo menſis, arca in montibus requieuit Armeniæ: & prima menſis decimi, cacumina apparuerunt montium, poſt quod tempus, B peractis diebus quadraginta, aperta fuit arcæ feneſtra, & coruus, & columba primo dimiſsi, & tandem quattuordecim, qui mox ſequebantur decurſis, terra eſt ſiccata, & in eorum termino, Noæ unà cum filiis, & animalibus, arcam eſt egreſſus. Si ergo tempus, ab initio, cathaclyſmi ad egreſſum ſupputetur Noemi: palā quod tercenti, ac quattuordecim colliguntur dies, quibus ſex & quadraginta, quos ante arcæ ingreſſum, ſexcenteſimi egerat anni, ſuperadiectis, integer annus excipitur ſexcenteſimus: cum à prima ſexcenteſimi die, ad primam ſexcenteſimi primi, unus abſoluatur annus: ut quā perſpicue liquet. Collige: dies ſex & quadraginta, ante C diluuium: quadraginta, corruentis pluuiæ: centum & quinquaginta occupantis aquæ: ſeptuaginta detectionis cacuminum montium: quadraginta emiſsionis corui: & quattuordecim exſiccationis terræ: & trecenorum ac ſexagenorum conficies ſummam. Ergo annus in ſcripturis, plures non complectitur dies: annus dico communis, quoniam emboliſmicus, ad trecenos aſcendit ac nonagenos, uel circa: propter diei quartā, de qua ſupra.

Et licet rem, tali ſe habere pacto crediderim: ſiquis tamen, etiam ſacris in literis contenderet, annum quem libet, dies complecti trecenos, ſexagenos, et quinos, facile acquieſco: quin et ex præmiſsis, haud difficile eſt, rem inferre. Cum enim certum ſit, menſes, ut diximus,

in ſcripturis, ad motum exigi lunæ, non quem peragit ſe D
ptem et uiginti diebus, horis ſeptem, et fere quattuor ac
quadraginta minutis (tot enim occupat, donec à quo di
greſſa eſt, regrediatur punctum) ſed quem perficit ut rur
ſum Soli ſe copulet: quem diebus uiginti et nouem com
plet abſoluitq́;: ſed non præciſe, eò quòd duodecim adii
ciendæ ſunt horæ, et fere quattuor, ac quadraginta mi-
nuta: iuxta motum, æqua diſtributum lance, et per hoc
medium dictum ab aſtronomis: haud dubium, quòd ſi
rem accurate perpendimus arduum non erit, quod quæ-
ritur inuenire. Licet enim, ſi computus ſummaq́; præ-
miſſa, ad rationem integrorum exigatur dierum, trece-
ni ſexageniq́; tantum, colligēdi ſint dies: ſi tamen, et ho- E
rarũ non diſsimuletur ratio: palam quòd adiiciendi ſunt
quinque. Non eo quidem pacto, quòd in omnes reduce
rentur menſes: ſed eo, quòd illi, iuxta eorum menſium
computentur regulas, qui menſis uoce, exprimuntur in
litera. Ergo conſiderandum eſt, menſes à cathaclyſmo,
exprimi nouem, et unum antequam Noe, ſe crederet ar
cæ: ergo eo in anno qui eſt explicatus, decem exundant
dies dimidii: ergo quinque conficientur integri: qui tre
cenis ac ſexagenis adiuncti, completum, ac undique ab-
ſolutum conſtituent annum, et ita res omni modo con-
ſentit. Nec aliquem turbet, quod eo met ſubditur capi-
te: nempe quòd ſecundo menſe, hoc eſt ſeptimo, ac uige F
ſimo eius die, terra arefacta eſt: quoniam eò loci, initiũ
non ſumitur ab ætate Noemi, aut ab exordio cathaclyſ-
mi: ſed à principio communis, mundoq́; currentis anni:
et exprimitur notaturq́;, quoto talis anni mēſe, dieq́;,
terræ ſuperficies, non modo, aquis ſit deſtituta, ſed ex-
ſiccata. Qui plane annus: ſi (ut quidam putant) à Ianua
rio auſpicabatur exordiũ, prout et dicitur ſtatuiſſe Noe
mum: Februarium, pro ſecundo habuit menſe. Si uero,
ut rectius creditur, initium ſumpſit à Martio: ſecundus
menſis computatur Aprilis. Quo pacto, haud difficile
eſt, diem Natalis coniectare Noemi: ut conſtat ſiquis
rem, accurate perpendit.

Vt

A Vt igitur redeam: attendendum, quòd & de tempore, ad CHRISTVM uſque, uaria chronographorum inuenitur ſententia: dum recentiores Hebræi, qui librum ſequuntur, Seder Olam, ter mille colligunt ſeptingẽtos, ac ſexaginta: & priſci, qui tenent ſe cum Philone, ter mille nongentos ac ſexaginta: Græci, uel cũ Euſebio, quinquies mille ducẽtos: uel cum ſeptuaginta, hiſtoriiſq; non nullis, quinquies mille, trecentos, & uiginti quinque: Latini, ex Iſidoro, quinquies mille, centum, nonaginta, & ſex, aut ex Oroſio Bedaq;, quinquies mille, centum, nonaginta, & nouem: Aſtronomi partim ex Albumaſare, & partim ex aliis, quinquies mille, trecentos, uiginti,
B & octo, aut ex Alphonſo, ſex mille nongentos octoginta, et quattuor: Veritas tamen eſt, ſacris comprobata oraculis, quòd ſunt quater mille, uiginti, prout conuincetur in ſequentibus. Nam licet à mundi exordio, ad Abramum, bis mille & octo, colligantur anni: quia tamen patrum ætates, ex quibus annorum excipitur ſumma, ad uiuum non credimus reſecatas, ſed non raro, diſſimulatos menſes, uel menſem, dum multorũ relatæ ſunt Geneſes: haud immerito, octo negligimus annos, indubii in duabus abſortos eſſe annorum chiliadibus, ob neglectas minutias. Rurſum, ab Abramo, ad CHRISTVM conceptum, annos certum eſt colligi bis mille, uiginti,
C ſeptemq;: ſed poſtremum, minoremq; numerum, in priori abſorberi credimus ſumma: idq; propter eandem cauſam. Nec id modo credimus: ſed neceſſarium, noſtro reputamus, iudicio.

Et ut quod dicimus ſit illuſtre: conſiderandum, quòd lex Moſis, cum Iudæis inſtituerit, ſacrumque Iubilæum præceperit, quoto quinquageſimo celebrandum anno: CHRISTVM fateri neceſſe eſt, ante Iubilæum, quod ſuo fuit celebrandum tempore, annis conceptum eſſe triginta: propterea, quòd cum exorſus eſt prædicare, illius erat proximum tempus: & eòuſque proximum, quòd pauci deerant menſes. Siquidẽ orſus doctoris prædicatoriſq; fuit exequi munus, ut Euangeliſta teſtis eſt, cũ an- Leu. 15. Luc. 4.

norum foret quaſi triginta: non quidē à natiuitate, quo- D
niam ueritati non conſonat Euangelicæ: ſed à cōceptio-
ne, quo pacto omnia quadrant. Cum enim, non modo
poſt baptiſmum, ſed & poſt ieiunium, doctor exierit ac
prædicator (tunc enim, hoc à patre inſtitutus eſt in offi
Luc. 3. cio, cum eo dictum eſt baptizato, Ipſum audite) haud du
bium, quòd in anni non reperiebatur calce, à natiuitate:
cum reuolutis annis, poſt ortum, baptizatus ſit, tertio
decimo die: ſed à conceptione, cum conceptus fuerit
Martii uigeſimo quinto, & prædicationi orſus ſit incū-
bere, Februarii, ut uidetur, decimo ſexto. Nam cum ſex
to Ianuarii, fuerit tinctus, ut palam atteſtatur eccleſia:
& mox, quadraginta dies, egerit in deſerto, ut tradit Euā E
Matt. 4. geliſta: non potuit, niſi tot diebus expletis, prædicatio-
ni uacare. Conſonat, & CHRISTI annos, fore à con-
ceptione ſumendos: quoniam ab eo puncto, fuit homo
Ierem. 21. perfectus (Nam & fœmina circundedit uirum: & in ma-
Luc. 1. Pſal. 73. tris utero, noſtram cepit operari ſalutem, cum & illam
operatus ſit in medio terræ: & ibi clauſus, non modo Ba
ptiſtam exultare fecit in gaudio: ſed & illum ſanctifica-
Luc. 4. uit, & ſpiritu ſancto repleuit). Ergo rite ſcriptum eſt:
quòd fuit incipiens (plane acceptū à patre munus, quod
erat, ut non longe poſt, idem illius ab ore notauit: Euan
gelizare, nedum pauperibus, ſed confractis, annum re-
miſsionis, ac Iubilæi: cum reliquis, quæ quarto colligit F
capite) cum annum fere abſoluiſſet trigeſimum, deerant
dies octo, uel nouem, ut ex præmiſsis difficile non eſt ad-
uertere. Ergo inter inſtitutionem Iubilæi & conceptio-
nem CHRISTI, decurrerunt anni mille quingenti, uigin
tiq; : in quibus & triginta celebrati ſunt Iubilæi, & ſuper-
ſunt anni uiginti, ad trigeſimū primum ſpectantes: quod
et anno CHRISTI, trigeſimo et primo, à conceptione
celebratum eſt. Et quid, dico celebratum: cum potius
fuerit abſolutum, et ab umbra, ut cætera legis ſacramen
ta, in ueritatem tranſlatum euectumq; ? Sicut enim Pa-
ſchæ imolatio, CHRISTI imolationis extitit ſymbolū:
ita et Iubilæum legis, typus extitit Iubilæi gratiæ: quod
et

A et omnibus eſt expoſitum, et ad finem uſque mundi protenſum. Sint ergo, à nato Abramo, ad conceptum, ex uirgine CHRISTVM, anni (ſi placet) bis mille uiginti: ſicut ab exordio mundi ad natiuitatem Abrami, ſunt bis mille præciſe. Dixi, ſi placet: quoniam ſi ſecus, illis copulentur ſeptem, et iſtis adiiciantur octo: quandoquidem et ſi, non temere (ut uiſum eſt) utroſque detraximus: non tamen digladiamur, ſiquis et illos computandos contenderit.

Verum tempus, annoſq; computare, à conceptione CHRISTI, uſque ad conflagrationem orbis: res non modo eſt perdifficilis, ſed abſque Dei reuelatione, peni-B tus impoſsibilis: quippe cui, non tantum ratio non ſuffragatur humana, ſed nec ſcriptura diuina. Et licet ita ſit, licet non niſi temere, rem quis definire præſumat: quin et id tentare, eſt indubie operam ludere, et ridendũ ſe, omnibus exhibere: Nihilominus, ſiquis modeſte, ſubq; ſaniori iudicio, rẽ uoluerit coniectare: forte quòd in nullam abſurditatem impinget. Præſertim quòd et ſi, domino præciſum tempus, non placuit reuelare: nõ pauca tamen, et ab illius calce, non longe remota, placuit edocere. Ergo ut rem, tali pacto tractemus, præciſumq; diem, Dei beneplacito committamus: conſiderandum eſt, quòd et ſi multi, negocium ſunt aggreſsi, ac in eò,

C modicum honoris conſecuti: quidam tamen, rem expendunt argute, ac non contemnendis aſtruunt rationibus. Sunt igitur, qui ad annos, hoc extẽdunt tẽpus, mille, ſexcentos, quinquaginta, & ſex: idq; non ſimplici, ſed duplici argumento. Primum ſtatuunt, corpus CHRISTI myſticum, in pluribus conſentire, illius corpori naturali: ſicut & Apoſtolus, tum ad Romanos, tum in prima admonet ad Corintios. Nec id tantum, quia uaria in utriſque ſunt membra, ſingulaq; certis muneribus diſtributa, quibus utrunque conſtat, completurque, ut alias idemmet docet: nec ſolũ, quia una eademq; uiuunt proportionali uita, necnon, uno eodemq;, proportionali potiuntur ſpiritu: ſed & quia eorum proportione diſtinguuntur

Cap. 12.
1. Cor. 12.
Eph. 4.

guuntur ætates. Quandoquidem, et ſi in naturali, natu D
ralibus, communibusq́;, menſurata eſt, annis: in myſtico uero myſticis Iubilæicisq́;, ætas compartita eſt. Putāt enim, quòd ſicut CHRISTVS, triginta & tres annos, currentes quidem, & communes: inſuper & quinquaginta, circiter dies, corporali diuerſatus præſentia eſt, inter homines: ita & totidem, ſed Iubilæicos annos, nec non totidem, ſed iuxta horum annorum rationem, computandos dies, nobiſcum manſurum fore, præſentia ſpiritua-
Matt. 28. li: eo atteſtante, quòd nobiſcum erit, uſque ad conſumationem ſæculi. Ergo ſi triginta & tres anni, pro triginta ac tribus, ſupputati fuerint, Iubilæis: haud dubium, quòd millenus, ac quingentenus, conſtituetur numerus. E
Cui ſi eadem ſub ratione, quinquaginta copulabuntur dies: planum eſt, quòd per annos ſex, menſesq́; aliquot, præmiſſa augebitur ſumma: ac eo pacto, numerus efficietur, quem diximus. Et ut res ſit apertior: reſumatur, annos CHRISTI, iuxta Iubilæos, computatos eſſe, poſtquam trigeſimus, trigeſimo reſpondet anno: ac eo pacto de aliis. Aduertatur, & myſtici corporis annos, ætatem
Eph. 4. plenitudinis CHRISTI conficere: ut clare docet Apoſtolus. Ergo, non abſurde, tot numerabuntur anni: quot à triginta & tribus, comprehenſi ſunt Iubilæis: adiectis tamen, quos quinquaginta, uel circiter complectuntur dies, eandem iuxta rationem calculi. Vbi aduerte, quòd F
et ſi à CRISSTO concepto, ad eundem mortuum, tres & triginta, computantur anni: exuberant tamen dies decem. Siquidem conceptus eſt, quinta & uigeſima Martii, & crucifixus eſt, quinta Aprilis: ut alias ubertim euincimus. Rurſum: & illi annumerandi ſunt dies: quos nobiſcum egit, ad Aſcenſionē uſque. Ergo ſi annus, quinquaginta denotat annos: quinquaginta, uel circiter dies, ſex denotabunt, & aliquot menſes: ut rem conſideranti liquet.

Vtuntur & alio argumento. Conſtat Adamum, typū extitiſſe CHRISTI, & illius ſomnum, coſtamq́; ex illo ſubtractam, umbram geſsiſſe, tum CHRISTI dormientis

A tis in cruce, tum eccleſiæ (ut ſuo proſequemur loco) ex latere ipſius reformatæ. Rurſum, & diluuium Noemi, nonnullam habere uidetur imaginem, conflagrationis mundi: quoniam licet, primum exterminium, operata ſit aqua, et poſtremum operaturus ſit ignis: proportionale tamen ſymbolum habent. Et præter id, quòd ſicut aqua, non ſubmerſit electos, eò quòd ſunt arca ſaluati, quæ ut ſcribitur, in ſublime ferebatur, ab undis, ita & ultimo tempore, electi non patientur incendium, ſed ſolum, ut Dauid tradit, inimici CHRISTI, cui & obuiam rapientur in aera, ut Apoſtolus docet: præter hoc inquã, certum eſt, quòd utrunque conferuntur à CHRISTO, dũ B monet, quòd ſicut in diebus Noe, edebant, bibebant, nuptiis, genioq; uacabant, & repente uenit interitus, ita & aduẽtus, aderit inſperatus ſeueriſsimi iudicis: Et conſtat, quòd niſi ſymbolũ retinerent, nec forent ambo deſtructiones mundi, nec de illis pariter, uaticinatus eſſet Enoch, aut pariter, ab eodẽ, ut tradit Ioſephus, in duabus, eſſent ſculpta columnis, altera lapidea, ob cathaclyſmum, reliqua lateritia, propter cõflagrationem. Quid ergo? argumentãtur ex iis: quòd ſicut ab Adamo, uſque ad diluuiũ, anni interceſſerunt mille ſexcenti, quinquaginta & ſex: ita & à CHRISTO ad conflagrationem, totidem intercidendi ſunt. Hactenus, ſententia hæc. Quæ C et ſi uidetur argutula, nec forte penitus deteſtanda: quia tamen nutanti, conſtructa eſt fundamento, tempusq; ad finem uſque, reſtringit, ut uidetur, plus æquo: haud mirum, ſi ſimpliciter non ſubſcribo. Nutanti inquam, nititur fundamento: quoniam et ſi anni Iubilæici, analogiam habent, cum annis uitæ CHRISTI: non propterea, illis cogimur uti, minusq; res momenti, tuto ualet, ea ſuper baſi fundari. Non damnõ rem, ueluti falſam, ut qui non ſum Propheta, nec filius Prophetæ: ſed ſicut infirmam, cui nequeo, abſque hæſitatione ſubſcribere. Nec fit conſtantior, ex iis, quæ addunt de cathaclyſmo: quoniam omnibus ſymbolis condonatis, et ſi quidam ſpectetur

Gen. 6.
Pſal. 96.
1.Theſ. 4.
Matt. 24.
Luc. 17.
1. anno.

tur applauſus, æquale non conuincitur tempus: ut no- D
tum eſt, ſiquis accurate rem ponderet.

Alii idem definiunt tempus: ſed longiori ſpacio. Ii Heliæ oraculo freti: ſicut mūdi curſum, ad ſex mille protrahunt annos, ita & illum, in tres æquales diuidunt portiones: prout & oraculum ſubdit. Vnde & bis mille, aſſignant legi naturæ: quam uel ea tropi ratione, quòd illi legi relicti, cum proprio agantur arbitratu, uanitate ſunt pleni (ſiquidem omnes ſunt uani: in quibus, ut ſcri-
Sap. 13. ptum eſt, non eſt ſcientia Dei) inanitatem haud iniuria nuncupant. Hæc ſi (ut communis ſententia eſt) in Abra
Gen. 26. mo, qui ut ſcribitur, ſcriptam ſeruauit legem, & cæremonias, ſuum ſortita eſt finem: palam, quòd ueritatem ha- E
bet, quod dicunt. Et præſertim, ſi terminus, in illius ſtatuatur ortu: quaſi quòd ſe protenderit, eòuſque, quouſque ille ſit natus: in quo non modo, eſt inclinata, ſed quodam pacto deleta. Dico deleta: ſed non in moribus, in quibus lege ſcripta, reddita eſt cōſtantior, urgētiorq́;: ſed in cæremoniis ritibusq́;, eò quòd ſanctiores ſunt introducti, Deoq́; uel ex ſua inſtitutione, multo magis accepti. Tunc enim, anni ſunt præciſe, bis mille, ut in præmiſsis oſtendimus: quanquam Hebræis, qui præmiſſum, ut ſacroſanctum habent oraculum, non terminentur in ortu, ſed in peregrinatione: in ætate hallucinati Thare, dum Abramum filium genuit: prout & ſuo conuincendū F
eſt loco. Qui tamen nec oraculo ſatis faciunt: cum eo in ſpatio, etiam ſi ſuo computetur ſenſu, non reddatur ea ſumma præciſe. Siquidem, tam primum Abram peregrinari cœpit, quàm primum, domino mandāte, ut patriam dehereret, & cognationem, Vr exiit Caldæorum: & ob id, cum natus eſſet ſeptuageſimum annum, ut ſuo ſtatuendum eſt tempore. Et licet, cum cœpit peregrinari, Deo cœperit inſigniter obedire, eius legem & præcepta ſeruare, ac uitam iuxta ritus, & legis cærimonias inſtituere: id tamen non fuit, in duorum millium annorum calce præciſe, cum & Hebræorum calculo, exuberent

A rent decem : et ſi non inficior, & illos in menſium abſorberi poſſe minutiis, quæ in tot annorum ſunt neglectæ curriculis : ſicut & ſupra de aliis explicatum eſt. Non deſunt, & qui naturæ legem, uſque ad circuncisionem extendant Abrami : eò quòd circuncisio, non modo, ſcriptæ legis extitit baſis, ſed profeſsio : Paulo acclamante, omnes ſe legis cõſtituere debitores, qui ut illius ueſtigium, ſtuduerint circuncisionem geſtare in carne. A quibus etſi, non diſſentio : conſtat tamen, tali pacto, annos tranſcendi bis mille : cum ille, anno ſuæ ætatis, circunciſus ſit, nonageſimo nono. Gal. 5. Gen. 17.

Bis, qui ſequuntur, mille, legi tribuunt ſcriptæ : & qui

B dem res, ita ſe habet. Quandoquidē, inter ortum Abrami, & conceptionem CHRISTI, in qua, Moſis inclinata eſt lex, Apoſtolo admonēte, quòd eòuſque eſt lata, quouſque, cui promiſſum eſt, deſcenderet ſemen, bis mille, ac uiginti, intercidunt anni : ſicut & tractatum eſt. Ergo remanent, bis mille poſtremi, qui ſunt ſubſcripti Meſſiæ : & ea quidem lege, ut iuxta oraculum, totum perficiant mūdi curſum. Ergo & bis mille anni, ſeptimæ deputabuntur ætati : id quod quærebatur à nobis. Confirmant ſententiam alii: tum quia iratus dominus, in genus humanum, pœnitēſq; quòd finxiſſet illud: ei præfixit dearticulauitq; tempus, centum & uiginti annos (qui li- Gal. 4. Gen. 5.

C cet prima facie, illius ætatis hominibus, ad reſipiſcendum, uideantur aſcripti : placet tamen nonnullis, etiam de toto, humanæ generationis, interpretari decurſu : ac ſi dominus, ab Adamo, ad poſtremum hominum diem, tot & non plures, annumerādos intenderit annos : quos & per Iubilæos, prout & alii, multiplicatos, haud dubiū, ſex mille conficere) tum quia ab exitu populi ex Aegypto, Pharaonisq; ſubmerſione cum exercitu, ad repromiſſæ introitum uſque terræ, anni decurrerunt quadraginta. Ergo conſonat, ut ab exitu noſtro, ab orco, maniibuſq; ac tyrannide Sathanæ, necnon noſtrorum criminum ſubmerſione, in mare baptiſmi : hoc eſt, ab anno, noſtræ redemptionis & ſalutis, uſquequo in terram, reci-

piamur uiuentium, ſupernamq́; patriam, nobis non ſolum repromiſſam, ſed & Chanaam adumbratã: anni tranſeant quadraginta, at Iubilæici, & non communes: quos conſtat, noſtros bis mille conficere. Verum nec prædicta, ſunt ſolida: tametſi, tot ſcrupulis, non ſubiecta. Nõ ſunt ſolida: quoniam fundamẽtum continent imbecille, nempe ſola Hebræorũ aſſertione probatum: quibus quantum concedendum ſit fidei, nõ eſt cur moremur: et ſi non mediocriter rem promoueat, quòd trium portionũ oraculi, duæ cõprobentur ueræ. Non ſunt ſubiecta, tot ſcrupulis: quoniam ampliori tẽpore, plurima ualent expectari, eorum quæ euentura ſunt. Nec tranſeo, quòd hac ex ſumma, tradunt aliqui, nõnullos eximendos annos: idq́; propter domini uerbum, quòd in electorum gratiam, illi breuiandi ſunt dies. Quorum & nonnulli, dearticulant numerum: dum ad uigenos, qui ſunt decurtandi reſtringunt: nec aliam ob rationem, niſi, & quia tot uidentur, ea de ſumma, quam hominibus, ad reſipiſcendum, diuina ante chataclyſmum, ſanxit bonitas, ſunt Hieronymo admonente, ſubtracti, & quia tot, eò abundant in tempore, quod ab Abramo, ad CHRISTVM, prout dictum eſt, currit interciditq́;. Reliqui, eodem ex fundamento, abbreuiationem ſtatuunt: ſed annorum, qui detrahendi ſunt, numerum, in diuinam reiiciunt libertatem: quod & longe ſanctius, longeq́; tollerabilius eſt. Sed & hæc, minus ſubſiſtunt: quandoquidem, in Euangelio ſermo, non ſit, de minuenda periodo mundi, ſed tribulationis Antichriſti. Nec recipitur, ex annis, ad reſipiſcẽdum conceſsis, detractos fuiſſe uiginti, cum id ſcriptura non tradat, nec aliquid eſt, quod ad illud aſtringat: immo cum exploratiſsimum ſit, Deum reſipiſcendi tempus, non minuere, aut uindictæ terminum præuenire, ut qui longus eſt furorum, ſuaq́; pro bonitate, diu clementer expectat: res nonnihil pateretur diſſonantiæ, ut quicunque poteſt aduertere.

Matt. 24. D E F Exo. 33.

Sunt & aliæ coniecturæ: ſed cum imbecillioribus nixæ ſint baſibus, haud iniuria, libuit præterire. Verum quod

ea

A ea in re, mens præſagit: penitus non diſsimulo. Nempe finem mundi, fore proximum: quin & in ianuis. Idq; nõ tantum, quia paſsim ſic ſonant Apoſtoli, immo & CHRISTVS: ſed quia, non pauca, & quidem exploratiſsima ſigna, præludiaq;, quæ poſtremum habent præcedere diẽ, immo & pro foribus, adeſſe monſtrare: hactenus abſolutiſsima ſunt. Ergo ſi ab arbore fici, cum in gemmas Matt.24. prorumpit, licet nedum tempus auſpicari æſtatis, ſed & illud decernere propediem fore: haud dubium, quòd pluribus eorum, quæ monet dominus, non longe, illud tempus præcedere, periculo comprobatis, conuincetur eſſe, ualde propinquum: nec remorari poſſe, pluribus annorum
B ſpatiis. Et ut quædam commemorem, compertiſsimum eſt, ex Apoſtolo, extremo in tempore, futuros homines ardentiſsimos ſui: futuros ſuperbos, elatos, cupidos, inhoneſtos, blaſphemos: cum iis, quæ ſubiungit. 2.Thi. 3. Et quis non uidet: immo quis non deflet, hæc nos tempora incidiſſe: quin & annis non paucis, maximo electorum ſcandalo, extremaq́, eccleſiæ CHRISTI iactura, has peſtes perpeſſos eſſe? Rurſum: quis non dolet, non modo mutuam refriguiſſe charitatem, id quod dominus, Mat.24. extremo aſſerit affuturum tempore: ſed penitus extinctã fuiſſe? Recolat, ſiquis dubitat, quod ea de re, ſcribit Apoſtolus: nempe quòd non quærit ſua, ſed aliena; quòd eſt 1.Co.13.
C patiens, quòd eſt benigna: quòd non inflatur, non ambit, non extollitur: cum reliquis, quæ pergit annectere. Nonne & prænunciauit dominus: poſtremis mundi diebus, uix reperiendam fidem? Cum uenerit, inquit, hominis filius: fidem putas inueniet? Et quis manibus non Luc.18. pertractat, ac pleno æſtuat pectore: fidem exulaſſe, ac pene decoxiſſe? Mitto Græcos, mitto Aſianos, Arabas, Perſas, & reliquos barbarorum populos: Ad Europam tranſeo: quin & apud Italos moror. Quis fidem in quã pluribus non deſideret? Adde, & Apoſtaſiam: quam Paulus facit Antichriſto proximam. Quæ licet interpretetur aliquibus, quæ tempore facta eſt Mahometti: puto tamen, non minus ſortiri ueritatem, ſi ad eam reſtringa- 2.Theſ.2.

tur, quæ apparet temporibus noſtris: quibus ab eccleſia D
CHRISTI, multa apoſtatarunt regna, populi, nationes.
Matt. 24. Denique nec deeſt: quod & dominus monuit, quouis angulo Euangelium inſonandum: cum Dei beneficio, hac peruenerit tempeſtate, ad Antipodas uſque.

De Antichriſto, non loquar: quoniam etſi hactenus, non ſe prodiderit, in perſona: prodidit, & prodit ſeſe, ſuis in perditiſsimis, ac peſtilentiſsimis membris: hæreticis inquam, impiis, ac profanis hominibus, in quibus & myſterium operatur iniquitatis: dum in iſtis ueſtitur hypocriſi, & in illis fucato religionis zelo: haud tamen abeſſe ſatis, non ſuſpicor, quin & breui reuelandum exi-
2. The. 2. ſtimo, & domini interficiendum ſpiritu: uti Paulus ſcri- E
pſit. Hic, ſi patribus creditur, ex Dan, hoc eſt, ex iudicio, ita quidem, ea redditur uox, & plane, quo merito plectendi ſunt homines, qui non credunt ueritati, ſed uanitati, qui amplectuntur tenebras, & floccipendunt lucem: & potiſsimum Iudæorũ genus, quibus miſſum fue-
Acto 13. rat ſalutis uerbum, uti Paulus dixit: quod tamen, nõ ſolum contempſerunt recipere, ſed & cruci tradiderunt dominum gloriæ. Ex iudicio ergo, ac iuſta Dei condemnatione, non modo, ex Iudæis oriendus fuit: ſed & maxime recipiendus, ab eis (ſiquidem poſtulabat ius, quòd
Ioan. 5. CHRISTUM non curantes recipere, qui in nomine uenerat, & uirtute Dei: tandem recipiant Antichriſtum qui F
uenit, in nomine, & poteſtate Sathanæ). Qui ſicut eſt ua-
Gen. 49. ticinatus Iacob, non ſecus erit, ac coluber: tum quia uirulentus, & ſagax: tum quia inter perditos, diabolum patrem, qui coluber eſt tortuoſus, & in colubris forma protoplaſtes ſubuertit, obtinet quàm inſigniter. Nec modo illum habet patrem, ſed & dominum: cuius nutu, omnia eſt acturus, & mendacibus ſignis, ac portentis, ho-
Apoc. 21. mines qui non ſunt, in libro uitæ conſcripti, ſeducturus. Et coluber appellatur, in uia: quandoquidẽ à recta, quæ
1. Cor. 11. plane regia eſt: utpote charitatis Dei, ut dicit Apoſtolus,
Deu. 5. uel legis diuinæ: ut non raro, ob oculos reducit Propheta, auocabit, deterioresq; faciet plurimos. Nec tantum colu-

A coluber dictus eſt, in uia: ſed & ceraſtes (qui multis armatus eſt cornibus: uel baſiliſcus, qui uiſu pernecat homines) eſt appellatus: idq; in ſemita. Nam ſicut Sathanas eos, qui conſiliorum ſemitam, per quam probi proficiſcuntur religioſi, ualidioribus quatitur uiribus, ac in illos, omnes neruos, omnesq; munitiones, exponit: ita illi adiuratiſsimus Antichriſtus, cornua, impetusuè, ſuæ poteſtatis, arietesq; ſuæ uirilis, expendet in eos: quos CHRISTO, arctius experietur coniunctos, ac conſiliorũ profeſsione aſtrictos. Quos, uel aſpectu uiſuq; ſataget pernecare, dum ſe omnipotentem oſtendet: idq;, non modo, ob fauorem hominum, multorumq; regnorũ op- 2. Thes. 2.
B preſsionem: ſed & quia in Dei templo ſedebit, nec ſecus ac Deus, uel ut maximum diuinitatis numen.

Verum non mordebit, non plaga, uel ueneno conficiet: niſi equi ungulas, ut Patriarcha prædicit. Sicut enim Sathanas, calcaneo, hoc eſt, extremis corporis CHRISTI membris, illis inquam, quæ eius in corpore, quod eſt eccleſia aſcripta ſunt, non ſimpliciter, non abſolute, ſed ad tempus, ſed ſcriptura delebili: ut quæ aliud, non retinent CHRISTI, niſi quia ſunt tincta, & fide qualicunque, donata, tendit inſidias: quin & mordet, & lacerat, ſecumq; in perditionem præcipitat: ita & eius Vicarius Antichriſtus, ungulis nocebit equi, hoc eſt corpo Gen. 49.
C ris CHRISTI myſtici: quo non modo hac in peregrinatione, uehitur, ſed & illud, uti ſeſſor moderatur, agendo, tum ſpiritu, tum uerbo, ſuæ poteſtatis: ut Apoſtolus monet. Vngulæ ergo, ſolo ſunt nomine, ſoloq; baptiſmo fideles: ut qui licet, ad myſticum, ut dictum eſt, CHRISTI pertineant corpus: ſunt tamen poſtremi ſunt humi repentes, & cœno, ac puluere ſordidi. Prater id, quòd ungulæ ſunt aridæ, ſunt ſine pinguedine, uel humore, quod & prædictis iure conſentit: ut qui deſtituti ſunt pĩguedine gratiæ, & humore ſpiritus paracleti: quæ haud obſcurum eſt, his ſymbolis, ſacris in literis, deſignari. Heb. 1.

Nec putandum, quòd et ſi Sathanas, eiusq; Vicarius Antichriſtus, mordere equi geſtiunt ungulas, in hoc ſint, ſu

pra modum ſollicici: quippe quos non fugit, ad ſuam il- D
los demum, deuenturos tyrannidem: ſed ut explorētur,
faciantq; periculum, an ſeſſorem, et ſi non prorſus deii-
cere, ſaltem ualeant, non leuiter exturbare. Verum ex-
ploſo, proſtratoq;, ſuo cum ſatellitio, Antichriſto: nun-
quid mox ſtatus defecturus eſt mundi? Non quidem: ſed
ad tempus reſpirabit eccleſia. Nā ut in Apocalipſi Euan
Cap. 8. geliſta tradit, magna tribulatione peracta (de qua ſcri-
Matt. 24. ptum eſt, ſi non fallor, quòd maior non fuit ab initio, nec
erit uſque ad finem) horæ dimidium, ſilebit, hoc eſt, quie
te potietur & pace, hac in peregrinatione eccleſia. Et li
cet aliqui, medietatem horæ, tempus unius interpreten
tur chiliadis: propterea quòd idem, eiuſmet uigeſimo li E
bri, Sathanam, ne ſua pro libidine, uexet electos, annis
mille aſſerit alligatum: quodque illis expletis, in eccle-
ſiam permittendum eſſe, et ſi breui, non mediocriter de-
baccari: illam aduerſus, Gog commoturus & Magog,
prout latius, eo in loco: placet nihilominus aliis quòd
tempus denotet modicum: quod et mihi probatius eſt.
Nam omnes licet ſuam tueantur ſententiam: aſtruen-
tes illi, quòd ſi totum tempus, uel ad illud uſque ſilentiū,
uel ad ſæculi, ſi mauis conſumationem, hora eodem cō-
1. Ioan. 2. putatur authore (filioli, hora nouiſsima eſt) & tamen
bis forte mille complectitur annos, iuxta Heliæ uatici-
nium: cur eidem, mille annos, dimidium non denotabit F
horæ? Nec autumant ob id qui ita tradunt, tot annos,
media hora comprehenſos, intra bis mille prædictos
incluſos, alias, ea nunc potiremur quiete: cum à CHRI
STO nato, uel mortuo, annos ultra mille egerimus,
& quingentos, ſed illis abſolutis, ita numerandos fo-
re, quòd mundi curſus: non quidem ad ſex, ſed ſeptem,
ſit protrahendus chyliades. Non ea lege, quod poſtre-
mo, ut Cherintus aſſerit, millenario, homines uaca-
turi ſint genio, aut carnis ſint conſpurcandi uoluptati-
bus: ſed qua priſci tradiderunt patres, Papias, Ireneus,
Tertullianus, Victorinus, & Lactantius: Nempe quod
refocillandi ſint, delitiis ſpiritus, & cœleſtibus Ambro-
ſiis

A ſiis ac uoluptatibus. E diuerſo uero aſſerunt iſti, quod licet poſtremá mundi ætas, ſiue bis mille, ſiue plures complecteretur annos, hora ualet non immeritò dici: ſicut & totus mundi decurſus, cum tempus noſtris ſit operibus deputatum, non nunquam, per diem ſolet, ſacris in literis exprimi (Exibit homo, ad opus, à mane uſque ad ueſperam: Et nos operari oportet, donec dies eſt) tempus tamen feriationis ac pacis, cum hora, uel dimidia dicitur, non in longum, intelligendum eſt protrahi, ſed ad tempus breue reſtringi: cum noſtræ non conſonet peregrinationi, diu deſtitui pugna, ut qui ad ocium, quod ſentina pelagusque omnium eſt malorum, ſumus B plus æquo propenſi, quin & iuuat illo, non raro diſſolui. Nec proficit, quod de mille afferunt annis: cum eò loci ſermo, de illa non intelligatur quiete, quæ poſt bellum promittitur Antichriſtum, ſed de illa, qua fideles, à CHRISTI potiuntur morte: cum illis Diabolus ſit ligatus. Nam CHRISTO, ad inferos deſcendente, in uincula inſatiabilis coniectus eſt homicida, eò quòd illi uis eſt compreſſa reſtrictaq́; , ne in nos debaccetur, pro libito: idq́; eòuſque quo ueniat Antichriſtus, & ſoluatur tunc, ſed ad modicum tempus. Vt qui nocent, noceant adhuc, & qui ſordent, ſordeſcant adhuc: Iudæi nempe, & reprobi omnes: quorum tunc, maxima, ni fallor, offende C tur copia, undique confluentibus Barbaris, Thracibus, Scythis, aliisq́; à quo mundi uolueris angulo, Sathanæ, eiusq́; Vicario Antichriſto adiuratiſsimis furiis. Qui & fideles, affligent eòuſque, quod niſi dies, diuina decurtarentur clementia: periclitari uidebuntur electi. Licet in quam ſuam quiſque tueatur partem: non primæ, ſed poſtremæ ſubſcribo, ſatis perſuaſus, ſtatui non congruere militari, quem eccleſia in præſenti exilio ducit: diu potiri quiete. Quare ne forte, quouis pacto torpeſcat: non modo ſibi inculcatur ut uigilet, ſed ut & die noctuq́; ſit accincta, quoniam repente ueniet dominus. Siquidem, cum dicetur pax pax: extemplo exitialem mundus patietur interitum, ſicut & Paulus uaticinatus eſt.

Pſal. 103. Ioan. 11. Ioan. 8. Luc. 11. Apoc. 22. Matt. 24. Luc. 12. 1. Theſ. 5.

Quot

D

Quot ſint, mundi ætates: quota uniuſcuiuſque periodus, & quæ earum inſinuationes, & typi. CAP. V.

QVOTA quota ſit, mundi duratio: ſine controuerſia, in plures diſcinditur portiones: tametſi diuerſa ſententia. Sunt quibus placet, partiendam eſſe in tres: tum iuxta tres leges, Naturæ, Moſis, & Gratiæ: tum iuxta Euangeliſtæ uerbum, quo homines, triplici diſpenſat
1. Ioan. 2. ætate, Scribo uobis infantes, ſcribo uobis iuuenes, ſcribo & uobis ſenes. Et quoniam ii, oraculo nituntur Heliæ: conſonat, ut partes reddant æquales: cuilibet annos E
aſcribendo, bis mille. Alii partiuntur in quinque: nec curant, ſint uel non ſint, protenſione pares: quin & ſciunt, quod ſunt protenſione diuerſæ: ut qui primam extendunt uſque ad Noe, ſecundam uſque ad Abram, tertiam uſque ad Moiſem, quartam uſque ad CHRISTVM, & quintam uſque ad conflagrationem. Huius ſententiæ, Diuus uidetur Gregorius, in Euangelium uineæ, ſeu conductorum ad eam: & fundamentum eſt, horarum,
Matt. 20. primæ, tertiæ, ſextæ, nonæ, undecimæq; diſtinctio: ut ea in parabola. Alii reſoluunt in ſex: & ii, tantum abeſt, quod tradant æquales, quod earum floccipendunt periodos. Et hoc placuit Auguſtino, & nonnullis aſſeclis: qui F
illas, iuxta generationum partiuntur ſeries, nihilipendendo interiectum tempus. Quare ſubſcribunt primæ, generationes decem, & ob id, protrahunt illam uſque ad Noe: Secundæ aſsignant totidē, & per hoc extendunt uſque ad Abram: Tertiæ dant quattuordecim, & pertin
Matt. 1. git ad Dauidem: Quartæ, & quintæ, tribuunt, ut in Euangelio, totidem, illam in tranſmigratione terminando Babel, hanc in natiuitate CHRISTI IESV: Sextæ demum, finem ſtatuunt conflagrationem mundi, & generationum numerum relinquunt incertum, tametſi, in illa una ualeat dici generatio, quæ eſt CHRISTI fidelium:
Matt. 24. de qua & dominus, quod nō deficiet, donec omniū fiant.

Alii

A Alii reſoluendam putant in decem: & ſingulas, una ferme menſura. Cum enim ii ſint, qui mundi curſum, protrahunt in chyliades ſeptem, conſonum habent, ſi ſin gulis ſeptingenti, circiterue ſubſcribantur anni: ut dicetur non longe poſt. Quare primam, in diebus abſoluunt Enoch: ſecundam, in diebus Noe: tertiam, in diebus Abram: quartam, in diebus Heli: quintam, in diebus Artaxerſis, ſeu reſtaurationis Ieroſolimæ: ſextam, in diebus Syluestri Papæ, uel Niceni Concilii: ſeptimam, octauam, & decimam, ſua pro rata, uſque ad conſuma tionem mundi. Horum fundamentum eſt, tum maioris, tum minoris mundi proportio: quæ ſicut ſeruatur in

B multis, ita & in ætatum diſcrimine. Ergo ſicut homo, qui minor dicitur mundus, has ætatum ſubſtinet uiciſſi tudines, nam primo eſt infans, puer paulo poſt, adoleſcẽs deinde, iuuenis quarto, uir quinto, ſexto maturus, ſepti mo perfectus, ſenex octauo, ſenior nono, & decrepitus decimo: ita & rerum machina, quæ maior nuncupata eſt muudus, haud diſsimiles, patitur mutationes. Et ſicut in homine, ii gradus, complexionem alterant, & alteratione, quam præſtat animaduertere, unde & dicti ſunt, climaterici, & non raro, periculum minantur uitæ: Et ſicut in eodem, ſinguli ſunt unius menſuræ, ſiue per nouenos, ut dicebat Plato, ſiue per ſeptenos, ut rectius ſen-

C tiebat Solon, diſpenſentur annos, certam noſtræ uitæ nõ excedunt periodum: ita & in corpore uniuerſi, ſeu in ma iori, ut dicitur, mundo, etſi non per nouenos, ſeptenoſuè, ſed per nongentos, uel ſeptingentos, quod rerum cõ gruit uniuerſitati, ſuæ diſpartiuntur ætates: in quibus, tum multæ, tũ animaduerſione dignæ, alterationes ſunt. Et quoniam probatior, Solonis ſententia eſt: ſicut homi nes, per ſeptenos, ita & orbem rite, diſtribuunt per ſeptingenos. Ergo ſicut dies hominis, eo diſpenſati ſunt calculo, ut ad annos, ſicut & Propheta refert, protrahan tur ſeptuaginta: ita & dies mundi, ad annos coarctati ſunt, millies ſepties. Pſal. 89.

Alii demum ſunt, qui acu, rem tangunt: & ob id, in ſe-

ptem ætates reſoluunt. Inter quos reperitur Philo, inſignis doctor Hebræus: & Damaſcenus, doctor egregius, & catholicus. In ſeptem inquam diuidunt: at non æqua lance. Verum, ut res ſit dilucida: attendendũ eſt, quòd licet ætates iſtæ, iuxta proportionem, accipiantur hominum: licet & climatericis, ſua pro ratione, ſubiectæ ſint motibus: ad mundum tamen, non transferuntur maiorem, uel ſimpliciter, uel iuxta illius ſingulas partes. Ynde nec ad corpora, poſſunt aptari cœleſtia, ut quæ, peregrinis nequeunt, affici uarietatibus: nec ad ſimplicia corpora, quoniã etſi peregrinis, elementa ſubiecta ſunt accidentibus, non tamen, uel æqualibus uicibus, uel mutationibus climatericis: nec reliqua mixta, quoniam licet in pluribus ueteraſcant, tales tamen, non patiuntur uicißitudines, ut de quibus, eſt ſermo. Ergo ſicut hæc, ab hominum ſunt mutuata euentu: ita & in illis rite trãctandis, opus eſt, ut ad hominem habeatur oculus: in quo, non modo, ætates hæ, ſunt repertæ, ſed & propter ipſum, ſunt tam accurate diſtinctæ. At, cum de iis, ſermo eſt, ut ſacræ faciunt literæ, necnon eccleſiæ probati doctores, oculus ad hominem ſimpliciter, nõ attollitur: ſed (animaduerſo, quòd ſi, ut philoſophi docent, omnes homines, naturæ communione, ut unus computati ſunt homo: non modo pari, ſed ratione longe maiori, fideles, qui diuino ſpiritu, unum colliguntur in corpus, hominemq; illũ myſterioſum conſtituunt, per neruos, iuncturasq; connexum, compaginatumq;, qui & corpus dicitur CHRISTI, & per hoc, eius ſacroſancta eccleſia, uti unus homo ſunt) ad myſticum eleuatur. Qui homo myſticus: cum à mundi exordio, uſque ad illius ultimum diẽ non ſolum peregrinationẽ agat, ſed & auctiones, & progreſſus recipiat: optimo quidem iure, diuerſas admittit ætates. Quare primo egit infantiam, ſecũdo pueritiam, tertio adoleſcentiam, quarto iuuentutem, quinto uirilitatem, ſexto ætatem maturam, & ſeptimo, in qua & nunc eſt, ætatem perfectam.

Eph. 4. Col. 2.

Et quanquam in hominibus aliis, ulteriores non detre
ctemus

D E F

A ctemus ætates: in hoc tamen myſtico, ulterior non datur progreſſus: cum tres, quæ enumerantur poſtremæ, non ſint ſine imperfectione, quam CHRISTI hoc corpus abhorret. Siquidem ſicut CHRISTVS, qui eſt caput, ſemper eſt nouus, nunquamuè afficitur ſenectute: ita & illius corpus, membraq;, degunt ſemper in nouitate, & nunquam ad ſenium, minusq; ad quæ illud ſequuntur, attingunt. Nec oportet, has eſſe æquales: quia licet in homine naturali, res forte congrueret, in homine tamen myſtico, minus conſentit: nec auctiones, progreſſusq; gratuiti, ex meritis ſunt penſandi naturæ, ſed ex libera Dei electione: cui ſicut pro arbitrio placuit eo in corpo-
B re, mēbra diſtribuere: ita & pro arbitrio placet, auctionū progreſſuumq; tempora diſpenſare: ut nec raro, monent litteræ ſacræ. Forſitan, dixi: quoniam etſi, id Plato tradebat & Solon, non deſunt tamen, tum aſtronomi, tum alii, qui aliter ſentiunt: & experientia docet, aliquos uix in decennio, uti libertate, uel in decimo octauo pubeſcere. Ergo infantia huius hominis, propter quem factus eſt mundus: à fictione, ut dicunt, Adæ, ad cathaclyſmum decurrit Noemi: in qua, mille ſexcenti, quinquaginta & ſex, numerantur anni. Pueritia ad circunciſionē procedit Abrami: in qua fluxerunt anni, quadringenti quinquaginta & duo. Adoleſcentia, uſque ad
C legem Moſis: in qua, anni lapſi ſunt quadringenti. Iuuenta, ad tēplum Salamonis, & anni interceſſerunt quadringenti, octogintaq;. Virilis, ad captiuitatem Babel: & annos continet quadringentos & octo. Maturitas, ad conceptionem CHRISTI: & annos habet quingentos, triginta, & nouem. Perfectio, ad conſumationem ſæculi: in qua tot interceſſuri ſunt anni, quot dominus definiuit. His indubitanter ſubſcribo: niſi quòd Infantiam placet, ultra tranſlationem, nō extendi Enoch: & ob id, annos non complecti, niſi nongentos, octoginta ſeptem: & Pueritiam, ad conſumationem cathaclyſmi: in qua anni ſunt cōputandi, ſexcenti & ſeptuaginta: & Adoleſcentiam, ad legem datam: in qua anni currunt octingenti

quinquaginta & duo. Ergo ex hac, poteſt agnoſci diſtri- D
butione: quàm conſonet, Dei uerbum, incarnatum, in ſextæ ætatis, calce: nam cum illa ſit matura, palam quòd nec debuit protelari, nec decuit præueniri. Rurſum: & ſeptima, tempori non immerito, aſcripta eſt gratiæ: quæ cum feruet, compleatq; naturam, ad perfectionem indu-
Luc. 1. bitanter transfert. Vnde et Præcurſor gratiæ, ad hoc quidem uenit, ut domino pararet plebē perfectam: et Apo-
Col. 1. ſtoli, in id acciti ſunt muneris, ut omnem hominem red-
Matt. 5. derēt perfectum Deo: et lex CHRISTI, lex eſt perfecta: et hortatur ipſe, ut ſimus perfecti, ſicut et pater, qui in cœlis eſt.

Adumbrantur quidem, nec raro, ætates hæ, ſacris in E literis: & aliquando, in ſeptem annorum hebdomadis,
Leu. 25. & 26. quæ ſacrum præcedebant Iubilæum: aliquando, in ſeptē ſimpliciter annis, ut cum ſex annis, ſerendi fuerant agri, putandæ uineæ, & ſeptimo ſuperſedendum erat ab iis, ut terra quieſceret. Amplius. Et per ſex annos, permiſſum erat, exigi mutuum, & omne quod uoluiſſes debitum, etiam à proximis, ſociiſq;: ſed in ſeptimo, non permittebatur, niſi ab alienis, & extraneis. Adumbrantur, & per ſeptem menſes, illos inquam, qui expiationis præcedebant feſtum: & per ſeptem hebdomadas, quæ præue-
Exo. 23. niebant Penthecoſtem: & demum per ſeptem dies, nec tantum eò loci, quo dicitur, ſex diebus ſtudendum ope- F
ribus, & ſeptimo quieſcendum ab eis: ſed & eò maxime, ubi ſex traduntur productionis mundi, & ſeptimus diuinæ quietis. Siquidem conſiderandum, quòd ſi mundi decurſus, nominetur ſæculum, ut in ſacris, nonnunquam
Matt. 12. & 13. Eccl. 40. eloquiis (non remittetur hoc in ſæculo, nec in futuro: ſic erit, in conſumatione ſæculi: & fides ſtabit, in ſæculum) conſonat, tum per annos, tum per annorum hebdomadas, illius explicari partes. Si appelletur annus, ut non ſolum conſtat, de magno anno apud philoſophos, ſed &
Pſal. 64. aliquando in diuinis literis (& benedices coronæ anni benignitatis tuæ) Nam tempus peregrinationis hominum, annus eſt benignitatis Dei: cum in illo, non modo ſit be-

nignus

A nignus, ſed Paulo teſte, diues in benignitate. Hoc anno Luc. 6.
completo, & uelut corona, circulusq́; abſoluto, benedicit Deus: tum illi, ut qui finem ſortitus, Deiq́; executus præcepta, haud iniuria, dignus eſt benedici: tum electis, qui in illius termino, Dei conſtituendi ſunt dextræ, & omni, ut docet Paulus obruendi ſpiritus benedictione: Ephe. 1.
quanquā & reprobi, qui & igni tradentur incombuſtibili, omnino nō erunt benedictione deſtituti: quippe qui non omni cruciabuntur ſeueritate, & non mediocris agnoſcent eſſe miſericordiæ, ſi non ſunt conſumpti. Si in- Trin. 6.
quam appelletur annus: congruit, ut & eius partes, nuncupentur menſes. Si demum appelletur hebdomada, ſi-
B cut forte, ob breuitatem, appellatur in patria (ſiquidem eo in loco, mille anni, perinde ac dies habentur heſter- Pſal. 89.
na, quæ tranſiit: & mille anni, apud dominum, ſunt ue- 2. Pet. 3.
luti dies unus) haud dubium, quòd illius partes rite appellabuntur dies.

Ergo, ſicut ſeptem annorum, abſolutis hebdomadis, ſacrum inſtabat Iubilæum, in quo unuſquiſque ad ſuam reuertebatur poſſeſsionem, priſtinamq́; familiam: ita & ſeptem conſumatis ætatibus, redibunt electi, ad ſupercœleſtem patriam, regniq́; amiſsi poſſeſsionem, quibus ſe abdicauerant: non modo per peccatū recedendo à Deo, ſed & illa uendendo gratis, quia ſine debito precio. Re-
C dibunt, & ad familiam priſtinam: quoniā nedum ad Angelorum reaſſumentur conſortium, ſed & ad politiā cœleſtem, connumerandi inter conciues ſanctorum, & domeſticos Dei: à quo omnis nominatur familia, ut dicit Eph. 2.
Paulus, tum in cœlo, tum & hoc in exilio. Et ſicut, ſex & 3.
annis tranſactis, ſeptimus erat requietionis terræ, in quo fas non erat, ut diximus, illam ſcindere, aut uineas, uel arbores cedere: non licebat exigere debita, niſi ab alienigenis: ita ſex mundi ætatibus, eccleſiæ CHRISTI terra, (quæ, tum quia firma, nam terra in æternum ſtat, tū quia Eccl. 1.
imbribus cœleſtibus madida: ſiquidem imber de cœlo Eſa. 55.
deſcendens, inebriat terram, & eam germinare facit: & demum, quia influentiarum cœleſtium receptaculum,

propter

propter quod & à mundi ſapientibus, ſynodus eſt nuncu D
pata Deorum: non immerito typus eccleſiæ eſt) multoties fuit afflicta, ac oneribus uariis, tum interne, tum externe immane uexata: nec tantum ob iugum importabile legis, quantum ob immitem, ſæuamq; tyrannidem Sathanæ. At ſeptimo anno, qui eſt quietis, & gratiæ: excluſa lege, & alligato Sathana: et ſi diuina prouidentia, non quieſcit externe, quieſcit interne: quandoquidem,
Rom. 3. & 4. et ſi in continuo uerſamur agone, iuſtificati tamen gratis, per gratiam Dei, per redẽptionem, quæ eſt in CHRISTO IESV, pacem habemus ad Deum, & pacem, quæ
Philip. 4. & longe ſuperat omnem ſenſum: ut Apoſtolus docet.

In quo, nec à fratribus licet, nec amicis, debitum, mu E
Matt. 5. 6. tuumuè repetere: cum nec deceat, ex domini uerbis, uel quempiam, hoc pro tempore, in iudicio conuenire, ſed
Eph. 4. omnibus debita relaxare: ut qui ſumus inuicẽ membra, & omnia, ex charitate, ducere congruat ut communia.
Rom. 12. Debemus & peccata, offenſaſq; in nos admiſſas, non ſolum non retalliare, non ſolum ex corde remittere: ſed &
& Matt. 6. bona pro malis retribuere, & præſertim fratribus, nobiſq; uinculo dilectionis aſtrictis: inter quos, ſi Paulo
Rom. 13. creditur, nullum ponderandum eſt debitum, niſi charitatis mutuæ. At de iis, qui foris ſunt: diſponit lex ſecus. Nec rem, ab illis prohibemur repetere: cum quibus, non
Leu. 16. cogimur aliquid habere commune. Et ſicut, menſibus F
ſex decurſis, ſollemnitas inſtabat expiationis, in qua & Pontifex, in ſancta admittebatur ſanctorum: ita & ſex tranſactis ætatibus, ſolemnitas celebratur mortis, & reſurrectionis CHRISTI: quibus noſtris expiatis culpis, una cum CHRISTO Pontifice, ingredimur ſancta cœle-
Hebr. 9. ſtia: ut Apoſtolus monet. Et demum, ſicut diebus ſex, operibus licet incũbere ſeruitutis, & in ſeptima eſt prorſus uacandum ab eis: ita & ſex primis ætatibus, non ſecus operabamur, ac ſerui, at in ſeptima, non ſecus ac fi-
Rom. 8. Gal. 4. lii: ſpiritu donati libertatis, ut Apoſtolus dicit. Nec abſtinemus à malo, quod ſeruile eſt opus, timore pœnæ: ſed ſtimulo charitatis, quæ eximium, quin & heroicũ,

diui-

A diuinumq; conſtituit, omne opus. Rurſum: ſicut ſex diebus, fabrefactus eſt mundus, & ſeptimo requieuit Deus: ita & ſex ætatibus, uaria in eccleſia facta ſunt opera, ſed in ſeptimo, & conſumatum, & benedictum eſt, omne opus. At ſuo loco de iis.

Quid Dei Euangelium, de CHRISTO*: & quòd qualibet in ætate fuit, tum aliquo prædicationis genere, tum aliquibus myſticis geſtis, uel arcanis explicatum typis.* CAP. VI.

EVANGELIVM, bonum, fauſtum, fœlixq; ſignificat nuncium, & maxime Euangelium
B Dei: qui cum oceanus ſit, omnis, tum bonitatis, tum fœlicitatis, nil ab illo fas eſt expectari, nil ualet proficiſci, quod nõ ſit ſumme bonũ, ſummeq; fauſtum, fœlixq;: & præſertim, cũ aliquid uult nunciari de CHRISTO: in quo ſicut unice cõplacuit ſibi, ita & omnes ſuæ bonitatis, ſuarumq; diuitiarum copias, theſauroſq; congeſsit, ac eorum profuſorem, ſua pro uoluntate conſtituit. Et quãquam nulla res, à Deo ualeat nunciari de CHRISTO, non maxime fauſta, nulla non perinſigniter fœlix: nobis tamen, nihil ualet obuenire fauſtius, nihil quouis pacto fœlicius, iis, quæ noſtræ habent pertinere ſaluti: ut qui per peccatum, mi-
C ſerrimi ac infœliciſsimi facti (nam redditi ſumus mancipia Sathanæ, carnis ſubiecti libidinibus, obnoxii morti, addicti infinitis ærumnis, & innumerabilibus expoſiti calamitatibus) id uelut, ter Euangelicum, amplectimur uerbum: quod nedum ab iis eripit malis, ſed & ueræ reſtituit libertati, & ueræ, ac ſempiternæ ſaluti: & ob id, uerbum de CHRISTO, tum redimente, tum iuſtificante, & ſaluante: nobis, & inſigniter, & maxime, Euangeliũ eſt.

Matt. 17.
Luc. 3.

Verum ut res pateſcat illuſtrius: attendendum, quod licet Deus, abſque CHRISTI patrocinio, non modo à præmiſsis incommodis, ſed & à longe, ſi contingeret, execrabilioribus, nos, uel nutu, ualuiſſet eripere, ut cuius poteſtati, nihil inuenitur non facile: licet, & in Luc. 3.

CHRISTO, uel ſolo ipſius uerbo, nedum ſingula potuiſ D
ſet reſtituere, ſed & in ſortem, longe meliorem transfer
re: Lubuit tamen hæc, non niſi interuentu aſſumptæ car
nis, & tollerantia, nedum humanarum neceſsitatum,
ſed & omninm huius uitæ afflictionum, & præter hæc, in-
famis & ignominioſæ mortis, efficere, & abſoluere.
Quæ tamen omnia, quin & incogitabiliter plura, uel im
maniora, CHRISTVS, non tam lubenter excepit: ſed il-
lis ſponte, incredibiliq; cordis ardore, ſe obtulit, exhi-
buitq;. Scripſimus ad Epheſios, quod Deus optimus,
maximus, cum condendis de rebus, ſecum ab æterno
conſtituit, primo ſuæ uoluntatis decreto, unigenitum
ſanxit, hominem fieri: & per ipſum ſic decretum, & per E
hoc, apud ſe hominem factum: omnia condere, ſtatue-
re, moderari, perficere. Hominem inquam conſtituit fie
ri: at non paſsibilem, ſed immortalem, non afficiendum
contumeliis, ſed coronandum gloria, & honore: haud
ſecus ac, cum ſurrexit à mortuis. Nec id modo diximus:
ſed nec inualide comprobauimus. Rurſum: & quod in
CHRISTI gloriam, delectus eſt hominum cætus: & in
eiuſmet gratiam, tum immortalitate, tum fœlicitate do
natus, immo & ſecum in cohæredē aſſumptus: nec non,
& ipſo expoſtulante, in ſui corporis membra conſcri-
ptus. Amplius. Tam ingens ardor, extitit erga nos, tum
patris, tum CHRISTI, quòd non uidebatur illi ſatisfa- F
ctum, ſi innocentes, diuinis obrueret beneficiis: unde ad
uberiorem ſuæ in nos perfuſionem charitatis, hominum
ſtatuerunt permittere lapſum: & ut foret capitalior, di-
uinum promulgauere præceptum, ut eo contempto,
haud dubium, quod non ſolum indignus, quouis con-
uinceretur beneficio, ſed & obnoxius extrema iudicare
tur pœna, quin & exterminatione perpetua: ut tali pa-
cto, illa tandem, inſuperabilis in illum, Dei & CHRI-
STI, deprehenderetur affectio, ac ſupra omnem modum
gratiarum ac beneficiorum profuſio: ut quæ non ualuit
extenuari, non remitti, non ſolum in male meritum, ſed
& in capitaliſsimum hoſtem.

A Et licet Deus, nulli aſtringatur legi: licet ſine cuiuſuis iniuria, potuiſſet noxam homini relaxare: non tamen á rigore uoluit, ſe temperare iuſtitiæ: quin & talem placuit exigere mulctam, ut ſine controuerſia, longe maior contrectaretur uindicta, quam culpa. Quid ergo? Ex tam ardenti in nos, uoluntate patris, ex beneplacito, ac extimulatione CHRISTI: ſtatutum eſt, reparandum quidem hominem: ſed per unigenitum Dei. Et eo quidem pacto, ut carnem, hoc eſt paſsibile mortaleq́; , oportune reciperet corpus, tametſi de uirgine ſacroſancta conceptum: in quo, non ſolum, humanis uexaretur miſeriis, ſed & noſtris onuſtus flagitiis, tandem exponeretur cru-
B ci: ut in illa in ſacrificium, pro peccatis oblatus, tum iuſtificaremur, tum reconciliaremur Deo, reuocaremur in adoptionem, ad cœleſtem reaſſumeremur hæreditatem reinſeremur CHRISTO: quin & in illo, altius infigeremus radices, immo & mirã pateremur methamorphoſim: ut tandem nemini ſit obſcurum, in longe nos meliorem ſtatum, gratia Dei, ac beneficio CHRISTI, fore poſt peccatum euectos, quàm tempus, policeretur innocentiæ: ut & uerè Apoſtolus doceat, nos multo excepiſſe maiora, per CHRISTVM, quam amiſerimus, per Adamum: et dominus, quòd uenit non tantum, ut amiſſam, nobis reſtitueret uitam, ſed ut uberiorem, lon- Rom. 5. Ioan. 10.
C geq́; locupletiorem, nanciſceremur per eum.

Ergo iis, quæ totum complectuntur, quod dicimus Euangelium: quia tam fauſtum; tamq́; fœlix continent nuncium: á Deo quidem, ſed de CHRISTI erga nos beneficio, dimanatum, nobiſq́; creditum, et multis ſignis, multiſque prodigiis ſtabilitum, indubie debemus ſubſcribere, plenoq́; exoſculari pectore: certiores facti, quòd Apoſtolo teſte, uirtus ſunt, in ſalutem, omni qui credit. Quare perſpicuum eſſe poteſt, quòd etſi, quæcunque in ſacris ſcripta ſunt literis, ad eruditionem ſcripta ſunt noſtri: quæ tamen in illis, reperiuntur de CHRISTO, tum redimente, tum iuſtificante, ac ſaluante, ſuaq́; gratia, ac beneficio confouente, ſiue ſint promiſſa, ut in Rom. 1. & 15.

teſtamento ueteri, ſiue ſint exhibita, ut in teſtamento D
nouo, Euangelii ſortita ſunt rationem. Vnde non modo, inculcatur in Prophetis, ſicut Paulus dicit, & Petrus, aſſerens quòd CHRISTO, teſtimonium perhibent uniuerſi Prophetæ, nos per ipſum remiſsionem accipere peccatorum, exponit: ſed et à mundi exordio, reuelatū Adamo, necnon et Angelis Dei. Verum et ſi res, ita ſe habet: quia tamen teſtamentum nouum, inſigniter, paſſimq; ob oculos, nobis exhibitum, reuocat beneficium: tum illius texendo geſta, ut quattuor faciunt Euangeliſtæ, tum crebro repetendo, docendoq; redemptionem, iuſtificationem, & ſalutem, nobis partam, per eum, ſicut uidere licet, in Paulo, & aliis, qui ſcripſerunt, Apo- E
ſtolis: iccirco, & iure, & merito, nomen ſibi uendicat Euangelii, & præſertim, ea in parte, quam tradunt Euangeliſtæ. Quæ niſi, quodam pacto, ſcriptis præemineret Apoſtolicis: ad illam eccleſia, non conſecraret Diaconos, aut prohiberet, inferiores miniſtros, illam in eccleſia, ſolemniter legere: iſtam uero relinqueret ſubdiaconis, et aliquando, etiam in ordine exiſtentibus, longe minore.

Diximus Euangelium, qua uolueris patefactum ætate: nec quidem mirum, cum nemini, Deus uiam præclu dat ſalutis: quippe qui uult omnes ſaluari, et ad ueritatis agnitionem peruenire. Siquidem perſpicuum eſt, ex te- F
Acto. 4. ſtimonio Petri, nomen aliud, nobis datum non eſſe, ſub cœlo, in quo eſſe ualeamus ſalui: niſi CHRISTI IESV. Quem propoſuit Deus, propitiatorem nobis per fidem,
Rom. 3. eius in ſanguine, noſtris pro peccatis: ut Apoſtolus dicit. Perſpicuum, et quòd abſque fide impoſsibile eſt pla-
Heb. 11. cere Deo: immo et eò eſt uſque neceſſaria, requiſitaq;, quòd nec in ſtatu defuit innocentiæ, in quo et Adam, tū de CHRISTO, tum et eius eccleſia, in magno ſacramen
Eph. 5. to matrimonii, præmonitus eſt. Perſpicuum, et quòd
Ioan. 12. fides, complectitur Deum, et CHRISTVM: credite in Deum, et in me credite: ergo et nunquam neceſſaria nō fuit, Euangelica prædicatio: cum fides proficiſcatur, ex au-

A auditu, auditus autem proueniat, per uerbum Dei. Verum quonam pacto, quibusuè uerbis, typis, ac ſymbolis, in unaquaque ſit pronunciatum ætate, & quouſque, in ſingulis ſit detectum: in cuiuslibet ætatis, tangetur calce. Nunc ſat ducimus, ſi res ſuadetur, in genere: idq; non ſine ſacrarum teſtimonio literarum, tametſi myſtico, arcanoq; at in ſequentibus dilucido, ac manifeſto. Rom. 10.

Traditur in diuinis literis, quòd expugnaturus deleturusq; Ierico, Ieſus filius Num, primum ſtatuit, per ſex continuos dies, ſed ſemel in ſingulis, illam circum arcam pacti, fœderisuè, humeris geſtandam ſacerdotũ: quorum & ſeptem, clangerent eius generis buccinis, cuius clangendum erat, in Iubilæis. Nec deerant ei operi milites, qui arcam circumſtarent, eamq; tum ingenti copia, tum ualida protegerent manu: ſtrenuioribus præcedentibus, & reliquis comitantibus, ac ſubſequentibus. Deinde, quod proxime inſtabat, ſabbato: non ſemel, ſed ſepties, eadem erat circumuehenda ſerie, eodemq; penitus apparatu: uerum ultimo circuitu, muri abſorti ſunt ciuitatis, & eius reliquum, adæquatum eſt ſolo, & ſiquid, forte apparuiſſet ueſtigii, eòuſque ducendum fuerat execrabile, ut non haberetur ſecus, ac impium anathema. Ioſue 6. B

Ieſus ſiquidem, qui ſonat ſaluator, Num filius, qui reddi poteſt æternus, qui & filios Iſrael, in terram tranſtulit promiſsionis: indubie CHRISTI præſefert typum, qui eſt, & ſalus, æterni patris unigenitus, & electos Dei in terram, perennis transfert fœlicitatis. Iericò uerò, quæ interpretatur luna, umbrã gerit, ſublunaris mundi, qui paſsim, non ſecus ac luna, mutatur: & maxime ea ſub ratione, qua, non ſolum lapſu primi hominis, ſuo, quodam pacto, deſtitutus eſt, ordine, ſed & à Sathana, zizania reſperſus eſt infœlici, quin & flagitiis deprauatus horrendis: & potiſsimum, ut homines aggregat, mente corruptos, filios perditionis, & mẽbra perditiſsimi Antichriſti: qui uere illum conficiunt mundum, qui totus in maligno poſitus eſt. In quo, & maxime uigent, concupiſcẽ- 1. Cor. 2. C

tia carnis, cupiditas oculorum, & ſuperbia uitæ: in quē D
& tyrannidem, agit inſigniter Cananæus, princeps inquā
tenebrarum, & Deus, huius ſæculi. Ergo non temere re
gnum, in Ierico, denotatur peccati: & cum hoc, tota col
luuies inferioris mundi. Quæ ſanè, & ſi ab æterno, per-
petuæ per CHRISTVM, addicta ſunt extinctioni, & per
illius crucem, & mortem, electi, membraq́; ſua, ab illius
ſunt uendicata tyrannide (ſiquidem ſi uelint, peccati ex-
cutiunt iugum) eorum tamen abſolute deletio, poſtremo
reſeruata eſt tempori: quo & creatura omnis, à quauis
corruptione, reddēda eſt libera, & ſingulis in CHRISTO
1. Cor. 15. recapitulatis, euadent omnia noua. Tūc enim ſicut ab-
ſorbebitur mors, in uictoria: ita & mortis ſtimulus (quod E
peccatum eſt) coarctabitur tartaro: ac non ſecus, ac pe-
ſtilens anathema, in profundiori, illius comprimetur an
gulo: ubi & relegabitur ſine fine.

Sex dies, ſex ſunt mundi ætates, per quas, myſticum
CHRISTI proficiſcitur corpus: eas per ſingulas ſuſcipiēs
auctiones, quas arcana Dei, tum ſapientia, tum bona er-
ga nos uoluntas, ſanxit, decreuitq́;. Arca, electorum
eſt cœtus: de qua re ampliter dictum eſt ad Romanos.
Hæc, Ierico non ingreditur: quia inſigni Dei beneficio,
Ioan. 15. electi ſunt de mundo extracti, cum ab illo ſint, & uita, &
moribus alieni, quin & omni uirili cōtrarii: quippe quos
probe nō fugit, quòd ſiquis illius, eſſe uelit amicus, mox F
Iac. 4. Dei conſtituitur inimicus: ſicut frater domini ſcripſit.
Non inquam ingreditur, ſed circūgeſtatur: partim qui-
dem, ut illius deprehenſis aggeribus, munitionibus, ma
chinis, apparatibus, cautiores reddantur in pugna: par-
tim uero, ut peccantium circūſpectis inſaniis, tenebris,
infœlicitatibus, & quæ tandem illis manēt extremis ſup
pliciis, ualidius, conſtantiusq́;, in dies execrentur pecca
tum, illudq́; impetant, & expugnent, omni cum ſatelli-
tio ſuo. Geſtatur quidem circum, ſed humeris ſacerdo-
tūm: ut quibus ſunt peculiariter crediti, ut regantur ac
Acto. 20. perferantur ab eis. Siquidem eis mandatum eſt, gregem
1. Pet. 5. Hebr. 13. domini paſcere, & commiſsis ſibi animabus proſpicere:
non

A non quidem inuite, ſed ſponte, non turpis lucri gratia; ſed ex animo: & quaſi rationem reddituris, propriasq́; ceruices exhibituris, pro eis. Ab iis inquam, fertur circum: quoniam et ab iis maxime, in prœlium peccatum aduerſus, ſunt promouendi, ſollicitandiq́;: ab iis, illis potiſsimum, ſunt detegendæ inſidiæ, cautiones, ſtratagemmata: tametſi indubie plures ſint, et longe fortiores, qui manus conſerant nobiſcum, in bellum: quàm reperiantur cum eis, quemadmodum, et Eliſeus dixit. Ergo cõſonat, quòd et eorum ſeptem, hoc eſt, qui uberius ſancti ſpiritus locupletati ſunt donis (quod maxime habet conuenire prælatis, quibus et inſigniter, munus creditũ eſt Euangeliſtæ: et quia in perfectionis reperiuntur ſtatu, haud immerito, ſeptennario ſunt expreſsi) arietinis præcedant buccinis (nam talibus perſtrepunt in Iubilæis) hoc eſt euangelizent, interpretentur, inculcent, quæ CHRISTI attinent beneficium, bonam uoluntatem, ac gratiam Dei: in quibus non modo, peccatorum explicatur depreſsio, ſed conculcatio, et extinctio: explicatur et iuſtificatio, et ad cœleſtem patriam reaſſumptio, ſupernæq́; hæreditatis reacceptio: quæ non modo iubilare homines faciunt, ſed et in ueram ſpiritus libertatem reſtituunt: quo et Iubilæus reſpiciebat legis, immo et ad hæc, non ſecus ac umbra, mirifice prouocabat omnes. 4. reg. 6.

B

C Arcam circunſtabant milites: quia in hoc potiſsimum cœleſtes ſunt inſtitutæ militiæ, ut non modo electis faueant, agendo, miniſtrando, monendo, ſed et ſeruando, protegendoq́;: non ſecus ac illi ſexaginta fortes, qui lecti aſtabant Salomonis, omnes muniti gladiis, et die noctuq́;, ad pugnam accincti. Quare et primores præcedunt: non modo, ut rectam demonſtrent, ſed ut et hoſtes propulſent. Sequuntur reliqui, ne forte à quopiam impetantur callide: aut aliquo circumueniantur ſtratagemmate. Quòd autem, quolibet dierum ſex, circumlata eſt ſemel, et ſepties, quod proxime inſtabat, ſabbato: inſigne quidem protendebatur diſcrimen, quòd inter hanc, et illas reſeruatum erat ætates. Quandoquidem Can. 3.

earum

earum ſingulæ, ſingulari affectæ ſunt dono, eoq́; cuiq; D
proprio: ſed hæc, uel eſt locupletata multiplici, uel uni
co tam præſtanti, tantaq; ubertate fœcundo: ut non mo
do, æquiualeat cæteris, omniaq́; traiiciat, uel cóplecta-
tur in ſeſe: ſed & illa abſoluat, ſuaq́; celſitudine eleuet,
prouehatq́;. Quod plane cócipitur, ſi myſticũ CHRISTI
recolamus corpus, in prima mundi ætate, extitiſſe ut in-
fans, in ſecunda ueluti puer, in tertia, non ſecus ac adole
ſcens, quaſi iuuenis in quarta, ut uir in quinta, ut uir ma
turus in ſexta: & ut uir perfectus, conſumatus, & prorſus
abſolutus, in ſeptima. Ergo & hæc diſtat, ab illis, ſicut
perfectũ, ab iis, quæ ad perfectionẽ pergũt: & per hoc, ut
finis ab iis, quæ dirigũtur ad finẽ: quo adepto, omnis deſi E
nit motio: ergo, nó abſurde, adũbratur in ſabbato, quod
& requiẽ ſonat, & inſignem à Deo benedictionẽ habet.

Et quoniam, ætas hæc, initium in CHRISTI ſortitur
aduentu, uel ſi mauis, in Euangelii promulgatione, quo
quidem tempore, electorum incipit ſabbatiſmus: cum in
eo primitiæ, cœleſtis deguſtentur fœlicitatis, necnon re-
quiei perpetuæ, haud mirum, ſi & à Paulo, ſabbatum ap-
Hebr. 2. pellatur: non mirum, ſi & exuberans Dei gratia, immo
ſi affluentiſsimus omnium gratiarum cumulus, electis
exhibetur: ſiquidem & perfectio, integritatem claudit,
5. Meth. & abſolutionem confert: ut etiam philoſophi dicunt.
Ergo et ſi infantiæ tempore, electorum nó defuit cœtui, F
quod infantilem decebat ætatem, aut adoleſcentiæ, quod
oportunũ erat adoleſcentiæ, & ita deinceps: tamen per-
fectioni uirili, gratia longe cumulatiori donata eſt co-
pia, quin & ea copia, quòd non ſolum, totum poſsit, cor
pus CHRISTI replere: ſed & iuxta quamlibet eius æta-
tem, ſiquid cuique defuiſſet, nedum illud ſuplere, ſed &
Eph. 4. locupletare. Quare & rite ſcriptum eſt, eo in tempore,
præfectos eſſe, eccleſiæ Dei, tum Apoſtolos & Prophe-
tas, tum paſtores & doctores, ad inſtaurandos ſanctos:
& id quidem, donec occurramus omnes, in fidei unita-
tem, & Dei filii agnitionem, in menſuram ætatis plenitu
dinis CHRISTI: quod & erit, in conſumatione mundi.

 Ergo

A Ergo & rite factum eſt,ut ultra(ſicut & diximus) ſextam
maturamq́; mundi ætatē, CHRISTI non protraheretur
aduentus: ut ſicut omnia, in numero ſunt conſtituta, li- Sap. 11.
brataq́; pondere, & determinata menſura, ita & ſuũ cun
cta nanciſcerentur tempus, certisq́; & oportunis ſpatiis,
ſingula abſoluerentur, ſub ſole. Ergo, & ſcite, huius mu- Eccl. 3.
nus ætatis,numero expreſſum eſt ſeptennario: qui uel eò
quòd numerus, ſancti ſpiritus chariſmatum eſt,numerus
perfectiſsimus eſt. Præter id, quòd hac in ætate, hocuè
ſabbatiſmo, etiam ſeptem eccleſiæ numerantur ſtatus,
iuxta numerum, diuerſorum euentuum, quos Euangeli-
ſta colligit: tum in ſeptem ſigillis, phialis, tubis, tum in
B aliis Apocalipſis arcanis: ad quæ, ni fallor, etiã reſpexit
Deus,in ſeptem circulationibus ſabbati: de quibus dictũ
eſt. Vnde & in poſtremo, illius reuelationis ſacramento,
deſtructio traditur præſentis ſæculi: ſicut & in poſtremo
circuitu, Ierico abſorta ſunt mœnia, & ciuitas eſt pari-
ter conſternata. Hactenus de præludiis.

DISCVSSIONES.

Quòd in prima mundi ætate, fluxerunt anni nongenti, octoginta ſeptem: & quòd in hoc, non eſt inhærendum Græcis, ſed Hebræis.

C

ETsi hac in ætate, quæ ab exordio ſumitur mundi, & protenditur uſque ad translationē Enocchi, Græci codices, ſiue ſeptuaginta, ut circumfertur, interpretes, annos colligunt, mille quadringentos, octoginta ſeptem, & Ioſephus, mille nongentos, & quinquaginta duos: ueritas tamen eſt, quòd nongentos, non tranſeunt octoginta & ſeptem, ut ex quinto ſextoq́; Geneſeos, tam iuxta Hebræam ueritatem, quàm iuxta Hieronymi interpretationem, facile eſt, hunc in modum deducere.

A uano ſupercilio: dum putauerunt nonnulli, eo pacto Hebræos, de domini aduentu, potuiſſe conuincere, tot iã annorum millibus reuolutis: alii uero, uetuſtiori mentita antiquitate, non modo gentibus, putauerunt illudere, ſed et illis in nobilitate, præferri.

Verum, quouis pacto, res fuerit: haud dubium, quòd magno non eſt attentata conſilio: quandoquidē non fert ratio, quòd accepto multiplicandi mandato: per tot annos, permanſerint cœlibes. Et licet, non ibo inficias, ante prænarratos, alios forſitan genitos, nec propterea recenſitos, quia eorum ex progenie, non fuerat oriundus CHRISTVS: tamen, quia id nulla urgetur auctoritate,
B poteſt non iniuria, haud diſsimili ratione contēni: quin ſiquis aduertat, quòd poſt præmiſſos partus, mox alios, procreatos filios, filiasq́;, ſcriptura cōmemorat, ex quibus non erat profecturus CHRISTVS, forte fictionem eſſe cognoſcet, aſſeretq́;. Et eò maxime: quòd non niſi, poſt annos mille quingentos, homines cœperunt multiplicari, prout ſcriptura teſtis eſt; cum id, eo tempore tradat, quo ad reſipiſcendum, hominibus centum et uiginti, decreti ſunt anni: ut legitur Geneſis ſexto. Nec eſt, quod obiicias, etiam dum centum et triginta, ageret annos, diu uixiſſe cœlibes, præceptoq́; cōtraueniſſe diuino: quoniam etſi dictum eſt, ut creſcerent, ac multipli-
C carent ſeſe, quia tamen mandatum fuit (ut dicunt) affirmatiuum, haud dubium, quòd non aſtrinxit, niſi oportuno in tempore. Ergo, non niſi peracta pubertate, immo nec forte, niſi inchoata uirili: ergo, non niſi prope ſexageſimum, uel centeſimum annum, eò quòd tam diu uiuentes, prolixioribus diſtinguebantur ætatibus: ut rite, quiſque poteſt animaduertere. Et quanquam, non raro, in nouo teſtamento, ex Græcis accerſiuntur auctoritates: id tamen, non fit, quocunque in loco. Et ubi fit, uel nō eſt, ab Hebræis diſſenſio, niſi forſan, in uerbis: uel non talis momenti, quòd textui natiuo, præiudicet. Et præter arcanum, reconditumq́; ſpiritus ſancti iudicium, qui cuncta cum ſuauitate diſponit, multaq́; agit, quæ no

ſtrum captũ excedunt: non dedecuit Apoſtolos, et Euangeliſtas, uulgata, Græcaq́; interpretatione uti: et maxime, ſine præiudicio ueritatis, et cum non mediocri, fidelium fruge. D

Quo pacto, per quos, quibusq́; uerbis, & typis: in prima ſit Euangelizatum ætate.

MITTO, ſed ſuo loco repono, quæ tametſi ad rem faciunt, ſe ſe, in prothoplaſte, offerunt ſacraméta: et ea quidem maxime, quibus, poſtquam in agro finctus, ut creditur, Damaſceno, indeq́; in hortum, translatus E
eſt uoluptatis, ſomnoq́; eò loci detentus, ac latere diminutus, ut ex illo, eius ædificaretur coniux, quæ indubie, os eius eſſet, ex oſſe, & caro de illius carne, ſcaturiunt arcana, myſteriaq́;: in quibus, ſine cõtrouerſia, & illud magnum perumbratum eſt matrimoniũ, quod inter CHRISTVM, eiusq́; eccleſiam eſt. Rurſum et pertranſeo, quid nã protenderet, quòd lapſo Adamo, Deus poſt meridiẽ, deambularet ad auram, ac in horto loqueretur uoluptatis, cum reliquis, quæ Propheta ſubiicit: tum de fœminalibus, ex foliis, frondibusq́; ficus confectis, & de latibulo inter fructeta quæſito: tum de maledictione ſerpentis, Adæ, & uxoris, & tandem de eorundem eiectione, ex F
horto, & induitione pellicei indumenti. Hæc inquam mitto, tranſeoq́;: eò quòd textũ interpretando Prophetæ, ſunt non modo reſumenda, ſed & ponderanda. Ergo à concione ordiar Dei: quæ in pœnam licet ſit pronunciata ſerpenti, non leuis tamen, extitit releuatio patribus, & eorum poſteris: quibus, haud dubito, non ſolum crebro eſt repetita, ſed paſsim inculcata. Ea autem eſt, qua comminatum eſt Sathanæ, orituram, auctore Deo, nedum inter mulierem, & illum, ſed &, inter ſemen ſuum, & ſemen illius, inimicitiam immortalem: ob quam, mulieris ſemen, illi contriturum eſt caput, & ipſe è diuerſo, illius tũ obſeruaturus, tum contriturus, calcaneũ eſt.

A Mirandum eſt, & non minus, de Ioſepho, qui licet in aliquibus, cōſentiat Græcis, & in aliquibus ueritati: plura tamen, ſuo marte confingit. Tradit quidem Antiquitatum primo: Adam, ducentorum, & triginta annorum, genuiſſe Seth: qui centū & quinque natus, generat Enos: qui nonagenarius genuit Caynam: & hic octingentorū, ac quadraginta exiſtens, Mahalael. Nam cū egiſſet Caynam, annos, ut ſcribit, nongentos & decem: Mahalael filium, annorum ſeptuaginta, reliquit. Quibus à Caynā detractis, octingenti remanent & quadraginta: quo plane tempore, Mahalael eſt ortus, ſi in obitu, ut dicit patris, ſeptuageſimum non exceſsit. Hic annorum, ut ſub-
B dit, ſexaginta & centum, generauit Iareth: qui et natus centum, ſexaginta et duos, genuit Enoch: qui ter centū ſexaginta et quinque habere inuentus, tranſlatus eſt.

Ergo, ſi Adam ducentorum, et triginta annorum generat Seth.	230
Et Seth, centum et quinque, generat Enos:	105
Et Enos, nonaginta, generat Caynam:	90
Et Caynā, octingentorū et quadraginta, Mahalael:	840
Et Mahalael, centum et ſexaginta, Iareth:	160
Et Iareth, centum duorum ac ſexaginta, Enoch:	162
Et Enoch, trecentorum ſexaginta et quinque tranſlatus eſt:	365
C Palam quòd tot annos intercidere uoluit, quot & præmiſsi ſunt.	1952

Sed obiicis. Eſto, auctoritas contemneretur Ioſephi: ſententiam tamen ſeptuaginta patrum, qui non modo, pro inculpatis, habiti ſunt inrerpretibus, ſed & pro ſanctiſsimis uatibus, ut non ſemel Auguſtinus dicit, inficiari nefarium eſt. Ii quidem (Epiphanio, ac Tertuliano teſtantibus: et Iuſtino martire, etiam domuncularum, Alexandriæ in arce Phani, ueſtigia uidiſſe ſe referente) ſeiunctis cellulis, uno quidem, tamq; miro, afflati ſunt numine: ut non ſolum interpretando, in eundem coinciderint ſenſum, ſed et in eadem penitus uerba, uocesq;. Adde: quod et poteſt urgere quam maxime, eorum uerſio-

A confici ſacramentum, ſed & expiatorium offerri ſacriſi-
cium) ab Apoſtolo confici dicitur CHRISTI corpus,
tum datum, tum fractum, ut in epiſtola ad Corintios. Re 1. cap. 11.
liquo, illius myſticum expendendo corpus, recolen-
doq; quod eius in calcaneo, illa poſtrema adumbrata
ſunt membra: quæ non aliam ob rationem, niſi quia tin
cta, fideq; quodam pacto donata, eo in corpore ſunt
comprehenſa: quæ nec dubium, haud raro, à Sathana,
nedum ſeduci, ſed teri, quin et in puluerem agi: quo
et paſci habet, iuſtiſsima ultione Dei. Nec mirum, Gen. 3.
cum CHRISTI non ſint, niſi ad tempus: ut qui ſunt præ-
ſciti, et per hoc, tandem à CHRISTO, olea, uiteq; fru- Rom. 11.
B gifera, ut rami ſilueſtres, et infructuoſi palmites, reſe- Ioan. 15. Matt. 13.
candi: et igni perpetuo exponendi.

At ſi mulier, typum gerit eccleſiæ, prout et Paulo ad
Epheſios, Ioanni in Apocalipſi, et Salomoni, non ſemel Ca. 5. Ca. 10.
in prouerbiis, res eſt dilucida: cum inter illam Satha- Ca. 31.
namq; ſit, nō modo iugis controuerſia, ſed et ſæuiſsima
pugna. Vnde et Draco contra ſtat mulieri, quæ tecta eſt
Sole, et Lunam habet ſub pedibus: et refert ipſa, de
ſeſe, quod à Sathana, eſt frequenter oppreſſa, ſed nun-
quam, Dei beneficio, expugnata. Et iure quidem, cum Pſal. 128.
domus erecta ſit ſupra petram: quam non dimouent uen
ti, non deiiciunt flumina: quin et illam aduerſus, aereæ Matt. 7. & 16.
C non præualent poteſtates, nec inferorum portæ. Typum
inquam gerit eccleſiæ, et præſertim, in patribus, Apo-
ſtolis, et Prophetis: qui non ſecus ac mater, eorum
ſunt filiorum, quos Deus, ab æterno ſelegit, patribus
repromiſit, et per fidē, ab illis, placuit generari. Hinc,
non modo Abram pater eſt credentium, eiusq; decernun Rom. 4.
tur filii, qui per fidem, illius ſunt ſectati iuſtitiam: ſed
et Apoſtoli, quorum opera, populi ad fidem, ſunt con-
uerſi. Vnde et Paulus, Galatis. Filioli mei, quos iterum Ca. 3.
parturio: donec CHRISTVS formetur in uobis. Et Co-
rintiis. Si decem millia, uobis forent pædagogi: attamen 1. ca. 4.
non multi patres. Nam per Euangelium: ego in CHRI-
STO, uos genui. Ergo, hoc ſub typo, non ſolum, mu-

lier hæc, adumbratur in Eua, quæ mater dicitur uitæ: D
ſed et in Sarra, quæ eſt mater ingenua, liberaque, ut A-
Gal. 3. poſtolus dicit: et demum in Rebeccha, quæ mater eſt
Rom. 9. Iacobi, et omniũ liberorum eius. Filius, uel ſemen, ſunt
Eph. 2. electi: qui non modo ædificati ſunt, ſuper fundamento Apoſtolorũ, & Prophetarum: ſed & per illam, in lauacro ſacroſancto regeniti. Et præſertim, ex gentibus: qui ſtrenue dimicaturi erant, in Sathanam: quem tamen nedum fuerant reuereri ſoliti, ſed non ſecus ac numen, Deumq; maximum, uenerari. Nec ſolum dimicaturi perſtrenue, ſed & illi contrituri caput: tum illum abiurando in baptiſmo, & in dies, ab illius ſe ſubducendo tyrannide: tum Dei robore, & uirtute, illum nedum debellãdo, ſed E
& ſuis ſub pedibus conſternendo, ſicut & illis repromiſ-
Pſal. 90. ſum eſt. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis: & conculcabis leonem, & draconem.

Semen Sathanæ, filii ſunt perditionis, uiperæ, carnis, & peccati: quos, non ſecus ac zizania, ſeminauit in mun-
Matt. 13. do. Qui niſi, filiis inſidiarentur fidei, promiſsionis, iuſtitiæ, Deique: zizania bono non aduerſaretur ſemini, nec Caynus inſectaretur Abelum: non Iſmaellus oppugnaret Iſaccum, aut Eſau, uindictam moliretur Iacobo: quin nec filii carnis, in filios conſurgerent ſpiritus, aut
Gal. 4. filii ancillæ, filios inſectarẽtur liberæ. Quòd Sathanas, calcaneum ſeruet, conteratq; filiorum eccleſiæ: bifariã F
ualet interpræatri. Et primo, quia in calce, hoc eſt, prope peregrinationis terminũ, cum inquam iter proxime abſoluendum erit myſtici corporis, & colligendi, uti bonum ſemen, Dei filii, & in horreum ſupernæ admittendi
Matt. 13. ciuitatis: Sathanas, ut Euangeliſta docet, qui modo eſt
Apoc. 20. catena deuinctus, paruo debacchari permittetur tempore: quo unà cum Antichriſto, ſæuiturus eſt maxime, & electos uexaturus eſt, eòuſque: ut quantum, ex ipſo foret, poſſet illos, nedum ſeducere, ſed & prorſus contererere. Siquidem tam immanis erit perſecutio, quòd ſi-
Matt. 24. milis, non fuit ab initio: & tam dira, tamq; ſæua, ut ſi poſſet fieri, circumuenirentur electi. Secundo, in calce,
terminoq;

A Si mulier, deipara intelligatur uirgo, de qua legis, Ecce uirgo concipiet, parietq; filium: inimicitia eſt perpetuum odium, quo ambo proſequuntur ſeſe: idq; non ſolum, quia affectibus concitantur contrariis, dum illa, hominum ardet ſalutem, iſte nihil non mouet, ut pertrahat in perditionem: ſed quia, in ea Sathanas, nihil habet, quod illum: oblectet;& uirgo, nil in eo uidet, quod, naturam præter, non execretur. Amplius. Si non exiſtens cum CHRISTO, contrarius decernitur CHRISTO: nec iniuria, quia indubie, in peccato eſt, quod exuit non modo, Dei gratiam, ſed & capitaliſsimam gignit inimicitiam: cur uirgo deipara, inimica non B iudicabitur Sathanæ: qui non modo eſt ſceleſtus, ſed omnium flagitiorum auctor, & illa tanta eſt ſanctitate prædita, tam ingenti locupletata gratiæ copia, ut non ſolum effluat, ſed & in nos, paſsim, ubertimq;, eius interuẽtione redundet? Si tali, inquam pacto, ſumitur mulier, ſemen eius, eſt CHRISTVS: ut qui ſine opera uiri, eius ex ſanguine, carnem accepit: è diuerſo, ſemen Sathanæ, eſt Antichriſtus, inter quos, nec obſcura controuerſia eſt. CHRISTVS, caput erat contriturus Sathanæ, quia illum, erat priuaturus imperio: quo etiam electis, uim inferre præſumpſit, ita caput, & non ſemel, auditum eſt in ſcripturis (cum fores, tuis in oculis paruulus, caput C in Iſrael conſtitui te: & de CHRISTO: de torrente in uia bibit, propterea exaltauit caput) Nam Saul, in Iſrael, caput eſt factus, quia ad illius imperium, fuit aſſumptus: & CHRISTVS, per paſsionem, & mortem, non ſolum regnum accepit (oportebat illum, pati, & ſic intrare, in gloriã ſuam) ſed & illud exaltauit, illuſtriusq; reddidit: quoniam & ſecum, illud ad patris dexteram tranſtulit. Hoc confregit caput: quando ad inferna, ſua in morte deſcendit, Sathanam alligauit, ſpoliaq; ab illo male capta, diripuit: quin & ex templis, delubris, & ſimulacris, quibus homines dementabat, eiecit, captiuauit, & ſecum triumphando, confidenter traduxit. Et licet, miſer attritus capite, calcaneo ſit moliturus inſidias, quin & con-

Eſa. 7. Dei expenditur cócio, de mulieris ſemine.

Luc. 11.

1. reg. 15.

Pſal. 109.

Luc. 24.

Col. 2.

A terminoq́; peregrinationis, cuiuſcunque: tunc enim potiſsimum laqueos tendit, tunc maxime circuit, quærens quem deuoret. Verum fidelis eſt Deus, qui neminem patitur, ſupra uires temptari: ſed oportunum, facit cum temptatione, euentum ſuboriri: ut quiſque ualeat ſubſtinere. Vtraque interpretatio ſana, utraque recta, & eccleſiæ iudicio conſona: ſed prior eſt, ni fallor, intenta. Ergo hoc excipitur loco, Euangelium CHRISTI, ea tūc pro parte, reuelatum: qua libertas, è tyrannide, obuentura fuerat Sathanæ, necnon inſignis, de illo futurus triūphus: tum CHRISTO capiti, tum electis in eo membris. Concipitur, & Deiparam Virginem, ut ſponſam, euaſurā B fuiſſe, ſummi patris, cum illi ediderit unigenitum: necnon matrem futuram ueræ uitæ, & per hoc, longe melioris quàm Heua: quandoquidē ſicut Adamus, ita & Heua, in animam eſt ſincta uiuentem: at MARIA, ſicut & CHRISTVS: in ſpiritum eſt electa uiuificantem. Vnde & mater, nedū dicitur uitæ, ſed gratiæ, & dilectionis pulchræ: ſicut & de illa ſacra canit eccleſia. Sed pergamus ad alia.

1. Pet. 5. 1. Cor. 10. 1. Cor. 15.

Legimus, quòd orto Enos, Deum orſi ſunt, in nomine inuocare IEHOVAH: & per hoc, in fauore, & nomine CHRISTI IESV. Nam cùm innumera forent Dei nomina, ſicut & illius innumeræ ſunt excellentiæ, innumeræ & quibus nos obruit profuſiones, & beneficentiæ: ut om C nium tamen præſtantiſsima, ſelecta ſunt decem, de quibus & Hieronymum conſule. Et cum horum Tetragrammatum, ſit ſine controuerſia, princeps: haud dubium, quòd omnium præclariſsimum eſt. Quare non mirum, ſi peculiariſsimum dicitur Deo: ſi ſacris in literis præ reliquis celebratum: ſi inter omnia ſacroſanctum, & profanis, minime pronunciari conceſſum. Præter id, quòd tam eximie, diuinam exprimit maieſtatem, ut nulla uoce exprimatur eximius: quin & nulla ſacratius, nulla uberius, uel locupletius: & maxime, poſtquam datum eſt CHRISTO, in quo & nomen effectum eſt ſuper omne nomen: cui & omne flectitur genu, cœleſtium, terreſtriū, & infernorum, ut Apoſtolus docet. Diximus, excuſsi-

Concio de Chriſto inuocando, in nomine Iehouah.

Philip. 2.

muſq́;, hoc ſacramentum diffuſe, in Paulum ad Epheſios: ubi & nomen hoc, quod Hebræis, quattuor ſcribitur literis, oſtendimus nomen eſſe IESV, ditatum, locupletatumq́;, nec ſine arcano ſacramento, litera Scin: ut non modo eò loci proſequimur, ſed & ni fallimur, ex ſcripturis euincimus. Ergo Dei, hoc in nomine, inuocatio, tam uberem detectionem exigit Euangelii: quòd ſcirent homines, non niſi in CHRISTI nomine, & fauore, à Deo impetrandas eſſe ſuppetias, expectandam gratiam, & excipienda beneficia. Cum enim, nemo Deum inuocet, Rom.10. qui in Deum non credit (quomodo inuocabunt: in quem nô crediderunt?) haud dubium, quòd illum nemo interpellat, in nomine IESV, niſi credat & confidat in IESV: ergo & eo in tempore Euangelium eſt prædicatum, quod Ibidem. eſt quidem Dei, ſed de CHRISTO IESV (quomodo credent, ſine prædicante?) ergo & fatendum eſt, & tunc, miſſos eſſe tubicines, primumq́; circuitum Ierico abſolutum (quomodo prædicabunt, niſi mittantur?) Siquidem fides eſt, ex auditu: auditus autē, per uerbū eſt Dei.

Qua de re, & detectum eſt, fauſtum nos per CHRISTVM, ad Deum habere acceſſum, quod & ſcripſit Apoſtolus: & quòd CHRISTVS mediator eſt, Dei & hominū, per quem & Deus, non modo reconciliatur nobis, ſed & uniuerſo (ſiquidem non tantum nos, ſed & mundū, Deus ſibi reconciliauit, in CHRISTO: in quo, & recapitulata ſunt omnia, pacificatis, & quæ in cœlis, & quæ ſuper terram ſunt) Nec ſolum, quòd mediator, ad reconciliandum Deo: ſed & ad præſtandum uim, roburq́; precibus noſtris, ut & poſtulata exoremus, ab illo. Nec eam tantum ob rationem, quia dixit, quòd quicquid, in illius poſtulatur nomine, concedetur à patre, aut quia, illum ſemper interpellat pro nobis, & nunquam pro ſua, non auditur reuerentia: ſed & ob eam, quòd ſicut in nobis, dignatur uiuere (uiuo ego; iā non ego, uiuit uero in me CHRISTVS). dignatur loqui (an experimentum quæritis, eius qui in me loquitur, CHRISTVS?) ita & in nobis dignatur orare: dum nobis, ſuum elargitur ſpiritum, qui gemiti-

Margin notes: Rom. 5. 1. Thi. 2. 2. Cor. 5. Eph. 1. Col. 2. Ioan. 14. Rom. 8. Heb. 5. Gal. 2. 2. Cor. 14. Rom. 8.

D E F

A bus nobiſcũ poſtulat, qui enarrari non ualent. Amplius. Ex eodem ſumitur uerbo, quòd & aduocatum agit pro nobis: ut qui illius in nomine, & fauore, nedum diuino ualemus aſsiſtere tribunali: ſed & aduerſantibus os perobſtruere, & rigorem iudicis emollire. Quo in opere, etiam propitiatio eſt: dum non ſolum, cauſam noſtram, uti ſuam defendit, ſed ex propriis ſatisfacit. Et ut propitiatio ſit iuſta, nullusq; iniuriæ, relinquatur aditus: ſuis cum meritis, opibusque, noſtra debita ſoluit, deletq;. Vnde & Euangeliſta. Aduocatum habemus ad patrem, IESVM CHRISTVM: qui & propitiatio eſt, pro peccatis, nedum noſtris, ſed & totius mundi. 1. Ioa. 2. Rom. 3. 1. Ioan. 2.

B Hinc, & noſter dictus eſt Pontifex, qui non modo, noſtri curam gerit, ſed & Deo, pro nobis, ſacrificium offert: & illud, quod unice inſtitutum eſt, pro peccatis (holocauſtomata, pro peccatis, nõ placuerunt tibi, propter quod dixi, Ecce uenio. Et illud. Dedit ſemetipſum, pro nobis, hoſtiam & oblationem Deo, in odorem ſuauitatis) offert inquam ſacrificium, nõ quòd oblatum ſemel in cruce, minime pro omnibus ſatisfecerit, ſed quia illius iugem, in cœlo, coram illo, memoriam agit, retentas plagas, noſtrum in fauorem oſtentans, offerensq;. Præter id, quòd in quotidiano Miſſæ ſacrificio, in quo, et ſi per miniſtros conficit, præcipuus eſt ſacerdos, qui & eo in Hebr. 10. Eph. 5.

C myſterio, miro arcanoq; modo, immolat ſe ſe: uti & patres animaduertunt. Ergo & eo tempore, CHRISTI mors, ignorata non fuit: cum & per eam, nobis potiſsimum faueat, mediator exiſtat, aduocatum, propitiatorem, & ſacerdotem, ſe gerat: ut qui per ſanguinem, nos Deo pacificat, iuſtos reddit, redimit, abluit, & ſanctificat, ut paſsim, in ſcripturis habetur. Quare, & agnus, rite occiſus dicitur, ab origine mundi: ut qui ab initio, à Deo, eſt mũdo propoſitus, & quidem ut docet Paulus, in ſanguine ſuo: Et quicunque ſalui facti ſunt, non niſi per fidem, eius in ſanguinem, ſalui facti ſunt: ut idem inmediate ſubiungit. Nec caſu, hunc in pactum, eo Euangelizatum eſt tempore, quo non ſolum, in Seth, eccleſia Eph. 1. 1. Cor. 5. Apoc. 1. & 13. Rom. 3.

eſt reſtituta, dum ipſe eſt, pro Abele ſuffectus: ſed & quo D
mundo eſt conceſſus Enos, qui oblitus, uel deſperatus,
interpretatus eſt: ſed ut euadamus inſtructi, nemini
CHRISTI proficere beneficium, nulli ſuffragari per ſanguinem: niſi oblitus, niſi deſperatus. Oblitus inquam,
Epheſ. 4. Col. 3. Heb. 12. conuerſationis priſtinæ, ac perperam uitæ peractæ: quo & tropo, non ſolum monemur, de præteritis erubeſcere, non ſolum reſipiſcere ac pœnitere, ueterem hominẽ
Rom. 6. derelinquere, & exuere, illumq́; aduerſus, ſtrenue militare, ſed eſt peccato, ut urget Paulus, in omnibus mori.
Deſperatur autem, hac in re, nõ qui ut Caynus, Iudasq́;, de diuina diffidit miſericordia, ſed qui ſe non credit uíribus propriis: haud ignarus, ſe non ſufficere, uel cogitare aliquid, ut à ſe: & quòd Deus uelle largitur, & perficere, pro ſua erga nos, bona uoluntate. E
2. Cor. 3. Philip. 2. Et quanquã Deus, in nobis non operetur inuitis, ſed ſpontaneis: quanquã uelit, ut libere, ſuæ cooperemur gratiæ: non erratur tamen, ſed & illi opus exhibetur acceptum, ſiquis propriæ conſcius imbecillitatis, & frequenti expertus periculo; quàm crebro diuino non obſequatur fauori: de ſeipſo diffidat, indubie perſuaſus, quòd ſiquis exiſtimat ſe aliquid
Gal. 6. eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit. Nec propterea æquum eſt ſtertere, ſtultum eſt non angi, non ſollicitari, & ad Deum quouis momento recurrere: ne noſtram deſerat
Matt. 6. imbecillitatem, ſed foueat, ſed opem uberius afferat, ut ſollicite ambulemus cum eo. F

Concio de Chriſto omnium iudice. Denique, & tempore eſt Euangelizatum Enoch: & detectum eſt, CHRISTUM futurum eſſe, omnium iudicem: ſicut & Thadæus atteſtatus eſt. Prophetauit inquit, et iis de rebus Enoch, dicens: Ecce ueniet dominus, in ſanctis millibus ſuis, iudicium facere, aduerſus omnes: & arguere impios, de impietatis operibus, et de omnibus duris, quæ contra illum, peccatores locuti ſunt. Et licet hæc, utcunque uera fuerint, in diluuio: maxime tamen, erant uera in conflagratione. Siquidem, et de utroque uidetur, nedum prophetaſſe, ſed et perpetuæ memoriæ commiſiſſe: cum uel teſte Ioſepho, utrunque no-
Antiqui. 1.

taucrit,

A tauerit, et duabus, ut prætactum eſt, columnis inſculpſe
rit. Ergo et hac in ætate, ea pariter ſunt detecta, quæ ad
poſtremum pertinent iudicium CHRISTI: quæ nec mi-
nima ſunt portio Euãgelii, ut in qua, et per CHRISTVM
remunerandi ſunt boni, et ſupplicio afficiendi ſceleſti.
Et quanquam ex iis poteſt eſſe ſatis, ſuperq; prima in æta
te, Euangelium ubertim (ut ferebat tempus) fuiſſe dete-
ctum: non grauamur tamen, et præcipuos, in quibus in-
ſinuatum eſt, typos, noſtra pro imbecillitate diſcutere:
at ea ratione, ut miſsis hoc in loco prothoplaſtibus, nec
non eorum condemnationibus, cum de illis, ut diximus,
agendum ſit, in operis calce: excutiamus quæ adumbra-
B ta ſunt, tum in Abelo, tum in fratricida Cayno: perſtrin
gamus et quæ denotantur in Seth: et quæ in Enoch: in
quibus tot uidentur arcana, quot uerba. Verum ne capi
tis prolixitate grauemur: rem in ſequenti tractabimus.

Euangelici excutiuntur typi: de quibus in præcedenti capite.

ETSI haud ignota ſunt geſta Cayni, ſuiq; fra
tris Abelis: ut tamen, quæ continent illu-
ſtrius ponderentur arcana, compendio ob
oculos reuoco. Expulſi è loco uoluptatis
C primi parentes, non multo poſt conſecuti
ſunt filium: quem, tum quia primogenitus, tũ quia for
te, illud ſuſpicati ſunt ſemen, quod nos à tyrannide uin-
dicaret ſerpentis: non modo caput cõſtituebant ſuæ pro
ſapiæ, uel authorẽ humanæ ſalutis: ſed et peculium poſ-
ſeſsionemq; omnis deſiderii: propter quod et uocauere
Caynum, quod à poſsidendo deſcendit. Genuerunt et a-
lium, non longe poſt, à quo non modo, non pendebant,
ſed perindeac rem uanam, nulliuſq; ferè momenti duce
bant: unde et nuncupauerunt Abelum, quod interpreta
tur inane, et uapor qui ad modicum durat. At quàm fal
lax cæcumq; ſit iudicium carnis, et quàm crebro tene-
bras aſſerat lucem, et lucem aſſerat tenebras: etiam pa-

Cayni & Abelis hiſtoria: & mira quæ continet ſacramenta.

tris in parentibus euentus oſtendit. Cainus fuit agrico D
la, et Abel ouium paſtor, et oportunitatem naɖi, uterque Deo ſacrificium obtulit. Abel quidem agnum ex primogenitis, eumq́; pinguiſsimum: Cainus uero, de primitiis, et optimis terræ naſcentibus. Et quanquam ambo, ſacrificauerint Deo, ut omnium bonorum auɖori, promotoriq́;: quia tamen Abelus, uberiori (ut docet Pau
Heb. 11. lus) obtulit fide (nempe, ſi non fallor, qui cor, animũq́;, ad illum eximium, terq́; fœliciſsimum erexit agnum, qui ut peccata tolleret mũdi, oblaturus erat ſeſe, in holocauſtum, æterno patri) quàm maior natu Cainus (ut qui illò forſitan, non reſpexit, uel ſi reſpexit, minus forte, quã debuit credidit, minusq́; confidit) merito faɖum eſt, ut E
Deus, ad Abelum, eiusq́; munera, clementer aſpexerit, ſacrificium odorauerit, ac igne de cœlo conſumpſerit: et Cainum, muneraq́; eius, non attenderit, nulloq́; paɖo, igne uorauerit. Propter quod Cainus pudefaɖus, oculos nedum terræ defixit, ſed Deum forte contempſit: ſicut et in fratricidium conſpirauit. Cui dominus, uel interno, ut uidetur, ſermone, ſynderesi concitata, conſciẽtiaq́; percuſſa: uel externo, finɖo, ut crediderim, ſenſili ſpeɖro, allocutus eſt: monens, quòd ſi eo in opere, negleɖus eſt, iure, ſuaq́; culpa, negleɖus eſt. Et uſus eſt, uel eo loco (quòd ſi hac uice, non reɖe ſe geſsit, poterit in poſterum compenſare) uel illo, quòd talis eſt, natura F
deliɖi, quòd mox deiicit animum, proditq́; quàm primũ ſeſe: ſicut probe geſtum, è diuerſo, eleuat mentẽ, ac exhilarat cor: unde & uultus demiſsione obieɖa, ſubiunxit. Nonne leuaberis, ſi bene egeris: et ſi male, peccatũ cubabit in foribus? Conſtat quòd leuari, ſcripturæ phraſi, eſt peccatum dimitti: ex quo, non modo animus depreſſus erigitur, ſed recreatur. Cubare uero, in foribus: eſt non tantum, facile reuelari, ſed tandem uindiɖam experiri. Nam in foribus dormiens, non magno excitatur negocio: et in portis, ſolitum erat, ferri iudicium. Ergo, non eſt, cur ſuccenſeas fratri: uel indigneris Deo. Ergo indomitum comprimas appetitum, illumq́; aduerſus,

A ſus, principem ac uindicem agas: ut qui natura, tuæ ſubiacet ditioni, et habenis duci debet, tuæ libertatis. Nihil reſpondit: ſed fratrem allocutus, et blande, ni fallor, ſed fucate: ſuaſit, ut egrederentur foras (ſiquidem in domo, uel ſacello, uidentur obtuliſſe: ac tali pacto, templum inchoaſſe) Quò egreſsis, irruit in Abelum: et tridente, ut dicunt, occidit. Et dominus. Vbi Abel, frater tuus? Neſcio inquit: Nunquid cuſtos ſum eius? Et Dominus. Quid feciſti? Vox ſanguinis eius, ad me clamat è terra: quæ aperuit os ſuum, et eius deglutiuit ſanguinē. Igitur maledictus eris, è terra: quam cum colueris, non percipies fructum. Eris uagus, et profugus ſuper eam: B et quāquam magnum eſt ſcelus à te patratum, dignumq; diro ſupplicio: nolo tamen, ut uindicetur ab homine. Quòd ſi contigerit, qui rem commiſerit, ſepties pœnas luet: hoc eſt, acriter direq; uexabitur, punieturq;.

In iis fratribus, duo adumbrati ſunt populi: in iuniore electi, & præſertim ex gentibus: in ſeniore reprobi, & maxime, ex Iſraelitis. Illi, in Abelo, in quo primitiæ apparuerunt electionis, cum primus recenſeatur iuſtus: Matt. 23. iſti in Caino, in quo initia repullularunt impietatis, cum fuerit ſumme impius (Nam & primitiæ, ſequentibus annectuntur fructibus: & complectuntur initia, quæ præſtolamur, poſterius: cum neutra, uel fore, uel capi ua- C leant, ſine ſuccedentibus, ad quæ, & eo ſub nomine referuntur). Nec modo, duo denotantur populi, ſed & maxime, eorum capita: propter quod & Abelus, typus eſt CHRISTI, qui eſt electorum electus, & è diuerſo Cainus, Antichriſti, qui reproborum eſt reprobus. Et quoniam utrunque quadrat, de utriſque, ſed ſeorſum, proſequar: tametſi, poſterius, directe intento conſentiat. Electos dixi, in Abelo notatos, eo quod primus recenſetur iuſtus: non quidem naturæ iuſtitia, legis, uel carnis, Luc. 11. ſed gratiæ, fidei, & ſpiritus: iuſtus, iuſtitia CHRISTI; cuius per ſpiritum, euaſerat compos, non ſecus ac membrum, influentiæ capitis; & riuulus, exundantiæ fontis. Siquidem CHRISTVS, non modò plenus eſt gratia, ple- Ioan. 1.

nus iuſtitia, ſed iuſtitia, ac gratia capitali: ut inde hau- D
riant omnes. Addidi, præſertim ex gentibus: tum quia iunior, tum quia Abelus. Nam conſtat, gentes natu iuniores Hebræis: nec modo natura (ſiquidem ex Sem originem ducunt, qui primogenitus erat Noe, & gentes, de quibus potiſsimum loquimur, ex Iaphet, qui ſecundo eidem natus eſt, uti Moiſes docet) ſed fide: cū Deus, & prius ſe illis prodiderit, & cultum, quo illum uenerarentur, reuelauerit. Amplius. Abel, uanum ſignificat: quod gentibus, & antequam conuerterentur, & poſtquam ſunt conuerſæ, diuerſa & ſi ratione, non mediocriter quadrat. Prius quidem, non tantum, quia cum eſſent atheæ, erant indubie, uanitate plenæ, quādo omnes E
Sap. 13. homines, uerè ſunt uani, in quibus, ut legitur, non eſt notitia Dei: non tantum quia uanitati deditæ, tumeſcebant enim, ut refert Paulus, in cogitationibus (tumeſce-
Rom. 1. Eph. 2. & 4. bant in iudiciis, ambulantes in uanitate ſenſus: in culti-
1. Cor. 8. bus, adorantes idola, quæ cum figmenta ſint, uaniſsima ſunt: in operibus, quippe quæ erant, ſine uero fine, cum forent, ſine ſpe, ſine promiſsione, ſine teſtamento, &
Acto. 14. pactis) ſed & quia parum ducebantur à Deo, ut qui ſuas, illis permittebat, progredi, pro libidine uias: quin &
Rom. 9. & 4. ut nihil pendebantur ab illo, cum eas non modo non haberet pro populo, immo nec pro plebe, ac ſi non forent, in mundo: ut non nunquam Apoſtolus dicit. Poſtea uero, F
cum uocare quæ non ſunt, perinde ac ea, quæ ſunt, cœpit altiſsimus, & plebem non ſuam, placuit reddere plebem ſuam: poſtquam earum reuelauit oculos, ſubrogauit pro Iſraelitis, & in ſua accerſiuit membra, & corpus, longe diuerſa ratione, habent dici, uanæ: nempe, uel quia tale de electis eſt iudicium uulgi, eorum uitam decernentis inſaniam, extremumq; exitum ſine honore: uel, quod & earum, perinſigne eſt munus, quia intrinſecus, ſunt edoctæ, nihil eſſe firmum, ſub ſole, nihil ſolidum, in rebus creatis: quin, & quod omnia uanitas, & afflictio ſpiritus: & humana præſertim, cum uita noſtra, aliud non ſit, quām uapor, isq; ad modicum parens, homo bulla,

&

A & uanitati perſimilis: immo & omnem, in ſe uanitatem Iac. 4.
traiiciens (nam uniuerſa uanitas, omnis homo uiuens.) Pſal. 143. & 38.
Qua de re, ultra non afficiuntur creatis, floccipēdunt
quæ uidentur, & temporalia ſunt: profitentur quod ſi 2. Cor. 4.
inniterentur ſibi, baculo ſubſtinerentur arundineo, ina Eſa. 36.
ni quidem, & uacuo: ſibimet non credunt, nec ſuis ſub-
ſiſtunt benefactis, quin & abnegant ſeſe, ſuam odien- Luc. 4.
tes animam, omniaq; ut detrimentum ducentes, & cum
Paulo, ſtercora reputantes, quæ extra CHRISTVM ſunt. Philip. 3.
Dixi reprobos, innui in Cayno, eo quod primus recenſe
tur iniquus: nec ſolum iniquitate propria, ſed & partici
pio iniquitatis Sathanæ, cuius filius euaſit, & membrū:
B eius imitatus opera, qui homicidium fecit ab initio, Ioan. 8.
uti dominus dixit. Et reprobos, maxime ex Hebræis:
nempe quia frater, ut dictum eſt, ſenior: & poſſeſsio in-
terpretatur. Sibi quidem, ille blandiebatur populus,
haud ſecus, ac peculium Dei: præſumebat, & mundum
ad ſe pertinere, cum & præcipuam, Iudæam inquam, in
coleret partem, quam & hæreditario ſibi uendicabat iu
re: tumebat, incredibili faſtu, & intollerabili uiuebat
ſupercilio. Hinc, & illæ uoces: Nos natura Iudæi, & non Gal. 2.
ex gentibus peccatores: Nos ex fornicatione non ſumus Ioan. 8.
nati, patrem habemus Deum: & id genus, quamplura.
Sunt ii populi fratres, non tantum, quia eandem ſunt
C ſortiti naturam, ſed & quia, eiſdem ſunt orti parentibus:
tametſi, non unamet ratione, aut eodem hæreditatis iu
re. Non inquam, eadem ratione: quoniam licet, uter-
que genitus ſit, diuina uirtute (nam Deus, primus eſt pa- Eſa. 66.
rens, qui & aliis præſtat, ut dicit, quòd generent) electi
tamen, ſic à diuina proficiſcuntur uirtute, quòd ex bene-
placito, ſuæ proueniunt uòluntatis: reprobi uero, ex in-
ſtigatione, ſtimuloq; iuſtæ, meritæque, uindictæ. Siqui-
dem, non ſolum, ante peccatum, ſed & antequam diſpo-
ſitum ſit, de fundamentis mundi, inſtituti ſunt electi: et Eph. 1.
ad propagandum, noſtrumq; genus augendum, lege irre
uocabili deputati. Vnde & quamprimum, in loco ſunt
poſiti uoluptatis, illis præceptum eſt, ut filios procrea- Gen. 1
Eph. 1.

rent, oportuneq́; creſcerent: et certum eſt, ex Apoſto- D
lo, quòd ſunt præordinati, ante conſtitutionem uniuerſi,
quin et mundus, et quicquid in eo eſt, propter illos, pro
xime factum eſt: ſicut et Epheſiis patefecimus. Verum
reprobi, nec ordinati, nec ſunt inſtituti, ante permiſſum,
immo nec ante præuiſum, patratumq́; peccatum: ut qui
ordinati, inſtitutiq́; ſunt, in pœnã peccati, quando mox
Gen. 3. ex terreſtri proturbati ſunt paradiſo: tunc enim, dictum
eſt Heuæ, eius multiplicandos fœtus, et in dolore, pariẽ-
dos filios. Vnde, et axioma eſt compertiſsimũ ſanctis,
eccleſiæq́; catholicæ: quòd non lapſis prothoplaſtibus,
reprobi non fuiſſent orti, quin et quòd ſuperuenerunt
mundo, ſicut monſtra animalibus, et uepres tribuliq́ue, E
terræ naſcentibus. Nec modo, eadem non ſunt ordina-
ti, inſtitutiq́; ratione, ſed nec uno, eodemq́; hæreditatis
iure: non dico terrenæ, quam electi parum attẽdunt, ſed
cœleſtis, ad quam paſsim, intenteq́; oculos dirigunt.
Quandoquidem, ad hanc electi, non ſolum penitus ſunt
ordinati, ſed et arrabone, quodam pacto præuenti: re-
probi uero, et ſi non ſunt, prorſus excluſi, quoniã Deus,
1. Thi. 2. omnes cupit ſaluari, et ad ueritatis agnitionem perueni-
Sap. 1. re: quique nec in perditione lætatur hominum, quin et
Pſal. 35. uult ſaluare iumenta, et curabiles fecit omnes nationes
terræ: cum et nulli deſit, oportuno fauore, ſuffragio, au
xilio, tractu: ut alibi ubertim proſequuti ſumus. F

Verum, et altius poſſunt hæc introduci: ut ſcilicet, u-
triuſque claſsis, Deum conſtituamus patrem, et eius ſa-
pientiam genitricem: à quibus indubie utraque profici-
Prou. 16. ſcitur (omnia enim, propter ſe, operatus eſt dominus, et
Rom. 9. impium quoque, ad diem malum: et ipſe fictor noſter,
qui una ex maſſa, uaſa fingit, in honorem, et alia in con-
tumeliam) Quo quidem pacto, Deus adumbratur, in
prothoplaſte: non quatenus lapſus, nempe qui peccare
non poteſt: ſed quatenus homo, cui et nonnunquam, ſe
Luc. 15. conſtituit ſimilem: ut in parabola de duobus filiis, in pa
Matt. 22. & 20. rabola regis, qui nuptias fecit unigenito, in parabola ui
neæ, et conductorum ad eam: idq́;, tum quia benignus,

et

A et humanus (apparuit benignitas, et humanitas, Saluatoris noſtri Dei: & in donis maxime, quibus obruti ſumus in CHRISTO) tum quia omnia, magno operatur conſilio, iudicio, electione, libertate: quod munus eſt hominis, ut quoque philoſophi dicunt. Eius uero ſapiētia, adumbratur in Heua, & pariter, non ut ſeducta, cum illam nihil lateat, falliq; ulla ratione, non poſsit, ſed ut mater eſt uitæ, quod illi potiſsimum attribuitur: nam & filiis, ut ſcriptum eſt, uitam inſpirat: & lignum eſt uitæ, iis qui apprehenderint eam. Et licet ex iis, omnes ſint profecti: electi tamen, profecti ſunt, ut legitimi filii: ſed reprobi, ut nothi, ſpuriiq;. Cum enim bonitas ſit pro- Titum. 2. Eccl. 4. Prou. 3.

B priiſsima Deo (ſiquidem, nemo bonus, præter illum, uti dominus dixit) & ob id, maxime illi congruat, gratioſe communicare ſeſe: haud dubium, & illi naturaliſsimum, et per hoc legitimum eſſe, ut quicquid agit, ex dilectione producat. Ergo, & id, ab illo, naturali lege procedet, quod ſuo ex ardore procedet: ergo electi, quos ex beneplacito, ſuæ inſtituit uoluntatis, haud incongrue, legitimi appellabuntur filii. Siquidem Deus, propenſus nō eſt, ad uindictam, ſed ad beneficentiam: non ad interficiendum, ſed ad uiuificandum: ut qui eſt lentus, ad iram, et celer, ad gratiam: nec mortem fecit, aut in perditione lætatur uiuorum: quin & geſtit ſuas opes profundere, mu Matt. 10. Exo. 33. Sap. 1.

C nera elargiri, et gaudet ſe, ſuaq́;, ab omnibus poſsideri.

Quare ſapientia, cum dilectione ſua eſt legitima coniux: nempe libera, ac naturali, ſolitoq́;, ſecum (ut ſic dixerim) matrimonio iuncta: eamet (nam nihil, ſine ſapientia tentat) ultioni connexa, uxor ſit (ſi fas ſit dicere) quaſi ſuppoſititia: nempe ut ancilla, et præter conſuetum, ac ueluti connaturale coniugium, illi copulata. Ergo, non mirum, ſi patris, illis debetur hæreditas, et iſtis ſatis eſt, ſi donentur munuſcula: unde nec Sarra patitur, ut Iſmaellus, cohæres efficiatur Iſacco: et Abramus, filium liberæ, uti legitimum, fecit hæredem, & filium ancillæ, quaſi nothum, certis uoluit contentari iocalibus muneribusuè. Et quia, electi, ut non ſemel dixi- Gen. 21. & 25.

mus, ex Dei beneplacito ſunt intenti, nullo præuiſo, uel adhuc futuro peccato, & reprobi ex diuina ſunt ordinati uindicta, in deteſtationem, nō modo præuiſi, ſed & patrati peccati: mirum nō eſt, ſi illi, filii appellati ſunt Dei, à quo omnis gratia, & iſti, diaboli, à quo omnis culpa: illi, uti bonum ſemen, à Deo ſunt ſeminati, ex beneuolentia, iſti, uti lolium, à Sathana, bono ſuperiecti ſunt ſemini, ex inuidia: illi, filii promiſsionis, iſti infidelitatis: illi ſpiritus, iſti carnis, et aliis quampluribus, id genusq́, anthiteſibus. D

Ioan. 1. & 8. Matt. 13. Rom. 9. Gal. 4.

Et quoniam hæc, eximia ſunt ſacramenta, & nuſquā, ni fallor, hac ratione tractata: ne forte ſint aliquibus ſcrupuloſa, operæprecium eſt, latius pauca explanare. Igitur etſi, quos dicunt reprobos, habentur ut ſpurii, iusq́; non habent, cœleſtis hæreditatis, ſed ſatis foret, ſi certis potirentur iocalibus, puta naturæ dotibus, diuitiarum affluentiis, aliisq́;, huius uitæ commodis: ſatis ſi corporis potirentur robore, pulchritudine, ingenii, tum in agendis, tum in contemplandis, perſpicacitate: & demū, & ea beatitudine, quæ naturæ ui, poteſt hac in peregrinatione permitti concediq́;: etſi detrectari, non debet, mūdo, creatisq́; rebus, uelut adiectitios, acceſsiſſe, nec ſecus ac monſtra, præter rectum, ab initioq́; conſtitutum ordinem introductos eſſe: etſi, ut ex peccato profectos non niſi tartaro, igniq́; inextinguibili, haud iniuria, perpetuo mancipari poſſe: Ea tamen eſt bonitas Dei, ea liberalitas, ea magnificentia gratiæ ſuæ, ut nec illos, recuſet ſaluare, & ad ueritatis tramitem introducere: quin & ad cœleſtem gloriam, ſtudet modis oportunis accerſere, & gaudet illam, quāpluribus, immo & omnibus, ſi uelint, ut hæredibus impartire. In cuius typum, uernaculi erant adiungendi Hebræis, & multis ex Scythis, Barbarisq́;, filiis promiſsionis: ſicut & non ſemel, Apoſtolus innuit. E F

Rom. Col. Eph.

Nec propterea, minus ſacroſanctus, electorum inſtitutus eſt numerus, aut incircumſpecte, fuit prima uice taxatus: ſed cum diſpoſitum, de illo ſit, non ſolum, ante definitionem mundi, ſed & ante decretum fundamentorum

torum

A torum eius: non ſolum, antequam deficerent Angeli, ſed & antequam eorum præuideretur defectus (prout Epheſiis, ni fallor, euicimus) ex quo, throni, non pauci, ſed multi, uacauerunt in cœlo: profecto non eſt abſonum, ſi ad reſarciendum, non electorum hominum cœtum, ſed Angelorum lapſum, quorum & numerus ſacratiſsimus extitit, horum aſſumantur, ſubrogenturq́; plurimi. Et licet Angeli, forſan ante pugnam, expulſionemq́; Sathanæ, adoptionis, donati non fuerint beneficio, ſed titulis ſolum, potiti ſint, principatuum, poteſtatum, & reliquis, quibus eorum ſegregantur acies: poſtquam tamen ſtrenue geſſere ſeſe, ſicut præcellentiore luce, fulſere per B CHRISTVM: ita & præſtantiori titulo, ſunt recollecti, ſub eo. Vnde ſicut CHRISTVS, non minus eorũ, quàm noſtri, factus eſt caput: ita & illi, non minus quàm nos, illius euaſerunt corpus: quin & CHRISTI corpus, utroſque complectitur, ſicut & ex ambobus conſtat eccleſia: congregans, colligansq́;, & quæ ſurſum eſt, in patria, & quæ deorſum eſt, in peregrinatione. Quanquam, ſicut ad diem uſque poſtremũ, CHRISTI corpus, penitus non completur, uti & Paulus dicit: ita & Angeli, & homines, eouſque non prorſus, ut ſic dixerim, concorporantur. Eph. 4. Vnde, & Angeli eouſque, antiquis non euacuantur titulis: ſicut idem ad Corintios docet. Ergo, & qui natiui- 1. cap. 15. C tate ſunt ſpurii, priuilegio poſſunt eſſe legitimi: immo & CHRISTI corporis, partes, eoq́; pacto, & ad participiũ, naturalis filiationis Dei, mõ quodã, admitti prouehiq́;.

Et quanquam hæc ita ſint: quanquam & ſpurii, tantũ nanciſci ualeant priuilegii, ut non ſecus ac legitimi, cœleſti potiri poſsint hæreditate: eſt tamen non mediocre, inter iſta diſcrimen. Et præter id, quòd legitimi, hæreditati aſcripti ſunt, tali pacto, quòd non ſolum, illius, ut diximus, nacti ſunt, aliquod ius, ſed & certum arrabonẽ, illum ſaltem, quòd timorem domini, à uulua accaperũt Ecc. 1. à Deo: haud dubium, quòd illi, tam ualide, aſcripti ſunt, ut nullus, ſit excludendus, ab ea: unde & eorum nomina, Luc. 10. tam alte, in uitæ impreſſa ſunt libro, ut inde, quouis ca- Philip. 4. Apoc. 17.

ſu,

ſu, deleri non poſsint. Amplius. Et eà ſunt lege aſcripti, D
ut uitam ducant, non modo, ut conciues decet ſancto-
rum, & domeſticos Dei, ſed & ut Dei, legitimos filios:
Eph. 2. & 5. & per hoc, ut rite proficiſcantur, tũ eis in operibus, quæ
illis præparauit, ad proficiſcendum, per ea (nempe iuxta
Rom. 8. legem ſpiritus uitæ, quæ lex, eſt fidei, ſpei, & charitatis:
lex quæ non ex timore pœnæ, ſed ex ardore Dei, legem
ſeruat decalogi, afficiens agensq́; nõ tam ſuauiter, quàm
Sap. 1. Gal. 5. & libere, membra CHRISTI: ſiquidem benignus eſt, ſpi
ritus Dei, & ubi eſt, ibi libertas animæ) tum in operibus,
quæ ſingulorum congruunt uocationi, muneri, officio,
& membrorum gradui, ac diſpoſitioni, in corpore CHRI
STI. Denique, & legitimorum opera, tam communia, E
quàm ſuo muneri peculiaria, eam non præueniunt defini
tionem, qua paternæ aſcribũtur hæreditati: quippe qui,
illi ſunt aſcripti, ex gratia, Deiq́; beneuolentia, & nullo
pacto, ex operibus ſuis: quandoquidem illa, nec ſunt cau
ſa, nec ratio, nec eius muneris, præexacta conditio: ta-
metſi illud conſequantur, eiq́; tanto conglutinentur uin
culo, ut ab inuicem (ſuis, loco, tempore, oportunitate)
ſeiungi, non poſsint: propter quod, et conſtituunt, cer
tamq́; nobis reddunt electionem, uocationemq́; noſtrã,
2. ca. 1. ut Princeps Apoſtolorum docet. At ſpurii, ultra id,
quòd ea in hæreditate, nullum habent, nedum arrabonẽ,
ſed ius, etſi ab illa, Dei liberalitate, non ſunt reiecti, non F
tamen ad illam, per talem ſunt definitionẽ aſcripti, ut ex-
cludi non poſsint: quippe qui, non ſolum, poſſunt exclu
Pſal. 68. di, ſed & prorſus, de uitæ libro, deleri. Et quanquam,
eo modo, quo ſunt admiſsi, aſcriptiq́;, non ſint, niſi ſan
ctis, implicatis operibus: ea tamen eſt differentia, quòd
illis, neceſſaria erant opera, non ut definitionem præce-
dentia, ſed ſubſequentia, iſtis uero, ut aſcriptionem, ſeu
definitionem, præeuntia, & concurrentia: non quidem,
ut eius muneris, cauſa, aut ratio ſint, ſed ut conditio, ſi-
ne qua, aſcripti, definitiq́;, ullo pacto non forent. Et
ut res ſit illuſtris: diſcerne inter cauſam, cauſandi (ut di-
cunt) rationem, & conditionem, ſine qua, res non proce
dit.

A dit. Siquidem, quòd lignum cõburatur, exigitur ignis, isq; ut combuſtionis cauſa: exigitur & calor, ſed pro agendi ratione. At non fit combuſtio, niſi congrua debitaq;, amborum acceſſerit proximatio, & hæc, conditionis loco: quæ licet, nihil operetur ex ſe, nempe quia incapax operandi: tali tamen requiritur neceſsitate, ut ea dempta, lignum maneat incombuſtum. Ergo ſpurii, ut diuinæ aſcribantur hæreditati, præſtent primum opera neceſſe eſt: non quidem, ut in illa, ſuæ aſcriptionis, reiiciatur cauſa, ratioue, quoniam illa eſt Deus, hæc liberalitas eius, uel ſi mauis, gratia, & beneficium CHRISTI: ſed ut in illis, agnoſcatur conditio, ita Dei decreto exa-
B cta, ut ea non extante, aſcriptio, non accedat.

Sed obiicis. Ergo, non rite legitur, quòd antequam, aliquid operarentur, boni uel mali: Iacob eſt dilectus, & Eſau, odio habitus? Rurſum. Quonam pacto, ualent ſpurii, operari bona, & præſertim, Deo placentia, ſine fide, quin & ſine gratia: quæ nõ modo, munera ſunt Dei inſignia, ſed & ſuis hæredibus peculiaria: cum & fide, filii euadamus Dei, & gratia, diuinæ naturæ, conſortes? Reſpondeo, quòd & ſi amor Dei, in Iacob, & eiuſdem odium in Eſau, ad rem, forte non pertinent, ut eò expoſuimus loci: ne tamen ſcopulum uideamur declinare, ad rem coacta, non obſtant. Siquidem in præmiſsis fratri-
C bus, Dei legitimos, ſpurioſq; filios intelligimus: & amor in Iacob, abſoluta ſit, legitimorum, paternæ hæreditati deputatio, operibus haud aliter requiſitis, niſi ut ſequentibus, iureq; aſcriptionis, ſeu deputationis beneficium comitantibus: & odium Eſau, ſit non abſoluta, ſed conditionata ſpuriorum eidem definitio, quam & eorum opera, coram Deo præcedunt, utq; conditio, neceſſario requiruntur: quid quæſo, apparet abſurdi? Primum: nõne poſtulat ratio, ut Dei filii, qui nulla maculati ſunt culpa, qui & conſtituti, decretiq; ſunt, ante permiſsionem lapſus, ueluti eius, cõnaturaliſsimum opus, & ob id, non ſecus ac, legitimi filii: ſuæ aſcriberenrur hæreditati? Rurſum: Nonne ſanum requirit iudicium, ut illi, qui

Rom. 9.

Gal. 3.
2. Pet. 3.

qui non ſunt ordinati, niſi ob culpam, quæ ſicut in illis, D
nequit non intelligi, ita & nequit, non conſiderari: non
tam amico reſpiciantur oculo? Nonne ſatis, ſuperq́; ſi
talium, indignitate poſtergata, euadant conditione hæ
redes: & conditione, tam iuſta, tam debita, tam legiti-
ma? Quod uero dicitur, Antequam boni quicquam ope
rarentur, uel mali: haud dubium, id intelligi, in oculis
noſtris, quibus ſunt multa futura: & non in oculis Dei,
quibus omnia ſunt præſentia. Et demum, quod ſubdi-
tur: non ex operibus: in legitimis, uerum eſt indiſtinctè,
ſed in ſpuriis, cum dearticulatione: ſicut inquam, ex
cauſa, rationeuè cauſæ, ſed non uelut, ex conditione: id
Ad Rom. quod non excludit Apoſtolus. Verum ſpurii, quo pa- E
cto, probe poſſint agere, Deoq́; probe agendo, placere:
et ſi multis opus foret, quia tamen alibi hæc ſunt diſcuſ-
ſa, & loco uidentur impertinētia: nitar paucis expedire.

Certum quidem eſt, Deum optimum maximum, non
ſolum, ad rerum omnium operationes concurrere, ſed
& illas, uti principalis efficere: & potiſſimum ea ratio-
ne, qua rectæ, cum ad earum, quæ praua contingunt uo
luntate, defectus, exorbitātiasq́; (præſertim, ut defectus,
& exorbitantiæ ſunt) etſi ſe habet, ut tollerans, utq́; per-
mittēs, non tamen ſe habet, ut agens operansuè: licet, ut
pœnæ nonnullæ, male affectæ ſunt uoluntatis, nihil ab
eo, proficiſci prohibeat, & profectas, infligi conueniat. F
Et miſsis reliquis, nulli dubium, quòd ut agant, non mo
do, naturali homines afficit poteſtate, quam cum natura
largitur, ſed & aliqua motione: idq́; afflatu, impulſuq́;,
ſuæ uirtutis, qua omnibus præſto eſt, remq́; uocatione,
tum interna, tum externa, ſua pro oportunitate agit, ac
ſuis numeris perficit. Ergo nec ſpurii, tali ſunt deſtitu-
ti præſidio: cum & uocentur, quin & compellantur: uti
Luc. 14. dominus dicit. Exi in uias, & uicos: nec modo uoca bo
nos & malos, ſed & illos, introire compelle: non quidem
uiolentia uoluntatis, ſed uerbi uirtute, & prodigiorum
admiratione. Ex iis autem oritur fides, oritur & ſpiri-
tus ſancti gratia, quibus non ſolum recte ualent operari,
ſed

A ſed & Deo placere. Et quanquam hæc, abſolute, utq; do na finalia, legitimorum munera ſint: utcunque tamen, ad tempusuè conceſſa,poſſunt communicari, nedum ſpu riis; ſed præſcitis, malisq; ex operibus reprobatis: cum nec iniuria, catelli edant aliquando, de micis, & dubiũ non ſit, fidem, gratiamq;, dona eſſe communia, omnibusq; expoſita, non ſecus ac ſolares radii, & pluuia, quæ deſcendit de cœlo. Ergo ſicut Deus, illuminando mundum, pluendoq; ubique terrarum, uidet qui locorum, ex luce proficiant, & quæ terrarum ſpatia, proferant, uel non proferant fructum: ita & lucem profundendo fidei, & pluuiam cœleſtis largiendo gratiæ, non minus agno- Matt. 15. & 6.
B ſcit, in quibus, tum hoc, tum illud, ſit ferax: & probat hos, cœleſtiq; aſcribit hæreditati, & in quibus, ſit ſterile, & damnat, ac à promiſſa hæreditate,ſecludit. Nec pu tandum, quòd etſi fides, communis eſt omnibus, etſi gratia nemini denegatur, etſi ſancta, Deoq; placentia opera, ab omnibus exiguntur, ut æqua à ſingulis exigantur lance: quoniam ſicut diſtinctæ ſunt manſiones in cœlo, Ioan. 14. & ſedes ab Angelis derelictæ ſunt uariæ,& in myſtico cor pore, ſunt membra diuerſa: ita & non una, eademq; omnibus, operandi conſtituta eſt meta: & ſicut non in omnibus, æquale nitet ingenium, ita nec omnibus idem gra dus, largitus eſt fidei, aut una, eademq; perfectio com- 1. Cor. 12.
C municata eſt gratiæ.

Et quoniam, id quoque diuexat: Cur inquam,non omnes, qui uocantur, auſcultent,aut ſua pro ratione perſua deantur uel credant. Item. Vtrum ſingulorum uocatio, paris uniusuè inueniatur uirtutis: quin etſi eodem pacto, uocentur ſpurii, quo uocantur legitimi: quoniam hæc omnia habent ſcopulos, qui etſi non raro tractãtur, forte quòd non ſemper, ut par eſt,reſoluuntur. Et quanquam hæc, locus non poſtulat: breuiſsime tamen, de ſingulis dicam. Sunt qui putant ſpurios, non uno modo uocari,ſed hos,uno pacto,et illos alia ratione: quod intelle ctum de organo,externæq; uocationis medio,ueriſsimũ eſt, cum illud,aliquando ſit tribulatio, aliquando bene-

ficii exhibitio,aliquando lectio,ſeu Euangelizatio. Verũ D
quòd cum uocantur, una omnibus ſubſit, ut autumant,
efficacia: non ſubſcribo. Licet enim organorum conſen-
tiam multitudini,non puto, communi lege, eandem uim
cuilibet incluſam organo, cum longe maior, multoq; di-
tior, natura, Deiq; prouidentia, ſit in uerbo, & maxime
Rom. 1. Euangelico (quod uirtus Dei eſt in ſalutẽ) quàm in quo
uolueris alio medio: præter id, quò d uox, eſt ad perſua-
dendum accommodatior, etſi uiua ſit, pro pter latentem
energiam, longe potentior. Quare diſtinguerem, inter
excitantia, ac perſuadentia: illa ſunt afflictio, & benefi-
ciũ, hæc lectio,& Euangelizatio. Verum, paſsim Euange
lio reſonante, haud dubiũ, quòd omnes extrinſecus ſunt E
ſatis acciti, immo & ad credendũ, gratiamq; recipiendũ,
extimulati: ut uere, hac ex parte, ſi non auſcultant, cre-
duntuè, nullum prætextũ habeant. At de interna, ſenticu
loſior creditur quæſtio: ſed cõmuniter tradũt,& hãc, nõ
unã, eandemq; eſſe in omnibus, & quòd in aliquibus, ſit
uehementior, efficaciorq;, in aliis debilior, ac remiſſior.

Sed & hæc, diſtinguenda ſunt: quoniam aliud eſt lo-
qui, de internæ uocationis ui, qua nõ ſolum Deus intrin
ſecus Euangelizat, ſed & cor ſuauiter pulſat: & aliud, de
effectu, qui in nobis, non ſine nobis, producitur. Et no
ſtro quidem iudicio, non detrectatur, unam eandemq;
eſſe uim, ex locutionis parte, meritoq;: etſi non unus,
idemq;, in omnibus ſuboriatur fructus. Primum aſtruit, F
Matt. 6. liberalis beneficentia Dei, quæ æque pluit iuſtis, & iniu
ſtis,& ſine diſcrimine, ſolis expandit radios, bonis & ma
lis. Secundum iugis experientia noſtra: licet enim, uer-
Hebr. 6. bum Dei, omnibus ſit ſufficiens, licet ſit efficax, & quo-
uis gladio penetrantius: multi tamen, audire contem-
Iob 22. nunt, multi, qui dicunt, recede à nobis, multi qui illud
audent, ſuo pro captu diſcutere, nolentes intellectum,
2. Cor. 10. ut par eſt, eius in obſequium captiuare. Et quanquam
non irem inficias, omnibus aures datas, ut audiant: con
Acto. 16. cederem, interna locutione, ſingulis per ſpiritum ſuffi-
cienter apertas, ſicut & Lydiæ, ut attendant: ſed non om
nes,

A nes, illas arrigunt, non omnes, quantum in ipſis eſt, cor
apponunt: aut ſi arrigunt, & apponunt, auditis contradi
cunt, abeuntq; retrorſum: id quod Propheta, non fecit. Eſa. 50.
Dominus, inquit aperuit mihi aurem: ego autem, non
contradixi retrorſum non receſsi. Sed dices: hoc plane
requiro, Vnde ii audiunt, & illi contradicunt. Audiunt,
qui Dei uolunt exequi uoluntatem: quoniam rite, ut ſcri
ptum eſt, iudicant de doctrina Dei. Contradicunt, qui Ioan. 7. & 3.
tenebris magis afficiuntur quàm luci: ut in quibus praua
ſunt opera, ſicut CHRISTVS dixit. Ergo, quòd nō au-
diatur, ex nobis eſt: non quidem ratione naturæ, non ra
tione originalis peccati, ſed actualis culpæ. Nam licet
B Euangelium, uim naturæ tranſcendat, non tamen natu-
ræ repugnat: licet per originale, homo ſit ſegnis, ſauci-
usq;, & per hoc, ad illud capeſſendum, difficilis: per a- Luc. 10.
ctuale tamen peccatum, & præſertim, cum altius, radi-
ces infixerit, occallueritq;, ſicut cum non ſemel, ſed ſæ-
pe, homo defecit, capitaliterq; commiſit: non modo,
in utranque dormit aurem, ut audire uix poſsit, ſed & au
dire renuit, & contēnit. Ergo non eſt ſeminis culpa, ſi ia
ctum, non ubique fructificat, ſed terræ defectus: quæ uel
ſpinis, eſt obruta, uel pedibus conculcata, uel ſaxea effe
cta: uti dominus docet. Luc. 8.

Verum, ad rem noſtram. Dicebatur hos fratres, duos
C innuere populos: electos Abelum, & reprobos Caynum.
Electos inquam, & præſertim ex gentibus: tum quia iu-
nior, tum quia uanitas interpretatur. Reprobos, & ma
xime ex Iudæis: & quia ſenior, & quia poſſeſsionem ſo-
nat. Dicebatur, ambos eſſe fratres: non ſolum quia ho
mines, ſed quia ex eiſdem parentibus, nempe Adamo, He
uaq;, & Deo, & ſapientia eius: tametſi, non uno, & eo-
dem pacto. Quandoquidem electi, ex Dei ſunt benepla
cito: & reprobi ex illius, in peccatum animaduerſione.
Illi ut filii oriuntur legitimi: iſti ut ſpurii, nothiq;. Pro-
pter quod, & illi, & ius, & arrabonem, nacti ſunt cœle-
ſtis hæreditatis: iſti nec illius nacti ſunt arrabonem, nec
ius, ſed ad illam ſunt admiſsi, ſi illa, dignos ſe, certa con

ditione præſtiterint. Pergamus, & quæ reſtant, anne- D
ctere. Sed primũ, hæſitat forte quis: Si electi prius ſunt
intenti, quàm reprobi: cur Abelus, non oritur, ante Cay
num? Fateor, prius electos intentos: ſed merito, non
prius, ab illis eſt inchoatum: quin & quæ prius intendun
tur, poſterius executioni, communi lege, mandantur:
nec prius, quod eſt ſpirituale, ſed quod animale, ſicut ſcri
1. Cor. 15. pſit Apoſtolus. Merito quidem, ut diuerſum agnoſcatur
iudicium Dei, à iudicio hominum: hi magis primis, ille
poſtremis (nam & apud illum, primi ſunt nouiſsimi, &
Mat. 20. nouiſsimi primi, prout Euangelium docet) Hi multipen
dunt fortia, ille infirma, ut per infirma, floccipendan-
1. Cor. 1. tur fortia: hi mirantur excelſa, ille humilia, ut per humi E
lia deiiciantur alta: hi applaudent illuſtribus, ille con-
temptibilibus, ut per contemptibilia, confundantur illu
ſtria: & demum exiſtimant hi, quæ præſeferunt aliquid
magni, ille quod nullius reputatur penſi, ut per ea, quæ
non ſunt, nullius cognoſcantur momenti, quæ ſunt: uti
Paulus tradit. Oues paſcit Abelus, quia electi, uitam du
cunt imbellem, innoxiam, omnibus benepræcantem, &
ſingulis frugem: Terram colit Caynus, eò quòd repro-
bi, commodis inhiant, huius uitæ, terreni ſunt, nec mo-
do de terra loquuntur, ſed & in terra, opera ſpemq; re-
condunt. Offerunt ambo Deo, quoniam in utriſque re-
ligio: ſed in electis, ſincera, & recta, et in reprobis, falſa F
et ſuperſtitioſa. Illi offerunt agnum, tum quia offerunt
Ioan. 1. CHRISTVM, qui agnus eſt Dei: non modo apud patrem,
crebro illius oblationis, memoriam repetentes, quã pro
nobis fecit in cruce, ſed et illum iugiter, myſterio immo
lando, in ſacrificio miſſæ: tum et quia offerunt ſeſe, non
ſecus, ac agnos immaculatos, qui de lauacro, aſcenden-
Can. 1. tes baptiſmi, ſunt ueluti lacte loti, quaſiq; tunc geniti in-
1. Pet. 2. fantes, ſine dolo, lac rationale, hoc eſt, cibum ex diuinis
cõcupiſcunt, ſugere ac ædere literis, et ex Euangelio ma
xime: quod cum uerbum, inſigne ſit Dei, λογικὸν καὶ ἄδολον,
uerè cibus eſt. Iſti terræ offerunt fructus: qui etſi Deo,
Pſal. 23. non diſplicent, cuius eſt terra, et plenitudo terræ, non
tamen,

A tamen, ſic ſuauiter olent: quin ſi integra non adſit fides, puraq́; deuotio, aut parum, aut nihil utilitatis habent: et maxime cum è reproborũ proferuntur manibus, quandoquidem ſicut iuſtorum uota, Deo ſunt accepta, ita et impiorum uictimæ abominabiles: uti ſapiens dicit. Prou.15.

Ergo nõ mirum, ſi dominus reſpexit Abelum, fauitq́; muneribus eius, Caynum uero non reſpexit, nec oblata probauit: ſi ille iuſtus, plenaq́; obtulit fide, ac deuotione, iſte impius, et minori quàm par erat, religioſitate. Abelis munera, ignis abſumit, quia electorum ſacrificia, 1.Ioan.4. operaq́;, Deus qui ignis eſt charitatis, non modo penes ſe colligit, ſed illis inſigniter oblectatur, ea traiiciens in B ſeſe: non quia illis egeat, ſed ut uberius, cumulatiusq́;, in nos dona refundat. Cayni oblatio, non eſt abſumpta: quia perditorum munera, et præſertim ſine CHRISTO exhibita, Deo non ſunt grata, nec diuina charitate digna. Vultus demiſsio, in Cayno, inuidia eſt fraternæ gratiæ, in perditis ex Hebræis: quæ et comitem, habet odium, quod (ut Euangeliſta ſcripſit) fons fratricidii eſt, 1.Ioan.3. Nec modo habet odium fratrum: ſed et contemptũ Dei. Siquidem uidentes Dei gratiam, ad gentes deuolutam, illasq́; ſui loco ſuffectas, diſcruciantur corde, et Deum calumniantur inconſtantiæ: qui illis abiectis, gentes ad ſe traxit. Quibus dominus, cum per Prophetas, tum per C Apoſtolos: et præſertim, per Petrum, cui commiſſa eſt Gal.2. circuncifio, et Paulum, qui etſi miniſter datus eſt gentibus, zelo tamen ſuæ nationis, nihil non mouebat, ut eos ad ſalutem pelliceret. Cur cecidit, uultus ueſter? Nam potius leuandi erant oculi, gratiæq́; agendæ Deo: quòd Luc.15. iunior frater ueſter (ſiquidem et illi, non modo, ſicut et uos, Dei ſunt filii, aut ex prothoplaſte pariter nati: ſed et ex Abramo, in ſpiritu geniti, cum et pater ſit, ut prædictum fuerat, multarũ gentium) qui obiierat, iam reuixit, perditus erat, et repertus eſt. Quòd ſi gentibus, uitulus occiſus eſt ſaginatus: ſi primam indutæ ſunt ſtolã: Gen.17. non propterea earum cauſa, ſed ueſtræ infidelitatis culpa, eſtis, non dicam excluſi, ſed præuenti. Quin, et gra- Rom.9.

tia

tia in gentes effuſa, in ueſtri ſtimulum, eſt effuſa: ut illas D
Rom. 10. Deu. 32. æmulemini, ſicut oraculum dixit. Ego ad æmulandum, uos adducam, in gentem inſipientem: in iram, uos mittã.

Nonne, uel ſacris ex oraculis, perſuaſi eſſe poteſtis: quòd leuabimini, ſi feceritis recte: & è diuerſo, ſuccumbetis oneri, Deiq; feretis iudicium, ſi egeritis praue? Facere, in ſcripturis, nonnunquam, eſt offerre: ſi-
1. reg. 18. cut cum Helias, Prophetis Baal. Facite, hoc eſt, ſacrificate uos, bouem unum: & ego faciam, hoc eſt, ſacrificabo bouem alium. Et dominus, inſtituto ſacrificio miſ-
Luc. 22. 1. Co. 11. ſæ, tradens poteſtatem ſacrificandi Apoſtolis: hoc inquit facite, hoc eſt, offerte, in memoriam mei. Vnde, & eccleſia, ſuos initiãs ſacerdotes: talibus (præmiſsis æquiualentibus) uerbis, ſemper eſt uſa: Accipite poteſtatẽ, ſacrificium offerendi, in eccleſia Dei. Quo plane ſenſu, & in præſentia, ſumptum eſſe, non modo uerborũ ſeries, ſed & Septuaginta, admonent patres: qui hic, uerbo non utuntur, facere, ſed offerre. Ergo, ſi offeretis recte, hoc eſt, ſi ſacrificium, ut par eſt, tempore gratiæ, in quo non modo belluinæ defecerunt uictimæ, ſed & umbræ Moſaicæ, exhiberetis Deo: nempe cum fide CHRISTI, eiusq; fauore, & interceſsione: leuaremini procul dubio, tum à peccatorum onere, quo eſtis depreſsi, tum à legis duriſsimo iugo, quod non poteſtis portare: & præter hæc, ueſtra exhilararentur corda, Deo non ultra obſequendo F in timore, ut ſerui, ſed in dilectione, ut filii. At ſi egeritis praue, ſi in ueſtris, perſeuerare perrexeritis, ſacrificiorum umbris, ſi non receperitis CHRISTVM, eiusque amplexati, non fueritis Euangelium: non modo, dictis ſuccumbetis oneribus, ſed & peccatum ueſtrum (nempe infidelitatis, obſtinationis, duræ ceruicis) quod modò cubat, ſtertitq;, Dei benignitate, uos tollerante, ac eo pacto, ad reſipiſcentiam perurgente: durum tandẽ eſtis, perpeſſuri iudicium. Siquidem etſi cubat, etſi ſtertit, in foribus, cubat & ſtertit, & ob id, in propatulo, in loco iudicii: ubi in promptu eſt excitatio, punitioq;. Ergo, ſub te, erit appetitus tuus: & tu dominaberis ei. Ergo reſi-

A piſcite: ergo necem, non moliamini fratribus, aut floccipendatis Deum: ſed ueluti parietes duo, in uno connectamini lapide, poſtquam in CHRISTO, diſtinctio non eſt, Iudæorum & Gentium, poſtquam deſtructus eſt, paries medius, euulſa maceria, & facta ſunt utraque unum. Eph. 2.

Verum hæc diuina monitio (ut impiũ probaretur, in profundum malorum iactatum, contẽnere: & oues, quæ CHRISTI non ſunt, uocem illius nõ agnoſcere, minusq; audire) nõ profuit. Ergo, ſicut Caynus tacuit, ita & perditi, ex Hebræis, remanent huc uſque duri: non retrahuntur ab odio, non ab inuidia gentium, non à perſecutione fidelium: ſed ſicut Prophetas omnes, inſectati ſunt, ſui B patres, ita & ii, nunquam non inſectantur electos, ex gentibus. Sequitur, quòd mox, eſt allocutus Abelũ. Quod, ſi (ut quidam) intelligitur, dure: conſtat & Apoſtolorũ tempore, quòd in quampluribus ſugillabant gentes; nũc improperando furta, nunc fornicationes, nunc idololatrias, nunc nefanda flagitia: ut certum eſt, ex Paulinis epiſtolis. Et tempore quoque noſtro, nõ ceſſant oblatrare: tametſi propter metum, frequenter occulte. Si intelligitur blande, haud dubium, & hoc, non ſemel compertum eſſe: unde & tempore Pauli, erant multi, qui blandiloquis uerbis, abducebant conuerſos: nunc zelo legis, nunc prætextu charitatis, perſuadendo gentibus, Hebrai C cos ritus: circuncisionem, obſeruantias ſabbati, & neomeniæ, ut paſsim Apoſtolus dolet, & Corintiis, & Galatis, & Philippenſibus, & aliis in epiſtolis. Et tẽpore præſenti, non uereor, ſi poſſent, iudiciumq; non formidarẽt: idem & forſan pernitioſius attentarent, urgerentque.

Prou. 18. Ioan. 10. & 8. Rom. 2. & alibi.

Et quid aliud, ea prætendunt uerba (egrediamur foras) niſi ad opera, exeamus ſeruilia, legis uacemus obſeruantiis, quæ uberes agrorum pollicentur fructus (ſi uolueritis, meq; audire curabitis, bona comedetis terræ: apprehendetq; uindemia ſementam, & ſementa uindemiam dicit dominus) & tamen non attendunt legem crucifixam, è medioq; in CHRISTO ſublatam: quoniam cum illo eſt mortua, quin & Euangelio promulgato, læta-

Eſa. 1. Leu. 26.

2. Cor. 4. talis effecta. Ergo ſi lex Moſis, adminiſtratio facta eſt D
mortis: haud obſcurum, quòd in agrum acciti, ad animæ mortem ſunt attracti. Quod autẽ irruit in Abelum, cumq́; tridente interficit, perditos oſtendit ex Iſrael, ſuæ ueſaniæ, modum non imponere: niſi & quos, ex electis, nituntur abducere, tentent etiam corpore pernecare. Et quod ſuis nequeũt uiribus, ſuffragio tyrãnide operantur poteſtatis: quod tridens, non obſcure protendit. Hinc ſæpe, ad eorum concitarunt necem, nedum plebem, magiſtratusq́; populi, ſed Principes, et Imperatores mundi:
2. Thi. 3. ut non ſolum, non iniuria quæratur Apoſtolus, multa ſe aliis cum fidelibus eſſe paſſum, & Epheſi, & Antiochiæ, & Lyſtis, & Iconio, & Romæ: ſed & innumerabiles poſſunt quæri martyres, qui illorum opera, & iniquitate, E
eo ſunt tridente percuſsi, ut ex eccleſiaſticis, conſtat hiſtoriis: tametſi non ceſſabunt, & quamplures, & ſæuiore necare tridente, tempore Antichriſti: qui ut diximus, ſuo ex genere, proditurus eſt.

Et quanquam inſaniant eouſque reprobi, ut Deũ quoque non curent, immo & cõtemnant: non ceſſat tamen, ſuæ bonitatis oceanus, illos iugiter excitare, urgere, & quantum fas eſt, ad rectam impellere. Ergo non mirum, ſi pergit loqui Cayno: Vbi frater tuus? An uos latet, quòd ſunt in manu Dei: nec eſt, qui inde illos rapere poſsit?
Deut. 32. Nonne ſunt protecti: non ſecus ac, pupilla protegitur F
Ioan. 5. oculi? Nonne & eorum numerati ſunt pili: nec ullus ca-
Luc. 12. & 21. dit, ſine uoluntate patris? Creditis quod ſi occiduntur corpore, ſi ſæuis illos iactatis procellis: tandem ſeducere, aut ab Euangelio, penitus reuocare? Nec ſuffragatur ignorantia, quam uerbo prætenditis (ſiquidẽ reſpondit: neſcio) quoniam & ſi, quodam ignoratis pacto, ſi-
Rom. 10. cut & Apoſtolus notat, non tamen ſic, quod excuſet, ſed condemnet. Et quanquam reprobis, non committantur electi, (niſi forte ſint præſules) ut ſeruentur, ſed permittatur, ut exerceantur: omnibus tamen eſt prohibitum, ne probi uexẽtur. Quid feciſti? Quàm grande admiſiſtis piaculum: ſed ueſtro plectendum capite. En Abelis ſan-

A guis, ad me clamat, è terra: quæ ſuum aperuit os, ut illum ſuſciperet. Et primum, è terra promiſsionis, quæ uobis, lacte fluebat ac melle: quoniã in illa, eſt ubertim effuſus (Hieruſalem Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſsi ſunt) Deinde, è terra ſynagogæ: quæ terra dici poteſt, inanis & uacua (Ecce ego mitto ad uos, ſapiẽtes, et ſcribas: & ex illis occidetis & flagellabitis, in ſynagogis ueſtris) Tertio, è terra uiuẽtium, quæ ſancta eccleſia eſt, imbre madida diuinæ gratiæ, & fœcunda cœleſtibus influentiis: ex hac quidem clamat, ſed non ſecus ac dilecta Rachel, cariſsimos deflens filios: nec conſolatur, quouſque nõ ſunt. Propter quod, Matt. 23. Ibidem. Apoc. 6.
B & Dei ſub altare, flagitant ſancti: ut eorum uindicetur ſanguis, qui perditorum opera, fuſus eſt.

Hæc etſi, fidelium recepit ſanguinem, ore non recepit profano, ſed ſacro: nempe, ut illum ueneretur, & non uelut, perditorum ſynagoga, ut ſorbeatur, aut impia Hieruſalem, ut pedibus conculcetur. Vnde & ſanctorum reliquias, cineresq́;, non modo, cum honore recondit, ſed & religioſe illis inflectit: in quibus, & non raro, Deus ita reſplendet: ut in eis, et per eos, non uulgaria miracula faciat. Terra iis modis accepta, obſcurum non eſt, Caynum (ut ſubditur) fore maledicendum ab ea: quandoquidem ob hoc perditorum facinus, pro-
C miſsionis deuaſtanda fuerat regio, quin ut diſerta relinquenda, ut dominus dixit, et Daniel uaticinatus eſt. Matt. 23. Cap. 9.
Et eſt Proſopopeia, eo quòd ſi terræ adeſſet uox: haud dubium, quòd uaſtationem, ob eos, paſſa, non ſolum in illos, maledicta congereret, ſed et extremam, illorũ pernitiem procuraret. Synagoga quoque (quia eadem de cauſa, non ſolum reddita eſt inculta, ſed ſpinis ac tribulis obſita, immo & Dei iudicio reproba, & ut docet Paulus, tali maledictioni proxima, ut eius conſumatio ſit in combuſtionem) illos eòuſque maledictionibus inſectanda eſt, quouſque ſuper eos ueniat, recidatq́; om̃is execratio, omniſq́; quam eſt paſſura combuſtio. Eccleſia demum, quoniam & propter eos eſt, non raro, & maxi- Heb. 6.

me à iuuentute (quando ſcilicet gentes ſunt uocatæ, & D
ad Iſraelitarum promiſsiones admiſſæ) uexata, tametſi
Pſal. 128. Matt. 19. nuſquam expugnata, prout & ipſamet dicit: in eos ſaltē
maledicta proferet, cum illos denique condemnabit, iudicando duodecim tribus Iſrael.

Quod poſtremo ponitur loco: uagum profugumq́; futurum illum eſſe, ſuper terram: ex ſeſe compertiſsimum eſt, cum Iudæos, ob ſanguinem innocentem effuſum, experiamur uagos: ut qui ſunt ſine urbe, ſine patria, ſine tribu, ſine rege, & magiſtratu: experimur profugos, ut qui frequenter ſuos lares, coguntur relinquere, loca mutare, exules fieri, & ob metum ſæpius aufugere. Et quanquam rei ſint mortis: quanquam non iniuria, poſſent à E
CHRISTI membris interfici: placet tamen Deo, illos ſuper terram dimittere, tum ut tabeſcant inuidia, aſsiduisq́; diſſecentur odiis, tum ut teſtes ſint, iugis quam patiuntur maledictionis: dum & ſignati ſunt, non modo circunciſione carnis, quod ſignum erat olim, fortunati populi, ſed & non ignota obſcuritate uultus, cum aliis manifeſtis notis: ut non ſecus, ac abiectiſsimæ turbæ, illis uita ualeat condonari. Quin & Dei factum eſt iudicio: ut ſiquis illos occiderit, puniatur grauiter: quod & ſeptēnario denotatum eſt numero: & factum conſtitit in Romanis, quorum principes, poſtquam innumeros pernecaſſent, & incredibilem eorum turbam uendidiſſent, in- F
ſignes dederunt pœnas: quin & Roma, tum ab Vnnis, tū à Vandalis, aliisq́; Barbarorum peſtibus, non minus quā Hieruſalem; extitit deſolata, ac magna ex parte combuſta. Hactenus, de duorum populis: modo, ſed breuius, de eorum capitibus.

Dicebamus typum CHRISTI Abelum, & Antichriſti Caynum: ergo expendendum, an conſonent. Primum, non inficiabitur, poſſe dici fratres, non gratia, ſed natura: cum ambo ſint homines, ambo ex prothoplaſtibus, & ex Deo, & ſapientia eius. Verum CHRISTVS, nedum à Deo, legitime genitus, ſed & unigenitus: qui & natura, hæres uniuerſorum eſt: Antichriſtus uero, non modo

A do eſt ſpurius, ſed inter omnes maxime illegitimus: cui & nihil diuinæ manet hæreditatis. Ille iunior, quia etſi CHRISTVS, heri & hodie, & nunc & in ſæcula, nunquam Heb. 13. tamen ueteraſcit, ſed ſemper in ſuis, in nouitate proficiſcitur uitæ, & uiret iugiter, uigore gratiæ: unde & homo nuncupatur nouus, & à Deo tandem, in iuſtitia, & ſanctitate noui teſtamenti creatus, ut Apoſtolus dicit. Iſte ſe Eph. 4. nior, quia etſi poſt CHRISTVM, ſua in perſona factus, Col. 3. cum ille, in calce ortus ſit, ſextæ ætatis, & hic uenturus ſit, prope ultimum diem: ſemper tamen, ſenio eſt confectus, ſemper internitioni proximus, tum in ſe, tum in ſatellitibus ſuis, haud ſecus, ac reliqua, quæ ueteraſcunt,

B ut teſtatur Apoſtolus. Nec mirum, cum peccatorũ one Hebr. 8. rentur ſarcinis, ſcateantq́; & paſsim, & ubertim, in iis, primi hominis uetuſtates: quibus & franguntur uiribus, ad proſequendum bonũ, & feruntur præcipites, ad perpetrandum malum. Ille, ab improbis iudicatur uanus, 1. Cor. 7. ut qui non modo uult, quòd utamur creatis, ac ſi non uteremur eis, non modo urget, cum diuitiarum, & omnium, Luc. 14. & 4. quæ poſsidemus, naufragium facere, tum & animas noſtras odire, & noſmet abnegare, ſed & crucem mandat, indeſinenter ferre, quin & una ſecum, in eadem affigi: quibus, nihil (carnis iudicio) ſtultius, nihil inanius, nihil deploratius eſt. Iſte ab eiſmet celebratur conſtans,

C acclamatur prudens ſapienſq́;: nempe quia potitur præſentibus, quin et hæc uti peculiũ poſsidet. Propter quod, & in terra, tum regnũ, tum gloriã quærit: unice cõmodis delectatus carnis, & delitiis præſentis peregrinationis.

Ille paſtor, licet non materialium ouium (tametſi uniuerſa reficiat) ſed ut Petrus inquit, animarum ſanctarum: quas ut bonus paſtor, uigilanter attendit, regitq́;. 1. ca. 2. 10. Ioan. Iſte agricultor, ut qui totus, inhiat terræ lucris: illis eſt totus intentus, inde pleno corde propendens, ſeq́; unice, illis credens, et committens. Ille offert agnum, quia ſuũ immolat innocentiſsimum corpus, ut noſtris ſuccurratur peccatis (quod licet in cruce, fuerit abſolutum, eſt tamen, et à mundi exordio inchoatũ: quandoquidem etſi

multiuariæ inſtitutæ ſint oblationes legis, plura et inſi- D
Heb. 9. & 10. gnia ſacrificia: nouit tamen ab initio CHRISTVS, quòd in illis, non placabatur Deus, quodque erat impoſsibile, hircorum, uel taurorum ſanguine, impoſsibile et quibuſuis primitiis, terræuè naſcentibus, hominum expiari delicta). Quare aptato ſibi, paſsibili corpore, ſua, pa-
Heb. 9. Eph. 5. 2. Cor. 5. trisq; uoluntate, mox per ſpiritum, ut docet Paulus, obtulit ſeſe, hoſtiam et oblationem Deo, in odorem ſuauitatis, ac reconciliationis mundi: cuius umbram, legis præſeferebant hoſtiæ, oblataq;: quin et per illius fidem, eo pro tempore, conducebant, et culpas condonabant, ut Theologi dicunt. Iſte terræ offert fruges, et quidem, ſi non fallor, non tam in Dei gloriam, quàm in proſperũ E earum ſucceſſum: ut et uberius fortunetur in eis. Et quanquam non uerear, tum hæc, tum et quæ ſequuntur, poſt hæc, complenda in Antichriſti perſona, quin et ad unguem, ſenſum, quem orſi ſumus, in illa abſoluendum fore: quia tamen nondum ille natus eſt, nequitq; ob id, negocium in ea, noſtra pro imbecillitate, ex ammuſsim reſolui: ſatis ſuperq; forte uidebitur, ſi et hæc, et quæ an nectuntur iis, in Antichriſto expendimus quidem, at nõ in ſeſe, ſed ſuis in membris, ac ſatellitibus: in quibus et
2. The. 2. myſterium operatur iniquitatis, et maxime in perditis, ex Iudæis, in quibus longe ualidior, longeq; penitioſior eſt. Vt qui nõ modo ex iis, ut diximus, originem ducet, F ſed et potiſsimum eſt amplectendus, ac æmulandus ab eis: id quod non ſemel, periculo contrectauimus. Et præſertim tempore, quo nobiſcum, corpore conuerſatus eſt CHRISTVS.

Ergo (ut ſequitur) Abelum reſpicit Deus: quia CHRI-
Matt. 19. Luc. 3. STVS, filius eſt dilectus, in quo et ſibi, benecomplacuit. Reſpicit et ſacrificium eius: ut quod ſibi unice olet, quin et eòuſque placet, ut igne elapſo, de cœlo, illud prorſus, ſtatimq; conſumat. Siquidem in CHRISTI ſacrificio, non ſolum, ignis locum habet, diuinæ iuſtitiæ, cum in illo, omni rigore, ſibi uideat ſatisfactum, immo et in immenſum, ſuperexceſſum: ſed et ignis, diuinæ dilectionis,

A nis, quæ in eo, tam ampliter, tamq́; excellenter, prodidit ſeſe: ut procul dubio, nec amplius, nec excellentius, ſe potuerit prodere: Vnigenito noſtris pro delictis, morti expoſito, ac in cruce immaniſsime immolato. Caynum non reſpicit, quoniam impius Deo odio eſt, & impietas: oblatis eius, non fauet, tū quia execrabiles ſunt, Sap. 14. malorum uictimæ, tum quia Hebræorum ſacrificia, & maxime, CHRISTI tempore, facta erant elementa ægena, Prou. 15. infirmaq́;, ut Apoſtolus dicit. Ergo, ſi holocauſtomata Deo (ut tactum eſt) non placebant pro peccatis: minus placere, potuere primitiæ, & terrænaſcentia. Præter id, quòd omnia, ut diximus, erāt futurorum umbræ: Gal. 4. Col. 2.
B illudq́; protendebant ſacrificium, quod tum paſsim, cœperat illucere: ſole nedum orto, ſed & ad medium fere cœli exaltato. Ergo ſicut occidua erat lex, ita & oblata per legem: cum & ſeptuageſima, ageretur hebdomada, cuius dimidio, abolendæ erant uictimæ, & ſacrificia: ſicut oraculum tradit. Vultus depreſsio, in Cayno, ardēs Dan. 9. philautia eſt: qua Antichriſtus, ſuiq́; ſatellites rapiuntur ad ſeſe. Propter quod, & inuidia uruntur, fraternæ gratiæ, odioq́; diſſecantur capitali: in CHRISTVM, & illius membra.

Et ut rem, in perditis excutiamus Hebræis, & maxime qui ſuo tempore, illius audiere doctrinam, uidere mira-
C cula, tam inſignia contrectauerunt opera, & prodigia: ut non modo, illum conteſtarentur eſſe CHRISTVM, in lege promiſſum, oraculis inculcatum, & innumeris typis, in ſcripturis obtectum: ſed & uerum conuincerent eſſe Deum, quem non ſolum, pater miſit, in mundum, ſed & per quem, condidit mundum, & regit omnia, quæ in eo ſunt (præter id, quòd tempus completum erat, oraculis prætaxatum, tum ablationis ſceptri, cum Herodes, regē ageret, in Hieruſalem, tum hebdomadarum Danielis, cū Gen. 49. ca. 9. CHRISTO Euangelizante, ageretur poſtrema: & certum erat, annos legis tranſiſſe bis mille, poſt quos, ut Helias dixit, debuit antiquari, & eius loco, Euangelium introduci) & tamen, cum ad illum, debuiſſent accendi, illum

am-

amplexari, pleno corde excipere, obcœcati ſunt miſeri: D
& inuidia acti, ceperunt in eum furere, odio inſectari, necem ordiri, & demum nullum non mouere lapidem, ut il
Sap. 2. lum, è medio auferrent. Hinc illæ uoces: Grauis nobis
Ioan. 12. Sap. 2. eſt, ad uidendum: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: Circumueniamus iuſtum, quoniam contrarius eſt, operibus noſtris: profitetur ſe noſſe Deum, & filium Dei, nominat ſeſe. Tanquam nugaces, æſtimamur ab il lo, abſtinetq; ſe, à uiis noſtris: perinde ac immunditiis: & improperat nobis peccata noſtra. Ergo contumelia,
Ibidem. & tormento interrogemus eum: ut probemus, patientiã
Ierem. 11. eius. Et demum, morte turpiſsima, condemnemus eũ: & eradamus eius nomen, de terra uiuentium. E

Et licet, hæc maxime, execeretur Deus: ſua tamen pro clementia, hos ad rectam non deſinit reuocare. Cur inquit, declinatis uultus? Cur inuidia diſtorquemini: & odio conſumamini? Vox inquam eſt Dei, ſed per Prophetarum oracula: & Apoſtolorum, aliorumq; fidelium, monita, & exempla. Siquidem, non erant animo conſternandi, ſed eleuandi: non afficiendi odio, aut urendi inuidia, aduerſus CHRISTVM: ſed eximio exhilarandi gaudio, ingentiq; reficiendi iubilo cordis, attollentes oculos, gratiasq; referentes Deo, qui illos, tot obruit, beneficiorum cumulis: & immenſis, tum gratiarum, tum munerum, locupletauit Cornucopiis. Vnde, & Prophe F
Zach. 9. ta. Gaude, & letare Syon: Ecce rex tuus, uenit tibi, iu
Eſa. 51. & 52. ſtus & ſaluator. Et alius. Conſurge, conſurge, induere fortitudine tua Syon: induere ueſtimentis gloriæ Hieruſalem, ciuitas ſancti: excutere pulucrem, & iugum colli tui, captiua filia Syon: conſurge & ſede, quia dicit dominus: gratis uenũdati eſtis, & ſine argẽto redimemini. Nonne ſi recte feceritis leuabimini? Si rite, quæ Deus, in CHRISTO ſtatuit, obtuleritis ſacrificia: nempe agni
Luc. 21. immaculati, contritionis cordis, communionis & bene
Pſal. 50. Heb. 13. ficentiæ, laudis demum & præcum, in fide & dilectione
Pſal. 49. Dei: ſine controuerſia leuabimini, tum a peccatorum ſarcinis, tum à iugo importabilis legis, & à mœrore triſtitiaq;

A ſtitiaq; quæ ueſtra occupant corda. Sin autem: ſed feceritis praue, ueſtraq; pergetis in obſtinatione, perfidiaq;, attendere non uolentes, quod legalia, amplius non requiro, præſtolorue ſacrificia: quin & qui immolat modo bouem, quaſi qui interficit uirum, & qui mactat pecus, quaſi qui excerebrat canem, & qui oblationem offert, quaſi qui offert ſangninem ſuis, & qui recordatur thuris, quaſi qui benedicit idolo, ſicut Eſaias ſcripſit: In foribus, cubat ſcelus, extremo non multo poſt, plectendum ſupplicio. Ergo reſipiſcite: ergo ueſtri ſenſus, habenas reſumite, & Deo, recteq; rationi appetitum conſternite: quādoquidem non uobis datus eſt, ut illo agamini, ſed ut B illi principemini. Ergo ſubſint, in uobis concupiſcentiæ malæ, carni præualeat ſpiritus, & menti obtemperet ſenſus: ſed ante omnia, obediatur Deo, & quem miſit, CHRISTO IESV. Propter quod, oculis ad ſolem conuerſis, tenebras poſtergate legis, omnibus cum ritibus ſuis. Eſa. 66.

Verum iis indimoti, immo nec leuiter excitati, non hiſcunt: nempe qui ſunt duræ ceruicis, ſemperq; ſancto reſiſtunt ſpiritui: ut in illos Stephanus obiicit. Ergo tantum abeſt, ut obſecundent monitis: quod acrius in Abelum ſæuiunt. Vnde & illum aggreſsi, & uerbis exagitant contumelioſis (Homo uorax, & bibax: Sammaritanus, ſeductor, publicanorum amicus: & demonium habet) C & blandis, ſed fucatis (Scimus quod uerax es, & uiam Dei, in ueritate doces: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es CHRISTVS, dic nobis) ſi quo pacto, aliquam nanciſcantur occaſionem, ut illum præcipitent. Quod ſequitur. Exeamus foras, conferamurq; in agrum: haud dubium, quod uel illum denotat exitum, quo eum in montis duxerunt ſupercilium, ut deiicerent, uel (quod eſt probatius) illum, quo extra portam ductus eſt ciuitatis, ut crucifigerent. Vnde & Apoſtolus, CHRITVS, ut ſuum ſanctificaret populum: extra portam paſſus eſt. Præter id, quod uniuerſali habet conſonare ſaluti, ne in angulo fiat ciuitati: & præſertim, impiæ reprobæq;: & Iudæos, qui & extra exiere cum eo, inde non modo exituros: Acto. 7. Matt. 11. Ioan. 8. Luc. 7. Matt. 22. Ioan. 10. Luc. 4. Hebr. 13.

turos, ſed & breui pellendos: quin & ciuitatem fore de- D
Luc. 23. lendam, ut dominus lacrymantibus, uaticinatus eſt mu
Dan. 9. lieribus: ſicut & ante Propheta prædixit, & non longe
poſt, euentus oſtendit.

Ergo CHRISTO extra portam educto, improbi (ut ſequitur) irruerunt in eum: oraculum adimplẽtes, quod
Pſal. 58. & 21. dicit. Ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes: & aperuerunt ſuper me, os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens. Et crucis tridente, interfecerunt eum. Quòd Deum dicitur, allocutum Caynum: nemo inficias ibit, nedum Apoſtolorum, ſed & Doctorum, omniumq́; fidelium, inſinuari uoces: quibus nõ raro perfidos ſunt percunctati Iudæos, Vbi ſuo pro iudicio, inueniendus ſit E
CHRISTVS, ſi hactenus nuſquam repertus eſt. Cum enim, tot annorum centuriis, immo & Chiliadibus, il-
[G]en. 49. lum ardenter præſtolati ſint, & indubiis aſſertum ſit in
Dan. 9. Mich. 5. oraculis, eum certo oriturum tempore, & determinato reperiendum loco: cur palam, non facitis, ubi ſit? Num uel falſa, deceptoriauè, aſſeretis oracula, quæ tempora cõuincunt abſoluta: uel quod uerũ eſt, uos neceſſe eſt, fateamini cæcos, qui ſolem ad cœli faſtigium, non cognoſcitis exaltatũ, & omnes promiſsiones, in CHRISTO, non pertractatis expletas, abſolutasq́;. Quòd ſe neſcire reſpondent, non modo eos arguit eſſe confuſos, ſed diuinarum ſcripturarum neſcios: & quod ſubdunt, F
eius non eſſe cuſtodes, prodit, tum illorum infidelitatẽ, tum Meſsiæ contemptum: quem non modo, non debuere contemnere, ſed plenis ulnis excipere.

Et dominus, per eoſdem. Quid feciſtis? Vel hoc, ſaltem perpendite: quàm execrandũm admiſiſtis piaculũ, quamq́; graue ſit mulctandum ſupplicio. En CHRISTI ſanguis, longe uociferatur altius, multo acriorem, apud Deum, præſtolatur uindictam, quàm Abelis: ut Apoſto-
Heb. 12. lus dicit. Nempe quia ille, ſanguis erat membri, hic mẽbrorum capitis: ille hominis, iſte Dei, et hominis: ille iuſti et ſancti, hic auctoris iuſtitiæ, et ſanctitatis. Vociferatur inquam de terra, quæ ſuum aperuit os, et illum,

ue-

A ueſtra opera ſorſit. Nã licet eccleſia Dei, quæ terra nuncupatur fœcunda, & cœleſti rore irrigua: ore ſancto, ac ſapientiæ ſpiritu erudito, CHRISTI, ſorſit ſanguinem: tum ut per illum, ſuam diluat conſcientiam, ab operibus mortuis, tum ut tanto precio, à contractis, ſe eximat debitis, rationiq; ſatisfaciat dati, et accepti: non ceſſat tamen aures, diuinæ interpellare maieſtatis, uſque quo, nõ uindicet ſanguinem eius: et eo acrius, quo qui illum effuderunt, non ſolum, non reſipiſcunt, ſed et eius in membris, ut poſſunt, in dies, profundere non deſiſtunt. At ſynagoga, quæ terra euaſit ſterilis, et inanis, ore quo blaſphemias crepat, tum CHRISTI ſanguinem ſorſit: cum Heb. 10. Apoc. 5.

B illas inculcabat uoces (Reus eſt mortis: tolle tolle, et crucifige. et illud. Sanguis eius ſuper nos, et ſuper filios noſtros). De hac ſanguis clamat: quia in Iudæorum perditos, omnem, quam patitur, quamq; paſſura eſt, combuſtionem, retorquet. Et demum, promiſsionis terra, quam CHRISTI cruor, non modo madefecit, ſed ad uiſcera penetrauit: perfidos nedum accuſat, ſed et in eos, maledictiones, quas ſubſtinet, non iniuria reiicit: ut quæ, propter illos, non modo data eſt alienis, ſed demolita, ut in deuaſtatione hoſtili. Quibus, Dei accedente iudicio, haud dubium, quòd et eo pacto, maledicti ſunt: quòd et ſi terram colãt, nullã aſſequantur frugem: quan- Matt. 27. Luc. 23. Eſa. 1.

C doquidem licet, ſint inter fideles diſperſi, non ſunt tamẽ participes gratiæ. Et licet Neomenias, & Sabbata ſeruent, necnon raro in domibus, uti in ſynagogis, ſe colligant: nihil tamen illis prouenit utilitatis. Et quanquam in paleſtina, aliquando morentur: non tamen morantur, ut domini, ſed ut aduenæ nullũ ius habẽtes, in ea. Quòd quocunque uagentur: periculo experimur continuo, cũ et nuſquam propriam habeant ciuitatem: nullibi certũ, et immutalibilem locum.

Et quamuis digni ſint morte, poſſentq; fortaſſe, non iniuria, à Chriſtianis occidi: prohibet tamen Deus, idq; duplici ratione. Altera, ut fidelibus proſint: qui dum uident, olim Dei peculium, ſuam ob perfidiam derelictũ,

Rom. 11. facile ualent, ſecum repetere: quòd ſi naturalibus, non D
pepercit ramis, minus parcet contra naturam inſertis.
Pſal. 58. Vnde et Dauid. Dominus oſtendit mihi, ſuper inimicos meos, ne occidas eos: ne quando obliuiſcantur populi mei. Reliqua, ne prorſus ille populus, cenſeatur derelictus, qui ſecundum carnem, ex eiſdem, cum CHRISTO, deſcendit parentibus: ſicut et Apoſtolus dicit. Vnde et præter reliquias, quæ primo illius aduentu, factæ ſunt ſaluæ: plures, ut ſaluentur, poſtremo reſeruādi ſunt tempore, ut idem, ex oraculis, atteſtatus eſt. Signum in eis poſitum, etſi aliter, forte aliis, meo iudicio, uetus poteſt dici ſcriptura: quæ et ſignum eſt, nedum nouæ legis (ſiquidem rota erat, in rota: et abbiſſus, inuocare habet E abbiſſum) ſed et arcanorum Dei, et ſacramentorū CHRISTI. Hoc ſignum, eſt concèſſum Hebræis, non modo, ut illis ſit, iugis ſingultus, ſed et nobis, non mediocris fauor: cum ab hoſte, accepto gladio, glorioſius triumphetur de eo. Denique et eorum interfectoribus, conſtituta mulcta (præter id, quòd non leue eſt, diuinæ clementiæ argumentum, et ueritatem ſortitum eſt, in Romanis) arcano forte, non uacat ſacramento. Cum enim, non ſit legendum, ſeptuplum, ut communis habet interpretatio, ſed ſeptem, ut Hebræa conuincit eruditio: non inconſulte Septuaginta, ſeptē ſunt interpretati uindictas: et meo iudicio, hac de ratione. Siquidem cum ira Dei, F ultra quinque, non ſoleat extendere ſeſe: ut quæ patrum iniquitates, in quartam uſque generationem punit: haud obſcurum, eam futuram magis acrem, quæ protenditur, uſque ad ſeptem: id quod, ni fallor, intenditur, hoc in loco. Et myſtico forſitan intellectu, horum ſeptima generatio, in ſeptimum, nos eccleſiæ aduocat ſtatum: in quo ſicut, illi conuertentur, ad CHRISTVM, ita et impii, eorum occiſores, pœnas acriter dabunt: quod et Euangeliſta, non ſemel, ſuis in reuelationibus innuit. Sed ad alios proficiſcamur typos.

Margin notes: Rom. 9. & 11. — Ezech. 1. — Pſal. 41. — Exo. 33.

Abelo interempto, Prothoplaſtes, nouis procreandis liberis, operam dedit, ac breui, in ſui ſimilitudinem, im-

A mo & ut ſuam imaginem,genuit Seth: quippe,qui ſi non fallor, uultu, facieq́; referebat patrem: in quo & uoluit, ſuam potiſsimum agnoſci, ſeruariq́; proſapiam. Et ad nomen,quod poſitū, poſitionemuè ſonat,alludens:hunc ait, poſuit mihi Deus, proq́; Abelo ſubrogauit ſubſtituitq́;. Qui oportune, genuit Enos: cuius tempore, Dei inuocatio, cultusq́;, in ſacroſancto IEHOVAH, ortus eſt nomine. Ex iis, haud magno cum negocio, hauriemus ſpiritum: ac reconditum ſacramentum. Cum enim ad ſalutem orbis, ſat non fuerit, CHRISTVM occidi, ſed oportuit & à morte illum excitari(nam et traditus eſt,propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationē

De ortu Seth,& quę per ipſum adumbrata ſint ſacramenta.

Rom. 4.

B noſtram) immo & reſurrectionis ſacramentum, non modo ea in re, uidetur principale, ſed & eouſque magnifit ab Apoſtolo, ut pondus in hoc conſtituerit humanæ ſalutis (ſiquidem, ſi non reſurrexit, inanis eſt prædicatio Euangelii, inanis, & fides crucifixi) conſtat quòd typo mortis præmiſſo: non inconſulte, reſurrectionis forma ſubiungitur. Sicut ergo Prothoplaſtes, Abelis edoctus occiſionem,paruo dimoratus eſt tempore, & Seth, loco interfecti ſubſtituit: ita & ſummus parens, fictorq́; omnium Deus, peracta unigeniti morte, breui ſubſtitit interuallo, quia triduo,& eo incōpleto, illū uitæ reſtituit.

1. Cor. 15.

Et quanquam ſuapte natura, CHRISTVS, ſit nedum

C ſimilitudo, ſed patris perexacta imago (ut qui non ſolū illum repræſentat, ſed & ex illo, originem ducit, immo & naturam eius in ſe traiicit,ut uere dici poſsit, quòd pater, non ſolum ſecum ſit, ſed & quòd in eo eſt, quodque et qui illum uidet,intuetur et patrem, cum & imago Dei ſit inconſpicui, ſplendorq́; paternæ gloriæ, & character hypoſtaſis patris) nihilominus maxime illius eſt ſimilitudo, et omnibus numeris abſoluta imago, poſtquam reſurrexit à mortuis: cum & ab ea die, non modo, in illo, ſplendeat, iuxta naturam diuinam, ſed et iuxta humanam: quandoquidem non ſolum, lux Dei, in qua tenebræ, non ſunt ullæ, fulget in illius anima,ſed & mirum in modum, nitet in corpore: ubi & eòuſque nitet, quouſ-

Ioan. 14.
Col. 1.
Hebr. 1.

1. Ioan. 2.

que decet unigenitum Dei. Vnde & eadem die, dictum illi eſt, à patre (ſicut & quandoque monet Apoſtolus) D
Acto. 13. Ego hodie, genui te. Quare non mirum, ſi inde, ad dexteram Dei ſedet: ſi uniuerſum moderatur, regitq́;. Præter id, quòd ab illo, à mortuis excitato, pater ſtatuit, ſuã
Eph. 3. & 2. nuncupari proſapiam, ſuamuè familiam: ut aliquando dixit Apoſtolus. Et quamuis, in hoc mundo, plures ex illius, cenſeãtur domo, multi appellentur Chriſtiani, qui tandem excludentur à cœlo: electi tamen, qui ciues nedum ſunt aſcripti ſanctorum, & domeſtici Dei, ſed & cõ
2. Pet. 1. ſortes diuinæ naturæ: filii æterni patris, & mẽbra CHRISTI IESV, indubie pertinent ad proſapiam eius, lauacro regeniti ſacroſancto, & in Enos, nõ obſcure noſcuntur. E

Filius ergo Seth, electorum præſefert cœtum: ut qui regignuntur in CHRISTO (nam & ipſe eſt, qui baptizat)
Matt. 3. & præſertim ex gentibus (pro patribus, nati ſunt tibi fi-
Pſal. 44. Rom. 9. lii: & quibus dictum eſt, Non plebs mea uos, ii filii uoca
Oſee. 1. buntur Dei uiui) Et commode nuncupatur Enos, quod interpretatur oblitus, uel ſi mauis, ut diximus, deſperatus: quandoquidem hæc maxime, illis congruunt, cum & priuſquam conuerterentur, & poſtquam cõuerſæ ſunt: conſentiat eis. Siquidem priuſquã CHRISTO ſubſcriberent, uere Dei erant oblitæ: ut quæ ſine Deo, agebant in
Eph. 2. mundo, ut Apoſtolus notat, & ob id, & Deus, earum uiſus eſt, obliuiſci, cum ut idem alias aſſerit, illas, ſuas per- F
Acto. 14. miſerit ingredi uias. Et licet, ex craturis, illum nonnullæ, omnium agnouiſſent auctorem, omniq́; gloria, & honore dignisſimum: quia tamen, ut par fuit, illi non dede
Rom. 1. runt gloriam, nec meritos impenderunt honores, non iniuria, illius dici debuerunt oblitæ. Erant & oblitæ ſui: ut quæ, uel homines, eſſe ſeſe, non perpendebant (con-
Pſal. 9. ſtitue legiſlatorem, ſuper eos: ut ſciant gentes, quoniam
Iac. 4. homines ſunt) Nam CHRISTO reuelante ſe gentibus, qui noſter eſt legiſlator, & iudex, omnes cognouerunt, ſe eſſe homines: omnes æternæ fœlicitatis capaces, & ad maiora iis, quæ uidentur, natos eſſe. Quare non immerito, iunior ille filius: qui ſuæ hæreditatis portione con-

ſumpta,

A ſumpta, eòuſque ſuimet refertur oblitus: quòd & abiit longe à ſe, porcos paſcens, & eorum ſiliquis ueſcens: unde, & cum reſipuit, opus fuit, ut reuerteretur in ſe, ut Euangelium tradit. Luc. 15.

Nec modo, Dei, ſuiq; erant oblitæ, ſed & ueluti deſperatæ: quandoquidem, cum eſſent ſine promiſsione, erant &, ut Paulus ait, ſine ſpe. Præter id, quòd earum pluri- Eph 2. mæ, non ſecus ac Epicuri, Sardanapaliq;, nihil attendebant, niſi præſentia: ad quæ & prouocabant, ſuæ farinæ homines. Venite, potiamur huius uitæ delitiis, & concu Sap. 2. pitis perfruamur amplexibus: replendo nos uino, & preciosis nos diſtendendo unguentis: quoniam hæc, noſtra B ſors, noſtraq; portio eſt. Verum etſi, hæc tali pacto, habuere ſeſe: magis tamen, noſtro accommodatur intento: ſi oblitæ, ſi intelligantur deſperatæ, poſtquam ſunt conuerſæ. Qua de re, attendendum, quòd CHRISTO, rite non ualemus, ſubſcribere, niſi ex animo obliuiſcamur mundi, illi renunciemus, cum omnibus pompis: alias id non profiteremur, cum tingimur, & lauacro leuamur. Quin niſi, & obliuiſcamur patriæ, ciuitatis, parentum, & noſtri: immo & opus eſt, hæc odire, & nos, pro CHRISTO penitus abnegare, ut non ſemel ſcriptura do- Luc. 4. cet. Audi filia, & uide, hucq; arrige aures: ut obliuiſca- Pſal. 44. ris, populi tui, & domus patris tui. Et qui non odit pa- Luc. 4. C trem, & matrem, non poteſt CHRISTI eſſe diſcipulus: Et qui non abnegat ſeſe, & omnibus ualefacit, quæ poſſidet, nec eſt CHRISTO dignus, nec uitam mereatur æternam.

Rurſum: qui initiantur CHRISTO, cum inde unice pendeant, non modo, rerum omnium habent naufragiũ facere: ſed & earum, & maxime humanarum, tum uanitates, tum deceptiones, animaduertere. Scriptum enim Ierem. 17. eſt: Maledictus, qui confidit, in homine, & ponit carnẽ brachium ſuum: Nolite confidere in principibus, in filiis Pſal. 145. hominum, in quibus non eſt ſalus: Et frater nõ confidat Ierem. 9. in fratre, nec in amico amicus, quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & amicus fraudulenter incedet. Quòd

ſi

ſi hæc uera contrectantur de aliis, quanto magis,uera cō D
trectabuntur de nobis: cum nullus ſit fraudulentior, nullus nobis capitalior hoſtis? Ergo ſi chara CHRISTO membra, in rebus nō confidunt humanis, iure, minus cōfidere debent in ſeſe: cum ſe trectent, nedum miſera, ſed
Rom. 7. ſibi inſigniter aduerſa: cum & ſæpe non faciant, quod cupiunt bonum, ſed quod maxime deteſtantur malum. Quæ & legem experiuntur in membris,non modo legem oppugnantem mentis, ſed & captiuantem in lege pecca-
Ibidem. ti, ut Paulus aliquando deflet. Quid plura? Deſperant, & eòuſque de ſe,ut & odiant ſe, paueantq; Dei comparere iudicio, in ſeſe: haud ignari, quòd nullus,apud illum,
Pſal. 142. iuſtificaretur in ſe, & ſi iuſtificatur omnis,qui CHRISTI E
iuſtitia indutus eſt. Ergo electi ex gentibus, qui CHRISTO aſcribuntur in filios, cum in unum euaſerint cœtū, non iniuria,in uno adumbrātur Enos: cuius tempore,cœptum quidem eſt, non modo, in Paleſtina, ſed terrarum quocunque, Deum inuocari, coliq́ue in nomine IEHOVAH, hoc eſt in nomine ut dictum eſt IESV: tametſi, & tali ſub nomine, myſterium lateat Trinitatis: prout alibi latius.

DeHenoch, & quem geſſerit typū. Henoch quoque,qui ſeptimus extitit ab Adamo(poſtquam cum Deo ambulauit, & Methuſalem, filium genuit) oportune translatus, CHRISTVM adumbrauit, haud obſcure. Et præter id, quòd ſonat, dedicatum,ſan F
ctisq; perornatū moribus: quæ palam eſt, CHRISTO,nedum congruere, ſed unice conſentire, ſeptimam orditur generationem, ſicut & CHRISTVS, ſeptimam orditur ætatem. In qua, tum ipſe, tum demum, & membra ſua: non ad terreſtrem, ſed cœleſtem, traſuehenda ſunt, deliciarum hortum: immo & ad dexteræ patris conſeſſum,in ſupercœleſtibus: quoniam, quo aſſumptum eſt corpus,
Matt. 24. haud dubium, quòd & eò congregandæ ſunt Aquilæ. Er
Luc. 17. go, & CHRISTI decernitur typus, nedum ut ſeptimæ auctor ætatis: ſed & ut exordium, futuræ electorum gloriæ. Et Methuſalem, quem reliquit, mortem (quam, in Prothoplaſte præſumpſerat, & in omnes etiam,qui in morem

A rem, nō deliquerāt primi patris, ſæuierat) ſua præſefert, priuatam tyrannide: ut quæ per mortem, ac reſurrectionem CHRISTI, non ultra dominatur electis. Nam ad tempus licet, eorum perimantur corpora: poſtremo tamen die (illis non ſecus, ac è ſomno ſurgentibus) ſicut uitam ſortientur æternam, ita & mors, abſorbetur penitus, in uictoria. Siquidem Methuſalem, uel ſpolium interpretatur mortis, uel ſpolians mortem: ut notum eſt, ea in lingua uerſatis. Hactenus de prima: nunc de ſecunda ætate. 1.Cor.15.

SECVNDA AETAS.

B

Quòd in ſecunda mundi ætate, ſexcenti & ſeptuaginta interceſſerunt anni: ut Hebræa ueritas continet.

CVM ENOCH, trecenos natus annos, ſexagenos & quinos, fit tranſlatus: illius tranſlationem, anno neceſſe eſt, centeſimo, ac decimo tertio, contigiſſe Lamech: & per hoc, nouem ac ſexaginta ante ortum Noe. Siquidem, Methuſalem genito (qui & centum, octoginta,
C ac ſeptem, natus, generauit Lamech) Enoch trecenos nobiſcum egit annos: ergo & uſque ad centeſimum, & decimum tertium Lamech: ergo (cum hic, Noe centenus genuerit, octogenus, & bimus) palam, quòd ante illius ortum, ſexagenis & nouem: ergo, cum in calce ſexcenteſimi primi Noe, finem ſortitus ſit cathaclyſmus: haud obſcurum, ætatē hanc, quæ à tranſlatione Enoch, uſque ad conſumationem, eſt protenſa diluuii, annos, nec plures, nec pauciores, quàm ſexcentos, ac ſeptuaginta complecti. Quare defectus, tum Septuaginta, apparet interpretum, qui præmiſsis congerunt, octoginta & ſex: tum Ioſephi, qui ſubtrahit ab iis, centum & decē. Vt facile eſt: ex ſubiunctis accipere.

A tranſlatione Enoch, ad ortum Noe: anni ſexaginta nouem. 69 D

Ab ortu Noe, ad ingreſſum in Arcam: anni ſexcenti. Gen. ſexto. 600

Ab ingreſſu in Arcam, ad diluuii conſumationem: annus fere unus. 1

Ergo omnes, ſummam ſexcentorum reddunt ac ſeptuaginta: ut diximus: 670

SEPTVAGINTA CALCVLVS.

QVONIAM Enoch, apud ſeptuaginta, trigeſimo, ac tertio, transfertur Lamech, certum eſt, quòd illius E tranſlatio, per annos centum, quinquaginta & quinque, ortum anteceſsit Noe: ergo, cum Methuſalem (ut uolunt) centum, ac ſexaginta, quinque generet Lamech, & hic centum, ac octoginta, Noe: qui ſexcentos habens, ingreditur arcam, manetq; quaſi annum in ea: haud dubium, annos octoginta & ſex, exuberare, à ueritate.

A tranſlatione Enoch, ad ortum Noe: anni centũ, quinquaginta quinque. 155

Ab ortu Noe, ad conſumationem cathaclyſmi: unus & ſexcenti. 601

Ergo omnes, ſeptingentos conficiunt, quinquaginta & ſex. 756 F

Ergo abundant: quot diximus.

IOSEPHI CALCVLVS.

APVD Ioſephum: cum Enoch, primo & quadrageſimo transferatur Noe: calculus, non eſt obſcurus. Siquidem Noe, annorum ſexcentorum ingreditur arcam: & ut conſtat, ferè uno manet in ea. Ergo, cum Methuſalem, centum dederit ſeptuaginta ſeptẽ, in natiuitate Lamech: & huic, octoginta & duos, in ortu Noe: certum eſt, quod (ſi treceni, quos Methuſalem nato, nobiſcũ egit Enoch, ſubtrahantur anni) indę ad abſolutum, non remanent catha-

A cathaclyſmum: niſi ſexaginta quingenti. Ergo, centum
(ut dictum eſt) & decem, detrahit de ueritate.
Et quoniã, hac in ætate, nulli ſunt, quibus remorem ur
ſcrupuli: mox nonnihil, pergendum eſt attentare, de re
conditis in ea ſacramentis.

Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis: in ſecunda ſit Euangelizatum ætate.

ETSI hac in ætate, Iericuntinoq; circulo,
ſui non deficere tibicenes: Et ſi uerendum
non eſt, ubertim Euangelizatum fuiſſe Me-
B thuſalem; cum de multis CHRISTI ſacra-
mentis, tum & de illius poſtremo iudicio,
quo plectendi ſunt mali, & præmio quo afficiendi ſunt
probi, ſicut & ab illius inculcabatur patre: Et ſi inſigni-
ter, de ipſius extrema dubitandum non ſit, uaticinatum
fuiſſe uictoria (qua iuxta eius, ut tactum eſt, nomen,
in nouiſsimo potiturus eſt die) quando non modo, à ſua,
mors deponetur tyrannide, ſed & abſorbetur penitus in
electis: Et ſi Lamech (qui non ſolum, antequam ſuus 1. Cor. 15.
transferretur auus, ſatis adoleuerat, ab illoq;, non pau
ca Euangelii hauſerat ſacramenta: ſed & filium ſe genuiſ
ſe, præcinuerat, qui ab operibus, manuumq; laboribus,
C quouſque maledicta uerſaretur, in terra, conſolaturus
erat homines: oculis indubie, ad illum erectis, qui ab
oneribus, erat redempturus Moſis, aliisq; leuaturus æ-
rumnis: quibus dum hac peregrinamur in carne, terre-
noq; degimus in corpore, ob iuſtã præuaricationis uin-
dictam, nunquam ueprium, non feraci, nunquam non ob
ſita, tribulis & urticis: non quidem, ut ab illis, dum hic
agimus, ſimus immunes, ſed ne grauemur ſupra uires)
uberrime Euangelizatum eſſe, non dubito: Noe tamen, 2. Pet. 2.
una cum filiis, ſi Petro creditur, potiſsimum, omnique
affluentia, Euangelizatus eſt. Quare & inſignis, ut ait,
iuſtitiæ extitit præco: at non politicæ, non philoſophicæ,
uel quouis pacto humanæ: quibus, utcunque apud homi

1. reg. 15. nes, qui uident, quæ foris parent, et plerunque fallun- D
tur, decernimur iuſti: ſed fidei, ſed Euãgelicæ, ſed CHRI
1. Co. 1. STI IESV: qui nobis factus eſt iuſtitia (uti Paulus dicit)
qua iuſti, et inculpati ſumus, iudicio Dei: qui intuetur
cor, et hallucinari nequit.

Præco inquit iuſtitiæ CHRISTI: at non ſolus, ſed (ut ſubdit) octauus: quandoquidem ſicut octo, tunc animæ, in diluuio, factæ ſunt ſaluæ: ita et octo (Noemus ſcilicet, et familia) eam ſunt Euangelizati iuſtitiam. Quanquam nec erratur, aut à myſterio, quopiam ſecedi tur pacto, quin et locupletius dilucеſcit: ſiquis, aduertens CHRISTI iuſtitiam, locum in ea potiſsimum, ſorti
1. The. 4. ri regeneratione: in qua electi, rapientur obuiam CHRI E
STO, et per hoc, in octaua, quæ ſummæ fœlicitatis eſt ætas, immo et ſæculum immortale, et nunquam habiturum finem, dicat iccirco, præconem nuncupatum octauum, quia non modo de illius, qua nunc fruimur, participatione, ſed de illius, quam ſperamus in patria, abſoluta, conſummataq; copia (quod nullus forte attigerat, uel palàm ſaltem, eòuſque præconizatus fuerat) libere uerba fecerit. Cui et conſonat, quod diebus proximis, Enoch erat tranſlatus: qui et nonnullus, tranſlationis noſtræ, quemadmodum et aſcenſionis CHRISTI, extitit typus: cum et certum ſit, quod ubi aſſumptum eſt caput, tandem aſſumenda ſunt membra. Et quoniã CHRI F
STI, fideiq; iuſtitia: cum hoc in tempore, tum in ea quæ ſuper eſt æternitate, ſit ultrix, et ſaluans, hãcq; nanciſci
Rom. 1. mur ex fide, ſed progrediente, ſeq; reiiciente in fidem, et nunquam oportune, non operante, per dilectionem, ut
Gal. 5. Apoſtolus docet: et illam frequenter patimur, et hic ut reſipiſcamus, demuſq; pœnas, ut ſatisfiat, pro culpis: et in futuro, uel ut purgemur, ut contingit electis, uel ut perpetuo comburamur, ut ius poſtulat, in reprobatis: non puto abſurdum, ambas Noemum paſsim Euangelizatum, ut poſtrema promoueret pios, et prima exterreret ſceleſtos.

Quorum

A *Quorum arcanorum typi: Noemus, & Arca.*

DOCVIT Apoſtolorum princeps, Noemum typum fore CHRISTI, et Arcam ſacroſanctæ eccleſiæ: ſed præſtat, ut excutiamus, quàm quadrent. Conſtat primum, Noe, interpretari quietem: conſtat illum, non modo, apud homines iuſtum comprobatum, et rectum, ſed et apud Deum, ſuumq; tribunal: quippe qui, ut ſcriptura docet, et cum eo ambulauit, et eius iuſſa perfecit. De hoc, ut præmiſimus, uaticinatus eſt pater, quod requiem, erat præſtiturus mundo, cum ab operibus, tum à laboribus manuum: quibus noſtrum afficiebatur genus ob maledictionem terræ. Et quis CHRISTVM, non probat, ueram, conſtantemq; omnium requiem: cum per illum, ira ſedata ſit patris, mundus reconciliatus Deo, omnia tam in cœlo, quàm in terra cõpoſita, ac paci perpetuo reſtituta: ut Apoſtolus dicit? Quis illum, detrectabit iuſtum, quis rectum: qui omnis eſt iuſtitiæ fons, & totius oceanus probitatis: à quo omnes ualemus, nedum haurire gratis, ſed perfundi, obruiq;, quàm uberrime? Hic, non ſolum iuſtus, rectuſq; extitit apud homines, tũ opere, tum uerbo, iuſta rectaq; docendo: ſed & ius, oportune reddendo, adminiſtrandoq;. Hinc didragma perſoluit: hinc ſe deſcribi permiſit: cenſum Cæſari, dandum iudicauit, & mulierem, perperam diffamatam abſoluit. Fuit & coram Deo iuſtus, fuit & rectus: non tãtum, quia peccatum non fecit, aut quia illius gloriam illuſtrauit, & inculpate creditum ſibi munus expleuit: ſed & quia in omnibus ambulabat cum eo, immo & tanto illi copulabatur fœdere, tam arcto uinciebatur nexu, ut quouis pacto, ſeiungi non poſſent.

Marginalia: 1. Pet. 3. — Quorum typi Noemus & arca. — Gen. 6. — B — 2. Cor. 5. Eph. 1. — C — Matt. 17. Luc. 2. & 20. Ioan. 8. 1. Pet. 2. Ioan. 17. & 14. & 16.

Adde, quàm affluentiſsime, pro noſtris ſatisfecerit in iuſtitiis, qui non modo, non eramus ſoluendo, ſed nec diuino aſsiſtere ualebamus tribunali: niſi iure, acriter plectendi ab eo. Nec modo ſatisfecit: ſed & ad rectam

reduxit, à qua diuerteramus quàm longiſsime. De illo, D
eſt prænunciatum, nec ſemel, à patre, quòd per eum, ab
operibus eriperemur duris, necnon à laboribus manuũ:
quandoquidem illius, (ut attactum eſt) opera, iugum fue
rat excutiendum legis, & chirographum, quod contra-
Col. 2. rium erat nobis, auferendum è medio. Sub quo, & tan-
to afficiebamur labore: ut non raro ſuccumberetur ſub
eo. Idq; (etſi, & alia de ratione) ea tamen erat potiſsi-
ma, quia Deus noſtram fuerat execratus terram: carnem
inquam, noſtro pro peccato, ſentibus, ut prædictum fuit,
obductam: & quidẽ, iuſtiſsimo, necnon ſacroſancto iudi
Rom. 8. cio Dei. Vnde & Apoſtolus: Quod impoſsibile erat le
gi, eò quòd infirmabatur per carnem: miſſo, Deus uni- E
genito, carneq; in ſimilitudinem peccati ſuſcepta, pec-
catum de peccato, damnauit in carne: ut iuſtificatio le-
gis, adimpleretur in nobis. Siquidem CHRISTI carne,
in crucem ſuffecta, non ſolum, eſt in credentibus, dimi-
nuta concupiſcentia, non ſolum peccatum extenuatum
in carne, & uepres, tribuliq; pullulantes, ſunt ex parte
conciſi: ſed & terra noſtra, haud mediocriter, eſt à ma-
ledictione redempta: & per hoc, non leuiter, huius pere
grinationis labores, afflictionesq;, non modo ſunt re-
miſſæ, ſed & magna ex parte ſubmotæ.

Noe fabrefecit arcam, & CHRISTVS, ſuam ædifica-
uit eccleſiam. Illa trecentorum extitit cubitorum, in lon F
gitudine: hæc per trium legum, protenditur tempora,
Naturæ, Moſis, & Gratiæ. Priorem exprimit, prima cubi
torum centuria: quo in tempore, decem legis præcepta,
noſtris inſculpta ſunt mentibus. Secundam denotat, ſe-
cunda: quando eadem, Dei digito, ſunt exarata in ſaxis.
Tertiam refert, tertia: cum eamet, per charitatem, no-
ſtris ſunt impreſſa pectoribus. Nec uacat ratio numeri:
tum quia centenus, electorum eſt proprius, ut in ouium
Luc. 15. centenarum parabola: tum quia denarius, cum ſit decies
repetitus, perfectam decalogi innuit obſeruantiam: quæ
in ſolis tandem, reperitur electis. Minus uacat, ratio cu
biti: quandoquidem etſi omnia, à Deo, ut par eſt, certa
pro-

A proficiſcuntur lance: electi tamen, præ aliis: ut in quibus, Dei potiſsimum agnoſcitur opificium. Præter id, quòd cum in eius coaptandi ſint templum, domumque, quam Dei ædificat ſapientia: nequeunt non fore, rite cōmenſurati, & oportunis gradibus donisq; diſpoſiti. Illa in quinquaginta dilatatur cubitos: & hæc per quinque, locorum extenditur differentias. Vt quæ electos, nedum ab Oriente colligit & Occidente: nedum ab Aquilone, & Meridie: ſed & ab excelſo, ſupremoq; Cœlo: cum utrorunque (militantium inquam, ſupernaq; ciuitate fruentium) unica eccleſia ſit. Et quoniam, ubiuis decem ſunt ſeruanda præcepta, & in patria, ſeruantur quàm maxime, B ut in qua, charitas eſt ſimpliciter abſoluta: haud inepte, arcæ, ut diximus, ſimitriæ, numero explicantur denario: tametſi, quia & omnis dicitur numerus, nullusq; eo reperitur ſacratior, nullus locupletior: ſacramento, non mediocriter faueat. Prou.9.

Illa triginta obtinet, in altitudine cubitos: & hæc triū, quibus ad cœlum, euehitur, electorum aggregat ordines. Nam cum in eccleſia inueniantur actiui, qui operibus uacant miſericordiæ, & charitatis: contemplatiui, qui in actibus exercentur, ſapientiæ & intellectus: & qui in utriſque ſunt occupati, quos nuncupant mixtos, medioſue: conſonetq; ſingulis (nec obſcura ratione) denarius: C facile ſit compertum, quo nam pacto, & hos per gradus, attollatur eccleſia. Siquidem per actiuos, ad aereum erigitur cœlum, quod ut primū ſcriptura recenſet: ubi etſi non raro, ſplendet lux Solis, cœleſteſq; congregantur influxus: etſi per illud, mundæ uolitant aues, puræq; uagantur columbæ: ſæpe tamen, in eodem circumferuntur nubes, ſæpe reſoluuntur in grandines, importunos imbres: perſtrepunt, & non raro tonitrua, uentorum aguntur turbines, & ſæuæ tempeſtates: haud ſecus, & in iis, qui charitatis miſericordiæq; intendunt operibus, frequenti cōprobatur periculo. Quoniam niteant licet gratia Dei, licet & chariſmatibus ſancti afficiantur ſpiritus: eorum tamen uocatio, munus, & officium, uariis, diuexatur

proceſſis, & quampluribus, exercētur anguſtiis, qui in id D
uocati ſunt oneris. Mixti, mediiuè aſcendunt, ad firmamentum, quod & ſecundum in ſcripturis dicitur cœlum: & una, ſeptem cum planetis (etſi nullis peregrinis ſubeſt accidentibus) pluribus agitatur motibus. Fiunt & in iis, nonnunquam eclypſes, aſpectus infauſti, & motiones retrogradæ. Adeſt tamen ſua mens, fœlixq́; (ut uocant) intelligentia ſingulis: cuius & nutu, maxima circumagitur ſuauitate. Ergo & mixti, mediiq́;, cum ſupremis contendunt mentibus, in ſapientiæ exercitio: & cum firmamento, planetiſq́; miſericordiæ actibus, & charitatis: qua ex parte, & nonnullis afficiuntur incommodis. Contemplatiui, ad tertium, ſupremumq́; rapiun E
tur cœlum: ubi nedum cum Moſe ac Paulo requieſcunt, ſed & amica, perſuauiq́; intelligentiarum fruuntur conſuetudine: inter quas, nulla admittitur perturbatio, nulla eclypſis, nulla oppoſitio, uel nocua retrogradatio.

Poſſent, & ad noſtri corporis inſtar (cui & non ſemel,
1. Cor. 12. Paulus perſimilem fecit eccleſiam) hæ diſtribui, ſime-
Eph. 4. triæ: & forte non abſona ratione. Cum enim, noſtri corporis longitudo, ſex, communi lege, computata ſit pedibus; & per hoc, ut colligunt, ſexaginta gradibus, quos & ad trecenas reſoluunt minutias (nam pedem, in decem partiuntur gradus; & gradum in quinque minutias) difficile non eſt, trecentorum cubitorum arcæ, rationem ex- F
cipere: Cui nec diſſonat latitudo, quæ cum unus definita ſit pes, in decem partietur gradus, & in quinquaginta minutias. Altitudo quoque, cum ſex aſſeratur graduū, minutias complectetur triginta: ut ex præmiſsis licet inferre. Verum prima, ni fallor, interpretatio: iure uidetur acceptior, & literis ſacris, accommodatior.

In arca erant, omnis generis animalia: & in eccleſia,
Acto. 10. homines omni ex natione, ſicut & in linteo, præoſtēſum eſt Petro. In illa erant manſiones diuerſæ: & in hac ua-
Rom. 12. ria diſtributa ſunt membra, onera, miniſteria: ſingula,
1. Cor. 12. ſuis compartita locis, haud ſecus, ac ſedes, in cœlo. In arca, octo erant animæ, quæ moderabantur eā, curamq́;

carum

A earum agebant rerum, quæ ad uitam conducerent animalium: & in eccleſia, octo ſunt clericorũ ordines (Epiſcopi, Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, Accoliti, Exorciſtæ, Lectores, & Hoſtiarii) quibus cura credita eſt animarum, & (quibus paſcantur, ſeruenturq́;) eloquiorum ſacrorum. Arca agebatur aquis, trecenis diebus: & eccleſia, toto ſuæ peregrinationis tempore, tribus, ut diximus, diſtributo centuriis, exercetur tribulationibus. A quibus tamen, non deiicitur, ſed eleuatur: ſicut & arca, aquis eleuabatur diluuii: ut ſcriptura commemorat. Gen. 7. Nec diſsimulandum, tribulationum tempus, non immerito, non denotatum, annis, non menſibus, ſed diebus: B quoniam etſi ſarcina tribulationum præſsis, mora uideatur longa, re uera tamen, eſt breuis: quin & à Paulo, dicitur momentanea, & tamen immenſum, æternumq́ue, ut ſubdit, gloriæ in electis, operatur pondus. 2. Cor. 4. Qui & gloriantur in anguſtiis, ſicut & lætantur, in mortibus: ut experientia, tum in Apoſtolis, tum in martiribus, teſtis locupletiſsimus eſt. Quod & forte, arcæ innuit quies: in ſummis Armeniæ montibus. Nam cum maledictio, interpretetur Armenia, haud abſurde, eccleſiam in culmine, adumbrabit tribulationum: ut quæ non ſolum, ut à Sathana, eiuſq́; proficiſcuntur ſatellitio (eò quòd ab illis, non niſi maledicendi, quin & malefaciendi proficiſcun- C tur affectu, ſtudioq́;) ualent maledictiones dici: ſed & ut proficiſcuntur à Deo, eiuſq́; ſacroſanctis miniſtris: non quòd ita ſint in ſeſe, ſed quia tales, à ſtultis, communi reputantur lege, quin & ab omnibus, qui iudicio aguntur 1. Cor. 2. carnis, & uacant interno ſpiritu Dei. Quod & ſatis ſuperq́; conſtat, in CHRISTO: qui cruci appenſus, non ſecus, ac maledictus eſt habitus: ſicut & Apoſtolus refert. Gal. 3.

Poteſt, & aqua diluuii, ſacramentum denotari baptiſmi: ut Petrus monet Apoſtolus. 1. Pet. 3. Nam ſicut illa, animas ſeruauit in arca, & quæ extra erant abſorſit: ita et baptiſmus, qui ſunt in eccleſia ſaluat, et qui ſunt extra, cõdemnat. Siquidem, ingens eſt, huius efficacia ſacramenti, & quos afficit, aſcribit militiæ CHRISTI, immo et

A quis Philonem, tercentum, unum, & nonaginta: Sed ſiquis ſcripturam, necnon ueritatem Hebraicam, quadringentos aſſeret, unum ac quinquaginta: ut ex Geneſis, undecimo, duodecimo, & decimoſeptimo, palam eſt, hunc in modum.

Sem, biennio ab inundatione, genuit Arphaxat.	2
Arphaxat, triginta & quinque natus, genuit Sale.	35
Sale, triginta natus, genuit Heber.	30
Heber, triginta & quattuor natus, genuit Phalech.	34
Phalech, triginta natus, genuit Rehu.	30
Rehu, triginta & duos natus, genuit Saruch.	32
Saruch, triginta natus, genuit Nachor.	30
B Nachor, nouem & uiginti natus, genuit Thare.	29
Thare, centum, & triginta natus, genuit Abram.	130
Qui, nonaginta & nouem natus, circunciſus eſt.	99
Ergo ſi omnes, fuerint rite collecti, præmiſſum conſtituunt computum.	451

Sed mox: exerunt ſe ſcrupuli: & cum non ſint leues, præſtat illos, noſtra pro tenuitate diſcutere. Et miſſa opinione Ioſephi, ut qui ſibi repugnat, cum primo antiquitatum quartodecimo, à diluuio ad Abramum, tercentum, duos, & ſexaginta congerat annos: & illos, non longe poſt digerens, nongentos faciat: unum & nonaginta: Miſsis & quæ Septuaginta tradunt interpretes, et ea præ- C ſertim ex parte, qua non ſecus, ac in præcedentibus, annos fere centum, cuilibet (antequam generent) patrum, falſo ſubſcribunt: propterea quòd ex illa, qua generationem unam, quæ nec apud nos, nec apud Hebræos eſt, interponunt, minime obmittenda ſunt: cum grauem ingerant quæſtionem, quam diſsimulare, quouis pacto, non licet. Nam etſi res, ut ex Septuaginta pendet, non foret multi ponderis: quia tamen ab Euangeliſta reſumitur, maximi ſit momẽti: quippe qui à ſpiritu ſancto edoctus, hallucinari non ualuit. Et ut res ſit illuſtris, enumerant illi, à Sem, ad Abram, generationes decem: eoq; inter Arphaxat et Sale, conſtituunt Caynam, qui tamen in Hebræo non eſt. Idem facit et Lucas, dum ſic refert, de He-

Primus ſcrupulus, in computando tempore, ætatis tertiæ.

ber (qui fuit Sale , qui fuit Caynam , qui fuit Arphaxat.) D
Ergo ſic legitur Græcis.

Sem biennio poſt diluuium, genuit Arphaxat. 2
Arphaxat, annorum centum et triginta quinque genuit Caynam. 135
Caynam, annorum centum et triginta genuit Sale. 130
Sale, annorum centum et triginta, genuit Heber. 130
Heber, annorum centum et triginta quattuor, genuit Phalech. 134
Phalech, annorum centum et triginta, genuit Rehu. 130
Rehu, annorum centum et triginta duorum, genuit Saruch. 132
Saruch, annorum centũ et triginta, genuit Nachor. 130 E
Nachor, annorum ſeptuaginta nouẽ, genuit Thare. 79
Thare, annorum ſeptuaginta, genuit Abram. 70
Ex quibus colliguntur mille, ut præmiſſum eſt, ſeptuaginta duo. 1072

At nos, cum Hebræis, quin & cum literis, ut diximus, ſacris, à Sem, ad Abram, generationes non ponimus, niſi nouem: quarum annos, non extendimus, ultra tercentum quinquaginta, & duos: tametſi, dum ad circuncíſionem uſque tranſcurritur, nonaginta adiiciantur & nouem: ſicut paulo ſupra.

Et ut paucis, rem abſoluam: Lucæ textus, ex quo robur ſumitur ſcrupuli, excutiendus eſt. Sunt ergo, qui F non horrent, Lucam Septuaginta ſectatum: ut qui Græce ſcribens, ex Græca, receptaq́; tranſlatione, non temere ualuit teſtimonium ſumere. Et licet, ſancto ſuggerente ſpiritu, inſcius non eſſet Hebraicæ ueritatis: eodem nihilominus ſubminiſtrante, factum eſt non inconſulte, ut dum ſine pietatis, ac fidei præiudicio, aliorum placita colligit, ſe non modo ſeruet à mendacio, ſed & mirum in modum, ſine offenſa, ad religionem CHRISTI, Græcis deferentes adurgeat. Et licet forte, poſſent hæc ſine horrore complecti: probatius tamen ſentiunt, qui locum aſſerunt eſſe corruptum, idq́; non uicio Euangeliſtæ, ſed Scribæ præſumptione. Nam cum, tractu tempo

ris

A ris plura ædita ſint exemplaria, eaq́; in nonnullis diuerſa: forte quòd alicuius contigit opera, ut (Euangelio Lucæ, Græca cum editione collato: deprehenſoq́; Caynam generationem, in CHRISTI Genealogia deficere: creditoq́; id non niſi ſcriptoris obſcitantia prætermiſſum, & per hoc, ſi reſtitueretur operæprecium fore) non impie ea Euangelio ſuperadiecta ſit. Quòd ſi filium Arphaxat, probas fuiſſe binomium, ut probant Hermannus & Nauclerus: aliter & commodius, corruptus eſt textus. Siquidem ſine copula (qui fuit Caynam) Lucas nō ſcripſit, ut corrupti codices habent: ſed cum copula (qui fuit & Caynam) uti ueritas docet. Nec mens fuit Euangeliſtæ
B in Græcorum gratiam, generationem hanc interſerere, ſed quòd Arphaxat, non modo filius agnoſceretur Sale, ſed & Caynam, in ueritatis obſequium patefacere: quod poſtmodum, Scribarum quiſpiam, non aduertens, quin & reliqua, ſine copula narrata conſiderans, forte rem nō inegregiam præſtare, eſt arbitratus: ſi illam & eò loci eriperet, & per hoc, textum purgatum reſtitueret.

Denique & dici poteſt, Sale, tum Caynam, tum Arphaxat, filium fore: illius ſecundum legem, & huius, iuxta naturam. Nam licet Deuteronomii uigeſimo quinto, lex de patre promulgetur legali, Moſe mandante, quod defuncti ſine liberis, contrahat frater cum relicta: longe
C tamē prius, res fuit in uſu. Vnde Geneſis trigeſimo & octauo, defuncto Her primogenito Iudæ, mandauit Onam pater, ut ad relictam ingrederetur Her: ut ſemen mortuo ſuſcitaret fratri, qui liberos non dimiſerat. Ergo eſſe potuit, ut natis Sem, Caynam & Arphaxat, & Caynam defuncto ſine prole, Arphaxat relictam eius acceperit: ac eo pacto, ſemen fratri ſuſcitauerit. Quo poſito, Sale amborum eſt filius: Caynam iuxta ordinem legis, & Arphaxat, ſecundum iura naturæ. Ergo cum in temporibus ſupputandis, habendus non ſit ſermo, de generatione legali: haud immerito, Caynā à Moſe fuit obmiſſus: Verum cū in Genealogia CHRISTI, omni cōgruat ex parte, generationes texere, iure fuit ab Euangeliſta reſumptus.

Secundus ſcrupulus, in computando tempore, ætatis tertiæ.

Altera nec minus grauis, eſt quæſtio, eaq; eſt, de ortu D Abrami: propterea, quod dictum eſt, illum centeſimo, ac trigeſimo Thare natum,& tamen undecimo ſcriptum eſt libri Geneſeos, quod eſt illius ſeptuageſimo genitus: ita quidem legis. Thare,cum ſeptuaginta foret annorũ: Abram genuit, Nachor, & Harram. Ergo, & hoc ex capite, anni ſuperſunt ſexaginta: ergo ſunt abiiciendi, & per hoc, non niſi tercentum, unus & nonaginta, prout Philo docet, & alii, quin & nemo eſt qui diſſentiat, hac in portione ſunt computandi.

Verum, & ſi quæſtio, uidetur prima fronte difficilis: ex ſcripturis tamen, rite ponderatis, illam haud difficile eſt reſoluere. Primum, Geneſis uerba: ut ſonant in- E terpretari non poſſunt. Siquidem primo præſeferunt aſpectu, Thare ſeptuageſimo, ortos eſſe tres filios: quod conſtantiſsime, impoſsibile eſt. Cum enim, ex una profecti ſint coniuge, alterum euadi, non poteſt: uel ſcilicet, quod eodem anno, una ex muliere, pluries facta ſit generatio, quod naturæ iura, non ſubſtinent: uel quòd eodem ſint editi partu, quod ſacris literis eſt aduerſum. Et præter id, quòd horum inter ætates, Moſes eòuſque diſcriminat, quòd Nachor tradit, Harram filiam, Melcha nomine, accepiſſe coniugem: conſtat planè, quòd ſi Abram, ſeptuageſimo, natus eſſet, ſui patris, foret opus, quòd tempore quo diem obiit (qui ſcriptura teſte, F
Gen. 11. uixit annos, ducentos & quinque) egiſſet annum centeſimum ac trigeſimum quintum: & tamen eò temporis, ſeptuageſimum & quintum, non tranſiit. Siquidem, ut Actorum legitur ſeptimo, Abram de Charram exiit, patre defuncto: & cum exiit, ut Geneſis legitur duodecimo, plures non erat natus, quàm ſeptuaginta & quinque. Ergo, ut fateamur neceſſe eſt: illum non eſſe genitum, agente Thare, annum, ut uidebatur, ſeptuageſimum, ſed centeſimum (quemadmodum præaccepimus) ac trigeſimũ.

Et quanquam, me commentum non fugit Hebræum, quo annos Abram, Charram exeuntis, ab illius tradunt, non ſupputatos ortu: ſed ab ea inſigni ereptione (quando

A do in ignem eſt, ut dicunt, à Caldæis iactatus, & Dei ope, euaſit illæſus) quaſi tanto ſit regenitus beneficio: non inquam me fugit, ſed cum res ſit, ſine fundamento aſſerta, haud iniuria, reputatur ut fabula. Nam cum, Vr egreſſus eſt Caldæorum, foret indubie copulatus Saræ: uelint nolint, neceſſe eſt admittant, uel quòd Saræ (ſi commentum aſſeritur) etiam ante illum exitum, non aſcribantur anni (quod eſt clariſsima fictio, cum illa ab igne nō dicatur erepta, & in Iſaac natiuitate, paris cum Abram, non fuerit ſenectutis) uel quòd ſi & illius anni, ante exitum, ſunt aſcripti, non minus uana ſit aſſertio, Abram annos, ante exitum, non computatos: quando ta
B li pacto, Iſaac in ortu, longe ſenior, introduceretur Sara, quàm introducatur Abram: quod indubie ſcripturæ repugnat. Nec illorum admittitur conciliatio: qui Abram, duos ex Charrā tribuunt exitus: & quòd alterius Moſes reminiſcatur, in Geneſi, & alterius Prothomartir in Actis. Ille, ut dicunt, fuit cum reditu, & ante obitum patris (nempe illius anno, centeſimo ac quadrageſimo quinto, & quinto ac ſeptuageſimo ſuo: iſte ſine reditu, & defuncto patre. Qui cum ducentorum & quinque, diē egiſſet extremū: non potuit, Abram minoris, quam centum triginta & quinque, ætatis relinqui: quod non ſolū, ſine ſcripturæ traditur fundamento, ſed cum illius indu
C bia reclamatione. Siquidē Stephani uerba ſunt illuſtria: & ſicut ex ſubiunctis, ſimulq; collatis, quæ Geneſis dicit: haud obſcurum, quòd alium, ab eo, cuius meminit Moſes, exitum, non protendunt.

Et præter id, quòd exitus, de quo Moſes (cum ſecum omnia tulerit, coniugem, nepotem, famulos, animasq; eò loci genitas, omni cum ſupellectili: ſatis uidetur euincere, quòd animo illò nunquam redeundi, egreſſus eſt: conſtantiſsimum eſſe poteſt, quòd Iſaac promiſſionem, in ſpeciem non accepit, niſi mortuo patre: ut ſermo Stephani, locupletiſsime, certiores nos reddit. Act. 7.
Sed palam eſt, quòd cum Iſaac promiſsionem habuit, annos unum de centum, non exceſsit: & tamen, ſi ſeptua-

A filios: ſed nec eorum aliquem.

At detur Thare, illorum quempiam, anno produxiſſe ſeptuageſimo: ex præmiſsis cōſtantiſsimum eſſe poteſt, quòd non eſſet Abramus: propter quod, & ille locus, nō obſtat. Et licet à Moſe, præponatur fratribus, primoq; inter Thare recenſeatur filios: id tamen, non factum eſt, quia ſit primo ortus, ſed quia ad CHRISTI pertinet proſapiā, qui eſt primogenitus Dei. Vnde & Iſaac, licet poſt Iſmael, natus ſit, ante illum tamen, primo ponitur Paralipomenon: & Iudas, qui quarto natus eſt Iacob, eandem ob rationem, ante nominatur fratribus, in Genealogia CHRISTI. Nec conſuetudo eſt diuinæ ſcripturæ, ſem-
B per antenatum præponere: cum & Cham, qui erat iunior, recenſeatur ante Iaphet, qui erat ſenior: & Harram, qui erat natu maior, poſtponatur Nachor, qui natu erat minor. Ergo, cum ſcripturæ diuinæ, ſcripturæ cedant humanæ: merito ad illius calculum, redigenda ſunt, quæ ſunt ſcripta, ab ethnicis: quin & quæ tradita ſunt à ſacris. Et iuxta illam, erigendæ ſunt tabulæ: & annorum conſtituendæ collectæ.

In poſteriori, huius portione ætatis: etſi penitus non conſentiunt Chronici, dum alii annos ſumant trecenos, nonagenos & ſenos, alii quadrigenos & ſenos: quia tamen non longe digreditur à ueritate, poteſt res ſine mul
C to diſsimulari periculo: tametſi ueritas eſt, (ut ex perſpicuis accipitur ſcripturæ locis) quòd ſunt unus & quadringenti præciſe: quod perpaucis, fit illuſtre.

Abram, etſi cum Iſaac genuit, centeſimum ageret annum (Geneſis uigeſimo primo) cum tamen eſt circunciſus, agebat nonageſimum nouum: Ergo unus, ex illo ſumendus eſt annus. 1

Iſaac ſexaginta exiſtens annorum, genuit Iacob. Gen. XXV. 60

Iacob, centum & triginta annos natus, ingreſſus eſt Aegyptum. Gen. XLVII. 130

Filii Iſrael, cum in Aegypto, annis manſiſſent ducentis & decem: per Moſen, inde fuerunt educti,

atque

atque eodem anno, immo & egreſsionis tertio D
menſe, ſunt lege donati. Exodi XIX. 210
Ergo omnes ſimul ſumpti, tot reddunt annos, quot
diximus. 401

In hac parte ille offenditur ſcrupulus, ut anni Aegyptiaci incolatus, ex ſcripturis, centum comprobentur & decem: quod tamen, factu non eſt perdifficile. Scriptum eſt, quintodecimo Geneſis: quod Abram de Charram egreſſus, & oraculo, non modo, de orituro ſibi Iſaac, ſed & de innumera eius progenie, quæ & illius potiretur hæreditate, commonitus: mox audiuit à Deo. Ego dominus, qui de Vr Caldæorum, & robore quidem, & pollicitatione, abſtraxi te: ut tibi, ſeminiq; tuo, terram tra- E
derem in hæreditatem, in qua es (de Chanaam, ad literam ſermo eſt: quam tunc acceſſerat, & uſque ad illuſtrē conuallem peragrauerat) Cui Abram. In quo, nempe ſymbolo, ſignouè: uel in quo, quoto uè tempore, ero certior, hanc quam facis pollicitationem, meo adimplendam, in ſemine, conſumandamq; fore? Et dominus, impoſito, de quo dicetur, ſacrificio, eoq; prope abſumpto, abſolutoq;, ſubiunxit. Scito, & ut rem futuram, præ noſce: ſemen tuū (quod indubie, initium ſumit in Iſaac,
Gen. 21. domino mandante, in illo computandum eſſe) peregrinaturum, in terra non ſua, affligendumq; multis ærumnis, & ſeruitutibus, annos quadringentos: indeq;, iis F
elapſis, exiturum, hucq; rediturum, quarta generatione completa, magna cum ſupellectili. Hæc, ſi modo tranſimus, non longe poſt explicabimus, excutiemusq;: modo ſat: ſi excipitur, ab ortu Iſaac (qui cum in terra, ab eo, natus ſit, non poſſeſſa: peregrinus eſt natus) ad exitum uſque, de Aegypto, quando onuſti egreſsi ſunt, Aegyptiorum bonis, quadringentos intercidendos annos: idq; perſpicua atteſtatione Dei. Ex quibus, ſi ſexaginta detrahantur Iſaac, quos egerat, in ortu Iacob: & centum ac triginta, quos natus fuerat Iſrael, cum ingreſſus fuit Aegyptū: haud obſcurū, quod ducenti reſtant & decem.

Et quanquam duodecimo legatur Exodi, habitationem

A nem filiorum Iſrael, in Aegypto, quadringentorum, & triginta extitiſſe annorum: compertiſsimum tamen eſt, id intelligendum non eſſe, ut primus præſefert intuitus: cum anni ex ſcripturis clariſsime ſupputati, ut mox dicetur, longe pauciores ſint. Siquidem non ignotum, Moiſis auum fuiſſe Caath, ut primi Paralipomenon ſexto, illumq; una cum patre Leui, & auo Iacob, Geneſis quadrageſimo ſexto, in Aegyptum commigratum: & ex illo, Harram(ex quo, ſexto Exodi Moſes) in Aegypto genitum, nam inter Leui filios, Aegyptum non recenſetur petentes, ſicut & quia in Aegypto nata, ut numeri uigeſimo ſexto, illius uxor, non recenſetur Iechadab: & per
B ſpicuũ eſt, ſeptimo Exodi, & poſtremo Deuteronomii, per Moſen octuageſimum annum natum, Iſrael filios, ex Aegypto, Aegyptiorum onuſtos opibus, eductos eſſe. Et quanquam non conſtet, quot Caath egerit annos, quando eſt ingreſſus Aegyptum, aut quando patrem genetauit Moſis: nec ſit expreſſum, quot natus eſſet annos Harram, cum illi Moſes eſt ortus: compertum tamen eſt, quod Caath, annos non uixit, ultra centum, & triginta tres, & quod Harram non exceſsit centum & triginta ſeptem, ita legitur Exodi ſexto. Ergo & compertum erit, quod (licet omnes copularentur & Moſis octoginta ſuperaddantur) maior non conficietur ſum-
C ma, quam trecentorum ac quinquaginta: & palam eſt, ea detrahendos eſſe de ſumma, tum quot egerat Caath, in Aegyptum deſcendens, & quos ſuperſtes fuit, nato Harram: tum & quos Harram uixit, nato Moſe.

Ergo & perſpectiſsimum eſt: præmiſſa Exodi uerba, ut ſonant, non eſſe ſumẽda, ſed potius, ut à Paulo ſunt interpretata. Qui Galatis ſcribens, & Abrahæ (dum eſſet, ut inquit Stephanus, in Meſopotamia) creditas promiſsiones recenſens: quando ſcilicet, gloriæ Deus, primum apparuit ei, iuſsitq; ut patriam relinqueret, & cognationem (erat quidem, in Vr, quod etſi oppidum eſt Caldeæ, eſt & nihilominus Meſopotamiæ: cum hæc, ad eam, non reſtringatur regionem, quæ clauditur inter Euphratem, & Gal. 3.

S Tygrim,

Tygrim, ſed & ad Caldæam Perſiamq; extendatur non- D
nunquam à Coſmographis) antequam moram traheret
Act.7. in Charram (ſicut & Prothomartir adiunxit) ſpondens,
aſſerensq;, quòd illum in magnam proueheret multitudinem, ſibiq; benediceret affluentiſſime: & tandē quòd in eo, hoc eſt (ut illi explicuit, non longe poſt, & Paulus monuit, ubi ſupra) eius in ſemine, CHRISTO ſcilicet, omnibus mundi proſpiceretur nationibus: Has inquam Paulus ſponſiones recenſens, ab illis docet, ut à primis, quæ & baſis, uel ſumma ſunt omnium ſubſequentium, ad legem uſque, quæ primo egreſsionis anno, immo tertio, ut dictum eſt, egreſsionis lata eſt menſe: tercentum, et triginta, annos annumerandos fore. E

Et uere, res ita ſe habet: quoniam ſi, Abrahæ pollicitationes, ſunt factæ, cum in Vr exiſteret Caldæorum, priuſquam moraretur, ut dixit Stephanus, in Charram, oppido non Caldeæ, ſed Meſopotamiæ, in quod, Vr diſcedens, primo conceſsit, ubi & per annos aliquot manſit: cum eo in loco (ut duodecimo legitur Geneſis) ſua in familia, nonnullæ natæ ſint animæ, hoc eſt, ſcripturæ conſuetudine, filii: obſcurum non erit, minoris extitiſſe ætatis, cum pollicitationes accepit, ab ea, quando patre defuncto Charram exiuit. Conſtat autem quod Charram exiens, annos erat natus ſeptuaginta quinque, ut ſupradicto exprimitur loco: ergo pollicitationes ac- F
cipiens, forte haud abſurde colligitur, ſi tum ſeptuaginta, nō credatur excedere. Quare ſi penſetur, quod Iſaac, illi natus eſt, cum centum foret annorum, eaq; de ratione, quod à promiſsionibus antedictis, triginta interceſſerint anni: & retineatur quod Iſaac, ſexaginta natus, generauit Iacob, qui centum habens & trigina, in Aegyptum deſcendit, quodque in ea, ducentis ac decem annis, illius morati ſunt filii: perſpicuum erit, quòd omnes ſimul ſumpti, ſummam tot conſtituunt annorum, quot Moſes, Paulusq;, necnō, & Prothomartir, in Actis, unanimiter dicunt. Verum, ne res uideatur coacta: conſiderandum quòd ex Moſis uerbis, accurate diſcuſsis,

Aegy-

A Aegyptiacæ habitationis, non ſumitur tempus, ſed terminus: quippe qui tradere non intendit, incolatus moram, ſed finem. Quare annorum numerus, computandus, non eſt, ab ingreſſu Aegypti, ut ob incommodam interpretationem, litera præſefert: ſed ab exordio, peregrinationis Abrahæ, quando egreſſus eſt Vr, uel, & idem eſt, à pollicitationibus ſibi factis, uti Paulus interpretatus eſt. Ergo hunc habent, ea uerba ſenſum.

Habitatio filiorum Iſrael, in Aegypto, fuit ſuple conſumata, abſolutaq; in termino, quadringentorum, & triginta annorum. Vbi nullæ ſuperſunt anguſtiæ. Vnde & textus foret illuſtrior, ſi loco (triginta & quadringento-
B rum) trigeſimo legeretur, & quadringēteſimo. Id quod non modo fieri ualet, cum Hebreæ uoces, ſint ancipites, & æque ſonent utrunque: ſed & fieri debet, ut res ſit, ſine ſcrupulo. Sed dices. Eſto annos ducentos, decemque, perfecerint in Aegypto: quot eorum, oppreſſi ſunt ſerui tute? Reſpondeo, rem eſſe incertam: ſicut & incertum eſt, quantum interciderit temporis, inter Ioſeph obitū, & regem, qui ignorauit eum: de quo Exodi primo. Qui tamen, non uidetur fuiſſe Aegyptius, ſed Aſſyrius: Eſaia Ca. 52.
teſtante. In Aegyptum deſcendit, populus meus, ad peregrinandum ibi: & Aſſur, calumniatus eſt eum. Certū eſt tamen, quòd quoto tempore, poſt deſcenſum Iacob,
C uixit Ioſeph (quod annorum extitit ſeptuaginta) magna potiti ſunt libertate, & affecti quampluribus commodis. Annorum inquam ſeptuaginta, quoniam cum natus fuerit, nonageſimo Iſrael, ut Geneſis ſumitur, trigeſimo ſexto, quadrageſimo primo, & quadrageſimo ſeptimo, neceſſe eſt, quòd eo in Aegyptum tranſmigrante, quadrageſimum ageret annum: ergo & eo tranſmigrato (cum centum agens & decem: ut Geneſis quinquageſimo, ad patres ſit repoſitus) ſuperſtes, per annos ſeptuaginta fuit.

Ex iis, haud immerito, reprobandus eſt, tum Philo, tū Ioſephus: quorum alter, in temporum breuiloquio, Hebræos tradit, annos in Aegypto, ducentos egiſſe, ac

quindecim: reliquus ſecundo antiquitatum, decimo, du D
centos, & quinque.

Quo pacto, per quos, quibusq́; uerbis, & typis: in tertia ſit Euangelizatum ætate.

MULTI quidem, & in hac mundi adoleſcentia, Iericundinoue circulo, poſſunt annotari tibicines, multiq́; præcones Euangelici: ſed ſatis, ſi aliquot, uel de iis, qui maxime ſunt in promptu, noſtro pro captu perſtringimus. Conſtat plane quòd Noemus, mox arcam egreſſus, cum filiis, erexit altare: immolans ſuper illud, E
mundis de animalibus, tum pecora, tum aues, in holocauſtum: & quòd illud Deus, eſt odoratus, odore quietis, ſicut Hebræus habet. Haud uereor, neminem detrectare, inſignes præſertim oblationes, & potiſsimum, cum cremarentur in holocauſtum, uerbũ comitatum eſſe: & maxime cum, uel pro agendis offerebantur gratiis, uel pro fœlici adimplendo ſucceſſu. Nec uerbum comitabatur
3. reg. 18. & 8. ſolum præcatorium, ut cum Helias ſuum obtulit holocauſtum, & Salomon, cum dedicauit templum: ſed & adhor
2. paral. 29. & 30. tatorium, Euangelicumq́;, ſicut Ezechias, Dei reſtituto
Exo. 40. cultu, ſeruauit in templo, & Moſes, cum (multis mactatis uictimis) conſecrauit tabernaculum, pactumq́; confir F
cap. 9. mauit cum Deo: de quo, & ad Hebræos Apoſtolus. Ergo & Noemus: qui præco fuit, diuinæ iuſtitiæ, Deumq́;
Noemi concio, & ſacrificium. didicerat, in nomine inuocandum IEHOVAH, quin & umbram in nonnullis, nouerat ſe geſtare CHRISTI IESV: tam inſigni potitus beneficio, ut non modo auctor eſſet, ſecundi ſæculi, ſed & electæ, à Deo, proſapiæ: uictimas, tum pro gratiarum actione, tum pro fauſto rerum euentu, tam inſigniter, non immolaſſet, niſi & Dei uerbum, ſacrificio adiunxiſſet: & uerbum plane quod conſentiret operi, & quæ occludebat, arcana (prout id ferebat tempus) ſuis detegeret filiis. Ergo uerbum, de ſacrificio,
extitit

A extitit CHRISTI: tametſi, aliqna forſitan, ſub caligine.
Et quid præſagiebat altare: niſi CHRISTI crucem? Et pecora, auesq;: niſi electos, qui una, ſunt immolati, cum eo? Nam licet, & CHRISTI membris ſuæ non deſint cruces, quibus & omni mortificantur die: non modo, carnem, in obſequium reducendo ſpiritus, ſed & perſecutiones, æquo ferentes animo: quas nunquam mundus, Satanasq;, in eos, non mouet, excitatq; (ut qui in hoc, propendent aſsidue, ut illos uexent & torqueant). Nihilominus, niſi electi, paſsi ſimul, forent, in CHRISTO, haud ſecus, ac membra, cum capite, & filii cum parente (ſiquidem, non minus, in uiſceribus illius geſtaban
B tur charitatis: quàm omnes homines, in lumbis complectebantur, primi parentis) proculdubio, non doceret Apoſtolus, nos mortuos fuiſſe, cũ CHRISTO: aut quòd ſicut ſinguli, qui ex lumbis, proficiſcuntur primi hominis, peccato inficiuntur originis, ita & quicunque, regenerantur ex CHRISTO, iuſtitia donantur, ſui capitis. Ergo altaria crucesq; ſingulares, altari, cruciq; non præiudicant, nobis & CHRISTO communibus: Verum, quid pecorum, quiduè auium protendatur ſymbolis, locupletius, expendendum eſt. Rom.6. Col.2. Rom.5.

Vt ergo res penetretur, recolẽdum: quòd licet CHRISTVS, ſit oblatus pro nobis: nihil tamen, noſtro detrahi
C tur commodo, frugiq;, ſi & oblatus, concedatur pro Angelis: tametſi, non una penitus ratione. Siquidem, eſt oblatus pro nobis, tum iuſtificandis, tum recõciliandis, ac redimendis: ſed pro Angelis, tum inflammandis, tum adoptandis, ac ſuum in corpus transferendis: ſicut alibi latius. Quare mortis CHRISTI beneficio: non modo Angelicæ reparatæ ſunt manſiones: non modo ſunt pacificata, hoc eſt, in longe fœliciorem ſucceſſum promota, quæ in cœlis ſunt: ſed omnia, ſingulaq; recapitulata, Eph.1. & in unum corpus, tum Angeli, tum homines, miro ſunt Col.1. modo compoſiti: ut uere CHRISTVS, caput effectus ſit, nedum hominum, ſed & beatarum mentium: ut Apoſtolus docet. Ibidem. Ergo, ſicut homines ſunt euaſuri, non ſecus,

Matt.22. ac Angeli, in futuro ſæculo: ita & Angeli ſunt futuri, ueluti electi homines, confratres, ac CHRISTI cohæredes: cum omnes euacuati fuerint principatus, ac poteſtates, D
1.Cor.15. in eo. Præter id, quòd ſicut CHRISTVS, in mundum, ad nos redimendos, deſcendens, ignem in terram, diuinæ
Luc. 12. profudit charitatis, quem & uoluit uehementer accendi: ita & redemptione completa, in cœlum regrediens,
Hebr. 1. ignem cœleſtis auxit dilectionis, in beatis ſpiritibus: ut non modo, in Deum, ut flammæ euaſerint ignium, ſicut
Pſal. 103. aliquando legitur, ſed & in nos, eòuſque ardentiſsimi fœlicitatis noſtræ, ut nullum iugiter, non moueant lapidē, ut ſaluemur: Deoq́; , ut par eſt, in omnibus obſequamur. Quare, ſicut illos, cœlum repetens, noua profudit luce E
Apoc. 21. (ut qui lucerna ſupernæ factus eſt ciuitatis, ut Euangeliſta ſcripſit) ita & uberiori, illos obruit dilectione, ac præ clarioris illuſtrauit gloriæ copia: quoniam eò, filius ac-
Col. 1. ceſsit dilectionis, & ſplendor paternæ claritatis.

Hebr. 1. Quid ergo? Sicut mactatio pecudum, electos adumbrat homines, qui in CHRISTI, immolati ſunt cruce: ita & crematio auium, ardoris in Angelis, præſefert augmentum, qui illius immolationis, ſunt facti participes. Nam homines ex terra confícti, in terra iure paſcuntur: & Angeli, ſpiritus natura conſtituti, merito in ſublimioribus locupletantur. Ergo, etſi utraque, in holocauſtum, oblata ſunt: etſi hominibus, non ſolum, ad ardorem proficit F charitatis, ſed & expiationem culpæ: beatis tamen mentibus, ſatis, ſi confert ad dilectionem, & nonnullum cumulum fœlicitatis: ſatis, ſi eodem, eòuſque cōplexi ſunt beneficio, ut in corpus accerſiantur CHRISTI, & participent, nedum adoptionem, ſed & naturalem unigeniti
Ad Eph. & alibi. natiuitatem: ut de nobis, alias locupletiſsime diximus.

Poſſunt, & ſimplicius, hæc intelligi: ut ad homines, auibus, pecudibusq́ue reſtrictis, hæ, typum populi gerant Hebræi, qui fructibus terræ paſcebantur repromiſſæ, & irriguis ſacroſancti potabantur eloquii, & illæ figuram populi præſeferant gentilis, qui paſsim rimantes cœleſtia: nempe ſignis attendentes aſtronomis, non

mo-

A modo reginam uenerabantur cœli, ſed & ſydera colebãt & planetas: ut non modo legitur in Deuteronomio, non modo ex primo colligitur, ad Romanos: ſed & periculo in primitiis comprobatum eſt gentium, cum & magi aſtrorum eſſent periti, ſicut et Leo maximus atteſtatus eſt. Ergo ſi Noemi oblatio, typus oblationis extitit CHRISTI, ea præſertim ex parte, qua electi ſunt imolati cum eo: haud obſcurum, Dei uerbum, tunc ſacrificium comitans, uerbum fuiſſe, ſacramento quadrans: & per hoc, ad CHRISTI Euangelium pertinens. Ergo nec mirum, ſi illo Deus, eſt adeo delectatus, ut ei ceſſerit, in odorem quietis: quippe quod, illius nedum compeſcuit

Cap. 4. Ierem. 7. & 44. Ser. de Epiph.

B iram, furorem, indignationem, in quæ, haud raro, noſtris commouetur flagitiis: ſed et eius prouocauit clementiam, gratiam, & miſericordiam, ut humana imbecillitate penſata ultionem protrahat: quin & diſsimulet. Vnde & ſubditur: quod ſtatuit penes ſe, ne ultra, ob hominem, tali terræ malediceret pacto: ut omnem carnem, de illius eriperet ſuperficie. Siquidem, uel ab incunabulis, ſenſus hominis, & cogitatio, ſunt ad praua propenſi: ut qui, non modo in peccato eſt natus, ſed conceptus, & raro, bonum operatur, quod uult, ſed frequenter, malum agit, quod non uult, ſicut & Apoſtolus gemit.

Pſal. 50. Rom. 7.

C Deinde concionatus eſt Deus, quando inito fœdere, cum Noemo, filiis, deſcendentibusq́; quod amplius non ſubmegeret uniuerſum: ſignum inuiolabilis protulit pacti, ita decens. Arcum, in nubibus ſtatui: quem aſpiciens, nunquam memor non ero promiſsi: quod & iure iurando, ſanxi. Quanquam hæc, ad literam, de uniuerſali interpretentur diluuio (Nam & ſi ab ea die, cathaclyſmi non defuere prouinciales: ut Niliacus, tempore Promethei, Theſſalonicus, ſub Deucalione, & alii ut notum eſt, ex hiſtoriis) dicaturq́; ſicut & ueritas eſt, Iridem, indubitatum eſſe, ſerenitatis ſignum; haud uereor tamen, altiora iis recondi ſecreta, eaq́; à Noemo, non ignorata, immo & interna admonitione detecta. Ergo pla-

Dei concio, & fœdus cũ Noemo.

placatus Deus, ſacrificio, ut diximus, filii, fœdus nobiſ- D
cum ſanxit: quia non tam ſecum decreuit, ſed & nobis, rem decretam, innoteſcere placuit: ultra ſe ſcilicet, non ſæuiturum, eouſque in homines, ut non ſecus, ac cathaclyſmo, uniuerſos perdat: Siquidem & diluuia, uexationes, Deiq; uindictas, exprimunt generales: ut in Pſalmo uigeſimo octauo, ac trigeſimo primo. Et ut res, nobis eſſet conſtans: ſignum, perinde ac ſigillum pacti, roburq;, quo & magis, ſi fas foret auctoraret ſeſe, in medium attulit, ſtatuitq;. Et plane, nemo ibit inficias, arcum de quo ſermo, ſymbolum eſſe uerbi, noſtram naturā induti: idq; non ſolum, quia CHRISTVS, quaſi arcus eſt Dei, quo ſuas iacit ſagittas, (ſiue ſint amoris, quas ſcri- E
ptura, nunc lucidas, nunc ualidas, nunc appellat acutas: quibus & cor uulneratur ſponſæ, ut in ſuo legitur epithalamio: ſiue ſint terroris, uel iudicii, quæ ab eadem, nonnunquam uocantur ignitæ, aliquando lætales, & aliquando, famis & peſtis) & illas quidem, quia filius eſt dilectionis: iſtas uero, quia tum uiuorum, tum mortuorum, eſt iudex: Sed & quia eſt iris, hoc eſt ſignum, ſigil-
1. Cor. 5. lumq; ſerenitatis Dei, cum in illo, mundum reconciliauerit ſibi.

Eſt inquam iris: quoniam in eo, lux eſt diuinæ maieſta-
1. Ioan. 1. tis, in qua tenebræ, non ſunt ullæ: Solq; ſempiternæ iuſtitiæ, & inacceſſæ gloriæ, quam, ut in ſe, nullus hominum F
1. Thi. 6. uidit, aut uidere poteſt: haud ſecus, noſtra in humanitate, ac in nube, gratiæ roſcida Cornucopia, ſuos congerit radios: quorum acies ad Solem, lucemq; diuinam repulſæ, non tam lumen, quàm diſcolores gratos, reddunt in ea. Nam licet Deitas, ſit in CHRISTO, quaſi ſub nube: non tamen ita latet, ut ſatis, ſuperq;, deprehendi, nō
Ioan. 6. poſsit. Siquidem doctrina, illucet ſapientiæ: non ſolū, quia nunquam ſic, locutus eſt homo, ut faſsi ſunt aduer-
Ioan. 7. ſarii: ſed &, quia uerba, æternæ Euangelizabatur uitæ, ſicut ex omnium Apoſtolorum ore, atteſtatus eſt Petrus.
Ioan. 9. Splendet & miris operibus: quoniam non eſt auditum à ſæculo, quòd aperuerit quis, oculos cæci nati. Nitet &

A adeo in utriſque, in Deũq; illius eòuſque repercuſsi ſunt radii: ut illi non credentes, nullo ualeant ſe prætextu tueri, aut diuinæ in eo naturæ ignoratione defendi. Rubet & ardore, incredibilis ergo nos charitatis; ut quæ, cum illius eſſemus hoſtes, ad ſanguinem uſque, ſe profudit. Viret, tum uirore iuſtitiæ, quam Salomon, confert cum uiriditate, quippe qui, non modo, apud Deum inuentus eſt iuſtus, ſed & nobis, noſtra eſt pro iuſtitia traditus, ſicut & Apoſtolus docet: tum uirore, actionum ſanctarũ, 2. Cor. 5.
& cumulis innumerabilium meritorum, quibus & nobis, diuino, nunquam non propitiatur tribuuali, & ubertim, pro noſtris, qui ſoluendo non ſumus, ſatisfacit debitis.
B Ergo, & rite, CHRISTVS admictus deſcribitur nube, & Iridem habere refertur, in capite: ut Dilectus in ſua tradidit Apocalipſi. Ca. 10.

Primum, arcum hunc, illis in nubibus, apparere fecit Altiſsimus, quæ eum, nedum nobis, ſed & Angelis, reddunt non tã tenebroſum, quã penitus inacceſſum: ſuntq; arcana ſuæ mentis conſilia, decreta, iudicia (nam nobis tenebræ, ut ſcriptum eſt, ſuæ ſunt mentis latibulum: nec Iob 22.
aliquis inuenitur mortalium, qui calleat domini ſenſum, Rom. 11.
nemo qui conſulat, aut à ſecretis aſsiſtat) in quibus nobis eſt ita reconditus, ut noſtrum longe ſuperet intellectum: quandoquidem, non ſunt uiæ noſtræ, ut uiæ ſuæ,
C nec cogitationes noſtræ, ut cogitationes ſuæ, ut perſpicue oraculum docet. Et præſertim, in hominibus reparandis, & CHRISTI ſacramentis explendis: in quibus eo Eph. 55.
uſque uoluit eſſe contectus, quòd nec Angelis, antequã complerentur, placuit penitus reuelari: quin & eorum plurima, etiã poſtquam ſunt executioni commiſſa, nõ niſi per eccleſiam, illos ſtatuit edoceri: ut Apoſtolus ſcripſit. Deinde in nubibus, fragilitatis humanæ: quoniam Eph. 3.
etſi carnem ſumpſit abſque peccato, uoluit tamẽ, noſtris circumuallari miſeriis; quibus & eſt adeo inuolutus, adeo diuexatus, ut penſatis, exurie, ſiti, laſsitudine, mendicitate, triſtitiis, agoniis, ſudoribus, denique cruce, & morte: etiam Sathanas, ea in re, hallucinatus ſit, ſibi per-

ſuaderi non patiens, ut tam ſordidis admictus ſemicin- D
tiis, foret magnus ille Sacerdos, Pontifexq́; de quo, in
Cap. 3. Zacharia Propheta. Tertio, in nubibus ſcripturarum
ſanctarum: in quibus ſunt adeo denſæ, ut non ſecus habeantur, ac umbræ. Teſtes ſunt, innumeri tropi, figuræ, ſymbola, & ænigmata: prout & ſupra, idque nec ſemel, animaduertimus.

Quarto, in nubibus, hoc eſt, in Prophetis, & Apoſto-
Iſa. 60. lis: Qui ſunt ii, qui uolant, ut nubes, & uelut columbæ, in feneſtris ſuis? Siquidem CHRISTO, paſsim, tum Prophetæ, tum Apoſtoli, teſtimonium peribent: Nam huic,
Acto. 10. inquit Petrus, omnes atteſtātur Prophetæ, per illum, nos
Acto. 4. peccatorum remiſsionem accipere: Et Lucas, Virtute E
magna, teſtimonium reddebant Apoſtoli, reſurrectionis domini noſtri. Et illi quidem, acti ſpiritu Dei, uolabant (neſcit enim, tarda molimina, ſpiritus ſancti gratia) motum nunc orditi ab Oriente, nunc ab Occidente: modò à Meridie, & modo ab Aquilone, prout ſuggerebatur eis. Nam afflati ab Oriente, CHRISTI prænunciabant natiuitatem: Et diuinam: Generationem eius, quis enarra-
Eſa. 53. bit? Et humanam: Ecce uirgo concipiet, & pariet filiū.
& 7. Afflati ab Occidente, de illius uaticinabantur morte,
Eſa. 53. deq́; deſcenſu ad inferos: Oblatus eſt, quia uoluit, & in
Oſee. 13. mortem tradidit animam ſuam: Ero mors tua, ò mors, morſus tuus, ero inferne. Afflati ab Auſtro, præconiza- F
bant eius ſapientiam, gloriam, diuinitatem: Regnabit
Pſal. 111. rex, et ſapiens erit: Gloria et diuitiæ, in domo eius: Et
Ierem. 23. Eſa. 9. uocabitur Admirabilis, Deus, Pater futuri ſæculi: Et hoc eſt nomen, quod uocabunt ei, IEHOVAH, iuſtitia noſtra. Afflati demum, ab Aquilone, ubi et ſedem nactus eſt Sa-
Ierem. 1. thanas, et unde nobis, omne proficiſcitur malum, illius
Gen. 3. atteſtantur poteſtati, roboriq́;: Quòd caput contriturus erat Sathanæ: quòd illius fuerat direpturus ſpolia, et
Eſa 8. trophæa: Et demum quòd in profundum, tartarumq́ue,
& 55. tandem coniecturus erat omnia mala. Iſti uero, qui in
Mich 7. Matt. ult. mundum miſsi ſunt uniuerſum: uolauerunt quoque: ut qui tam breui, quòuis, acceſſere compendio, ut niſi ſpiritu

A ritu fuiſſent acti diuino: ſine controuerſia, rem non ualuiſſent abſoluere.

Ambo confer untur columbis, quia ambo ſimplices, ambo ſine fu co: ambo ſine felle, quia ſine amaritudine conſcientiæ. Suis morabantur feneſtris: quia ut propriis inſeruirent oneribus, ex feneſtris, hoc eſt, ex ſpeculis, ſuis intendebant populis, ut aſſequerentur ſalutem. Vnde & ſcripſit Apoſtolus: eccleſiam creditam nedum Apoſtolis, ſed & Prophetis, ad inſtaurandos ſanctos: quin & quod fideles omnes, ſuper fundamento, ſunt fundati, non ſolum Apoſtolorum, ſed & Propheta rum. Ergo tam multis, CHRISTVS obuolutus nubibus, nequit oportu- Epheſ. 4. & 2.

B nè, non obiici patri: & præſertim, cum noſtris exigentibus culpis, iure cœlum, hoc eſt, thronus, tribunaluè, diuini iudicii (nam cœlum, ſedes eſt Dei: & eius ira, re uelatur è cœlo, ut Apoſtolus dicit) obducitur nubibus, tenebris uè: non ſolum ad radios obſcurandos, diuinæ gratiæ, pa ternæq; miſericordiæ: ſed & ad imbres, ſuper nos effundendos, ſæueræ uindictæ: quin & ad cœli aperiendas cataractas, ut non ſecus, hoc perdamur in ſæculo, ac perditi ſunt, in originali mundo. Quo quidem uiſo, mox ſanciti recordatur fœderis: immo & Iridem contemplatus, (& ſi tot in nubibus poſitum, tectumuè) non modo pro uobis, ad infirma deiectum, crucem paſ- Eſa. 66. Rom. 1.

C ſum, & dire immaniterq;, noſtris pro culpis attritum: ſed & ſeſe, rurſum noſtris pro debitis offerentem, iugiter interpellantem, fauoremq; expetentem: noſtrorum nequit, non obliuiſci ſcelerum, nequit non complecti toto pectore, nequit non concedere gratiam, aut non compellere, ad reſipiſcentiam. Heb. 8. Rom. 8.

Amplius: & tempore, eſt Euangelizatum Abrami: idq; & à Deo, non ſemel. Et primo, cum iubetur egredi patriam, domum relinquere & cognationem: audiuit quidem, & in ſomnis, ni fallor, ab eo: non modo, ſe magnificandum eſſe in ampliſsima deſcendentium multitudine, ſed & quod in eo erant benedicendæ omnes nationes mundi. Deinde, cum Vr egreſſus (ubi, ut patuit, Conciones Dei Abrami tempore factæ & exactæq; diſcuſſę.

erat domus, ſuaq́; cognatio, & Charram, per quinquen- D
nium commoratus, una cum patre, Loth, ſuiſq́; coniu
gibus, necnon gregibus & uernaculis: poſtquam inde
in Chanaam terram conceſsit, perambulauitq́; uſque ad
conuallem illuſtrem) eſt edoctus à Deo, eam terram, à
ſuo poſsidendam ſemine, unde & eo loci erexit altare,
& oblato ſacrificio, gratias egit Deo. Tertio, dum, diui
ſo ab eo Loth, uerſaretur in Chanaam, eadem ſunt ſibi
repetita: & ſi in hoc locupletius, quod eius ſemen, erat,
multiplicandum non ſecus, ac terræ puluis, & nedum e-
rat Chanaam poſſeſſurum, ſed poſſeſſurum perpetuo.

Quarto, quattuor debellatis regibus, decimiſq́; Mel-
chiſedecco ſolutis, Deus adiecit: Ego protector tuus: & E
merces tua, magna ualde. Et, Abram reſumente, quod
erat ſine liberis, hæredemq́; nō habebat: præter alienige
nam, ſubdidit, ex eo profecturum ſemen: quod non mo
do, eſſet hæres, ſed & multiplicaretur eòuſque, quod
uelut ſtellæ cœli, numerari non poſſet. Et credidit A-
bram Deo: & ad iuſtitiam, ei reputatū eſt. Et dominus.
Ego ſum, qui de Vr Caldæorum, abſtraxi te: ut terram
hanc, ad hæreditandum traderem tibi: idq́; ſempiterno
tempore. Et Abram. In quo ſciam: quod in hæredita-
tem, accepturus ſim eam? Sume, inquit, mihi, trien-
nem uitulam, trimam capram, & eiuſdem ætatis arietem:
ſume inquam & eo ritu mactanda, ut diſſectis per me- F
dium quadrupedibus, ac partibus è regione, altrinſecus
conſtitutis, ſingula ex ordine, ſuper altare diſpenſes:
primum, diſpoſitis uitulinis, ſuperſtatuendæ ſunt capri
næ, & demum arietinæ. Quibus & adiiciendæ ſunt aues,
turtur inquam, & columba, occiſæ quidem, ſed integræ:
& ſymbolum, in iis, quod cupis abſolues. Omnibus ri-
te peractis, ad cadauera deſcenderunt uolucres: quas &,
proturbabat, Patriarcha, idq́; perſollicite, uſque ad ue-
ſperam. Verum occidente Sole, ſopor illum inuaſit, &
horror magnus, ac tenebricoſus affecit: uiditq́; arden-
tem furnum, & incenſam faculam, eamq́; inter diuiſio-
nes uagantem, diſcurrentemq́;. Et dominus ad eum. Sci
to

Abrahæ ſacrificium, de trima uitula.

A to prænoſcens, peregrinaturum eſſe ſemen tuum, in terra non ſua: affligendumq; ac ſeruituti ſubiiciendum, quadringentis annis: poſt quos, egredietur è ſeruitute, & ingenti ditabitur ſupellectili.

Tam eximia, in iis deliteſcunt arcana: ut meus, in pluribus hebetetur ſenſus. Verum, ut quædam ſaltem, mea pro tenuitate, non tranſeam: haud dubium, quod & ſi, ad literam, hæc ueritatem ſeruant hiſtoriæ (ſiquidem re uera, de Vr oppido, exiuit Abramus, ubi erat natus, indeq; Dei iuſſu, peregrinationem eſt orſus) & ſi uerum eſt, quod in Charram prædicto hoſpitatus eſt tempore, & annis pluribus, in terra uerſatus eſt repro-

B miſsionis, in qua (licet eam in hæreditatem nactus fuerit) nec pedis paſſum, ut hæres obtinuit: & ſi uerum eſt, quod & ſacrificium, ut ſonat, immolauit, cum omnibus quæ comitata ſunt: ea tamen, longe tum altiorem, tum ſacratiorem, exigunt intellectum. Et quod primam attinet concionem: Abram, meo iudicio, eſt præmonitus, ad ſe, CHRISTVMq;, qui ſuis erat proditurus, ex lumbis eiq; præ omnibus, aſcribēdus in ſemē, Hebræos illos modicum pertinere, qui ſola, ex illo, carnis pendent origine: ſed qui ex illo proficiſcuntur imitatione, fideq;. Propter quod, licet ex familia, ſit ortus Hebær, à quo & Hebræis deductum eſt nomen: nil tamen prohibet, quod & pater

Expenditur prima concio, Abrahæ facta.

C multarum nuncupandus ſit gentium, dummodo illum æmulentur fide, ut docet Apoſtolus. Ergo, cum patriam, domum, & cognationem iubetur dimittere: admonetur myſticè, pollicitationes, de quibus mox ſubditur, haud ſua in patria, domo, & ſanguine duntaxat iunctis, adimplendas fore: ut quæ, & ſi ſuo aſcriptæ ſunt ſemini, ad quod, & iure pertinent hæreditario, non tamen aſcriptæ ſunt, ſemini carnis, ſed promiſsionis (Siquidem non qui filii carnis, inquit Paulus, ii filii Dei, ſed qui filii ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemen) & per hoc, credentibus, quibus & poteſtatem tribuit, filios Dei fieri.

Rom. 5.

Rom. 9.

Ioan. 1.

Et ſi ſingula iubet excutere: egreſsio è patria, ſeparatio, à perfida eſt Synagoga: quæ terra erat, nedum pro-

miſsionum indigna, & quia idololatra, & quia ſemini re D
promiſſo infeſta, & CHRISTO præ omnibus inimica: ſed
& quia erat maledicto proxima, cuiusq; conſumatio, ſi-
cut & tactum eſt, in combuſtionem. Vt quæ ſæpe imbrem
imbibit, cœleſtis eloquii: & tamen, non ad frugem, ſed
Heb. 10. ad ſpinas, & tribulos, ut & Paulus tradit: quare & Vr,
haud immerito, dici ualet, quod ignis, uel incendium,
redditum eſt. Egreſsio è domo, & cognatione, tametſi
pariter, ab incredulis, idololatriſq; poteſt dici diſceſsio:
quando non ſolum, in Vr colerentur idola, ſed & in do
mo, familiaq; Abrami, cum & Thare, & Nachor, & plu-
res, qui deſcenderunt ab eis, inſeruierint ſimulacris,
Ioſue. 24. ſicut ſcriptura refert: monet nihilominus, hoc in mun- E
do, fideles, permanentem, ſtabilemq;, non habere ciui
Heb. 13. tatem, ſed futuram ſuſpicere, ad illamq; contendere. Pro
pter quod etſi peregrinantur ex animo, dolent tamen,
2. Co. 5. quòd non raro peregrinãtur à Deo: ut qui per fidem am
bulant, remq; uident, in ænigmate, & non per ſpeciem,
ſiue facie, ad faciem. Præter id, quòd è domo diſceſ-
ſio, inſtruit animaduertere, quòd ſicut modo, nobis nõ
manet ciuitas, ita nec domus: ut quæ paſsim diſſoluitur,
nempe quia manufacta: ſed æterna, nobis reſeruatur in
cœlo, in qua, & manſiones ſingulis, diſtributæ ſunt. Di-
ſceſsio quoque, de cognatione, dignoſcere docet, quàm
Gal. 3. perſpicue: quòd in CHRISTO, non eſt Iudæus, uel Græ F
cus: docet & contrectare manibus, quòd noſtri hoſtes,
Mich. 7. ſunt noſtri domeſtici: & quòd illi nobis, uere ſunt fratres,
ſorores, affines, qui credunt, & uoluntatem faciunt, cœle
Mar. 3. ſtis patris, uti dominus dixit. Adde: quòd qui ſectantur
CHRISTVM, patrem non ſolum relinquunt, & matrẽ: nõ
ſolum agros, & diuitias: ſed & mundo renunciant: quin
Luc. 4. & ſibi, immo & odio afficiuntur in ſe ſe: ſicut Euange-
lium habet.

Quod addit: & in terram ueni, quam uidere te fece-
ro: monet, quò credentium, quibusq; promiſsiones ma
nent, transferenda ſit mens, cor, animus, & intentio.
Nempe ad terram: at oculis non contemplandam car-
nis

A nis, ſed fidei: ad terram, non Chanaam, ſed cuius typum, umbramq́; præſetulit Chanaam: ad terram uiuentium, lactis exumberantem & mellis: ad eccleſiam ſcilicet CHRISTI, quæ licet, hac in uita peregrinetur, tantumq́; primitiis potiatur pollicitationum: non hæſitat tamen, ad ſupernam tandem tranſituram ſe fore regionem, in quo bonorum omnium exundant Cornucopiæ: quæ & eo typo, potiſsimum adumbratur, ſicut & ſub eo, potiſsimum repromittitur. Et faciam te, in gentem magnam: non ſolum, quia nationes plurimæ, tuam æmulaturæ ſunt fidem: ſed & quia (prout & quarta concione clarius) ex te egreſſurum eſt ſemen, quod caput conteret Sathanæ, om Gen. 3.
B neſq́; gentes, ſua ſub ditione coget. Siquidem ex te, duabus & quadraginta interpoſitis generationibus, oriturus eſt CHRISTVS, ut Euangeliũ affert: qui lux datus eſt Matt. 1. gentium, & ſalus omnium hominum, uſque ad extremũ Eſa. 49. terræ. Ergo, haud ſimplici iure nomen Abram, mutatum eſt in Abraham: ut qui duplici ex ratione, multarum gentium pater, effectus eſt. Nunc pauca, de concione poſtrema.

Ego inquit protector tuus (quem & ſeruabo, ut pupillam oculi) & merces tua magna ualde (præſertim, quæ manet tibi, tuoq́; ſemini, in terra uiuentiũ) Et cur non? Quando ex te, illud profecturum ſit ſemen: in quo, om- Alia expeditur concio Abrahæ habita.
C nes benedicentur gentes? Quod & multiplicabitur, nõ ſecus, ac ſtellæ cœli: & harena maris. De CHRISTO loquitur: propter quod, ut aduertit Paulus, non eſt uſus Gal. 3. & 5. uoce plurali, in ſeminibus, ſed ſingulari, in ſemine, quod eſt CHRISTVS. Et ſubditur. Credidit Abram Deo: & illi, ad iuſtitiam reputatum eſt. Et ſermo, ea eſt de fide, quæ operatur per dilectionem: qua & credidit ita conſtãter, quòd nullo pacto, eſt infirmatus in ea: adeo confidenter, quòd nulla hexitauerit diffidentia. Credidit, nõ Rom. 4. ſolum CHRISTVM, ſua oriturum ex progenie (tametſi, erat ſenex, quaſiq́; emortuus: etſi erat ſterilis, emortuaq́; uulua Sarræ) ſed & Deum ſibi, omnibusq́;, qui fide, deſcendiſſent ab eo, ſcutum futurum inexpugnabile, ac ſtre

nuum

nuum protectorem: & præter hæc, cœlorum ſe, ſuosq;, D terra donandos, perpetua hæreditate. Ex quibus, apud Deum, non immerito, reputatus eſt iuſtus: & ea reputa tione, quæ falli, non poteſt. Reputatus, lata ſententia: & per hoc, iuxta acta, probataq;, ſuo ſacroſancto iudicio. Ergo, ſi iudicatus eſt iuſtus, iuſtus indubie, eſt inuentus: at non humana iuſtitia, quæ eſt ſæpe fucata: non philoſophica, quæ in pluribus, eſt imperfecta: ſed diuina, ſed Chriſtiana, quæ nihil admittit, dignum reprehenſione.

Et Abram, in quo, inquit, ſigno (nam tum Deus, ſigno promiſſa firmabat: ſicut & factum eſt, cum Noemo) ſciã, certior reddar (licet Dei uerbum, præſertim abſolute E prolatum, non reuocetur: attamen abſolute non cenſebatur dictũ, niſi ſigno, uel iuramento appoſito) Et quanquam hærendum non eſt, Abram interne perſuaſum, ut qui tam inſigni donatus eſt fide, quòd diuino, iuſtus diffinitus eſt tribunali: poſtulat tamen ſignum, cum ut rem, pro more confirmet, tum ut & poſteris locupletius conſulat. Quare, & eo ſub uerbo, poteſt eſſe tropus: ut, ſciã; perinde ſit, ac ſcire faciam: quod in ſcripturis, inſuetum non eſt. Quanquam & aliter, hæc poſſunt intelligi: ut relatiuum, inquam, denotet tempus, & uerbum, recipiatur practice: & ſenſus eſt. In quo, nempe tempore, ſciã, hoc eſt, experiar, potiarq;, meo in ſemine, uiuẽtium ter F ra: & id, hæreditario iure. Et quadrat: cum perſpicue, capiendæ poſſeſsionis tempus, in iis tradat, quæ proxime ſubdit. Siquidem, ſi non fallor, illum edocet duo: alterum eſt, cœleſtem patriam, nõ niſi tandem, extremoq; ſæculi die, ab eius poſsidendam ſemine: præſertim, omni cum abſolutione, omniq; plenitudine: & iure hæreditatis, & ſempiterno tempore. Reliquum eſt, quòd breui, arcanoq; ſtilo, totũ colligit eccleſiæ, electorumuè CHRISTI, illuc uſque progreſſum: ut quodam pacto prænoſcat, quo modo, quauè ſemita, hoc in ſtadio, illius ſemini progrediendum ſit.

Ait ergo. Sume, non tam manu, quàm fide, mihi, in mei

A mei gloriam, & ſacrificium, triennem uitulam, trimam capram, & totidem annorum arietem. Primum nemini dubium, horum animalium ſpecies, non uulgari ſcatere myſterio: cum non caſu, hæ tantum, communi à Deo lege, iuberentur mactari. Nec detrectare fas eſt, tam ſacrum, tamq́; religioſum ritum. Abrã non temere demandatum: immo & fatendum, ſingula intento peraccommoda, & per hoc, CHRISTO, eiusq́; membris, & ob id, eccleſiæ ſacroſanctæ (quæ ex Abramo, haud uulgariter, fuerat profectura) eximie conſentanea. Cũ enim Abraham, pater ſit credentium, prout dicit Apoſtolus, inter quos, non modo ſunt Iudæi, ſed Græci (ſiquidẽ in CHRI-

Sacrificium excutitur, de uitula tri ma.

Rom. 4. Gal. 3.

B STO, qui inſigne ſemen eſt Abrahæ, nulla eſt diſtinctio: propter quod ad illum, non modo pertinet circuncíſio, ſed præputium: idq́; ut tradit Paulus, ſine magno diſcrimine) haud obſcurum, quòd eius in poſteris, totus electorum comprehenſus eſt cœtus: qui non ſecus, ac uera CHRISTI membra, cœleſti eſt donandus hæreditate. Ergo, & ambæ eccleſiæ partes, ad ſemen ſpectant Abrami: ex quibus haud aliter, ac duobus ex muris, illud auguſtiſſimum conſtruitur templum, quod eſt ſanctum in domino, illa ſpiritualis ædificatur domus, quæ non modo fundata eſt ſuper petram, ſed & illo connexa eſt lapide, qui eſt CHRISTVS.

Rom. 10. Gal. 3.

Eph. 2. 1. Pet. 2.

C Ergo per uitulam, non abſurde, eccleſia denotata eſt circumciſa, & per capram, præputiata: quandoquidem, ſicut uitula, iugifera eſt, ſuapte natura, & ferendis pactis (ut Propheta docet) accommoda, & per hoc: tum legi, quæ & Eſaiæ oraculo, & Apoſtolorum principis teſtimonio, non iniuria, iugum eſt appellata, & Hebræorum familiær, unice credita: tum fœderibus & pactis, quæ à Deo, eodem cum populo, percrebro ſunt inita, miro modo cõſentit: ita & capra, quæ animal eſt, tum fœtidum, tum febre uexatum, haud dubie, exprimendis gentibus, quæ cũ forent, publice peccatores, & omni originalis contagii, anthidoto, deſtitutæ: non immerito, malus erant, omnibus odor, & languebant, iugi originis infirmitate: quã

Eſa. 9. Acto. 15.

V maxi-

maxime conſentanea eſt. Nec uacat trienne tempus, ſed **D**
monet, tam Iudæos, quàm Græcos, non rite, ad CHRISTI cœtum pertinere, niſi tertiam ingreſſos ætatem: quæ indubie tempus Euangelii eſt, & gratiæ, CHRISTI IESV. Cum enim iuxta tres leges, tria, ut dictum eſt, diſtincta ſint tempora: nemini eſt ambiguum, homines, quouſque Dei non attigerint gratiam, hoſtes diuinæ perſiſtere maieſtatis, & cœleſti inuolui maledictione: quandoquidem, non ſolum naturæ lex, quæ originis labe, fuerat nedum deprauata, ſed in quampluribus reddita cæca: ſed & lex Moſis, quamuis multis iuſtificationibus fulta (ut
Rom. 8. quæ in hominibus, infirmabatur ob carnem, & neminem
Hebr. 7. ob id, ducebat ad perfectionem: ſiue forent natura Iudæi, ſiue uernaculi, uel proſellyti, qui erant natura gentiles) ad præſtandam ſalutem, contrectabantur inualidæ. Propter quod, & probe, docemur à patribus, neminem ſalutem adeptum, niſi CHRISTO, per gratiam in- **E**
Apoc. 13. corporatum, qui ut Euangeliſta tradit, occiſus dici poteſt, ab origine mundi.

Quòd mactaretur utraque, non ſolum, eccleſiam admonet, CHRISTO ſacrificatam, Euangelii, fideiq́, ſacri
Rom. 15. ficio, quæ ſunt ſacrificia in doctrina Pauli, mortemq́; cõ
Philip. 2. cernunt peccati: ſed & ſacrificio mortificationis carnis,
Col. 3. de quo ſcriptum eſt. Mortificate mẽbra ueſtra, quæ ſunt ſuper terram: & continua oblatione ſui, in obſequium **F**
Rom. 12. Dei, Paulo adhortante, ut noſtra exhibeamus corpora, hoſtiam uiuentem Deo. Nec caſu, ſuperponebantur altari, quod ſine controuerſia, eſt ſymbolum crucis: cum innuat, non ſolum, quoſuis electos, niſi multas per uexa-
Acto. 14. tiones, ſuaſq; perferendo cruces, regno admittendos,
Gal. 5. & 6. non eſſe cœleſti: ſed & eos, qui ſunt inſigniter CHRISTI, carnem non tam comprimere, ſed & iugiter crucifigere, omnibus cum uitiis, et concupiſcentiis: quin & quòd nihil ducant illuſtrius, nihil triumphantius, quàm in cruce gloriari ſui capitis: haud ignari, quòd in illo, præſertim cruci appenſo, ſua conſtituta, uniceq́; eſt repoſita, uita, ſalus, et reſurrectio: ſicut et paſsim, ſacroſancta ca-

A nit eccleſia: Quòd primo, uitulinæ diſponantur partes, docet, quòd primo ſunt uocati Iudæi, quodque gentes, ſuper fundamento conſtructæ ſunt, Prophetarum, et Apoſtolorum: uti Paulus dicit. Quòd ſint altrinſecus, è regione poſitæ, docet nec obſcure, tam Iudæos, quàm gentes, qui eccleſiam faciunt, duas in claſſes, eſſe partitos: quandoquidem ex ambarum populis, multi ante CHRISTI aduentum, multi poſt illum, facti ſunt ſalui. Qui et reſpiciebant ſeſe: quia una, eademq; fide, et confeſsione, pertinere ſe atteſtabantur ad eum, cum in utriſque, idem, tum fidei, tum deuotionis dominaretur ſpiritus: quo non ſecus acti, ac turbæ, quæ præibant, et quæ ſe- B quebantur, pariter acclamabant: O Sanna in excelſis. Matt. 21.

Eph. 2.

Verum, quòd deſuper conſtitueretur aries, illeq;, et immolatus, et in duas partes, haud diſsimili ritu diſſectus: non ſine eximio myſterio eſt. Siquidem aries, ſymbolum, ſine controuerſia, recipitur CHRISTI: non modo, quia caput eſt gregis, ſed et quia, illum fœcundat, grauidatq;: tum ſemine uerbi, tum ſemine gratiæ ſuæ. Vnde et Abramus, qui in CHRISTI typum, immolaturus erat Iſaac, immolare docetur arietem: qui et cornibus hærebat, inter uepres. Hic, iure aliis ſuperponitur animalibus: propterea, quòd etſi ſalus, nobis ex interno adeſt beneficio CHRISTI: non exuberat tamen, niſi ſu- C perponatur nobis. Vt ſicut iuſtitia ſua, qua ubertim, et ſumus, et iuſti decernimur, non modo eſt in nobis, ſed & ſuper nos, uti Paulus dicit: ita & reliqua chariſmata eius, in nos, tunc uberius effluunt, cum illum ſuperinduimus, ac illius copiis, indigentias, quas patimur, reſtaurare tentamus. Quòd uero diuiditur, clare protendit, ni fallor, æque utrique ſaluandorum claſsi faueri: tametſi, iis qui poſt CHRISTI, ſaluantur aduentũ, pars obueniat dextra, & iis, qui prius, obueniat pars ſiniſtra: propterea, quòd orto ſole, conſonat quòd ſalus reddita ſit illuſtrior, & ſine iniuria, dexterior commodiorq;. Quòd trimæ foret ætatis, non ideo ſeruatum eſt, quia naturæ lex, in illo fuerit inclinata, quoniam cum natura, in eo

Gen. 22. Rom. 3.

extiterit, ſine culpa, certum eſt, quòd & eius lex, erat in D
illo perfecta: minus, quia lex Moſis, ab eo non ſit abſo-
Matt. 15. luta, cum in ipſo, non modo, per carnem, non fuerit in-
firmata, ſed & ab illo, ad minimum uſque iotha, apicéq́;
Luc. 4. adimpleta: ſed quia, ad Euangelizandum miſſus eſt, tem
pus remiſsionis, & gratiæ, quæ & per illum, nedum eſt fa
cta, ſed & in omnes effuſa: quandoquidem de illius, non
ſolum accipiunt plenitudine, ſed & ubertim, gratiã hau-
Ioan. 1. riunt pro gratia: ſicut & Præcurſor atteſtatus eſt.
Aues demum, duæ ſunt in CHRISTO naturæ: quæ, tũ
propter hypoſtaſis unitatem, tum propter idiomatum
communionem, ambæ admittuntur mactatæ, & ſuper
altare crucis affixæ. Et humana, adumbratur in turtu- E
re: ut quæ gemere, in illo, non deſtitit, donec reperit, in
Pſal. 83. cruce nidum: ubi nos pullos, tuto reponeret. Diuina
exprimitur, in columba: cum ex illa, plenus euaſerit ſpi
ritu, ſemperq́; inter riuos, cœleſtium ſit diuerſatus aqua-
rum: quibus & obrutus eſt, tanta copia, ut undique ad
nos, ualeant, non ſolum fontes uiuaciſsimi ſcaturire, ſed
Ioan. 7. & flumina, uberrime dimanare. Neutra eſt diuiſa, quia
ſicut perfectus erat Deus, ita & ĩteger extitit homo: quã-
doquidem, & id, quod erat permanſit, & integre id, quod
nõ erat, aſſumpſit. Poſſunt, & per hæc, anima, corpuſq́;
notari: illa quidem, in turture, ut quæ, tamdiu perſeue-
rauit gemens, quàmdiu amiſſam reperit coniugem: im- F
mo donec, illam in cruce, ſibi reſinxit, cum in illa, eccle-
ſiam reddiderit glorioſam, ſine macula, rugaq́;, ut Apo-
Eph. 5. ſtolus dicit. Propter quod, nec ſemel fleuit, nec ſemel
Sap 7. Luc. 12.19. anxiatus eſt ſpiritu: quin & baptiſmo, ob id, baptizari
Heb. 5. debuit: immo & coarctari, uſquequo perficeret illum:
Hæc uero corpus, ut quod caruit, felle peccati, ferbuitq́.
Ioan 11. ſpiritu Dei: cuius & erat templum, in quo, etiam corpo
Col. 2. raliter habitauit. Vtraque mortua: ſed corpus, anima
ſeiuncta, morte naturæ: & anima, morte triſtitiæ (triſtis
Matt. 26. eſt anima mea, uſque ad mortem: & in mortem tradidit
Mar. 14. Eſa. 53. animam ſuam: quæ & in inferno, dolores experta eſt mor
Acto. 2. tis, à quibus, nec ualuit detineri) Licet & in ea, nunquam
uita

A uita defecerit ſpiritus, quin nec æternæ fœlicitatis: ſicut nec ipſa deſiit, eſſe Deus, aut unigenitus eius, quemadmodum nec Deum eſſe, eiusq; filium, deſiit eſſe corpus, ut Theologi tradunt. Nam nec animam, nec corpus, in mortis triduo, dereliquit diuinitas: nec ab eorũ aliquo, diuini æterniq; uerbi, fuit ſeparata hypoſtaſis. Vtraque integra, quoniam & perfectam habuit animam, ſicut & omnes homines: & perfectum integrumq; corpus, à noſtris nullo pacto diſsimile, cum & uenerit, in ſimilitudinẽ carnis peccati, & habitu ſit inuentus, ut homo. Rom. 8. Philip. 2.

Quòd uolucres infeſtauere cadauera, & Abramus, ad ueſperam uſque, proturbare, non deſtiterit eas, & ſi uerB ba ſunt Moſis, ad texturam hiſtoriæ, ſuis tamen, non ſunt expertia ſacramentis: & aues hoc in loco, ſicut & aliquando in Euangelio, intelliguntur demones, qui ad ueſperam uſque, quæ finis eſt mundi, electis non modo, ſunt infeſti, ad illosq; deuorandum promptiſsimi: ſed & aduerſus eccleſiam uniuerſam, immo & CHRISTVM, ſpiritum, nedum ut tenebrarum Principes, ſed & ut inferorum portæ, acies indeſinenter parant, inſtruuntq;: ut illum ſiquo poſſent pacto, non tantum deiiciant, ſed & conterant. Hos proturbat Abramus, hoc eſt, pater ut uox ſonat, excelſus: quia Deus gloriæ, à quo, omnis nominatur paternitas, & ſi, electos ſinit exerceri, & conC tinuis tentationibus agitari: non permittit ſuccumbere, immo nec excuti ſupra uires, quin & facit cum tentatione prouentum, ut ualeant, animo imperturbato ſufferre. Permittit & eccleſiam oppugnari, procellisq; immanibus concuti ſed non expugnari, aut quauis tempeſtate ſubmergi. Patitur, & CHRISTVM, qui et palã triumphauit de eis, impiis, obſcenisq, affici contumeliis: non modo uſquequo omnes eius ſubſternantur pedibus, ſed & uſquequo conterantur ab eis: ut nullus denique, poſsit ultra mutire. Quòd autem, occidente Sole: et per hoc, hora uergente, poſtremi iudicii: tum ſopor, tum tenebroſus horror, irruat in Abramum: diſpoſitionem refert, eò temporis, cœleſtis patris: qui cum iudicaturus ſit neminem

Luc. 8. Eph. 3. 1. Cor. 10. Pſal. 116. Col. 2.

Ioan. 5. minem, nempe, qui omne iudicium commiſit filio, ea D
in re, non obſcure, ualet dici quieſcere, et per hoc, et
Sap. 1. tropice ſoporari. Et quoniam, in perditione non lætatur
hominum, nihil erit incommodi, ſi noſtris ponderatis
flagitiis, excuſſaq; imminenti ultrici iuſtitia, eodem lo-
quendi ritu, quodam pacto, uideatur horrere: ac ob im-
manem hominum ingratitudinem, in ſtuporem, ut ſic
Heſter. 13. Iohel. 2. dixerim, agi uertiq;. Et quia, in illius ditione, cuncta
ſunt poſita: et quia, non ſolum præſtabilis eſt, ſuper ma
litia, ſed et ditiſsimus in miſericordia: et quia CHRISTI
merita, et ſatisfactio, longe magis, coram diuino ponde-
rant tribunali, quàm omnia dãnatorum flagitia, quin et
multo magis, quàm ſexcenti, ſi darentur inferni: ualetq; E
propter hoc quæuis ſine iuſtitiæ præiudicio, et recom-
penſari et deleri hominum culpæ: et tamen ſecus euenit,
cum multi, quin et innumeri, tartareis ſunt mancipan-
di incendiis, et perpetuis adiiciendi ſuppliciis: nihil eſt
mirum, ſi horrorem, comitatæ ſunt tenebræ. Non ex par
1. Ioan. 2. te Dei, qui lux eſt, quæ tenebras non admittit, ſed noſtri,
quibus eius rei conſilium, placet remanere occultum;
quouſque ſaltem, electi recipiantur in patriam: in qua
omnia lucent, et cum uidentem omnia uideant, nihil e-
rit, quod eos lateat, prout et Gregorius ſentit.
Denique, et furnus, ſymbolum licet eſſe poſsit, infe-
rioris Tartari, in quo, non ſecus, ac in fornace, furno- F
uè, detrudendi ſunt impii: et ardenti quidem, cum in
Luc. 3. ignem, coniiciendi ſint, qui non extinguitur, uerum
quia ignis ille uix lucet, non caſu, fummans, et non ar-
dens, expreſſus eſt (ſiquidem in inferno, miſeri tenebris
nedum afficiuntur internis, ſed et externis: ut non ſemel,
Matt. 22. & 8. Euangelium docet) Placet tamen, ſtatum exprimi, huius
mundi: qui ea in hora reperiendus eſt. Explorata quidem
Pſal. 96. res eſt: ignem nedum, in extremis iudicium, debere præ
cedere, ſed et mundum hunc concremare: conſtat, et ex
Matt. 13. oraculis, impios inflãmandos, et per hoc, haud ſecus, ac
ſtipulæ, zizaniæq; in faſciculos colligatæ, in furnũ conii-
ciendos: ut uel eo pacto, præludia appareant damnan-
dorum,

A dorum, in quos et mox, furor ſæuiet, et ultrix ſententia Iudiciis. Facula demum accenſa, ſubtile, clarumq; protendit examen: quoniam in igne, ut docet Paulus, probanda ſunt omnia. Vt cuius opus manſerit, conſequatur mercedem: et cuius arſerit, plectatur condemnatione. Verum cum electorum cœtus, mox recipiendus ſit, in tabernacula cœli, in quibus, nihil non purgatum poteſt admitti: nemini erit obſcurum, quod facula, inter animalium tranſiens partes, prorſus expurgatura ſit eas: ut et eam ob rationem, non ſolum, per ignem electi ſaluentur, ſed et illo quodam pacto abſorti, et in uaſa præſtantiora refincti: Deo qui ignis ſpiritualis eſt, perſimiles B efficiantur, immo et in unum cum eo ſpiritum, prout & cœleſtis poſtulat charitas, transformentur. 1. Cor. 3. Apoc. 21. Deu. 4. Hebr. 4. 2. Cor. 6.

Hactenus, fidelium, electorumq;, qui ad ſemen ſpectant Abrami, eſt patefactus progreſſus, idq; ad conſumationem uſque mundi: ergo et tempus definiendum eſt, quo ab illis, abſolute integreq;, cœleſtis Chanaam, perpetuo, inreq; hæreditatis, recipienda ac poſsidenda ſit. Quod et facit, certa ſub ratione hiſtoriæ; nō tantum, ut typus explicetur, ſed ut et Abram, poſteriq;, utroq; ex uaticinio, et exercerentur fide, et oportune præſtolarentur pollicitationes. Qua de re, recolendum, quod quemadmodum terra promiſsionis, typus fuit ſupernæ C patriæ: ita et progreſſus, Iſraelitici populi, in conſequenda Chanaam, typus electorum eſt, in conſequendo regno cœleſti. Ergo excutiamus, quod ſupereſt. Et primo, quod hiſtoriam: deinde, quod attinet allegoriam.

Scito (uerba ſunt Dei, ad Abram) quoniam res, nedum eſt futura, ſed abſolute futura; ſemen tuū (quod in Iſaac ſumit initium, eò quòd non in Iſmael, ſed in Iſaac, cōputabis illud) peregrinaturum, utq; aduena moraturum, in terra non ſua: Nempe (ſi de Chanaam loquitur) quia non poſſeſſa ab eo, tametſi illi, à me, in hæreditatem promiſſa, aſcriptaq; (Nam in Geraris, Berſabeeq;, peregrinatus eſt Iſaac) uel nec poſſeſſa, nec in hæreditatem aſſignata, ſi de Aegypto intelligis; in qua, & Iacob, & filii pe- Gen. 21.

regri-

regrinati ſunt. Et affligent eos: tum conuiciis (nam & D
Gen. 26. rixati ſunt, ſerui Iſaac, cum ſeruis Abimelech) tum operibus duris, luti & laterum (ſic enim illis contigit, in Aegypto, poſt defunctum Ioſeph) Et ſubiicient illos ſeruituti (Aegyptii proculdubio) duræ quidem, & uiolentæ, & eòuſque, ut & propriis orbarentur filiis, cum eſſent fluuio pernegandi, publico, regioq́; edicto: quadringentis annis. Tempus comprehendit, non modo afflictionis, & ſeruitutis, & maxime Aegyptiacæ (quandoquidem, nec tot annis, in Aegypto manſerunt: & Ioſeph ſuperſtite, in ea, nec afflictionem, nec ſeruitutem ſunt paſsi) ſed & peregrinationis omnis: initio ſumpto, ab ortu Iſaac. Qui licet in Chanaã, ſit natus, in ea tamen, ut aduena eſt E natus: cum nec ipſe, nec pater, uel pedem in ea, ut dictũ
Act. 7. eſt terræ poſſederint. Et termino poſito, eo in exitu, quo Aegyptiorum opibus onerati, Aegyptum egreſsi ſunt: id quod dominus ſubdit. Et egredientur poſt hæc: magna cum ſubſtantia. Quia locupletati, egreſsi ſunt, uaſis aureis, & argenteis: amplaq́; ſupellectili, ac multis theſaurorum copiis. Et ad Abrã conuerſus: Tu, inquit, ibis ad patres, in pace ſepultus, in ſenectute bona (annos natus centum, & ſeptuaginta quinque) Et generatione quarta, completa, abſolutaq́;: ſemen tuum reuertetur huc, ad poſsidendum, perfruenudmq́; terra, perpetua hæreditate. Siquidem Iſaac, genuit Iacob, qui gene F rauit Iudam, & ille Phares, à quo & Eſdron, qui pater fuit Caleb: qui Chanaam ingreſſus eſt. Nondum enim, Amorrhæorum ſunt iniquitates completæ: ut inde mereantur deleri. Hæc ſatis de hiſtoria: nunc de allegoria.

Scito, qui noſſe ardes, quo tandem tempore, ſemen tuum, credentes inquam, & electi, qui ex te, fide ac imitatione, originem ducent, abſolute, perpetuoq́; cæleſtem hæreditabunt patriam: Scito inquam, quòd ante peregrinari debent, ab ortu Iſaac, hoc eſt, CHRISTI, in
Heb. 11. cuius parabolam, eum habiturus es, ut Apoſtolus docet
Ioan. 1. (nam & ipſe, tũ peregrinari cœpit) quandoquidem etſi,
Pſal. 38. in propria uenit, ſui tamen, non receperunt eum: unde
&

A & dixit, Aduena ſum & peregrinus, ſed dominus adiuuat me. Quare, etſi uiator, non fuit, in anima, ut quæ nunquam, non fruebatur Deo: fuit tamen in corpore, in quo habuit, nedum peregrinari, ſed & affligi, ut tandem ſuam aſſequeretur gloriam. Ergo etſi, erat omnium hæres: Heb. 1. ſuæ tamen, mortalitatis periodo, in terra peregrinatus eſt, quaſi non ſua. Vbi & eſt afflictus, & ut ſeruus, iugo legis alligatus: nec quidem tantum, quam dominus tulit, Luc. 1. propter quod eſt circunciſus, ſed eſt quam Cæſar ordinauit, unde & didragma perſoluit. Matt. 17. Modo fugit, in Aegyptum, modo laceſſitus eſt contumeliis: nunc afflictus labore, nunc quæſitus ad necem. Et quanquam hæc uera
B ſunt, quanquam & intento, ſatis eſſe poſſunt: res tamē, fit illuſtrior, numeriſque omnibus conſonantior, ſi una CHRISTVS, ſumatur cum membris: ſicut & Abram ſemen, Iſaac inquam, una cōputatur, cum poſteris: & præſertim, cum legitime, proficiſcuntur ab eo. Ergo, etſi peregrinatio, afflictio, ſeruitus, anguſtiæq;: quas dum nobiſcum uerſaretur, in ſuo naturali, paſſus eſt corpore, tempus, uel non excedunt, uel parum, annorum triginta & trium: peregrinatio tamen, afflictio, ſeruitus, & ærumnæ, quas pati habet, in corpore ſuo myſtico, periodo quadringentorum, ni fallor, comprehenduntur annorum: tametſi, id nobis, noſtra pro inbecillitate,
C abſque hæſitatione, prorſus non lucet. Verum, nonnulla tentabimus, nedum ſub cenſura ueritatis, ſed & cuiuſuis acutius ſentientis.

Primum, compertum eſt, CHRISTVM, ſuis peregrinaturum in membris, ad ultimum uſque diem: Perſpicuū, & in illis affligi, cædi, ſeruitutem pati, aliisq; uexari incommodis, ſicut &, in eiſdem, indui, cibari, colligi, & & aliis, id genus, affici beneficiis: Conſtat, & periculo contrectatur, Eccleſiam, quæ myſticum, illius eſt corpus, non modo, ſæpe uexatam, a tyrannis oppreſſam, ab hæreticis excitatam, & ab Aegyptiis, impiis inquam, & tenebricoſis hominibus, immo & Sathanæ Furiis, improbisq; ſatellitibus, qui nuſquam præſto non ſunt, ut eam,

quouis latere petāt, quampluribus ſeruitutibus, duriſq́; D operibus aggrauatam: ſed & uexandam inſuper, opprimendam, exercendam, diuerſis potentibuſq́; machinis impetendam aggrauandamque, uſque ad conſumationem ſæculi. At de huius, peregrinationis, afflictionis, ac exercitii duratione, periodouè, non ſolum, nihil exprimitur certi, ſed nec dominus rogatus, quicquam detegere uoluit: quin & ab hac curioſitate compeſcuit, Act.1. Non eſt ueſtrum inquiens, noſſe tempora, uel momenta, quæ pater, in ſua continet poteſtate. Verum ſi cætera, præſentis hiſtoriæ ſacramenta, peregrinationibus, afflictionibuſq́;, allegoricòs rite reſpondent: cur & qui iuxta hiſtoriam, decurrunt anni: id quod ad conſumationē E uſque, intercidit tempus: myſtica non complectentur ratione? Quid ergo? Sunt forte, qui dicent, quòd hiſtoriæ anni, etſi ſunt communes: allegoriæ tamen, hoc in loco, ſunt anni Dinaſtici, hebdomaticiq́;: qui & anni, ſolent dici, quietis: ut Moſes, non ſemel in lege. Ergo, tali pacto, annos implicabunt, bis mille, octingenoſq́; com- Leu.25. Deut.31. munes: ergo, cum ſumendi à CHRISTI ſupponantur tempore, confitendum foret, tot annos, legem protendendam gratiæ: quod nullus hactenus dixit. Dicent alii, quòd ſunt Emboliſmici, & per hoc, quòd ſex quilibet complectitur annos, ut olim ſeruatum traditur, non ſolū ab Hebræis ſed Græcis: & tunc ſummam, non tranſcen- F dunt bis mille, & quadringentos: quod nec aliud habuit teſtimonium, huc uſque. Quidam aſſerunt, quòd ſunt Luſtrici: propter quod, duabus abſoluendi ſunt chiliadibus: & dictis conſonat, Heliæ Prophetæ, & multorum, ut ſupra. Alii demum, quòd ſunt Biſſextiles, Olympiaciq́;: & ob id, mille colligunt, & ſexcentos: ſed laborant, ut rem aliquo, ſtatuant fundamento.

Et quoniam quod ii tradunt, uidetur argutum, forte quòd eadem conſtituetur baſi, qua illorum mille ſexcenti, quinquaginta & ſex, de quibus in ſupradictis: quæ res, ut conſtet, paucis, illuſtranda eſt. Siquidem qui Euangelicæ legis tēpus, in annos reiiciunt mille ſexcētos quin

quaginta

A quaginta & ſex, illos à natiuitate ordiuntur CHRISTI, ſicut & anni ante cathaclyſmum, à formatione inchoati ſunt Adæ, ut in præmiſsis manifeſtum eſt: ſed iſti, annos non ſumunt, à CHRISTI natiuitate, ſed ab illius reſurrectione, immo ab eo tempore, quo Euangelium orbi eſt promulgatum, & paſsim ad gentes deuolutum. Nam licet CHRISTVS, orſus ſit, à natiuitate, progredi in corpore nedum naturali, ſed myſtico: potiſsimum tamen peregrinari cepit, cum ſe, ſuumq́; uerbum, ad gentiles tranſtulit: & per hoc, poſtquam reſurrexit à mortuis (ſiquidem ante dixit: non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierant ex Iſrael: & proteſtatus eſt ſuis, ne adirent gentes) Matt. 15. & 10.
B tunc enim in uniuerſum, diſcipulos ire præcepit, ut ubique, omnibusq́; Euangelizarentur creaturis: ſicut Euangeliſtæ tradunt. Verum, quia tempus, quod à CHRISTI Matt. 28. natiuitate, ad illius intercidit reſurrectionē, ſex & quin- Mar. 16. quaginta annos non continet, ut ad dictam deueniatur ſummā, haud inepte ſubiiciendum eſt: nempe quòd tunc maxime ad gentes, auſpicanda eſt peregrinatio, quando Apoſtoli, & præſertim Paulus, cui potiſsimum creditum eſt præputium, eò muneris, orſi ſunt fungi: & per hoc, Gal. 2. anno decimo, circiter, & octauo, à CHRISTI reſurrectione: quando (ut uidetur) Paulus & Barnabas, Iudæis tumultuantibus, ne Apoſtoli illis loquerentur uerbum,
C proteſtati ſunt. Vobis quidē, oportebat primum loqui: Acto 13. ſed quia indignos uos iudicatis uerbo Dei: En digredimur ad gentes.

Sed quia, nec tali pacto, intenta elicitur ſumma, annis deficientibus, quinque, uel ſex: tentari poteſt, an uel hunc in modum, ualeat coaptari: ut ex mille ſcilicet ſexcentis, quinquaginta & ſex, poſtremus detrahatur numerus, idq́; haud ſine ratione. Cum enim in præcedentibus ſit probatum, ex annorum ſumma, bis mille octoq́;, qui ab exordio mundi, ad natiuitatē interciderunt Abrami, ob minutias, quæ nequeūt colligi, octo haud temere detrahendos: detrectari non debet, maiorem eorum partem, in illis abſortam, qui præceſſere diluuium, quàm in

illis, qui inde ſecuti ſunt uſque ad Abramum: cum illi cō D
putentur mille ſexcenti quinquaginta & ſex, & iſti, trecenti tantum, quinquaginta & duo. Ergo, non erit abſonum: ex iis, qui ante cathaclyſmum, demere quinque, uel ſex: & ob id, non inconſulte, ex illis non colligere, niſi mille, ſexcentos ac quinquaginta, uel unum & quinquaginta. Amplius. Et anni CHRISTI, quibus uerſatus eſt, inter nos, etſi per Iubileos ducti, eandem, aggregaut ſummam: ſiquis tamen attenderit, quòd ad conſtituendam eam, non modo anni, ſunt accepti, quos egit uſque ad reſurrectionem, ſed & uſque ad aſcenſionē (qui forte, dicent, eò non ſunt uſque computandi, ſed ad reſurrectionem comprimendi) haud dubium, quòd die- E
bus (ut par eſt) quadraginta ſubtractis, qui poſt reſurrectionem, eòuſque decurrunt, numerus ſummam, non tranſcendet, quam dicunt. Siquidem, cum nobiſcum egerit, hac in uita, annos triginta tres, decemq́; dies: & notum eſt, quòd anni per Iubileos multiplicati, mille reddunt, ſexcentos, & quinquaginta, & dies decem, annum circiter unum: ſurgit ſumma indubitanter, quā aſtruunt Ergo, cum anni, tam peregrinationis, quàm afflictionis, electorum CHRISTI, ultra eorum non trahantur reſurrectionem: palam, quòd non niſi illis, reſpondere debent, qui protenduntur uſque ad CHRISTI mortem: ut omnibus compertiſsimum eſt. F

Verum etſi, hæc non uidentur abſona, immo ſatis, ut prænotatum eſt, ſunt arguta: nouit tamen Deus, utrum ſint uera. Quare licet, tactis ex fnndamentis, ſint coniecta, non tamen à nobis ſunt approbata: qui rem omnē,
Eccl. 5. diuinæ relinquimus uoluntati. Nec phas eſt, altiora ſe, uiſi cum modeſtia attentare: & debitum eſt, omnibus, diuino beneplacito, ſe pleno corde ſubmittere. Demum: & quod de quarta ſubditur generatione, conſtat quòd ſi ſane, ut poteſt, intelligitur: non mediocriter quadrat. Nam licet, ab Abram, ad mundi finem, & multæ, & innumeræ, intercidant generationes: in quattuor tamen, rediguntur claſſes, quæ & in iis quattuor, ni fallor, adumbratæ

A bratæ ſunt. Tres ponit Euangeliſta, cum ab Abram, ad Dauidem, colligit generationes quattuordecim: & à Dauide, ad tranſmigrationem, totidem: & ab hac ad CHRISTVM, pariter totidem: quartam, quæ protenditur ad finem uſque, exprimit Dominus: illam aſſerẽs (nempe regeneratorum ex ſpiritu) non defecturam, donec omnia fiant. Ergo expleta, abſolutaq; hac poſtrema claſſe, expletæ abſolutæq;, quattuor erunt generationes: & per hoc, electis erit repetẽda patria: à qua, ſuam exulabant, ob culpam: prout eloquia docent. Interim Abram, & cum eo, omnes electi, anima proficiſcuntur ad patres, reſoluto ad tempus, eorum corpore: idq;, optima in ſe- Matt.24.

B nectute. Quandoquidem (ut admonent ſancti) ea quilibet, decedit in ætate: in qua ſibi conducibilius eſt. Nec eſt obſcurum, quòd in electis, cani ſunt ſenſus, ab adoleſcentia: & quòd ſubtracti breui, explent tempora multa, ut ſapiens docet. Sap.4.

Hactenus conciones, quæ in priori, huius ætatis parte, ſunt uiſæ præcipuæ: modo de iis, quæ in poſteriori, noſtro iudicio, ſunt magis præſtantes.

Primum ergo excutienda, quam Deus fecit Abramo: non quando eiiciendam iuſsit ancillam, eiusq; filium Iſmaelem, eò quòd in allegoria explicatur Apoſtoli, dicẽdumq; erit de illa, non longe poſt: ſed cum illum tentans, Dei concio ad Abramũ pro immolatiõe filii. Gal.4.

C immolandum mandauit Iſaac. Nec eſt uerendum, Deum periculum, uoluiſſe facere, fidei quæ erat in Patriarcha: & potiſsimum, de futuro ex eo ſemine, quod eſt CHRISTVS, quem & ſatis, ex Iſaac, oſtenderat deſcenſurum: cum eiiciendum iuſſerit Iſmaelem, & in Iſaac, ſemen ſibi uocandum, ſuſcitandumq;, ad poſterum eruditionem: admonens propter hoc, in electis, non modo, fidem ſe deſiderare conſtantem, ſed & contra carnis, mundiq; iudicium, ſe prodentem. Sed ad rem. Mandans Deus immolationem Iſacchi: Abramum inſtruit, de immolatione CHRISTI, ordinem ritumq; aperiens ei. Et Deus, hoc in loco, Trinitas eſt ſacroſancta, haud raro, tali denotata nomine: de quo ampliter, in primo muudi die. Nam

eſt

eſt Elohim, quod eſt plurale, & Deo, tribusq; congruit D
hypoſtaſibus: quatenus fons, oceanusq; ſunt totius iuſti
tiæ, & iudicii. Et quadrat inſtituto: cum ſermo ſit de im
molando CHRISTO: qui ex ſententia, immolandus erat
diuini tribunalis: ut tali pacto, Dei recompenſarentur
offenſæ, & pro rigore, ſupremi iudicii, mundi delerentur
culpæ. Eius locutio, diuinæ eſt ſentẽtiæ, manifeſtatio,
intimatioq;: quæ fit Abramo, hoc eſt: multarum gentiũ
patri: eo quòd patri manifeſtatur, intimaturq;, CHRI-
STI IESV: & per hoc, primæ in Trinitate perſonæ: à
Eph. 3. qua ſicut omnis nominatur paternitas, ita & omnes pro-
ficiſcuntur filii.

Præter id, quod pater exiſtens CHRISTI, pater eſt, E
& electorum omnium: qui non ſolum, in illius adoptati
ſunt gratiam, ſed & effecti, eius corporis membra: idq;
non ex uno, tantum populo, uel natione, ſed ex omni-
bus, mundi partibus: ut ſacra tradunt eloquia. Eſt in-
quam diuinæ ſententiæ manifeſtatio, intimatioq;, facta
patri: non quia ipſe ignoret, quin & ipſe primus eſt, in
collegio, ac Trinitatis conſilio, in quo, & ut primus, pri
mo ius dicit: ſed quia, immolationis CHRISTI onus, pa
tri quodam pacto relinquitur, ut ex quo ſolo, filius gene
ratur. Et per modum facta eſt tentationis, ut noſtræ,
non ſolum, attemperetur intelligentiæ (qui ſicut diuina
balbutimus: ita & ea, non niſi, noſtra pro imbecillitate F
capimus) ſed ut & tropicè, ardorem in nos, explicet,
ſummi patris: qui eſt tam ingens, ut nec credi, nec exiſti
mari poſsit: nempe qui non parcit unigenito, ut indi-
gnum ſaluet, perditiſsimumq; mancipium. Vnde & pro
Ioan. 3. hoc, admiratur Dilectus: Sic Deus dilexit mundum, ut
Eph. 2. unigenitum daret. Et Apoſtolus: Propter nimiam cha-
ritatem, qua dilexit nos, filium miſit, in ſimilitudinem
Rom. 4. carnis peccati. Et illud. Commendat charitatem ſuam,
in nobis: quia cum eſſemus inimici, in ſanguine filii, re-
conciliauit nos. Ergo manifeſtatio tentans, magnitudi
nis, diuinæ in nos, eſt exploratio charitatis: ut quæ tã eſt
immenſa, ut niſi exploretur, tenteturq; credi uix poſsit.

A Et quid dicitur? Tolle: tempore oportuno: tolle, ut diuinæ iuſtitiæ ſatisfacias: et mundum, tibi reconcilies. Vnigenitum: nam in diuinis, unus eſt filius, ſicut &, 2. Cor. 5. unicum uerbum. Tuum: ut qui à te, unice dimanat, & ex fœcunda, ſolaq; tua proficiſcitur memoria, tuaq; unica intellectione, dictioneq;. Tolle unigenitum uerbum: non extra te prodiens, ſed in te manens: non alienæ, ſed tuæ ipſius naturæ: non uerbum temporale, ſed æternum, tibiq; coæuum, & æquale, tum in omnibus, tum & per omnia. Tolle inquam, etſi à te ſolo, in diuinitate profectum: à nobis tamen tribus, æterno, diuino, immobiliq; decreto, humana natura ueſtitum. Tolle, ſed ſuo pro tẽ

B pore, carnis circundandum infirmitate: ut paſsibili, ei coaptato corpore, uti ualeat, in holocauſtum. Tolle demum unigenitum, & tolle carne ueſtitum: quem & diligis, quin & ita diligis, ut unice appelles dilectum, & dilectionis filium. Qui & uocatur Iſaac: quoniam gaudium Matt. 17. Luc. 3. eſt, & lætitia: non modo tui, ſed noſtri, & totius curiæ Col. 1. ſupercœleſtis: in quem, & Angeli ardent ſuſpicere: & in 1. Pet. 1. quo, & per quem, omnia plena ſunt riſu, & fœlici ſucceſſu. Et offer: nempe ex uoluntate, ex animi propẽſione: illum, in holocauſtum, expiatorium, placatoriumq; delictorum mundi, & offenſæ, contra nos, perpetratæ, admiſſæque.

C Siquidem, tu trades illum (Qui unigenito, non pepercit: ſed pro nobis, tradidit illum. Propter ſcelus, populi mei, percuſsi eum. Factus obediens, uſque ad mortem: & mortem quidem crucis) Super unum montium: ſuper unum cumulum, ingentem quidem, & immenſum: qui Moriah appellatur, hoc eſt, qui amaritudo, mirrhaque Dei dicitur: hoc eſt, ſuper quem dicam peccatorum cumulum, qui non modo, nos offendit, ſed amaros facit. Vt ea oblatione, non ſolum mitigetur: ſed dulceat. Nam tanto fragrabit odore: ut nedum, omnis ſubmouenda ſit amaritudo, ſed & fons aperiendus ſit, mellis & lactis: quin & uberrime profundendum manna, & ſupercœleſtis ambroſia. Quem oſtendero tibi. Nam etſi, amaritudinem,

Rom. 8. Eſa. 52. Philip. 2.

dinem, cumulauerunt Deo, Angelici lapſus: in eius tamen rei remedium, non eſt immolandus CHRISTVS. Quoniam etſi eius mors, quin & minima eius ſanguinis guttula, totum ualuiſſet diluere Tartarum, Sathanam & aſſeclas reddere iuſtos, ſanctosq́;: pro iis tamen, oblatus non eſt, ſed pro hominum, ac mundi ſalute. Quem non modo recapitulabit, renouabitq́;: ſed & in longe meliorem, promouebit ſortem, in ultimo eius die. Nunc de ordine, rituq́;. D

Abraham, mane ſurrexit, idq́; (ut Hebræus habet) ante lucem: quia Deus pater, rem eſt orditus, priuſquam
Malac. 4. iuſtitiæ oriretur Sol: eaque lux ueniret, in mundum,
Ioan. 1. 3. & 8. quæ lux eſt mundi, omnemq́; illuminat hominem, qui E
magis non afficiatur tenebris quam luci. Surgit noctis tempore: & primum ſtrauit aſinum, quia primum Iudaicum præparauit populum: ei non modo legis imponendo frenum, & ornando cæremoniarum phalleris: ſed & ſuperinducendo ſellam, ad ferendum, nedum legis one
Pſal. 75. ra, ſed & uehendum Deum uerum: qui cum in Iudæa, & non alibi eſſet agnitus, haud obſcurum, quod quocunque proficiſcebatur populus, proficiſcebatur, & notitia eius. Præter id, quod & circumgeſtabatur arca, in qua unice reſidebat Deus: cum ſederet inter cherubinos, in
Pſal. 70. propitiatorio, ut Dauid tradit in Pſalmis: & ob id, non
iniuria, uti Dei ſella recipitur. Fecit deinde aptare, ſeu F
findere ligna, ſecum geſtanda, & ad holocauſtum oportuna: quandoquidem, eo in populo, fore ſemper uoluit, ſymbolũ Crucis, quæ ex lignis confecta eſt ſciſsis, aptatisq́; ad conſumandum ſacrificium CHRISTI.

Hæc ferebantur, uel à populo, qui tum ob laborem, tum ob ſtoliditatem, haud immerito, adumbratur in aſino: uel à duobus, quos ut comites elegerat, famulis: qui, ni fallor, uel Moſes fuerunt & Aaron, uel Reges, & Sacerdotes, uel Prophetæ ac Patriarchæ: à quibus omnibus, etiam hunc in typum, lignum aliquod geſtatum eſt. Et à populo quidem: tum cum agno ueſcebantur Paſca-
Exo. 12. li, quoniam eo in ſacramento, baculum tenebant in ma-
nu:

A nu: profecto ut illius præſeferrēt ligni ueſtigium, in quo illc fuerat ſuſpendendus agnus, qui non ſolum, noſtrum uerum eſt Paſcha, ſed & cuius uirtute, è tyrannide Satha næ, in regnum tranſuehimur unigeniti Dei: tum cum tabernaculorum celebrabant feſtum, ſpatulas ſumēdo palmarum, ligna denſarum frondium, & ſalices de torrente: ut admonerentur, in ſola CHRISTI cruce, homines, non tantum triūphaturos de hoſtibus, quod lata palma ſignificat, non tantum refrigerandos, in concupiſcentiarū æſtibus, & protegendos in uexationum turbine, quin & præſeruandos, in fauorum ac proſperitatum pluuiis, ſicut Eſaiæ quarto, pollicetur Deus: ſed ut &, per illam agno B ſcant, trectentque, ſe non ſecus ac ſalices, in huius uitæ torrente, decurſuq; breui promouendos, exaltandosq́;, ut in eodē, quarto ac quadrageſimo repromittitur: quouſque ad illa transferamur tabernacula, ad quæ nunquam non ſuſpirant electi. Exo. 12. Leu. 23.

Vel à duobus famulis: nam & crucem, uirga adumbrauit Moſis, in qua, ſicut eductus eſt populus ex Aegypto, & Pharaonis ſeruitute, ita & electis, per crucem, de poteſtate erepti ſunt tenebrarum, & principis huius ſæculi: adumbrauit & illam, uirga Aaronis, quæ etſi arida, mirifice floruit, quoniam & CHRISTI crux, quæ plena fuerat ignominia, effecta eſt mundi gloria, in qua, & unice C gaudent, & ſemper florent electi, qui & CHRISTI ſuauis ſunt odor, omni in loco, ut Apoſtolus ſcripſit. Præſeferebat crucem, & baculus Patriarchæ, quo incolumis Iordanem tranſiuit: qui cum fluuius interpretetur iudicii, indicat non obſcure, innixos cruci, iram meritumq́; furorem, ſupræmi euadere tribunalis: à quo nulla appellatio eſt. Præſeferebat & lignum, in quo æneus appenſus eſt ſerpens: ut & dominus docet. Item, & baculus Dauid, quo eſt aggreſſus Goliam: & lignū in quo, eſt ſuſpenſus Aman: nam et in CHRISTI cruce, uetus crucifixus eſt homo. Sed pergamus, ad alia. Exo. 4. Num. 17. 2. Cor. 2. Gen. 32. Ioan. 3. 1. reg. 17.

Nec modo lata ſunt ligna, ſed ignis, et gladius: ille ad cōſumptionē uictimæ, ut una cremarentur peccata, ex-

pianda per eam: hic ut diuideretur, ac diſcerperetur in D
partes, ritusq; ſeruaretur immolationis. Ergo ignis, fer
uor eſt, diuinæ uindictæ, qui eòuſque in peccata ſæuit,
quouſque penitus conſumentur (nam et Deus, ignis con
Deu. 4. Hebr. 4. ſumens eſt) et gladius, examen eſt, diuinæ iuſtitiæ, quo
ad intima penetratur, et ſingula (ut par eſt) reſoluuntur:
ut rite in Dei gloriam cedant. Ad montem, tertio perue
nitur die: quia CHRISTVS, immolandus erat, tempore
gratiæ: et per hoc, tertio, poſtremoq; mundi tempore:
ſicut et ex ſupradictis accipitur. Quòd montē, non aſcē
dit aſinus: non iuuenes famuliuè, qui ſeruabant eum: do
cet Hebræorum populum, etſi foret, lege frenatus, et cæ
remoniarum Phalleris circumtectus: etiam quòd oneri- E
bus, iugoq;, dorſum et colla, ſubdiderit, et de notitia,
oraculisq; Dei, gloriatus fuerit: licet et eius nomen ſe-
cum, quocunque geſtauerit, et arcam fœderis, religioſe
retinuerit: ex iis tamen præciſe, aſſequi non ualuiſſe iu-
ſtitiam, expiare peccata, et Dei erga homines amaritu-
dinem (non dicam, in ſuauitatem uertere) ſed uel ad tem
Heb. 13. Rom. 8. Gal. 3. Heb. 10. peramentum reducere. Siquidem lex, non ſolum, nemi
nem ad perfectum adduxit, ſed nec aliquem iuſtificauit:
Et quis neſciat cæremonias, ritus, eiusq; populi ſacrifi-
cia, non modo, non abſtuliſſe peccata, ſed nec Deo, pe
nitus placuiſſe, pro eis?

Et licet, nō nihil ualuerint prodeſſe, eloquia Dei: quia F
tamen populus extitit duræ ceruicis, infidelisq; Deo: nō
raro illis uertebātur, in laqueum, et in ſcandalum, iuſtiſ-
ſimo iudicio Dei. Docet et patres, quibus erant crediti,
uicem geſsiſſe famuli, pædagogiq;: et propterea, ſa-
tis ſuperq;, ſuo munere functos, ſi ad amaritudinis uſque
montem, perducerent eum: ſatis ſi legis uſi miniſterio,
facerent illos, ſua noſſe peccata, horrere conſequentes
maledictiones, amaritudinem cordis contriti, ſentire:
ac tali pacto, ut ad CHRISTVM, qui remiſsionem affert
peccatorum perducere. Ergo tantum Abramus, tantū
& Iſaaccus, Moriæ montē aſcendunt: hic onuſtus lignis,
ille ignem portans, & gladium. Quare, ut noſtra expiā

rentur

A rentur peccata, Deiq́; amaritudo, nobis cederet in dulcedinem: oportuit, tum Patrem, tum CHRISTVM, cumulum noſtrorum conſcendere ſcelerum: ille cum igne, & gladio, ut omni ex parte, diuinæ ſatisfieret iræ: iſte cum cruce, quam & tulit, cum extra portam, ut inquit Paulus, crucifixus eſt. Hebr. 13.

Quòd Abramus, non occiderit filium, ſed arietem, eumq́; inter uepres: duas docemur, etſi, magna ſub caligine, in CHRISTO naturas: monemurq́; filium Dei, ex parte, interfectum non fuiſſe Deitatis (ut quæ uita eſt, ſuapte natura, & immolari non poteſt: immo nec debet, cum Deo omnis exhibenda ſit immolatio, omneq́; offe-
B rendum ſacrificium) ſed ex parte naturæ aſſumptæ: quandoquidem ea ex parte, ſicut noſtris erat ſubiectus ærumnis, ita & ualet immolari, occidiq́;. Et quanquam ratione ſuppoſiti, & Deo, & homini, ut plurimum, idiomata ſint cõmunia, propter quod, & quæ ſuppoſito congruunt eidem utraque ex parte tribuantur: tamen cum excutiuntur naturæ ſeorſum, utrarunque ſunt, & conditiones, & proprietates, ita diſtinctæ, ut ſubeant denominationes oppoſitas. Ergo quòd Abramus, nõ mactauerit filium, exprimit CHRISTVM, ut Deus, ſecundumq́; quòd ex illo, diuinam ſumit naturam, occiſum nõ eſſe, immo & occidi non poſſe: uerum quòd immolarit arietem, qui erat
C inter uepres, eummet exprimit, ſed iuxta, carnis naturam, quam ex matre ſuſcepit, multis profecto uexatam uepribus: hoc eſt, ærumnis, & puncturis, quin & cum eſt in crucem ſuffecta, undique puncturis afflictam: nempe, quia laceram, & immane percuſſam. Ergo hac in parte, utriuſque (ut dictum eſt) in CHRISTO naturæ, tactum eſt ſacramentum: tametſi, ut illud ferebat tempus, magna cum obſcuritate. Quòd autem, iis expletis, reuertuntur ad aſinum, famulosq́;, ad montis commorantes radicem: innuit, mea ſententia, CHRISTI tantum ſacrificium, illi profuturum populo, et quodam pacto, eorum exhilaraturum patres: qui laborauerunt in eis. Quod Apoſtolus, adimplendum aſſerit, cum ex gentibus, CHRI Rom. 15.

STI abſoluta fuerit plenitudo: et ut creditur, haud lon- D
ge, à nouiſsimo die.

Pergit Dominus concionari Abramo: ſed per Angelũ, miſſum è cælo. Etſi quæ ſequuntur, arctari uidentur ad Patriarcham: quia tamen, nec inepte, de patre poſſunt continuari cœleſti, lubet primo myſterium proſequi. Qua de re, perinſignis, qui ex tam ſuperheroico opere cœleſtis patris ſubſequutus eſt fructus: haud diſsimili adiungitur ſtilo, ac recondito, myſticoq; intellectu. Sequitur ergo Dominus, hoc eſt, Trinitas ſacroſancta: patrem quidem alloquens, ſed ſuis in miniſtris: quos nec immerito, Angelico dignatur nomine: ut qui id muneris non præſumunt, ſed iuſsi, miſsiq; ſuſcipiunt. Nec ea duntaxat ratione, ſingulari utitur pro plurali, ut morem gerat E
ſcripturæ: ſed ut et unum in illis teſtetnr ſpiritum, unum cor, unum eundemq;, Deum, tum laudandi, tum eidem obſequendi, ardorẽ, ſtudiumq;. Et dicere, hoc in loco, eſt, Angelicos per miniſtros (qui nõ ſolum cœleſtes ſunt mentes, per quas non raro Deus allocutus eſt homines:
Malac. 2. ſed & ſacerdotes, et omnes merito Euangelizantes: ſic
Apoc. 2. enim ſolent et literæ ſacræ) Dei ſtabile, immobileq; decretum aſſerere: quod et tropice, eſt Deum iuraſſe, manifeſtare: ex opere, tam pereximio: quòd proprio non pepercerit unigenito, nedum patri gloriam acceſsiſſe ingentem, ſed et filios adeptum eſſe innumerabiles: ut qui F
conferri poſſunt, et cum ſtellis cœli, et cũ arena maris.

Nam licet ante conſtitutionem, tam celebris holocauſti, eſſent Deo, in CHRISTI gratiam, innumeri adopta-
Cap. 1. ti (ut latiſsime explicuimus ad Epheſios) quia tamẽ, per peccatum, omnes fuerant ab adoptione deiecti, uidebatur (ut ſic dixerim) relinqui orbatus, niſi per CHRISTVM
Gal. 3. qui ideo (ut docet Paulus) ortus uidetur ex muliere, ideo conſtitutus ſub lege, quin & oblatus in holocauſtũ, ut rurſum admitteremur adoptioni, & diuinæ reaſcriberemur hæreditati. Nec illi tantum, qui ab adoptione deciderant, ſed & non pauci, ex iis, qui ut fructus ſunt orti peccati: ut per illos, in adoptionem aſſumptos, ſaltem

quæ

A quæ in cœlo uacauerant, replerentur ſedes, ut latius dictum eſt ſupra. Id, quod forte, & diſcrimen innuit, inter ſtellas cœli, & arenam maris: ut perfacile eſt aduertere. Nec modo filios adeptum innumerabiles, ſed & inſignes per illos, hoſtium ſuorum triumphos: ut per quos (etiam mites, & imbelles) debellatæ ſunt, omnes munitiones Sathanicæ, proſtrati tenebrarum principes, & deluſæ inferorum portæ. Modo de Patriarcha.

Iuraui, inquit, per memetipſum: quippe qui ſuperiorem, non habeo. Iuraui, quia ſtatui, definiui, ac ut rem ſacroſanctã, inuiolabilemq; decreui: quia rem operatus es, tam inſignem, ut & tuo, non parceres, quem diligis
B unigenito: quòd benedicam tibi, omni benedictione, cũ temporali, tum ſpirituali: & multiplicabo te, ſemen uè tuum, ut ſtellas cœli, & arenam maris. Quo in loco, etſi non detrecto hyperbolem, innumera tamen, electorum ex Abramo exprimitur multitudo: tum maiorum, qui aliis, ad iuſtitiæ eruditionem præpoſiti, cum ſtellis, ab oraculo ſunt collati: non modo, quia neceſſe habent rimari cœleſtia, illisq; cum, agi moueriq;, ſed & inde imbres profundere doctrinæ ſalutaris: tum minorum, qui ſupernis ſubiecti influxibus, & undis, procellisq; maris, non raro uexati, haud iniuria, in arena denotati ſunt. Ergo eadem eſt, cum præcedentibus ſponſio: ſed iureiurando Dan. 12.
C firmata, & Abramo, in CHRISTO, & propter CHRISTVM, non ſemel detecta. In quo, & propter quem, illũ, eiusq; poſteros, non carne, ſed imitatione, fideq; proficiſcentes ab eo, omnis obruet benedictio: & ſpiritualis, in ſupercœleſtibus, & temporalis, in mundi hæreditate. Eph. 1.

Nec modo, obruet benedictio, ſed et hoſtium debellatio: quoniam ſemen tuum, in quo, & omnes benedicẽdæ ſunt gentes, portas, hoc eſt, tutiſsima, ac munitiſsima loca, ſuorum poſsidebunt inimicorum, ſedesque, in quibus ius dicunt, ſuasq; oſtentant potiſsimum uires (nã portarum tropo, inſigne denotatur robur: & portæ inferi, non præualebunt: et principum ſolita tribunalia: iudices auferam, de portis ueſtris) Et hoſtium nomen, nedum Mat. 16.

dum uiſibiles complectitur aduesarios: ſed et inuiſibiles, D
Eph.6. ſpiritualesq; nequitias in cœleſtibus. Ergo, hac in concione (præter illa, quæ tractata ſunt, in præmiſsis) edocti ſunt, CHRISTVM, ſuaq; membra, et per hoc, qui fidem æmulantur Abrami, illam hæreditanda, tum ſpiritualem, tum temporalem benedictionem: quam refert
Cap. 4. Ca. 1. Apoſtolus, non tam Galatis, quàm Epheſiis. Quæ & ad omnes extenditur populos: unde & ea tanguntur cumulatiſsima beneficia: quibus per CHRISTVM, & in CHRISTO, tota eſt potitura eccleſia: et in hac peregrinatione, et in cœleſti, ſuperuenturaq; patria.

De Dei concionibus, ad Iſaac, et Iacob, cum eadem fere repetita ſint, non eſt, cur moremur: tametſi, in iis, E
Dei conciones Iſacco, & Iacobo. quæ ad illum, meritum addatur Abrami (nempe obedientia mandatorum Dei, & abſolutio cæremoniarum legis) et in iis, quæ ad iſtum, aliqua ſint inſerta, quæ breui poſſunt abſolui. Ergo, hic Meſopotamiam tendens: cum eũ ueniſſet in locum, ubi Auus, iuſſus eſt, huius immolare patrem, nocte præuentus, uſusq; lapide pro ceruicali, ibi dormiuit: et in ſomnis, non modo uidit ſcalam, ſed & dominum, faſtigio eius innixum, hæc concionantem ſibi. Ego ſum, Deus Abrahã, & Deus Iſaac: terrã in qua dormis dabo tibi, et ſemini tuo: quod erit ſicut terræ puluis. Et dilataberis, ad orientem, & occidentem: meridiem, & ſeptentrionem: benedicenturq; in te, et ſemine tuo, omnes tribus terræ. Et ero cuſtos tuus. F

Nemini eſt obſcurum, nullum ſuper Moriam, hoc eſt, peccatorum amaritudinem, poſſe quieſcere: niſi, ſuo ille lapis ſupponatur capiti, qui in caput euectus eſt anguli.
Pſal. 117. Niſi enim CHRISTVS, peccatis ſuper poneretur noſtris: haud dubium, quod nemo poſſet, pace potiri conſcientiæ: immo necnon excarnificari, diris, aſsiduiſq; ſuppliciis. Scala proculdubio, typus erat crucis: ſine qua, nemo pertingit ad cœlum. Per hanc, aſcendunt,
Col. 1. & 2. & deſcendunt Angeli: quia ſi per illam, & quæ, in cœlis, & quæ in terra, paci ſunt reſtituta: cur homines, qui ſunt euaſuri, ut Angeli, non aſcendent: & Angeli, qui ſunt ado-

A adoptandi, ut homines, non deſcendent? Vt una, ex am bobus, conſtituatur eccleſia: & CHRISTVS, qui innixus eſt ſcalæ, caput conſtituatur: tum hominum, tum beatarum mentium? Quod concione peracta, quæ ex præhabitis, ſatis ſupponi poteſt excuſſa, à ſomno expergefactus, Euãgelizatus eſt Patriarcha (Nam uere inquit, Deus hoc eſt, in loco, & ego neſciebam) & pauens tremensq́; (quàm terribilis ſubdit, iſte locus: non eſt hic aliud, quàm Dei domus, cœliq́; aditus) non modo, pietatẽ, religionem, arguunt tanti patris: ſed & ſacramentum pandunt, nedum templi, eo in monte conſtruendi, oportuno in tempore, à Salomone: ſed & eccleſiæ, longe poſt
B ædificandæ ibidem à CHRISTO. Siquidẽ diruto per Nabucdonoſor, Salomonis templo, alioq́;, eo in loco, Babillonica ſoluta captiuitate, conſtructo, non ſolum CHRISTVS, in illo prædicauit, inſignia edidit miracula, & multos traxit ad fidem: ſed & inde, Euangelium, ſalusq́; ad uniuerſos dimanauit, peruenitq́;. Nam de Syon, exiuit lex: & uerbum Domini, de Hieruſalem. Eſa. 2.

Quanquam nec me fugit, montem amaritudinis, figuram montis geſtaſſe caluarii: ubi propter ſcelera noſtra, non modo, CHRISTVS, amaritudine potatus eſt fellis, ſed & calice, immaniſsimi cruciatus. Vbi & illi erecta eſt crux: in qua non modo, ille eſt innixus, ſed & affixus.
C Quam & omnes aſcendant neceſſe eſt, qui pie, in CHRISTO uiuere cupiunt: & deſcendant, qui & cum eodem, ad crucem uſque diſcunt humiliari. Ergo, eo in loco, eſt maxime Deus, ſi in ipſo pendet, unigenitus ſuus: maxime electorum eſt domus, cum eam fundata ſit ſupra petram, quæ uncta eſt, tum oleo gratiæ, tum ſpiritus ſancti uirtute. Cuius & in typum, Iacob lapidem (ut ſubditur) ſuper quem reclinauit caput, in tam eximii titulum ſacramenti, oleo unxit, ſacrauit: uoto emiſſo, Deum ſemper ſe habiturum, in Deum, hoc eſt, in bonorum omnium Pelagus, ac Cornucopiæ: in quo, per quem, & ad quem, uiuimus, & mouemur, & ſumus: necnon & lapidem illum, oleo conſecratum, ueluti domum Dei: cum Acto 10. Acto. 17.

electi, ſemper habitent, morenturq́; in CHRISTO: ſuper D
quem ſunt non modo poſiti, ſed & in templum coædifica
ti: ut unctionem gratiæ, ac ſpiritus manſuetudinis, impartiantur ab eo. Taceo, Dei uerba: tum poſtquam eſt luctatus cum Angelo, tum cum nomen adeptus eſt Iſrael: quoniam pollicitationes, ſunt ex dictis perſpicuæ, & quæ myſteria continent, ſuo reponenda ſunt loco.

Concio Iacob in benedictione Iudæ. Concionatus eſt, & in huius portione ætatis, Iacob, & præſertim in extremis: quando & benedixit filiis, & prænunciauit, quæ in nouiſsimis erant euentura diebus. Et quanquã, quæcunque dixit, egregiis ſcateant ſacramentis: ſat tamen, ſi pauca, quæ Iudæ eſt Euangelizatus, erũt
Gen. 49. perſtricta, ac noſtra pro imbecillitate diſcuſſa. O Iuda, E
inquit, ad te præuoco, teq́; alloquor, non qui aſtas corpore, ſed qui es præſens in ſpiritu, quem non oculis intueor carnis, ſed fidei: O Iuda tu (nam pronomen adeſt Hebræis) tu inquam, qui uere es Iuda, quia uere laudatio, uereq́; confeſsio Dei: quippe qui unice cœleſtem clarificabis patrem, unice ſacroſancto illius confiteberis no
Ioan. 17. Matt. 11. Ioan. 1. mini (Pater glorificaui te ſuper terram: clarificaui nomẽ tuum: confiteor tibi pater, rex cœli & terræ, quia abſcondiſti arcana tua ſapientibus, & ea reuelaſti paruulis: Deũ nemo uidit unquam, unigenitus, qui eſt in ſinu patris enarrauit) Sicut enim CHRISTVS, tum quia ex illius ſe-
mine, tum quia, manu fortis, & ſumme Deo dilectus, nõ F
raro, Dauidis denotatus eſt nomine: ut quinquageſimo quinto Eſaiæ, trigeſimo Ieremiæ, & trigeſimo quarto, ac trigeſimo & ſeptimo Ezechielis: ita & eiſdem de cauſis, nunc appellatus eſt Iuda: nam ex illo originem traxit, & nominis, ut dictum eſt, ratio, unice congruit.

Laudabunt te fratres tui. Si fratres, intelligantur Apo
Ioan. 20. ſtoli (uade & dic fratribus meis) palam quòd laudatus fuit ab eis: nec modo coram populis, ſed & coram tribunalibus: non modo Euangelizando, ſed excarnificationes, necesq́; ſubeundo, perferendoq́;. Si intelliguntur
Rom. 9. & 15. Iudæi, ut qui ex eiſdem, ſunt exorti parentibus (quorum patres, ex quibus eſt, CHRISTVS ſecundum carnem) ii

A laudabunt illum, ut docet Paulus, in mundi calce: quando eorum detegentur oculi, uelamenq; ex eorum auferetur pectoribus: quando uel manibus pertractabunt, uel minimam eouſque partem, ſe non attigiſſe de CHRISTO. Rom. 15.
Si omnes intelliguntur fideles, qui non ſolum, quia credunt, donati ſunt, ut filii nominentur Altiſsimi, ſed & 1. Ioan. 3.
quia, uoluntatem exequuntur, cœleſtis patris, non immerito fratres appellati ſunt CHRISTI: & electi præſer- Matt. 12.
tim, inter quos, non ſecus eſt, ac Primogenitus inter fra- Rom. 8.
tres: haud obſcurum, quàm crebro, illius reſonent laudes, non modo, quia quæcunque faciunt in uerbo, & in opere, omnia in eius faciunt laudem, omnia in illius glo
B riam, ut monet Apoſtolus: ſed & quia, non raro, mente 1. Cor. 10.
conſcendunt, ubi aſsidue reſonant concentus angelici, Eſa. 6.
cũ quibus & geſtiunt, non minus quàm ille Vates, CHRISTVM ſuper excelſum reſidentem thronum, laudare: illumq; ex intimis benedicere, quando uidit illius maieſtatem, & Seraphinos certatim audiuit, perſonare. Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Zebaoth. Et illud
in Apocalipſi. Benedictio, et claritas, et ſapientia, et gra Cap. 7.
tiarum actio, Deo, et Agno, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Catulus Leonis (Leo Hebræis) Iuda. Leo, ut tradunt, comprobatumq; periculo eſt, generoſiſsimum eſt animalium, et inſigni in ſupplices clementia pollens, parcenſq;
C proſtratis: Adde, et quòd omnium eſt robuſtiſsimum, ad cuius rugitum, maxime timent, propter quod, et eorum decernitur rex: ut qui facile præualet, nec iniuria illa ſibi ſubiicit. Ergo non abſurde, umbram præſefert CHRISTI: qui tam eximiæ eſt generoſitatis, ut nihil inue
niatur illuſtrius, nihil in magnanimitate præſtantius (Si- Heb. 1.
quidem ſplendor eſt paternæ gloriæ) nec modo noſtris non laceſsitur culpis, ſed facile obliuioni tradit: dummodo humiliemur, ac corde procumbamus: quin et tantæ eſt ingenuitatis, tantæq; in nos profuſionis, ut nihil ducat acceptius, quàm nos ſuis reficere beneficentiis.
Et quis non probat illum ualidiſsimum, qui robur eſt Luc. 1.
Dei, & bracchiũ, per quod ſuam uim prodit Altiſsimus: Heb. 1.

quin omnia ſubſtinet,agitq́,,uerbo ſuæ ïaccefſæ uirtutis? D
Eſtq́; nedum regia dignus: ſed tum natura, tum patris
2.Thi.6. Apoc. 19. libera donatione, rex decernitur regum, & dominus do
minantium: cui cuncta uelint nolint,debēt eſſe ſubiecta,
nec eſt quicquam, quod illius ualeat reſiſtere uoluntati,
& non tremat concidatq́; ad illius rugitum. Vnde & cum
fremet, poſtremo iudicio: haud mirum, ſi deſiderabunt
reprobi, ſuper ſe cadere montes, opeririq́; collibus, et
Luc. 23. immenſis aggeribus, ut non ſemel ſcriptura docet. Verū
Apoc. 16. etſi leo, CHRISTVS: quia tamen erat blandus, mitis, &
Eſa.42. Matt.12. manſuetus: non diſceptabat,non clamabat (ut ſcriptum
eſt) in plateis: non fumigantem extinguebat linum,nec
quaſſatum confringebat calamum: haud immerito, erat E
ut catulus, erat ut leunculus: non erat ferox, non rapax,
non ſanguinem ſitiens. Et licet inueheret in phariſeos,
Luc. 4. in obſtinatos, in perditos: placidus tamen erat infirmis,
fauebat confractis, pauperibus & abiectis. Ergo leo, er
go et leonis catulus: præter id, quòd et catulus fuit, in
uita mortali, & leo in reſurrectione, à mortuis.

Manus eius, in inimicorum ceruices. Profligaturus
prædicitur hoſtes, & inſignes, de illis reportaturus triū
phos: nam uerſis in fugam, neceſſe erat, ut illi uerterent
terga, ergo & ut peterentur, percuterenturq́; in ceruici
bus. Ad prædam aſcendiſti: à præda legunt Hebræi. Si
caſum retines accuſaudi: aſcenſus exprimitur crucis. F
Admonens illum inſtitutum, non modo ad exaltationē
CHRISTI, ſed & ad depredationem inferni: non modo,
ut mundi Princeps contereretur capite, ſed & denudare
tur male partis ſpoliis. Quare non caſu, uaticinatus eſt:
Ioan.12. Si exaltatus fuero, omnia traham ad me, mundiq́; Princi
pem eiiciam foras. Si caſum probas auferendi,aſcenſus
prophetatur ab inferis, reſurrectioué à mortuis. Expli-
cans, quod non modo extitit, cum uictoria, ſed & cum
uberrima præda: ut qui ſpoliatis ſurrexit principatibus,
& poteſtatibus, illos confidenter traducendo ſecum, ac
Col.2. mirifice triumphando, in ſemetipſo: ut Apoſtolus di-
xit. Quare, & cœlos, oportunè petens, captiuam duxit
captiui-

A captiuitatem: ſicut & ſcriptura prædocuit. Eph. 4.
Requieſcens, accubuiſti ut Leo, & quaſi leena. CHRISTI ſomnus, requiesq́;, triduana mors fuit: de qua & dicit. Ego dormiui: & reſurrexi. Et quanquam corpus, Pſal. 3. in ſepulcro, clauderetur ex animi: non ſecus tamen, ac Leo, leenaq́; exterrebat hoſtes. Propter quod, & omni cura, fecerunt ſeruari ſepulcrum: munieruntq́; lapidẽ, & adhibuere cuſtodes. Quod ſi litera placet Hebræa: quæ Matt. 27. legit, Genuflexit, accubuit, ut Leo, utq́; catulus: in promptu eſt ſacramentum. Et ſi delectat tropus: ut genuflectere, ſit orare: & accumbere, per mortem ſit requieſcere: exploratum eſt, utrunque adimpletum in cruce: cum in B illa, nedum orauerit, ſed, ut docet Paulus, cum lacrimis, & clamore: & requieuerit, emiſſo ſpiritu, eoq́; Pa Heb. 5. Luc. 23. tri repoſito, commendatoq́;. Vbi niſi fuiſſet, ut catulus, præces non fudiſſet, pro inimicis: & niſi apparuiſſet ut Leo, non perterruiſſet quieſcendo aſtantes, tenebris ac terremotibus. Si uero rem recipis, ſine tropo: liquet, quod genuflexit, ſuamq́; procubuit in faciem, in horto prope mortem. Vbi & infirmum oſtendit ſe catulum, orans ne ſubiret calicem: & fortiſsimum conſtantiſsimũq́; Leonem, non mea ſubdens, ſed tua impleatur uoluntas. Præter id, quod fuit catulus, cum ſe permiſit comprehendi: & Leo, cũ uerbo milites accedentes proſtrauit.

C Quis ſuſcitabit illum? Cum CHRISTVS, reſurrectio Ioan. 5. & 10. ſit, & uita: palam, quod ut reſurgat, alterius non indiget poteſtate: ſed ſicut nemo, ab illo eripuit animam, ſed ſponte ipſe depoſuit: ita & ſponte, cum libuit, illam reſumpſit. Et licet, ſcriptum ſit, quod pater illum ſuſcitauit, tertia die: & Paulus, Qui CHRISTVM ſuſcitauit, Acto. 3. Rom. 4. à mortuis, ſuſcitabit & nos: Quia tamen, ſicut amborum, una eſt mens, unaq́; uoluntas: ita & una eſt uirtus, una & exterior operatio: ut & iure teſtetur optimo, ſicut pater operatur, et ego operor, una cum eo: nam ipſe in Ioan. 5. me manens, per me facit opera. Ergo ſicut ipſe ſuſcitat: & filius, quos uult uiuificat. Ergo hæc non ſunt aduerſa, ſed conſona: ergo ſicut, patrem morti expoſuiſſe filium,

& filium eidem expoſuiſſe ſeſe, non diſſentiunt, ita & fi D
lium, ſuſcitatum eſſe à Patre, & eundem ad ſe animam reuocaſſe, abſque controuerſia ſunt.

Non auferetur ſceptrum, de Iuda: & dux de femore eius (Hebræis: præceptor, conſiliariusuè, de medio pe dum) donec ueniat, qui mittendus eſt (Hebræis: uſque quo ueniet Silo) & ipſe erit, expectatio gētium (Hebræis: & illi congregatio, uel auſcultatio populorum). Perſpi cuum eſt uaticinium: tum de aduentu CHRISTI: tum de conuerſione Gētium. Et ſceptrum, regia eſt auctoritas: quæ, in Dauide eſt nata, & in Ioachino extincta. Ducatus, et ſi inferior dignitas, moderationem tamen, illius implicabat populi: qui & in Zorobabele, ſumpſit initiū, E
& ad Machabeos uſque, manſit imperturbatus. Nam eò uſque (præter id, quod ſuccedebant ex ordine, & ex una, eademq; familia) nempe ex progenie Dauid, & per hoc, ex fæmore Iuda: ſeu, quod idem eſt, ex iis, qui in medio illius uerſabantur pedum, hoc eſt (nam eſt tropus) qui inter illius, palam indubieq; computabantur deſcenden tes, eiuſq; proſapiam ſubſtentantes, unaq; cum tempore deportantes: & tropum fauet, quòd & generationis organum, inter illas locatur corporis partes, quarum extrema ſunt pedes: ut non inepte, quin & modeſtiæ cauſa, & ſicut ab honeſtiori parte, ea ſub uoce, res inſinuata ſit) ducatus, uel præcipientis, functi ſunt munere: req; uera, F
illum moderati ſunt populum. Inde tamen, ad CHRISTUM uſque, etſi perturbatio, continuam non excluſit, ex Dauide Iudaq;, ſuccedentium ſeriem, cum ex eadem ſemper ſubrogarentur proſapia: moderationem tamen populi, ſimpliciter, non permiſit. Quare conſilio potius præerant, quàm facto: quin & uix, ducis admittebatur nomen: immo & aliquando extitit capitale, ut palam eſt ex hiſtoriis. Horum ducum, conſultorumuè nomina, pe
Luc. 3. ti poſſunt: tum ex Luca, tum ex Philone, uel ſaltem, ex ſecundo, ſeptimoq; Ioannis Lucidi: ubi ſingula accuratiſsime, ſunt & poſita, & explicata.

Ergo uaticinium comprobatum eſt Patriarchæ: qui & ſcite,

A ſcite, uerba non reſtrinxit ad ſceptrum, ducem, uel præceptorem: ſed & conſiliarium complexus eſt. Et quia, ſermo non eſt diſiunctus, ſed copulatus: haud dubium, quòd rite, non abſoluitur, niſi omni ex parte compleatur. Nec CHRISTO adueniente, horum quippiam, eſt intermiſſum: ſed ſingulum, in melius commutatum. Propter quod, & à Vatibus, non modo Conſiliarii dignatus eſt munere, ut Eſaiæ nono: non modo Præceptoris, ducisq; dignitate, ut eiuſmet quinquageſimo quinto: ſed Principis Regisq;,ut Ezechielis trigeſimo quarto,& Hieremiæ uigeſimo tertio: quin & Rex, ut dictũ eſt, Regum, & Dominus Dominantium, Apocalipſis decimo nono.

B Et quanquam non conſentiunt,in uoce(mittendus)dum Hebræorum aliqui, interpretantur, infantem: Septuaginta, cui regnum repoſitum: Targum tamen, interpretatur Meſsiam: quod eſt idem, quòd CHRISTVS, rexq; quanquam & ea diſſonantia non multum uideatur referre, cum CHRISTVS, nedum infans factus ſit rex (nam paruulus natus eſt nobis, & principatus conſtitutus ſuper humerum eius) & mox natus, rex ſit dictus, ac ut rex Eſa. 9. à Magis adoratus (ubi eſt, qui natus eſt, rex Iudæorum? Matt. 2. uidimus eius ſtellam, ipſumq; uenimus adorare): qui rẽ tamen accurate requirunt: Silo, quæ eò ponitur loci, in qua omne pondus, uocem diligenter excutiunt.

C Et excluſo, quòd loci nomen, in quo aliquando tabernaculum moratum eſt Moſis, non eſt in præſenti: aduertunt quòd ſi in duas reſolueretur partes, Si, denotaret munus, & Lo, cui ſit munus, idemq; foret, ac munus ei: indubie quadraret intento, cum Meſsias nobis, non modo ſit natus, ſed datus, ut Eſaias dicit. Et CHRISTVS. Sic Cap. 9. Deus dilexit mundum, ut unigenitum daret: & Sammaritanæ. Si ſcires, donum Dei. Verum ne res uideatur ſuperſtitioſa, & quaſi coacta, uocis unitate retenta, ſubiiciunt: quòd denotat illam pertenuem pellem, uel cartilaginem, qua infans, in utero tegitur matris, exitq;, & illa aliquando ueſtitus: uoluntq;, uel eo genere tropi, quo pro contento, ponitur continens, infantem denotatum, Ioan. 3. & 4.

ut prodit ex muliere: propter hoc, & illud protendi ſa- D
cramentum, quòd in mundum non uenit, ut Prothopla-
ſtes adultus: nec opera formatus uirili, ut Hieremias,
qui ab utero eſt uocatus, in eoq; ſanctificatus, ſed mu-
Eſa. 7. lieris tantum, de qua, & ſcriptum eſt. Ecce uirgo conci-
piet, & pariet filium: cui nomen Emanuel. Nec deſunt,
qui uocem illam, interpretantur, diſſoluens, ſiue diſcal-
cians, paxq;: & liquet, quòd maxime quadrat. Quando-
quidem, & CHRISTVS uenit, ut ſoluat opera Sathanæ:
1. cap. 3. ſicut & Dilectus dixit. Venit, & ut pedes, affectus inquã
carnis, carnalibus mundiq; exuat, concupiſcentiis: ut li
berius in uiam dirigantur pacis, qui & pax eſt noſtra, &
Eph. 1. pacificatis iis quæ in cœlo, & iis quæ ſuper terram, utra- E
Col. 2. que fecit unum: ut Apoſtolus dicit.

Ligans ad uitem pullum ſuum, & ad bonum uitis (ita
quidem Hebræi) filium aſinæ ſuæ. Vitis eſt CHRISTVS
Ioan. 15. (ego ſum uitis) Pullus, eſt gentium populus: ut qui erat
indomitus, & legis iugo, oneriuè, inſuetus. Ad certam,
non dearticulatur ſpeciem: quia in CHRISTO, non eſt
Gal. 4. barbarus, nec ſcytha: non circunciſio, nec præputium,
ſed noua creatura. Vinculum, funis eſt triplex, de quo
Eccl. 4. Sapiens, quòd difficile rumpitur: ergo eſt catena fidei,
ſpei, & charitatis, uel ſi mauis funiculi ſunt dilectionis,
Ca. 11. de quibus in Oſea (in uinculis charitatis, attraxi te) Viti
alligatur pullus: quia CHRISTVS, ſibi fide ſpe & dilectio F
ne, nectit gentilitium populum: quin & inſerit & com-
Rom. 11. paginat, ut palmites inſeruntur, compaginanturq; uiti,
& ſiluestres plantulæ, in arbore pingui. Bonum uitis,
inſignis eſt, CHRISTI graria, ueritaſq;: nam illius præ-
clariores ſunt fructus: cum per ipſum ſint facta, mundoq;
Ioan. 1. ubertim expoſita, ut Præcurſor, atteſtatus eſt. His po-
tiſsimum ſunt locupletati Apoſtoli: qui ut filii decernun
tur aſinæ, eo quòd è domo profecti ſunt Synagogæ, quæ
oneribus occallebat Moſaicis. His inquam ſunt locuple
tati: quia non modo illis, pro ſe ſunt refecti, ſed & pro no
bis: idq; non immerito, quoniam cum eſſent propinquiſ
ſimi capiti, eccleſiamq; eſſent fundaturi cum eo: non
modo

A modo gratia ac ueritate, iuſtum erat obrui, ſed & ut flu mina, ex ingenti oceano exundare, paſsimq; diffluere. Quanquam & de illis, poſsit non minus intelligi Iſraelitis, qui in mundi calce, ad CHRISTVM attrahendi ſunt: in quibus ingentes CHRISTI cumulabuntur gratiæ, & ſpiritus ſancti dona, ut Paulus ſcripſit ad Romanos. Si inquit Iudæorum deperditio, ſalus extitit mundi: quid eorum ſalus, niſi uita ex mortuis? Tanta quidem, donorum illis conferetur ubertas, ut nonnulla, cenſeri ualeat portio, reſurrectionis poſtremæ: in qua, tum Deus, tum CHRISTVS, omnia erunt in electis. Ioan. 7. Cap. 11. 1. Cor. 15.

Lauabit, in uino, ſtolam ſuam: & in uuæ ſanguine, B pallium ſuum. Stola CHRISTI, illius naturale eſt corpus: quo non tam anima, quam eius, eſt tecta diuinitas. At pallium, eius eſt corpus myſticum, quod eccleſia eſt ſacroſancta: ſub qua, innumera nedum reconduntur, illius ſacramenta, ſed & infinitæ, incomprehenſæq;, tum munerum, tum meritorum cornucopiæ. Vtrunque lauit, in morte: Stolam quidem, quia, ſanguis ex quauis decurrens parte, totum diluit corpus: Pallium aũt, quia nos, ſuo cruore, ab omnibus emundauit culpis: ut Dilectus haud ſemel aſſerit. Nec caſu, CHRISTI cruor: modo uinum, modo nuncupatus eſt ſanguis: ſed illud admonet, eum nedum, ſub uini ſpecie propinandum electis, C ut illo, tum refocillentur, tum inebrientur, ſed & CHRISTVM ſuo in ſanguine, ea oblectatione uerſatum, obuolutumq;: ac ſi, ut ſolent, uino lotus fuiſſet precioſo, perſuauiq;. Vnde & aliquando dixit. Baptiſmo habeo Baptizari, & coarctor, donec perficiam illum. Iſtud autẽ ad memoriam, botri reuocat ſacramentũ: de quo & Sponſa, Botrus Cypri Dilectus, in uineis En-gedi: ardens illud exprimere nectar, illam perſuauem ambroſiam, quibus, illum reficiuntur accedentes, comprimenteſq; plena fide ac dilectione: qui ab eo prouocati (uenite & inebriamini chariſsimi) intra cellas admittuntur uinarias, ut uideant, manibuſque pertractent, quàm ſuauis eſt dominus: quin & tanta inebrientur charitate, ut dulciſ- Apoc. 1. & 7. Luc. 12. Can. 1. Can. 5.

ſimæ

ſimæ illis ſint, quaſuolueris cruces: Et quem, nobis cœ D
leſti de Chanaam, duo qui in ea, fuerunt exploratores,
Moſes inquam, & Paulus, detulerunt in uecte. Siquidem
ex ambobus, altero ut præeunte, reliquo ut ſequente,
ſatis, & agnoſcere, & deguſtare, CHRISTVM poſſumus
crucifixum. quin & illorum, tum exẽplo, tum eruditione
permoti, ad cœleſtem nedum ualemus inardeſcere patriam: ſed & omni anniti uirili, ut tandem iis reſoluti
Luc. 22. uinculis, ad illam ſedeamus menſam, in CHRISTI regno
cum eo: non modo, ut illius reficiamur poculo ſalutari,
ſed & inebriemur, perenni ſuæ uoluptatis torrente: ut
nullius amplius patiamur ſitim.

Pulcriores oculi eius uino: & dentes eius candidiores E
lacte. CHRISTVM noſtrarum eſſe, tum epiſcopum, tum
1. cap. 2. paſtorem animarum, eſt ſententia Petri: ergo, & iure illi inſunt prouidentiæ oculi, quibus ut epiſcopus, ſuperintendat nobis: & dentes ſollicitudinis, ad aſsidue conterendum Euangelicum panem: ne deſit exurientibus,
Tre. 4. panemq́; efflagitantibus paruulis, qui frangat, exhibeatq́; (ſiquidem qui præeſt, ſit in ſollicitudine, ut monet
Rom. 12. Apoſtolus: & qui paſtor eſt, paſcat oportune, uti domi
Matt. 24. nus docet) Illi ſunt rubri, quia charitate feruidi: ſunt ut uinum rubri, quia ad inebriandum, diuina nos dilectione, ſemper intenti: ſunt & præſtantioris uino ruboris,
quia Dei dilectio, non inebriat modo homines, ſed facit F
extaticos, quin & contemptores ſui. Iſti ſunt candidi, quia doctrinam exhibent, ſine fuco, ſine cupiditate: exhibent ex animo, ex charitatis uiſceribus, non quæſtus,
1. Pet. 5. non turpis lucri gratia. Et candidi ſicut lac: quia doctri nam exhibent, ad nutrimentum (ego dominus, te docẽs
Eſa. 48. utilia) quia exhibent, affectu materno (Filioli quos iterũ
Gal. 4. parturio) & demum, quia exhibent candide, exhibent toto pectore: ut & gratis, uinum bibant & lac. Et quanquam CHRISTVS, ſupremus ſit animarũ epiſcopus, quan quam ſummus ſit omnium paſtor: habet quoque miniſtros, ut qui eccleſiæ, Apoſtolos dedit, & Euangeliſtas,
Epheſ. 4. Paſtores præfecit, & Doctores, ut Apoſtolus dicit. Ergo

&

A et in cœlis aſſumptus: tum oculos, tum dentes, reliquit nobiſcum: ut nihil ad ſalutem deſit electis. Supereſt ut ſint charitate rubri, et uitæ innocentia candidi: ſupereſt ut ueri Epiſcopi, eccleſiam defendant à lupis, et ut boni Paſtores, non modo lac proferant ſinceræ doctrinæ, ſed et uinum exhibeant ueræ charitatis: non detrectando etiam cruorem effundere, animamq; exponere, ut ſaluæ ſint animæ illis creditæ, et non ſecus ac oues, agniq; unice CHRISTO dilecti, commiſſæ.

Et ut finis ſit concionibus, in præſenti diſsimulo, quæ dominus ad Moſen: tametſi ea forte, ſint ſatis, quæ ſunt attacta, de rubo, deque CHRISTO, in eo. Diximus, et B quòd illius uirga, typum retulit crucis, in qua erat nedũ operaturus ſigna, ſed et liberaturus populum: quæ et in terram proiecta, non caſu, uerſa fuit in colubrũ, quandoquidem CHRISTI crux, licet à mundi ſit ſapientibus reprobata, tam eximiam tamen complectitur ſapientiã, ut illos de extrema reuincat ſtultitia: propter quod, et magorum omnium uirgas, uorauit deſtruxitq; (Siquidẽ Matt. 10. ſapientia in ſerpente dignoſcitur, ut dominus dixit: et Num. 21. ſerpens æneus, in heremo exaltatus, CHRISTVM, qui 1. Cor. 11. Dei ſapientia eſt, indicat crucifixum) Quòd manus, in ſinum, prima uice, coniecta, infecta ſit lepra: et deinde educta ſit reddita ſana: haud obſcure uidetur protende- C re, non tuto ſemper, hominis manum, opus, ingenium, ad diuina trãsferri ſecreta, minusq; licitum fore, illa ſua pro uoluntate tractare: quandoquidem (præter id, quòd munus eſt CHRISTI proprium, qui natura in ſinu reſidet patris) quamplura in eis ſunt, quæ ſenſus tranſcendunt humanos: et monet Sapiens, eum qui ſcrutari, di Ioan. 1. uinam nititur maieſtatẽ, haud mirum, ſi hebetetur à glo Prou. 25. ria. Quanquam et cum id, noſtrum exigit munus, nefas non ſit, id cum modeſtia, ut diximus, attentare: quod et forte docet, quòd rurſum, Deo iubente, manus in ſinum reuocata, non eſt læſa, aut aliquid contagionis paſſa.

De Dei ineffabili nomine: et quo pacto, populi liberatio, ex Aegypto, hominum præſagiret ereptionem, è pec

catorum tenebris: et aliis eo in negotio reconditis ſacra D
mentis, non eſt modo, cur morer: ut quæ partim, ſunt ex præmiſsis illuſtria, et partim illuſtranda remanent in ſequentibus. Ergo iſta ſunt ſatis: Modo dicēdū de typis.

Euangelici excutiuntur typi: qui in tertiā, conſtituti erant ætate.

IN PRIORI, huius ætatis parte, quattuor diſcutiendi ſunt typi: ut qui ad rem præ reliquis conferunt. Et primus eſt, Vineæ et Noemi: Secundus, Abrami et Melchiſedecchi: Tertius, circuncisionis et nominis E
commutati: Quartus, Sodomæ et Lothi. Siquidem, puto neminē, non probare, Noemū uineamq́;: tum CHRISTUM, tum electorum eccleſiam, referre: cum illud conſtet ex præmiſsis, et iſtud perulum ſit, in pluribus ſcripturæ locis: et certum eſt, quòd ſicut, uinea plantata eſt, au thore Noemo, ita et eccleſia plantata eſt, operatore CHRISTO: qui illam nedum plantauit, ordineq́; diſpoſuit, ſed et ſepe circundedit: nempe Angelorum adhibēdo cuſtodiam, ut qui omnes, ſpiritus ſunt adminiſtratorii, propterq́; illos miſsi, qui hæreditate ſunt potituri ſalutis: unde et in ſexaginta adumbrati ſunt uiris, qui cubiculo aſtant Salomonis, ſuccinti gladiis, & ad bellandū F
inſtrūcti, promptiq́;. In qua (foſſo torculari, hoc eſt, altius, ne auelli queat, fixa CHRISTI cruce, ubi non ſecus, ac torculari uinum, ſuus, ſuorumq́; membrorum exprimitur ſanguis: quandoquidem, ſicut ille, uera eſt uitis, & illi, eius ueri ſunt palmites, qui à mare protenduntur ad mare, & à flumine, uſque ad finem orbis (nam omni ex angulo, ab illo congregantur electi; qui dicit Aquiloni, da, & Auſtro, noli prohibere: affer filios meos, de longinquo, & filias meas, ab extremis terræ) ita & ipſe eſt, ut diximus, botrus, & nos uti racemi: torcular tamen, omnes admittit, quia omnes CHRISTI crux comprimit: non modo ut membra conſonent capiti, ſed ut & in illis,

uetus

Quem typū geſsit Noe uineaq́;: quā plantauit.

Heb. 1.

Can. 3.

Pſal. 79.

Eſa. 43.

A uetus crucifigatur homo) ædificauit turrim, ſacram cõſtituendo ſcripturam, quæ nõ ſolum, quia ab illius eſt orę profecta, ſed & quia eccleſiæ uti res cõſtantiſsima credita, quin & in optima illius parte, in corde inquã, ſpiritus ſancti digito, ſculpta, ſtabilitaq́; , eo nomine dignata eſt. Iere m. 51.

Præter id, quòd & hæc, Dei complectitur nomẽ, quod ex Sapientis ſententia, turris eſt quàm fortiſsima: & quia, eodem aſſerente, arx tutiſsima eſt, in ſeſe: ad cuius capeſſenda, exequendaq́; iuſſa, omnes urgentur ancillæ: animæ inquam ſanctæ, Deiq́; obſequiis mancipatæ: quæ nedum ut ancillæ, ſed ut chariſsimæ ſponſæ, ardent ut par eſt, & uocem ſponſi, iugiter auſcultare, & quæ Prou. 18. Prou. 9.

B iuſſerit, incunctanter, executioni cõmittere. Hanc & Dauidis adumbrauit turris, quæ conſtructa erat cum propugnaculis, pendebantq́; ab illa, tum arma, tum trophea omnium uirorum fortium: quandoquidem Scriptura, ut ex qua fides gignitur (ſiquidem illa eſt ex auditu, qui per uerbum hauritur Dei) non modo utilis eſt ad erudiendũ, ſed & ad corripiendum omnem hominem: non modo ad protegendum ab hoſtibus, ſed ad profligandum, ſpoliandum, & captiuandum eos, direptis eorum armis & ſpoliis, deſtructis eorum munitionibus, & aggeribus: non armis carnalibus, ſed ſpiritualibus Deoq́; potentibus, ut Apoſtolus dicit, & periculo, non ſemel comprobatũ Can. 4. Rom. 10. 2. Thi. 3. 2. Cor. 6.

C eſt in hæreticis. Hæc uinea locatur agricolis, quoniam eccleſia commiſſa eſt prælatis: ut patribus, in lege naturæ, ut ſacerdotibus in lege Moiſis, & Apoſtolis, eorumq́; loca tenentibus in lege gratiæ: qui Deo, debitos ſoluant fructus, tempore oportuno: nempe trigeſimum in lege naturali, ſexageſimum in lege ſcripta, & centeſimum in Euangelica: ut & tali progreſſu, diſcrimen percipiatur ſtatus: & de pubertate tranſitus ſit ad uirilem, & ab hac, ad abſolutam, completamq́; ætatem: ſicut & in præmiſſis attigimus.

At redeundum. Hanc uineam, arſit CHRISTVS, eóuſque: ut non ſolum, omnem exceſſerit metam, ſed & omnem (ut docet Paulus) creatæ ſcientiæ captum: quin Eph. 3.

& ſic illius eſt ardore abſortus, ut ſit extaſim incredibilẽ D
paſſus: id quod ebrietas, hoc in loco protendit. Cum e-
nim extaſis, ille ſit ardoris effectus, quo amans, non mo-
do ſui obliuiſcitur, ſed perinde ac amens, ebriusq́; extra
ſe rapitur: haud dubium eſt, Dei filium, amore tam ar-
denti, ſuæ eccleſiæ eſſe captum, quòd non ſolum, ſui ui-
deretur oblitus, dum ex Deo, ſe fecit hominem, ex lo-
2. Cor. 6. cuplete mendicum, ex uniuerſorum domino, ægentem
quo reclinaret caput, ex gloria patris, opprobrium ho-
Luc. 9. minum, & abiectionem plebis: ſed amens ebriusq́; ut qui
Pſal. 21. Eph. 5. ſe morti obiecit (nã dilexit nos, & tradidit ſemetipſum,
pro nobis) eiq́; probroſiſsimæ: quoniam morti crucis.
Id quod præfetulit Noe: cum nudus iacuit, ſuaq́; ueren- E
da detexit. Tres illius filii, tres hominum denotant claſ-
ſes: Sem electorum ex Hebræis, Iaphet electorum ex Gen
tibus, & Cham perditorum hinc inde. Hi rident CHRI
1. Cor. 1. STI crucem: Illi deoſculantur eam (nam & crucis uerbũ,
iis qui pereunt eſt ſtultitia: iis uero, qui ſaluantur, Dei
eſt ſapientia) qui & ſalutem ſuſpicientes in ea, ſtola ope
Gal. 6. riunt gloriæ, clamantes cum Apoſtolo: Nobis nefas ſit
gloriari, niſi in cruce. Quare pallio humeris impoſito
(ut unus ſit locus crucis, & gloriæ eius) incedentes re-
tro (ut iudicium ſpiritus, è diuerſo pergat, à iudicio car-
nis: nam gloriam agnoſcit in ignominia, ſicut & uitã ex-
peritur in morte) uerenda ſui operiunt patris. Etenim, F
ſi Adamus, omnium extitit pater, ſecundum carnem: cur
& CHRISTVS, pater non erit electorum, ſecundum ſpi-
1. Cor. 15. ritum: præſertim, cum in ſpiritum factus ſit uiuificantẽ,
ſicut & ille in animam finctus eſt uiuentem?

Verum expergefactus, hoc eſt, à mortuis excitatus
Pſal. 3. (ego dormiui, & ſomnum cepi) edoctusq́; quidnam egiſ
ſent, tum Cham, hoc eſt, reprobi: non modo ridendo il
Matt. 27. Mar. 15. lum in cruce (uah qui deſtruis templum Dei: & deſcen-
de, ſi potes) ſed & contemnendo beneficium, quod eſt
operatus in ea, ſiue dum legunt, ſiue dum Euangelium
audiunt: tum Sem, & Iaphet hoc eſt, electi utriuſque, ut
diximus populi: maledixit illum, una cum Chanaã quar

A to filio eius (quippe qui ſicut originem ab illo habet ex nominē, ita & ab illo, non diſcedit in facto) in hoc admonens, quòd etſi parentes ſint mali, non tamen, illorū maledictioni, ſinguli ſubiacent filii, ſed uita, non recedentes ab eis. Seruus ſeruorum, erit fratribus. Nam licet, omnia ſint propter homines: propter electos tamē, ſunt etiam reprobi. Nec ſolum, ea de ratione, qua tenebræ, cedunt in gloriam lucis: ſed & quia, dum eos uexant, magis illorum dona refulgent: etſi defuiſſent mundo tyranni, multis defuiſſet palma martirii. E diuerſo, benedixit Sem & Iaphet: Illi quidem, Deo agendo gratias, præuidens, ſi non fallor, eorum Hebræorum donum: quibus B tandem, non foret ſcandalum, ſed tum uirtus, tum gloria, CHRISTVS in cruce: qui etſi ſuæ mortis tempore, futuri erant perpauci, uelutq; reliquiæ, prope tamen mūdi finem, erunt quamplures, nempe quot eo reperientur tempore, ut Apoſtolus docet: Iſti uero, CHRISTVM præſagiens, eòuſque ampliandum in gentibus, immo & eius crucem, tam ingenti amplectendam eſſe frequentia: ut & Sem, occupaturæ ſint tabernacula. Quin & tam ardenti fide: quòd illa ingreſſuræ ſint prius, & eorū loco, haud breui, ſubrogandæ ſint tempore. Heb. 11. & 15.

Quòd Melchiſedech, typum geſſerit CHRISTI, adeo exploratum eſt, ex Apoſtolo: ut ſiquid adderem, indu- C bie uerba proiicerem. Et præter id, quòd rex interpretatur iuſtitiæ (quod quàm CHRISTO conſonet, non uiſi ſtupidus, uel fidei prorſus ignarus, poteſt inficias ire: cū non modo, ſit ſumme iuſtus, ſed & noſtra, & totius mundi iuſtitia) & quia rex Salem, rex dicitur pacis: quandoquidem nemo eſt, qui neſciat, quòd non ſolum, ipſe eſt pax noſtra, ſed & uniuerſi, poſtquam Deus, in eo mūdum recōciliauit ſibi: Et quis reclamabit Apoſtolo, qui regnum aſſerit CHRISTI, aliud quidem non eſſe, quàm iuſtitiam, pacemq;: & hæc in ſpiritu ſancto? Præter id, quòd eſt ſine patre in terris, & ſine matre in cœlis: præter id, quòd eſt ſine genealogia: quia Deus, ex ſolo Deo, & homo ex ſola uirgine: nec initium, nec finem uitæ habens: Rom. 6. & 7. Typus in Melchiſedech, & Abramo. Eph. 2. 2. Cor. 5. Rom. 14.

Hebr. 13. bens: eò quòd æternus, & licet hæri, & hodie, eſt quo- D
que, & uſque in ſæculum: Quis dubitet, umbram, eius ge
ſtare ſacerdotii: cum ſcriptum, prænunciatumq; ſit, il-
Pſal. 109. lum iuxta ordinem, ritumq; Melchiſedech: ſacerdotem
eſſe, ſuoq; munere fungi? At de iis, cum de ſacerdotio
egimus CHRISTI: dictum eſt ſatis.

Verum ut rem attinet: etſi conſtanter, confitendũ eſt CHRISTVM, panem uinumq; obtuliſſe Deo, quando in cruce, ſuam obtulit carnem & ſanguinem, eò quòd illa panis eſt uitæ, & hic calix ſalutis æternæ: etſi indubie aſſerendum, in cœna, ſacroſanctum altaris inſtituens ſacramentum, ſub ſpeciebus panis, ſuum claudens ueraciſsimum corpus, panis ſubſtãtia, in illud, diuina uirtute, mi E
roq; ac ſupernaturali modo, noſtroq; incomprehẽſo ſenſu, conuerſa tranſubſtantiataque: & ſub ſpeciebus uini, ſuum pariter recondens ſanguinem, uini ſubſtantia, haud diſsimili uirtute, modoq; in illum tranſmutata, uolens mandanſq;, itidem, ſed à ſacerdotibus, ad idq; muneris, ſpecietim electis, initiatiſq;, per omnia fieri, & in auguſtiſsimum, expiatoriumq; pro peccatis ſacrificium, in eccleſia, non modo paſsim confici, ſed &, ut docent patres, mirifice immolari, ut ampliter proſequimur ſupradicto loco: in præſentia tamen, CHRISTVM in Melchiſedecco cognoſcimus, ut Abramo, eiuſq; trecentis uernaculis, è prœlio, parta uictoria, onuſtiſq; quattuor re- F
gum ſpoliis, redeuntibus, eiſque decimas offerentibus, occurrentem: panemq; & uinum, in Dei gloriam conſecrantem, Abramumq; & ſuos excipientem, benedicentem, conuiuiumq; parantem.

Qua de re, attendendum, Abramum uernaculoſque
Ioan. 21. ſuos, omnes hoc in loco, complecti electos: qui cum à CHRISTO, in duos, aliquando diſtribuantur ordines, ouium inquam, agnorumq;: maiorum ſcilicet, et minorum: patrum, et fide ab illis deſcendentium: haud dubiũ, in Abramo, qui pater eſt credentium, maiores patreſq; noſtros adumbratos: & trecenis uernaculis, minores expreſſos, tripliciq; ex lege coactos: qui et iuxta ea, quæ de

trino,

A trino, deq; centenario, attacta ſunt numero, myſterio, non ſine ratione quadrant. Cum ergo, ad plenum, ii erunt potiti uictoria (quod indubie in calce erit ſæculi, quando electi, Pauli reuelatione, occurſuri ſunt CHRI- 1. Theſ. 4.
STO: quandoquidem eo in tempore, omnes mundi poteſtates, non ſolum, erunt repreſſæ, ſed prorſus extinctæ: immo ut ſcabellū, CHRISTI ſub pedibus, conſternatæ: quæ haud inconcinne, quattuor denotantur in regibus, uel propter tot præcipuas, mundi monarchias, Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Romanorum, quæ nunquā electis, non fecere negocium, immo et bellum, illos nō tam perſequendo, quàm in eos, immaniter debacchādo:
B uel propter quattuor Angelos, uel potius Cacodæmones, quibus permiſſum eſt, ex totidem mundi angulis, nocere terræ mariq́; cum omnibus, quæ in eis ſunt: uel quia tali numero, propter quattuor mundi partes, omnes complexæ ſunt, huius ſæculi poteſtates, furiæ, tyrannicæq́; Sathanæ uiolentiæ) Cum iis inquam debellatis, tum Abramo, tum uernaculis eius, è prœlio reuertentibus, non ſolum ii occurſuri ſunt CHRISTO, ſed & CHRISTVS uenturus eſt obuiam eis: ut & Apoſtolus docet. 1. Theſ. 4.
Cui etſi decimas dabunt, ut ſummo ſupremoq; ſacerdoti fatebuntur nihilominus, omnia tum trophea, tum ſpolia, ad illum, ut bonorum omnium pælagus, oceanumq́;
C pertinere: ſuaſq; palmas, coronaſq; in illum reiiciendas eſſe, qui uim præſtat, largiturque triumphos, omnibus militibus ſuis. Vnde & in Apocalipſi, coronæ ſanctorum ante ſedem proiiciuntur CHRISTI: ut qui alligauit Sathanam, ſtatuam regnorum confregit, et quamuis mundi perdomuit poteſtatem, ac ſua ſub ditione reduxit. Cap. 4. Luc. 11. Dan. 2.

Et quanquam obuiam ueniente CHRISTO, decimiſq; receptis, reliqua relinquerentur Abramo, ſuiſq; uernaculis, præter animas, quas adduxerant: eò quod electi, cuius uolueris miniſterio ſaluati, iure ſunt CHRISTI, non modo, quia ſibi à patre donati (en pueri mei me cum, quos dedit mihi dominus) non modo, quia ſuo cruore redempti (non corruptibilibus, auro & argento, Eſa. 8. Hebr. 2. 1. Pet. 1.

ſed

1.Pet.1. ſed ſanguine agni, redempti eſtis) ſed & quia ſui corpo- D
ris membra: ſine quibus, foret inabſolutus, & ueluti ſe
Eph.1. miplenus, ſicut non nunquam Apoſtolus notat: Abram
tamen rem detrectat, ut qui agnoſcit, totum præmium,
omnemq; mercedem, non in ſpoliis, magnificisq; meri
torum conſiſtere ſupellectilibus, ſed in Deo uero, &
eius unigenito, CHRISTO IESV: abſit, abſit à me, ut
ditandi gratia, militatus ſim tibi, & non ut obſequerer,
tibiq; unice, tuiq; gratia, qui omnium dignus es ſeruitu
te, inſeruierim, moremq; geſſerim: etſi non diffiteor,
non nullos ex uernaculis, corde commotos, nempe mi
nores, ad tibi parendum, in ſeruiendumq; inclinatos, pro E
Pſal. 118. pter retributionem.

Quòd Melchiſedech, offerat panem, itidem & uinum:
innuit (hunc continuando ſenſum) quod electis CHRI-
STO præſentatis, cœleſtibusque excipiendis tabernacu
lis, paratæ ſunt, agni nuptiæ: de quibus, tum ampliter
Cap. 19. in Apocalipſi, tum & non ſemel, in Euangelio. Quibus
Matt. 25. Luc. 12. & diſpoſuit, dum nobiſcum ageret, ſicut & diſpoſuit ſi-
& 22. bi pater, ut ædere nt, biberentq;, ſuper menſam ſuam:
in regno ſuo. In qua menſa, niſi foret ille ſuauiſsimus
panis, & ille, terfælicisſimus potus, ambroſia, nectarq;
Prou. 9. cœleſte: non prouocaret, urgeretq; eos: Venite come-
dite panem meum, & bibite uinum, quod miſcui uobis: F
Cau. 5. Nec teſtaretur ſponſa, cuius aguntur nuptiæ: Comedi
fauum, cum melle meo, & bibi uinum, cum lacte meo.
Offert inquam, CHRISTVS, tum panem, uinumq; Deo:
quoniam tum maxime, fructus apparet, ſuæ mortis, cum
in omnibus, non tam luceat, quàm uberrime, abſolua-
tur electis: quin & in omnibus creaturis, cum omnia
ſint, tunc temporis, innouanda, recapitulanda, & in
omnes excellentiæ cumulos promouenda. Offert inquã
panem, & uinum: quia offert ſeſe, in honorem Dei, &
gloriam ſui. Offert, at non ſub inuolucro accidentium,
ut modo facit, in altari: ſed palam, cum omnia, facie
1. Cor. 6. ad faciem, ſint uidenda, fruendaq;: ut & Apoſtolus do-
cet. Ergo Beati, qui hunc ædent panem, & hunc bibent
pocu-

A poculum: ad CHRISTI menſam, in regno ſuo.

De circunciſione pauca: tum quia typus eſt notorius, Circunciſiõnis excutitur typus.
tũ quia per nos, ad Romanos excuſſus. Fatentur omnes,
figuram extitiſſe baptiſmi: non ſolum, quia ſicut iſte:
quædam eſt proteſtatio fidei, CHRISTI recepti, & ſti-
pulatio, qua aſcribimur, nedum militiæ ſuæ, ſed & a-
ſtringimur legi gratiæ: ita & illa, quædam fidei erat aſſer
tio, CHRISTI uenturi, aſcriptio familiæ Abrahæ, & pro
teſtatio aſtringendi ſe legi ſcriptæ, ut Apoſtolus docet: Gal. 3.
uerum & quia, ſicut in circunciſione, pelliclua, ampu-
tabatur membri, in quo maxime, uis carnalis ardet ap-
petitus: ita & in baptiſmo, non nihil carnalis detrahitur
B cõcupiſcentiæ cordis, corporiſuè peccati, ut Apoſtolus Col. 2.
loquitur: propter quod, in baptizatis, qui exiſtunt ſub
gratia, etſi non prorſus, corpus eſt deſtructum peccati,
eo tamen pacto attenuatur in eis: ut ſi uelint, poſsint Rom. 8.
non ſeruire peccato, aut illi, ſuis in concupiſcentiis obe
dire. Adde, quod ſicut illa, cultro perficiebatur lapi-
deo, ita et hic, CHRISTI perficitur uerbo, quod uim Heb. 4.
habet, ancipitis gladii, et lapidei: cum CHRISTVS, ſpi
ritualis ſit petra, pro ut ſcripſit Apoſtolus. Perficitur in 1. Cor. 10.
quam uerbo CHRISTI: quo dictum eſt. Euntes baptiza Matt. 28.
te omnes, in nomine patris, et filii, et ſpiritus ſancti:
nam eo accedente, ad elementum, fit, ut Auguſtinus
C dixit, ſacramentum. Et Paulus. Per lauacrum aquæ, in Eph. 5.
uerbo uitæ.

Præter id, quod et circũciſio, in eo conficiebatur mem
bro: quo et peccatum contrahitur originale, et CHRI-
STVS, per generationis ſeriem, naſciturus erat ex patri
bus, cum ex illis eſſet profectura Virgo, et pater putati-
uus Ioſeph: ergo et CHRISTVM, non modo ſuggerebat
eſſe uenturum, ſed et originis peccatum, deleturum:
et maxime octauo, quo circunciſio celebrabatur die:
hoc eſt, in regeneratione poſtrema, in qua et baptiſmus
ultimum ſortietur effectum: peccatum nedum prorſus,
amouendo ab anima, ut factũ erat, in renatis, in uita præ
ſenti: ſed et à carne, omnibus ſuis cum reliquiis, quo-

1. Cor. 15. niam non ſolum corruptibile, tum induet incorruptio- D
nem, et mortale induet immortalitatem: ſed et mors, omni cum ſatellitio, abſorbetur pœnitus, in uictoria. Denique circuncifio, credita eſt Abramo: non ſolum quia pater credentium, ſed & quia iuſtus, iuſtitia fidei: eo quòd fidei efficacia, quæ operatur per delectionem, ſicut in illo, in carne erat facta præciſio: ita & in corde, erat imminuta concupiſcentia, quæ primam, fidei iuſtificationis, complectitur partem: ut ampliter, ad Epheſios & Romanos excuſsimus. Ergo circũciſionis typo, quot, quantaq; uelentur arcana: ex iis, & illis (ſiquis uelit) congerere, facile eſt. Dummodo, et impoſitio adiiciatur nominis: quod & pariter fit in baptiſmo, admonens procul E
dubio: non modo qui rite, eò fuerunt temporis circunciſi, ſed et qui nunc, rite ſunt baptizati: nomẽ dare CHRISTO, ſed et ab illo cognoſcendos eſſe ex nomine: quin et in libro exarandos uitæ, et eo pacto (ni abire uelint retrorſum) ut non deleantur ex eò.

De typo Sodomæ, & Lotthi. Sed iam typum aggrediamur Sodomæ, Lotthiq;, conſiderantes, quòd etſi illa non reiicitur interpretatio, qua forſan illarum combuſtio ciuitatum, ad poſtremam poſſet, mundi referri conflagrationem: placet tamen, rem hunc in modum exponere, et alio ex capite, aliquod CHRISTI myſterium haurire. Ergo Sodoma, Gomorrhaq;, et reliquæ combuſtæ ciuitates, typũ gerent in præ F
ſentia Synagogæ, ſicut et Eſaiæ primo, et Hieremiæ uigeſimo tertio: et Loth inde erutus, figuram præſeferet credentium, qui ueluti ſemen, reliquiæq; ſanctorum patrũ, Deoq; acceptorum Prophetarum, illius ab incendio erepti ſunt. Et ut res ſit illuſtris, nemini eſſe debet obſcurũ: quòd ſicut in ſcripturis, idololatriæ crimen, nonnunquã dictum eſt fornicatio, ut Iudicum ſecundo, et octauo, nonnunquam adulterium, ut Matthei duodecimo, ac ſextodecimo: et præſertim cum ſermo eſt de Synagoga, ut quæ à Deo, erat nedum promiſſa, ſed fide deſponſata, et quodam pacto, CHRISTO, uti ſponſa coniuncta: et à Moſe, non ſecus, ac à paranimpho, amicoq; ſponſi, le-

A gis ſtimulis, ad illius amplexus, aſsidue concitata: integram illi debuit ſeruare fidem, nulloq; pacto, alium quouis modo cognoſcere, aut uelut ſcorto, adulteraq;, alteri copulari, uel in amplexus extendi: ita & illud nunquã ſatis execrandum facinus, quo non ſolum, CHRISTVM renunciauit ſponſum, eiusq; inſectata eſt Euangelium, ſed & illius calumniata eſt uitam, & tandem operata eſt mortem, flagitio, criminiq; aſsimilatur Sodomæ: tum ob grauitatem (Maior eſt effecta, populi mei iniquitas, Tren. 4. peccato Sodomorum: & remiſsius erit Sodomis, quàm Matt. 10. Euangelium, CHRISTVMq; non recipientibus) tum ob Eſa. 3. impudentiam (Peccatum ſuum, quaſi Sodoma prædica-
B uerunt, & non abſconderunt) & communem fere, omnium infectionem (Niſi dominus exercituum, reliquiſ- Rom. 9. ſet nobis ſemen: quaſi Sodoma fuiſſemus, & ſicut Gomorrha, ſimiles eſſemus). De iis, & Eſaias. Væ genti Cap. 1. peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis: dereliquerunt dominum, blaſphemauerũt ſanctum Iſrael, alienati ſunt retrorſum. Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à planta pedis, uſque ad uerticem, non eſt in eo ſanitas. Et ſubdit. Audite ergo, Principes Sodomorum: & auribus percipite, populus Gomorrhæ.

Ergo hanc ad Sodomam Gomorrhamque: quin & ad
C Penthapolim, hoc eſt, ad Synagogam perditam, in illis quinque umbratam ciuitatibus, uel potius latronum ſpeluncis: ut quæ non ſeruabat legem, ſed cædibus ſcatebat ac rapinis: acta re uera quinque ſenſibus, etſi agi ſe ſimulabat, quinque libris Moiſis: Præter id, quòd & in quinque legitur diſtributa claſſes, quando opprimere Acto. 7. molita eſt prothomartirem (nempe Libertinos, Alexandrinos, Cirenenſis, Cilices, Aſianos) Etſi Deus CHRISTVSq;, frequenter miſerit nũcios, patres, prophetasq;, etſi ſuã ob prouidentiam, iuſtum Loth, multos inter eos, ducere inſtituerit dies, ſi forte, eius tum exemplo, tũ correctione, reſipiſcerent: Nihilominus, ſicut illos occiderunt: ut in eos, dominus obiicit, ita & hunc, iniquis ex- Matt. 24. 2. cap. 2.

carnificauerunt operibus, ut Princeps Apoſtolorum tra- D
dit. Demum, ut nihil non tentaret, crebreſcente ſuorũ
ſcelerum abominatione, eorumq́; tum fœtore, tum cla-
more, ad cœlum ſe uſque tollentibus, deſcendit CHRI-
STVS: iſq́; duobus cum comitibus, eoq́; pacto, quo ſe
Gen. 18. oſtendit Abramo, & tribus ex Apoſtolis, in monte Thā-
Matt. 17. bor. Alter erat Moſes: eo quòd ad ſynagogam, nõ uenit
ſine lege: non ſolum, quia Moſes, de illo, haud ſemel te-
ſtimonium tulit, ſed mandauit, ut illum uenientem exci
Act. 3. perent, ſicut & Petrus atteſtatus eſt. Præter id, quòd
Matt. 19. non uenit legẽ ſoluere: ſed eam, uel ad apicem, unumq́;
iotha, in omnibus adimplere. Reliquus erat Elias: nec
immerito, cum omnes de illo atteſtentur prophetæ: & E
Act. 10. Ioannes illum, præoſtenderit digito, quo nullus pro-
Matt. 17. pheta maior: qui & in ſpiritu erat Elias, ſicut & domi-
Luc. 1. Ioan. 8. nus docet.

His comitibus, ſe oſtendit Abramo: quoniam cum ip
ſius agnouit, uiditq́; diem, & gauiſus eſt: uidit agnouitq́;
diuina reuelatione, illum non ſolum prænunciandum à
lege, & prophetis: ſed & finem ſcopumq́; fore, ad quem,
omnis ordinaretur lex, & prophetæ. Idq́; dum ad ilicem
conſiſteret Mambrè: hoc eſt, dum illius arboris potire-
tur umbra, quin & frueretur fructibus, qui perſuaues ſunt
Cap. 2. Sponſæ, ut gloriatur in canticis. Vbi & Elias pane refe-
3. reg. 19. ctus eſt cineritio, & aqua potus perdulci: angelo nedum F
admonente, ſed miniſtrante. Nempe, ad umbram cru-
cis: quoniam & ſi ilex ubi ſedit, ilex fuit Mambrè, rebel
lis inquam hominis (ita quidem redditur uox) eò quòd
primus homo, id promeritus eſt ſupplicii: nihilominus
poſtquam in cruce extenſus eſt nouiſsimus homo, lignũ
Philip 2. redditum eſt obedientiæ: & quia CHRISTVS eam tulit,
ut obediret patri, & quia electi, propenſo illam ample-
Rom. 8. ctuntur corde, ut non abſimiles inueniantur CHRISTO.
Ergo hanc iuxta ſententiam, nõ eſt obſcurum: quòd etſi
Abramus tres uidit, etſi omnibus refectionem parauit:
unum tamen coluit, & ueneratus eſt. A quo & Iſaac ſpõ
ſionem habuit: nec mirum, cum & illius in parabolam,
cum

A eum (ut ſcripſit Paulus) acceperit, tenueritq́;. Oſten- Hebr. 11.
dit ſe, & cum eiſmet, Petro, Ioanni, Iacobo: ſed diuina Matt. 17.
perfuſum luce: quoniam illis, uti primis eccleſiæ colum- Gal. 2.
nis, maxime debuit innoteſcere: ac coram teſtibus, om
ni exceptione maioribus, ſuam decuit gloriam decla-
rare, ac unicum Dei filium, eſſe ſeſe, patris aſſertione
ſtabilire.

Deſcendens ergo Sodomam, ad ſceleſtem, impiumq́;
uenıens Hebræorum populum: etſi non fuit deſtitutus le
ge, quoniam & ſub lege eſt factus, eamq́; tulit & abſol- Gal. 4.
uit: non deſtitutus oraculis, quoniam omnes (ut dictum
eſt) de illo teſtificabantur uates: quia tamen non uenit Acto. 10.
B periculum facere, an tranſgrederentur legem, haud igna
rus, quòd illam non ſeruabant, quin & ſuas ob traditio-
nes, contemnebant: non periculum facere, de prophe- Matt. 15.
tis, certo ſciens, quòd non credebant eis (domine quis Rom. 10.
credidit auditui nòſtro?) quin & inſectabantur ad necē
(Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis prophetas: & in Matt. 24.
parabola uineæ, alii leguntur cæſi, alii lapidati, alii occi- Luc. 20.
ſi) Sed uenit, ut extremum ſumeret experimentum, con
trectaretq́; ipſo facto: an ad ſummum eorum aſcendiſſet
iniquitas, & per hoc, an tandem reciperent, uel palam
floccipenderent ſeſe. Ergò non fuit opus, ut illis cum
comitibus, ſe oſtenderet eis (tametſi nulli, res non pa-
C teſceret: poſſentq́ue omnes, ſine multo negocio, illum
tum ex operibus, tum ex ſermonibus, et legis, et prophe
tarum, eſſe dominum animaduertere) præſertim, cum
non uenerit, ad ſubiiciendum homines legi, ſed eximen
dum eos à lege: non ad perſuadendum oracula, de CHRI
STO uenturo: ſed explendum abſoluendumq́;, quod fue
rant uaticinati de illo (præter id, quòd lex et Prophetæ;
uſque ad Ioannem: præter id, quòd Elias officium abſol Matt. 11.
uerat in Præcurſore, et Prophetarum claritas; Sole non Luc. 16.
uideretur præſente) ſed ut ſe oſtenderet in ſeſe, et ob id,
ut ſe Deum manifeſtaret et hominem, uel Deum patrem
eſſe, cum illo: et maxime cum uenerit, ad poſtremum pe
riculum ſumendum, de fide: quæ indubie, complectitur
Deum

Deum, & CHRISTVM, ſicut ſcriptum eſt: Credite in D
Ioan. 17. Deum, & in me credite. Ergo, non eſt obſcurum: cur etſi tres uidit Abramus, duos tamen, & uidit, & recepit Lotthus. Cum enim, & uiſio, & receptio, de quibus ſermo, opus ſint fidei: ut quæ uidere nos facit, quæ ſine fi-
Ecc. 3. de, uideri non poſſunt (nam plura per illam, ſupra ſenſus credimus) & in cordis admitti domicilio, quæ uel mundus, non capit (nam & fide CHRISTVS, noſtris moratur
Eph. 3. in cordibus) haud dubium, quòd ea, quæ illum, Deum manifeſtant, & hominem, ab electis, credentibusque ex Iſraelitis, non caſu, duobus (ut ſic dixerim) in uiris, agnoſci, complectique. Præter id, quòd & ad Deum, & E
CHRISTVM extenditur: atque his in duobus, totam fidei ſummam contineri, compertiſsimum eſt.

His domum cordis ingreſsis, ibiq; recreatis (nam ſi-
Apoc. 3. quis aperuerit CHRISTO, ingreſſus, cænat cũ eo) mox rumor excitatur, in ciuitate; eo quòd Apoſtolis, aliisq; CHRISTO ſubſcribentibus, Sathanæ ſatellitium, quod perfida euaſerat Synagoga, & tumultuari, & omnia nituntur, commiſcere (teſtis eſt Euangelium: teſtis & Apoſtolorum acta) ut nullum, non mouendo lapidem, omnesq; expendendo uires, uel CHRISTVM (ſi daretur) confundant, eiusq; Euangelium calcent, uel ſaltem, electorum ex corde, illum detrahant, uel proturbent. Quare Lot- F
thi circundata domo, tam ingentes, adhibuere conatus, ut uiribus ponderatis humanis: haud longe erant ut frangerentur fores (ſiquidem CHRISTO credentes, nedum eiecerant de Synagoga, ſed & immanibus laceſſabant cõuiciis: quin & inſectabantur minis, uerberibus, necibus.
Matt. 11. & 12. Præter id, quòd & CHRISTVM calumniabantur ebrium:
Leu. 11. publicanorum amicum, magum, & in Beelzebub fauore, Dæmones expellere, eiicereq;. Et quanquã ea propter, non terrerentur electi, immo & coram obſiſterent, etiã intactis filiabus oblatis, hoc eſt, ſuis ſanctis probisq; obiectis operibus: ut qui CHRISTI poteſtate, eorum curabant infirmos, depellebant Dæmones, regnum impartiebantur cœleſte, nunquam illos, ad reſipiſcentiam, cũ

uita

A uita, tum doctrina, non prouocantes, urgentesq;: quos & exploratum erat, non eſſe magos, non peccatorum amicos, non pſeudodoctores.

Ergo eorum in operibus, ſuam poterant, moderari libidinem, inſanosq; coercere furores: quin & ex illis deprehendere, quòd ſi CHRISTVS eſſet impius, ſi Deo ingratus, eius aſſeclas, non alio fauore fultos, tam egregia, tamq; mira operari, non poſſe facinora. Ergo fatendum illis, adeſſe digitum Dei: fatendũ tempus adueniſſe Meſſiæ, Danielis abſolutas hebdomadas, ſceptum ereptum è familia Iudæ, cum Herodes regnum moderaretur in Hieruſalem, qui erat alienigena. Verum iis non permo- Exo. 3. Dan. 9. Gen. 49. Mat. 2.

B ti, etſi CHRISTVM agnóſcerent hæredem eſſe, Dei tamen iudicio, ſunt cæcitate percuſsi, ſua illos obcæcante malitia: propter quod, & in illum uoluerunt coniicere manus, illum tentauere confundere, & demum cruci ſuſpendere: cum exiſtimantes eradicare, ac eo pacto, illius hæreditate potiri. Et tamen longe factum eſt ſecus: quoniam mali, ſunt male perditi, & non modo Meſsiæ deſtituti ſunt principatu, ſed & igne ſunt conſumpti de cœlo. Matt. 21.

Ergo extracto Loth, hoc eſt, ſegregatis è Synagoga Apoſtolis, aliisq; fidelibus, (nempe qui nedum primitiæ erant, ſed baſes eccleſiæ) una cũ uxore, ac filiabus: mandatum eſt, ut aſcenderent montem, ſeq; ſaluarent, nul-

C lam ob rationem reſpicientes retro. Verum progredientes, uxor poſt tergum reſpiciens, in ſtatuam uertitur ſalis: ſed reliqui, Segor ingreſsi, fuerunt incolumes: domino pluente ſuper Sodomam, aliasq; ſceleſtes ciuitates, ignem de cœlo. Nam & CHRISTI diſcipuli, in Loth adũbrati, non modo, quia interpretatur, uel colligatus, innuens illos charitate reuinctos, uel inuolutus, præſeferens, quòd theſauros cœleſtis gratiæ, in uaſis reuoluebant fictilibus, hoſtibus operientes eos, paupertate, miſeria, ærumna, afflictione, ut aliquãdo refert Apoſtolus: 2. Cor. 4. ſed & quia Apoſtoli, fidelesq;, ad montem ſe conferunt diuinæ bonitatis, non modo contemplantes, ſed & ſuſpirantes, ad ea, quæ ſurſum ſunt, abſcondunt tamen

ſe

ſe, in Segor; quod, interpretatur, parua, quia ſub ma D
nu humiliant ſe perpotentis Dei: ubi non tantum ſunt incolumes, ſed & ab omni proteguntur aduerſitate, quin & ſeruantur, non ſecus, ac pupilla oculi: nec enim Deus aliis ita fauet, ſicut humilibus corde, ad ſuaq; præcepta trementibus, ſicut & oraculum monet.

Eſa. 66. Rom. 9. & 11. Vxor comitans naturalem, ni fallor, affectum exprimit ſuæ gentis: de quo & Apoſtolus. Optabam eſſe anathema à CHRISTO, pro fratribus, qui mei ſunt cognati, iuxta carnem. Hunc quidem circunferebant ſecum, quia natura ſubminiſtrabat eum: & eo quidem impetu, ut aliquando uerſi uiderentur retro: cùm non raro indefeſſo niterentur ſtudio, illos ad æmulandum prouocare, & ali E
quos ſaltem, ad ſalutem compellere. Hinc ad tempus, Acto. 16. & 21. & 15. ſunt permiſſa legalia: hinc Thimotheus, eſt circuncifus, Paulus attonſus, & præceptum, ut abſtinerent, à ſuffocatis, & ſanguine. Et quanquam affectus iſte, foret à Deo permiſſus: quanquam non nihil forſan, imperfectionis, uideretur habere: tamen quia lex, lata erat, à CHRISTO, & ut ad illum perduceret inſtituta: non modo, cum honore potuit tumulari, ſed & ut occaſio ſalutis, in quibuſdam, ſine offenſione permitti.

Verum quod in ſtatuam uertitur ſalis, ſtuporem, ni fallor, oſtendit: quo ſuæ gentis affectus, in Apoſtolis, occupatus eſt. Dum ſecum conferunt, hinc pollicitatio F
nes patrum, & beneficia præſtita illi populo, inde reprobationem, ac Synagogæ combuſtionem, igne deſcendente de cœlo, eiusq; loco, eccleſiam ſubrogatam ex gentibus, quæ erant atheæ, ſine promiſsione, & peculiari beneficio: tamen quia boni omnia conſulunt, certiores facti, quod Deus eſt uerax, & nos fallere nequit, etſi patiuntur extaſim, uertunturq; in ſtuporem, id tamen non eſt ſine ſale: immo eſt ſtupor, extaſisq; ſalis, quia ſtupor extaſisq;, ob immenſam ſapientiam Dei. Qui etſi uidetur, nonnunquam à pollicitatione recedere: id accidit, ex tenebris noſtris, qui minus attendimus, quod non omnes qui ſunt ex patribus, ſunt ex patribus: ſicut nec omnes

A omnes, qui ex Abramo ſunt nati, eius reputantur filii, ſicut & Apoſtolus docet. Ergo haud mirum, ſi eam regionem, ut extabat oraculum, deuorant alieni, ſi illius deſolatæ ſunt ciuitates, ut in uaſtitate hoſtili: cum populus fuerit duræ ceruicis, Deo rebellis, & dignus, ut non ſolum percuteretur cæcitate, & aggrauaretur auribus, cordeq́; : ſed & quòd daretur in reprobum ſenſum, igne plectendus de cœlo: hoc eſt, diro Dei iudicio, cogendus tandem faſciculis, & igni tradendus perpetuo. Rom. 9. Eſa. 1. Matt. 13.

Quòd duæ filiæ Loth, cum in æbrietatem uerterint, profundoq́; ſomno occúpauerint, ut ſecum coeuntes, ſemen ſuſcitaretur patri, ſacramento non uacat: quod B & duobus modis interpretor. Altero, ut ambæ filiæ, duas referant, actionum Apoſtolicarum, claſſes: & quod in prouectiori, ea adumbretur, quæ pertinet ad doctrinam, & in iuniori, quæ pertinet, ad miracula. Et ſicut à ſpiritu proficiſcuntur ſancto, ita & profectæ reuerti habent ad eum: ut uberius hauriant, ac eum, à quo dimanant proxime, cumulatius repleant. Ergo ſicut Apoſtolis, Sanctus largitus eſt ſpiritus, ut in illas prorumperent actiones, & ea quidem ubertate, ut cenſerentur ebrii, non modo, uariis loquentes linguis, ſed & narrantes mirabilia Dei, nec non, in ea paſsim prorumpentes prodigia, quæ acta continent Apoſtolica: ita & per illas C tandem, in eoſdem, uberius habent redundare, quin & tanta copia, illos obruere: ut eos, carnis iudicio, conſtituant, non tam ebrios, quam inſanos. Vnde & Feſtus: Inſanis Paule, tametſi ſobrie loqueretur. Et Petrus. Nō ut putatis, ii ebrii ſunt: cum hora ſit diei tertia. Et ibant gaudentes, à conſpectu concilii: quia digni habiti ſunt, pro CHRISTO, contumelias pati. Ergo Loth filias, uinum propinare patri, egregias eſt, Apoſtolorum actiones, ſpiritum in illis augere: & non ſecus, ac ebrios, inſanosq́;, mundum & quicquid in eo eſt, floccipendere: immo & cum Paulo, perinde ac ſtercora reputare, & præter hæc, etiam ſomnum inducere: quandoquidem, tum propter doctrinam, tum propter miracula conſequentia Acto. 26. & 2. & 5. Philip. 3.

fere omnes interfecti ſunt. D

Verùm, non propter hoc, filiis ſunt orbati: quin & ex priori, doctrina ſcilicet, ortus eſt Moab: cum multi ex
1.Cor.1. illa regenerati ſint Gentium, qui ſapientam, Paulo atteſtante, requirunt diliguntq́; : & ex poſteriori, miraculis inquam, natus eſt Amon, quoniam ab ea, nonnulli conuerſi ſunt, ex Hebræis, qui petunt ſigna, & mouentur miraculis. Et ut myſterium ſplendeat: recolendum Loth filias, uinum propinaſſe patri, at non in Segor, ſed in monte, idq́; in ſpelunca: inſtrutus, quòd etſi Apoſtoli, primitiæq́; eccleſiæ; in Segor, hoc eſt, in parua ſui (ut dicebatur) exiſtimatione, & humili ſubiectione Dei, qua & ſe, & omnia, illius reponebant in manibus, uber E
tate potirentur ſpiritus, ſecundum quod peculiares erãt homines, ſibi ſuæq́; attendentes ſaluti, etſi deſtituti non eſſent dono ſapientiæ, & fidei (ni fallor) miraculoſæ: tamen ut lux dati ſunt mundo, & ſal terræ, ut facti arie-
Mat.5. tes gregis domini, & præſules, ac fundamenta reipublicæ CHRISTI, longe ampliori, longeq́; opulentiori, donati ſunt ſpiritu: & hac de ratione, montem debuere conſcendere, hoc eſt, in perfectionis, gratiæ, euangelicæq́; uitæ apicem eleuari, ſubſtolliq́;: ut quod præſtitiſſent opere, frugalius euangelizarentur uerbo, ſicut &
Eſa. 40. ſcriptum eſt. Super montem excelſum aſcende, qui euangelizas Syon. Et prius CHRISTVS orſus eſt facere: & F
Acto.1. deinde docere. Et Apoſtolus. Sic pugno, non quaſi ae-
1. Cor. 10. rem uerberans, ſed caſtigo corpus: ne forte prædicando, reprobus efficiar. Et quoniam miſsi ſunt, ut agni inter
Luc. 10. lupos: & certum eſt, crucem nunquam Euangelio, non annexam: haud mirum, ſi in illos, furiæ ſunt debaccatæ ſathanicæ: ſi hinc, inde, ſubortæ perſecutiones, ut non
Matt.10. ſolum, illis opus foret, de ciuitate aliquando fugere, in ciuitatem, ſed & abſcondi, latereq́; in ſpeluncis: quanquã & ſpelũca, hoc in loco, poſsit denotare carcerem, in quem non raro, erant detenti: uel, quod magis placet,
2. Cor. 7. & 6. anguſtiis uallatos eſſe, quoniam ut refert Apoſtolus;
1. Cor. 15. non modo foris erant pugnæ, & intus timores: ſed & ten

taban-

A tabantur à dextris, affligabantur à ſiniſtris, exponebantur beſtiis, & nullo non petebantur ex latere.

Verum quia, ſicut CHRISTVS, illuſtrior fuit in cruce, ſplenduitq; doctrina, ac miraculis rutilantius: ita & aſſeclæ; & præſertim Apoſtoli, in perſecutionibus, magis euaſere conſpicui, ut conſtat ex actis, ac probatis eorum hiſtoriis. Ergo cur illuſtriora facta: uberior non comitabitur ſpiritus? Quid ſi euaſerunt ebrii: ſi obdormierunt in domino? Ergo, ſi eo in tempore, redditi ſunt, in actis candidiores lacte, & nitidiores, ut ſcribitur, ebore antiquo: cur & fecundiores non erunt, in filiorum procreatione? Et Moabitæ, qui interpretantur, ex patre, referunt, ut dicebatur, gentes: non ſolum ratione prætacta ſed & quia, eo ſunt direpti ex patre, ad cuius uoluntatem tenebantur captiui. Erant enim, ſub ditione Sathanæ, qui pater, omnium eſt infidelium, qui antequam ex lauacro renaſcantur regenerationis, in uerbo uitæ, ex illo nati ſunt: nempe quia uel ex ſanguinibus, uel ex uoluntate carnis, uel ex uoluntate uiri, prout Euangelium docet. Ammonitæ uero, qui filius, mei interpretantur populi, credentes exprimunt, ut dictum eſt, ex circunciſione: quippe qui, ex populo olim Dei, originem ducunt. Illi prius ſunt orti, quia Gentes, Iudæos, tempore præuenerunt, in fide: etſi Iudæi, in calce, Gentes, præceſſuri credantur, in donis: ut Paulus præſefert. Vnde & in preſſuris redactis Apoſtolis, multi crediderunt, ex Gentibus: & in perſecutione gentium ab Antichriſto, multi conuertentur ex Iſraelitis: & ſic erunt primi nouiſsimi, & nouiſsimi primi, uti dominus tradit.

Tren. 4.
B
2. Thi. 2.
Eph. 5.
Ioan. 1.
C
Rom. 11.
Matt. 20.

Reliquus interpretandi modus, animaduerſionem exigit: quod etſi Apoſtoli, multos, innumeroſq; populos, ſubdiderunt CHRISTO: non omnes tamen, ut par fuit, perſtiterunt in fide, ſicut ex eorum conſtat epiſtolis. Quare, etſi omnes, per eos conuerſi, eorum ſunt filii (nam per Euangelium, dicit Paulus, ego uos genui) non omnes tamen ſunt maſculi, ſed ſunt, & non paucæ, fœminæ: eo quod multi, ſunt imperfecti & quodã pacto 1. Cor. 4.

moſtroſi (fœmina enim, eſt uir, ut inquiunt, læſus) Et D
quoniam utroque ex populo, fuere conuerſi: haud mirum, ſi & ex utriſque, ſunt & fœminæ generatæ: & maior quidem, ex Hebræo, minor uero ex Gentilitio. Ergo etſi gradientes cum Apoſtolis, ſunt ereptæ, de Sodoma, igneq; diuinæ uindictæ: etſi dum cum eis in monte erudicionis uerſarentur Euangelicæ, laterentq; in ſpelunca humilitatis, fuerint ſaluæ: cum tamen nixæ ſunt ſapere plusquam oportebat ſapere, & proprio innitentes ſenſui, patrem, molitæ ſunt, poto uino, ad ebrietatem, ſomnumq; deducere (aliàs peſſum ire, raputantes fidem, prolemq; Euangelii) execrandum admiſere piaculum, remq; pernefariam operatæ ſunt. Siquidem orſi ſunt nonnulli, E
ſuos ſacris admiſcere ſenſus: putantes, quòd ſi doctrina Apoſtolica, ſcientia reſpergeretur humana, & ſibi, celebre aucupari nomen, & conſultò hominum promouere ſalutem: haud attendentes, quòd non ſolum, humanæ non proſunt ſapientiæ uerba, ſed & quòd inanis, ſtultaq;
1. Cor. 3. eſt apud Deum, omnis ſapientia mundi.

Ergo dum ſuæ inuentionis, ſuiq; ſenſus poculo, non modo Euangelium, credunt reſpergendum, ſuisq; inuentis inebriandum, ſed & ſuis profanis, inhoneſtisq; uotis ſupponendum (præter id, quòd Euangelium, non tã friguit, quàm elanguit, iacuitq; ueluti derelictum) hæreſes, ſunt ortæ, quamplurimæ, maxima cum animarum iactura: immo & miſerando, etiam fidei præcipitio. Et F
maior quidem filia, eos refert, qui ex Hebræis pſeudo euaſere Chriſtiani, legalibus reſpergentes Euangelium, & umbris obſcurantes ueritatem, de quibus frequenter Apoſtolus: minor uero, qui philoſophiam, inanisq; nominis, afferunt plus æquo ſcientias, quæ ingerunt, non nunquam luci tenebras, quin & laqueos tendunt electis, ut ſi poſſent depredarentur eos. Ergo iis duabus puellis, duæ hæreticorum, ortæ ſunt turbæ: & in Moabitis hæretici, ex Hebræis, & in Ammonitis, ex Gentibus. Illi ſunt orti ex patre: ut qui patrum mordicus traditiones retinent, & cæremonias magnifaciunt: Iſti ex familia Dei,

A quia ex gentibus, qui non modo ex non populo, facti Rom. 9.
ſunt eius populus, ſed ex non dilectis, dilecti: quin & Eph. 2.
ſanctorum ciues, & conſortes diuinæ naturæ. Nũc typi,
qui in altera, ætatis portione.

Et ut præſtantiores proſequar: Primus eſt, quem docet Apoſtolus, Abraham inquiens, duos filios habuit, alterum de ancilla, reliquum de libera: ille natus eſt, ſecundum carnem, iſte ſecundum promiſsionem. Quæ per allegoriam, ſunt dicta. Hæc (ſubdit) duo ſunt teſtamenta: alterum in ſeruitutem generans, & eſt Agar, nempe è monte profectũ Sina: qui mons eſt in Arabia, diciturq; ea lingua Agar, & contendit, non loci propinquitate, ſed
B certa, pariq; conditione, cum terrena Hieruſalem, prout eſt nunc, nempe quæ ſeruit una cum filiis: nedum ſeruitute legis, ſed & externi dominatus, ut quæ ſceptro amiſſo, de familia Iudæ, ſub ditione coniecta erat imperii, Cæſaris Romani. Reliquum, in libertatem aſciſcens, & eſt Sarra: ut quod à mente oritur Syon, cum inde, in mundum, lex dimanata ſit Euangelica: quæ non ſecus, ac Sarra, libera eſt: ſurſumq; degit, & mater eſt omnium noſtrũ.

Gal. 4. De duobus Abrami filiis: Liberæ & ancillæ.

Eſa. 2.

Et quanquam, hæc ſunt perſpicua: quia tamen ſunt dicta compendio, rem lubet amplius enarrare. Abramus Deum (ut in præcedentibus) refert: & Sarra, quæ interpretatur, domina, typum gerit fidei, gratiæuè: aut legis,
C ſi mauis, euangelicæ. Quæ, cum lex ſit charitatis: haud dubium, quòd fidem, gratiamq; ſupponit. Ex Abramo Sarraq; ortus eſt Iſaccus, qui & dicitur riſus: quia ex iis, ille profectus eſt populus, qui gaudium, non modo affert Angelis, ſed & Deo uero: quin & toti mundo, cum eius in gratiam, ſit nedum renouandus, ſed promouendus, & in CHRISTO, recapitulandus. Hic ex talibus, eſt profectus parentibus: at non, uirtute carnis, non naturæ progreſſu: non fortuna, non caſu: ſed Dei uoluntate, ſed ex illius reuelatione, immo & promiſsione: eaq; non ſemel credita patribus, & Abramo præſertim. Nam & Euangelici, de quibus eſt ſermo: non ueniunt ex ſanguinibus, non ex uoluntate carnis: quin nec ex uoluntate uiri: ſed

Eph. 1. Apoc. 21.

Gen. 18. & 21.

ex

Cap.1. ex Deo per fidem in CHRISTVM: ut Euangeliſta tradit. D
Ergo, haud mirum, ſi illius dicũtur chariſsimi filii: quin
& membra, ut ſæpe dictum eſt, unigeniti proprii. Sunt
ergo, ex Deo, ſunt & ex Sarra: quia non ſolũ, gratia ſunt
refincti, ſed & lege gratiæ educati: ut uiuant liberorum
more: uiuant, degantq;, non timore acti, Deo militando, ut ſerui: ſed ardore impulſi, illi obſequẽdo ut liberi.

Poteſt & Sarra: typum utriuſqe præferre eccleſiæ. Et Militantis quidem: quoniam & electi illius nuncupati ſunt filii, & præſertim, cum egent cathaciſmo, uel augmento: ut qui adhuc, alios nequeunt inſtituere: ut faciunt qui ſunt in CHRISTO prouecti, & ad alios, tũ pro E
gignendum, tum educandum præpoſiti. Quare & grex
Ioan. 10. domini, in duas (ut tactũ eſt) ſecernitur claſſes: in oues, quæ generant, nutriuntq; tenellos: & agnos, qui & generantur, & nutriuntur, donec grandeſcant, in CHRISTO. Ergo Sarra, prouectiorum eſt, eccleſiæ cœtus: per quos, Deus nos, ita regignit in ſpiritum, ut tum ſibi, tum eccleſiæ in filios, aſcribat ſacroſanctæ. Qui cœtus, uel eam ob rationem, ualet Hieruſalem dici: quia tam illuſtri locupletatus eſt fide, ut non immerito, dicatur cernere Deum: quin & illius eòuſque rimari arcana, ut in iis, quæ ad fidem, ſalutemq; pertinent animarum, errare non poſ
ſit. Vnde & in Conciliis, legitime congregatis (in qui- F
bus oues, prouectiones inquam, paſtoreſq;, tantum conuocantur) tam ualida, tamq; conſtantia, ſtatuuntur decreta: ut nefarium ſit, uel in aliquo hæſitare. Nec modo tam inſigni eſt affectus notitia, ſed & ſupernæ fœlicitatis, non uulgari donatus eſt portione: qua, nedum ardentius, quæ ſurſum ſunt quærat, ſed et uitam cœlicam ducat: actus ſpiritus ſancti chariſmatibus, et mores indutus, domeſticorum Dei.

Hic cœtus, hæc prouectiorum eccleſia, uere eſt libera, uere non timore operans: ut quæ Sathanæ, non irretitur laqueis, nec ita, carnis captiuatur affectibus, ut illis ſeruiat, in deſideriis. Triumphantis uero: quia cum (licet utroſque CHRISTI complectatur eccleſia: ut quæ ex ſe-

natoribus

A natoribus, conſtat in patria, et ex militibus compoſita
eſt, in uia) ex illa, nedum influxus, ſortiamur, ſed motus:
haud indebite, noſtra nuncupanda eſt mater: ut tum Ga
latis, tum Hebræis; Paulus uidetur aſſerere. Verum ſiue Cap. 4.
hoc, ſiue alio, rem habeas pacto, certum eſt, quod ex ora Ca. 12. Eſa. 54.
culo, Apoſtolus ſubdit: nempe, quòd ſterilis, multò ex-
titit tempore. Nam licet lex gratiæ, ſicut et Euangeliũ
CHRISTI, nunquam ab origine defecerit uniuerſo: uſ-
quequo tamen, uerbum carnem non ſumpſit, paucos li-
beros protulit. Quod et de eccleſia, utroque ſub ſtatu,
minus uerum, non eſt: quin et non iniuria, ualuit nuncu
pari deſerta, ſineq; uiro, quouſque nõ deſcendit Sponſus:
B immo et quouſque illam, lauacro non mundauit aquæ, in
uerbo uitæ: quo illam reddidit glorioſam, ſine ruga, et
macula, ut Apoſtolus docet. Eph. 5.

Agar, quæ aduenam ſonat, et peregrinam: ab Abra-
mo, non accepta in coniugem, non ut ex illa filios gigne
ret, ſed ut coniugi, filiiſq; ſeruiret: uetus indicat teſta-
mentum, legemq; Moſaicam, quæ et è monte eſt profecta
Sina, idq; ſacramento, non leui. Nam ſicut mons ille,
Agar conſentit in uoce (ita quidem Arabum dicitur
lingua) ſic et legi congruit, in ſignificatione: cum inter-
pretetur rubus, et inimicitia. Quis enim neſcit, legẽ tot
onuſtam mandatis, tamq; innumeris maledictionibus:
C fuiſſe pungentem, uepribuſq; obductam, ac tribulis? Et
cui, non conſtat: quòd per legem refricato peccato, ac
inſolentiori effecto: Dei in nos, prouocabatur inimici-
tia, furorq;? Præter id, quòd et diſsidia parturiebat, cũ
gentibus: et ob id, à Paulo, maceria dicta eſt inimicitiæ, Eph. 2.
et interſtitium litium, et diuiſionum. Nec modo, uetus
denotat teſtamentum, legemq;, ſed et Synagogam: quæ
à Sina, initium ſumpſit, cum populus eo in tempore,
cœperit in republicam prouehi: non minus actam inimi
citiis, puncturis, ac concupiſcentiæ ſtimulis. Vtraque
peregrina: quia utraq; eſt ad tempus, ut progrederetur,
conceſſa. Siquidem, lex eſt data, uſquequo illud deſcen
deret ſemen, cui facta eſt repromiſsio: et lex et prophe- Gal. 4.
tæ,

Matt. 11. tæ, uſque ad Ioannem: et ſurgente eccleſia, haud dubiũ, D quod antiquata eſt Sinagoga. Ex Abramo Agarq́; , naſci tur Iſmael: quia ex illis, Hebræorum proficiſcitur popu lus. At non ille, qui ex promiſsione, ſed qui ex ſola, car nis origine: non qui, ad uerum ſemen ſpectat Abrami, ſed qui, ſuperciliose, id ſibi uendicat priuilegii. Nam et, ſi, ad illorum, Deus cooperari, non deſinit generationem: eos tamen non decernit hæredes. Et quanquã præſumunt de origine: ut qui Deum, in ſe, experti ſunt, maxime liberalem, quin & frequenter, ſuis annuentem uotis: ut in egreſſu Aegypti, in tranſitu rubri maris, in ſterilitate deſerti, in terra promiſsionis, & in quampluribus preſſuris, & captiuitatibus: id tamen, ab Iſmaello, E non ſeparat, quin (cum Dei interpretatus ſit exauditio) ad illum ſatis pertinere demonſtrat. Præter id, quòd di-

Matt. 6. uinæ non diſſonat bonitati, ſi Sol, bonis oriatur, & malis, & cœlũ pluat, iuſtis & iniuſtis: quin & illius cõuenit prouidentiæ, ut nulli deſit, quæ poſſunt ſaluti cõducere.

Hactenus, unus pater, una genitrix, duoq́; filii, qui duo ſunt, ut diximus, populi: Euangelici inquam, & Moſaici. Illi Abramo, orti ſunt ex promiſsione, iſti ex carnis origine: illi, ut liberi, in filio, legitimæ denotati ſunt coniugis, iſti ut ſerui, in filio admiſſæ ancillæ: illos refert

Gal. 4. Iſaccus, iſtos Iſmaellus: inter quos, ut ſubdit Paulus, frequens eſt pugna. Siquidem carnis filii, filios inſectantur F promiſsionis: non ſecus, ac Iſmaellus Iſaccum: & notũ eſt, membra CHRISTI, à membris opprimi Antichriſti, & filios regni, a ſatellitibus Sathanæ. Quid ergo? Au

Gen. 21. ſcultandum, quid dicat ſcriptura. Eiiciatur inquit ancilla: eiiciatur, & filius eius. Eiiciatur ancilla: quoniam, & lex, eſt ſuo munere functa, & ſynagoga, facta eſt congregatio Sathanæ. Eiiciatur, & filius: quoniam carnalis Hebræorum populus, populo infeſtus eſt euangelico: propter quod, & Paulus, non ſemel, de illorum quærulatur moleſtiis, & in Actis, tum ipſe, tum alii innumeris affecti ſunt probris: immo & afflicti uerberibus, petiti lapidibus, & eorum opera diris perenti necibus.

Et

A Et quanquam Abramus cœleſtis, neminem patiatur, ut ex illo eſt, niſi ſua culpa perire, ſed cupiat uniuerſos ſaluari, & per hoc, Iſmaellum à ſe ægrè tuleritabdicare, abiicereq́; (id tamen, iure petente) cum pulſit, è domo: illam inquam, ubi etſi, non ſolum, uaſa ſunt aurea, & argentea, ſed lignea, & teſtacea: nullum tamē ſine fide eſt. Pulſit & cum eo matrem: quia, uel lex poſita fuit uſque ad correctionis tempus, uel quia reprobata eſt ſynagoga, quouſque gentium plenitudo intret. Pulſit inquam, ſed onuſtos, tum pane, tum aquæ utre: quia illis, nedum ueterem dimiſit ſcripturam, ſed & carnalem legis intelligentiam, uel cabalæ forſan interpretationem: quæ perinde ac aqua, ſine guſtu, ſineq́; ſapore ſunt. Quanquam & in aqua, carnales intelligi poſſint munditiæ, lotiones, baptiſmata: in quibus ille populus, ſuperſtitioſiſsimus factus eſt. Quæ & abſumpta eſt tandem: quia demum, ſua culpa, ſcripturæ ſunt deſtituti notitia: & certum eſt, quòd ſordent, nedum apud Deum, immunditia mentis, ſed & apud homines, īmunditia carnis: prout experiētia docet. Verum ne penitus, deficiant ſiti: illos tandem, ſed non propter eos, ſed Abrahā, propter ſemet, ſuamq́; bonitatem, ac multam, ut inquit Paulus dilectionem, exauditurus eſt Deus: & Angelo miſſo, puteum oſtenſurus eſt aquæ: quia illis tandem, cœleſtes eſt daturus præcones, qui CHRISTVM fontem euangelizabunt gratiæ, ueræq́; ſapientiæ: qui dat omnibus, non modo affluenter, ſed & hilariter: idq́; & gratis, & abſque ulla commutatione: prout ex ſcripturis accipitur.

2. Thi. 2. | Heb. 9. | Rom. 11. | B | Eph. 2. | C | Eſa. 55.

Secundus, tum ex matrimonio apparet Iſaachi, tum ex ortu filiorum eius. Siquidem Abramus ſenectute confectus, coniugemq́; copulaturus unigenito: famulum (quem domi aluerat, Eliezerumq́;, ni fallor, appellauerat) uocat: & eo, manum ſuum ſuper femur habente, iuramento aſtricto, ut uxorem quidem uenaretur filio: at non de Chananitidis, apud quos uerſabatur, ut aduena, ſed de Meſopotamiis, ſibiq́; cognatione proximis, apud quos, pluribus uixerat annis, & ueluti in patria ſua. Ergo

Typus matrimonii tractatur Iſacchi, necnon filiorū eius.

go Meſopotamiam iubet accedere, conſanguineos con- D
uenire, indeq; Iſacco, ea lege ſponſam deducere: ut ad
locum, domumq; transferatur uiri, & nō è diuerſo, per-
trahatur uir, quo orta eſt mulier: alias res ſit infecta.
Diſceſsit homo, decem comitatus camelis: & illuc profe
ctus, extra Aram ciuitatem, in qua Abrami degebant af-
fines, puteum prope, commoratus eſt: apud ſe conſtitu-
to, eam puellam, quæ aquam, illò proficiſceretur hauſtu
ra (nam erat ueſpera, & plures è ciuitate ſolebant exire)
& eo interpellante, daret ne ſibi potum, annueret, quin
& camelis, aquam polliceretur extrahere, eſſe quā quæ-
reret: Deum ea de re præcatus, ut ſuis faueret uotis, cœ
ptisq;. Vix compleuerat, & ecce Rebecca, uirgo nubi- E
lis, pulcraq; nimis, nata Bathuelis, & per hoc, conſobri-
na Iſacchi, haurire uenit: & hydria impleta, ac de potu
petita, præſto fuit: nec modo homini, ſed & camelis, a-
quam propinauit.

Cui mox, à famulo largiuntur inaures: & ad ornādum
manus, bracchiaq; aurei circuli. Et monitus, quòd do-
mi, locus eſſet ad commorandum, fœnumq; & paleæ, ad
camelos paſcendum, illuc ſe contulit. Et demum, Rebec
ca in coniugem recepta Iſaacchi, pluribusq; eius nomi-
ne, aureis oblatis uaſis, argenteisq;: ſummo mane, ſe-
quenti die, lubens illa, ad ſponſi locum, domumq; pro-
fecta eſt. Cui cum appropinquaret, occurrit Iſaac, qui F
in agrum, egreſſus fuerat, ad loquendum, ab auſtro ue-
niens, à puteiq; loco, cui nomen, uiuētis & uidentis me:
& edocta, quòd eius erat coniux, mox deſcendit, pallio
ſe contexit, ac ei ſe copulauit. Vnde domi exceptā, eo-
uſque dilexit: quòd non ſolum mœrorem, de Sarræ obi-
tu, illi minuit, ſed prorſus amouit. Et demum, cum inue
niretur ſterilis, dominum oportuit depræcari, ut conci-
peret: quare duobus fœcundatam puerulis, illisque, ſuo
in utero, concertantibus, fœtus cœpit pœnitere: ſed ora
culo monita, hylari fronte, rem tulit. Qui tandem edi-
ti, maior natus eſt piloſus, ruffusq;, eaq; propter, dictus
Eſau: minor ortus eſt, lenis & albus, ſed quia plantam dū

A egrederetur, tenebat maioris, uocatus eſt Iacob. Ille dilectus à patre: iſte à coniuge. Sed Deo beneuolente maior ſubditus eſt minori, cui & primogenita uẽdidit: quin & minor à Deo diligitur, ac maior odio habetur: ſicut & numen matri prædixit. Gen. 25. Malac. 1.

Abraham ſenex, ſummus eſt, ut ſæpe diximus, pater: qui etſi non ſeneſcit in ſeſe, eo quòd æternitatẽ habens, nuſquam eſt, à ſeipſo diſsimilis: ſeneſcit tamẽ, in rebus, & præſertim humanis, ut quæ continuas patiuntur uiciſſitudines: & tũc maxime, cũ prope eſt, ut recedat, abeatq; à nobis. Ergo uolens, ad Gentes, ab Hebræis tranſire: haud immerito, illis dicetur ſeneſcere. Verum quia inſta

B bat tẽpus, deſponſandi Iſaac, CHRISTVM inquam, in cuius parabolam, ut docet Paulus, natus eſt: locũ oportuit dare ſacramẽto. Quare accerſito ſeruo, qui domi alitus, nõ poterat, non eſſe fidelis: ei munus iniunxit. Et quanquam, id oneris, reiici poſſet, in Moſen, qui fidelis famulus fuit, in domo Dei, ut Apoſtolus dicit: lubet tamen, hoc deferre Ioanni, qui & illius, præcucurrit aduentum. Nec quidem, ea ſolum ratione, quòd illum erat manifeſtaturus mundo, quin & indubium teſtimonium redditurus, non tam uerbo, quàm digito, ſed & ea, quòd in filios corda erat conuerſurus patrum, & incredulos, ad iuſtorum promoturus prudentiam: aptando domino plebem Hebr. 11. Hebr. 3. Luc. 1.

C perfectam.

Hunc conſtat diuerſatum eſſe in deſerto: quod niſi peculiaris, Dei decerneretur locus, illuc non alliceret ſponſam, ut liberius alloqueretur eam: nec CHRISTVS iucoluiſſet heremum, aut pernoctaſſet in montibus: nec demum, ſupernæ ciuitatis regio, eo dignaretur nomine, ut legitur, in Euangelio. In quo & alitum fuiſſe à Deo, nemo ibit inficias: qui nouit illum, nedum paſtum fuiſſe locuſtis, & melle ſilueſtri: ſed & gratia, & fructibus ſpiritus ſancti. Conſtat, & in Dei domo extitiſſe fidelem, cũ non modo in ſolitudine, ſoli Deo uacauerit, nihilq; huius mundi concupierit, nec ueſtibus induebatur mollibus, ſed uix camelorum pilis: uerum ẽt in ea domo, quæ Oſee. 2. Mat. 4. Luc. 6. & 15.

eſt eccleſia, perſtrenue geſſerit ſeſe, non ſolum, domino D
apparando uiam, et ut uox Dei, prouocando homines,
ut illud complecterentur uerbum, quod factum eſt caro,
pro nobis, quodque et uenit ad deſponſandum nos: ſed
et officium præſtando paranimphi, nempe quia amicus
Ioan.3. erat ſponſi, et gaudebat, ut dixit, ad uocem eius. Quod
Abramus exigit iuſiurandum, oſtendit tropice, cœleſtẽ
patrem, Ioannem feciſſe, in ſuo munere firmum: ne fo-
ret, uelut arundo, uento agitata, uti dominus loquitur.
Matt.11. Et quòd exigit, manu fæmori Patriarchæ appoſita: ex-
primit Præcurſoris conſtantiam, futuram omni opera,
omniq; uirili: non ſolum, ad obſequendum CHRISTO,
cooperandumq; Deo, in conducenda eius unigenito con E
iuge (nam et Eliezer uocatus eſt nomine: quod Dei in-
terpretatum eſt auxilium) qui, ut Dei filius, de fœmore,
hoc eſt, fœcunditate, profectus eſt ſummi patris, et ut
homo, de lumbis eſt ortus Abrami, ſecundum repromiſ
ſionem Dei: ſed et eò ſemper, uniceq; ſpectare, ut illius,
Ioan.1. in omnibus, gloriam quæreret, cuius et indignum pro-
fitebatur ſeſe, ut eius corrigiam calciamenti ſolueret.

Igitur oportune mittitur (nã fuit homo miſſus à Deo)
non modo (ſicut et tactum eſt) ut teſtis fungeretur offi-
Heb.1. cio, de unigenito Dei, quem et hæredem fecit uniuerſo-
rum, ſed ut et paranimphum, omni ageret ſtudio, ſpon-
ſam cõducturus CHRISTO IESV: at non de Chananeis, F
hoc eſt, impiis ac perditis Iſraelitis, qui ſicut degenera-
runt, ab Abramo, Iſraeleq; (illos nec fide referendo, nec
moribus) ſed æmulati ſunt Chanaam, qui ridere faciens
uerenda patris, merito incurrit maledictionem: ita et iu
re, eorum ſanctis priuati ſunt nomenclationibus, et de-
honeſtati Chananeorum uocibus. Præter id, quòd nego
ciatio, interpretatus Chanaam, populum nõ iniuria, re-
ſtringit ad Phariſeos, & Pontifices, Sacerdotes: qui ut ma
xime auari, euaſerunt negociatores publici, tractantes
iniqueq; uendentes, nedum profana, ſed et quæ applica
bantur Deo, hoſtias, et ſacrificia: adeo quòd, et templũ
Dei, domus effectum fuerat negociationis, et latroci-
nii,

A nii, ſicut et in eos dominus obiicit. Nõ inquit de Chananeis, ſed Meſopotamiis, hoc eſt, aquis ablutis, irrigatisq;: nempe ſcripturæ, pœnitentiæ, gratiæ, et ſpiritus ſancti: ut quæ alterò ex latere, madeſit Tygride, qui lætus redditur ſonus, et reliquo Euphrate, qui interpretatur frugifer: qua ex re, ea populi innuitur portio, quæ Dei, eiusq; gratiæ, non erat contemptrix, quales fuerunt electi, patrumq; reliquiæ: non ſolum hylari facie, ſonum excipiendo Euangelii, ſed et fructificando ubertim, ex illo: profitentes ſe CHRISTI ſanguine, nedum ſotos, ſed et redemptos. Propter quod, et Hebræis, ea regio, eſt uocata Padan: quod redemptionem ſonat. Matt. 21. Luc. 19. Ioan. 9.

B Verum, ut res poſsit eſſe ſuauior, recolendum eſt, uel ex Apoſtolo, utranque Hebræorum claſſem, typo denotatam terræ, ſed diuerſo modo affectæ: nam reprobi perfidiq;, per terram denotantur ſterilem, obſitam ſpinis, et tribulis: quæ non modo, eſt maledictioni proxima, ſed et illius conſumatio, hand longe eſt, à combuſtione. Electi autem credentesq; pie, per terram, quæ ſæpe ſuper ſe uenientem, imbibens imbrem, herbam germinat, iis quibus colitur, oportunam: et accipit benedictionē, à Deo. Ergo iure, hac ex claſſe, erat conducenda puella: quæ unigenito, æterni deſponſaretur patris: idq; miniſterio Præcurſoris. At quo pacto, negocium executioni

C ſit traditum: paucis interpoſitis, difficile non erit oſtendere. Compertum eſt, CHRISTI ſponſam, eccleſiam eſſe: cum id tradat Apoſtolus. Compertum, quòd etſi, Eph. 5. eccleſia non ſolum, omnes complectatur fideles, ſed et eo complectatur pacto, ut omnes modo quodam, deſpõſentur, in ea, cum fide deſponſemur CHRISTO, uti propheta docet: tamen quia multi, fidem ſortiuntur ad tem Oſe. 2. pus (ſiquidem ad tempus credunt: et in tempore tenta- Luc. 8. tionis recedunt) uel ſi manent in fide, non manent in ea, quæ ſponſi admittit amplexus, quoniam non in ea, quæ eſt cum charitate, operaturq; per dilectionem: haud ob- Gal. 5. ſcure conſequitur, quòd ii CHRISTI ſponſam, non conſtituunt abſolute, ſicut qui ſunt electi prædeſtinatiq;: nē

pe

pe qui rēpublicam eius faciunt, non ad tempus, ſed per- D
petuo, diſtinctam quidem per mēbra, non ſecus, ac cor-
1.Cor.12. pus humanum, ut Apoſtolus ſcribit. Propter quod, et
Epheſ.4. eccleſia, tum ſponſa, tū corpus dicitur CHRISTI, quod
completur, abſoluiturq; continue, ſicut et corpus homi
nis, quouſque ad debitum perueniat augmentum: non ſo
lum ob membrorum integritatem, ſed et abſolutam eo-
rum conſumationem.

Compertum eſt quoque, quod etſi eccleſia CHRITSI,
electorum ſcilicet cœtus, à mundi cœpit exordio, & non
niſi, eius in calce, conſumandus ſit, & per hoc, quod tunc
plene abſoluteq;, CHRISTO nectēdus eſt matrimonio,
propter quod & Dilectus, eòuſque differri uult nuptias E
Cap.19. agni, ut prope finem legitur Apocalipſis: nihilominus,
ſicut in CHRISTI aduentu, uel in eius, potius morte,
& reſurrectione, eccleſia cœpit eſſe nubilis: nempe ex
CHRISTI latere, in cruce reſincta, & ſaltem, dum hic
degit, animæ ex parte, renata: in qua & reddita eſt, ſine
Eph.5. macula, & ruga, ut & docet Apoſtolus: ita haud dubium,
quod & tum, merito, ſunt tantum, & præparatæ, & in-
choatæ nuptiæ, tum uere animalia occiſa, & ſponſa ne-
dum, ad amplexus ſponſi admiſſa, ſed & partim, iure ma
trimonii, grauida facta. Et licet eccleſia, ut dictum eſt,
cœperit in Abelo: uſquequo tamen, CHRISTVS, non
uenit, noſtraq; ſe accinxit infirmitate: nec illa, habilis F
extitit uiro, nec iſte rationem induit ſponſi. Non fuit
habilis uiro, quoniam non niſi matura, erat CHRISTO
tradenda, ne forte pati poſſet aborſus (cum omnia tem
Eccl.3. pus habeant, tranſeantq; ſuis ſpatiis, uniuerſa ſub Sole)
& per hoc, non niſi in calce, ſextæ ætatis, ſicut & Heua,
in calce ſextæ diei. Nec CHRISTVS rationem habuit
ſponſi, niſi in utero receptus uirginali: propter quod &
Pſal.17. inde, ut ſponſus, de thalamo egreſſus eſt. Siquidem tunc,
eiuſdem fortis nobiſcum factus: rite electis, ut ſponſus
ualuit copulari. Et quanquam hæc indubia ſunt: illi ta-
Luc.3. men pater, ſponſam non quæſiuit, niſi cum illum, mun
do præceptorem dedit: nec ei nuptias penitus præpara
uit,

A uit, niſi cum, illius in morte, omnes ſecum mactauit e-
lectos: ut peccato mortui, in glorioſam, cum eo, reſur Rom. 6.
gerent ſponſam: ſicut & Apoſtolus innuit. Et Eph. 5.

Et licet, non ſolum CHRISTO, munere præceptoris fungente, ſed & Ioanne clamante, ſuumq; munus abſoluente, multi conuerterentur, ad fidem: licet & in CHRISTI morte, ac reſurrectione, plurimi ſint aggregati ex electis: quia tamen grex domini, in duas, ut diximus, diſtinctus eſt partes, & illa, quæ eſt ouium (nimirum, quæ apta eſt grauidari, filios parere, & enutrire) commodius rationem retinet ſponſæ, ſicut & quæ agnorum eſt, filiorum ſponſæ & ſponſi: recte colligendum eſt, non
B omnes, qui eo in tempore, ſubſcripſerunt fidei, ſine cuiuſuis iniuria, ſponſæ nomen, adeptos eſſe. Ergo id honoris, potiſsimum dādum fuit Apoſtolis, præcipuisq; diſcipulorum CHRISTI: nec & iis quidem plene, niſi eius intercedente morte: in qua (ſicut in cæna, quam moriturus fecit, & in qua, poſtremum Paſcha, myſterio immolauit, typicæ rem oſtendit) nuptiæ, taurorum, Matt. 22.
altiliumq; occiſione, paratæ, inſtructæq; ſunt. Siquidē, omnes in eo hoſtiæ, omniaq; ueteris legis ſacrificia, non modo ſunt mactata, ſed abſoluta, extinctaq;: & non longe poſt, cum à mortuis eſt excitatus, cœperunt illi matrimonio iungi, quin & grauidari: ut cum ſpiritu ſancto,
C fuere repleti, & donati, ut ſibi quamplurimos filios gignerent. Qua de re, etſi Apoſtoli, præcipuiq; diſcipuli, ante eius mortem, CHRISTO cœperunt deſponſari (alias Ioannes, officium non perfeciſſet paranimphi: nec iure Ioan. 3.
teſtatus eſſet, illum habere ſponſam) quia tamen adhuc erant, ut agni (nam & illis dixit, cum iuſsit ut ea permearent loca, ciuitatesq;, ad quas ire deſtinauerat: En mitto uos, ut agnos inter lupos) haud mirum, ſi ſponſi Luc. 10.
appellabantur filii (non poſſunt flere filii ſponſi, quandiu Matt. 9.
cum eis, eſt ſponſus) Ergo poſt CHRISTI mortem: ſicut uelut oues, tradebantur ad iugulum, ut & teſtatur Apo- Rom. 8.
ſtolus: ita & poſt eandem, iure euaſerunt ſponſa, & merito, illius cœpere, thoro potiri. Sed redeo.

Seruus,

Seruus, domum egreſſus Abrami, Ioannes eſt, deſer- D
tum deferens: quod non iniuria, domus dicitur Dei. Ille
ad regionem profectus eſt, quam abluunt aquæ: hic ad
regionem, quæ madeſcit, iordanicis undis. Ille exiuit,
ad quærendam ſponſam, decem comitatus camelis: hic
quæſiuit eam, non modo, pilis opertus camelorum, ſed
pluribus publicanis, & gibboſis ſociatus peccatoribus.
Ille ſubſtitit, prope puteum: iſte prope aquas, fontemuè
baptiſmi. Ille ſecum contulit, eam deſponſandam eſſe
puellam, quæ aqua hauſta, potum nedum illi daret, ſed
& camelis, quos duxerat: iſte perpendebat animo, qui
nam baptiſmalis undam reſipiſcentiæ, eo haurirent cor- E
de, ut loti, purgatiq́; digne ad CHRISTI, admitteren
tur amplexus: idq́; non ſolum, ad ſui refrigerium, ſed &
ad peccatorum, inter quos uerſabatur, exemplum, com
modumq́;. Et uenit hora, qua illò puellæ, aquam hau-
ſturæ, ſolebant accedere: & ecce Rebecca. Cum enim
non ſolum, ad Ioannem, confluerent, publicani, milites,
& peccatores, non ſolum Scribæ, & Phariſei, ſed & om-
nis Ieroſolima, ut baptizarentur ab eo: uenit & Rebecca
Bathuelis filia, eo quod uenerunt plures, ut cordis hy-
dria, pure, ſinceriterq́;, aquam, baptiſmalis haurirent
pœnitentiæ: & tali quidem pacto, ut nedum illum, ſed &
ſuos refocillarent camelos. Quippe qui, ueri illius erant F
euaſuri diſcipuli, & per eum CHRISTO, nedum adducen
di, ſed & deſponſandi: inter quos fuit Andreas, Simon
Petrus, & plures, quin & maxima (ni fallor) Apoſtolo-
rum pars.

Quibus & nomen, quod redditur, Saginata, non di-
a.Thi.1. ſcrepat: ut qui erant electi, & per hoc (ut docet Apoſto
lus) gratia Dei, non tam foti, quàm pingues, coram
Deo effecti, antequā forent tempora ſæcularia: tametſi,
eo in tempore, propalata ſit. Præter id: quod & CHRI-
STI, erant ſaginandi ſpiritu: & præſertim, poſt reſurre
ctionem eius, à mortuis. Conſonat & nomen patris: quo
niam licet eccleſia, ſponſa ſit CHRISTI, eſt tamen filia,
ſummi Dei, & præſertim, ut eos complectitur electos,

qui

A qui unigenito, ſunt magis cognati, magisq́; proximi:
ergo, ut ipſos habet Apoſtolos, qui ut grandiores lapi-
des, mox uiuo lapidi CHRISTO, ſunt ſuperpoſiti, & ue
luti præcipua membra, potiſsimum annexa ſunt capiti.
Sunt & electi nobis; ut metrum Dei (Bathuel enim u-
tranq; patitur interpretationem: Dei inquam, filiatio,
metrumq́;) cum in eis, noſtro pro captu, maxime illius
menſuretur bonitas, liberalitas, munificentia, aliæque
perfectiones: ut in quibus, mirum in modum nitent, ex
uberantq́;. Ergo Rebecca, merito refocillauit Ioannem,
merito, & quos ducebat, camelos: ut quæ, aqua baptiſ
mi pœnitentiæ, quin & copia hauſta, diuinæ gratiæ, ut
B quæ ſincero, puroq; corde (erat quippe puella, erat &
uirgo) fructus attulit, pœnitentiæ dignos: quibus non Luc. 3.
ſolū reficiuntur iuſti, ſed & commodo, afficiūtur iniqui.

Ergo, nihil ſupereſt, niſi ut producantur inaures: hoc
eſt, ut uberius, inſtruantur in fide: edocti, ut non modo
in eum crederent, qui uenturus erat, ſed ut & ipſum,
ueniſſe iam, contrectarent re ipſa, manibusque. Hinc,
illum oſtendebat digito, clamabatq́;: ecce agnus Dei, Ioan. 1.
ecce qui tollit peccata mundi. Quin & mittebat illos ad Matt. 11.
eum: ut eius ab ore, caperent ueritatem, & non ſcanda Rom. 10.
lizarentur, in illius abiectione. Siquidem ex auditu pro
ficiſcitur fides: & eo maxime, qui per uerbum, accipitur
C CHRISTI. Ergo & ſacramento, inaurium conſonat tro
pus: ut facile eſt, animaduertere. Quæ nec caſu, duos
appendebant ſiclos, ſed duas, in CHRISTO, notabant
eſſe naturas: easq́; nedum integras, iuſtiq́; ponderis ſed
& tam arcte connexas, commenſuratasque: ut quæli-
bet, non iniuria, uno ponderetur ſiclo. Non quia, diui
na, in immenſum non tranſcendat humanam: ſed quia ex
uinculo perſonali, tanto copulatæ ſunt fœdere, ut utri-
uſque idiomata conſonent: quin & ambabus, communia
ſunt, ſicut & credere neceſſe eſt. Supereſt, ut producan
tur armillæ, quæ ſiclos ponderant decem: et cum ornent
bracchia, opera legis protendunt diuinæ, decem cōpre-
henſa mandatis, etſi in duobus ſummata præceptis: quæ

ad dilectionem, Dei ſpectant, et proximi. Supereſt, ut D
Rebecca, in domo patris, rem pandat: ſupereſt, ut exeat
Labanus frater, et uirum aduocet, cum camelis.

Siquidem, diuino afflati Euangelio, fidemq; nacti,
Apoc. 22. cum charitate, non ſunt ſegnes: ſcriptum eſt, Qui audit,
dicat, Veni. Etſi omnium ardent ſalutem, ſuorum maxi
me: quoniam ſi eos (uſquequo ſpiritui non reſiſtunt)
non attendunt, forent, Pauli ex ſentẽtia, deteriores eth-
1.Thi.5. nicis. Ergo conſonat, diſcipulos Præcurſoris, adiiſſe pō
tifices, ſacerdotes, cœtũ & ſynagogam: quibus & euan
gelizarent, quæ audierant, didicerantq;. Quare & ſyna-
gogæ principes, & fere Ieroſolima omnis, haud temere,
eam acceſſerant in ſententiam: ne forſan ille foret CHRI E
Ioan. 1. STVS. Hinc, miſerunt ſcribas, & phariſeos: ut ea ſuper
re, quæſtionem facerent. Et quoniam, qui ſunt miſsi,
erant uiri fucati, hypocritæ, & uelut dealbata ſepulcra:
haud iniuria, nomine denotantur Labani, qui dealbatus
interpretatus eſt: frater natura, ſed non fide, Rebeccæ.
Quòd compelleretur, adire domum, minime ſacramen-
tum turbat: quoniam etſi, Ioannem non legimus, fuiſſe
uocatum, aut in ſynagoga, propria in perſona, condu-
ctum: ſine ratione tamen non eſt, uoluiſſe Pontifices, &
Sacerdotes, illum audire: ac coram, illius ſe doctrinæ, iu
dices exhibere. Quanquã, & ſatis uidetur uocatus, quan
do illius prædicatio, ſuo fuerat tribunali diſcuſſa: & ea F
potiſsimum ex parte, qua fauebat CHRISTO, eiq; præ-
parabat, ac conducebat coniugem: quibus nihil duceba
tur execrabilius, nihil dehoneſtandum magis. Et quo-
niam palam, non audebant, Ioanni reſiſtere, ob populi
ſeditionem: uellent nollent, coacti ſunt, Rebeccam di-
mittere, ut CHRISTO nubat, ſi uelit.

Ergo productis à ſeruo uaſis, tum aureis, tum argen-
teis: hoc eſt, Ioãnis opera, theſauris donata cœleſtibus:
Rebecca, eo cum, domum proficiſcitur uiri. Cui, obuiã
facto, procumbit: & uelum, ut caſtiſsimam decet ſpon-
ſam, ſuperponit capiti. Et quid occurſus: niſi CHRISTI
fauor: quo in amplexus ſponſæ contendit? Quid ſponſæ
pro-

A procumbitus: niſi eximia, ſponſoq́; tam accepta, tamq́;
grata, ſui humiliatio? Quid uelũ capitis: niſi, quòd nul
lum, præter ſponſum reſpiciet: nullum alium amatorem
attendet? Ergo, non eſt, cur uideatur difficile, ſi CHRI-
STVS, haud aliter, quàm Iſaac, eam ſuum excipit, in cu
biculum: ſi & illius, ob amorem, magna ex parte, obitũ
obliuiſcitur matris: hoc eſt ſi ex Iſraelitis, aliquot colle
ctos Apoſtolos, eosq́; ſibi, ut diximus, in ſponſam adiun
ctos (licet forent pauci: nolite timere puſillus grex: li- Luc.12.
cet non ſecus, ac reliquiæ: ſic enim illos uocat Apoſto- Rom.9.
lus: ſui tamen ardentes, fideles, illiq́; ſoli, uniceq́; uacan
tes) diligit tam impenſe, ut dolor attenuetur, obitus Sar
B ræ: non quòd obierit in ſeſe, ſed in dilecto ſibi populo,
eò quòd in illa, gratia, lexq́; euangelica, uel eccleſia ſa-
croſancta, Sarræ typo, deſcripta: eorũ ob peruicaciam,
duramq́; ceruicem: clauſit ſuum diem. Et quanquam
Rebecca, nõnullo tempore, fuerit infœcunda: licet Apo
ſtoli, uſquequo, ſancti ſpiritus, non ſunt induti uirtute,
fuerint ſteriles: licet ſicut illam, & iſtos, Deum ut gra-
uidarentur, oportuerit exorare (nam & CHRISTVS, ro Ioan.14.
gabo inquit patrem, & paracletũ alium, donabit uobis)
tamen oportuno tempore, ſicut illa, duos peperit, ma-
ſculos, ſecundum carnem, ita & iſti, duos regenerarunt
populos, ſecundum ſpiritum. Et ſicut illi in utero ma-
C tris, collidebant ſeſe, ut nonnunquam animus anguſtia-
retur Rebeccæ, priusquã conſuleretur numen: ita & iſti,
uiſcera Apoſtolici conturbabant cœtus, eosq́; in nonnul
lam deducebant amaritudinem, quouſque exploratum
foret, beneplacitum Dei.

Ergo Apoſtolorum filii, Eſau & Iacob: in illo, fideles
adumbrati ſunt ex Hebræis, in iſto fideles, ex gentibus:
cum utroque ex populo, eorum opera, regenerati ſint
CHRISTO. Eſau, natu erat maior, & propterea, illi po
pulo conſonat: erat pilis obtectus, quia natura aſper, ac
aliis cum nationibus, uſu difficilis: erat ruffus, quia ri-
xoſus, pugnax, ſuarumq́; opinionum tenaciſsimus: erat
uenator, quia conuiciis inſectabatur gentes, quas ſuo ſu

percilio, multis onerabat uitiis, nec ſecus, ac immunda D
ducebat animalia, nec ad aliud quàm ad internitionem accommoda, neciq; à Deo deſtinata. Et quanquam in illo uiderentur hæc proficiſci natura,& forte crederentur amota, in renatis, per gratiam: quia tamen gratia, naturam non tollit, mirum non eſt, ſi eorum ueſtigium, quodam pacto ſeruetur. Vnde & ſi, in conuerſis ex illis, hæc erant ex parte compreſſa,& non leuiter attenuata: niſi tamen ſua retenuiſſent ſemina, Apoſtoli in illis, non adeo laboraſſent: non dico ut ea prorſus eruerent, ne forte ſi-
Matt.13. mul eradicaretur triticum, ſed ut herbas euellerent, & mõſtroſos, noxioſque excuterent fructus. Teſtes ſunt, Apoſtolorum concilium, actaq;: teſtes eorum epiſtolæ, E
& maxime Pauli, & præſertim ad Romanos, & ea, quam ſcribit ad Hebræos: quanquam & eorum labor,non ſatis tandem attulerit lucri, eò quòd multi, etiam dum uiuerent apoſtatarunt, & illis defunctis, palmasq;, ac triumphos adeptis, aut nulli, aut perpauci, ſint ad fidem conuerſi. Et quamuis hæc compertiſsima ſint: quia tamen
41 Iſaac, refectum legitur, uenatione filii, quin & ob id dilectus erat ab eo: & per hoc, minus conſentaneum eſt ſu prædictis, conuerſos ex Iudæis, prætacto uenationis genere, placuiſſe CHRISTO: ut alia afferatur interpretatio, opus eſt.

Ergo etſi Eſau,modo prædicto, ualuit ante gentiũ con F
uerſionem, placere Deo, ac reficere CHRISTVM: quo tempore, erant idololatræ, immundæ,execrandæ, delendæ: etſi quando lex fuit, nedum in uſu, ſed & in uiridi patrum obſeruatione, placeret Deo, CHRISTOq; uenari proſellitos, ut ab idolis ad uerum, Dei aduocarentur cultum, obſequiumq;: ſicut tamen poſtquam legis obſeruantia friguit, et hominum traditiones, Dei irritauere man-
Matt.23. data, in grata illis extitit, proſellitorum acquiſitio (Aliàs non improperaretur eis: Væ qui mare circundatis, et aridam, ut unum faciatis proſellitum) ita et poſtquam Euãgelium, paſsim inſonuit,et lex nedum affixa eſt cruci,ſed ablata, è medio, illis placere nequit, prædicta uenatio,

immo

A immo et merito execrantur eam: propter quod et clamat Apoſtolus. Vt quid ad infirma, ægenaq; conuertimini Gal.4.
elementa? Etſi circuncidimini, CHRISTVS nihil uobis proderit. Quid ergo? Dici poteſt quòd Hebræi, per Eſau, in præſenti notati (ut qui mirum in modum, afficiebantur patribus) eos nunquam non ſtudebant reuocare menti, per deſerta campoſq;, uenari ſcripturarum, conari affectu, ac deuotione comprehendere: et in illis, ac cum illis, ſemetipſos reficere. Hinc faſtu quodã, ſe præferebant aliis: Nos natura Iudæi, et nõ ex Gentibus pec Gal.2.
catores: Nos ex fornicatione, non ſumus nati, ſed Abra Ioan.8.
mi, et aliorum patrum progeniti, ex quibus, et CHRI-
B STVS, ſecundum carnem: Nos Moſis, et prophetarum Rom.9.
filii, quibus nedum locutus eſt Deus, ſed et credidit arca Ioan.9.
na ſua. Quia ergo patres, quos omni uenabantur ſtudio, ut eorum, ſe tuerentur meritis, refocillarentur donis et chariſmatibus, fuerũt chariſſimi CHRISTO: haud dubium, quòd in iis, non modo, illi potuerunt, gratam rem facere, ſed et refectionem, modo quodam offerre.

Iacob, erat natu minor, et ob id, gentium populum repreſentans. Erat lenis, quia conſcius, male actæ uitæ, non poterat, non eſſe mitis, modeſtus, humiliſq;: erat ſimplex, integeruè, corde, uerbo, et opere. In tabernaculis habitabat, tum quia ſe confitebatur peregrinum,
C tum quia eò tendebat animo, quo ſuſpirauit propheta:
Quam dilecta tabernacula tua, domine uirtutum, concupiſcit, et deficit anima, in atria domini. Diligebatur Pſal.83.
demum, à matre: non ſolum ratione prædicta, ſed et reuelatione ſibi facta: quòd ei tandem, inſeruire debuit Eſau, immo et eius loco ſubſtitui, ac primogenitus haberi, et nominari, ſicut et probauit euentus. Nam, ut Geneſis docet, coxerat ſibi lentes Iacob, et ex agro redeunte, laſſoq; Eſau, petitus, illi pulmentum conceſſit: eo tamen pacto, ut iuri cederet primogeniti, ſicut et fecit. Cap.24.
Qua in re, gentilem innuitur populum, in primogenitũ euaſiſſe CHRISTI, ſicut et Iacob Iſaacchi: et quòd licet, pulmentum lentis, hoc eſt, terrenorum commodum, relinquatur

linquatur Hebræis, ut qui terrenis affecti, in iis, explere D animum curant: regnum tamen patris, et præſertim, in ſuperuenturo ſæculo, iure ſpectat ad Gentes, quæ terrenis poſthabitis, quin et floccipenſis: quærunt quæ ſurſum ſunt, ſicut et hortatur Apoſtolus.

Col. 3.

Typus matrimonii Iacobi,& filiorum eius.

Tertius; ex matrimonio, habetur Iacobi, natiſq; ſibi filiis. Cum enim (ut paucis dicam) non ſolum ſenuiſſet Iſaccus, ſed & præ ſenio, euaſiſſet orbus: Vides inquit, Eſau accerſito, quòd ſenuerim, diemq; ignorem extremum? Ergo ſumas arma tua, arcum, & pharetram, & egredere. Et uenatu, aliquo apprehenſo, fac pulmentum, ut noſti: quo refectus, benedicam tibi. Verum re audita, monet Rebecca Iacobum: ut quamprimum, è grege, E duos excipiat hædos: quos illa in cibum, præparabit ſeni, ut pro ſuo reficiatur uoto. Et licet Iacobus, primo rem horruerit, ueritus ne deprehenſus malediceretur à patre: tamen fideiubente Rebecca, conſilio acquieuit. Et ueſte amictus primogeniti, manusq; pellibus hædorũ obductus, patri cibum intulit: & maioris tandem benedictionem extorſit. Quibus, uix peractis, uenit Eſau: & refectione parata, patriq; exhibita, nouit ſe deceptum. Et tandem, & non niſi cum lacrymis: quandam benedictionem obtinuit. Verum quia ſe dolebat eluſum, fratremq; amaro ferebat animo: matris impulſione (ne forte illi intentaretur mors) à patre Meſopotamiam miſſus F eſt: ubi & duas, ſibi copulauit uxores, & totidem concubinas. Ex quibus, & filios duodecim nactus eſt: & tandem multis locupletatus diuitiis: Chanaam, propriosq; lares repetiit.

In Iſaac, ut patuit, & non ſemel, agnoſcẽdus eſt CHRISTVS: & in eius ſenio, mora in ſynagoga, populoq; Hebræorum protracta. Quæ & talis extitit pacti, ut in dies, in eis attenuaretur uiribus, appropinquaretq; receſſui: quod mors, hoc loci ſignificat. Nam etſi CHRISTVS, in ſe non ſeneſcit (nam æternitatem habitans, nullam admittit uiciſsitudinem: & CHRISTVS, heri & hodie, & nunc & in ſæcula: & Dauid: Tu idem ipſe es, & anni tui,

Iac. 1. Hebr. 13. Pſal. 101.

non

A non deficient) ſeneſcit tamen, in nobis: dum noſtris de meritis, eius in nobis attenuantur, uis, fauor, donaq́;: quod plane, eſt parare receſſum, deſitionemq́; in nobis, quæ pluſquam, omni morte, exhorrenda ſunt. Orbitas quoque, etſi, ut ſonat, in illo non cadit: ut qui lux eſt, in qua, tenebræ non ſunt ullæ; tranſlate tamen, noſtriq́; 1. Ioan.1. reſpectu, non negatur ab eo. Sicut enim uidere, nonnunquam eſt, in ſcripturis, attendere (uidete, quomodo Eph. 6. ambuletis: uidete Iſraelem, ſecundum carnem) non- 1. Cor. 10. nunquam, compati, miſereriq́; (uide domine afflictionem noſtram: & uidens uidi populi afflictionẽ in Aegypto) nonnunquam, approbare, (reſpexit ad Abel, & Tren. 1. Exo. 3. Gen. 4. B munera eius: reſpexit humilitatem, ancillæ ſuæ) haud Luc. 1. dubium, quod non uidere: erit aliquando, diſsimulare, homines ſuis in adinuentionibus derelinquere, aliquando non compati, non miſereri, aliquando non approbare, non fauere. Ergo, inueteratus, in ueteri ſynagoga, antiquatoq́; teſtamento CHRISTVS, proximusq́; propter hoc, ut abiret, alioq́; concederet: haud mirum, ſi eum populum, uidere diſsimulet, ſi non tangatur miſericordia, ſi contemnit, quas patiuntur aduerſitates.

Siquidem, cum omnia, in numero conſtituta ſint, & Sap. 11. menſura, tempusq́;, non ſemper ſit, miſerendi, uel non Ecc. 3. miſerendi: poſtquam aliquo in populo, completæ ſunt C iniquitates, æquum eſt, ut diuina, in illum percipiatur uindicta. Et licet, hæc probatiſsima ſint, eo tamen uſque, CHRISTVS, propter patres, illi afficiebatur populo: ut fore plus æquo, in illum uideretur longanimis, iræ patiens, & tardus furore. Et quid dico? Etiam quod ille populus, decoxerit iam ad feces, ut Eſaias dicit: etiam Ca. 49. quod illum aſsidue expertus ſit, extreme rebellem, perfidum, & inflexæ ceruicis: blande tamen, ut plurimum, illi loquitur, nec modo per prophetas (Tu fornicata es, Ierem. 3. cum amatoribus: ſed reuertere, & ſuſcipiam te) nec modo, per Apoſtolos (En fratres, ſcio quod per ignorantiam, rem perpetraſtis: ſicut & Principes, ueſtri) ſed Acto. 3. & per ſeſe (Tota die, expandi manus meas, ad populum, Eſa. 65.

non

Rom.10. Luc. 19. non credentem, ſed contradicentem mihi) Quin, & ba D iulans ſibi crucem: uidens Ieroſolimam, iminésq; ſuper illam excidium, eam ſuper, lacrimatus eſt. Et hoc, filium eſt, maiorem, amice paterneq; accerſere: ac dulciter, uerba cum eo facere.

At dicis. Eſto CHRISTVS, in perfida ſenuerit ſynagoga: eſto haud immerito, illam non probet, non compatiatur, non curet: eſto ab eo peruicaci populo, iureq; in reprobum tradito ſenſum, receſſerit, abdicaueritq; ſeſe: ad rem tamen, iſta non conferunt: cum Eſau, typũ gerat, populi (ut dictum eſt) credentis, conuerſiq; ex Iſraelitis: à quibus CHRISTVS, forte non diſceſsit, nec E ſenium, apud illos contraxit. Fateor, præmiſſa ſonare, ut obiicis: fateor, Eſau acceptum ſuperius, pro credentibus: Aſſero tamen libere, quod etſi Eſau, ad perfidam reſtringitur ſynagogam, populumq; duræ ceruicis: nullum fore abſurdum, incommodumuè, quoniam ſicut in alio, nunc exponitur typo, ita & in alio, ualet recipi ſenſu. Verum, ſi eodem retineatur pacto, ut & mihi retinendus uidetur: res, non magno, componetur negocio. Sint ergo, qui ex Iudæis, miniſterio regeniti ſunt Apoſtolico, in Eſau deſcripti: ſed ad memoriam reducãtur, eorum quos ſupradiximus mores: addaturq;, quòd etſi ex optimis profecti fuere parentibus, non tamẽ longe poſt, F
2. Pet. 2. degenerauerunt ab eis: non ſecus, ac canes redeuntes ad uomitum. Vnde poſtquam, & nonnullas, quæ credebant gentes, reſperſere zizzaniis, plures in eccleſia diſſeminauerunt rixas, hæreſes, ſectas, eorum non pauci apoſtatarunt à fide: quin & fere omnes, deteriores euaſere, quàm forent, priuſquam CHRISTO ſubſcriberent: ſicut & de
Luc. 11. illis, uaticinatus eſt. Cum malus inquit ſpiritus, fuerit expulſus ab homine, per loca ambulat inaquoſa, requiẽ quærens: nec inuenta, regreditur ubi erat prius: & fiũt poſteriora, eius hominis, peiora prioribus. Ergo, & in iis, haud difficile erit agnoſcere: ortũ CHRISTVM, breui, ſenio potuiſſe confici, orbariq;. Quare hos in primo accerſitos filio, tum prophetarum, & Apoſtolorũ præconio, tũ

interna

A interna motione, ac conſcientiæ ſtimulo: Iſaac, CHRISTVS inquam, ad cor, hunc in modum allocutus eſt.

Vides fili, quòd ſenuerim, breuiq́;, diem ſim clauſurus extremũ (nam cum ſponte te à fide ſubducas, uerbumq́; floccipendas, diuinæ gratiæ: haud ignorare potes, paruo me, tecum commoraturum, tempore) Quid ergo? Vt quouſque, in duas claudices partes, extremum periculũ faciam: utrumuè, tandem malis, cedere legi, an Euangelio, umbræ, an ueritati: hæc paucis, meos per legatos, quos, qui audit, me audit, ad memoriam reuoco: Nempe ſine fide, Euangelioq́;, & eo quidem candide, ac ſincere recepto, nemini ueram ſalutem contingere. Quare quantumuis, glorieris in lege, in Moſe, in patribus: ni

B hil habes, quod Deo, mihiq́; placeat, minusq́; quod ad ſalutem perducat. Nam ſine fide, impoſsibile eſt, placere Deo: et neminem ad perfectum, adduxit lex. Ergo ſume, quouis affectu, ſtudioq́;, arma tua, ut à quibus unice pendes: amplectere, ueſtiq́; te diſciplinis Moſaicis, cæremoniis, ritibus, umbris: ſume, nec minus accurate, arcum, at non gratiæ, poſtquam illum non curas, & nihilominus, in mea conſtitutus eſt manu, prout & Euangeliſta tradit, dum me uictorem, perq́; Euangelium triũ phantem, ſua in Apocalipſi recenſet, docens quòd equo, inſidens albo, arcumq́; manu geſtans, meis exiui in Apo Heb. 11. & 7. Cap. 6.

C ſtolis, eorumq́; loca, moresque tenentibus, uincens, ut uincerem: Quo & amoris, iaciuntur ſagittæ, cor uulnerantis eccleſiæ, ut ipſa, in ſuo, atteſtata eſt, epithalamio: Sed arcum furoris, iræq́; Dei, de quo, ſcriptum eſt. Niſi conuerſi fueritis, arcum tetendit: & parauit illum. Per quem, & ſagittas, ut ſubditur, iaculatur mortis: quas ar dentibus igniuit, acuitq́;. Quem & Deus, tenet in manu, ueteri aſtans teſtamento: ut qui ſub eo ſunt, timeant, ſciantq́; illum eſſe, ultionum dominum, ſicut ſcriptum eſt, in eos, qui à ſuis deſciſcunt mandatis: unde & daturus legem, uiſa ſunt fulgura, audita tonitrua, & omnis populus, perterritus eſt. Sume tandem, & pharetram, hoc eſt, tum mente, quaſi theca, diuinas reconde, reuo- Cap. 4. Pſal. 7. Pſal. 93. Exo. 20.

lueq; uindictas, totiesq; in peccatores, uibrata, miſſaq; D
iacula, tum corde, pariter repone, excuteq; maledictionum cumulos: quas non modo paſsim, uniuerſam non
Deut. 27. & 28. ſeruantibus legem, congerit, minaturq;, ſed & frequenter effundit, peccantesq; petit, & inuoluit, ut nemo tandem effugiat.

Hæc inquam, tecum ſume, diſcute, pondera, rimare, ut demum euadas (ſi ualet fieri) certior: primum quòd quantumuis, legis muniaris umbris, præſidiis, obſeruantiis, quantumuis diuinæ ultionis arcum, propriis uerſes manibus, cœleſtes tractando uindictas, quantumuis mẽte retineas conferasq;, quot transgreſſoribus imminent maledictiones, pœnæq;: nequis fieri apud Deum iuſtus, E
quandoquidem ſi ex lege, poſſet hæc proficiſci iuſtitia,
Gal. 2. & 3. CHRISTVS eſſet immolatus gratis: & compertum eſt,
Rom. 3. ex legis operibus, neminem iuſtificari, coram Deo. De-
Gal. 3. inde, & periculo diſces; quàm arduum, immo & quòd impoſsibile eſt, legẽ adimplere, & ut exigitur, ſine CHRISTI gratia, patrocinioq;, conſumare: ſicut & re ipſa, nõ ſolum didicerunt Apoſtoli, ſed & omnes antiquiores pa-
Acto. 15. tres. Quare exclamauit Petrus: Quid tentatis, nobis illum reſtituere iugum, quod nec nos, nec maiores noſtri,
Gal. 3. potuerunt ferre? Exclamat & Paulus, quòd ſcriptura, omnes comprehendit ſub maledicto: quia omnes conuincit de tranſgreſsione. Sed eſto, quòd ſecus ſentias: Egre F
dere, uenare, ſcrutareq; omni, quo potes circunſpectione: egredere poſtquam egredi es paratus, ab eccleſia, à lege gratiæ, ab Euangelii beneficio: & diſcurre, uagare, & omni quaque per latiſsimas prædeceſſorum proficiſcere ſiluas: reuolue annales, geſtaque patrum, recogita & perquire, per omnes quotquot, ſunt ſaluati, placuereq; Deo, an ſint ſaluati, Deoq; placuerint, ex lege, uel ex gratia, ex fide, uel ex operibus, ex CHRISTO uel ex Moſe. Venare, diſcurre, penetra, & irrumpe, in quantumuis abditiſsimas latebras, excurre quæcunque recondita: ut
Iob 5. diſcas, unde proficiſcatur ſalus. Voca ſiquis eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere: ut illo,

A lo, ſi ſecus eſt, refocillare me poſsis, ac eo pacto, meam benedictionem excipere. Ergo cum uenatu ex iis apprehenderis quippiam, indubie meam præſtolare benedictionem, ut qui cupio, geſtioq́;, benefacere tibi.

Egreſſo itaque Eſau, mox Rebecca, eccleſia inquam primitiua, Apoſtolicaq́;, alloquitur, hoc eſt, adhortatur Iacob, conuerſos, ut dictum eſt, ex gentibus: filium ſibi charum, tum quia mittis, ſineq́; ſupercilio: nempe qui probe retinebant, fuiſſe ſe peccatores, immundos, & execrabiles Deo: conſulto ergo erant lenes, erant humiles, timentes ne forte, ſicut Deus, naturalibus non pepercit ramis, & illos ſi tumeſcerent, perderet, qui erant Rom.11.
B adiectitii, ſilueſtresq́;: tum quia Iacob, hoc eſt, non nomine tantum, ſed & re ſupplãtator, terensq́; pedibus, res & delitias mundi, quibus & renunciauit in baptiſmo: illas non modo lubens, in medium ut ad communem conferrentur frugem exponendo, & Apoſtolorum pedibus Acto.4. reſignando, ſed & calcando, pro nihiloq́; ducendo: haud ignarus, quòd decipit figura, huius mundi, quodque facilius, camelus foramen ingredietur acus, quàm diuitiis 1. Cor. 7. Matt. 19. affectus, in regnum cœlorum. Dicens ſe audiuiſſe didiciſſeq́;: nempe, ex diuinis literis, ex conſideratione, probitatis diuinæ, ex interna ſpiritus reuelatione: Iſaac locutum, cum Eſau, ut uenatu, aliquid conaretur apprehen
C dere, ut poſſet, prout expoſitum eſt, benedictionem reci pere. Nunc ergo, audi conſilium, non præceptum, ut opus ſit, maxime uoluntarium: perge ad gregem noſtrũ, Philemo.1. ad eccleſiam iam multiplicatam ex gentibus, & inde, de medio inquam eius, accipe duos hædos, eosq́; optimos, ut eſcas parem patri tuo, quibus ueſcitur, magna cum uoluptate.

Hœdus, in ſcripturis, umbram retinet CHRISTI (iuxta quem ritum, tolletis & hœdum) ſed ut carnem habuit, Exo.12. peccatrici ſimilem: & duo hœdi, duas illius denotant partes, in quibus præfata apparuit ſimilitudo. Altera eſt corpus, quod fuit paſsibile, & ærumnis noſtris oppreſſum: reliqua eſt anima, quæ non ex parte mentis, qua nunquã

non fuit fœliciſsima, ſed ex parte, qua nexa carni, pecca- D
to ſecluſo, diſsimilis non erat aliis: unde & triſtabatur
Matt. 26. (triſtis eſt anima mea, uſque ad mortem) & afficiebatur
Luc. 22. tedio, agonia, pauore, ut Euangelium docet. Quæ duæ
partes, in duobus ſignificatæ ſunt hircis: quorum alter
occidebatur in holocauſtum, alter peccatis onuſtus, ui-
uus emittebatur, in deſertum. Nam & CHRISTI cor-
pus, occiſum eſt, in cruce, ibiq; uti holocauſtum, immo-
latum Deo: & anima egreſſa de corpore, ad deſertum,
infernum inquam, uiua peccatisq; onerata deſcendit: ut
eo in loco illa dimitteret, immo & ſepelliret. Nam & in
profundum laci, proiecit omnia delicta noſtra: ſicut &
Mich. 7. oraculum dixit. E

Ergo (ut redeam) etſi Iacob, primum detrectauit con
ſilium, tum ex humilitate, tum ex filiali timore, ueritus
quòd patri non placeret, ſi de primogeniti benedictione
certaret: poſtmodum tamen, matris adhortatione per-
motus, præſtitit quod conſuluit. Quare acceptis duo-
bus hædis, & matris opera, in ædulium, ad patris uotum
diſpoſitis, eos mox, ubi erat, intulit: præcatus, ut iubẽs,
ueſceretur eis. Siquidem, hirci, ut diximus, hædiuè, ca
ro ſunt & anima CHRISTI: quæ etſi, in ſuauitatem odo
ris, in cruce, ſemel oblata ſunt Deo, quotidie tamẽ CHRI
STO offerri poſſunt à nobis: Vel dum crucis ſacrificium,
mente reuoluimus, & reuoluendo, igne illud diuinæ cre- F
Pſal. 38. mamus charitatis (ſiquidem in meditatione, exardeſcit
ignis) interuentu tamen eccleſiæ: non modo, quia exem
Can. 1. & 1. plum præbet, eò quòd Dilectum, uti mirræ faſciculũ, ſem
per habet, in corde, & dum uerſat illum, inter ubera, lam
pades igneſcunt, flammeſcuntq;, ut teſtatur in canticis:
ſed & quia noſtras meditationes, oblationesq;, ui ſan-
ctorum perficit communionis: Vel dum in altaris ſacra-
mento, ubi non modo myſterio, res recolitur, ſed & my-
ſterio immolatur, nec ſine operatione eccleſiæ: cum ſa-
cerdotes, quorum miniſterio celebratur, miniſtri eius
ſint: non ſolum, quia ab ea electi, unctiq;, ſed & quia lo-
co eius, rem offerunt, immolantq;.

Ergo

A Ergo ſicut CHRISTVS, ſponte, propenſo, ac beneuolo animo, obtulit cruci ſeſe (oblatus eſt, quia uoluit: & tunc dixi, Ecce uenio) immo & ardenti deſiderio, & uoluntate (baptiſmo habeo baptizari, & coarctor, donec perficiam illum) ita & poſtquam rem peregit, mirifice oblectatur in ea. Ergo haud dubium, quòd ſiquis hos hædos optimos, ſuauiſsimosq́;, offerat ei, modo quo diximus: quòd gratas eſcas offeret, quibus & libenter ueſcitur, memoria illius eximii, terque heroici operis, quod fecit, dum uoluit, immolari pro nobis. Et præſertim, cũ offert, ueſtibus amictus primogeniti, hoc eſt, chariſmatibus CHRISTI (ſiquidem, ne noſtris ſordeſcamus, fœtamusq́; peccatis, neceſſe eſt, ut illius gratia operiamur, et meritis: propter quod, & hortatur Apoſtolus, ut induamur CHRISTVM, nouumuè hominem, qui ſecundũ Deum, creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctitate ueritatis) Et collo contecto, ornatouè, diuinæ pallio charitatis, quæ non ſolum multitudinem operit peccatorum, ſed & domini iugum, facit eſſe ſuaue, cum ex illa, tota lex pendeat: & manibus hædorum pellicula circundatis, quod nõ modo propter uellos, piloſq́;, auſteritatem, & rigorem, denotat operum, cum & CHRISTO, ſeruus non placeat delicatus, ſed qui uitam peragit, in mortificatione: uerum & quia hædorum pellibus, fauor exprimitur CHRISTI, à quo noſtræ actiones, ſunt rectæ, gratæ, & mercede dignæ, tribunali Dei.

Eſa. 53. Heb. 10. Luc. 12. B Rom. 13. Eph. 4. Prou. 10. 1. Pet. 4. Matt. 22. & 11. C

Quòd oblato cibo, ſe dixerit Eſau, gentes oſtendit, in primogenitum, fore tranſlatas: & minores, ut CHRISTVS dixit, maiores effectos. Vox non mutatur Iacobi: quoniam CHRISTO, qui mitis, & humilis corde eſt, recte uox ſuperciliosa, non ſonat, ſed dulcis, leniſq́; (nam ſicut in uita, Iudæi fuere tumidi, ita & in uoce, conuincebantur ſuperbi) ſed mutatæ ſunt manus: quoniam gentes, quæ non horrebant furta, rapinas, cædes, homicidia, non ſolum prompte dimiſerunt propria, renunciauerunt q́; omnibus, quæ poſsidebant iuſte: ſed & ceruices ſuppoſuerunt gladiis, & membra, corporaq́;, quibuſuis

Hebr. 13. Matt. 20. & 11.

buſuis tormentis. Quod autem obſculatur à patre, pax D
innuitur reddita gentibus: quando per CHRISTVM non
modo facta ſit cum illis, qui erant prope, ſed & cum iis,
Eph. 1. & 2. qui erant longe: & non ſolum, cum Deo, Angelisq; cœleſtis curiæ, ſed & quantum, ex illis erat, omnibus cum
hominibus. Et præter hæc, pace donati ſunt cordis, &
Philip. 4. conſcientiæ: quæ eſt CHRISTI propria, & ſuperat omnem ſenſum.

Celer eſcarum inuentio, prompta ſacrificii, eſt oblatio: quam gentes paſsim, omniq́ue in loco, offerunt
Malac. 1. CHRISTO, ut propheta prædixit. Odor fragrans,
celebris eſt, gentium fama: quam non modo, apud ſan E
ctos, ſed & apud ethnicos, olebant eòuſque, quod &
Cæſari, Plinius, de bono earum atteſtatus ſit nomine,
& quod ſeruiebant pie, Deo ſuo, antelucanis laudibus.
Et odor, non uelut floridæ plantæ, quæ unum ſimplicéq; ſpirat, aut uelut horti, qui etſi multis poteſt redolere,
fragrantiis, tamen non eſt, tam latus, ſicut eſt campus,
qui & hoc in loco, totum complectitur mundum (nam;
Matt. 13. 2. Cor. 2. & CHRISTO teſte, ager eſt mūdus) & Paulus de ſe ſuisq; dicit, quod bonus odor ſunt CHRISTI, omni in loco.
Cui benedixit dominus. Siquidem propter CHRISTVM,
ſuosq; electos, mundus, qui obnoxius erat maledictioni,
& miſere, à prima inſtitutione collapſus, benedictione F
repletus eſt: tametſi poſtremum, illius nō ſortiatur effectum, niſi eius in renouatione poſtrema. Ergo fama conuerſarum gentium, tantæ eſt fragrantiæ, quod cum fragrantia, conferri poteſt uniuerſi, à Deo, tum benedicti; tum renouati. Et quadrat: quia ſicut in gentibus, maxime minor erat deprauatus mundus, & à ſathana poſſeſſus quàm infœliciter: ita & ſublunares creaturæ, non
erant melioris ſortis, ob culpam prothoplaſtis: ſicut alias pertractatum eſt.

Et benedictionem ſubdens: Det inquit Deus, qui ne dum eſt liberalis, ſed & ſupra quam credi poteſt munificus: quin & gratiarum oceanus, à quo effluunt, & uberrime, omnia proficiſcuntur, tum bona, tum dona perfecta

A ſecta. Tibi, tuiſq; filiis, per Euangelium, ſpiritumq; ſanctum regenitis, ac æterna prædeſtinatione, ſibi in adoptionem aſcriptis: de rore cœli, de cœleſti inquam gratia, & fauore (rorate cœli deſuper: caput meum plenũ Eſa. 45.
eſt rore) Et de pinguedine terræ, non quam pedes atterunt animalium, ſed cœleſtium ciuium, ac domeſticorũ Can. 5.
Dei: De ubertate copiaq; terræ uiuentium, quam, & Chanaam retulit, melle lacteq; fœcunda, & diues rerum omnium abundantia: Frumenti copiam, non quod in horreis reponendum eſt huius mundi, aut tartareis recludendum caueis, ſed cœli, in præparatis ab initio habitaculis, manſionibuſuè, manu cœleſtis opificis, ſicut &
B dominus dixit. Ergo frumenti copia, multitudinem exprimit electorum, qui etiam a CHRISTO, tali adumbrati ſunt ſymbolo, in parabola boni ſeminis, & ſuperiecte zizaniæ. Ioan. 17. Matt. 13.

Et uini, & olei: ſicut frumenti copia, multitudinem, ut diximus, indicat filiorum Dei, ita & uinum, diuitias innuit ſpiritus ſancti: qui niſi conferreretur uino, Apoſtoli, ſpiritu, ſancto repleti, non apparuiſſent ebrii, nec propheta retuliſſet de eo, quod uirgines, caſtas ſcilicet mentes, mundaſq; inebriat animas: Et oleum, abundantiam denotat pacis, mãſuetudinis, & miſericordiæ, quæ paſſim nitent in electis: cum iis nunquã nõ ſint chariſma Act. 1. Zach. 9.
C tibus uncti, delibutiq;. Ergo hac benedictionis portione, multos Iacobo, pater deprecatus eſt filios, Deo electos, ac ſpiritu ſancto diuites, eiuſq; donis, ubertim affectos: & per hoc, CHRISTO maxime incorporatos, quem non ſolum pater, ſancto perunxit, ſpiritu, & uirtute, ſed & præcioſis uoluit, eouſque unguentis perfundi, ut diffluerent, nedum in barbam, ſed & in oram uſque ueſtimenti. Tametſi, non renuo, frumenti copiam, ad panem referri poſſe diuinæ gratiæ: quoniam ſicut cor, pane materialis confirmatur frumenti, ita & mens, gratia ſtabilitur diuinæ largitatis. Fateor & uinum, oleumq; ut cõſequitur, munus denotare, Dei ac proximi dilectionis, duobus adumbratum uberibus, quæ meliora ſunt uino, Act. 10. Pſal. 132. Heb. 13.

Can. 1. uino, et optimis fragrant unguentis: quæ et in Apoſtolo D
rum filiis, ut fuere martyres, anachoretæ, doctores, reſplenduiſſe, ac locupletiſsime, per eos, totam in poſteritatem dimanaſſe: nemo, qui eorum recolat geſta, probare non poteſt.

Seruiant tibi populi. Si Apoſtoli, prophetæ, paſtores, et doctores, in miniſterium dantur electis, uti Paulus
Ephes. 4. ſcripſit: quanto magis, et inferiores populi? Adoratio, quæ ſubiicitur tribuum, forte quod ad ſeruitutem, Iſraeliticæ referenda eſt nationis: quæ et per tribus diſtinguitur, et gentibus, ad fidem conuerſis, haud iniuria, in arctiorem reducta eſt famulatum. Quanquam et per adorantes tribus, illi denotari ualeant, duliæ, cultus: quos E
mundi nationes, Euangelio ſubſcribentes CHRISTI, deferunt ſanctis, heroibusq́;, eccleſiæ primitiuæ: cum ab illa, ut dictum eſt profecti ſint martyres, anachoretæ, doctores, aliiq́; uiri ſanctitate percelebres: et quadrat iis, quæ ſubiungit. Eſto dominus, fratrum tuorum. Nam et ſancti, patroni ſunt, ac principes noſtri, non minus quam patres ueteris teſtamenti: Et incuruabuntur ante te, filii matris tuæ, quod haud dubium de Iſraelitis intelligit: tametſi non conſtat, an reſtringendum ſit, ad conuerſos, Apoſtolorum opera, qui et refriguerunt in ea, an ad eos extendendum, qui eorum doctrina, conuertentur in ſæculi calce: nam et ambo, ſanctis cur- F
Rom. 9. uabuntur ex gentibus, quando maior, ut ſæpe dictum eſt, eſt inſeruiturus minori, et illius aſſecuturus primogenituram: ad quod et in præſenti reſpicitur, cum et primogeniti hoc loci, benedictio explicetur. Sequitur. Qui tibi, tuoq́; ſemini, maledixerit, et quod deterius eſt, malefecerit, pro ut fecere tyranni, heretici, perfidi iſraelitæ, ſit ille maledictus, & ad mulctã ferendam condemnatus: ut experientia docuit, in prædictis, et docebit maxime in eo, quod ſuperuenturum eſt ſæculo.

His peractis, rediens Eſau, ciboſq́; ex uenatione, offerens patri: cum à fratre præſenſit ſe fuiſſe præuentum, tandem et ipſe, gemitu, fletu, ac rugitu, quandam extorſit

A torſit benedictionem: de qua paulo poſt. Siquidem conuerſi, ſed ad uomitum regredientes Iudæi, nempe qui legalia, nedum miſcebant Euangelicis, ſed & illis committebant, ſuamq; præſtolabantur ſalutem, ut eo, ni fallor, ſub prætextu, propriam fulcirent perfidiam, ex ſcripturarum campo, annalibusq; maiorum, uenati erant Abramum, quem nemo detrectat, chariſsimum extitiſſe Deo: & conſtat, quòd ut ſcriptum eſt, non ſolum, fuit circuncifus, ſed & legem uniuerſam expleuit: conſtat, uel ex teſtimonio fratris CHRISTI, quòd non ex fide tantum iuſtificatus eſt, sed & ex operibus: quin et ex iis maxime, ut in ſua docet epiſtola. Venati erant, Moſeum: qui nō mo Gen. 26. Iac. 2.

B do legem tulit, ſeruauitq;, ſed et in ea, non permanentibus maledixit, eosq; execratus eſt. Venati erant, et Dauidem, de quo ſcriptum eſt, quòd fuit iuxta cor Dei: qui beatum aſſerit, cuius uoluntas eſt in lege domini, et in ea meditatus ſit die ac nocte. Et quid multis? cum lex domini, lex ſit immaculata, conuertens animas: teſtimonium Dei fidele, ſapientiam præſtans paruulis? Deu. 26. & 27. Acto. 13. Pſal. 1. & 18.

Ergo iis uenatu comprehenſis, ac ad patris refectionem diſpoſitis, perlatisq;: haud mirum, ſi ſe reperit, in benedictione præuentum. Quoniam ſicut ſine fide, Deo impoſsibile eſt placere: ita & cibis ſine fide paratis, impoſsibile eſt, à nobis CHRISTVM refocillari. Nec e- Heb. 11.

C nim alia ratione, gentes teſte Paulo, præuenere Iudæos, niſi quia, ad CHRISTVM proceſſerunt ex fide: & illi eum contendebant ſibi copulare per opera. Nec Abramum renuimus, ea propter placuiſſe Deo: itidem, et Moſeū, & Dauidem: ſed id illis, abſque fide, non contigit (nam credidit Abraham Deo, et ad iuſtitiam, illi reputatum eſt) et circunciſionem accepit, non ut iuſtitiæ cauſam, ſed ut iuſtificationis ſignum, uti Paulus docet. Sicut enim in memoriam data fuit, tum CHRISTI, illius ex lumbis orituri, tum iuſtificationis, illius, impartiendæ beneficio, quo & corpus erat circuncidendum peccati, et uis extenuanda concupiſcentiæ: ita et in fidei eius rei atteſtationem, ſicut & illam aſſecutus eſt. Rom. 9. Rom. 4. Ibidem.

Et quoniam fidei natura eſt, ut oportunitatem nacta, D
nunquam non exerat ſeſe: nempe quia uiua, et ut par eſt,
charitati coniuncta, & per illam, ut ab Apoſtolo ſcriptū
Gal. 5. eſt operans: nō immerito, ipſa ex operatione, cum pro-
dire in opus, oportunum eſt, habet dici, compleri, ab-
Cap. 2. ſoluiq;: ſicut et Iacobus, factum tradit in Abramo, ea ex
operatione, qua unigenitum obtulit. Item, et quòd ſine
operibus, non iuſtificat: ſed dormit ſtertitq;, ueluti mor
tua. Quare, non ſe oppugnant Apoſtoli; ſed quod Pau-
lus tribuit fidei, explicat domini Frater, illi fore fidei tri
buendum, quæ per dilectionem operatur; quod & Pau-
Cap. 5. lus Galatis dixit. Quanquā et aliter, conciliari poſſunt;
ut Paulus inquam, de prima loquatur iuſtitia, qua exclu- E
ditur culpa, et acquiritur gratifica gratia: & Iacobus lo
quatur de ſecunda, uel et rectius, de auctione primæ: de
Apoc. 22. qua re Euangeliſta. Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: et
qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc. Et ita nulla offendi-
tur diſcrepantia.

Et licet Abramus, Moſeſq;, legem uniuerſam exple
uerint: id tamen factum non eſt, ſine gratia, et per hoc,
Gal. 3. nec ſine fide. Licet maledixerit propheta, legem nō ſer
uantibus: ſed eo pro ſtatu, quo, ſuo perſtitit, in uigore.
Beatus, et qui meditatur in lege, eiq; ſe ſubiicit per uo-
Rom. 7. luntatem: quoniam lex quidem ſancta, et mandatum iu-
ſtum, et bonum: ſed non qui, hæc præſtat, ſine fide: quin F
nec meditatur ſatis, niſi qui in illa, pertingit ad CHRI-
STVM: ſicut nec rite, legem complectitur, niſi qui illam
Pſal. 18. complectitur charitate. Conuertit, et lex, animas: ut
Gal. 3. quæ propter trāſgreſsiones eſt poſita, & uti pædagogus,
ducit ad CHRISTVM. Verum cum iis, indubie retinen-
dum, legem ut ſpectat: ad mores, nuſquam antiquari:
quippe quæ, indita eſt naturæ, luci reſtituta per Moſem,
& ad perfectionem promota, per CHRISTVM: ſed ut ty
picos complectitur ritus, ſacrificia, cærimonias: item,
ut habet iudicia, & ſanctiones politicas: in quibus, ſicut
peculiaris, Hebræorum extitit populo, ita & ea ſub ra-
tione, non immerito, eſt ſublata, de medio. Qua tamen

ex

A ex parte, non pauci, ex Iudæis conuerſi, illam nitebantur reuocare: et per hoc, ab euangelio, floccipendebant deſciſcere.

Gemitus, lacrymæ, eiulatus: iram, odium, æmulationem, ſignificant, aduerſus gentes: de quibus, & Paulus, ad Romanos. In quæ & ille, adactus eſt populus: ut eius tandem (iuxta ſui conſilii altitudinem) ut idem tradit, miſereatur Deus. Ergo horum interuentu, conſecuturus eſt benedictionem: etſi non primogeniti, chariſsimi tamen filii. (Erit inquit) ſed nouiſsimo tempore: ſiquidē eſt uaticinatio, magis quàm, præſentanea benedictio (benedictio tua) tibi in extremo parata: nō carnalis, ad quā, Cap. 10. & 11.

B carnalis æſtuat Iſrael: ſed ſpiritualis (in rore cœli, & pin guedine terræ) Et de illis, ſermo eſt, ſpiritus ubertatibus, ac cœleſtis gratiæ cornucopiis: quæ Deus, eo reſer uauit in tempore, quo relicti conuertentur ex Iſrael: quandoquidem, uberrimæ in illo, ſunt ſancti ſpiritus, reſeruatæ delitiæ, ut mirum in modum locupletetur mundus: ſicut & Paulus, undecimo eiuſdem tradit epiſtolæ. Et ſubdit. (Viues, in gladio) eouſque temporis: quia in altercatione, continuaq́;, ſaltem animi, uerſaberis conflictatione: gentes ægreferens, ad primogeniturã accitas, euectasq́;: (& fratri tuo ſeruies). Seruiunt plane, Iudæi fidelibus, politica ſaltem ſeruitute: ut qui eorum

C ſubiiciuntur legibus, iuſsibus, ſanctionibus: & licet, ut reliqui aſtricti ſint uectigalibus, nullis tamen admittuntur politiæ honoribus, prouentibus, adminiſtrationibusq́;. (Sed erit tempus) cum dies inſtabit, tuæ ſalutis (ut iugum excutias) quoniam ambo, tunc fratres effecti, ac uno in angulari lapide copulati, & una cum illis, cœleſti hæreditati reſtituti: unius euadetis ſortis.

Quòd Rebecca, filio (ne à fratre, quippiam forte patiatur incommodi) ſollicitat ſenem, copulandam ſponſam, eamq́; non Chananitidam, ſed Meſopotamicam: ſa cramentum (ni fallor) continet non uulgare. Erat quidem, iuxta diuini iudicii celſitudinem oportunum, ut du ceret uxorem Iacob: idq́; ut commodius, ex illo profici

ſcerentur filii: & præſertim, in eius benedictione comprehenſi. Inter quos, etſi quamplures, regignendi erant, D
ex gentibus: poſtquam tamen, eorum foret abſoluta plenitudo, omnesq; in ouili, coacti eſſent eccleſiæ: erãt annumerandi Iudæi: ut quemadmodum, ab Apoſtolis, qui natura erant Iſraelitæ, regeneratæ ſunt gentes: ita & ab Apoſtolorum filiis, qui ſunt natura gentiles, ſint refingendi Iudæi: & ſicut ab illis, Euangelium eſt profectum ad nos, ita & à nobis proficiſcatur ad eos: ut & tali pacto, undique quadret: nouiſsimos euaſiſſe primos, & primos
Matt. 20. euaſiſſe nouiſsimos, ſicut dominus dixit. Ergo CHRISTVM, petent, ni fallor, Apoſtoli, idque circa mundi calcem, ne forte gentes, quippiam ab Iſraelitis, paterentur aduerſi, præſertim quia ex illis, prodibit (ut diximus) Antichriſtus, mundum eòuſque dementans, ut immaniter inſectetur electos, quin & tam dire crucians, di- E
Matt. 24. uexansq;, ut illos, ſi fieri poſsit, à fide nõ modo abducat, ſed & in errorem præcipites tradat. Petent inquam, nec uulgaribus precibus, obſecrationibusq;, ut illis copuletur ſponſa: ea inquam cœleſtis ſapientia: cui nullus ualeat aduerſariorum reſiſtere.

Ergo ſponſam petent, non Chananitidam, qualis eſt ſapientia mundi: quæ in negociis uerſatur, emendi, uendendiq; fauoris, & aucupandæ laudis humanæ: ſicut & fecere philoſophi. Qui etſi iactabant, ſapientes eſſe ſeſe, F
extreme tamen conuincebãtur ſtulti: ut qui eam, ut ſummam complectebantur ſapientiam, quæ apud Deum, ma
1. Cor. 3. xima eſt ignorantia, inſipientiaq;. Non inquam Chananitidam, ſed petent Meſopotamicam: quæ in terra, non reperitur ſterili, non uepribus obſita: ſed fœcunda frugiq;, & aquis diuini uerbi madida, quin & irrigua. Et quanquam Meſopotamia, typus eſſe poſsit, regionis ſupernæ, in qua diffluunt omnia, ſapientia Dei: ea tamen, ut præpoſita ſeruetur interpretatio, ſynagoga in præſentia ſit: uerum non ſathanæ, non perfidæ, duræq; ceruicis: ſed fidelium, ſanctorumq; patrum. In qua, nedum ſunt computati reges, prophetæq;, ſed & ſanctiſsimi patriarchæ:

A chæ: ex qua ſunt orti Apoſtoli, & quamplures, ex diſcipulis CHRISTI. Hac in terra, cœleſtis eſt ſapientia: quia ei diuina credita eſt ſcriptura, & fluunt, ac refluunt prophetarum oracula: quin, & in ea ortus eſt CHRISTVS, qui eſt ſapientia patris: & in quo, omnes Theſauri ſapiẽtiæ ac ſcientiæ ſunt reconditi. Nec modo eſt ortus, ſed paſsim prænunciatus, & in quauis ſcripturæ parte, & in omnibus prophetarum uaticiniis, arcane contectus: nõ ſecus ac Sol nonnunquam in nubibus, uel anima, ſpiritus ue, in carne (ut dicebatur) uel corpore. Ad hanc terram, aquis irriguam, tam ſalubribus, haud immerito, fuit proficiſcendum, pro coniuge: ut inde accepta, ac ueluti con Col. 2.
B genea ponderata, commodius in Iudæorum regignitionem prorumperet, filiosq; fœlicius ederet, ac parturiret.

Ergo, patre nedum conſentiente, ſed & mandante, Iacob ſe accingit ad iter: eoq; progreditur uerſus, pluribus fotus fauoribus, & cœleſtibus locupletatus gratiis. Quare, cum perueniſſet Bethel, lapidemq; ſuo ſuppoſuiſſet capiti, non ſine præſagio obdormiuit: protendebatur enim, non ſolum, à ſpirituali lapide CHRISTO, tanta ubertate, illius perfundendam mentem, ad intelligendum ſcripturas, ſed & eo in ſopore, non uulgaribus illuſtrandum arcanis, ut uiſa atteſtatur ſcala, quæ ad cœlum erecta, Deum innitentem habuit, & Angelos, aſcendentes
C deſcendentesq; ſubſtinuit: admonens inter alia, ſapientiam de qua ſermo, tantæ eſſe præſtantiæ, ut non modo cœlum attingat, ſed & Deum præſentaneũ ſtatuat: quin & ad frugem noſtram, regat & ſubſtineat. Nec uacãt gradus, ſed cõmunẽ, CHRISTI membris illã oſtendũt: pro gradu, & officio, quibus ſingula, in myſtico donati ſunt corpore. Aſcenſus uero, & deſcenſus, duas docent, huius ſapientiæ partes: dum ſpiritus per hanc electorum aſcendunt, arcana rimando cœleſtia, myſteria fidei, nobisq; repromiſſæ fœlicitatis: & deſcendunt quando proximorum ſe accommodant indigentiæ, eisq; ſeruiunt, ex dilectione. Ergo cœleſtis cognitio, ſapientiaq;: tum actiua, tum contemplatiua, perfectio eſt. Iſta aſcẽdimus,
quoniam

quoniam in Dei contemplatione, & fruitione abſoluitur: D
illa deſcendimus, quoniam à contemplationis fœlicitate, ad neceſsitates, dilabimur noſtras, in operibus abſoluenda miſericordiæ, ex charitate, proximorum ſuccurrendo miſeriis, ac ſua pro facultate, tum animæ, tum corporis, eorum prouidendo ſaluti.

Pergit Iacob, & ad puteum, quò pergebat, proximum conſtitit: ibiq; tres accubantium, conſpicatus greges: paſtores, unde forent percunctatus eſt. Et quòd ex Charam eſſent, edoctus, nempe ad quam proficiſcebatur ciuitate: Noſtis inquit, Labanum, Nacoris filium? Nouimus, ſubdunt. En illius deſcendit filia, una cum grege: ut nobiſcum hauriat, ouibusq; potum impertiat. Et cũ E
hortaretur, ut gregibus adaquatis, oues (cum non parum, uideretur ſupereſſe diei) paſtum reducerent, rem cauſabant difficilē: eò quòd puteus, pergrandi occludebatur lapide, nec poterat, niſi plurium adhibitis uiribus, tolli, amoueriq;. At Iacob ſolus, lapidem ſufferens: omnibus qui aderant gregibus, illico potum tribuit.

Puteus, de quo ſermo, uel CHRISTVS, uel eius Euãgelium eſt: nã ambo ſunt, fons uiuus, ambo puteus aquarũ uiuẽtiũ: quibus & qui credit, non modo, omnis extinguitur ſitis, ſed & flumina, ex eo fluent aquæ uiuæ, in uitam ſalientis æternam. Hunc prope fontem, puteumuè, tres cubant ouium greges, ſuppetias præſtolando, ut amoueatur lapis: quæ & tres referre poſſunt infirmorum turbas, cæcorum, claudorum, aridorum, iacentium prope piſcinam, expectando, ut moueretur aqua. Et licet interpretari hæc poſſent, tres delinquentium claſſes, quibus & ſuffragratur beneficium CHRISTI: nempe ex ignorantia, adumbratos in cæcis, ex fragilitate, in claudis, & ex malitia, in aridis, macieq; confectis: lubet tamen, & liberius, & rei, quam tradimus accommodatius, ſecus ſacramentum eruere. Ergo tres ouium greges, eos ex gentibus præſeferunt electos: qui licet, nondum ſubſcripſerint CHRISTO, cubant nihilominus, puteũ prope: quin etſi tolleretur lapis, mox aquis refocillarentur gratiæ, &

Ioan. 7. & 4.

Ioan. 5.

F

A irriguis, euangelicæ, ſe abluerent ſapientiæ. Nam tres greges, gentes, ex tribus, in quas terra diuiditur, partibus, denotant conuertendas: quarum cuſtodes, capita ue, ualent dici maiores, quorum ſe iudicio, agi permittunt. Quòd iacent prope fontem: docet quòd, cum ſint electæ, haud longe ſunt, à ſalute: quin nec præſtolantur aliud, niſi ut lapis, hoc eſt, crucis (nî fallor) ſcandalum, quod ingens eſt ſtultitia gentibus, tollatur è medio. 1. Cor. 1.

Ergo, cum opera Iacobi, cum prædicatione eccleſiæ ex gentilibus: non ſolum, euangelii, quouis reſonauerit nomen, ſed & illuſtrius, eius enituerit prædicatio: & ea maxime, qua ſancto cooperante ſpiritu, omnibus perſua
B debitur populis, & præſertim, quos pater diuina adoptauit prædeſtinatione, & in unigeniti aſciuit, aptauitq́; chariſsima membra: CHRISTUM, etſi crucifixum, Dei uirtutem, Deiq; ſapientiam eſſe: quodque unice ſit gloriandum, in cruce, in qua ſalus eſt, & reſurrectio noſtra: indubie omne tolletur ſcandalum, moxq́;, & bibent, & abluentur oues: & tali quidem pacto, ut non modo, ſint tinctæ baptiſmo, ſed & perfuſæ diuina, ac euangelica gratia: immo & ad noua transferentur paſcua, oblitæ quæ retro ſunt, & extendentes ſe, ad ea, quæ anteriora ſunt, ut Apoſtolus docet: & tandem ad caulas ſupernæ aſpirando ciuitatis, admittentur in eas, ueluti la-
C ctelotæ: ut Sapiens ſcribit, in Canticis. Quo & tempore (cum inquam, paſsim ac ubiuis, euangelizabit eccleſia, electæq; ex tribus terræ partibus, colligentur gentes, ut earum tandem, impleatur numerus, intrentq́;, quæ Dei ſapientia, eccleſiæ intrare debent ouile, unusq́; electis, omnibus, ut ſcribitur præficiatur paſtor) ad CHRISTUM, Euangeliumq́; conuertentur, qui relicti fuerint ex Iſrael, ut Apoſtolus docet. Ergo quadrat, ut tribus gentiũ gregibus, adiiciatur quartus, ex Hebræorum populo: id, quod Rachel, gregem ad puteum ducens, non obſcure præſefert. Cui & Iacob, conſobrinam attendens, præq; gaudio, lacrimas fundens: non immerito oſculum dedit. Siquidem, non æmulatur charitas: ſed

Marginalia: Ibidem. (beside "Dei"); Gal. 6. (beside "glo-"); Philip. 4. (beside "ſuper-"); Cap. 5. (beside "tem-"); Ioan. 10. (beside "ad"); Rom. 11. (beside "ut"); 1. Cor. 13. (beside "charitas")

ſed gaudet de proximorum ſalute. Ergo fideles ex genti D
bus, mirum lætabuntur in modum, ob conuerſos ex
Eſa. 28. Rom. 9. Ioan. 8. Iſraelitis: quibus & petra ſcandali (dum CHRISTVM
non crederent obiturum: nos audiuimus ex lege, quod
CHRISTVS, manet in æternum: minusq́; ſuſpendendum,
Deut. 21. in cruce: nam maledictus, qui pendet, in ligno) Dei mi
Eſa. 28. ſeratione ſublata: CHRISTVS, lapis agnoſcetur angula
ris, preciosus, ſalutis baſis, & totius fūdamentū eccleſiæ.

Sed pergamus, de ſponſa, de cœleſti inquam, Chriſtia
naq́; ſapientia: quæ ſicut duabus, ut dictum eſt, conſtat
ex partibus, ita & in duabus Labani, eſt adumbrata puel
lis: Actiua, in ea quæ dicitur Lia, & Contemplatiua, in E
ea, quæ nuncupatur Rachel. Illa lippis erat oculis: hæc
uenuſto, pulcroq́; aſpectu. Illa, natu prior: hæc natu
poſterior. Illa rem agebat domi: hæc oues ducebat ad
paſtum. Vtraq́;, uno ex patre: utraq́; una comitata pe-
diſſequa: utraq́; uni copulata uiro: utraq́; ſeptennio e-
merita ſeruitutis. At Lia fœcundior, ut quæ ſex genuit
liberos: Rachel infœcundior, ut quæ duos genuit tātum.
Verum, ut myſterium eruatur illuſtrius, exploratum eſſe
debet, Chriſtianam, cœleſtemq́; philoſophiam: ita ſua
ex celſitudine, utrunq́; (opus inquam, & ſpeculationem)
complecti, adeò de ambobus diſponere: ut nulo ex pa-
cto, ſuæ præiudicet ſimplicitati: ut probe demonſtratur F
Theologis. Quare, etſi ut res ſit promptior captu, in
duabus, eſt deſcripta uirginibus: ambæ tamen, pro una
computandæ ſunt ſponſa.

Et Lia, quæ interpretatur labor, actiuam non obſcu-
re ſignificat: quippe qui contrectamus, non modo in a-
ctionibus iugiter laborare, ſed & quandoque laſſeſcere.
Hæc erat natu maior: quia non rite uacatur diuinis, niſi
probis operibus aſſuetis. Erat & lippis oculis: ut quæ ra
ro non gemit, præſſa actionum pondere: quin & flere cō
pellitur, tum ob ſollicitudines, tum ob turbationes aſsi-
Luc. 10. duas. Martha, Martha ſollicita es: & turbaris, erga plu-
rima. Multæ erat prolis: quoniam illius opera, & ſolli-
citudine, non ſolum, multi à neceſsitatibus, releuantur
corpo-

A corporis, ſed & à neceſsitatibus animæ. Et ſenarius con ſonat numerus: quoniam ſicut, ſex præcipui ſunt pietatis actus, quos præſtamus fratribus, ad ſuccurrendũ cor pori, ſuper quos, mundus in extremo, eſt excutiendus iu dicio: ita & totidem, colliguntur principales, ad proſpiciendum animæ: de quibus, ſi non fallor, non minus requirendi ſumus, in nouiſsimo die. Illi ſunt omnibus peruii, ex euangelio: ii ſunt ſatis cõperti, ex traditis à Theologis. Quanquam, & in ſex Liæ filiis, omnes actiuæ uitæ, comprehendi ualeant actiones: ſenario non temere denotatæ, cũ ſex illis dies, à lege uideantur aſcripti. Vel (& mihi applaudet, ut commodius) quòd omnia quidem B actiuæ comprehenſa ſint opera: ſed in ſex, ideo inſinuata filiis, quia illis, ſex perneceſſariæ, ſunt potiſsimum circũ ſtantiæ, conditionesuè: ſi actiui, probe, riteq́; ſuo functuri ſunt munere. Matt. 24. Exo. 23.

Prima eſt, ut ex perſpicua, uberiq́; progrediantur fide: eò quòd etſi, oportuna eſt omnibus piis, potiſsimum tamen, operoſis, perq́; dilectionem agentibus. Ergo & pri mo natus, haud caſu, dictus eſt Ruben: quod, uiſionis interpretatus eſt filius. Secunda, eſt animi promptitudo, ingensq́; ad Deo obſequendum propenſio: quod rite in Symeone notatur, cuius uox, ad obedientiam pertinet. Tertia, ea eſt egenorum compaſsio, qua illis non modo C indolemus, ſed & illis in miſeriis copulamur, quin & ut proprias ducimus: quare & Leui, eſt tertio ortus, qui ap plicatus, copulatusuè, redditus eſt. Quarta, eſt diuinæ gloriæ ſtudium, & eius maxime, quæ ex probis ſurgit operibus, dum lucemus coram hominibus, uti dominus dixit: propter quod, & quartus Iudæ datus eſt locus, qui à laudis confeſsione, nomen eſt nactus. Quinta, illa mer cedis uidetur expectatio, quam reddet dominus, in poſtremo die: quod & uox innuit Iſachar, quæ à mercede deſcendit. Sexta, ſpes dici poteſt, requiei perpetuæ, cœleſtis, ac ſemper permanentis tabernaculi, de quo & Apo ſtolus: Scimus quòd ſi terreſtris domus noſtra, huius ha bitationis diſſoluitur, ædificationem habemus ex Deo: Matt. 5. 2. Cor. 4.

domum non manufactam, æternam in cœlis: ad quod D
& Zabulon eleganter alludit, quod habitaculum interpretatum eſt.

Erat Liæ pediſſequa, & appellata eſt Zelpha. Ex qua, ſed Liæ nomine, duo nati ſunt filii: Gad, & Aſer. Nam ſanctis ſtudentes operibus, dono egent peculiari: quo nec eleuentur laudibus, nec deiiciantur opprobriis. Fert quidē hominis mos, ut uel aduletur, uel detrahatur frequenter, benegeſtis: idq́; non raro, ſuggeſtione ſathanæ: ut homo tandem, hinc, aut inde frigeſcat. Quod donum, ni fallor, exprimit Zelpha: quæ, tum oris dicitur diſtillatio, tum oris uilitas, uel contemptus: illud propter eos, qui mel & lac, geſtant ſub lingua: hoc propter illos, E
qui uirus aſpidum habent in labiis. Quibus Dei munere ſuperatis: haud dubium, quòd primitiis fruitur fœlicitatis, & arrabone repromiſſæ beatitudinis: quæ, & afferũt benegeſta, & exprimunt duo filii: quorum Gad interpretatur fœlicitas, & Aſer, redditur beatitudo.

Poteſt & ſecus, Liæ famula introduci, ut portionem ſcilicet, alterius denotet partis, uitæq́;. Nam cum partes, philoſophiæ Chriſtianæ, cœleſtiſq́;, ſe penitus, non excludant, ſed ambæ, pacto quodam, ſint omnibus neceſſariæ: quin nec ſe excludere poſsint, cum illa, ut præmiſimus, in ſe ſimpliciſsima ſit: haud dubium, quòd ubi altera eſt inſigniter, altera ſaltem ſit oportet, ex participatione. F
Siquidem, ea ſolent ratione diſtingui: quia in aliquibus, uberius uiget opus, & in aliis locupletior deprehenditur contemplatio. Ergo neceſſe eſt, ut fraternæ charitatis ſtudentes operibus, uacent & contemplationi quandoque: & quòd actibus inſiſtētes fidei, cœleſtiumq́; contemplationis, ad opera aliquando, ſe transferant pietatis: & proximorum ſubueniant indigentiis. Quare Zelpha, quæ oris dicitur diſtillatio, uel illius uilitas, & contemptus, illam contemplationis exprimet portionem: quæ actiuæ neceſſaria eſt. Et meo quidem iudicio, potiſsimum eſt oratio: eaq́; tum uocis, ut quæ ex ore diſtillat, tum mentis, ad quam tamen, cum rite pertingitur,

A quæ uocis eſt, fere uileſcit. Et compertum eſt, ex oratione, prædictos ſuboriri filios: cum in illa, non raro, ſuperna guſtetur dulcedo: in qua Arrabo, noſtræ (ut tactũ eſt) percipitur fœlicitatis, noſtræq; repromiſſæ beatitudinis.

Rachel autem, ſpeculationẽ, ut dictum eſt, referens, occupatur potiſsimum in diuinis, & cum peccatrice, ad pedes reſidet CHRISTI: corde, menteq; conferens, quæ audit ab eo: uiuæ innixa fidei, & donis ſapientiæ, & intellectus. Et præter id, quòd interpretatur ouis: nempe, quia mitis, imbellis, ſtudens paci, ruminansq;: erat puella iunior, idq; nec immerito: ut quæ, in Dei contemplatione, quæ ſeneſcit nunquam, aſsidue occupata, non ſecus, ac Aquilæ (quæ, tum uolatus celſitudine, tum oculorum perſpicacia, contemplantes adumbrant) iuueneſcit: quin & ad iuuentam renouatur, ſicut & propheta docet. Et compertum eſt, quòd in contemplatione CHRISTI: qui homo eſt, ſemper nouus: in quo, & nouitatem, quilibet induit: non ſolum internus homo uireſcit, ſed & de die, in diem renouatur. Erat & pulcra, decoraq; facie: quoniam ſi Deo, quia ſpiritus eſt, inhærens, unus cum illo efficitur ſpiritus: cur illum, qui uti omnis oceanũ contemplatur pulcritudinis, maxime non euadet pulcher? Amplius. Qui CHRISTVM, fide, & charitate complectitur: haud dubium, quòd illius (qui inter hominum filios, ſpecioſiſsimus eſt) inſigni decoratur uenuſtate: quin & illius ueſtit imaginem, in qua, uera, internaque, pulcritudo conſiſtit.

Luc. 10.

B

Pſal. 103.
2. Cor. 4.
Col. 3.

1. Cor. 6.

Pſal. 44.

C

Non multos generat filios: quia etſi portionẽ, & hæc, actiuæ complectitur uitæ, non ualet tamen, operibus frequenter, illius incumbere: uerita ne quando, quopiam inquinetur pacto. Quare etſi, nonnunquam à ſponſo prouocatur, ad agrũ, ſine culpa diſsimulat: Laui inquit pedes, quo modo inquinabo illos? Parit tamen, unum, uel alterum: quia, ut diximus, ita eſt neceſſe. Primus nũcupatur Ioſeph, quod augmentum interpretatur: & internum, ni fallor, indicat deſiderium: quin & ardorem, & anxietatem, quibus angitur: ut fidelis, tum numero,

Can. 5.

tum gratia, meritoq́;, augeatur populus: haud ignara, D honorem regis, fore in multitudine populi, & gloriam
Prou.14. principis, in uiris, famulisq́; ſenſatis. Secundus dicitur Ben-iaminus, quod dextræ redditur filius: & innuit, meo iudicio, illam in hoc potiſsimum niti, quin & angi, mortisq́; uexari cruciatibus, ut filius oriatur dexteræ: hoc eſt, ut CHRISTVS, qui ad dexteram Dei ſedet, eiusq́; potiſſimis potitur bonis: in credentiū oriatur cordibus. Qua
Eph.3. de re, & Apoſtolus. CHRISTVS, per fidem habitet, in
Gal.4. cordibus ueſtris. Et illud. Filioli, quos iterum parturio: donec CHRISTVS formetur in uobis. Vacans quidem, contemplando Deo, & CHRISTO: nil magis ardet, quàm eorum gloriam, & honorem. Ergo omni ni- E titur ſtudio, ut eorum indies innoteſcat charitas, compleaturq́; electorum numerus: ut uel tali pacto, à contēplatione uiæ, citius ad contemplationem tranſeatur patriæ. Ergo & omnes adhibet uires: ut & CHRISTVS, & oriatur, & grandeſcat, in electorum cordibus.

Habet & iſta pediſſequam, eamq́; Balam nomine: & interpretatur, turbata, ſiue uetuſta. Ex hac, & duo pro fecti ſunt filii: Dan, quod ſonat Iudicium: & Neptalim, quod redditur, comparatio. Poteſt & hæc famula, duobus intelligi modis: altero, ut portionem denotet, uitæ (ut dicebatur) actiuæ: & hoc pacto, rite interpretatur, turbata: cum & actiui turbentur, in pluribus. Parit ta- F men, Dan: quia in illis uerſatur operibus, de quibus iudi candus eſt mundus: cum de pietatis actibus iudicandus ſit, in ultimo die. Parit & Neptalim: quoniam, & hac ex parte, illa progreditur comparatio, qua opera conferun tur mercedi: ut & ſingulis reddatur, pro operibus ſuis. Reliquo, ut ſicut Liæ, munus eſt collatum, tantæ cōſtan tiæ, ut nec extolleretur laudibus, nec deprimeretur opprobiis: ita & Racheli, carnis è diuerſo, ſit relicta infirmitas: quin & à Deo, illius ſit in ſalutem refricata: ne ali quando tumeſceret, temereuè incederet ſuper ſe. Nam & Paulo, tam inſigni Apoſtolo, ne quæ audierat arcanorum, eleuaretur celſitudine: ſtimulus datus eſt carnis,

qui

A qui colaphizaret eum. Siquidẽ, ne diuina timantes, cœ 2. Cor. 12.
leſtiaq́; ſacramẽta edocti, ſuſpicẽtur ſe diuites, nulliusq́;
rei egentes ulterius, imbecillitas in eis exagitatur carnis: Apoc. 3.
ut tandem in multis pertrectent ſe miſeros, cæcos, & nú-
dos. Nam etſi carnis imbecillitas, inuenitur in omnibus,
dum peregrinantur: maxime tamen in iis, qui contempla
tionibus ſtudent. Id, quod non modo, ſuggerit ratio, eò
quòd contemplationes carnem extenuant: ſed & Dei cõ
ſonat prouidentiæ, propter electorum frugem. Quæ ta-
men infirmitas, eò eſt maxime deteſtanda (& ſi multis de
bet abhorreri capitibus) quo eſt, è prothoplaſte relicta:
ac illius ex peccato, uelut hæreditate contracta.

B Ex hac oritur Dan: quia res oritur plectenda iudicio:
cum raro, aliquid non effutiat, reprehenſione dignum.
Et quanquam, primi motus, eò quòd, noſtro non ſub-
ſunt arbitrio, nil habeant damnationis, digniq́; ut pluri- Rom. 8.
mum, reputentur uenia: ſunt tamen probis, ſanctiſq́; ui
ris, eòuſque moleſti, ut Paulus, non modo gemat, ſeq́;
uocitet infœlicem: ſed & cupiat, ardeatq́;, è uinculis, e- Rom. 7.
rui huius corporis: quin & tanti fiunt, adeoq́; abhorren
tur, ut propheta, non immerito poſtulet: Ne intres, in Pſal. 142.
iudicium, cum ſeruo tuo. Et alias. Beati, quorum remiſ & 31.
ſæ ſunt iniquitates: & quorum ſunt tecta peccata. Ori-
tur & Neptalim: quoniam duarum hominis partium, o-
ritur comparatio, diſcrimenq́; carnis, & ſpiritus: & com
paratio, quaſi certantium, mutuoq́; ſe petentium: ſicut
& uox, recte diſcuſſa ſignificat. Quandoquidem inter
carnem, & ſpiritum, frequens eſt lucta: & ſpiritualis ho-
mo habet, nedum cui parti, uictoria ceſſerit, animaduer
tere: ſed & omni niti uirili, ut tandem ſpiritus uincat.
Et hoc pacto, palam quàm quadret interpretatio: cum
hæc infirmitas, ſit uetuſta, nempe ex ueteri homine deri-
uata: ſit & turbatione afficiens, cum per illam, quæ nolu
mus faciamus, & quod uolumus frequẽter detrectemus. Rom. 7.

Quòd Lia, ageret domi, uitæ conſentit actiuæ, cum œ- Gal. 5.
conomiæ uacet: illiq́; potiſsimum, quæ ad illã pertinet do
mum, quæ fidelium eccleſia eſt: nunquam non ſollicita, ut Hebr. 3. 1. Thi. 3.
cun-

cunċta, rite, & ordine fiant. Quòd oues paſtum, comi- D
tetur Rachel, contemplatiuæ quadrat: cum non recte,
Pſal.1. Dei reficiat uerbo, qui in illo, nō meditatur noċtu dieq;.
Quòd ambæ, ex una, profeċtæ ſint patria, Haram nempe: utranq; inſtruit ex excelſo (ita & illa eſt reddita uox) hoc eſt, è cœlo, ad nos, eſſe delatā, impartitamq;. Quòd uno ex patre, Labano inquam nomine, interpretoq; candido: utroque poteſt intelligi ſenſu. Etſi in bonam recipitur partem, geret CHRISTI typum, qui candor eſt lu
Sap.7. cis æternæ: & quia eſt ſapientia patris, palam, quòd illius
1. Cor.1. è fonte, haurienda ſapientia eſt, de qua ſermo. Verum
ſi contorquetur ad malam, ſicut & ſupra: phariſaica innuitur turba, quæ foris eſt candida, & intus immunditia plena. Ab iis, filiæ ſunt deriuatæ: non quidem natura, ſed eruditione: quoniam penes illos, legis erat interpretatio, ut qui cathedram retinebant Moſis: & notum eſt, quòd in tribus primis præceptis, contemplatiua foueba tur uita: & in poſterioribus, quæ ſeptem ſunt, promouebatur, quæ eſt operibus dedita. Et quanquā illi, pluribus ſcaterent erroribus: quin & idololatriis (erat quidē idololatra Labanus: ſtudebant & auaritiæ, quæ idolorum eſt
Eph.5. ſeruitus, phariſei) nihilominus, quod tradebant ex cathe
Matt.23. dra, nempe Moſis proprio loco, domini aſſertione, nefas erat contemnere: quin & debuit oſculari, & executioni, pro uirili committi. Quòd ambæ, uni copulatæ ſunt uiro: ſi retinetur, quòd ab altera, non ſecluditur reliqua, quodque Iacob magis afficiebatur Racheli: hac in re, nihil habet obſcuri.

Quòd denique Patriarcha, ſeptennio utranque meritus ſit ſeruitutis: hoc (ſi Auguſtino creditur) continet ſacramentum. Docet præclariſsimus Doċtor, aċtiuam uitam, ideo promereri ſeptennio: quia in obſeruatione ſecundæ perficitur tabulæ: quæ etſi, dileċtionem complectitur proximi, expletq; erga illum, quæuis opera pietatis: ſeptennario tamen præceptorum abſoluitur, ut cōpertum eſt aſſuetis. Contemplatiuam quoque, haud minori adipiſci tempore: quia etſi in abſolutione, trium cō-

prehenſa

A prehenſa eſt mandatorum, primæ tabulæ: ea tamen nuſquam eſt completa, niſi ſeptem ſit gradibus beatitudinis fulta: nempe ſpiritus paupertate, animi manſuetudine, interni hominis fletu, exurie ſitiq; iuſtitiæ, munditia cordis, miſericordia erga fratres, & pacis compoſitione, inter diſsidentes. Et quanquam mens, animusq; Iacobi, arderent primum amplecti, Rachelem: mos tamen patriæ, hoc eſt, præſentis peregrinationis ſtatus, cō muni obtinet lege, ut non niſi deſponſata Lia, deſponſetur Rachel: nec recte contemplatur, niſi charitatis operibus fotus. Matt. 5.

Verum etſi prædicta ſuſpicio: poſſet nihilominus di-
B ci, quod neutra, communi abſoluitur iure, niſi ſeptem, pro qualibet ſeruiatur ætatibus, quibus & noſtra perficitur uita. Nam ſicut matrimonium durat, quouſque eſt homo ſuperſtes: ita & harum, qui uel alteram duxit, ut totum cum ea peragat, uitæ tempus, neceſſarium eſt. Ergo non ſufficit, ſi actiuæ, tempore uacetur infantiæ, pueritiæ, adoleſcentiæ, iuuentutis, & uirilitatis: ſed & tempore, inſtandum eſt, ætatis, tum maturæ, tum & perfectæ. Nec de contemplatiua ſecus: de qua, & Sapiens ſcripſit. Hanc amaui, & exquiſiui, à iuuentute mea. Et non longe poſt. Propoſui illam, mihi adducere, ad conuiuendum: ut mecum ſit, mecumq; laboret, in ſæculum. Sap. 8.
C Nec quidem mirum: cum non niſi, ſeptima in ætate, quæ perfectionis eſt, abſoluatur conſumeturq;: in qua, non modo filii ſunt orti, non modo adulti, ſed & locupletati: tempusq; inſtat, ſarcinas recolligere, & uerſus, ſuæ natiuitatis locum, properare.

Igitur oportune, poſtquam hæc ſunt peracta, parat receſſum Iacobus: & Labani domo, uel eo inſalutato (aberat quidem, tondebatq; gregem) dimiſſa, ſua cum ſupellectili, & quos lucratus fuerat gregibus: abiit patriam uerſus. In hoc, haud obſcure, electos inſtituens, non conducere, ut plus æquo, cum Phariſeis uerſentur: minusq; ut iugum ducant cum eis. Quod & pariter dehortatur Apoſtolus: haud inſcius, quam ſit perfacile, 2. Cor. 7.
cum

Pſal. 17. cum labente labi: & cum peruerſo peruerti. Quod La- D
bano diſceſsit inſalutato: factum eſt, ad uitandum, ne-
dum ſtultas, & ſine diſciplina, uerborum quæſtiones,
2. Thi. 2. iuxta conſilium Pauli: ſed & ad ſeruandum, quod CHRI
STVM, uenisse negantibus, nec Aue, dicendum eſt, iux
2. ca. 1. ta Dilecti præceptum. Præter id, quód & eo abiit tem-
pore, quo tondebat, hoc eſt, potiſsimum cupiditati ua
1. Thi. 6. cabat: quæ, ut probe tradit Apoſtolus, radix malorum
omnium eſt.

Supellex, & greges: ea ſunt bona, quæ unà ſecum de-
Sap. 7. ferunt coniuges. Quandoquidem Salomone teſte, cun-
cta bona, ſapientiam comitantur cœleſtem: quibus &
eius filii, opera inquam pia, ſanctaq;, locupletata ſunt. E
Nec oues caſu, diuerſi, repertæ ſunt uelleris, aut iniqua
decorticatarum induſtria, ſunt acquiſitæ uirgarum: quan
doquidem ſpirituales opes, non unam, ſed plures ſortiun
tur uirtutes: tum quia proficiſcuntur ex gratia, quæ uim
omnium continet perfectionum: tum quia à ſpiritu pro
Sap. 1. ueniunt paracleto, qui omnium eſt exactiſsimus artifex.
Præter id, quod & uim habent, medendi, uim exhilaran
di, ſatisfaciendi, merendi, locupletandi, & id genus,
non pauca, ut apud Theologos. Et quoniam patrum,
nonnunquam innitũtur exemplis: in quibus multiuariæ
enituere perfectiones, donaq;: haud iniuria, ex multi-
plicis coloris uirgis, ſunt, tũ occaſionatæ, tũ profectæ. F

At, quid de Idolis: per Rachelem ablatis? Diximus,
inter Phariſeorum idola, cupiditatem eſſe, ut quæ idolo
Eph. 5. rum eſt ſeruitus: conſtat, & non obedire Deo, Samuelis
1. reg. 15. ſententia, idololatriam dici: quin & legis, ſuperſtitioſe
obſeruare literas, apices, puncta, ut & Cabaliſtæ faciũt,
extra idololatriam, prorſus non eſſe, compertiſsimum
eſt. Et de iis, maxime locum iſtũ intelligo. Ergo quod
Rachel, idola eſt furata, illud non obſcure, in præſen-
tia innuit: quod uere cognoſcentes, uereq; diuina con-
templantes, hæc non ſolum, habent ut ſtulta, ſed ut &
demoniaca: nempe à Sathana introducta, & ut demen-
tet homines, & ut ſcripturæ honorem ſibimet uendicet.

Præter

A Præter id, quòd & hæc, per Rachelem: hoc eſt, CHRISTI fidem, ac Dei arcanorum detectionem: ſunt, & abolita, & quaſi furto, ſi qua in Phariſeorum uidebantur manibus, iure ablata: quippe quibus, nedum Dei ablatum eſt regnum, ſcripturam inquam, & prophetarum oracula: ſed et illas perdiderunt, inſignes intelligentias, ſenſusq́;, quibus tempore donati ſunt Moſis, ſeniorum ac patrum: quin et ea ſuperſtitioſa ſomnia, quæ hauſerant, ex Cabala: uana ac falſi nominis ſcientia, ſicut et de illa, ni fallor, ſcribit Apoſtolus. Matt. 21. 1. Thi. 6.

Verum, quod ad propriæ natiuitatis terram, ſuis cum, reuertitur Patriarcha, electos innuit, ſatis perſpicue B (ſiquidem ciues nedum ſunt inſtituti ſanctorum, et domeſtici Dei, ſed et conſortes diuinæ naturæ: quin et ex Deo ſunt oriundi, ſemenq́; et arrabonem oſtenſuri ſpiritus ſancti, quo agnoſcantur ſupernæ regionis, et familiæ CHRISTI; et per hoc, domus Abrami, Iſacchiq́; : quin et Iacobi, in qua et CHRISTVS regnat in æternum) etſi nunquam ad Chanaam, in ſpiritu repromiſſam, quam et unice quæſierunt patres, non ſuſpirare: maxime tamen, dum in ſeptima uerſantur ætate, et potiſsimum dum ſunt proximi, conſumationi mundi, curſusq́; uitæ præſentis: in qua et illis manet, corona iuſtitiæ. Propter quod, et ſignis apparentibus, extremi iudicii, illis erigenda ſunt C capita, exhilaranda corda, mentesq́;: eo quod poſtrema, ut inquit dominus, inſtat redemptio ſua. Eph. 2. 2. Pet. 1. Ioan. 1. Epheſ. 1. Luc. 1. Heb. 11. Matt. 24.

Et quanquam, eo tempore, illos inſectetur Labanus: quanquam nonnulla, illis perſecutio immineat Antichriſti, ſuorumq́; ſatellitum: dominus tamen, qui nunquam nos ſinit, ſupra uires tentari, ſed et facit, cum tentatione prouentum, ut non ſit difficile ſubſtinere, eorum refrenabit audacias: quin et omnes amouebit lites, ſicut et fecit Iacobo. Et licet noua forſan, defectura non ſint, eo in tempore, ſimulacra, erunt nihilominus, et qui antiquas (ni fallor) repetant ſuperſtitiones: uerum quia non ſecus ducentur, ac paleæ, ſtraminaq́;, non niſi paſcendis animalibus oportuna: et præſertim cum ſint à 1. Cor. 10.

Rachele calcatæ, et fidei, diuinæq; ſapientiæ fulgore, D
non tam depreſſæ quam eluſæ, haud plurimum, afferent
detrimenti: quin et non magno negocio, auferentur, è
medio, ut præſens ſacramentum præſefert. Angelorum
caſtra, quæ patriã redeunti occurrunt, curam oſtendunt,
quam ſuperni ſpiritus, gerunt de electis: & maxime, cũ
poſtremum uident appropinquari diem: haud ignari uer
1. Pet. 5. ſutiarum ſathanæ, qui etſi ſemper quærit, quem deuoret:
potiſsimum tamen, ſollicitus eſt, in calce: ut qui inſidia-
Gen. 3. tur calcaneo, prout & de illo, eſt prænunciatum à Deo.
Tranſitus iordanis, in baculo (cum ea uox, fluuius redda
tur iudicii) euaſionem denotat, condemnationis extre-
mæ: idq; uigore, ac merito crucis, cui omnes innituntur E
electi. Luctam, cum Deo, homine, Angeloq; (iis collu-
Cap. 12. ctator exprimitur uocibus: & maxime, in Oſea prophe-
ta) CHRISTI, puto denotare complexus, ſolatia, ludos,
quibus deliciatur cum electis: quos & ſibi præualere per-
mittit: eò quòd, dilectionis ardore, illorũ ditioni, quo-
dam pacto, ſe ſubdit.

Quòd illi benedicit: nomen tamen, non pandit: in-
ſtruit Dei electos, etſi præclaris, in præſenti obrui bene-
ficiis, illum ad plenum, noſſe non poſſe. Quòd Iſraelis di
gnandus eſt nomine: admonet, quòd licet multum ſit,
homines rebus dominari creatis, longe tamen maius, lon
geque fœlicius eſt, quòd electi dominentur CHRISTO, F
Deoq;: & CHRISTVS & Deus, tum amice, tum gratio-
ſe, dominentur in eis. Tam ingens eſt, amborum Meta-
morphoſis, & maxime, cum electi, ad cœleſtem aſſumun
1. Cor. 15. tur patriam, in qua, tum Deus, tum CHRISTVS, ſunt in
omnibus omnia: quòd modo quopiam dominabuntur
mutuo, dum in omnibus, reſpondebunt inuicem, pro uo
luntate: exhibentibus electis, quicquid ſunt, omni pro
uirili, in obſequium Deo, & CHRISTO: & Deo CHRI-
STOq; illis morem gerentibus, omniaq; præſtantibus,
eorum pro deſiderio. Quòd fœmoris coxæuè tactu, à
colludente factus ſit claudus, mea docet opinione, ele-
ctos quantumuis familiares CHRISTO, quantumuis col
luctent,

A luctent, cõcertentq́;, mutuo ardoris certamine: uſque-quo tamen, eorum non abſoluitur curſus, uſquequo ſupernæ non ſunt admiſsi politiæ, etiam ſi breuis eſt agon, & brauio reuera ſint proximi: uel leuiter neceſſe eſt claudicare, & non raro ob carnis infirmitatem, uel ex parte delinquere. Nam in pluribus, offendimus omnes: & iuſtus, non ſemel cadit, in die: & ſi dixerimus, quòd non peccamus, decipimur: nec foret opus, flagitare quotidie, ut à noſtris abſoluamur debitis. Munera, quæ Iacob, & mittit, & largitur fratri: non modo, reconciliationem atteſtantur poſtremam, utriuſque populi, ſed & illam exprimunt dilectionẽ inſignem, qua ſe proſequun- Iac. 3. Prou. 24. 1. Ioan. 1. Matt. 6.

B tur ſancti: dum & uolunt, & intendunt, omnia ſua bona, fore communia, haud ſecus, ac naturalia, eiuſmet corporis membra: qua de re Paulus ad Epheſios. Vbi & ſacramentum, noſtra pro tenuitate diſcuſsimus: & ni fallimur, ſatis ſuperq́ue. cap. 4.

Quartus typus, ex hiſtoria habetur Ioſephi: qui in ſenectute generatus a patre, præ reliquis diligebatur filiis: cui & tunicam fecit inſignem, & liciis diuerſis intextam. Hic cum gregem paſceret, una cum fratribus, filiis inquã Balaæ Zelphæq́;, & per hoc, cum Gad, & Aſer, Dan, & Neptalim: nonnullis eorum deprehenſis ſceleribus, quibus peſsime audiebant, turpiq́; laborabant infamia: rem, Typus, qui in hiſtoria Ioſeph.

C ut debuit, retulit ſeni: propter quod, illius nõ ſolum inuidebant gratiæ, ſed & maximo inſectabãtur odio: quod & myſtica, tum refricarunt, tum ſuccenderunt ſomnia. Alterum extitit: quòd in agro, cum fratribus uidebatur metere fruges: ſed mox ſuum manipulum ſtare, & a fratrum, qui circũſtabant manipulis, ſuſpici, colique. Reliquum, quo Solem uidit, & Lunam: item, & undecim ſtellas: quæ adorabant ſeſe. Quod referens, palam eſt obiurgatus à patre: & ſi rem ſecum, ut arcanam duxit, perpenditq́;. Quadam autem, ſed oportuna die, cum fratres in Sichem, paſcendis morarentur gregibus, miſit eum ſenex: ut illis uiſis, referret, ſi cuncta agerentur pro uoto. Ergo Hebron egreſſus: illuc contulit ſe. Sed fratribus

non repertis, uagabatur per agrum: donec, quòd agerent in Dotan, factus eſt certior. Quare eò acceſso: qui debuerant amplecti fratrem, in illum coniurant, ut hoſtem. En inquiunt ſomniator uenit: at eamus, & occidamus eum: & uidebimus, ſi illi proderunt ſomnia ſua. D

Verum conſpiratione facta, Rubeni conſilio, deſtiterunt à nece: exutum tamen tunica polimita, in ciſternã, puteumuè coniecerunt ſiccum: ut fame deficeret. Quo & patrato ſcelere, cœperunt epulari: idq; maxima cum uoluptate. Et ut celaretur facinus: illius tunicam, ſanguine hœdi reſperſam, ex parteq; laceram, miſerunt ad ſenem: ut facile ſuſpicaretur, nedum extinctum, ſed à bellua deuoratum. Interim tranſeunt mercatores, tum ex Iſmael, tum ex Madian: quibus Iudæ ſuaſione, uenditus eſt, uel triginta argenteis, uel uiginti, ut alius continet textus, ſed aureis. Quare in Aegyptum perductus, in domo recipitur Pharaonis, emptus à Phutípharo, tum eunuco, tum occiſorum principe: & fuit omnibus domeſticis gratus, charusq;. Verum quia pulcher, ab illius adamatus eſt coniuge: & ui aliquando retentus, cum facinus non probaret, ſed relicto pallio aufugeret, reus factus eſt criminis: propter quod traditur carceri, nec breui; detinetur in eo. Vbi etſi fuit afflictus, apud captiuorũ cuſtodem, conſecutus eſt gratiam: & nonnullorũ interpretatus eſt ſomnia. Et demum inde eductus, expoſitis Pharaonis ſomniis, honore eſt donatus tam grandi: ut toti præficeretur Aegypto. Quam & uberrime pluribus pauit annis: multis, inſolitisq;, Pharaonem locupletando prouentibus. Quo & in tempore, fratres recognouit, illum adorarunt; & illis indulſit: & præter hæc, patrem ſenem, una cum familia, grege, ac ſupellectili; nedum maxima cum pietate excepit: ſed & in uberrimis Aegypti locis, commorari mandauit. E F

Ioſeph, qui interpretatus eſt auctio, ſine controuerſia, CHRISTI eſt typus: qui non modo, auxit mundo gratiã, dum ſuo in ſanguine, illius meruit renouationem, immo & promotionem: ſed & patri gloriam, non quidem in ſe

A ſe, ut qui,ipſa gloria eſt, ſed in rebus, ab illo productis,& in hominibus maxime: in quibus, illius opera,fulget nedum, nomine primi principii, ſed & clemētiſsimi patris. Et quanquam hæc cōſtantiſsima ſunt: ad rem tamen,maxime pertinet, quòd CHRISTI interuentu,auctus electorum eſt numerus: dū multi ſunt ſaluati, qui (ut diximus) in eorum, nō erant claſſe comprehenſi. Præter id, quòd & qui ſimpliciter, erant electi: illius beneficio, locupletiores ſunt facti: tum in chariſmatibus gratiæ,tum in ſpiritus ſancti muneribus. Hunc Iſrael Patriarcha: Deus ſcilicet pater ſummus, qui nedum (ut ea ſonat uox) omnibus dominatur rebus, ſed & cuncta moderatur, ad nu-
B tum: præ reliquis diligebat filiis: quoniam etſi Angeli, hominumq; plures, Dei appellati ſunt filii: nulli tamen dictum eſt, Hodie genui te: ut probe aduertit Apoſtolus. Hebr. 1.

Quo in loco: ſi de æterna ſermo recipitur generatione, qua ſolo procedit ex patre: haud dubium, quòd in ea, illum eòuſque dilexit: quòd in ipſum, & ſe, & ſua omnia tranſtulit: ut qui illi diuinitatem contulit, quæ tū inacceſſus, tum infinitus, omnium bonorum oceanus eſt: propter quod, & iure, dilectionis uocatus eſt filius, ſicut & Apoſtolus docet. Si uero de illa, exponitur regeneratione, quam à tota nactus eſt Trinitate, cum ſurrexit à mortuis, ſicut & recipit aliquando Apoſtolus: palam, Col. 1. Acto. 13.
C quòd & illum dilexit præ filiis, cum eiuſdem aſſertione, Heb. 1. & tunc ſupercœleſtibus mandatum ſit mētibus, ut illum adorarent: ut cui, omnia nedum ſunt tradita, ſed & eius ſub pedibus conſtituta, ſicut & propheta prædixit. Pſal. 8.

Quòd illum genuit in ſenectute: dilectionis accumulat rationem. Et ſenectutis tropo, uel æternitas eſt denotata,eò quòd longam atteſtatur uitam: uel proximus receſſus, à ſynagoga,iuxta quæ,explicata ſunt ſupra: prior ſenſus, generationi, qua à ſolo proficiſcitur patre, conſentit: poſterior, regenerationi, quam tota eſt operata Trinitas, accommodus eſt. Illa fuit ab initio: hæc poſtremo facta eſt tempore. In quo & tunicam, quam in incarnatione, illi texuerat polimitam (Nam illum, noſtra in-

induēdo carnem, cum illam innumeris ornauerit donis, D gratiis priuilegiis: ut quam in organum infinitorum aſſumpſit miraculorum: immo, & ut præclaris eſt acceptū Petrus de Pal. in 4. Theologis, rerum omnium, ſalutaribus inſigniuit proprietatibus: ut ſicut eius anima, undique ſpiritualibus ſcatebat chariſmatibus, ita & corpus, corporeis uirtutibus, & fauoribus) & in paſsione, morteq́;, ſuo reſperſerat ſanguine, ſicq́; laceram impiorum reddiderat morſibus, ut ingenti, illum non poſſent, amaritudine, non afficere: in reſurrectione tandem, reddidit glorioſam: ut nemo ualeat hæſitare, quòd & inſignem tunc erga illum, pater oſtenderit dilectionem.

Multo hic pauit tempore (etſi non propria in perſona, E ſed in patribus, regibus, & prophetis) patris ſui gregem, electos inquam ex Dei populo: uerum cum Zelphæ, Balæq́; filiis, hoc eſt, cum phariſeis, ſcribis, & ſacerdotibus, qui ſibi regimen, ſui uendicabant patris: quos etſi fecerat, nonnullo pacto fœlices, beatosq́;, eò quòd rerū temporalium copia, reddiderat pingues, in terraq́;, quæ lacte melleq́; diffluebat, ut dominos collocauerat, ſicut & uoces præſeferunt, Gad, & Aſer: nihilominus & uaſa erant iræ & iudicii, quod & uox indicat, Dan: quin & deteriores effecti fuerant ethnicis, cum ii cōtempſerint dominum, & illi ab eo miſſos receperint ſeruos: ut & in eos, Matt. 8. dominus obiicit. Ergo, comparatione, deteriores euaſerunt idololatris, & aliis peruerſis hominibus: quod & F uox Neptalim præſefert. Quare & concubinarum, haud immerito, dicti ſunt filii: poſtquā, & à qua profecti ſunt, ſynagoga, à legitima degenerauerat coniuge: nec iniuria, in duabus adumbrata famulis, tum quia pluralitas eorum atteſtabatur ſeditioni, et interpretatio, eorundē conſentiebat flagitiis.

Siquidem, altera, contemptus (ut diximus) interpretatur oris: et docet, quòd nedum prophetarum ſpernebant oracula: ſed & quòd labiis incircuncisi erant, et lin Acto. 7. gua, ut iure in illos Stephanus obiicit. Reliqua redditur, inueterata, innuens quàm impie occalluerant, in ſceleribus:

A ribus: nempe, qui perfrictæ erant frontis, populusq́; du ræ ceruicis, ut non ſemel, de eo dominus conqueſtus eſt. Ergo, non fuit iniquum, ad patrem, eorum deferri crimẽ, ob corruptam potiſsimum famam: ut qui non ſolum paſſim habebantur increduli, facinoroſi, idololatræ: ſed et eòuſque peruerſi, ut Dei nomen, propter id blaſphemaretur à gentibus: ſicut et prophetæ aliquando atteſtati ſunt. Quare haud mirum, ſi inſectati ſunt eum: haud mirum ſi ſunt diſtorti liuore, ſi inuidia tabefacti: tametſi, ni fallor, rẽ diſsimulabant uultu labiisq́;. Id, quod et CHRISTO præſtiterunt, in prophetis, et patribus: in quibus, illi manibus ſimulabant applaudere, et uerbis complace- Eſa. 52. Ezech. 36. Roma. 2.
B re ac linguis: et tamen corde detrahebant et factis, ut oraculum docet: unde et illos ſunt, nedum perſecuti, ſed et tradiderunt neci: ſicut Euangelium refert. Eſa. 29. Matt. 23. & 24.

Verum, cum tempus affuit oportunum: ſiquidem cum uenit plenitudo temporis: miſſus eſt, CHRISTVS, à patre, ex Hebron, quem incolebat loco: hoc eſt, ex beata trum mentium ſocietate (ita ea uox ſonat) qua potiebatur, in cœlo: non modo ut carnem indueret (nam et miſſio, illius, ut tradunt, eſt incarnatio) ſed, ut et fratres, Hebræos ſcilicet, conueniret (ad oues quidem miſſus eſt Iſrael) patri relaturus, an res agerentur rite, probeq́;. Quare, in Sichen primum, quod humerus interpretatur, Matt. 15.
C perueniens (nam pontifices primum adiit, et ſacerdotes: et quidem merito, cum Petri ſententia, à Dei domo, ſit iudicium inchoandum: et per hoc, ab iis, quibus Dei eccleſia creditur: quorumq́; humeris, ſuperimponitur: ut et reddant rationem, de ea) fratres non reperit. Siquidem aduenientc CHRISTO, licet non pauci, eiuſmodi gloriarentur titulis (erant quidem multi, de quorum patribus, ille erat, ſecundum carnem) re uera tamen, illius non erant fratres, ſed hoſtes: unde nec crediderunt ei. Nam et ſcriptum eſt. Nunquid aliquis, ex principibus, maioribuſuè: credit in eum? 1. cap. 4. Ioan. 7.

Ergo dum uagatur, per agrum, dum terrenam percurrit Ieroſolimam, eiusq́; ſuburbia, quin & Sammariam

totamq́; Galileam: demum concedit Dotan, exploratu D
rus, quo nam pacto, intenderent legi, ritibusq́; Moſai-
cis (ita & uox oſtendit, Dotan) modo illos, conuenien
do in templo, modo in ſynagogis: ubi nedum legeba-
Matt. 13. tur Moſes, ſed legis ſeruabantur ritus: ut Euangelium
Ioan. 18. teſtis eſt. Quare, illi odio acti, & liuore diſtorti: mox
coniurarunt, ut illum traderent morti. Venite, mitta-
Ierem. 11. mus lignum, in panem eius: & eradamus illum, de ter-
Sap. 2. ra uiuentium. Siquidem aduerſus eſt operibus noſtris,
gloriaturq́; de ſcientia Dei: ergo periculum faciamus,
quid illi proſint ſomnia ſua. Quare irruentes in eum (cir
Pſal. 21. cundederunt me, canes multi: tauri pingues, obſederũt E
me) polimita exuerunt tunica: quia eius animam, ſacro
denudauerunt corpore. Quo & factum eſt, ut in puteum
Zach. 9. infernum inquam, in quo non erat aqua, illius potiſſi-
Ioan. 4. mum gratiæ, qua ad uitam ſaliretur æternam, nuda de-
ſcenderet, indeq́; uinctos patres educeret: ſicut, & ora
culum, perſpicue demonſtrauerat. At Rubem, qui ui-
ſionis interpretatus eſt filius, dehortatus necem, ut ui-
uus reſtitueretur patri: illos, ſi non fallor, ex CHRISTI
præſefert diſcipulis, qui eius non conſenſerunt in mor-
tem: ut Ioſeph à Barimathia, ut Nicodemus qui uenerat
ad eum nocte, ut Gamaliel, qui in Concilio, partes tue
batur Apoſtolicas: & alii qui credebant, ſed ob Iudæo- F
rum metum, erant occulti.

Quod illo in ciſternam, puteumuè coniecto, epula-
bant, diemq́; feſtum ducebant, exprimit, quod concepe
rant gaudium: tum de extincto, ut credebatur hoſte,
tum de ad ſe, ut putabant, deuoluta hæreditate: tametſi
factum ſit ſecus; ſicut & dominus, in die, quo eſt crucifi
xus, quem etſi fore exiſtimarunt ad pacem, ſucceſſumq́;
Luc. 23. uaticinatus eſt. Suaſio Iudæ, ut uenderetur Iſmaelitis
Madianitisq́;, conſilium indicat, quo non ſolum ſtatue
runt contẽnere, ſed à ſe pœnitus abdicare, CHRISTUM,
eiusq́; Euangelium: propter quod, & ad gentes, optimo
eſt iure deuolutum, tranſlatumq́;, ſicut & dixerunt Apo
Acto. 13. ſtoli. Quoniam indignos, uos reputaſtis æterna uita: in

A re cōuertimur ad gentes. Quæ CHRISTVM Euāgeliūq; ſuum, non argento, non auro emercatæ, ſed fide & dilectione, transferunt in Aegyptum, hoc eſt, in totum uniuerſum: quod cum ſub imperio ageret Pharaonis, hoc eſt, Imperatorum tyrannide, qui omnia nixi ſunt diſsipare, ut Pharaonis nomen oſtendit: non potuit, multis non uexari anguſtiis, ſicut & Aegyptus interpretata eſt. Vbi & Phutipharo, Pharaonis miniſtro: qui nō modo, erat eunucus, ſed & occiſorum princeps: tandem uenditus eſt. Eſa. 55.

Siquidem non eſt obſcurum, mundi tyrannos, & Imperatores maxime, priuſquam CHRISTO ſubſcriberēt,
B diuerſos ſortitos eſſe, ſatellites: tum ad interimendum CHRISTVM, in membris, tum ad Euangelium extinguendum, in fidelium cordibus. Et præter ſicarios, carnificesq;: quos conducebant, nedum ad cruciandos ſanctos, ſed & immaniter pernecandum eos: erant & hæretici. Qui etſi, non ſemper, ad tantum facinus, ſunt ab illis aſſumpti, (quod tamen, et Arrianorum factum eſt tempore) quia tamen, non raro, eorum conducebat tyrannidi, fauebatq; ueſaniæ: haud inmerito, inter eorum poſſunt computari miniſtros. Per quos, et eo ſeuiebatur atrocius: quo pernitioſius iugulantur animæ. Ergo, horum locum, perſonasq; Phutipharus ſubſtinet, ſi non
C fallor: nempe occiſorum princeps, ſub Pharaone. Nam ſi duæ parricidarum ſunt claſſes: indubie, ea habet principem locum: quæ pernecandis animabus præpoſita eſt. Et quanquam magis, prima uideretur facie conſonare, ſi princeps legeretur occidentium: ſiquis tamen aduertat, quod dum alios perdunt hæretici, non minus, ſed acrius pernecant, et ſeſe: occiſorum uerbum, magis non detrectabit, myſterio conſentire.

Quadrat et hæreticis, Putipharis nomen, ut quod, taurus interpretatur pinguis: cum et nonunquam, eo in ſcripturis, denotati ſint tropo. Increpa feras arundinis: Pſal. 67.
quæ taurorum ſunt cōgregatio: in uaccis quidem populorum. Nam hæretici, dicti ſunt feræ, quia crudeles: ſed

KK arun-

arundinis, pro arundinum, Hebræorum more: ut qui in D
dogmatibus uerſantur inanibus, inſtabilibusq;. Sunt et
ueluti tauri: quia ſuperbi, laſciui, indomiti, et cornupetæ: at non obſunt, niſi populorum uaccis, hoc eſt, carnalibus, effœminatisq; hominibus, & non raro, iniquitate grauidis: qui & illis, non ſecus adhærent, ac uaccæ tauris: nempe pro explenda libidine. Præter id, quòd ſunt ſaginati: non quidem, ſpiritus ſancti donis, aut ubertate ſacroſanctæ ſcripturæ: ſed petulantia carnis, & huius uitæ commodis: non quidē euangelizantes, ſed Euangelium peruertentes: tum quæſtus gratia, tum ut ſuo indulgeant uentri: & demum rapina & fraude, non ſecus,
Matt. 23. ac ſcribæ, & phariſei: de quibus & alias conqueſtus eſt E
Pſal. 21. CHRISTVS. Circundederunt me uituli multi: tauri pingues obſederunt me. Sunt & eunuchi: quia euirati, inualidiq; regignere Deo: ut qui uirtute uacant ſpiritus ſan-
Titum 3. cti, ſine quo nō renaſcimur: uacant gratifica gratia, quæ
1. Ioan. ſemen eſt Dei: uacant Euangelio, puro, candidoq;, per
1. ca. 3. quod & Paulus refinxit Corintios, & Petrus, refinctos aſ-
1. cap. 1. ſerit omnes fideles: tametſi, ſpiritu æſtuent ſemper immundo: etſi nunquam non ſint repleti malitia: quibus & innumeros ſatellites aggregant Sathanæ.

Hi quoque emere Ioſeph: quia illum ſuo nituntur ſubdere arbitratui: dum proprio Euangelium interpretantur marte: impiisq; obumbrant ſomniis, dogmatibusq;. F
Emerunt, emuntq; Ioſeph: at non fide, non charitate, non deuotione: ſed ſupercilio, ſed cupiditate, ſed ardore, gloriæ aucupandæ, apud homines. Habent & hæretici coniugem: quia eòuſque carnali nituntur cōcupiſcentiæ: ut etſi duo, in unam tamen tranſeunt carnem: quippe qui omnia, cum concupiſcentia, ducunt pro indiuiſo. Hæc, ut expleat, ſaturetq; libidinem, haud nunquam, cōtorquet ad ſe Euangelium: ut tandem, ſi poſsibile eſt, dormiat, ſuisq; faueat deſideriis. Siquidem peculiare, ſemper fuit hæreticis, uim literis inferre diuinis: ut quouis pacto, ſuas cōtegerent fraudes. At Ioſeph: at CHRISTVS, eiusq; Euangelium, patrocinium neſciunt præſtare

re

A re criminibus: neſciunt fauere libidini, uel ſuis improbis concupiſcentiis. Ergo neceſſe eſt, ut illius aliquando effugiant manus: quoniam non eſt conuentio lucis ad tenebras, non CHRISTI, ad Belial: ut Apoſtolus dicit. 2. Cor. 6.
Quare, nihil tandem reſtat hæreticis, niſi pallium, niſi ouina pellis: quia niſi hypocriſis, qua, & amiciant ſe ſe. Propter quod, & iure, ex ore CHRISTI, in falſis ſunt adũbrati prophetis: qui in ueſtimentis proficiſcuntur ouiũ, & aliud non ſunt, quàm lupi rapaces: induti zelo iuſtitiæ, religionis, emendandæ uitæ, animarum ſalutis, aliisq; id genus: cum tamen re uera nil minus quærant, cupiantq;. Matt. 7.

Quid ergo? Carnis concupiſcentia, poſtquam ſe contrectat eluſam, periculoq; didicit ſuos conatus inanes: B conceptum tandem cogitur, euomere uirus, CHRISTVMq;, & Euangelium, diris dehoneſtare blaſphemiis. Ergo non defuerunt hæretici: quorum aliqui, CHRISTVM negarunt eſſe Deum: aliqui animam illi detraxerũt rationalem: nonnulli ei corpus dedere phantaſticũ: quidam dixerunt non fuiſſe mortuum, uel crucifixum: & alii alia, haud minus prophana, minusuè abominabilia, Euangelium quoq;, mentiti ſunt aliqui, non conſtare, in pluribus locis: reiecerunt nonnulli, quod ſcribit Dilectus: alii quæ, præter Mattheum, tradunt Euangeliſtæ, & aliqui quæ reliqui, præter Lucam. Sunt & qui epiſtolis C detrahunt Paulinis: qui actis Apoſtolicis: & alii effutiunt alia, deteſtanda non minus. Ergo ii ſunt clamores, hæ calumniæ, impoſturæq;, quibus Phutiphari uxor, inurebat Ioſephum: quibus & ualuit eòuſque, ut non ſolum, eiiceretur è domo: ſed & coniiceretur in carcerem. Nam & compertum eſt, hæreticorum opera, non modo CHRISTVM, eiusq; Euangelium, è cordibus eiectum eſſe multorum (quæ illius per fidem effecta fuerant domicilium) ſed & è ciuitatibus, regnis, & regionibus: quin & catholicos, nonnunquam in angulis fuiſſe redactos, exulantes in inſulis, & extremis terræ. Vbi & cogebantur, anguſtiabanturq;, non ſecus, ac carceribus, Gyarisq; perbreuibus, & contractis: præter id, quòd & CHRISTI, Eph. 3.

non modo decurtarunt Euangelium, ſed & uiolentis oc- D
cluſerunt interpretationibus, gloſſematibus, ſuiſq; inuē
tis: ut uere per eos, traditum uideretur carceri, & quidem obſcuriſsimo.

Verum etſi res eòuſque proceſsit: non potuit tamen, malitia adeo præualere, quin Ioſeph carcere truſus, non proderet aliquando ſeſe: cum & in illo, ſomnia, hoc eſt, oracula, multaq; ſacramenta, interpretatus ſit. Nam & multi relegati ex patribus, aliiq; uiri catholici, in angulis aſtricti, plures ediderunt libros: quibus et fidei non pauca detegerentur arcana, & hæreticorum eluderentur figmenta, ſomniaq;. Et tandem, Dei factum eſt prouidē
tia, ut Ioſeph eductus è carcere: non modo libere euan- E
gelizaretur ubique, ſed & intrepidus ſtaret corā Pharaone: reſerans ſuis in miniſtris, mundi regibus, & imperatoribus, fidei ueritatem, multorum cum ſacramentorum detectione: & tali pacto, ut conſtanter ſubſcriberent CHRISTO, illum toti præferentes Aegypto: ut qui illū agnouerunt uerum, unicumq; uniuerſi dominum, & ſaluatorem, ſtatuentes omnem illi deferendum honorem, gloriamque: ſicut tempore factum eſt Conſtantini, tum maximi, tum Chriſtianiſsimi principis.

Ergo, non mirum, ſi & mundus, & paſsim, & libere, ab eo, nedum tempore paſtus eſt ubertatis, quo ſcilicet
eccleſia floruit, onuſtaq; fuit ſpiritus ſancti fructibus, de F
Cap. 5. quibus Paulus Galatis: uacantibus miniſterio uerbi, præ clariſsimis Antiſtitibus, Ambroſio, Auguſtino, Nazianzeno, Chriſoſtomo, aliiſq; micantibus ſtellis, ſed & in diebus penuriæ, in quibus & nos ſumus: qui cupimus ſa-
Matt. 15. turari de reliquiis, quæ ſuper menſam remanſerunt patrum, uel de micis ſaltem, quæ ceciderunt ab ea. Quorū poſtremis, CHRISTI præſtolamur fratres, populum inquam Iſraeliticum: ut qui ad fidem tandem ſunt, ut non ſemel diximus, conuertendi: non modo magno cum gaudio patrum, in quorum ſaluandi ſunt gratiam: ſed & totius Aegypti: quin & ſupernæ ciuitatis: ut dominus, &
Luc. 15. Apoſtolus docent. Siquidem conuertētur ad ueſperam,

&

A & per hoc, in extremo huius ætatis, in qua expectamus, Rom. 11. Pſal. 58.
ſæculi fines: & famem patientur, ut canes, nempe Euangelici uerbi, fidei, & gratiæ CHRISTI ſiliquas deteſtando Moſaicas, quibus & ſaturari non poterant: circuneuntes ciuitatem, eccleſiam ſcilicet orthodoxam, geſtiendo, flagitandoq; ad conſortium admitti cœleſtium, tum Eph. 2.
ciuium, tum domeſticorum Dei.

Nec uacat, quòd fratres, Ioſeph diſsimulauit agnoſcere, non quòd allocutus eſt dure: nec temere factum eſt, ut retineretur Simeon, aut quòd pecunia reſtitueretur eis: Nō quòd duceretur Ben-iaminus, aut quòd uas, illius clauderetur in ſacco: & demum, quòd non niſi, iis
B præmiſsis reuelaretur fratribus, exhilararetur pater, acceſſireturq;: qui & in Aegyptum profectus, in Geſſen optimo regni loco, dimoratus ſit. Nam iure uidebatur cōſonum: ut Iudæis diſsimulantibus ſe agnoſcere CHRISTUM (quos tamen, non ſolum ob miracula, doctrināq; ſuam: ſed & ob abſoluta, completaq; tempora, ſaltem de ablato ſceptro, deq; ſeptuaginta annorum hebdomadibus: hæredem eſſe non fugit) par redderetur pari: ſi tamen ualet dici par, quod illi diſsimularunt, ut liberius perderent: & iſte ut commodius, frugaliusq;, illos ad ſalutem deduceret. Diſsimulat quidem CHRISTUS, ad ſe in præſenti pertinere Iudæos: ut ſe contrectantes, diuino
C deſtitutos fauore (ut qui ſunt, ſine templo, ſine ſacrificio, ſine rege, ſine propheta, ſine certo ſolo) tandem reſipiſcant: uel illud ſecum reputantes, quàm multi merce Luc. 15.
narii, in domo patris abundant panibus: & nos miſere perimus in ædia.

Conſonant, & quòd duræ exiſtētes ceruicis: duris nedum arguantur uerbis, ſed & duris petantur ſuppliciis. Et quòd ſi contempſerunt audire, blande uocantem: audiant exterrentem, & flagella minantem. Nam & ea eſt, Iudæorum ſors: ut perinde, ac ſerui, ſpiritu agantur timoris, ſicut & Apoſtolus dixit: & Propheta. Cum occi- Rom. 8.
deret eos, reuertebantur: & ueniebant ad eum. Conſo- Pſal. 77.
nat & ſuæ infidelitati, peruicaciæ, ac fronti perfrictæ: nō

niſi

niſi arrabone accepto, illis habeatur fides: ergo conſonat, quòd Simeon, maneat obſes, ut conuertantur, & redeant. Et certum eſt, quòd ſi non fuiſſent patres, Abramus, Iſaccus, Iacobus, propter quos, ſunt chariſsimi Deo: item, ſi non fuiſſent Apoſtoli, qui ſunt ueluti eorũ ſemen: qui omnes, eò quòd audierunt, uniceq; obedierunt Deo, rite adumbrantur in Simeone, ſuntq; non ſecus, ac arrabo eorum conuerſionis: nulla foret, certa ſpes ſuæ ſalutis. D

Rom. 11.

Conſonat & pecunia reſtituta: cum frumentum euangelicæ fidei, ſpiritualiſq; doctrinæ, non debeat, exiſtimari pecunia: ſed ſicut eſt gratis acceptum, ita & gratis eſt communicandum: prout & dominus dixit. Conſonat & Beniaminum præaccerſere: quandoquidem ante Iudæorum fidem, fuit euocandus Apoſtolus: qui pulcre, in illo uidetur notatus: non modo, quia ut ille, dici ualet filius dexteræ, quippe qui à CHRISTO, eſt uocatus, dum ad dexteram reſideret patris, propter quod, & in ſummi Pontificis bullis, dexteram obtinet, reſpectu Petri, ſicut & animaduertunt ſancti: ſed & quia de tribu, deſcendit Beniamini: & de illo (ut Auguſtinus tradit) in eius uaticinatum eſt benedictione. Et demum, quia in uaſe uidetur umbratus, in quo, augurabatur Ioſephus: cum in uas ſit electus à Deo, non ſolum, ut CHRISTI perferat nomen, ſed ut inauguret, in illo, tum reges & principes, tũ & filios Iſrael. Ergo non caſu, non furto, ſed ordine, iuſſuq; Ioſephi, in Beniamini occluſus eſt ſacco: & cum fuerit iunior omnium, haud obſcura, ſumitur ratio, cur non falſo, minimum ſe Apoſtolorum conſtituat Paulus. E F

Matt. 10. Act. 9. 2. Cor. 15. Eph. 3.

Denique & Ioſephi manifeſtatio, uiſus, auditusq;, eſt illius (ni fallor) populi reacceptio, reſtitutioq;: qui ad tempus, ſuis pro demeritis, fuerunt, ut docet Paulus, excæcati, auribusq; oppreſsi: ne uiderent, ne uel, ante tempus audirent. Quod uocatur pater, ſi de ſummo intelligitur Deo, haud dubium, quod ſermo, eſt tropicus: & tunc uocatur, cum illius imploratur gratia, fauorq;. Qui & dicitur hilareſcere, cum rem, ad finem, a ſe conſtitutum

Rom. 11.

A ſtitutum perducit: dicitur & ad locum quempiam proficiſci, cum in illo, effectum nouum oſtendit. Si de patribus, illius accipitur populi: exhilarantur uocanturq́;, quoniam cum hæc audiunt, uidentq́; adeſſe tempus, nouo afficiuntur gaudio. Ii properant in Aegyptum: quia mundum, lætioribus aſpiciunt oculis, ardentioriq́; proſequũtur affectu. Quod morentur in Geſſen: docet quod etſi patres, ſunt in electos propenſi, præſertim tamen, nec iniuria, in cognatos, ſicut & aliquando Apoſtolus fecit: & eo potiſsimum tempore, quod eorum eſt ſaluti præſcriptum, taxatumq́;: quod & uox ſonat, quæ proximatio, reddita eſt. Quod quoque, non diſſonat, ſi & de Rom. 9. & 11.
B patre interpretetur cœleſti: quandoquidem & ipſe, maxime tunc Iudæos, ducet ut propinquos: tum ob excellentiam, quam illis conferet gratiæ, quæ reddit ſuæ naturæ conſortem, tum ob proſapiam CHRISTI, quæ erit ſupra modum illuſtris: ut Paulus innuit ad Romanos. Ergo, & Ioſephi ſomnia: compertiſsima fuere uaticinia: non ſolum de adoratione fratrum, ſed patris, & matris: hoc eſt patrum, ac ſynagogæ, &c. 2. Pet. 1. Cap. 9.

Quintus typus, eſt Moſes: cum CHRISTVM, Petro teſtante, futurum prædixerit ſimilem ſibi. Hic, profectus ex domo Leui: patrem eſt ſortitus Amram, & matrem Iochabed. Et infans (poſtquam domi, tribus latuerat Acto. 3. Deut. 18. Typus excutitur Moſis & plagarũ Aegypti.
C menſibus) in carecto, iuncea in fiſcella, intime extimeq́; pice linita: expoſitus eſt. Accidit autem Pharaonis filiã, lotum proficiſci ad flumen: & eleganti flentiq́; reperto puerulo, quodque Hebræus foret edocta, illius Amitæ conſilio, matrem accerſiit, eiq́; ut infantem nutriret, certo ſub ſtipendio, demandauit: & adoptatum ſatis dilexit. Qui uir factus, cum Aegyptium, Hebræum aduerſus, uidiſſet concitatum petentemq́; uerbere, clam illum occidit, ſabuloq́; cooperuit: ſed re ad Pharaonem perlata, conſulto Aegyptum reliquit, ſeq́; Madian contulit: ubi & puteum iuxta, commoratus eſt. Quo & ſeptem acceſſere puellæ, Ietro filiæ: ut aqua hauſta, potum largirentur ouibus. Hæ cum ſuo uacarent operi, à quibuſdam

ſunt

ſunt proturbatæ paſtoribus: at Moſes opem tulit, & pa D
ſtores, in fugam conuertit. Domum ergo reuerſis, req; expoſita patri, illico Moſes accitur, qui & Sephora in uxorem accepta, Ietro factus eſt gener: apud quem & duos adeptus eſt filios. Cum autem oues aliquando ſui paſceret ſoceri: rubum conſpexit incenſum, ſed in conſumptum. Cui, ut portento, propior factus: mox inde emiſſa, monetur uoce, ne progrediatur propius: ſed calceis detractis, noſcat ſolum, in quo erat, ſanctum eſſe. Et ſubdit. Audiui uocem, populi mei: & deſcendi non ſolum, ut releuetur, ab operibus duris, ſed & ab oppreſſione tyranni. Et ſuo detecto nomine: Moiſi (licet excu
ſanti) onus iniunxit. Qui tandem, uirgæ robore, mul- E
tisq; plagis, tũ Aegypto, tum Pharaone percuſsis: Iſraeliticos liberauit. Et agno mactato, mareq; ſicco per agrato ueſtigio: illos tandem, Sina ad montem, deduxit: ubi & legem accepit.

Moſes, qui aſſumptus interpretatur, ex aqua: hominem exprimit aſſumptum, à Verbô. Siquidem, non ex merito, ad diuinam eſt promotus hypoſtaſim, ſed ex aqua, hoc eſt, gratia, & Dei miſericordia: tametſi ad glo
Luc.24. riã, quæ Dei decuit unigenitum, promotus eſt in reſurrectione, ex paſsionis merito, & per hoc, ex tribulationũ
Pſal.109. aquis. De torrente, in uia bibit: propterea exaltauit caput. Hic, ex domo, hoc eſt, familia, eſt profectus Le F
ui: quia ex parte naturæ aſſumptæ, tum in ordine inclu-
12.Meth. ditur creaturæ (quæ niſi domum quampiam, conficerẽt
Baruch.3. Dei: nec docerent philoſophi, illum eſſe in uniuerſo, ut paterfamilias eſt in domo: nec admiraretur propheta: O Iſrael, qua magna eſt, domus domini) tum in ordine ſacroſanctæ eccleſiæ (quæ niſi domus familiaque decer-
Ioan.12. neretur Dei, de ea, quæ ſurſum eſt, nô diceret Dominus, in domo patris, multas manſiones fore: & de ea, quæ
1.Thi.2. deorſum eſt, non teſtaretur Paulus, quod magna eſt domus, & quod continet multiuaria uaſa) Eſt inquam de familia Dei, & ut portio perinſignis: cum in priori ſit, ut primogenitus creaturæ, & in poſteriori, ut caput, primasq;

A primaſq; tenens: ut palam Apoſtolus docet. Col. 1.

Conſonat, & Deũ, nomine inſinuari Leui: qui copulãs uel copulatus (ut diximus) redditus eſt: quandoquidẽ inter plurima, quæ illius aſcripta ſunt maieſtati, illud me diocre, non eſt: quòd unit copulatq;, quæ ab eo profecta ſunt. Vnde, & in uniuerſo (ut quoque philoſophi dicũt) 12. Metã. non ſolum omnia uult eſſe contigua, ſed connexa: quin & quòd, ea in connexione, eximium conſequantur bonum: & quidem tam eximium, quòd illud Ariſtoteles, ut potiſsimum habeat. Et in eccleſia, tam ſuperna, quàm inferna, uinculum inſerit charitatis: quo ſingula, nedum inuicem, mirum in modum, connectantur, ſed & ad inui-B cem transformentur: & conſtat illam, Dei fore munus, adeo pereximium, quin & illi couſque proprium, ut & ipſe, uere charitas ſit. Eſt & ſingulis copulatus, cum in in- 1. Ioan. 4. timis, adſit cuiuſlibet creaturæ: nec uno tantum pacto, ſed per eſſentiam (ut dicunt) potentiam, & præſentiam: & in beatis per gloriam, & in eccleſia militanti per gratiam. Quibus donis, nedum præmiſsis, ſe copulat: ſed & unum, incredibili ſacramento coefficit.

In domo ergo Leui, natus eſt CHRISTVS: & ex Amram, eſt natus, quia ex patribus eſt ueteris teſtamenti, nõ iſtram carnem indutus: ut non ſolum tradit Paulus, ſed Rom. 9. oſtendunt Mattheus, & Lucas, qui & proſapiam eius Cap. 1. C colligunt: & conſonat, cum populus interpretetur excelſus. Nam illi, populus, adeo extiterunt excelſus: quòd inſignes facti ſunt Patriarchæ, Reges, & Pro- Cap. 3. phetæ. Natus eſt, & ex Iochabed, quod redditur, glorioſa: nec immerito, ſynagogam ſignificat: ut quæ, non ſolum ſuis in oculis extitit glorioſa, dum reliquis ſe anteponebat populis: nõ ſolum in oculis gentium, quibus miris, præclariſq; lucebat ritibus: ſed & in oculis Dei, antequam labeſceret: & peruicacia, perfidiaq;, in abiectiſsimam plebem degeneraret. Quòd tribus, latuit menſibus: non obſcure, illud inſinuatur tempus, quo in Iudæa, CHRISTVS manſit incognitus: etſi Euangeliſtæ creditur, annorum triginta computatur.

Quibus uel propemodum abſolutis: ſicut Moſes dela D
tus fuit, ad flumen, ita & CHRISTVS profectus eſt, ad ba
ptiſmum. Et ſicut ille, in carecto, uel arundineto, ut alii
transferunt, paluſtri quidem loco, & infrugiferis occu-
pato arbuſculis, eſt expoſitus, ibiq; relictus: ita & iſte, in
medio Iſraelitici inuentus eſt populi, qui non ſolum ut
palus, ſordidis ſcatebant aquis, ut qui paſsim, carnali-
bus exundabant cōcupiſcentiis: ſed & erant, nō ſecus, ac
Matt. 21. ficulneæ ſine fructu, cui & maledixit Dominus, aut qua
ſe abſcondit Adamus, cuius, & de foliis conſuit perizo-
Gen. 3. mata: & ſicut inconſtantes, uacuæq; arundines, turbine
agitatæ ſuperbiæ, & flatu circumactæ iactantiæ. Expoſi-
tus inquam, ſed ſcerpia in fiſcella: quia in ignobili, uiliq; E
(ſecundum carnem) paucorum hominum, contentus cœ
tu, Apoſtolico ſcilicet, choro, gregeq;: de quo ſcriptum
Luc. 12. eſt. Ne paueas puſillus grex; & quod ſtulta, & infirma e-
1. Cor. 1. lecta ſunt mundi. Quæ, tum interne, tum externe, erat
pice linita: quia & in corde, & in opere, Apoſtoli erant
mortificati: ut qui ſicut foris erant humiles, & abiecti,
Matt. 15. & 10. ita & intus, erant mites, & demiſsi. In qua: etſi ſuū, non
obmiſit munus, ut qui uenerat prædicare Iudæis, & iu-
bere ne ſui, gentes adirent: deprehenſa tamen nequitia
illius populi, explorata obſtinatione, ac peruerſitate: præ
ſtitit, inter illos, potius flere, quā margaritas proiicere.
Ergo prouide factum eſt: ut Pharaonis filia, hoc eſt, F
gentilitas idololatra: quæ, uel eò, quòd ab impiis, ſcele-
ſtibusq; erat fota principibus, uel quia à ſathana ſemina
ta, alitaq; (gentes enim, & profanis militabant dominis:
non ſolum conſentiebant tenebrarum principi, ſed & ad
2. Thi. 2. illius agebantur nutum) haud iniuria, ut filia, ualent Pha
raoni ſubſcribi qui non obſcure, utrorunque gerit ima-
ginem. Accidit inquam, ut ueniret ad flumen: hoc eſt,
ut (Euangelio per orbem reſonante, & ad CHRISTI la
uacrum, homines promouente) ſacroſancto ſe exhibe-
ret baptiſmo, à maculis ſuorum abluenda ſcelerum. Et
uiſa fiſcella, contentumq; in ea, elegantem, uagientemq;
puerum (Nam CHRISTVS, licet poteſtate ſit Gygas, eſt
tamen

A tamen mãſuetudine puer: licet gloria ſit, & lætitia patris, gemit tamen, & compatitur calamitatibus noſtris: licet fuerit deformatus in cruce, ita ut nec aſpectus, nec decor, ſit relictus in eo: fidelibus tamen, etiam in ligno ſubuectus, præ hominum filiis, ſpecioſiſsimus eſt.) Et agnito, quòd erat Hebræus (nam & illis, inſigniter fuerat repromiſsus) eodem ſibi adoptato, Hebreæ matriq́; , Amitæ conſilio: ſibi educandum tradidit. Eſa. 53.

Adoptauit ſibi gentilitas CHRISTVM, quando Euangelio acceptato, diuinæ uoluntati ſubſcripſit: domino atteſtante, quòd quicunque patris obedierit uoluntati, ſua nedum ſoror, ſed & genitrix eſt. Quòd autem à matre nutriatur infans, externum præſefert, de CHRISTO teſtimonium: à gentibus ſumendum, non ſolum, ex prodigiis, ſed (& maxime) ex oraculis, ueteriq́; teſtamento, quin & ex ſynagoga: ut quæ illum detegunt, indubie fore Meſsiam: idq́; nedum perſpicuis ex uaticiniis, ſed & ex omnibus illius ritibus, & ſacrificiis. Quòd uerò ſuaſione ſit factum Amitæ, ſororiſuè matris, rem innuit, ex Apoſtolorum profectam conſilio (nam cũ illi ex Hebræis deſcenderint, eccleſiamq́; conſtituerint, ut diximus, primitiuam: haud iniuria, uti ſoror, ualent cenſeri ſynagogæ) ii, ut CHRISTVM, uberiori, à Deo traderent ratione manatum, ſtudebant illum, ſacris in literis demonſtrare conclusum: immo & paſsim, & multis, uariisque modis expreſſum. Matt 12. Luc. 8.

B

C

Verum poſtquam apud Pharaonis filiam, adoleuit Moſes: poſtquam apud gentes, doctrina CHRISTI, eiusq́; beneficium, non modo cœpit agnoſci, ſed & in quamplu ribus augeri, fructumq́; uberrimum ferre: non paſſus eſt Moſes, Aegyptium, Hebræum inceſſere, percutereque: non paſſus eſt CHRISTVS, Sathanam demẽtare ulterius gentes, earumq́; animas, diris conficere plagis. Ergo, non ſecus, ac ille, Aegyptium, ita & hic, interfecit Sathanam: dum paſsim, illius ſimulacra confregit, ac è medio tulit, quin & ſabulo ſubaſcondit: ut ſi quando, permitteretur reſurgere, inſtabili reſurgeret baſi: ut & poſſet, ne- Col. 1.

A filias: quæ diebus poſtremis, confluunt de longinquo, ac certatim, ſacro ſe ſubiiciunt Euangelio. Nec intuere modo, ſed et admirare, conuerſam ex inſulis multitudinem, maximumq; gentium robur, quod uenit ad te: et Madian præſertim, et Epha.

Ergo conſonat, et Moſen: CHRISTVM inquam in ſuis: Madian, hoc eſt, remotiores profectum, ad populos: iuxta, ut ſubditur, puteum ſiſtere: impartiturum, tum ſacroſanctum baptiſmum, tum ſupercœleſtem gratiam, et Chriſtianam, Euangelicamq; doctrinam: cum ſit demandatum Apoſtolis, eorumq; loca tenentibus, ut mundum peragrantes uniuerſum, nullibi non euangeli-
B zarent: et credentes, baptiſmo regignerent. Probe igitur, factum eſt, ut ſeptem Ietro puellæ: hoc eſt, animæ caſtæ, Deoq; illis ex partibus, adoptatæ: properarent ad aquas. Siquidem non eſt obſcurum, Deum optimum maximum, patremq; CHRISTI IESV: multis, à nobis, inſinuari nominibus, ſicut & nos, multis afficit donis: ergo, ſicut quia res copulat, eiſq; copulatur, poteſt dici Leui: ita & quia omnibus eminentior, celſiorq; eſt, quàm creatis, ualeat concipi mentibus: poteſt nuncupari Ietro, quod excellens, ſine controuerſia redditum eſt. Cui & extremis in partibus, ſeptem ſunt filiæ: quia & inter barbaros, illi certus, ſacratuſq; non deeſt electorum nu-
C merus: quos & adoptauit, & ſuo regno aſcripſit (nam & ſeptenarius, quia ſpiritus ſancti chariſmatum, numerus eſt, per quem & Deo renaſcimur) eſt peculiaris electis: propter quod, & ſeptem diſtinguũtur eccleſiæ, & ſeptem millia relicti ſunt uiri, qui genu nõ curuarunt, ante Baal.

Matt. 28. Apoc. 1. 3. reg. 19.

Hæ ad puteum de quo dictum eſt, accedentes, ut et ſuas, inde refocillent oues: hoc eſt, ut puros, ſimpliceſq; ſuæ mentis motus, affectuſque, aquis recrearẽt ſalutaribus: etſi à paſtoribus, hoc eſt, uel hæreticis, paſtores ſe ſimulantibus, uel ab aliis Antichriſti ſatellitibus, & non niſi urſos, lupos, leones, etſi qua horribiliora ſunt monſtra, curantibus: quippe qui, et immoderatis carnis fauent concupiſcentiis, et pernitioſis impiiſq; dogmatibus:

buſ: non ſolum exturbatæ, ſed et ab aquis forent expul- D
ſæ: Moſis tamen opera, et fauore, ſceleſtes, perditique
abibunt confuſi: et puellæ euadent uoti compotes. Qua-
Rom. 5. re ad patrem reuerſæ: ut quæ CHRISTI fide, gratiaque
donatæ, aditum habent, ad Deum: apud quem, et præco-
nes nequeunt, non exiſtere, gratesq; perſoluere, augu-
ſtiſsimi beneficii. Propter quod, et ingenti patris gau-
Luc. 15. dio accerſitus (nam et reſipiſcentibus nobis: non tantũ,
curia exhilaratur cœleſtis, ſed et Deus optimus maxi-
1. Thi. 2. mus: qui geſtit, uniuerſos ſaluari) Sephoram, in coniu-
gem ducit: quia illo ex populo electi, CHRISTO deſpon-
ſantur: ac tali pacto, etiam ex Barbaris, eccleſia ſacroſan- E
cta colligitur: quin et grauidatur, duosq; generat filios:
quia et ex illa, refinguntur plurimi, qui non modo, lege
ducuntur charitatis, quæ in duobus conſumatur præce-
ptis: ſed et munere donatur prædicationis, ad quam de-
Luc. 10. ſtinari ſolebant, bini et bini.

Nec moueat, Sephoram extitiſſe Aethiopem: quoniã
(præter id, quòd ſacramento quadrat, gentium eccleſi-
am, ex remotioribus præſertim collectam partibus; ſicut
in calce, futurum creditur plenitudinis gentium, eſſe, ut
uox ſonat, nigram aduſtamq; cum ante ſubſcriptionem
fidei, fuerit nigra peccatis, et carnis aduſta concupiſcen-
tiis: et poſtquam CHRISTO, manum dedit, nigra fue- F
rit humilitate, carnisq; mortificatione, et aduſta igne
illius charitatis, quem CHRISTVS, in mundum miſit, et
Luc. 12. uoluit uehementer accendi) eo nomine, nonnunquam
tota, eſt intellecta gentilitas: ſicut eo loci. Aethiopia
Pſal. 67. manus præueniet Deo. Et illud. Tu capita confregi-
& 73. ſti draconis: et eſcam, illum populis dediſti, Aethio-
& 71. pum. Et coram illo, procident, Aethiopes. Et id ge-
nus, alibi. Tametſi, hoc in loco, eccleſiam, ſatis ſit, ex
gentibus intelligere: quæ, ut non ſemel diximus, poſtre
mo, colligenda eſt, tempore: quando ſcilicet, nihil ſu-
pererit expectandum, niſi reſipiſcentia Iſraelis: de quo,
et immediate ſubiungitur.

Igitur temporis inſtante plenitudine, quod oportune
præ-

A præſcriptum erat, Iudæorum conuerſioni: dum Moſes, CHRISTVS inquam, ſuis in miniſtris, paſceret, regeretq́; oues Ietro: electos ſcilicet Dei, in Horeb, in deſerto (ſic enim interpretatur) hoc eſt, in gentium regione, quin & extremis, ut dictum eſt, mundi partibus (Nam licet, Eſa. 49.
gentium loca, antequam illò fides accederet, iure dicerentur deſerta, arida, & inaquoſa, ut in quibus, feræ potius habitabant, quàm homines, & in quæ, nec ſemen deciderat uerbi Dei, nec imber cœleſtis gratiæ: illa nihilominus, nec iniuria, etiam poſtquam, tam inſigni donata ſunt beneficio, eandem, ſed alio pacto, nomenclationem retinent: nempe, ut in quibus, pœnitentia uiget
B peccatorum, cœleſtium contemplatio, & superni deſer Luc. 10.
ti, terræ inquam uiuentium, quæ & eo, in Euangelio, inſinuatur titulo, mores, uitaq́;) Rubus: hoc eſt, Hebræorum populus (ita recipiendus eſt, in præſenti) qui nedum erat ſterilis, ſineq́; fructu, ſed ſpinis, ſollicitudinum & cupiditatum, quæ cum ſpinis, à domino confe- Luc. 8.
runtur, undiq́; ſcatens, obſitusq́;: Ardens: igne, tum æmulationis, & iræ (ego uos ad æmulandum prouocabo: Deu. 32.
idq́; in non gentem, in gentem inſipientem: in iram, uos Rom. 10.
mittam) tum ſæueritatis legis, quæ ſine commiſeratione, ſub maledicto concludebat omnes: & dem um duriſ- Gal. 3.
ſimæ ſeruitutis, cum eſſent aſtricti, nedum uacare operi Heb. 10.
C bus luti, ſed & colligendis paleis (ita tunc urgente Sathana, non ſecus, ac ſua pro ratione, olim urſit Pharao) ad cuius tenebantur uoluntatem captiui) Quo, nec conſumebatur, nec cremabatur: quoniam iis uexationibus, non agebatur populus, ut deficeret, ſed reſipiſceret, ad Deum ſuſpiraret, ac ſuppetias poſceret: Apparuit: quoniam etſi nunquam poſtquã contẽpſerunt CHRISTVM, iis flammis, maxime tamen, uergente ſuæ reſipiſcentiæ tempore, ſine controuerſia, adurendi ſunt.

Eo ergo, excitatus portento: illico appropinquat Moſes. Illico CHRISTVS adeſt: nec ſolum, interno munere, ſed miniſtrorum acceſſu: dum ad illos prædicatores dirigit. Verum, quia miniſtri CHRISTI, ſicut nonnunquam,

nimis

A Moſes ergo, non modo, à Deo miſſus, ſed & eius nomen edoctus: poſtquam non ſemel munus declinauit, & à Deo, eſt iure correctus: Aaronem tandem, nactus comitem, Aegyptum profectus eſt. Et populum allocutus, Deiq; bonam uoluntatem euangelizatus, Pharaonem adiit: & in illum, Aegyptiosq;, uires à Deo, ſibi datas, expoſuit. Quare multis modis afflictum (Iſraeliticis Phaſe immolatione liberatis, ac per mare, ueſtigio ſicco, traductis) una cum ſuis, eiſdem aquis inuoluit, ſubmerſitq;: poſt quæ in Sina, legem tulit, quam à Deo, ſicut dictum eſt, accepit. Igitur prædicatoribus, Hebræis reuocandis, ac de Sathanæ, ſuorumq; tyrannide redi-
B mendis, à Deo deſtinatis, miſsisq;: primum ſuum nomen, per quod certo ſcirent, illum nedum conſtantiſsimum in natura, ſed & in pollicitatione (Ero ſiquidem appellatus eſt) bonamq; erga illos, retulit uoluntatem: deinde Pharaonem, Sathanam inquam, ſuæq; farinæ homines aggreſſus, illos nedum ſignis, plagiſq; multis confodit, ſed & tandem, in profundum demerſit. Et quanquam me non fugit, in Hebræorum reuocatione, redemptioneq;, non pauca, emicatum prodigia, aut ſathanam, grauiſsimis excruciandum plagis: crediderimq;, nec abſurde, & illis quodam pacto, ſimbolicis, quibus diuexatus eſt Pharao: fateor tamen, non tantum me nactum eſſe
C luminis, ut illas, uel coniicere poſsim. Verum, ne omnino diſsimulem, ſecretioribus, ampliori perfuſis luce, reſeruatis: pauca, quæ noſtro in iis, uidentur proteendi iudicio, in medium afferam. Ergo cum Pharao, Aegyptiiq;, à quibus, in calce, ſunt Iſraelitæ uexandi, ſathanas ſit cum ſuis: haud dubium, quod tales concipiendæ ſunt plagæ, qualibus ſpiritus poſsint affligi. Quas etſi non uereor, pluribus poſſe concipi modis: ſat tamen iudico, de iis aliquid attentare, ut ex præmiſsis dependent. Quare, hunc in modum, rem habe.

Exo. 3.

Conſtat, colubrum uirgæ Moſis, colubres uirgarum deuoraſſe magorum: eaq; de re præſeferre ſapientiam, (ut tactum eſt) crucis, quam tum maxime, Dei ſunt in

culcaturi miniſtri: Sathanæ ſuorumq́; ſatellitum, non mo D
do euerſuram, ſed & cōſumpturam aſtutias, uafritiesq́;.
Ergo, nec inepte, tunc conficietur plaga, cum in earum
aliqua eludetur, profligabiturq́;. Et quoniam, Iudæos
decem potiſsimum, uafris dementat, dementabitq́; do
lis: haud erit difficile, ſi in qualibet conuincatur eludi,
quod & totidem pariter conficiatur plagis.

Prima ergo uafrities, primusuè dolus eſt: quòd illis ſic
aquam, fluuium, ſacræ inculcat ſcripturæ, & maxime cæ
remoniarum partem: ut eam non modo, mordicus te-
neant, ſed & ſeruent, quantum datur, ad unguem. Nam
licet ſcriptura tota, non immerito, comparata ſit aquæ,
præſertimq́; fluenti: nempe quia uiuæ, magisq́; lotioni E
accommodæ: Iudæi tamen, qui corporeis utuntur laua-
cris, ea potiſsimum pars, aquæ fluuiiq́;, induit rationem,
quæ cæremonias habet: ut quæ, pro eis expurgandis, ma
Leu. 16. xime eſt introducta: ut paſsim, nec obſcure, lex docet.
Et quanquam, id penitus, non negarim, priuſquam paſ-
Hebr. 9. ſio ageretur CHRISTI: peracta tamen, eſt ſublata è me-
dio. Quare, ſi eiuſmodi detegatur dolus, monſtrando,
conuincendoq́;, poſt CHRISTI mortem, eam aquæ, flu-
uiiq́; partem, ita in ſanguinem uerſa, ut non ſolum, illos
non poſsit abluere, ſed maxime inquinare: quin & piſces,
in ea mori, corrumpiq́;: haud dubium, Sathanam rema-
nere eluſum, ac non leui plaga confoſſum. Et licet, non F
ibo inficias, ſanguinem, in bonam, hoc loci, poſſe accipi
partem: eò quòd CHRISTI ſanguis, qui cæremoniis fi-
nem fecit, easq́;, ut umbram ueritas effugauit, intelligi
Vbi ſupra. poteſt, qui & uere abluit, ut ſcripſit Paulus, ab operibus
mortuis: & piſces, de quibus dominus Petro, eris homi
Luc. 5. nes capiens, quoniam piſcatorem te feci, electorum ho-
Rom. 6. minum, in eo moriuntur: non ſolum, quia in eius mortē
Col. 3. baptizantur, ſed quia eius ui, uetuſti hominis, mortifi-
care, perdereq́;, nituntur affectus, reliquiasq́;: nihilomi
nus, magis in præſentia fauet, ſi recipiatur, in malam: ut
conſtat, ſiquis rem rite diſcutiat.

Secunda fraus, dolusq́ue eſt: quòd ſcribarum, rabino-
rumq́;

A rumq́; ſuorum, magnificat fimbrias, exaltat auctoritatē, celebrando, efferendoq́; Talmudiſtica ſomnia, & deliramenta Cabalæ, nihil non mouens, ſuſcitansq́;, ut miſeri', illi ſe credant, committantq́; non ſecus ac oraculis: nempe quæ, ex aquis, mentitur ſpiritus ſancti profecta, hauſtaq́; è fonte ſacratiſsimæ legis. At euangelizantibus CHRISTI miniſtris, uirgæq́; uim expendentibus, cōſtat aliud non eſſe, quàm ranarum uoces, ſtrepitusq́; inanes: in quibus, nihil non confuſum, nihil, ueſtigium, ueræ referens ſapientiæ: quin & omnia inſuauia, omnia importuna, & falſis fictisq́;, fucata coloribus. Ergo, & ſecunda, conficietur plaga: eaq́; non minus acuta, infeſtaq́;.

B Tertia eſt: quòd ex prolis multiplicatione, quæ eòuſque peruenit, ut cum arena conferatur maris, & puluere terræ, tali conſtituto argumento, ſtudet illos, in ſe ſe glorioſos efficere. Siquidem, ſplendor regis, in multitudine dignoſcitur populi: Prou. 14. ergo haud dubium, Deo uos eſſe gratiſsimos, qui & homines mandat, multiplicari, uſque Gen. 1. ad repletionem mundi. Ergo tantum abeſt, ut ueſtrum abiecerit genus: quòd niſi ueſtræ obſtetiſſent culpæ, palam regnaret, ſplenderetq́;, in medio ueſtri: at ſi modicū tardat, haud dubium, quòd proxime ueniens ueniet, ueſtriq́;, Abac. 2. maximo cum honore, regem aget, ſicut & non ſemel pollicitus eſt. Verum, non attendunt, quòd non in

C multitudine dominus: Matt. 20. quippe qui licet multos accerſiuerit, paucos tamen aſſumpſit. Sed eſto, res ita ſit: nunquid Dei honor, in multitudine ſtulta, degeneri, execrabili, ſolaq́; è carne profecta? Horum umbra, ſunt ciniſes: qui ex corruptione nati, nedum hominibus, ſed & belluis ſunt infeſti. Præter id, quòd prodientes, ex puluere, non modo plebs euaſere uiliſsima, ſed ignominioſa: regno, non aſcribenda cœleſti, ſed tartareo, perditoque. Ergo fraude, doloq́; detecto: tertia Pharaoni fit plaga.

Quarta eſt: quòd illis, ob glorioſas blanditur, mirum in modum pugnas, hoſtium debellationes, præclaros, inſignesq́; triumphos: propter quæ, non ſolum, formi-

A Sexta eſt: quòd tumorem urget, ex patribus, quorum tum ſeruabant, tũ colebant cineres: & tamen ex illis tur gebant uaniſsime, cum nil referrent minus, quàm eorum uitam moresq́;. Vnde & hac ipſa plaga, cinis de camino ſumptus, illos non iniuria, nõ modo ueſcicis, cutisq́; infecit tumoribus, ſed & ulceribus: ut qui patrum comparatione, eorũ detecta eſt, corruptiſsima uita: qua tantum abeſt, ut ab eis, nanciſcantur fauorem, quòd ſæuerum, acreq́; patiuntur iudicium. Ergo, & hoc patefacto dolo, haud leuiter, prædicantibus CHRISTI diſcipulis, cineresq́; in altum ſpargentibus, hoc eſt, patrum œncomia celebrantibus: & Sathanas, eſt percuſſus, & Iudæi B ad reſipiſcentiam ſtimulati: ſtultum agnoſcentes eſſe, gloriari de patribus, cum eorum non æmulamur geſta.

Septima eſt: qua decipit, in promiſsionibus, ſollicitans illas creberrime factas, necnon, iureiurando ſancitas: non ſemel repetito, Deum ueraciſsimum eſſe, nec poſſe, non ſtare promiſsis. Quare, & hoc ex capite, illos non mediocriter effert, firmatq́;, ut pergant, ſuo ut faciunt in inſtituto, tempus præſtolantes definitum: quoniam, nec Dei uerbulum, quouis pacto cadet. Verum, & CHRISTI miniſtri, palam paruo ſunt facturi negocio, aſtum dolumq́;: quandoquidem, etſi Deus, nequit ullo modo fallere, aut à pollicitis remouere ſe ſe: atten-
C dendum eſt tamẽ, quòd pollicitationes gratiæ, factæ ſunt, filiis repromiſsis, & non ſola carne deſcendentibus. Et Rom. 9.
quanquam, non inficimus, nonnullos è carne profectos, ad gratuitas, admittendos (ut diximus) repromiſsiones: non eos tamen, qui carnis, ſectantur affectus, operaq́;, & præſertim, poſt agnitam ueritatem: ſed illis ira manet, uindictaq́; diuina, de cœlo, quæ potiſsimum, in eos, ex Pauli reuelatur doctrina, qui Dei deprimunt ueritatẽ, Rom. 1.
detinentq́; in iniuſtitia: ſicut Iudæi, poſtquam CHRISTVM agnouerunt hæredem, contrectaueruntq́;, in eo, Matt. 21.
ſingula adimpleri, quæ præcinuere prophetæ. Ergo promiſsionum loco, ii ſunt expectanda ſupplicia: pluetq́; ſuper eos, ignis, grando, nix, glacies, & ſpiritus procellarum: Pſal. 10.

rum: quæ & pars ſunt, calicis iræ Dei. Commode ergo, D
hac in plaga, ſonuere tonitrua: uiſa ſunt fulgura, deſcen
dit grando, & ruina ingens, maximaq; facta eſt.

Octaua eſt: quam ex occaſione, diuini ſumit eloquii: ante oculos reuocans: quanti exiſtimandum ſit munus: quòd non ſolum, Dei uerbum acceperunt oretenus, ſed & exaratum literis. Et quis neſciat: arcana non committi, niſi amicis, & omnium prædilectis? Num Deus, fucatæ inſimulabitur amicitiæ? Ergo indubie, illi eſtis, unice chari: ergo perſeuerandum, ueſtris in cæremoniis, ritibus, obſeruantiis, tam accurate traditis, Deiq; uerbo ſancitis. Non detrectabunt, CHRISTI miniſtri, Iudæis, E
Rom.3. Deum eloquia credidiſſe, legemq; ſuo uerbo firmaſſe: do
Pſal.17. cebūt, & eloquia domini eſſe eloquia caſta, argentū igne examinatū, purgatumq; ſeptuplū: fatebuntur, & domini legem, legem immaculatam, & mandare, quæ iuſta, quæ
Rom.7. ſancta, quæ bona, ut teſtatur Apoſtolus: uerū quia ex Iu-
Matt.21. dæorum peruicacia, ab illis, Dei ablatum eſt regnum, datumq; illius producentibus fructus: ideo non iniuria, ſi uenere locuſtæ, ſi cateruatim, ad illud depaſcendum, cōfluunt gentium populi: ut eloquiis ſaginentur diuinis, legemq;, per ſpiritum abſoluant charitatis, & ſanctis aſſumant moribus, & operibus. Ergo iam agnoſcite dolos: iam reſipiſcite, & Sathanam ſinatis, & hac plaga confodi: ut eius tandem, euadatis manus, iugumq;. F

Nona eſt: quam ex inſigni orditur, Dei notitia: cum
Pſal.75. notus fuerit, in Iudæa Deus. Quod quanti ponderandum ſit, nemo eſt, qui neſciat: quando, & illum noſſe, portio ſit fœlicitatis; & arrabo, primitiæq; æternæ ſalutis. Quare, à Deo formidabitis, poſſe relinqui: aut ad repromiſſam gloriam, non aſſumi? Sed audiant, quod
Ioan.1. Deum nemo uidit, antequam CHRISTVS, qui eius eſt unigenitus, de cœlo deſcenderit: narraueritq;. Nemo inquam uidit: quia nemo, claram illius notionem ha-
Col.1. buit: idq; non mirum, cum ille ſit Dei imago, in qua unice, eius noſcitur gratia, charitas, miſericordia, & id genus, illius ſingulariſsima attributa. Sed eſto, primi patres,

A patres, reges, prophetæ, nouerint ſatis, abundeque: quid ad uos, qui non modo eſtis, in tenebris, ſed & eouſque craſsis: ut nedum, non agnoſcatis Deum, ſed nec cernatis, uoſmet? Siquidem ignorantes CHRISTVM, neceſſe eſt, ut ignoretis & Deum: quoniam ſicut qui illum nouit, nouit & patrem: ita & qui illum neſcit, neſcit & qui illum miſit. Sed quid, de Deo, cum nec ueſtros cognoſcatis fratres: non dico gentes, ſed Iſraelitas: quippe qui, uel ueſtro interno teſtimonio, eorum ignoratis proſapias, genealogias, tribus? Et hæc tenebrarum eſt plaga: in qua nemo uidit fratrem, ut palam ſcriptura commemorat. Ioan. 14.

B Decima demum eſt: quam ſumit ex primogenitura. Nam conſtat, illum populum, nec ſemel, primogeniti honeſtatum titulo: quod maxime pendendum, quin & præ reliquis celebrandum eſſe, nemo eſt, qui non probet. Ergo, & hac, ni fallor, potiſsimum efferebantur ratione: ſuis ſtatuentes, in cordibus, non modo, unice ſe à Deo eſſe dilectos, ſed & bonorum eius hæredes, lege immutabili, definitos. Et tamen non debuerant obliuiſci: quod maior, erat ſeruiturus minori, & quod Eſau primogenita uendidit: & denique, quod gentes, eorum ſuffectæ ſunt loco, ad primogenituram accerſitæ, & in hæredes tranſlatæ: quoniam fractis, ex olea, naturalibus

Oſee. 11. Exo. 4. Malac. 1. Gen. 25. Hebr. 12. Rom. 11.

C ramis, inſiti ſunt ſilueſtres: ut illius potientes ubertate, eius euadant fœcunditatis participes, qui Dei olea eſt, in medio domus eius. Ergo primogenitura amiſſa: haud incongrue, eorum ſunt primogeniti interfecti: ſicut & hac poſtrema, continetur plaga. Quare tot plagis, eluſo ſathana, luciq; reſtitutis per eaſdem Hebræis, quibus & cæcitas contigerat, ut Paulus ſcribit ex parte, & auribus illis reſeratis, ut audiant credantq; uerbo, iuſtitiæ euangelicæ: reſtat, ut agni immolatione, de tyrannide, eruantur Aegypti: & Sathanas, ſuis cum miniſtris, in profundum demergatur pelagi: ut collum tandem, legi ſubiiciant ſpiritus uitæ: quæ redimit, à lege peccati, & mortis: ſicut Apoſtolus docet.

Pſal. 51. Rom. 11. Rom. 8.

Typus agni paſcalis. Et quanquam notum eſt, agni ſacramentum: ut tamen nectatur præmiſsis, perpaucis explicandum eſt. D
Reſipiſcentibus ergo Iudæis: primum accipiendus eſt
Eſa. 53. agnus. Ille inquam de quo, ſcriptum eſt: Sicut agnus,
Ioan. 1. ad occiſionem ductus: Et ecce agnus Dei, ecce qui tol
1. cap. 1. lit peccata mundi. Et Petrus. Redempti eſtis, non auro, uel argento: ſed ſanguine agni, îmaculati, ac prædefiniti, à conſtitutione mundi. Et quidem, ſine macula: nam & agnus, de quo ſermo, peccatum non fecit, nec dolus, in ore habuit. Maſculus: eo quod debuit, uiriliter agere,
Luc. 11. & ſtrenue, debellare fortem. Præter id, quòd ſicut in humanis, non modo eligibilior eſt maſculus, ſed & fœmina, uti res decernitur læſa, & ueluti monſtroſa: ita & in brutis, res conſtituenda eſt, ut & philoſophi ſcribunt. Anniculus: hoc eſt ſimplex, innocens, purus, ita & in ſcripturis, nonnunquam, ea intellecta eſt uox: ut illud, de E
1. reg. 13. Salomone. Vnius erat anni, cum regnare cœpiſſet. Et accipiendus eſt: conſtanti, plenaq; fide, & per hoc, quartadecima, ut ſubditur Luna: quando maxime nitet, ſplendetq;. Nam licet duodecim articuli numerentur fidei, iuxta Apoſtolorum, qui Symbolum conſtituerunt numerum: quantum tamen, eorum ex parte eſt, quæ credimus, quattuordecim diſtinguendi ſunt: Septem, quos credimus, de diuinitate, & totidem, quæ de CHRISTI confitemur humanitate: ut rite animaduertere Theologi. Ergo ſicut Luna, tunc maxime ſplendet, cum quattuordecim, nacta eſt dies, & maxime ab eo, quo uideri incipit puncto, ſicut & ſoliti ſunt numerare Iudæi potiſſimum ſplendet: ita & cum quaterdenos, fidei profitemur articulos, conſtanterq; eos complectimur corde, fides potiſsimum nitet. F

Nec ſolum, accipiendus, ſed & immolandus: id, quod fit nedum miſterio, in auguſtiſsimo euchariſtiæ ſacrificio, ſed & cômemoratione immolationis, quæ facta fuit, in cruce. Et ad ueſperam quidem: quoniam etſi fides, qua, tum accipitur, tum immolatur, perilluſtris eſt, rei tamen præſtantia, magnitudo, immenſitas, facile no-

ſtrum

A ſtrum captum ſuperans, nonnihil caliginis poſtulat: præſertim, cum multa, in ſacroſancto, altaris ſint, ſacrificio, quæ creatam fugiunt facultatem, in quibus & captiuum, oportet reddere intellectum. Et quanquam iugulandus ſit ueſperi, non tamen comædendus eſt, niſi nocte, eaq; non ad quartumdecimum, ſed quintumdecimum pertinente diem: quandoquidem quartadecima: in Solis abſoluebatur occaſu, moxq; quintædecimæ ſequebatur principium, cum & illius, nox prima ſit portio, ſicut non ſolum, Hebræorum, ſed & eccleſiæ conſuetudo probatiſsima eſt. Nec uacat ſacramento: Sed nocturna epulatio, cum ea ſit agni fruitio, quæ in præ-
B ſenti conceditur mundo: ubi quia ambulamus per fidem, non immerito, quæ Dei ſunt, uidemus in ænigmate. Innuitur, & præter id, quod agnus, licet in utroq;, ædendus ſit ſtatu: in ſola tamen patria, pleno ædẽdus eſt die, tum quia agnus ibi, maxime lucet, quin & eius eſt loci lucerna, tum quia ſine inuolucro, eo fruemur accidentium: quæ ſicut in præſentia, CHRISTI continent: ac contegunt corpus, ita et nocturnæ, quæ ſub illis ſit epulationi fauent: ut quilibet poteſt animaduertere. 1. Cor. 4. Apoc. 12.

Nec tranſeo, quod cum agni comeſtio, nonnulla ſit, ut tactum eſt, CHRISTI fruitio, quæ indubie, opus eſt charitatis, quin & illius, actus eſt potiſsimus: palam
C quòd non temere, die quintodecimo ſit, quippe quæ, fructus totidem habet: ſicut refert Apoſtolus. Qui cum in hac, proferendi ſint peregrinatione, haud iniuria, ad noctem uidentur pertinere: poſtquam in hac uia, multæ offenduntur tenebræ, quibus & humanæ, eſt conſultum ſaluti: ut latius proſecuti ſunt ſancti. Et comædendus eſt coctus: at non aqua, quippe qui, non ſolum, delicioſe, hac in peregrinatione non uixit, ſed nec cum ſuauitate obiit: Sed aſſus, ac torrefactus igne: quia ardore charitatis, ueruque crucis, in holocauſtum, exuſtus eſt. Comædendus, cum capite: quia in CHRISTO, primum, diuina ſumus reficiendi natura (Siquidem, caput CHRISTI Deus) Cum pedibus: quia in eodem, eius potimur car- 1. Cor. 13. 1. Cor. 11.

ne,ut quæ, uerus eſt cibus: Cum inteſtinis: quia & illius, D
impinguamur anima, menteq́;: omnibus cum theſauris,
tum gratiæ, tum ſapientiæ, qui in ea ſunt. Comedendus eſt, & feſtinanter: quia auide, magnaq́; cum eſurie, comedendus eſt.

Debent, & qui illum comedunt, eſſe ſuccinti: quia debent eſſe caſti, & ad proficiſcendum, ſanctis in operibus,
Eph. 2. quæ Deus, illis præparauit, quàm prompti. Debent pedes habere contectos, calceisq́; munitos: quia in affectibus, debent eſſe mortificati, nec illos ſinere, inhærere terrenis. Debent, & baculum tenere manu: quia non ſolũ uerbo, ſed opere, debent, tum CHRISTI, tũ ſuam, perferre crucem. Debent celebrare Phaſe, hoc eſt, domini E
tranſitum: quia ad imitationem CHRISTI ſuum debent
1. ca. 2. iter, peregrinationemq́; perficere, ambulantes ſicut ille,
1. Cor. 5. ut Euangeliſta docet. Debent tandem, & epulari, cum azimis: quia cum ſinceritate, ut inquit Paulus, & ueritate conſcientiæ: ut quæ ſit candida, ſineq́; fuco doloque. Et cum lactucis agreſtibus: quia cum dolore, ac peccatorum amaritudine. Quod dicitur, de poſtibus, deq́; domorum liniendis ſuperliminaribus: Quod, & de conuocandis uicinis, & comburendis, ſi quæ ſuperfuiſſent, reliquiis: inſtruit non obſcure, primum, conuertendos ex Hebræis, ex uariis aſſumendos eſſe familiis, tribubusq́;:
Cap. 7. quin, & forſan, ex omnibus, ut Dilectus, ſua in Apoca- F
lipſi tangit, colligens centum quadraginta & quattuor millia electos, ſignatosq́;, ex omnibus tribubus Iſrael: Deinde monet, CHRISTI ſanguinem, ſingulis, nedum fauere, in proſperis, quod poſtes exprimit dexter, aut protegere, in aduerſis, quod poſtes indicat ſiniſter: ſed & ad ſpiritualia, ac cœleſtia, mentem attollere, quod denotat ſuperliminare: quippe qui, in CHRISTI ſanguine, cœlos petimus, in quo, & nobis, non ſolum ingreſſus patet, ad ſancta ſanctorum, ſed & ad ſupercœleſtia regna, ut
Heb. 10. Apoſtolus dicit. Tertio fidelium, eam præſefert commu-
Cap. 4. nionem, de qua, & Paulus, ad Epheſios: quin & unum docet omnium corpus, in CHRISTO: in quo eodem ſpiritu,

A tu, ſingula reficiuntur membra. Oſtendunt, & combu- 1. Cor. 11.
rendæ reliquiæ, nonnulla, huius ſacramenti, arcana, pa-
triæ reſeruata: quæ etſi in præſenti à nobis ſumi, digeriq;
penitus nequeunt, ardore tamen, comburenda eſſe cha-
ritatis, eoq; cremanda deſiderio, quo æſtuamus, arde- Rom. 7.
musq; ex corpore, huius mortis abſolui: ut ad ſupernam
menſam, epulemur cum CHRISTO, docet exprimuntq;.

Mitto, quòd ex Aegypto exibunt onuſti, tum uaſis au-
reis, & argenteis, tum ueſtibus Aegyptiorum precioſis:
cum facile admonere poſsint, qui ſaluabuntur Hebræi, nō
modo potituros tandem, Angelicis dotibus, ſicut & reli-
quis de electis, ſcriptum eſt, quòd uelut Angeli erunt, in Matt. 22.
B domo Dei (Et hoc, ſi in Aegyptiis, turba intelligatur ſa-
thanica: eo quòd deſtituti cum ſint donis, nedum gratui
tis, ſed & ſuæ naturæ congruentibus, haud iniuria, ſi illis,
qui ſunt electi ditentur) Sed & chariſmatibus, quibus nō
nunquam afficiuntur reprobi, domino atteſtante, quòd Matt. 25.
omni habenti dabitur, & quòd ab eo, qui non habet, au-
feretur quod uidetur habere: idque, ſi per Aegyptios,
ſatellitium intelligimus Antichriſti, aſſeclasq; ſathanæ,
quod ex prauis, reprobisq; conſtat hominibus: quando-
quidem omnia Dei munera, gratiæq;, tandem ſunt ceſſu
ra electis, & Hebræis maxime, tempore ſalutis ſuæ. Mit-
to, & quòd ex Aegypto egreſsi, rubrum tranſibunt ma-
C re, quod Paulus interpretatur baptiſmum: ut qui profi- 1. Cor. 10.
tebuntur ſponte, quòd illis, carnis circunciſio ultra non
ualet, ſed circunciſio cordis, quæ fit in ſacro ſancto laua-
cro, rubro CHRISTI cruore: cuius uirtute, à maculis
abluimur peccatorum, & corpus ita attenuatur circun-
ciditurq; peccati, ut ultra, ſi uelimus, nō ſeruiamus pec-
cato: ut nonnunquam Apoſtolus ſcripſit. Mitto, quòd Rom. 6. & 8.
in deſerto, hoc eſt, in peregrinatione, in qua non ſecus,
ac in deſerto, iugem agent cum CHRISTO pœnitentiã, Matt. 4.
& eludent ſathanæ tentationes: prementium tribulatio-
num aquas, ſentient CHRISTI cruce ſuaues, manna pa-
ſti de cœlo, & aqua refocillati de petra: illa diuina eſt gra
tia, & hæc Euangelica ſapientia. Vt tandem, lex illis, ul

Ierem.31. tra non deſcribatur, in ſaxis, ſed deſcribatur, incordi- D
bus: ea inquam, quæ non generat, in ſeruitutem, ſed in
libertatem: non adminiſtrat mortem, ſed uitam: non in
manu data eſt Moſis, ſed in fauore CHRISTI IESV. Cui
ſempiternus honor. Amen.

QVARTA AETAS.

Quòd in quarta mundi ætate, quadringenti, & octoginta interceſſerunt anni: prout omnes ex ſcripturis fatemur.

QVAMVIS omnes, hac in ætate E
côueniant, eò quòd, quarti regum
ſexto, res eſt perſpicua: Vbi tem-
plum ceptũ traditur ædificari, an-
no regni Salomonis quarto, quia ſe
cundo illius anni menſe: & egreſ-
ſionis (ut ſubditur) ex Aegypto po
puli, quadringenteſimo, octuageſi-
moq; : ſitq;, Philoni, Euſebio, Bedæ, Hebræis, aliiſque
chronographis, probata, compertiſsimaq;: A duobus
tamen uindicanda eſt ſcrupulis, eiſq; ut uidetur, non con
temnendis, quin & accurate tractandis, eruendiſq;. Et
primum fouent præſidentiæ Iudicum, aliorumq; eòuſ- F
que Iſraelis populum gubernantium: quandoquidem,
eorum annis ſupputatis, unaq; cum annis, interregni, &
ſeruitutis, collectis: longe maior oſtenditur ſumma, ut
conſtat ſiquis illa percurrat.

1 Moſes, primus populi ductor, & iudex: præfuit, dũ agerent in deſerto, annis quadraginta. Exodi ſeptimo: & Deuteronomii uigeſimo nono. 40

2 Ioſue, Moſe defuncto, etſi incerto præfuit tempore, eò quòd illius ſcriptura non meminit, ſintq; propter id, opiniones uariæ: dum illud, quidam reſtringunt, ad decem, ut Caietanus, in actis: quidam ad decem extendunt, & ſeptem, ut Lucidus

de

A de temporibus: quidam ad ſeptem protrahunt & uiginti, ut Euſebius, ſuis in Chronicis: ut tamen minor accipiatur numerus, ſit dux princepsq; populi annis decem. 10

3 Seniores populi, tertio præfecti loco, etſi multo (ut poſtremo Ioſue, & ſecũdo legitur Iudicum) præfuerunt tempore: quia tamen, in diuinis non dearticulatur literis, res manet incerta. Ergo non immerito, ſi diſsimulatur, pertranſiturq;.

Poſt ſeniorum præſidentiam, cum ad idololatriam defeciſſet populus, haud iniuria, in ſeruitutem ceſsit, Regis Meſopotamiæ: cui, ut Iudicum ſcri-
B bitur tertio, octo ſeruiuit annis. 8

4 Othoniel, qui de tribu extitit Iuda, populum in libertatem reuocauit, & annis, ut Iudicum legitur tertio, quadraginta præfuit. 40

Poſt cuius regimen, rurſus ad idololatriam lapſus: ſeruit populus, Moabitarum Regi, annis, ut conſtat Iudicum tertio, decem & octo. 18

5 Aioth, de tribu Effraim, ut Iudicum habetur tertio: qui & populum liberauit, annis præfuit octoginta. 80

Poſt quem, eodem ad idololatriam conuerſo, Regi traditur Chanaam: eiq;, ut Iudicum exprimitur quarto, paruit annis uiginti. 20

6 Samigir, qui de tribu extitit . . . . & ſexcentos uomere, ſtimulouè boum, percuſsit ex Philiſtiim: breui, ut Iudicum legitur tertio, præfuit tempore: & poteſt, ſicut & dicunt, uno ſupputari pro anno. 1

7 Delbora, poſt præfuit prophetiſſa, de tribu Effraim, una cum Barach, qui de tribu ortus eſt Nephtalim: annis, ut quinto habetur Iudicum, quadraginta. 40

Poſt hanc, rurſum idololatra fit populus, & in ſeruitutem traditur Madian, Iudicum ſexto: eiq́ue ſeptem ſubiicitur annis. 7

8 Gedeon, de tribu Manaſſe, annis præfuit, ut octauo ſcriptum eſt Iudicum: quadraginta. 40

Abime-

9 Abimelech, Gedeonis nothus, ſeptuaginta legitimis interfectis fratribus, præfuit, octauo Iudicum: annis tribus. 3 D

10 Tholá, de tribu Iſachar, præfuit, decimo Iudicum: annis uiginti, & tribus. 23

11 Ihair, de tribu Manaſſe, præfuit, Iudicum decimo, annis uiginti & duobus. 22

Poſt quem, populus ad idola lapſus ſeruit, Iudicum decimo, Philiſtiim, annis decem & octo. 18

12 Iepte, de tribu Gad, præfuit, ut duodecimo legitur Iudicum: annis ſex. 6

13 Abeſſam, de tribu Iuda, annis, ut habes duodecimo Iudicum: præfuit ſeptem. 7 E

14 Ahilon, ſeu Eleon, Zabulonis ex tribu, qui obmiſſus licet uideatur, non modo à Septuaginta, ſed & à multis ex Græcis, in codice tamen habetur Hebræo, ut palam eſt, Iudicum duodecimo: annis præfuit decem. 10

15 Abdon, de tribu Effraim, præfuit, ut duodecimo Iudicum: annis, octo. 8

Poſtmodum, in idololatriam ruens, in ditionē Philiſtiim, cedit populus: quibus, ut tertiodecimo legitur Iudicum, annis ſeruiuit quadraginta. 40

16 Sanſon, de tribu Dan, ut ſextodecimo, notatum eſt Iudicum: præfuit annis uiginti. 20 F

17 Heli, qui de familia extitit Ithamar, & tū ſacerdos, tum iudex effectus eſt populi, ut & Ioſephus quoque, quinto antiquitatum ultimo, teſtis eſt, annis præfuit, ut primo Regum ſcribitur quarto, quadraginta. 40

18 Samuel, qui pariter, utroque functus eſt munere, ut Actorū legitur tertiodecimo: annis præfuit quadraginta. Quorum duodecim præfuit ſolus, & reliquis una cum Saulo: ut Euſebius, & Iſidorus colligunt. 40

19 Dauid, de tribu Iuda: annis regnauit, ut tertio legitur regum, ſecundo capite, quadraginta. 40.

Salomon,

20 Salomon, Dauidis filius, annis quoque, ut ſecundo eiuſdem regum deſcribitur, regnauit quadraginta: ſed quartò ſui regni anno, ſecundo illius anni menſe, templum cœpit conſtruere: ut in eodem capite ſextò. Ergo tres, hoc in loco, dũtaxat annumerandi ſunt anni: ut rite om̃es admittunt. 3

Igitur, omnibus ut par eſt, collectis, ac probe ſupputatis: haud dubium, maiorem confici ſummã, etiam præfecturis, tum Ioſue, tum Seniorum obmiſsis: nempe, quingentorum ſeptuaginta, & quattuor, ut rem excutienti liquet. 574

Secundum uero, ingerunt ſcrupulum, uerba, Pauli
B Actorum decimotertio: Vbi iuxta probatum textum, tam latine, quàm græce traditur: quod à diuiſione terræ, quam partitus eſt, Ioſue filius Num ad Samuelem, filium Annæ, anni interceſſerunt quadringenti ac quinquaginta ferè: quod conſtat præacceptis obſiſtere. Nam ſi ab exitu, de Aegypto, uſque ad Salomonis templum, anni ſunt colligendi quadringenti ac octaginta præciſe: quo pacto, à diuiſione terræ, ad Samuelem prophetam quadringenti currunt ac quinquaginta? Siquidem, primum anni ſubtrahendi ſunt, Moiſis in deſerto, qui quadraginta ſunt: deinde, totidem detrahendi ſunt Samuelis, totidemq́; Dauidis, & tres Salomonis. Ergo
C ſi centum & uiginti tres, qui ex iis conficiuntur ſub tractionibus, quadringentis, & quinquaginta adiiciantur Iudicum, de quibus Apoſtolus: haud dubium, quod ſumma quingentorum ac ſeptuaginta trium conſurget annorum. Ergo, uel non rite, colligit Apoſtolus: uel diſſonant, quæ legimus, tertio regum ſexto.

Primus eruitur: ſi tres declinemus errores. Quorum unus eſt, quod ſeruitutum anni, ab annis ſeorſum, computati ſunt Iudicum: cum tamen (ut conſenſus eſt, nedum ſcripturam exponentium, ſed Philonis, Euſebii, Bedæ, Iſidori, & aliorum, tempora: ſacris ex literis ſupputantium) in illis ſint incluſi, comprehenſiq́;. Quare, ſi octo anni, quibus Regi, traditi ſunt Meſopotamiæ, in

in quadraginta, quibus iudicem egit Othoniel fuerint D
collecti, nec immeriti, cũ in ſeruitute poſite, iudice non
eſſent deſtituti(etſi ille forſan, eò non ſit prorſus, digni
tatis donatus: niſi poſtquam, Saluatoris, eſt nomen ad
eptus) Item, ſi decem & octo, quibus Regi, paruere
Moab, in annis computentur Aioth, ut & par eſt, haud
diſsimili ratione: Et uiginti, quibus Regi ſeruierunt
Chanaam, in annis aſſumantur Delboræ, ut quæ (ſcri-
ptura monente) etiam illius ſeruitutis tempore, præla
ta eſt populo: cui forſan, primo anno, Samigir, ſocius
extitit (etſi nonnulli, id in annos malint reiicendum
Aioth) ut ſeptem quibus, in Madian ſeruitutem, ſunt
traditi, in annis intelliganturGedeonis, propterea quod E
licet non legatur, illum ante Angeli allocutionem po-
puli curam ſumpſiſſe, quin & minimum, ſe potius, in-
ter Iſraeliticos reputaſſe: quia tamen, Angelo aſſerente,
erat fortiſsimus omnium, frequenterq́; populi deplora
bat captiuitatem, & illius ardebat liberationem: teme-
rarium non uidetur præſumere, quod illi, quodam pa-
cto proſpiceret, ſuperintenderetq́;. Et demum, decem
& octo, quibus ſubditus eſt Philiſtiim, in annis, uel (ut
quidam ſentiunt) incluſi ſunt Ieptæ, Iudicumq́;, qui ſe
cuti ſunt poſt, uel & tutius, Ihair, cuius ſub regimine, ad
idola eſt conuerſus, ſicut ſcriptura, rite perſpecta, præ-
ſefert: Quæ licet, prius illius recenſuerit mortem, id ta F
men, per anticipationem, ut ſolet non raro, intelligen
dum eſt: unde nec poſt eius mortem, illos aſſerit inchoa
tos, ut frequenter facit cum res, eo intelligenda eſt pa-
cto, ſicut exploratum eſt aſſuetis: Et uiginti, eorum qua
draginta, quibus denuo ſeruieruut eiſdem, in annis com
prehenſi ſunt Sanſonis, cum id diuinæ confiteantur lite
ræ, atteſtantes iudicum quinto, Sanſonem, Iſraelem,
diebus Philiſtiim, annis iudicaſſe uiginti, ut Iudicum,
ſcriptum eſt quintodecimo capite: Et quoniam, non ſo
lum, ad mortem uſque Sanſonis, populus in eadem per
ſtitit ſeruitute, ſed & eo defuncto, aliquibus, ut uidetur
annis uſquequo præfectus illi, forſan fuit Heli: non de-
eſt

A eſt tempus, quo expendi poſſunt, qui ſuper ſunt, uigin ti ſeruitutis anni, ut rite omnia conſonent) qui una collecti, nonaginta computantur & duo: palam quod ex quingentis, ſeptuaginta, & quattuor, non remanent, niſi quadringenti octoginta, & duo: qui duo & in aliquibus poſſunt abſorberi minutiis, ſicut & in aliis fit ætatibus, pro ut & in præcedentibus dictum eſt.

Verum quia, hactenus nihil, de annis, tum Ioſue, tum Seniorum, qui nedum anteceſſerunt, Iudices, ſed & non modico, præfuerunt tempore: ideo, & Alius, & Tertius ſecludendus eſt error. Ergo declinandum, ſecundo loco, ne anni Ioſue, ab annis, ſegregentur ſenio

B rum, ſed congregentur cum eis: quandoquidem, ſicut ambo, ſub uno contenti ſunt principatu, ita & eorum durationes, in uno computatæ ſunt tempore. Ambo in quam, ſub uno, comprehenſi ſunt principatu: quoniam cum ſeniores, de quibus, eſt ſermo, forent, ni fallor, ex iis, qui Ietri conſilio, à Moſe fuerunt electi, & à Deo, illius ſpiritu impartiti: haud dubium, quod & in partem, Num. 11. erant ſollicitudinis ſubrogati, & per hoc, & in partem gubernationis aſcripti: ergo, nec mirum, ſi uno, eodemq; regiminis tempore, ſint comprehenſi. Declinandum eſt demum: ne tempus, prædicti principatus, ab an nis ſegregetur Othonielis: Non modo, quia id expoſi-

C tores tradunt, Chronographiq; ſupponunt, ſed & quia, Othonielis præſidentia, Ioſue tempore creditur inchoa ta: quin, & forte unus erat, de præcipuis, qui ad regimen, admittebãtur populi: tum quia ſtrenuus, inſignisq; erat cooperator uictoriæ, exaltationisq; gentis Iſraeliticæ, tum quia Chariathſepher percuſsit, & ob id, Axam, Caleph in populo præſtantiſsimi, filiam, in uxorem, ha bere promeruit.

Secundus, minori eruetur negocio: idq; hunc in modum. Siquidem, uel Lucæ textus, eſt mendoſus, & legi, non debet, quadringentis, ſed trecentis: & omnia conſo nant, eo quòd à diſtributione terræ (quæ, ut quartodecimo, ſumitur Ioſue, ſeptimo ſui regiminis anno abſoluta

OO eſt)

eſt) ad Samuelem uſque, tot interceſſere præciſe. Nam ſi à receſſu Aegypti, uſque ad fundamenta templi, anni currunt, octoginta ac quadringenti: palam quòd deductis quadraginta deſerti, ſeptem diuiſionis, quadraginta Samuelis, totidem Dauidis, & tribus Salomonis, non remanent, niſi trecenti, quinquagintaq́;. Et hunc ſenſum (etſi corruptus eſt numerus) præferunt uerba Græca: quæ tempus oſtendunt colligendum, à terræ diuiſione. Vel Lucæ textu, uti ſonat, retento, latiniſq́; ut par eſt, codicibus acceptatis, qui annos numerare, non cogunt, à diuiſione, ſed patiuntur, ut ab ortu, numerarentur Iſacchi, & finem ſortiantur in diſtributione terræ, res eſt perſpicua: quoniam à natiuitate, ad diuiſionem, anni fluxerunt quadringenti quinquaginta, ſi non præciſe, fere, ut Apoſtolus dixit. Nam probatũ eſt, ab ortu Iſaac, ad exitum de Aegypto, annos intercidiſſe quadringentos: & inde, ad repromiſſæ terræ ingreſſum, quadraginta: & ſeptem ab hoc, ad diuiſionem, ſicut & præacceptũ eſt. Quod tamen, in hunc modum deduco. Atteſtatur quidem, eò loci Caleph, ſe completæ diuiſionis tempore, annum agere, octuageſimum quintum: & quòd quando miſſus eſt, terram explorare, quadrageſimum natum eſſe ſeſe: & certum eſt, quòd ſecundo, Aegyptiacæ egreſſionis anno, miſſus eſt, & per hoc, trigeſimo, & octauo, ante ingreſsionem, repromiſſæ terræ, & ob id, ſeptuageſimo & ſeptimo, ætatis propriæ: ergo remanent (ut octuàgeſimus quintus, compleatur numerus) ſeptẽ: in quibus, & debellati ſunt hoſtes, & terræ abſoluta eſt, diſtributio.

D E F

Quo pacto, per quos, quibuſuè uerbis, & typis: quarta in ætate, Euangelizatum eſt.

AETAS hæc, cum iuuentæ, in myſtico correſpondeat corpore, non immerito, ſi pluribus, & eximiis, reſperſa eſt ſacramentis: & fœcunda euangelicis concionibus, typiſq́;. Quare, ſi forent, cuncta tractanda: metam nedum excederemus inſtituti, ſed & uolumen creſceret,

ſupra

A ſupra modum. Ergo potioribus, noſtra ſententia explicatis: præſtitum credimus, quod ſumus polliciti. Igitur à concionibus, ut par eſt, exorditi: ab ea auſpicabimur, de qua, Exodi XIX. Siquidem tertio egreſsionis menſe, quoniã primo illius die, quæ & ſexageſima extitit, ſi non fallor, ab exitu, de Aegypto (nam Lunæ curſus, quo Iudæi conſtituunt menſem, uiginti nouemq́;, cum dimidio, complectitur dies) Moſes à Deo uocatus: hæc iuſſus eſt, tum domui, nunciare Iacobi, tum filiis Iſraelis. Vos, inquit, uidiſtis, quin & manibus pertractaſtis, quæ in Aegyptios fecerim: quouè pacto, uos ſuper alas aquilarum, geſtauerim, mihiq́; aſſumpſerim. Ergo ſi meæ au- Prima Dei concio in deſerto.

B ſcultaueritis uoci, meumq́; cuſtodieritis pactum: in peculium, mihi eritis, præ cũctis populis (mea quidem eſt, uniuerſa terra) Nec modo, in peculium, ſed & in regnũ, illudq́; ſacerdotale: & in gentẽ ſanctam, uniceq́; dilectã.

Et quanquam, non inficimus, hæc populum admonuiſſe Iudaicum, beneficiumq́; reuocaſſe, ob oculos, liberationis Aegyptiacæ: nihilominus, ut Apoſtolorum innuit Princeps, potiſsimum tendunt, in CHRISTVM, & eccleſiam eius. Ergo cum compertiſsimum ſit, fideles, & electos maxime, non ſolum ex Aegypto, hoc eſt, peccatorum tenebris, & anguſtiis, fore CHRISTI beneficio liberatos: necnon, ex Pharaonis tyrannide, ſathanæ in- 1. cap. 2.

C quam, harum tenebrarum Principis, multis ſignis, multisq́; portentis ereptos, & auro ſapientiæ, & argento euãgelicæ doctrinæ, & ueſtibus, tum iuſtitiæ, tum charitatis locupletatos: & in manibus, diuinæ protectionis, & brachiis CHRISTI miſericordiæ, & poteſtatis, & maxime, in cruce protenſis, non ſecus, ac aquilarum alis, ſolent pulli, delatos, ne facile, hoſtium impeterentur iaculis, aut inuiis fatigarentur itineribus, & labore perfracti, prætextum ſuæ facerent impietati, retroq́; reſpicerent, & ad cepas, alliaq́;, corde quouis pacto redirent: ſed & in Iacobi domo, & Iſraelis filiis, typica ratione expreſſos: Haud dubium, & Deum illos in Moſeo, in cœtu inquam Apoſtolico, ex aquis aſſumpto, nedum, gratiæ, baptiſmi,

 &

& tribulationis, ſed & ſapientiæ CHRISTI: à qua Sapien D
Ecc. 50. tis aſſertione, emanarunt ut flumina, per quæ totus irrigaretur orbis, allocutum eſſe. Quos & ardet, nedum habere præ oculis, ſed & in cordis ſemper uerſare uiſceribus, tam inſigne, tamq; eximium beneficium: & præſertim, electos ex gentibus, qui non ſolum, natura non erant electi, ſed nec eius populus computati: & tamen, ut
1. ca. 2. Petrus ſubdit, in illis ſibi placuit, ſuas relucere uirtutes, & eòuſque apparere magnalia, ut illius mirum euaſerint lumen, ad lucendum, non ſolum, in caliginoſo loco, ſed
2. Pet. 1. Philip. 2. & in medio nationis prauæ, ac perfidæ ſynagogæ, non ſecus, ac luminaria mundi.

Et quid nam? Si me audieritis, fidei auribus: ſi pactum E ſeruauerit is, ſtipulationis baptiſmi, legiſq; euangelicæ, meum aſſummemini, in peculium, ex cunctis populis: quoniam mihi eritis, unice grati, ac inſigni circumſpectione protecti. Nec modo, in peculium, ſed & euehemini, meum in regnum: ut qui ſolus, uobis moderabor habenas, meamq; ſuper uos firmabo curam, ſollicitudinē, prouidentiam: uos, nedum regendo, in iuſtitia, pace,
Rom. 14. & ſpiritus ſancti gaudio: ſed & ſeruando, ut propriam pu
Pſal. 16. pillam oculi. In regnum inquam: at non profanum, ſed ſacrum: non ethnicum, ſed religioſum: in regnum ſacerdotale, & per hoc, mihi nedum coniunctiſsimum, ſed & ſacratiſsimum: in quo, & meorum chariſmatum, profun F dam copias, theſauros: non tantum, ut ſanctificemini mihi, ſed ut & ego, ſanctus agnoſcar in uobis. Vnde, & mihi, gens euadatis, nedum ſancta, ſed & genus, ut in-
1. cap. 2. quit Petrus, electum: quin & ſanctum: ut ſubdit, ac regale ſacerdotium: plane ut hoſtias offeratis ſanctas, regiasq;: ut quæ in fauore, uirtuteq; offeruntur CHRISTI; qui nedum ſacerdos eſt ſanctus, regiusq;, ſed ſanctorum ſanctus, regum omnium rex. Hoſtias inquam ſanctas:
Pſal. 50. & 49. nempe tribulati ſpiritus, contriti cordis, precum, diuinæ laudis, communionis & beneficentiæ: item, mortifi-
Hebr. 13. cationis carnis, uiuentiſq; corporis: quas & Petrus, in
Rom. 12. uniuerſum, ſpirituales uocat: ut quæ Deo, qui eſt ſpiritus,

A tus, placent, dum ſancto, potiſsimum, ſuggeruntur ſpiri
tu, & in ſpiritu peraguntur cordis, interniq; hominis, mē
tisuē: quin & Deo, ſanctos nos faciunt, dum ipſi, nos cō
ſecrant, & ſanctificant. Nec modo ſanctas, ſed & regias:
ut quæ, regium, liberumq; decent animum: ea & regia
ſuffultum dignitate, qua & cœleſtis regni, euaſere partici
pes: ad internos regendum animi motus, ut ſancti ſpiri-
tus moderatio exigit, poſtulatq;.

His, facile eſt connecti, quæ, & in uigeſimo tertio ex- Secūda Dei concio, in deſerto.
preſſa ſunt capite: dum Angelus, plane teſtamenti, ma-
gniq; conſilii, ante Iſraelem, non carne, ſed promiſsio- Eſa. 9.
ne: ante illos, quibus dominatur Deus, iuſtitia (ut dictū Rom. 14.
B eſt) pace, & gaudio, in ſpiritu ſancto: emittendus pro- Ioan. 10.
mittitur, qui ut bonus paſtor, oues præcedat, & ut uia, & 17.
ueritas, et uita, rectam demonſtret, & per iuſtitiæ ſemi-
tas, ad uiuentium terram, quæ melle diffluit et lacte, com
pendio transferat: ut nedum, paſcuis, potiantur uberri-
mis, ſed et manſionibus excipiantur, illis ab æterno para
tis, ut nonnunquam Euangelium docet. Et ſubditur. Ioan. 14.
Vide, ne contemnas eum: uide, ne uolens, diuertas ab il
lo; ne forte tam ingenti, non parcatur ſceleri. Siquidem,
in ipſo, eſt nomen meum, omnium ſacratiſsimum, mi-
hiq; unice proprium: cui non eſt reſiſtendum, ſed procū-
bendum. Nam nomen eſt, tetragrammatum, factū pen-
C thagrammatum: in quo, omne curuandum eſt genu, et Philip. 2.
cui ab omni concinnendum eſt lingua. Ergo, ſi tanta, tua Eſa. 45.
fuerit peruicacia, ſi tam execranda malitia, tam perhor
rendum facinus, ut illum floccipendas: indubie remiſsi- Matt. 10.
bilius erit Sodomæ, et Gomorrhæ, in nouiſsimo die.
Verum, ſi ipſum auſcultaueris, feceriſq;, quod tibi lo-
quor, per eum: nō ſolum, tuis ero inimicus hoſtibus (Sa
thanæ, mundo, et carni) faciamq; ut nequeant, tibi offi
cere, ſed et illos uidebis, coram te cadere, immo et tu-
is ſub pedibus ſterni: percutiens contereńſque tandem,
mei Angeli, ui, robore, poteſtate, illos eòuſque: ut
diſpereant coram te, Emorræi Ethæi, et reliquæ ini-
quitatum peſtes.

Tertia

Tertia, ſed typica in deſerto concio.

Tertia, ſed typica concio, inſtitutio extitit holocau- D
ſti: de qua Leuitici primo. Qua in re, adeo CHRISTI, adumbratum eſt ſacrificium: ut non dubitem, nedum Moſi, ſed pluribus (prout illud ferebat tempus) fuiſſe præ oculis. Siquidem holocauſtum, non permittebatur, niſi de bobus, agnis, et hœdis: item, de turturibus, et columbarum pullis. Et cum ex bobus: eligebatur maſculus, et immaculatus, iuuenisq́; nempe uitulus, ſiue iuuẽcus. Cum ex agnis, ſimiliter maſculus, anniculus, immaculatus: et hœdus, eiuſdem pariter, cõditionis ſortisq́;. In quibus, nemini eſt obſcurum, exprimi CHRISTUM: qui in uitulo, uel iuuenco, ſuum præſefert robur, noſtrũ commodum, et præſtitum beneficiũ. Nam ii natura ſunt E
ualidi, et CHRISTUS, eſt fortis, et potens: ſunt humanis addicti utilitatibus, non modo, quia ſuaues ſunt guſtui, ſed et quia agris colendis accommodati: et CHRISTUS, ſuauiſsimus eſt animæ cibus, et unicus, noſtrorum cordium, cultor. Et præter id, quòd eſt animal ruminans, innuens ob hoc, CHRISTUM, nobis digeſsiſſe ſcripturas, eſt et iugiferum, laborumq́; patiens et CHRISTUS noſtrorum onera, pertulit ſcelerum, et iugum abſoluit uniuerſæ legis, ut nos abſolueret, ab oneribus eius: nec

Gal. 4.

dubium, quòd nobis, nedum laborauit, ſed alſit, ut nos laborantes reficeret, immo ſuauia, omnia redderet. Agnus quoque, CHRISTI exprimit, haud dubie, innocen- F
tiam: et hœdus, carnis peccati, ſimilitudinem, prout, et in præcedentibus. Et compertum eſt, turturem, et columbarum pullos, illius, certis ſub conditionibus atteſtari humanitati; ſicut et expreſſum eſt in ſuperioribus. Sed ritum uideamus, holocauſti.

Exigebatur primum, ut ad oſtium, animal duceretur tabernaculi: idq́; ab eo, qui offerebat illud. Vbi manibus capiti eius admotis: à Deo, in ſuorum acceptabatur, expiationem peccatorum. Deinde, eo ad altaris latus (nempe lateritii, terreiq́;) quod ad Aquilonem uergit, immolato: ſacerdos, eius ſanguinem, non modo, ſuper altare, eleuabat, offerebatq́; Deo: ſed & circumcirca

T profun-

A profundebat illum. Et demum pelle, ex animali detracta, ipſoq; in fruſta conciſo: ſuper compoſitam lignorum ſtruem, tali illud pacto, conſtituebat in altari, ut prius locaretur, tum caput, tum adeps, & poſt, reliqua membra, una cum inteſtinis, pedibusque, ſed aqua lotis: & omnibus religioſe crematis, odor in thuris morem, fragrabat ſuauiſsime Deo. Quæ quidem omnia, quàm rite, CHRISTI conſonent ſacrificio, quod oblatum fuit, in cruce: non eſt cur moremur. Siquidem, tum uitulum, agnum, & hædum, ad oſtium detulit tabernaculi, cum antiquæ legis, holocauſtomatibus, ultra Deo non placentibus, minusq; peccata expiare ualentibus, aptato B ſibi, in ſacrificium corpore, hunc uenit in mundum, & ſeſe, Deo in holocauſtum tradidit: idq; non ſolum prompte (tunc dixi, ecce uenio) ſed & ardenter (baptiſmo habeo baptizari, & coarctor, donec perficiam illum). Heb. 10. Luc. 12.

Et ſi per tabernaculum intelligatur cœlum, ut nonnunquam facit Apoſtolus: porta tabernaculi, tribunal eſt diuini iudicii (nam ſicut iudicia, ſcriptura teſte, in portis ferebantur urbium, ne diſsidia per ſtreperent in ciuitatibus: ita & tropice, Dei ſententiæ, & præſertim, quæ ex ratione proficiſcuntur uindictæ, iureq; animaduertunt in malemeritos, haud immerito, in porta decernendæ ſunt cœli: intra quod, nulla admittitur lis, nulla mulcta, nulla perturbatio, ſed omnia ſunt fauſta, omnia fœ C licia) Præter id, quod cœli porta, ſupremum denotat tribunalium: & per hoc, tale iudicium, à quo nulli appellare fas eſt. Si inquam, in tabernaculo adumbratum eſt cœlum: tum CHRISTVS huic ſe obtulit portæ, cum Dei iram, contra nos, pro nobis excepit, ut tali pacto, ad tribunal iuſtitiæ, uberrime ſatisfieret: quin & rigorem iuſtitiæ mulcta, longe excederet. Si autem per tabernaculum, accipiatur eccleſia, ut in pluribus ſcripturarum locis: tunc CHRISTVS, huic ſe obtulit portæ, cum non modo illam, quæ ſuapte natura eſt arcta paucosq; admittit, amplam reddidit, omnibusq; expoſuit: quin & ſe, oſtiarium fecit, & oſtium etiam eſſe uoluit, ſed & quia fidem, Hebr. 9. Can. 1. Ezech. 37. Ioan. 10.

Heb. 12. fidem, per quam eccleſiam ingredimur (nam author, & D
conſumator eſt fidei) ſtatuit & perfecit: & iuſtitia (quæ
Pſal. 117. & porta eius, à propheta decernitur) tribunali, non hu
1. Cor. 4. mano, quo iudicantur externa, ſed diuino, quo intima
excutiuntur cordium, peragit, & abſoluit.

Tunc manus, ſuper caput impoſuit uictimæ cum
1. Cor. 11. Deo, qui ut inquit Paulus, caput eſt CHRISTI, cõmiſit
Ioan. 6. ſeſe(deſcendi, non ut meam faciam uoluntatem, ſed pa
tris: & non mea impleatur uoluntas ſed tua) quin & cum
Luc. 22. Deo, mundo reconciliando, recapitulandoq; miniſte-
2. Cor. 5. rium præbuit (nam & deus erat in CHRISTO, mundum
Eph. 1. reconcilians ſibi: & in ipſo placuit: recapitulare omnia, E
& quæ in cœlo, & quæ ſuper terram ſunt). Tunc immola
uit, cum noſtris pro culpis, animam dedit (qui tradidit
Eph. 5. ſemetipſum, hoſtiam, & oblationem Deo: & nemo à me
Ioan. 10. tollit animam, ſed ego pono eam ſponte). Et ad latus,
immolauit altaris, lateritij, terreiq;: quod, in utraque
tabernaculi acceptione, genus deſignat humanum: ex
terra quidem finctum, & igne, eſtuque concupiſcentiæ,
ſaltem in prothoplaſte decoctum (nam in utraq;, extra
ponitur tabernaculum: & CHRISTI ſacrificium, eiuſq;
ſanguis, ſuper illud oblatus, ac circumquaque diffuſus
nobis nedum, ad amborum fauet ingreſſum, ſed utrun-
que fauſte introire facit). Quòd non ad eius medium: F
ſed latus, idq; introeuntibus dextrum, immolatus eſt:
CHRISTUM oſtendit, non obſcure, etſi occiſum pro om
Matt. 24. nibus, pro iis tamen maxime, qui degunt à dextris: nem
pe electis, & in dextra in nouiſsimis collocandis.

Nec diſſonat, ſi iuxta Orbis ſitum dextera uergit, ad
Auſtrum, & ſiniſtra, ad Boream uel Aquilonem: quo-
niam in pluribus, fallax eſt iudicium mundi, & potiſsi-
1. reg. 16. mum in iis, quæ ſunt Dei: dum frequenter iudicat, ſe-
cundum faciem, externamq; ſuperficiem, & non raro,
Eſa. 5. lucem arbitratur tenebras, & tenebras lucem: ſicut &
oraculum docet. Ergo electos, qui Dei eximio iudicio,
2. Cor. 4. ſapientiaq;, theſauros geſtant, in fictilibus uaſis, & ſub
pallio occluduntur humilitatis, abiectionis, quin & in-
numeris

A numeris opprimuntur miſeriis, & calamitatibus, non mirum ſi (ut ſolet) agnoſcit, ex parte ſiniſtra: & repro bos, quibus è diuerſo, omnia ſplendent, omnia ſunt iucunda, omnia fauſta, collocandos ſentit, ad dexterā. Sed, ut ſcriptum eſt, mentita eſt iniquitas ſibi. Addam, Pſal. 26.
ab Aquilone pandi omne malum, ibiq; ſathanam, occupare ſedem: quoniam in electis dum hic ſunt, omnes Ierem. 1.
coaceruantur ærumnæ, & quæuis expenduntur ſathanæ uires: à quibus tamen CHRISTVS, non ſolum, ſuo cruore, ſuoq; uindicat ſacrificio: ſed & eorum loco, donis locupletat īmenſis, & tandē obruit, inæſtimabili fœlicitate.

Oblatio ſanguinis, quæ ſuper altare, à ſacerdote, eleua
B batur Deo: oblationem præſefert ſuæ mortis, quam pro nobis ſacerdos, & pontifex CHRISTVS, repræſentat Patri: quam & ad omnium poſſe expiationem conferre peccatorum, ſingulisq; pro hominibus ſatisfacere: illius indicat circumſperſio, & quamlibet altaris partem inundatio. Et demum, pellis detractio: eſt uel ueſtimentorum CHRISTI exuitio, uel corporis ab anima ſeparatio. Et Exo. 12.
licet os, non ſit comminutum ex eo: quia tamen, eſt in Eſa. 56.
infirmitate contritus, ac immaniter cruciatus: non iniuria, dici poteſt in membra diſſectus. Quanquam nec reclamo, ſiquis CHRISTVM, afferat dimembratum: quia omnibus mundi partibus, illius mors, eſt diſtributa: cum
C nedum omnibus, qui extabant profecerit populis: ſed & præteritis, & futuris, expoſita ſit nationibus. Præter id, quòd quattuor mundi partes, in quattuor crucis, exprimuntur cornibus: quibus cum CHRISTVS, eſſet affixus, non immerito, ad ſingulas, ſe orbis portiones extendit: quin & longitudine, & latitudine, ſublimitate, ac profunditate, complexus eſt charitatis: qua, ut prædixit, omnia traxit ad ſeſe.

Lignorum ſtrues, patibulum exprimit crucis: & caput Ioan. 12.
primo ſuperpoſitum, ut diximus, diuinitas eſt: quæ primo, ob dignitatem, dicitur paſſa. Adeps, illius eſt mens, tum gratia, tum ſapientia pinguis: inteſtina, animi ſunt affectus, propaſsionesq;: et pedes: quibus nos proſeque

batur labores. Vtraque abluta, utraque candida: non ſo D
lum, quia nulla in parte reprehenſibilia: ſed quia aquis ſu
percœleſtibus, & alueis gratiæ, & ſpiritus ſancti, diluta;
lacteaq; effecta. Reliqua membra, reliquæ ſunt, corpo-
ris partes: & ignis, feruor, ardorq; eſt charitatis, quo
nedum arſit, ſed & crematus, & conſumptus fuit pro no-
bis, & in odorem ſuauiſsimum Deo.

Quarta, nec minus typica in deſerto concio.

Quarta, nec minus ſymbolica concio, in oblatione exprimitur ſimilæ: quæ ut ſecundo habetur Leuitici, ſex cō tingebat modis. Nam primo, & ſexto, in forma offerebatur farinæ: ſed oleo, & thure reſperſæ. Verum in primo, ſolum ſumebatur flos, & in ſexto, unà cum furfure: quin & in granis ex ſpicis acceptis, igneq; ſiccatis, con- E
fractis, ſed non prorſus, forſan, attritis. Secundo in forma placentæ: oleo quidem mixtæ, ſed infermentatæ, & in clibano, coctæ, aſſæq;. Tertio, in forma cruſtulæ: at oleo, non mixtæ, ſed linitæ: et pariter, ut placenta decoctæ. Quarto, et quinto, in forma paſtæ: ſed illo, oleo mixtæ, et in ſartagine aſſæ: iſto, in oleo, in ſartagine frixæ. Hæc, à quocunque poterant, ad altare deduci: ſed non niſi à ſacerdote, Deo offerri. Qui portione ſumpta, in gloriam, illam cremabat altiſsimi: et reſiduum, filiis ſeruabatur Aaronis: perinde, ac ſanctorum ſancta, hoc eſt, ut eorum præcipua alimenta.

Et quis non uidet, myſterium in iis exprimi, CHRISTI F
ſacrificii: tum in cruce præſtiti, tū in poſtrema cœna inſtituti, mandatiq;? Et quoniam de crucis ſacrificio, res eſt perſpecta: cum obſcurum non ſit, in primo, ac ultimo modo, tangi quæ in CHRISTO ſunt potiſsimum paſſa, et in Dei gloriam, et ſuorum liberorum commodum immolata (nempe corpus, ob puritatem, uitæq; candorem, in ſimila, et ob flagella, in confractis granis: animam, ob pinguedinem gratiæ, inſignemq; manſuetudinem, et internam tranquillitatem, et pacem (ut quæ, nullis paſsionum afficiebatur exorbitantiis, nullos inordinatos ſentiebat animi motus) non tam in oleo, quàm mixtione eius (ut quæ ſpiritu non potiebatur, ad menſuram,

Ioan. 3. & 2.

aut

A aut reſtricto tantum ad eam: cum et corpus, templum fuerit ſpiritus ſancti: ſed utrique erat, cònſque commixtus, quòd non ſolum, ambo afficiebat, afflabat, concitabatq́; ſed in Deum, unice transformabat: ut uere, nedum perintime abſorberetur, ut ſic dicam, à mente, ſed et corporaliter, ut docet Paulus, iuxta plenitudinem, inueniretur in corpore) et Deum, ob id, quòd ſibi dicatur, paſsimq́; eius in odorem aduritur, in thure, ſicut et eccleſia tradit, dum in Magorum oblatione, Deum agnoſcit, et thus, illius ſymbolum facit. Item, et certum eſt, in placentulis, cruſtulisq́; noſtram in CHRISTO, commonſtrari naturam, nedum ſpiritu ſancto perunctã, ſed Deo Col. 2.
B unice conſecratam: et in clibano, ardentiſsimæ charitatis, decoctam, aſſamq́; palam, et in paſta, teneram, delicatamq́; innui complexionem: in ſartagine paſsionis, cruciatusq́; tum aſſa, tũ oleo miſerationis noſtræ frixa.

Quia inquã, res eſt, tali pacto notoria: paucis miſſæ, tangamus ſacramentum, & ſacrificiũ. Et quidem, quòd utrunque complectatur Miſſa: noſtra credimus pro imbecillitate, explicatum, probatumq́; ſatis: dum CHRISTI enarrauimus ſacerdotium. Quare, iis ſuppoſitis: quæ tangit concio, breuibus expendemus. Ergo præter id, quòd ſub forma celebratur panis: & infermentati, & paſtā, ſimilaq́; confecti: quis dubitat, oleum, & thus, of-
C ferendiq́; modum: euchariſtiæ maxime conſentire? Et oleum quidem, nemo ibit inficias, ſymbolum eſſe charitatis: thus uero, precum, & boni CHRISTI odoris. Et quis non fatetur: in hoc, tum ſacramento, tum ſacrificio, immenſam CHRISTI, exprimi charitatem: qui etſi nunquam, nos non dilexit, in calce tamen, & potiſsimum, cũ in cibum ſe dedit: amauit, arſitq́;? Et quis, non tractat manibus: illum, auguſtiſsimo hoc in ſacramento, & ſacrificio, non ſolum patri, olere ſuauiter, cum illius holocauſti, quod eſt conſumatum in cruce, ſibiq́; tam ſuauiſsime placuit, memoria celebretur: quin & illudmet, arcano myſterio repetatur, ac denuo, ut docent patres, mirifice immoletur: ſed & boni, ſuauisq́; odoris, corã Deo, Ioan. 13.

nos reddere, dum in noſtrorum, expiationem, offertur D
Cant. 5. peccatorum: eoq́; pacto, nedum ſuorum unguentorum ſuauitate reſpergi, ſed & ueſtimento ſalutis, pallioq́; iuſtitiæ: quorum fragrantia, ad inſtar decernitur thuris, tegi admittiq́;?

Denique, & conſonat oblationis ritus: quandoquidē & altaris ſacrificium, & ſacramentum, partim in gratiarum actiones, exhibetur Deo, & partim ad conſequendā, augendamq́;, ſpiritus ſancti gratiam, proficit nobis. Et licet, à quibuſuis fidelium, poſsit offerri, idq́; uel inquantum panes ingerunt ad altare, uel inquantum, precibus & orationibus, illud omni proſequuntur affectu: potiſsimum tamen, Deo offertur à ſacerdotibus, qui in id mu- E neris, ab eccleſia ſunt aſſumpti, conſecratiq́;. Quòd uero, modo panis, dicitur aſſus, modo frixus: CHRISTI mortem, quam hoc complectitur ſacrificium, uariisque denotat rationibus, ſicut & uariis peracta eſt cruciatibus. Præter id, quòd non ſecus, ac manna cœleſte, auguſtiſsimum hoc ſacramentum, modis uariis, ſumentium afficit guſtus: & recreat, diuerſis quaſi ferculis, dapibuſ-
Sap. 16. uè: quin & omnium ſuauitate ſaporum, ſicut de illo ſcriptum eſt. Et conſtat, quòd ſimila, illius congruit puritati: & frumentum attuſum, quas paſſus eſt, extremis æ-
Eſa. 53. rumnis: propheta clamante, quòd eſt in illis, attritus pro nobis. F

Quinta pariterq́; typica côcio in deſerto. Cap. 9.

Quinta, eaq́; myſtica concio: rubeæ uitulæ, ſacramentum habet: de quo, & Paulus, ad Hebræos. Præcepit igitur dominus, uoluitq́; uti rē ſacram, omni religione ſeruari, multumq́; pendi: ut uitulam, filii acciperent Iſraelis, quæ integræ eſſet ætatis, rubei coloris, ſine omni macula, ac iugo, nullo pacto ſuppoſita. Et eam (primū Moſi, Eleazaroq́; pontifici præſentatam) ſtatuit extra caſtra deduci: & coram populo, religioſe mactari. Qui ſacerdos, & pontifex, digito eius in ſanguine tincto, ſeptiesq́; contra tabernaculi fores, aſperſo: tandē uidentibus cunctis, illam cremari faciat. Nec ſolum unà cum pelle, carne, & ſanguine, ſed fimo, & excrementis: côiectis in cre

matorium

A matorium ignem, cedro, hyſopo, & cocco bis tincto. Et quanquam ſolemne, religioſumq; foret ſacrificium: ſacerdos tamen, & qui ſuppoſuerat ignem, tum corpus, tum ueſtes, mandabantur abluere: & caſtra ingreſsi, ad ueſperam uſque, ut immundi perſiſtere. Verum, qui ſupererant cineres, à uiro mundo collecti, ab eoq; extra caſtra delati, in mundo recondebantur loco: ut ſeruati, in aquam poſſent, aſſumi luſtralem, eò quòd pro peccato, uitula combuſta eſt.

In hac uitula, CHRISTI adumbratur humanitas: quæ fuit rubra, quia peccatrici ſimilis: plenæ ætatis, quia nunquã ſine liberi arbitrii uſu: ſine macula, quia etſi noſtras
B maculas terſit, nullam tamen contraxit: nullo pacto, iugo ſubiecta, quia nunquam tyrannidi ſathanæ, ut prædixit, obnoxia. (Venit mundi princeps: & in me, non habet quicquam.) Ioan. 14. Hanc Iſraelitici filii: at non ex promiſſione, ſed ex carnis origine: tempore paſsionis inſtante, conſtituerunt ante Moſen, populi iudicem, & Eleazarũ, ſummum ſacerdotem: cum CHRISTVM, ad principes duxerunt, & pontifices: ut tandem è caſtris, hoc eſt, ut interpretatur Apoſtolus, è ciuitate eductum, in caluario monte, ut ſpectaretur ab omnibus, cruci appenderunt, occideruntq;. Heb. 13. Nam & CHRISTVS, ut ſuum ſaluaret populum: extra ciuitatis portam, paſſus eſt.

C Quòd Eleazar, qui auxilium, atriumuè, interpretatus eſt Dei (ſiquidẽ illius populi ſacerdotes, à Deo erant inſtituti, ut nedum, ſui forent miniſtri, per quos inſtrueretur populus: ſed & uelut atria, per quæ progrederetur in ſalutem) manibus innocentis CHRISTI, ſanguine tinctis: illum contra tabernaculi fores, non ſemel ſpargens, ſed ſepties: innuit, ſi non fallor, in tanti flagitii pœnam (etſi in aliis, in hoc tamen maxime) illum ter ſacratiſsimum ſanguinem, per quem omnis proficiſcitur ſalus, pateq; aditus, nedum ad ſacroſanctam Dei eccleſiam: ſed & ad ſupercœleſtem patriam (amborum quidem umbra, tabernaculum eſt) illis populoq;, quem moderatur, non modo, non fauere, ſed merito, ne ingrediantur, aduerſari:

ri: nec ſolum, quæ poſt uelum eſt, ſancta ſanctorum, ſed D
nec, quæ ante uelum eſt, ſancta: quin ne eorum appropin
quent ianuis, uſque ad ſeptimum, eccleſiæ ſtatum, pro-
Rom.11. greſſumq́;, cum Gentium ingreſſa plenitudine, Iſrael ſal
uus erit: quod in ſeptima, notatum uidetur aſpergine.
Vnde, tum ſacerdos, qui aſperſerat ſanguinem, & maio
res haud obſcure, refert illius populi, tum & homo, qui
ſuppoſuerat ignem, etiam lotis corporibus, et ueſtimen
tis, hoc eſt, quas lex mandat ablutionibus, ad carnis e-
mundationem adhibitis, qui minores complectitur: im-
mundi decernuntur, uſque ad ueſperam, quæ indubie, fi-
nem indicat huius mundi. E

Quòd comburatur totum: Si ignis, hoc in loco, æſtus
intelligatur inuidiæ, quo tum maiores, tum minores Iu-
dæi, exardebant in CHRISTVM: difficile non eſt, rē per-
Ierem.11. pendere, cum ſæuirent eòuſque, ut illum niterentur, ut
legitur eradicare de terra. Quare & ſæuierant in pellem,
Matt.11. externam calumniātes conuerſationē (En homo, uorax,
et potator uini) in carnem, quia omnem nauabant ope-
Ioan.8. ram, ut illius detraherent manſuetudini, (hæc mulier, in
adulterio, mox deprehenſa, ex lege eſt lapidanda: tu ue-
ro, quid ſentis?) in ſanguinem, quoniam etſi, ex proſa-
pia, proficiſceretur Regum, aſpernabantur, dicendo:
Matt.13. Quis eſt hic? Nempe faber: et filius fabri. Et demum in F
Mar.6. excrementa, fimumq́; dum non ſolum, illius contemne-
Pſal.21. bant humilitatem: ſed et horrebant quaſi uermen, et op-
probrium hominum.

Si ignis ſumitur pro charitate: etſi non erat, in CHRI-
STI occiſoribus, prouocabatur tamen, quæ in ipſo erat,
ab eis. Hoc igne, nedum CHRISTI, exuſta eſt pellis, ut
Philip.2. qui habitu, ex charitate, eſt inuentus, ut homo: et ru-
brus quidem, ut in quo, non ſolum ſimilitudo geſtaba-
tur peccati, Adamiq́; filii, qui futurus peccator, non in
Eſa.53. iuria, ex rubra finctus eſt terra: ſed et peccata noſtra tu
lit, cum et noſtras in ſe iniquitates, congeſſerit, ac mul
ctandas aſſumpſerit: nedum exuſta eſt caro, dum amoris
incendio: eſt pro nobis afflicta, cæſa, in crucem ſubue-
cta,

A cta, et mortua: nedum ſanguis, dum eodem æſtu, et in orto profluxit, et in ligno ubertim, immo et funditus eſt uerſatus: ſed et excrementa fimusq; cum et mendicitas (qui ditiſsimus erat) ex dilectione, fuerit pro nobis aſ ſumpta, et infirmitas (cum Dei eſſet robur) eadem de ratione, ſuſcepta, et extrema abiectio humilitasque, haud aliunde (qui natura, ſplendor eſt patris) quam ar dore noſtri accincta, indutaq;. 2. Cor. 6. Ierem. 14 Hebr. 1.

Et tandem, quod remanentes cineres, in quibus euan gelica adumbratur doctrina, in noſtri ſalutem relicta, à uiro mundo: ab euangeliſtis inquam, et Apoſtolis, non modo à peccatis mundatis, ſed quaſi uir unus, conſen-

B tientibus, collecta (etſi non omnis, quandoquidem mun dus non caperet, quot ex illa, conficerentur libri: quæ tamen, ad luſtrationem ſufficit aquæ, hoc eſt, ad illam expiatoriam, purgatoriamuè conficiendam aquam: ut illa ſacroſancti baptiſmi, quæ mundat in uerbo uitæ: ut aqua gratiæ, quæ communi lege, ex auditu proficiſcitur uerbi: & ſpiritus ſancti, qui deſcendit, ſuper audientibus Euangelium, ut factum eſt, in prædicatione Petri) et conſcripta, et mundo eſt in loco recondita: quia in archiuis, eccleſiæ ſacroſanctæ, ſeruata, ibiq; ſanctiſsime cuſtodita: nempe illius eximii beneficii atteſtatio, iugisq; memoria, quod CHRISTVS, nobis contulit cũ ar- Ioan. ult. Acto. 3.

C dore charitatis, noſtris expiandis culpis, ſeſe holocauſtum fecit.

Sextam, quæ ex ſerpentis ænei, ſumitur ſacramento, tranſibo: cum ſatis manifeſtetur à CHRISTO, & abunde extendatur à ſanctis: ſicut & hoc in loco, diſsimulo, quæ in expiationis, exprimitur ſacrificio: quia & narrando Pontificatum CHRISTI, & Pſalmum interpretando, Qui habitat: ubertim, ni fallor, res noſtra, pro tenuita te, diſcuſſa, examinataq́, eſt. Ergo aggrediamur Octa uam: quæ ex ore profecta Balami (quem, ut Dei execra retur populum, uocauerat, conduxetatq́; Balaccus: & tamen Deus, rem uertit: nec eſt execratus, ſed bona precatus) iis conſtat, ex uerbis. Ioan. 3. Sexta, ſepti maq; Dei cõcione, iu re dimiſſa, Octaua, quæ eſt Ba lami, omni diſcutitur, perſpicui- tate.

Quo

Quo modo maledicam: cui non maledixit Deus? Qua D
deteſtabor ratione: quem non deteſtatur dominus? De ſummis ſilicibus, uidebo eum: & de collibus, conſiderabo illum. Solus habitabit populus: nec reputabitur, inter gentes. Quis puluerem dinumerabit Iacob: uel quartam nouerit partem, ex Iſrael? Moriatur anima mea, iuſtorum morte: & nouiſsima mea, horum inueniantur ſimilia. Et non longe poſt.

Ad benedicendum, adductus ſum: benedictionem prohibere, non ualeo. Non eſt idolum, in Iacob: nec uidetur ſimulacrum, in Iſrael. Dominus eſt cum eo: & clangor, uictoriæ regis, in illo. Deus, illum eduxit, de Aegypto: cuius fortitudo, ſimilis eſt Rhinocerotis. E
Non eſt augurium, in Iacob: nec diuinatio, in Iſrael. Temporibus, dicetur ſuis: Iacob, & Iſrael, quid operatus ſit Deus. Ecce populus, non ſecus erigetur, ac Leo: & uelut Leena conſurget. Nō accubabit, donec deuoret prædam: & occiſorum ſanguinem bibet. Et rurſum.

Quàm pulcra, tabernacula tua, Iacob: & tentoria tua Iſrael? Vt uallis nemoroſa, ut orti irrigui: ut aromata, quæ fixit Deus, ut cedri prope aquas. Fluet aqua, de ſitula eius: & ſemen illius, in aquas, multas. Extolletur propter Agag, rex eius: & eleuabitur regnum illius. Eduxit illum Deus, ex Aegypto: cuius fortitudo, ſimilis eſt Rhinocerotis. Deuorabit gentes, hoſtes ſuos: confringet eorum oſſa, & perforabit ſagittis. Accubans, dormiuit ut Leo, & quaſi Leena: quā ſuſcitare nullus audet. F
Qui benedixerit tibi, erit benedictus: & qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Et denique.

Stella inquit, Orietur ex Iacob: & uirga conſurget, ex Iſrael: & percutiet, duces Moab, & uaſtabit, omnes filios Seth: erit & Idumæa poſſeſsio eius, hæreditas Seir, ſuis cedet hoſtibus: Iſrael uero, fortiter aget. De Iacob erit, qui dominetur: & perdat reliquias ciuitatis. Principium gentium Amalec: cuius extrema perdentur. Robuſtum eſt tabernaculum tuum, ò Cenæe: ſed ſi in petra, poſueris nidum: quàm diu, poteris permanere? Aſſur

enim

A enim capiet te. Heu, quis uicturus eſt: quando iſta faciet Deus? Venient in trieribus, de Italia: ſuperabunt Aſsirios: uaſtabunt Hebræos: & ad extremum & ipſi peribunt.

Et quanquam hæc, in pluribus, uideantur obſcura, & ex parte, non penitus, explorata: non grauabor, pauca, quæ occurrunt attingere. Et licet, non ibo inficias, non nulla Dauidis tempore, etiam ad literam, forſitan adimpleta, prout & aduertunt interpretes: placet tamen, in iis CHRISTI, eiusque eccleſiæ myſterium uenerari: quod non dubito, Dei ſpiritum, ut præcipium, intendiſſe: quo Balamus afflatus eſt. Ergo in populo Iacobi, B Iſraelisq;, Iudæi non ſunt accipiendi, ſecundum carnem, ſed repromiſsionem: & per hoc, ſunt accipiendi fideles, & electi præſertim: qui ſoli apud Deum, tum Iacobi, tum Iſraelis reputati ſunt filii. Et quamuis, harum uocum diſtinctio, diſtinctionem præſeferre ualeat electorum, dum proficiſcuntur in uia: & populus Iacobi, electos poſsit, primi innuere teſtamenti, & populus Iſraelis, electos ſecundi, euangeliciq;: lubet tamen, et ni fal lor magis accommode, eccleſiam in iis, duplici in ſtatu aduertere: nempe militiæ, in populo Iacobi, ut in quo, inimicos, Sathanam, mundum, & carnem, nititur ſup plantare: et triumphi, in populo Iſraelis, ut in quo, ne C dum unice, illi dominatur Deus, in iuſtitia, pace, et ſpiritus ſancti gaudio, ſed et ipſa, illum unice intuetur, quin et facie, contemplatur ad faciem, et fruitur, ſicuti eſt, in ſeſe. Rom. 14. 1. Ioan. 3.

Cuius et utroque, in ſtatu, caput eſt CHRISTVS: a quo in illam, nedum, omnis dimanat, effluitq; benedictio, ſed et omnis perfectionis copia: tum in omnibus, tum in ſingulis, pro uniuſcuiuſque onere, ac qualitate; hic quidem, uelut in primitiis, ibi uero, plenis ubertatibus, et affluentiis. Ergo oculis, ad electos, in Iacobi, Iſraelisq; populo, adumbratos erectis: arduum fortaſſe, non fuerit, concionis ſacramenta perpendere. Quomodo (inquit prima inſectione) illi maledicam populo: cui

QQ non

non maledixit altiſsimus: quin et tot obruit benedictio D
nibus: quot ſui chari, electiq; potiuntur, in CHRISTO?
Quo illos, deteſtabor pacto: qui Deo ſunt fœdere tam
arcto, connexi: ut membra ſui euaſerint unigeniti: quin
et miram, in illum, paſsi ſint methamorphoſim?

De ſummis ſilicibus, uidebo eum: et de collibus con
ſiderabo, illum. Si hæc referantur, ad CHRISTUM: uter
que prænunciatur aduentus. Et primum uidit, ſuis in
Matt. 2. deſcendentibus: cum Magi, qui illum adorauerunt, in
cunis, à Balamo deſcenderint. Secundum uero, uidebit
in ſeſe: cum à toto conſpiciendus ſit mundo, et hoſtibus,
et qui pupugerunt eum. In utroque è ſummis progre-
Apoc. 1. dietur ſilicibus: quoniam in utroque ex præcelſis, ſubli E
mibusq;, deſcendet de cœlis (Siquidem propter nos no
ſtramq; ſalutem, deſcendit ab eis: Et inde uenturus eſt,
Iob 37. iudicare uiuos, et mortuos) qui propter conſtantiam,
propterq; ſoliditatem (ſunt enim, ſolidiores ære) haud
iniuria aſsimilati ſunt petris: et quidem ſumme ualidis,
quia ſilicibus: ex quibus & excutitur ignis. Et quid ua-
lidius ſupremo cœlo: cum & reliqui inde conſequantur
robur? Quid conſtantius: cum ſit prorſus immobile? &
in eo, diſpoſitæ manſiones: à Deo, irreuocabili ſint lege
Ioan. 14. diſtributæ: ut dominus dixit? Quid ciendo igni, commo
dius: cum non ſolum, nomen ſit ſortitum ab igne: ſed
ſemper charitate ſit, ardens, candensq;? F

In utroque, habet conſiderari, de collibus: quoniam
in carne ueniens, ſanctis deſcendit de patribus: qui non
ſecus, ac colles, ſe attollebant ab infimis: & præ cæteris,
Rom. 9. lucem excipiebant Solis (nam ex patribus, ſecundum car
nem, profectus eſt CHRISTVS): Et ad iudicandum redi-
ens, de medio conſiderabitur collium: quia ſanctorũ co-
mitatus millibus, & uiginti quattuor ſenioribus: ut ora-
Dan. 7. cula tradunt. Si uero extenduntur, ut magis conſonat,
Apoc. 5. ad electos: & illos, pariter uiſurus erat, tum per filios, tũ
Prou. 31. per ſeſe: per illos in peregrinatione, per ſe ſe, in nouiſsi-
mo die. Siquidem & electi, de ſummis proficiſcuntur ſi-
licibus: eò quòd ex diuinis proficiſcuntur perſonis: in
iis,

A iis, haud iniuria adumbratis, typiceq; expreſsis. Nam cum ſint ex Deo nati, ut non ſemel, atteſtatur Dilectus, Ioan. 1. & natiuitas, de qua ſermo, illis accedat ex baptiſmo, qui 1. cap. 3. lauacrum eſt regenerationis, ut tradit Apoſtolus, & in Titum. 3. baptiſmo, in nomine initiemur patris, & filii, & ſpiritus ſancti, ut conſtituit dominus: palam quòd ex ſummis, in- Mat. 28. acceſsis, & ignitis deſcendunt lapidibus. Nam, etſi, lapis nomen, Deo non congruit, niſi tranſlate: eſſe tamen firmum, immobilem, & conſtantem, illi conuenit proprie (ego Deus, & non mutor) ſicut eſſe ſummum, inac- Malac. 3. ceſſumq;, & igne charitatis flagrare, ardereq;. Ergo, & diuinæ perſonæ, ſunt præcelſæ, inacceſſæ, charitate flagrā B tes: ergo; ex illis progredi, non abſone, è ſummis eſt ſilicibus proficiſci. Præter id, quòd & electi, ciues ex baptiſmo, euaſere ſanctorum, & domeſtici Dei: & in nouiſsimo tempore, eccleſia deſcendet, de cœlo, ut ſponſa or- Eph. 2. Apoc. 21. nata, uiro ſuo. Nec modo, de ſupremis proficiſcuntur ſilicibus, ſed & de præcelſis collibus: quandoquidem, ſuper fundamento ædificati ſunt, Apoſtolorum & Prophetarum: ſicut Apoſtolus ſcripſit. Eph. 2.

Solus, ut ſequitur, habitabit, electorum populus: idq;, tum in præſenti peregrinatione (quam non ſecus ducit, ac ſolitudinem, & in qua, & uita, & moribus, omni pro uirili ſeparatur, à reprobis: ubi nec reputatur, quin & C conculcatur, ab illis, ut qui apud eos ſunt, ſicut dicit Pau 1. Cor. 4. lus ſpectaculum mundi, omnium purgamenta, ac peripſe Sap. 5. ma: alias, incalce reprobi, non quererentur, ſed ſero, ii ſunt, quos nonnunquam habuimus, in deriſum, & in ſimilitudinem improperii) tum in futura patria, quoniam ad illam, nullus admittetur præter eos: in qua, & maxime, locus eſt, ſolitudini, cum ibi maxime uigeat contem platio, quin & perfecta, in Deum abſortio. Tunc uere, non reputabuntur, in gentibus: quia, inter filios, computabuntur altiſsimi, & inter ſanctos, ſanctorumque ci- Sap. 5. ues, erit eorum ſors.

Quis puluerem, ut ſubdit, numerabit Iacobi? Siquidē Dei filii, ſi hoc in exilio, ſunt ueluti peripſema: cur, non

 ueluti

ueluti puluis? Et certum eſt, non ſolum, iudicio mundi, D
Gen. 18. ſed & eorum proprio (alias, non dixiſſet Abramus, ego
Gal. 6. ſum puluis, & cinis: nec ſcripſiſſet Apoſtolus. Qui ſe exi ſtimat aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit) Et quis nouit: uel quartam partem Iſraelis? Nam & poſt millia
Apoc. 7. ſignatorum centum & quadraginta quattuor, tam ingẽs electorum conſpecta eſt turba, ut illam numerare, nemo ſufficeret: præter id, quòd non ſolum, ſtellis æquabũtur cœli, ſed & ſedes, quæ in eo uacauerunt, replebuntur ab illis. Nec modo electis, nobis erunt, dum uiuimus innumerabiles, ſed & cœleſtibus copiis, adeo locupletes, eouſque fœlices, & omnium uotorum compotes, ut merito exoptandum foret omnibus, mori ut iuſti: tum primo, E
Rom. 6. in baptiſmo, moriendo peccatis, & in omni uita, morti ſtudere concupiſcentiæ: tum & demum, morte mundo execrabili, ſicut mortui ſunt Apoſtoli, martires, & omnes, qui pie uiuere, pergunt in CHRISTO.

Ad benedicendum (& ſecunda, concionis eſt portio) adductus ſum: non à Balacco, ſed à Deo uero. Ergo benedictionem, quam Deus ſtatuit: diſsimulare non ualeo. Verus ſincerusq́;, Dei cultus, eſt in electis: ut qui dum peregrinantur, non ſunt idololatræ, ſed patrem adorant,
Ioan. 4. in ſpiritu, & ueritate, ſicut & dominus dixit: & dum aſſumentur patriæ, ualefacient ſimulacris, ut qui tum Deũ, tum ſanctorum intuebuntur ciues, non in umbra, ſed ſicuti ſunt: quibus ſic afficiuntur, nectunturq́;, ut omnibus, omnia ſint communia, quin & ex omnibus unum ſit corpus, una uita, una fœlicitas, una denique (ut ſic dixerim) ſubſiſtentia: cum omnes CHRISTVM compleant, F
Eph. 1. iusq́; ſint coniunctiſsima membra: in quo ſicut mouen-
Act. 17. tur & uiuunt, ita & ſubſtinentur, & ſunt. Et quid mirũ: ſi dominus, eo eſt in populo: ut in peculiari templo?
1. Cor. 3. & 6. (Templum Dei ſanctum eſt: quod eſtis uos) Et dum hic agunt: in ſpiritu colitur fidei, ſpei, & charitatis: & in patria, in lumine gloriæ, & dono conſumatæ fœlicitatis.

Nec modo, in illis eſt, ut Deus in tẽplo: ſed & uti dux,
Eſa. 6. princepsq́; in exercitu (nam & Deus, dominus eſt Zebaoth)

A oth) in quo, et ſtrepet, cum hic, clangor, uictoriæ CHRISTI, qui omnia uincit, tum in patria quando omnes, ut ſcabellum, eorum ſub pedibus, conſternentur hoſtes: immo et prorſus demergentur in mari, uel, ſi mauis, infernalibus ſtigiis. Siquidem illum eduxit, de Aegypto: nempe tenebrarum, et afflictionum peccatorum: eduxit, de tyrannide ſathanæ, et ſatellitio eius: et per mare deductū baptiſmi, Aegyptios uidere uult, in eius profundum coniectos, necatosq;. Eduxit inquam, in bracchio extento, miris ſignis, et portentis: eduxit per Moſeum, Aaroneq;, miniſtros inquam ſuos: ſed CHRISTI robore, qui adumbrabatur in eis: quippe qui ut dux præcedebat populum, B et ut ſacerdos, illi placabat altiſsimum. Cuius fortitudo, ſimilis Rhinocerotis eſt: qui indomitæ eſt naturæ, et cornu, quo percutit, geſtat in naribus. Et palam, CHRISTI uim, ſuperari non poſſe: ut qui omni donatus eſt poteſtate, et accinctus à Deo, omni robore, et uirtute: quā et potiſsimum, prodit in naribus, hoc eſt (ſcripturæ more) in ira uehementi, in qua fumant, inflanturq; nares: ut cū modo, lethaliter percutit hoſtes, et in extremo die, animaduertet in reprobos. Pſal. 109.

Quo maxime tempore, palam erit Iacobo, palam et Iſraeli, quām mira, quamq; magnifica et ingentia, in illis operatus ſit Deus: et dum hic, populus uerſatur Iacobi, C et dum ad patriam, populus transferetur Iſraelis. Quod etiam nunc, non quidem augurando, diuinandoue ſed certis indubiisq; oraculis adhærendo, ualet à fidelibus proſpici: qui non aguntur ſomniis, non figmentis humanis, ſed certis, et infallibilibus uaticiniis: proculdubio atteſtantibus, monentibusq;, quòd tandem, ad imitationem CHRISTI, de ſepulcris, Dei erigentur dextra: non ſecus, ac Leo, ſuo de cubili, necnon ut Leena, ad deuorandum prædam, contra quos, nihil auferit præualere: quin nec accubabunt, in dextera reſidentes altiſsimi, donec prædam conſument, penitusq; potiantur uictoria contra mundum, carnem, et Sathanam: et occiſorum, martirum, reliquorumq; pie uiuentium, ſanguinem bibant, 1. Cor. 15.

bant, morte abſorta, et tyrannorum, aliorumq́; qui ſunt D
in ſanctos graſſati, ſumpta uindicta: prout, et eòuſque
petunt, clamantq́ue, ſub altare Dei, quemadmodum
Apoc. 6. Euangeliſta ſcripſit.

Quàm pulcra (et tertia eſt pars) tabernacula tua Iacob: & tentoria tua Iſrael. Etſi diuiſus eſt, de quo diximus, eccleſiæ ſtatus: dum tamen eſt in uia, nonnullam triumphantis gerit imaginem: ſicut & Salomonis templum, templi ſupercœleſtis. Ergo utriuſque tum gradus, tum manſiones: non erunt, omni ratione diſsimiles. Quare ſi pulcra ſunt tabernacula Iacob, quibus in militia utimur: pulcra erunt, & tentoria Iſrael, in quibus & E
triumpho potiti, quieſcimus. Illa, ut nemoroſæ ſunt ualles, ut in æſtu, ardoreq́; refrigeremur pugnæ: hæc ut horti ſunt irrigui, quibus adepto deliciamur brauio. Illa, ut aromata ſunt plantata à Deo, ut nunquam ſuauitatem,
Ecc. 24. non ſpirent odorum: hæc ut cedri, irrigatæ fœlicibus aquis, quæ oportune, ſuis grauidantur fructibus. Eccleſiæ ſitula: CHRISTI uidetur humanitas: è qua unda ſancti ſpiritus profluit. Huius ſemen, uerbum eſt Euangelicum, multas protenſum in aquas: quia ad multos perla-
Matt. 28. tum populos (prædicate Euangelium, omni creaturæ: &
Apoc. 17. aquæ multæ, ſunt populi multi). Palam, & quòd eccleſiæ rex, CHRISTVS eſt: qui regnum, electos inquam, nõ F
Matt. 24. ſecus, ac cadauer, Aquilas, euehet ſuper cœlos: quod & Agag, inſinuat uox: quæ Hebræis, ſolarium interpretatur, uel tectum. Et notum eſt, empyreũ cœlum, ad quod, aſſumptus eſt, CHRISTVS, & quo omnes eleuabuntur electi: cum ſit ſupremum, ſupraq́; ſe, nullum patiatur corpus, quod illud tegat, ambiatq́;, haud inepte, tectum, ſolariumq́; dici uniuerſi, domusuè totius mundi.

Deus CHRISTVM, eduxit de Aegypto: cum illum nõ ſolum, è ſepulcro, ſed ex inferno, ſolutis doloribus, qui-
Acto. 2. bus illum, fuerat impoſsibile detineri: tertia die, ſuſcitauit à mortuis. Cui, cum omnem contulerit poteſtatem, haud dubium, quòd immenſum ſortitus eſt robur: tum ad deuorandum, deglutiẽdumuè gentes (Orci plane faucibus)

A cibus) at non omnes, ſed hoſtes: nempe infideles, hereticas, impias: tum ad confringendum earum oſſa, ſathanam inquam, et eius peculiares furias, quibus reproborum omnium, tegitur ſatellitium: quoniam etſi CHRISTO, à mortuis excitato, confractum eſt caput ſerpentis, prorſus tamen, in nouiſsimo, conterendum eſt die: quandoquidem ſi principatus, tum beatarum euacuandi ſunt mentium: quanto magis, tyrannides apoſtatarum ſpirituum? Præter id, quòd ſagittis, diuini ſunt uulnerandi iudicii: ut iure uulnerentur à capite, qui nihil obmittebant, ut eius uulnerarent mēbra.

Quod ſequitur (Accubans dormiuit, ut Leo, utq; Leena) haud obſcure, triduum mortis, exprimit CHRISTI:
B in quo, etſi reputabatur extractus, fuit tamen, non minus ac Leo dormiens accubansque Leena, formidabilis: propter quod, non ſolum, occluſere ſepulcrum, ingentemq, lapidem, eius deuoluerunt ad oſtium, ſed & plures conduxerunt milites, qui excubias celebrarent, & omni illud diligentia cuſtodirent. Quis ſuſcitabit illum? Etſi naturæ uiribus, ad uitam, non datur regreſſus: etſi defuncti reſurrectio, inſigne, maximumq; eſt miraculū: Deo tamen & CHRISTO, res eſt factu, tam facilis, ac hominem excitare à ſomno. Ergo, licet nemo, CHRISTVM ad uitam reduxerit: illum tamen uiuificauit pater (hunc Matt. 27.
C ſuſcitauit Deus, tertia die) et ipſe ſuſcitauit ſeſe: quoniam ſicut ſponte, animam poſuit, ita & cum libuit, illam reſumpſit. Et addidit, quod benedicens CHRISTO, uel ſuis in membris, benedictus erit, à Deo, omni plane benedictione, cum hic, tum in ſupercœleſtibus, ut Apoſtolus dicit: & è diuerſo, qui illum, ſuoſuè execratus fuerit, omni afficietur maledictione, & hoc in mūdo, per priuationē gratiæ, & in futuro, per æterna ſupplicia. Acto. 2. Ioan. 10. Eph. 1.

Stella (& poſtrema eſt portio) orietur ex Iacob, & uirga conſurget, de Iſrael. CHRISTVS, tum lux, tum rex, eccleſiæ eſt: & ut lux prodituruſ dicitur, ex Iacob, & ut rex, ſurrecturus ex Iſrael. Primum, de luce. Nemo non probat CHRISTVM, ut Deus abſolute, lucem eſſe, creatis

tis mentibus in acceſſam, ut in qua tenebræ, non ſunt ul D
1. Cor. 2. læ: ut Deus, de Deo, lucem eſſe de luce, quam & Paulus
Heb. 1. uocat, relucentiam gloriæ, & palam, haud minus ignotam, cum & creata mens, natura arcanum Trinitatis, non capiat: ut homo, diuinitate præuentus, gratia & gloria, ſine metro perfuſum, theſauris diuinæ ſapientiæ, & ſcientiæ locupletatum, & ut præceptorem à Deo præ
Matt. 17. poſitum, ac conſtitutum (tametſi pluribus, nitet donis,
Luc. 3. quam noſter ualet aſſequi ſenſus) nil tamen habere, quod non complectatur fides: nil, quod non pateſcat miraculis. Ergo, hac ex parte, licet dicatur lux, omnes illuminans, quin & uniuerſum irradians (Ego ſum, lux mun-
Ioan. 8. & 1. di: Et Dilectus: lux eſt, quæ omnẽ illuminat hominem) E
ſicut, tamen, noſtra eſt, ſub humanitate uelatus: ita & modo, eſt ad menſuram Solis, modo ad menſuram ſtellæ
Malac. 4. reſtrictus: Vnde & nonnunquam, Sol appellatur iuſtitiæ,
Apoc. 2. & 22. nonnunquam ſtella mattutina, lucidaq́;. Quare, ſi ut homo eſt ex homine, propter quod, & filium ſe uocabat hominis: non abſurdum, ſi ut ſtella, progredi dicitur, ex Iacob.

Verum cum foret oriundus ex patribus, & maxime, ex Dauide, & Abramo, quibus peculiari gratia, eſt repromiſſus: cur ſtella, fuit oriunda ex Iacob, & non magis ex aliorum aliquo? Eo ut puto, res eſt conſtituta conſilio, ut deprehenderemus Meſsiam, ut lucem, familiæ F
Iudæorum expoſitum, quibus & euangelizare habuit, per ſeſe: tametſi, futurus erat ei ingratiſsimus populus: tametſi, omni, illum ſupplantaturus fuerat, ſtudio, quin & (quantum in ſe fuit) euerſurus, totaq́; reſtiturus, im
Pſal. 56. mo & extincturus uirili. Vnde & quæritur. Homo pacis meæ, in quo ſperaui: qui & meis ueſcebatur panibus, ſupplantationem, magnificauit ſuper me. Et quanquam CHRISTVS, hæc reſtringat ad Iudam: uera ſunt tamen, & de toto Hebræorum populo: ut & rei probauit euentus. Fuit quidem Iudas, homo pacis, quantum erat, ex parte CHRISTI: ut qui illum nedum fecit Apoſtolum, ſed & depoſitarium: quin & ſocium menſæ, & cœleſtium arcanorum

A arcanorum participem. In quo, & ſperare ualuit, communi iudicio: nempe, ut domeſtico ut familiari, & egenis, quibus CHRISTO nihil gratius, ſuperintendenti.

At non minus, homo pacis, fuit CHRISTO, Iudæorum populus: cum illis ſe crediderit, ſuum peculium inſtituerit, tum gratiæ, tum ſcripturæ pane refocillauerit, & crebris, & ingentibus, affecerit, quin & obruerit, beneficiis. Quare, tam inſignem, execratus ueſaniam, & tam ingentem ſtomacatus ingratitudinem: Si inimicus, inquit, meus, maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem utiq;. Tu uero homo unanimis, qui ſimul mecum capiebas cibos: eradere me tentas, ſatagisq; de terra uiuentium? Pſal. 54.

B Conſulto ergo CHRISTVS, ut lux ex Iacob, qui ſupplantator interpretatus eſt, dicitur oriundus: quia ex populo, nedum fuerat profecturus ingratiſsimo, ſed & tam ſceleſti, quod illum omni niteretur opera ſupplantare deiicereq;. Præter id, quod illis ex uerbis: ille CHRISTI denotatur aduentus, quo lux, deſcendit de cœlo, ad patrũ confirmandas promiſsiones: à quibus (etiam quod ipſum ſupplantaturi erant) ſe temperare, non uoluit: nempe quia uerax, etſi omnis homo ſit mendax, ſicut ſcriptum eſt. Ierem. 11. Pſal. 115.

Nunc de rege. Ergo recolendum, quod etſi CHRISTVS, ut Deus, eſt omnium dominus, ut à quo omnia

C pendent: etſi ut Deus & homo, uniuerſa creauit, quin & per ipſum, & in ipſo, cuncta ſubſiſtunt, ut Paulus aliquando docet: etſi quæ primum, ex uirgine ortus eſt, imperator factus eſt uniuerſi (Siquidem puer natus, eſt nobis, & ſuper humerum accepit omnium principatum) nihilominus, non niſi poſt reſurrectionem, regno potitus eſt. Propter quod, & per mortem, faſſus eſt, ad regnum, ſe percipiendum, proficiſci: & in Pſalmo gloriatur, ſe ex reſurrectione, regem à Deo conſtitutum: & Apoſtolus ſcribit, ſua ex paſsione, adeptum, ut omne genu, in eius flecteretur nomine. Ergo & ex reſurrectione, eius erecta eſt uirga, etſi ſuper omnia, maxime tamen, ſuper electos: quos regit, in iuſtitia, pace, & ſpi- Col. 1. Heb. 1. Eſa. 9. Luc. 19. Pſal. 2. Philip. 2. Rom. 14.

ritus ſancti gaudio, hic quidem ex parte, ſed in cœlo, D
omni, plenaq; ratione.

Commode itaque, uirga CHRISTI: regendi inquam uis, & authoritas, imperium, & principatus, prænunciatur ſurgendus, erigendusq;: non ex Iacob, non ex Hebreorum domo, qui illum pro rege negarunt, & Cæ-
Ioan.19. ſari ſubſcripſerunt: ſed ex Iſrael, qui Dei interpretatur dominium, quoniam non ex hominibus, ſed ex Deo, pro fectum, propagatumq; eſt. Præter id, quod & CHRISTI regimen, etſi (uelint nolint) premit Hebræos, immo & Sathanam omni cum ſatellitio: non regit tamen quia ad ſalutem, non ordinat promouetq;, poſtremo præſertim, cum effectu, niſi credentes, niſi ad cœlorum regnum, E electos prædeſtinatosq;: quos & charioribus impartitur diuitiis, illos nedum, ut peculium ſeruans, ſed & una ſecum ad regendum aſſumens: ut non immerito glorie-
Apoc.5. tur Dilectus. Feciſti nos regnum: & regnabimus. Et ip
Luc.22. ſe. Diſpono uobis: ſicut diſpoſuit mihi pater meus, regnum. Et quanquam hæc certiſsima ſunt: uerum eſt nihilominus, & iis, in uerbis, ortum CHRISTI, ſtella prænunciatum, manifeſtandum eſſe, eiusq; regimen promoturum credentes: qui et Deum uident, per fidem, et in quibus, ipſe regnat, per gratiam: ſicut et ſancti tradunt docentq;. Immo et hæc illa ſequuntur, eaq; propter, continent ueritatem: ut facile eſt animaduertere. F

Et licet, CHRISTI regimen, propendeat, ad fauendum probis, potius quam ad mulctandum ſceleſtos: licet et longe clementius ſit in pœnis, quam promptum in ſuppliciis: pertranſit tamen, hoc loci theſaurorum cumulos, quibus afficit pios, et tangit animaduerſiones, quibus pro demeritis, uexat iniquos. Et Moab quidem duces: etſi infidelium, uidentur inſinuare præcipuos, uel hæreſum et ſectarum pernitioſiora capita: placet tamen, ſupremos eorum accipere, qui mundo ſuperuenerunt, ut monſtra: de quibus amplier ſupra. Cum enim Moab, interpretetur, ex patre, natusq; ſit ex inceſtuoſo, monſtroſoq;, filiæ cum patre congreſſu: haud dubium, quod

A illud poteſt, non inepte genus hominum denotare, quod mundo adiecit iniquitas, quod & ſurſit, præter uniuerſi probe inſtitutum ordinem, & rectum, ordinatumq; naturæ progreſſum. Verum quia ex iis nonnulli uidentur ſaluandi, & rationabile eſt, quod ſint, non de extreme ſceleſtibus: palam quod conſonat CHRISTUM, horum potiſsimum, percuſſurum primates, ducesuè: nempe ſceleſtiſsimos, omniumq; deploratiſsimos, nec ad aliud, ſua accommodatos culpa, quàm ut uaſa ſint ignominiæ: prout & Apoſtolus ſcripſit. Rom. 9.

In filiis autem Seth etſi perditi, omnis generis homines, exprimi poſſunt, eò quod ex illo, omnes originem B ducimus (ſiquidem Cayni proles, aliiq; præter Noemi filios, ſunt cathaclyſmo deleti) nihilominus, & intelligi idololatræ ualent, hereticiq;: & illi maxime, qui alium ponunt, ſtatuuntq; CHRISTUM, ab eo, qui nobis, eſt donatus, à patre: ſicut & Sethiani faciunt (ſi uerum eſt, quod de hæreticis, ſcripſit Auguſtinus). Nam & Seth interpretatur, poſitio: & ex Sethianis ſunt, qui Seth, uel Sem, pro CHRISTO, aſſerunt ſtatuuntq;. Ergo, & Seth filii, omnes ſunt, qui CHRISTUM ſoluunt: de quibus, & Dilectus, quod ſunt Antichriſti, & per hoc, Paulo admonente, CHRISTI interficiendi, exterminandiq; ſpiritu, circa poſtremum eius aduentum. Quod in Idumæa, 1. cap. 4. 2. The. 2.
C quæ interpretatur, rubra, ſanguineauè, poſsit adumbrari gentilitas, haud iure, reiici, debet, cum foret peccatis rubra, Sathanæq; mancipium: qui ſanguine gaudet, & homicida extitit ab initio. Hæc in poſſeſsionem, hæreditatemq; data eſt CHRISTO: non modo, ob Iudæorum peruicaciam, aut gentium conſtantiſsimam fidem: ſed & propter eius preces, quas fudit, de hoc ipſo ad patrē, à quo ſemper exauditur, ſuam ob reuerentiam. Ioan. 8. Pſal. 2. Hebr. 5.

Quòd Seir, CHRISTI ceſſura, ſit hoſtibus, optimo iure fit: quoniam cum interpretetur, hiſpidus, quin tempeſtas, & demon: haud immerito, malis, reprobisq; manet hominibus, & quidem ut peculium, & ſempiterna hæreditas. Quod autem CHRISTUS, uel regnum eius

(utrunque, in Iſrael recipi, hoc ualet in loco) ſit actorum D
uiriliter, & maxime contra regnum Antichriſti, & ſatha
næ: nemo eſt, qui non probet. Rurſum, quod proditurus ſit ex Iacob, qui regem omnium agat: res eſt tam patens, quàm CHRISTVM eſſe omnium dominum: & electos, & præſertim Apoſtolos, qui & ea ex domo, originem trahunt, corregnaturos cum eo. Reliquiæ uero exterminandæ ciuitatis: deletionem malorum, infectionumq́;, per peccatum maxime inuectarum hunc in mundum exprimunt, ultima in conflagratione: quem & perditi, ut propriam ciuitatem ducunt. Et compertum eſt, quòd in Babillone, quæ magna extitit ciuitas, & prima, in qua ſedit tyrannis: mundum hunc, non ſine ratione E
oſtendit, cum peccatum, omnia in illo confuderit: ſicut & in ædificatione Babel, quæ initium dedit, de qua loquimur ciuitati, omnium confuſæ ſunt linguæ.

Denique: quod ſupereſt, mihi eſt adeo obtectum: quod fateor, myſterium non attingere. Fateor, quod primo in loco, quo gentium principium, dicitur Amalec, regna comprehendi uoluit huius mundi, & quattuor potiſsimum monarchias: de quibus, non modo, plura ſunt apud ethnicos, ſed & apud ſacros, & præſertim in
2. & 4. oraculis Danielis, ubi & uariis, & miris, adumbratæ ſunt typis. De iis ergo, ſi placet locum exponere, initia eorum docemur & fines: initia, quia omnes, uel blandis, F
fucatiſq́; uerbis, uel uiolentiis, & inuaſionibus, quibus uel ſeducebantur, uel captiuabantur homines, ſunt ortæ: fines, quia ſingulæ, ſuam ſunt ſortitæ periodum: qua inſtante, haud iniuria ſunt extinctæ. Ergo, in Amalec, qui populus, tum lambens, tum percutiens, interpretatus eſt, ſeries eorum intelligitur monarcharum, qui altero, uel utroque modo, occuparunt imperium: ergo rite Amalec, principium dictus eſt gentium, quia origines ethnicorum indicat principatuum, monarchiarumq́;, quas diximus: quarum & perdenda ſubdit extrema, quia ſuis abſolutis periodis, & temporibus, cuiq́; determinatis: omnia ſubiicienda ſunt CHRISTO. Propter quod, & ſtatua,

A tua, quam uidit Nabucdonoſor, in qua præmiſsi nota ti ſunt principatus: nempe Caldæorum, in capite, Perſarum in pectore, Græcorum in uentre, & Romanorum, in tibiis: à lapide, qui de monte deſcendit, in poſtrema parte percuſſa: prorſus deſtructa, ac comminuta eſt. Dan. 2.

Ergo, & hoc, de CHRISTO prædicitur: quod per ipſum deſtruenda fuerant, omnium infidelium regna: id, quod ſi hactenus non apparet, indubie apparebit, cum mundus, illi quouis loco, ſubſcripſerit: cum unum erit ouile, & unus omnium paſtor. Tametſi, & modo omnes Ioan. 10. & 13. homines, ſub CHRISTI comprehenſi ſint poteſtate, ut cui pater, cuncta dedit, in manu: non tamen adhuc, actu B (ut loquuntur) ſpontéq;, illi omnes uidentur ſubiecti, nec omnes hoſtes, ſuis ſub pedibus, penitus conſternati. Et demum, etſi omnes, ſponte ſubiectos habet, in cœlis, non tamen, Angelicos, in finem uſque, euacuat 1. Cor. 15. principatus: ita licet imperio, totius potiatur mundi: non inſtat tamen tempus, quo omnium ethnicorum de ſtruenda ſunt regna. De Cinæo autem, qui interpretatur, poſſeſsio, forte dici poteſt, quod Sathanæ gerit imaginem: qui nedum, mundum hunc poſsidere ſe putat, ſed & illius ſe principem iactat: quin & Deum, huius ſæ Ioan. 14. culi, impudenter ſe uocitat. Ad hunc dictum eſt: quod 2. Cor. 4. ſi in petra, ſi in tutiſsimo, inacceſſoq; loco, nidum con C ſtitueret, ſi uel ſupra cœlum, ut præſumpſerat, ſolium e Eſa. 14. leuaret: ab Aſſur, hoc eſt, fideli populo, qui modo fide, Deum proſpicit, beatusq; in ſpe, ſuſpirat, ambulatq; feſtinus, ad patriam, (nam Aſſur, interpretatur, aſpiciens, gradiens, & beatus) capiendus eſt. Quoniam etſi draco eſt uerſipellis, etſi Leo ferox, rugiens, etſi Aſpis, 1. Pet. 5. & Baſiliſcus, tantum tamen roboris, fideles nãciſcuntur Pſal. 90. à CHRISTO, ut in ſuis, illum nedum deprehendant inſi Prou. 11. diis, ſed et ſternant, & calcent propriis pedibus, ſicut & illis repromiſſum eſt, nonageſimo Pſalmo. Quanquam nec reclamo, ſiquis Aſſur, intelligat CHRISTVM: qui illum, & hactenus cepit, ligauitq;: & tandem in profundiorem coniecturus eſt tartarum, ubi et eſt relegandus Col. 2.

perpetuo,

Matt. 24. perpetuo. Sequitur. D

Heu, quis uicturus eſt: cum iſta, Deus faciet? Siquidem prope mundi calcem, futuræ ſunt, tribulationes, tam acres, tam ſæuæ: quod uix homines, ualebunt ſubſiſtere. Sed interim uenient cum triremibus(ni fallor)ex Italia: qui Romanorum, ut uidetur, fuere tyranni, non ſolum Romæ, aliisq; uicinioribus partibus, perſequentes fideles: ſed & in remotioribus, quin & extremis, terræ mariumq; locis, angulisq;: & prima facie, Aſsirios, CHRISTO inquam credentes, ſubſcribentesq; uidebuntur deuincere, dum trucidabunt innumeros, nec pauciores relegabunt exilio. Itidem, & uaſtabunt Hebræos, E ut & ad literam, nemo eſt, qui impletum, non probet, animaduertens quid paſsi ſint, tempore Veſpeſiani, & Titi: Neutri tamen ſunt deleti, ſed iuſto Dei iudicio, iam imperium ceſsit credentibus, & Hebræi, cum palam, fidem CHRISTI ſuſceperint, maiori reſurgent gloria, ſplendebuntq;, non modo mundi tyrannide ſuperata, ſed et funditus perdita, et deleta.

Euangelici excutiuntur typi: qui in quarta, inſtituti erant ætate.

SICVT locuplex, hæc extitit ætas in cõcionibus: ita & uberrima fuit in typis. F Ergo, ſicut ex illis, delecta ſunt, quæ potiora, noſtro ſunt uiſa iudicio: ita & ex iſtis, ea duntaxat afferemus, quæ illuſtrioribus, ut credimus, ſcatent arcanis. Quare miſsis, tum arcæ fœderis, tum ligni tabernaculi, auguſtiſsimis ac fœcundiſsimis ſacramentis: non quia eorum in excuſsione, immerito adhibeantur nerui, aut illaudate, præclara exerceantur ingenia: ſed quia, noſtra pro facultate, rẽ tractauimus, noſtrumq;, qualis qualis eſt, captum prodidimus: haud immerito, ſuperſedemus. Ergo à ueſtimentis, ordiemur Aaronis, non ignari, illum imaginem prætuliſſe, ſummi pontificis CHRISTI: non ſolum, quia interpretatur, mons,

Aarõ eiusq; ueſtimenta quorũ fuerint typi.

A mons, illum indubitanter adumbrans, de quo uaticinatur propheta (in nouiſsimis diebus, erit mons domini, Eſa. 2.
ſuper uertices montium: & eleuabitur, ſuper omnes colles) & in Danielis oraculis: quòd lapis, de monte deſcen Cap. 2.
dens, ſine manibus, in montem mox ſurſit: & quidem tã eximium, tamq; ingentem, quòd orbem obtinuit, repleuitq;: Sed & quia ſummus fuit ſacerdos, & Pontifex, & ſine controuerſia, ut umbram potiſsimum gereret, ſacerdotii, pontificatusq; CHRISTI: quandoquidẽ etſi CHRISTVS, ex tribu, non eſt profectus Leui: etſi ſacerdos, à Deo, iuxta ritum, decretus eſt Melchiſedech: ſiquis tamen aduertat, quòd ſicut lex, umbram geſsit, futurorum
B bonorum, quorum primitiis, potimur in Euangelio, & taurorum, hyrcorum, reliquorumq;, mactationes animalium, erant typi ſacrificii CHRISTI, & potiſsimum, in crucis altari oblati, abſolutiq;: profectò non (niſi proterue) ſacerdotem, pontificemq; reiiciet legis, utcunque ſacerdotem, ac pontificem, referre gratiæ, & per hoc, CHRISTVM ipſum, per quem facta eſt gratia, ſicut & per Moſen, promulgata eſt lex. Vnde & ſicut Aaron, cum ini Ioan. 1.
tiatus eſt pontificatu, ſacerdotioq;, eòuſque eſt perfuſus unguento, quòd deſcenderet, nedum in barbam, ſed & in oram uſque ueſtimenti: ita & CHRISTVS, cum eſt à Deo, conſecratus ſacerdos, pontifexq;, tanta delibu-
C tus eſt, ſpiritus ſancti copia, tam uberrimis donis, & chariſmatibus, ut ex illo, ualeant nedum, omnia illius membra repleri, ſed & ueſtis illius inconſutilis, eccleſiam inquam, catholicam, orthodoxamq; ubertim, ac omni quaque perfundi.

Sit igitur Aaron, in præſentia, umbra CHRISTI: & ſacræ illius ueſtes, illius, quæ ueneramur, ſacramentorum imagines. Et linea quidem munda, innocentem refert humanitatem; quam cingit baltheo, non ſolum, quia illam ineuincibili, ſibi nexu coniungit: ſed & quia, in illa, ſumpſit miniſterium ſerui. Hyacintina uero, Angelicam Luc. 22.
ſignat eccleſiam, uel ſi mauis, indumentum gratiæ: Angelicam inquam eccleſiam, cuius & CHRISTVS eſt caput

Eph. 1. & 5. put, ut Apoſtolus docet. Et conſonant, tum color cœleſtis, tum malogranata, uariis filis, opere polimito contexta, & aurea tintinnabula, inter illa, rite diſpoſita: D

Col. 1. quandoquidem inter Angelicos cœtus, & eſt ordo mirabilis, quem granorum innuit diſtributio, & charitas, amicaq; ac candida copartitio, quæ color indicat rubeus, ac alba cartilago. Rurſum, & in illis, ſuauis auditur concentus, laudesq; diuinæ: quæ & commode, in tintinnabulis aureis, expreſſæ ſunt. Indumentum uero gratiæ: quam habuit, ad ornatum, nedum animæ, ſed corporis,

Ioan. 1. & præſertim myſtici; cum illius de plenitudine, accipiat omnes. Hæc cum innumeris, in eo, exundaret chariſmatibus, euangelicis, ac ſacroſanctis doctrinis: haud inconcinne, & malogranatis, & aureis tintinabulis, referta eſt. E

Superhumerale autem: congregationem poteſt, denotare fidelium: quæ (præter id, quod CHRISTI inſidet humeris) ex duabus, conficiebatur partibus: ſicut & hæc ex duobus populis. Et licet anterior, populum adumbrare poſsit Hebræum, ut qui CHRISTVM præceſsit: & poſterior, ad populum, ualeat referri gentile, qui eſt CHRISTVM ſequutus, ex quibus non ſecus, ac duobus parietibus, eccleſiæ ſtructura conſiſtit: ſiquis tamen aduertens,

Matt. 20. quòd Dei iuſto iudicio, primi euaſere nouiſsimi, & nouiſsimi primi, anteriorem partem, aſſerat exprimere gentes: quæ & poſt CHRISTI aduentum, primo ſubſcripſerunt ei, et poſteriorem, Iſraelitas, qui illi poſtremo ſubſcripturi ſunt tempore: forte rem aſtruet, non incongruam. Vnde & gentes, ad Iſraelem pertinent, ex promiſsione: et nedum Iſraelitæ ſunt reputatæ, ſed et ad eorum hæreditatem, et primogenituram admiſſæ. F

Et licet hæc ueriſsima ſint: placet tamen, in duabus, ſuperhumeralis partibus, duas intelligere credentiũ claſſes: alteram electorum, quæ eſt ante pectus, reliquam reproborum, quæ retinetur poſt tenes: ut tali innuatur pacto, illos fore, CHRISTO maxime curæ, quin & uerſari ſemper, in corde, nunquam et non eſſe, præ oculis: et iſtis, etiam ſi donati ſunt fide, et in eccleſia, ſimiliter con

gregati

A gregati (nam et in ſagena, ut boni, ita et mali ſunt piſces: et in area, ut grana, ita et paleæ) non adeo eſſe proſpectū: unde nec iniuria, et poſt tergum, ſunt poſiti. Vtraque pars, ex uariis, eſt confecta coloribus: quia in utraque, diuerſi ſunt gradus, membra, officia, et maxime gratis data. Vtraque miro modo contexta: quia eccleſiæ fabrica, omni ex latere, incredibili eſt arte compoſita, conſtructaque.

Colligantur, et primo, in ſuperiori parte: nempe, in ea, quæ ſuper humeros eſt: quia in una ſupernorum connectuntur fide, doctrinaq́;. In quibus ſunt: Tum uncini, uel aureæ perforatæ laminulæ, tot ex dextro, quot ex ſi-
B niſtro humero: quæ (ni fallor) ſunt articuli fidei, quorū tot, ad CHRISTI pertinent humanitatem, quot et ad diuinitatem: ſicut et Theologi docent. (Nam cum ſint, uel duodecim, iuxta Apoſtolorum numerum: uel quatuordecim, iuxta credendorum principalia membra: ſex uel ſeptem, proxime ad Deum referuntur uerum, et totidem ad aſſumptum hominem: et illi, non iniuria, in latere cō putātur dextro, et ii, non immerito in ſiniſtro) Tum et duæ, quibus conſtringantur, nectanturq́; catenulæ, aureæ pariter, et arte eximia fabrefactæ: quarum altera, denotat (ut puto) peregrinantis eccleſiæ ſacramenta, et reliqua ſacroſanctos, cæremoniarum ritus: quibus creden-
C tes, non modo, in iis, quæ fidei ſunt copulantur, ſed et in unum corpus, catholice cōſtringuntur: cum et illa ſint, tum ſigna fidei, tum inſtrumenta gratiæ, et ii perſpicuæ, illuſtresq́; notæ, quibus ſecernimur, ab hæreticis, et à ſanctorum communione ſeiunctis.

Colligantur deinde, in extrema parte, conſueto ſcilicet, cinguli loco: et quidem baltheo, ſed polimito, ac diuerſo colore contexto: non ſolum, quia CHRISTI corpus, quod uniuerſalis eccleſia eſt, per neruos, iūcturasq́; connexum eſt, et colligatum, idq́; egregio, eximioq́; opificio, ut Apoſtolus tradit: ſed et quia fideles, ſemper eſſe decet accintos, promptosq́;, et ad bona opera expeditos: ut in illis inſeruiant inuicem, mutuæ ſtudendo cha- Eph. 4. Col. 3.

 ritati,

ritati, quæ uinculum eſt, perfectionis: nempe, quæ eſt D
ſuapte natura, benigna, compatiens, boni omnia conſu-
1. Cor. 13. lens, cum iis, quæ narrare pergit Apoſtolus. Nec uacat
ratione, quòd baltheo, nedum ſuperhumeralis conſtrin
guntur partes, ſed et Hyacintina ueſtis: quoniam in unã,
etiam nunc non ſolum homines probi, et mali, copulan-
tur eccleſiam, ſed et cœlicæ mentes: quippe quæ nobiſcũ
in CHRISTO euaſere concorpores, ac ſuorum theſauro
rum comparticipes.

Fuit et non mediocris arcani, utrunque latus, quibus
et ſuperiores, nectebantur ſuperhumeralis partes, oni-
chyno exornari lapillo: qui et candidæ eſt naturæ, et ta-
lis extitit magnitudinis, ut eorum quilibet, ſex ammitte E
ret ſculpta, celataue nomina, ex numero filiorum Iſrael.
Et ut mea fert imbecillitas, CHRISTVM innuitur, non
modo electos regere, ſuaq; ui, & poteſtate portare, tum
in proſperis, quæ dextra denotat pars, tum in aduerſis,
quæ leua indicat portio: ſed & ſuffragare, patrociniumq;
ferre, nedum in leua præſentis uitæ, ſed & in dextra fu-
turæ fœlicitatis. Sicut enim, dum hic agimus, illius per-
fundimur gratia: ita & in patria coaſſumpti, illius illu-
ſtrabimur gloria. Præter id, quod & geſtare in humeris,
eius eſt oneris, quod pro illis, paſſus eſt redimendis, me
moriã retinere: & per hoc, quanti ſunt faciendi, quantaq;
circũſpectione ſeruandi, frequẽter ob oculos reuocare. F

Et quoniam electi, duodenario, non ſemel, ſacris in
literis, comprehenſi ſunt numero, ſicut & eccleſiæ ba-
Apoc. 21. ſis, duodeno ſtabilita eſt fundamento: haud dubium,
omnes fore, hoc loci, collectos: tametſi, non iniuria,
bina claſſe partitos. Idq;, non ſolum, propter duos,
ut diximus populos: ſed & propter utriuſque teſtamen-
ti ſanctos. Nec propterea, pari aſſeram, ex ambobus co-
actos, multitudine, ſed non diſsimili perfectione: quod
ſenarius, hoc in loco, demonſtrat. Non inquam perfe-
ctione diſsimili, & ſi forſan, non æquali: quod diſcrimen,
dextræ ſiniſtræq; præſefert, cum illa noui, & hæc ueteris
ſit teſtamenti: & in hoc, ut legis patiebatur ſtatus, non
pauca,

A pauca,quæ profectioni conducerent eſſent,in deſiderio: & in illo, ut euangelica poſtulabat gratia, nil deſit,quod abſolutionem foueat.

Iudicii rationale, pectoraleuè (quod etſi non ſecus, ac ſuperhumerale, erat intextum, duabus tamen, conficiebatur telis; erat & quadrum, & aurea circumornatum catena. In quo, & duodecim lapides diſponebantur precioſi, nominibus filiorum Iſraelis inſculpti: & quatuor in ordines, ſeriesq́; diſpartiti) rationalem, internamq́; cordis, mentisuè, exprimit prouidentiam, cõtinuamq́; curam & ſollicitudinem, quam CHRISTVS gerit, ſuis de electis. Qui licet, in diuerſis, cõ nſtituti
B ſint gradibus, idq́; miro,ac ſapiẽtiſsimo opificio(quod, ut diximus, tum color, tum textura ſignificat) ſunt & in duobus, compræhenſi teſtamentis (quod duplex tela figurat: & cum rota eſſet in rota, quadrat telam eſſe ſub tela: & quia nouo ſubiicitur uetus, conſonat, ut hoc, quod eſt obtectum, tela referat ſubtus poſita, & illud, quod eſt patefactum, tela iudicet ſuperextenſa) quia tamen uel ob id, quod quatuor ex mundi colligendi ſunt partibus, uel quia abſoluendi ſunt, conſumata, & perfecta iuſtitia,quæ & tetragono comparatur philoſophis, uel quia euangelica obfirmandi doctrina, quæ quadruplici euangliſtarum eſt comprehenſa uolumine, haud
C immerito, figura denotati ſunt quadra. Aurea autem circumducta catena, uel legem denotat charitatis, uel iugem Angelorum cuſtodiam: illa Chriſtianis continentur terminis: hac ſuis defenduntur ab hoſtibus. Ezec. 1.

Hi rite, lapidibus collati ſunt precioſis: non ſolum, quia in euangelio comparati ſunt margaritis, ſed & quia empti ſunt, inextimabili precio: de quo, non ſemel Apoſtolus, & princeps Apoſtolorum Petrus. In iis, nomina ſculpta ſunt, ſingulorum: nõ modo quia ſingulos nouit, ex nomine, ſicut dictum eſt Moſi: ſed & quia ſingulos uocat, inſtruitq́; nominatim, cum ſingulis, certis proſpiciat fauoribus, & foueat peculiaribus gratiis: prout, æterna definitione ſanciuit. Quod in quatuor ſegregen

Matt. 13. 1. Cor. 6. & 7. 1. Pet. 1. Exo. 33. Ioan. 10.

tur ordines (præter quatuor cœli uentos, ex quibus ſunt D
coadunandi: præter quatuor euangeliorum libros, quibus ſunt inſtruendi, & ad abſolutionem iuſtitiæ, qua ut membra perficiuntur, ex capite ſubuehendi) forte quod quatuor ſunt, munerum exuberantiis, copiiſq; obruendi: cum hoc exilii, in primitiis, tum in eo, quod ſuper eſt fœlicitatis, in ubertatibus. Cuius rei, etſi, in præſenti certiores reddi non poſſumus: quatuor tamen flumina, quæ ex deliciarum profluxerunt horto, totidem, ni fallor, umbram exundantium, referunt gratiarum: uel diuinis dimanantium ubertatibus, uel ex profluuiis infinitæ gratiæ CHRISTI: in quibus Paradiſus eſt, omnium
cœleſtium uoluptatum, ad irrigandam, eccleſiæ fœcun- E
diſsimam terram.

Quod autem inter ipſos, conſtituenda ſit, ueritas, & doctrina: haud arduum eſt, animaduertere, cum omnes
Ioan.6. ſint edocendi à Deo: ut qui præceptorem ſunt nacti, tum
Matt. 16. patrem, qui docuit Petrum, tum CHRISTVM, qui in-
Gal.1. ſtruxit Paulum, & omnibus ut magiſter præpoſitus eſt: & omnes diuinis locupletandi promiſsionibus, quas ut uerax, Deus adimpleuit in CHRISTO, & redundare uoluit, in eius ſingulis membris. Verum ſi Hebraicæ delectant uoces: etſi res eſt magis arcana, eo quod earum, prorſus nequimus, aſſequi ſenſum: admittunt tamen
omnes, quod prima, quæ eſt, VRIM, lumina, illuminatio- F
nesq; reddi ualet: & ſecũda, quæ eſt, TVMMIM, perfectiones, abſolutionesq; ſignificat. Quare non erit obſcurum: quàm hæc recte conſentiant. Nam electi, non mo-
Ephef.5. do illuminantur, ſed & lucis filii decernuntur: non modo
2. Phyſi. ſunt ad perfectionem uocati, ſed & tandem, erunt in om-
& 1.Poli. ni perfectione completi: ut qui ſunt omnium finis, & in
1.Cor.15. quibus, tum Deus, tum CHRISTVS, futuri ſunt omnia: nec modo in omnibus, ſed & in ſingulis.

Et licet pectorale, omni ex parte, præſeferat electos, non temere tamen, cum poſteriori ſuperhumeralis, nectitur portione: cum & reprobis, dum hic degunt, electi non ſimplici copulentur uinculo: & maxime, cum ambo

ſub-

A ſubſcripſerint CHRISTO. Et ſuperne quidem, connexi ſunt fide, qua & quæ ſurſum ſunt, ſapiunt: quæ & commode, duabus inſinuatur catenulis: quia duæ credendorum ſunt claſſes, et in utraque annuli plures, miraq; arte compoſiti. Inferne autem, quia ſuggerente, quæ boni omnia conſulit, charitate, ad finem uſque, non modo omnibus beneprecantur, ſed & bene de omnibus ſperant: quare et hac ex parte, uitis colligantur Hyacintinis, quæ haud dubium, quàm ſpei conueniant, uel ex colore: & duæ quidem ſunt, quia duorum quæ ſperant bona, ſunt ordinũ: in altero, quæ ſpectant ad animam, & in reliquo, quæ in reſurrectione attinent corpus: Et palam quòd tam fides, B quàm charitas, ualent non modo reperiri in prædeſtinatis, ſed & in perditis & præſcitis: in quibus & nonnunquam eſt, et gratifica gratia, et Chriſtiana dilectio, ut ſine controuerſia, ſacri definiere Theologi.

Quanquam et ſiquis attendat, pectorale, poſteriori ſuperhumeralis parti, quatuor necti laqueolis: forte non detrectabit, quatuor in illis, intelligi poſſe colligantias, utriſque cõmunes: de quibus et Apoſtolus. Vnus Deus, Eph. 4. una fides, unum baptiſma, unus pater omnium, qui eſt ſuper omnes, et in omnibus nobis. Et demũ quòd Aaron, ornabatur mitra, geſtabatq; laminam auream ſuper frontem, in qua ſculptum erat, Dei ineffabile nomen: indu-C bie, non ſine ingenti ſacramento eſt. Et in mitra, regale ſupremumq; CHRISTI expreſſum eſt ſacerdotium, nec non imperium, et ſanctificatio huius mundi: et in aurea lamina, immenſa, incomprehenſaq; ſapientia, ac diuinorum conſumata, et abſoluta notitia: quod et quadrat, nõ modo, quia Deus, et uerbum ſummi patris: ſed et quia eius in mente, omnes ſunt Theſauri ſapientiæ, et ſcientiæ Col. 2. Dei transfuſi, reconditiq;.

CHRISTI typum, geſsit et Ioſue: de quo (etſi plura retulimus) omnia tamen non abſoluimus. Et præter id, quòd eo in ſacramento, de quo ſupra, nonnihil, eſt diſsimulatum, de quo, et in præſentia pertranſimus: haud dubium, quòd non pauca remanẽt indiſcuſſa, et multa, æter

na

na pro uita repoſita: quæ non ſolum, non ſufficimus explicare, ſed nec quouis pacto contingere. Siquidem, ea eſt, ſcripturæ ſanctæ copia, ea ubertas, ea fœcunditas & amplitudo: ut, uel uno ſub cortice, multiplex referat ſacramentum. D

Quædam Ioſue facta, inſigniter typica.

Ergo, præter enarratum, et hoc, noſtræ ſe offert imbecillitati: quod hunc in modum perſtringo. Nam tranſuecturus Iſrael, in eam promiſsionis terram, quæ iordanē ultra, poſsidēda erat ab eo, Ioſue exploratores miſit: qui Ierico, Chananæorum munitiſsimam urbem, attenderent, inſpicerentq́;. Quam ingreſſos Rahab, nedum excipit meretrix: ſed ad necē expoſtulatos, ſub ſtuppa abſcondit: clamq́; per feneſtram, oportune dimittit. Qui E et rubeo, feneſtræ relicto funiculo, ſunt ad mōtana profecti: ibiq́; dies tres commorati, reuertuntur ad fratres, urgentes, ut fluuio pertranſito, Iericuntam peterent: quodque eam dominus, illis incunctanter traderet. Ergo rite, populum monet, ut triduanis paratis alimentis, ad fluuium niterentur: quem cum ſacerdotes, arcam perferentes, forent ingreſsi, mox cederēt aquæ, ſiccumq́; præſtarent alueum, uſquequo omnis tranſgrederetur populus. Rurſum: fluuio pertranſito, duodecim iubet, in alueum inferendos lapides, aquis inibi inuoluendos, ſepeliendosq́;: necnon et totidem, ex alueo, in caſtra, tranſportandos, in Galgalis fixa, morantiaq́;. Et F demum, urbem accedentes, et ſepties, per dies ſeptem, arcam circūgeſtantes, mœnia, Dei uirtute, collapſa ſunt ciuitatis, omniaq́; æquata ſolo: domo, familiaq́; Rahab, duntaxat excepta.

Verum ſacramentum accedo. Primum, nemini eſt incompertum, Ioſue imaginem referre Saluatoris: eundemq́; populi eſſe ducem, et præſertim electi: qui Iſraelis, tum nomen, tum promiſsiones habent. Et licet, curam omnium, ſubeat electorum: licet ſingulis, ut pupillæ proſpiciat, et ad terram repromiſſam trāſferat: ſiquis tamen, Apoſtolum conſulit, forte non ibit inciſias, præ-

Eph. 3.

omnibus, qui ſunt ex circunciſione electis, attendere: qua-

A quales ſuæ mortis tempore, fuere reliquiæ, et illi erunt electi, qui inuenti fuerint, abſoluta gentium plenitudine. Propter quod, et eo in tempore, theſauros, ſuæ potiſsimum profuſurus eſt gratiæ: ut Romanis, tradit Apoſtolus. Ergo Ioſue, eo in populo, CHRISTVS, in circunciſo eſt cœtu: qui poſtremo in tempore ſaluandus eſt. Quod et eò poteſt eſſe conſtantius: quo Iſraelitæ, quibus præerat et Ioſue, non erant ex ſenioribus, qui egreſsi ſunt, ex Aegypto, quibus primum, promulgata eſt lex: quoniam ii, proſtrati ſunt, in deſerto, nec ex illis ſuperfuerunt, niſi duo, reliquias adumbrantes, quæ ſaluæ ſunt factæ, ad prædicationẽ CHRISTI: ſed erant, ex illis, qui B nati ſunt, in deſerto, forſitan innuentes, ſaluandos in extremis, ex illis non eſſe, quibus Deus, olim impenſe uidebatur proſpicere, ſed ex illis, quos poſtmodum, iuſto iudicio, creditus eſt derelinquere. Rom. 11. & 11.

Hos igitur CHRISTVS, in terram, quæ trans Iordanem eſt, transfert, ſed oportune: quoniam non niſi exploratoribus miſsis, fluuioq́; peragrato. Et promiſsionis terra, hoc loci, CHRISTI eſt eccleſia: de qua, & Apoſtolus, Heb. 6. quod ſuperuenientem imbibit imbrem, & colentibus, fructum affert tempeſtiuum, uberemq́;. Hæc eſt, trans Iordanem: quia ad eam aditus non eſt, niſi per baptiſmi ſacramentum: quod & apte, eo in fluuio, qui fons inter C pretatur iudicii, adumbratum eſt. Nam quis neſcit, rite ſacro tinctum lauacro: diuino abſolutum, iuſtificatumq́; tribunali? Siquidem, ſicut baptiſmus, mortem operatur peccati, & primitias confert, nouæ uitæ: ita & iuſtum, coram Deo reddit, & omnibus iuſtificatum pandit. Ergo oportune, in eccleſiam conuocandi Iudæi, indubie ſunt initiandi baptiſmo: ſed reuerſis, ad eos exploratoribus, perfunctis in gentibus officio ſuo. Conſtat autem, exploratores, à CHRISTO miſſos (ſi per illos, ut par eſt, intelligantur Apoſtoli) cum & illis dictum ſit, ut mundum peragrarent, & omnibus euangelizarentur creaturis. Conſtat & Ierico, imaginem, non iniuria, huius gerere mundi, hoc eſt, malorum, impiorumq́; hominum: Mar. 16.

qui

qui uariis acti concupiſcentiis, nunquam in eodem per- D
manent ſtatu (in eis quidem, uigent nedum carnis affe-
1.Ioan. 2. ctus, nedum uiſibilium cupiditates, ſed & faſtus, ac tu-
Ecc. 27. mor uitæ) Et certum eſt, quod ſtultus, ut Luna mutatur:
& quod ſicut illa, uaria eſt, in lumine, ita in aſpectibus,
& influentiis. Præter id, quod eis dominatur ſathanas,
ſicut & Ierico Chananæus: qui illos ſemper agit, uexatq;,
2.Thi.2. cum, ad illius maneant uoluntatem captiui.

Hos igitur exploraturi, CHRISTI diſcipuli, ac euan gelio ueluti lydio comprobaturi lapide, ut illuſtris foret, diuina in reprobos animaduerſio: iureq;, triticum diſcer neretur à palea, & aurum purgaretur, à luto: nullibi, E
CHRISTUM non inculcabant crucifixum. Qui licet,
1. Co. 1. Iudæis eſſet ſcandalum, & gentibus uideretur ſtultitia:
iis tamen, qui ſaluandi fuerant, Dei agnoſcebatur uirtus,
& ſapientia. Ergo Ierico ingreſsi, etſi contempti ſunt, à
primatibus, quin & ab illis, ad necem immane quæſiti: à
muliere tamen (ſiquidem non primum, iuxta carnem uo
cati ſunt nobiles, non philoſophi, non potentes: ſed con
temptibiles, ſtulti, & mundi iudicio imbecilles) eaq; me
Matt. 9. retrice: quoniam non miſit uocare iuſtos, ſed peccato-
res: excepti ſunt. Nam eccleſia primum, ex gentibus cō
gregata, ac in præſenti muliere expreſſa: crucis uerbum,
conſtanti, fideliq;, amplexata eſt pectore: quæ & nō im- F
merito, eſt nuncupata Rahab: quia & breui eſt per uni-
uerſum diffuſa, ampliataque, quod uox ipſa ſignificat.
Hæc, licet non territa minis, ſed ſpe uberioris frugis, nō-
nunquam ſub ſtuppa, humilitate ſcilicet, & abiectione,
uerbum penes ſe, retineat crucis, ne forſan, Euangelii
1. Co. 2. fructus, in ſapientia uideatur hominis, ſed in uirtute co-
gnoſcatur Dei, conferatq; aliquando, fidem, quam ha-
Rom. 14. bemus, habere penes nos, coram Deo, qui & theſauros
2. Cor. 4. ſuæ gratiæ, in fictilibus ſæpe abſcōdit uaſculis, & ne pro-
Matt. 7. iiciantur margaritæ, ſapiens tacere nouit, ad tempus: cū
Prou. 11. tamen oportunitas adeſt, mox feneſtrā aſcendit, moxq;
Rom. 10. in confeſsionem erumpit, ut quod credit corde, atteſte-
tur & ore. Nec modo feneſtram aſcendit, ſed & libere,
uerbum

A uerbum exire permittit: quin & rubeum funem appendit, ut quod tenet fide, probet & ſanguine, & ea longanimitate, ut perſeueret uſque ad mortem: ſicut comprobatum eſt, in martiribus, & innumeris, ſexus utriuſque fidelibus.

Quòd Apoſtoli, petiere montana, progreſſum uerbi, denotat in eccleſia: quippe quod, etſi primum exceptum fuit, ab infimis, peruenit denique ad ſupremos: quandoquidem Euangelio, colla nedum ſubdidere minores, ſed maiores, principesq́; ut non fruſtra, ſint uaticinati prophetæ, CHRISTVM Dei montem, non modo, ſuper Eſa. 2. omnes eleuandum colles, ſed & ſuper quantumuis altiſ-
B ſimos montes. Quòd autem tres, in iis, morati ſunt di- Dan. 2. es, perfectum, diuinoq́; myſterio definitum, indicatum eſt tempus: quo fides retinenda eſt gentibus, antequam redeat ad circuncisos. Nam ternarius, perfectus eſt numerus: & quia principio, medio, conſtat & fine, gentiū denotat plenitudinem: easq́; inſerendas CHRISTO, tum inter ſuprema, tum inter media, & infima mēbra, ut undique ad illius complementum cōcurrant: ac tali pacto, myſticum CHRISTI corpus, ut ex gentibus pendet, abſolutum: iure ad circunciſos ſe uertat, ut extremam ex illis ſortiatur manum. Quibus nec temere, diem in tertium, præparandi ſunt cibi: propterea quòd, etſi nunquā
C non urgentur, ut ſacras perſcrutentur paginas, quibus & CHRISTVM agnoſcant, & ſacra eius deprehendant arcana, & ea maxime, quæ tertia facturus erat ætate: maxime tamen, ni fallor, poſtremo urgebuntur tempore, quo & ab eis, auferetur uelamen, ut Apoſtolus dicit. Ergo 2. Cor. 3. non mirum, ſi feſtinabitur ad Iordanem, non mirum ſi cateruatim, contendetur ad baptiſmum, aut ſi aquas, arca ingrediente, hoc eſt, ſi CHRISTO, qui cæleſtiū eſt theſaurorum apotheca, ſacerdotum opera aducto, ac miniſtrato, cedunt aquæ, hoc eſt, prompte libereq́;, carnis abdicentur affectus, quin & mundi, iure ſiſtitur fluxus, lapſusq́;, cum illi, eo renuncietur in ſacramento. Et demum ſicut & duodecim, inde aſportantur lapides, & to-

A ſicut primitiis, iuſſum eſt Iſraelis, ut in omnem profici-
ſcerentur terram, omnibusq́; euangeligarentur populis: Matt.28. Mar.16.
ita & iubendum uidetur, & copiis, ut nullum non mo-
ueant lapidem, & præſertim, poſtremo in tempore: quo
minus, ſaluetur uniuerſum. Ergo, ſicut oriente eccleſia,
per Gentes, perfidis, obſtinatisq́; eſt euangelizatum Iu
dæis: haud iniuria, ſi ea ad finem properante, prophanis,
impiisq́; per Iudæos, euangelizetur Gentibus. quando-
quidem, intrata gentium plenitudine, abſolutoq́; potiſ
ſimum, ex eis ſaluandorum numero, quadrat, uel ut pro
betur, an reliquæ curent reſipiſcere, uel ut extrema Dei
pronuncietur exſpectanda uindicta, quæ omnes indiſcri
B minatim inuoluat. Quare, & iure factum eſt: ut arca Dei,
myſteria inquam ac ſacramenta CHRISTI, à ſacerdo-
tibus, quibus ſunt credita, perſtrepentibus buccinis,
hoc eſt, palam clareq́; euangelizantibus, ſepties circum-
ducatur ciuitatem, ſicut & totidem, capitalibus deten-
ta eſt facinoribus: ſiue intelligas, de collectis ex ſcri-
pturis à ſanctis, omnibus peruiis & manifeſtis, ſiue de
iis, quæ memorat ſapiens, dum docet, quæ Deo, ſunt Prou.6.
maxime deteſtata, abominataq́;. Quæ, & forte in ſe-
ptem, Væ, ſeptemq́; Phialis notantur in Apocalipſi, quæ
ira Dei ſunt plenæ: quarum & in poſtrema, ruit caditq́;
Babylon, ſicut et poſtremo in circuitu, muri abſorti
C ſunt Ierico. Et quãquam res meo pro captu, habeat ita
ſeſe: ſicut tamen Iericunta deſtructa, Rahab familia,
eſt ſaluata: ita & in poſtremo tempore, Iudæis conuerſis
cõtraq́; Gentium uanitatem, Sathanæq́; imperium euan
gelizantibus, ſaluabuntur, aliquæ: cum ne uerbum re-
uertatur uacuum, tum ne gentium natio, abſque omni
dimiſſa ſit germine, nec abſimilis iudicetur Iudæis, qui
euangelio gentibus reſonante fauenteq́;, prorſus non
ſunt ſine ſalute dimiſsi.

Sunt & alii per illuſtres typi, tam in libro Iudicum,
quam in primo, & ſecundo regum: quod nec arduum
eſt annotare. Et palam inter præſtantiores, geſta referri
Gedeonis, Sanſonis, & Dauidis: à quibus, ne uolumen

trahatur plus æquo, non immerito ſuperſedeo. Potes D
tamen doctores conſulere, & Auguſtinum præcipuè, qui ampliter illa pertractat: cum pluribus in locis, tum in ſermonibus centeſimo ſeptimo, & centeſimo octauo de tempore, & in libro Homiliarum quinquaginta. Ergo ad quintam properemus ætatem.

QVINTA AETAS.

Quòd in quinta mundi ætate, anni interceſſerunt quadringenti, & octo.

E

HAEC mundi ætas, quæ ab exordio, inchoatur templi, et ad uoluntariã tranſmigrationem protẽditur Ioachini: quando Ieremiæ adhortatione, ultro Babylonem petiit, & ſe & populum, in captiuitatem tradidit: annos complectitur, octo, ac quadringentos, ut temporibus regum Iuda, accurate collatis, ualet negocio mediocri conuinci.

1 Salomon, ab inchoato templo, annos rexit, ſeptem & triginta. Nam cum annos in regno egerit qua- F
draginta, ut tertio regum undecimo, & quarti ſecundo mẽſe, templi cœptum ſit ædificium, ut in eodem, ſed ſexto: palam quòd annus quartus, iure eſt annectendus ſequentibus. Ergo tot ſunt cõputandi, quot diximus. 37

2 Roboam, filius Salomonis, ut regum quartodecimo tertii, & primi Paralipomenon duodecimo, annos rexit, decem & ſeptem. 17

3 Abias filius Roboam, tertii regum, ut ſupra, & primi Paralipomenon decimotertio, rexit annos tres. 3

4 Aſa Abiæ filius, ut tertii regum decimoquinto, annos rexit quadraginta & unum. 41

Ioſa-

5 Ioſaphat filius Aſæ, ut tertii regum uigeſimo ſecun
do, annos rexit uiginti & quinque. 25
6 Ioram filius Ioſaphat, ut quarti regum octauo, an-
nos rexit octo. 8
7 Ochozias filius Ioram, ut quarti regum, ut ſupra, an
num rexit unum. 1
8 Athalia Ochoziæ mater, filio interfecto, regnandi
cupidine, omne ſemen regium nixa eſt delere: un
de & omnes Ochoziæ filios pernecauit. Verum
ſororis Ochoziæ opera, clam ſublatus eſt infans
Ioas nomine, è medio qui interficiebantur fra-
trum, & ſex annis fuit abſconditus: ut quarti re-
gum undecimo. Hæc annos rexit ſeptem. 7
9 Ioas, minimus Ochoziæ filius, ut quarti regũ duo-
decimo, annos rexit quadraginta. 40
10 Amazias filius Ioas, ut quarti regum, decimoquar-
to, annos rexit uiginti & nouem. 29
11 Azarias, qui & Hozias ſcribitur, Matthei primo, fi-
lius Amaziæ, ut quarti regum decimoquinto,
annos rexit quadraginta. 40
12 Ioathan, filius Azariæ, ut quarti regum, ut ſupra,
annos rexit ſexdecim. 16
13 Achaz filius Ioathan, ut quarti regum decimoſex-
to, rexit annos ſexdecim. 16
14 Ezechias filius Achaz (quem & genuit annorum un
decim: ut qui regnare cœpit, annos natus uiginti
& quinque, ut quarti regum, decimo & octauo:
& palam ex eodem, ſed decimoſexto, non uixiſſe
Achaz, ultra triginta & ſex) mox rexit poſt patrẽ
annos uiginti & nouem. 29
15 Manaſſes filius Ezechiæ, ut quarti regum uigeſimo
primo, annos rexit quinquaginta & quinque. 55
16 Amon filius Manaſſe, ut quarti regum, uigeſimo pri
mo, annos rexit duos. 2
17 Ioſias Amonis filius, ut quarti regum, uigeſimo ſe-
cundo, annos rexit triginta & unum. 31
18 Ioachaz Ioſiæ filius, ut quarti regum, uigeſimo ter

tio,

A ea: quod & ipſe probat teſtaturuè, prouerbiorum quarto. Nec mirum, cum illum in regem, ſuo pro patre elegerit dominus, adhuc puerum tenellumq;: ut primi Paralipomenō uigeſimo & octauo: & plane ut illius ex propagine ſapia, Dei computaretur filius, ſicut & Matheus deducit. Alius error eſt: quia cum templi exordium, in ſecundum reiiciendum ſit, quarti Salomonis menſem: haud dubium eum annum, annumerandum eſſe ſequentibus. Ergo, à templi fundamentis, ad primum Ioadis annum, non rite colliguntur centū, triginta octoq;, ſed centum triginta & nouem: cum non à quinto, ut Philo, ſed à quarto Salomonis anno connumerandum ſit tempus.

B Tertius eſt: quia à primo Ioadis, ad tranſmigrationem uſque, anni non currunt, ducenti nonaginta & unus, ſed ducenti ſexaginta & nouem: ergo manifeſtus eſt error. In quem & à multis inciditur: tum quia Amoni Manaſſes filio, duodecim regni aſcribuntur anni: cum tamen, quarti regum, uigeſimo primo, & ſecundi Paralipomenon, trigeſimo quarto, aſcribendi non ſint, niſi duo: ut qui tot, & non plures rexit, mortuo patre (Siquidem arbitrati ſunt multi, ſed incircumſpecte, decem annos, quos pater ab Aſsiriis captus, Babillonemq; perductus, egit in captiuitate, filii aſcribendos eſſe regimini: non aduertentes annos captiuitatis, in quinquagin

C ta & quinq;, quibus Manaſſes, regio dignatus eſt titulo, eſſe comprehenſos: cum etſi captiuus, non deſierit eſſe rex, & eius in obitu præfata ſuo regimini aſsignata ſit ſumma, ut in præadductis locis) tum quia Azariæ, ſeu Oziæ, ſi mauis, annos (quos debent colligere quadraginta) errore nō diſsimili, duos colligunt & quinquaginta.

Et ut res, ſit illuſtris, attendendum quod etſi in temporibus computandis, illi duntaxat anni, communi colligendi ſunt lege, per quos iure, ſumma ſurgit, creſcitq; & per hoc, quod annumerandi non ſunt, anni corregni, ſed ſucceſsionis, in regno (aliàs iidem aſſummarentur bis, ſemel in regente, & iterum in corregnante) cum tamen acta recenſentur regum: aut eorum texuntur hiſto-

riæ,

riæ, confunduntur nonnunquam, idq; non ſine ratione: D
eò quod peculiaria geſta, non modo hæc patiuntur, ſed
poſtulant. Ad rem igitur. Siquis rite ſacram euoluat
hiſtoriam, comperiet Amaziam, annos quidem, uigin
ti, nouemq; regnaſſe: ſed duodecim poſtremos, Azariam
filium, illius loco, regni curam ſumpſiſſe. Propter quod,
& non mirum, ſi quandoque ſubſcripti ſunt patri, & quã
doque ſubſcripti ſunt filio: illi ut regi, huic, ut regnum
adminiſtranti. Ergo ut in uiginti & nouem Amaziæ, rite
in temporum computatione, ſunt collecti: ita & in quin
quaginta & duo Azariæ, in colligendo tempore, meri-
to ſunt ſeclusi. Ergo, non duo, & quinquaginta Azariæ, E
ſed quadraginta: ei hoc in opere, ſubſcribendi ſunt. Et
quod ita ſit: ſiquis rem accurate perſpexerit, haud diffi-
cile erit, agnoſcere. Nam quod in uiginti & nouem, com
putati ſint Amaziæ, ſacra conuincit ſcriptura: quæ ubi
ſupra, eius in morte, aſſerit illos expletos. Siquidem con
ſtat, cum anima expiraſſe, nedum quod ab eo geſtum eſt,
in perſona: ſed & quod, eius loco, eſt adminiſtratum in
filio. Quod autem in duobus ac quinquaginta Azariæ,
ſint comprehenſi, perſpicue, hunc in pactum, ſit ex ſcri
pturis illuſtre. Conſtat enim quarti regum decimo quar
to, & ſecundo Paralipomenon uigeſimo quinto; Ioadem
ſuper Iſrael regem, diem obiiſſe, eiq; Ieroboam filium, F
in regnum ſuffectum eſſe, Amaziæ regis Iuda, anno deci
mo quinto. Conſtat & eiſdem locis, Ieroboam ſuper
Iſrael, regis munere functum, annos unum & quadragin
ta: moxq; Zachariam filium ſucceſsiſſe, ſed menſibus tan
tum ſex, ſceptrum adminiſtraſſe. Conſtat & Ieroboam,
extremum clauſiſſe diem, Azariæ trigeſimo & octauo: &
per hoc, per annos tres, Ieroboam ante Azariam regna
re cœpiſſe. Ergo ſi regnum, in quintodecimo nactus eſt
Amaziæ, Azarias in decimo & octauo, regnum nactus
eſt ſui patris: ergo ſi ab annis, duobus & quinquaginta,
qui ſunt Azariæ conſcripti, fuerint dempti, qui (extre
mis incluſis) à decimo octauo intercidunt, ad uigeſi-
mum uſque nonum: palam Azariæ annos, non ultra qua-
draginta,

A draginta, debere protendi.

Et ut ratio habeatur hiſtoriæ, notum eſt, præmiſsis in locis, quod poſtquam Amazias, captus fuit, à Ioade, quod (ut dictum eſt) in decimo quinto, contigit regni ſui: poſtquam Ieruſalem, & templum fuere direpta ſpoliataq́;, Amazias tandem (etſi fideiuſſoribus datis) à Ioade, libertati eſt reſtitutus: à ſuis tamen, peſsime eſt receptus, quin & frequēter, ad necem eſt inſidiis obſeruatus. Quare annis duobus, tribusuè, in continuo uerſatus periculo: credens tandem, tutius ſibi proſpicere, in Lachis ciuitatem, ſe contulit: in qua, nihilominus duodecimo anno interfectus eſt. Ergo ſi à captura, regni computes
B annos, eo pacto, ut decimum quintum, quem tunc, uel inchoabat, uel non multum in eo proceſſerat, non reperies ultra quindecim: quod & ſcriptura, ubi ſupra, quam apertiſsime tradit. Ergo duobus, tribusuè ſubtractis, priuſquam in Lachis conferret ſeſe, iam decurſis: palam, ſolum remanere duodecim. Et quoniā, Amazia mox in Lachis profecto, profugoq́;, Azarias ſubſtitutus eſt rex, ab eoq́; tempore, in quo, & ſexdecim erat natus annos, duos & quinquaginta rexit: haud obſcurum, quod & duodecim illos, ea ut dicebatur, ſumma complectitur.

Sed prædictis uidetur obſiſtere, quod quarti regū quintodecimo, Azarias legitur, regno initiatus, Ieroboam ui
C geſimo ſeptimo: ergo non in Amaziæ decimo & octauo, quando hic erat, ipſius Ierobam tertius, & non uigeſimus ſeptimus. Verum, haud arduum eſt, rem componere: cum & re ipſa utrunque contigerit. Siquidem & in Ieroboam tertio, circaq́;, Azarias regere cœpit, ſed corregnando patri: & in uigeſimo ſeptimo, in regnum ſuccedendo interfecto patre. Sed remanet ſcrupulus: quia ſi anni, quibus corregnauit patri, plūres non ſunt, quam duodecim, id ſibi obuenire non ualuit, Ieroboam uigeſimo ſeptimo: quandoquidē ſi in tertio cœpit corregnando, & in trigeſimo & ſeptimo ſuccedendo: palā quod corregni tempus, non erit annorum duodecim, ſed quatuor & uigiuti. Sed reſpondendum eſt, quod Azarias, orſus

eſt corregnare patri, tum tertio, tum uigeſimo & ſepti- D
mo Ieroboam regis, ſuper Iſrael: tertio ſucceſsionis, à
morte connumerando Ioadis patris, & trigeſimo ſepti-
mo, ab exordio corregni, cum Ioade patre, quod & an
nis duodecim, illius mortem præceſsit: quo pacto, om-
nia conſonant. Ergo Ieroboam, rex Iſrael, cum unum
& quadraginta, regnaſſe legitur annis, de annis intelli-
gendum eſt ſucceſsionis in regno: cum uero, quod uige
ſimo ſeptimoq́;, regnare cœperit ſui regni, rex Iuda Aza
rias, filius Amaziæ: ea annorum ſumma, duodecim ſunt
computati corregni, quos egit ſuperſtite Ioade. Rurſum:
cum de Azaria dicitur, quod annis regnauit quinquagin
ta duobus: duodecim ſunt incluſi, quibus Amazia uiuen E
te, moderatus eſt regnum: Qui tamen ſunt reiecti, cum
legitur, quod cœpit, regni ſceptra tenere, anno uigeſi-
mo ſeptimoq́;, regis Ieroboam, &c.

Quo pacto, per quos, quibusq́; uerbis, & typis: quinta in ætate Euangelizatum eſt.

CVM ætas hæc, uirilis in myſtico exiſtat cor
pore: haud mirum, ſi & crebrioribus locu-
pletata ſit concionibus, & illuſtrioribus fœ-
cundata typis: quin & paſsim, CHRISTI ſa-
cramenta, inculcauere prophetæ, cum in ea, F
fere uniuerſi floruerunt, tantaq́; copia, arcana eius de-
texerint: ut nihil comperiatur obmiſſum, quod huma-
nam poterat promouere, ſalutem. Et ut breui attingan
tur aliqua: Quod diuinitatem attinet, haud obſcurum,
quod uerus prænunciatus eſt Deus: cum non modo Iere
miæ uigeſimo tertio, & in Pſalmis, non paucis: qui ea in
ætate, tum priuatim, tum publice, quin & toto ſpectan
te populo, in Salomonis templo, frequenter, ſuos per
miniſtros, decantabantur in Sabbatis: & quidē ut CHRI
STI œncomia, & laudes acceptiſsimæ Deo: ſed in aliis
ſelectis oraculis, ac eximiis uaticiniis: nomine appella
tus ſit tetragrammato, quod unice, uni competit Deo.
Nec

A Nec modo uerus prænunciatus eſt Deus, ſed & Dei na- turaliſsimus filius: alias Deus, non ſpopondiſſet de eo, Ero illi in patrem, minuſq; atteſtatus eſſet, filius meus es tu, Ego hodie genui te: & generatione tam præſtanti, ut iure effari non poſſet: Nam generationem eius, quis enarrabit? Nec mirum: cum non modo ſit æterna, ſed diuina: ex fœcunditate naturæ, ſed opere intellectus: cum reali diſtinctione perſonæ, ſed indiuiſa ratione ſubſtātiæ. 2. reg. 7. Pſal. 2. Heb. 1. Eſa. 53.

Quod uero ad humanitatem pertinet: perſpicuum eſt, & eo detectum eſſe tempore, quod debuit eſſe homo: cum & inuulgatum fuerit, ex ſemine propagandum Dauidis: idq; nedum ab eo, ſed & ab Eſaiæ uaticinio (Egre-

B dietur uirga, de radice Ieſſæ) Inuulgatum concipiendum ac edendum, ex uirgine (Ecce uirgo concipiet: & pariet filium) Oriturum in Bethleem (Et tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es, in principibus Iuda: quoniam ex te profecturus eſt dux, qui regat populum meū Iſrael) Inuulgatum, quod erat adorandus à magis, aliiſq; mundi nationibus (Omnes de Saba uenient, aurum & thus deferentes: Et dedi te, in lucem gentium, ut ſis ſalus mea, uſque ad extremum terræ) Quòd eſſet offerendus, in templo (Veniet ad templum dominator, quem uos quæritis: et Angelus teſtamenti, quem uos uultis) Quòd moraturus in Aegypto (Ex Aegypto, uocaui fi- Cap. 11. Eſa. 7. Mich. 5. Eſa. 60. & 42. Malac. 3. Oſe. 11.

C lium meum) Quòd ſuo in munere, ſancto initiandus ſpiritu (Spiritus domini ſuper me, eò quod unxerit me: ad euangelizandum miſit me) Quòd futurus manſuetus, mitiſq; (Non audietur eius uox, in plateis: calamum quaſſatū, non conteret, & linum fumigantem non extinguet) Quòd multis erat illuſtrandus miraculis (Tunc oculi aperientur cæcorum, & ſurdorum patebunt aures: tunc ſaliet, uelut ceruus, claudus, & reſoluetur lingua mutorū) Denique, & quòd tradendus, negandus, conſpuendus, flagellandus, crucifigendus, & necandus: paſsim ſunt concionati prophetæ. Quòd petiturus inferos, aſcenſurus cœlos, excitandus à mortuis, & ſanctum daturus ſpiritum: perſpicue ſacræ tradunt ſcripturæ, ut tradiderūt Eſa. 61. Eſa. 41. Eſa. 35. Pſal. 21. Eſa. 53. et alibi.

Apoſtoli, & animaduertunt Euangeliſtæ. Item: quòd no D
ſtra expectaretur redemptio, iuſtitia, ſanctitas, ſalus & uita, quæ Euangelium exhibet: exploratiſsimum eſt, in prophetis, & in omnibus, huius ætatis, compertiſsimũ, tum ſcriptis, tum geſtis, ut importunum ſit amplius uer ba facere.

Euangelici quintæ ætatis typi.

ETsi huius ætatis, quàm multi ſunt typi, quia tamen ſunt admodum noti, & à nobis, alias magna ex parte tractati, haud immerito, ſi paucis pertranſibo. Eſt quidem typus, cum CHRISTVS dicitur agnus (Emit- E
te agnum, dominatorem terræ) cum dicitur ouis (tanquã
Eſa. 16. & 53. & 28. ouis, ad occiſionem ducetur) cum dicitur lapis (Ecce po no in Syon, lapidem angularem) cum dicitur uitis (Ego
Ecc. 24. quaſi uitis, fructificaui ſuauitatem odoris) Et id genus, quamplura, etiam ab aliis obſeruata, ac diligẽter excuſ-
Cap. 6. ſa. Poteſt & ut typus, ea Eſaiæ recipi reuelatio: qua dominum, à ſe refert eſſe conſpectum, ſolio inſidentem excelſo, eleuatoq́; & tum domum, in qua uiſus eſt, illius gloria illuſtratam: tum & templum, inferius conſtitutũ, ab iis, quæ ſub ipſo erant, oppletum ſtipatumq́;. Vidit, & Seraphinos duos, ſtantes thronoq́; prominentes, & ſin gulos, ſex alis ornatos: quarum ſupremis obumbrabant F
faciẽ, infimis obtegebant pedes, & mediis exequebantur uolatum, mouebantq́; ſeſe. Hi ad alterutrum uerſi, cantabant, Deumq́; certatim, aſsiduéq́; extollebant: ter repetito, Sanctus, & Dominus Deus, exercituum: plenaq́; eſt omnis terra gloria tua. Ad quorũ uoces, mox cardinũ cõmota ſuperliminaria ſunt: & domus, fumo repleta eſt.

Etſi dominus, ſuper thronum, ſacroſancta, ualeat
Ioan. 12. interpretari trinitas: ab Euangeliſta tamen, CHRISTVS hoc in loco, intellectus eſt. Cuius & thronus: uel iudiciariam, denotat poteſtatem, ſupremumq́; totius uniuerſi dominium: uel quod, admodum applaudet, ni fal lor, illius ſacratiſsimam crucem: quæ ipſius gratia, effe-

cta

A ſta eſt, cõuſque ſublimis, adeo excelſa, & perilluſtris: ut merito, non modo ab omnibus ſuſpiciatur, ſed & maxime ueneretur. Præter id, quòd adeo eſt porrecta, ut ad cœlos uſque pertingat: tanta poteſtate, tamq; inſigni priuilegio fulta, ut per eam, nedum nos, ad ſupernam eleuemur patriam, ciueſq; euadamus ſanctorum: ſed & CHRISTVS ipſe, in ſuum promotus ſit principatũ, & ſuæ propriæq;, reſtitutus eſt gloriæ. Domus: mea ſententia, ea eſt: de qua uaticinatus eſt uates (O Iſrael, quã magna eſt, domus domini) hoc ſcilicet, uniuerſum, cui haud ſecus proſpicit, ac œconomus ſuæ familiæ. Hæc etſi, nunquam non eſt illuſtris, præſentia Dei, nunquam non fulgens gloria CHRISTI: maxime tamen, illius cruce, morteq; effecta eſt fauſta, ac reddita glorioſa. Idq; non tantum, quia in ea, ſigna in quauis creatura apparuerunt inſolita: ſed et quia renouationis, ac recapitulationis, ſunt potitæ primitiis, Apoſtolo commonente, Deo per CHRISTI ſanguinem placuiſſe, inſtaurare omnia, quæ in cœlo, & quæ ſuper terram ſunt: haud dubium, quòd & locupletabuntur copiis, & affluentiis, cum in throno ſedebit extremi iudicii, omnia redditurus noua. Luc. 24. Baruc. 3. B Eph. 1. Apoc. 21.

Templum, etſi CHRISTI corpus poteſt intelligi naturale, de quo, Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: quod ſane repletum eſt, omnibus donis, & gratiis, nedum ex refluentia chariſmatum animæ, cui ſine menſura datus eſt ſpiritus, ſed ex inſigni priuilegio, quo in illo, ut quidam docuere Theologi, omnes collectæ fuerunt, prout et tactum eſt, rerum corporalium uires, non tã fouendis quàm & ſanandis corporibus oportunæ: quæ omnia ſub eo ſunt, quia omnia ex illo dimanãt, ut riuuli è fonte, & influxus à capite: Nihilominus intelligi placet, corpus CHRISTI myſticũ, quod eius eccleſia eſt: idq; non modo hoc in exilio, ſed et in cœlo, cum et de illa, dicat Apoſtolus, fideles templum eſſe Dei, et de iſta tradat Dilectus, templum patefactum, in cœlo: et Dauid, Dominus in templo ſancto ſuo, dominus in cœlo ſedes eius: Illa hic donis repletur gratiæ, iſta in cœlo, chariſ- Ioan. 3. C Ioan. 1. Pet. de Pal. in quarto. Eph. 6. 1. Cor. 3. & 6. Apoc. 11. Pſal. 10.

matibus

Ioan. 1. matibus gloriæ. Omnia ſunt ſub CHRISTO: quia ſicut D
per illum facta eſt gratia, ita & impartita eſt gloria: utrã-
que ex illius accipimus plenitudine, cum utriſque ſit ne-
dum repletus, ſed & ut caput ubertim, exundans, difflu-
ensq; in ſingula membra. Licet & Seraphini dici poſſent,
omnes cœlicæ mentes: quoniam etſi Seraph, uox ſupre-
mi eſt ordinis: cum omnes tamen ardeant charitate, nõ
iniuria, ad uniuerſos extenditur, ſicut et Angeli nomen,
etſi ordinis eſt poſtremi, omnes admittunt: cum omnes
ſint miſsi, et electis adminiſtrandum deputati, ut Apoſto
Heb. 1. lus docet. Et quanquam ſunt innumeri, in duas tamen;
reſtricti ſunt claſſes, et ob id, in duobus expreſsi: ut qui E
CHRISTI aſtant throno, tum ſupremi iudicii, hinc in-
deq;, ut à dextris faueant ſanctis, et à ſiniſtris, terrori ſint
reprobis: tum ſæuiſsimi cruciatus, ut hinc inde, adducant
electos, dicantq; Aquiloni, da, et Auſtro, noli prohibere:
Eſa. 43. congregentq; Iudæos, et Gentes, ad uexillum ſacroſan-
Eph. 4. ctum, in unitatem fidei, et agnitionis unigeniti Dei: ut
tandem, CHRISTI crux, nulli ſit ſcandalum, nulli ſtulti
1. Co. 2. tia: ſed omnibus Dei uirtus, Deiq; ſapientia.

Licet inquã, intelligi poſsint Angelicæ mentes: quæ et
ſenis ornatæ ſunt alis, in ſignũ, quòd plenitudine potiun
tur cõtemplationis, præſtoq; ſunt, et celeres, in cunctis
actibus ſuis (nã ſenarius eſt perfectus, ſuiſq; partibus ab- F
ſolutiſsimus) quarum ſupremis, uelant ſibi faciẽ, præſeſe
rentes, ni fallor, etiam ea in notitia, quæ dicta eſt facia-
lis, tametſi fauſta, abſoluta, fœlici, nonnulla illis rema-
nere occulta: et eorum maxime, quæ ad myſteria perti-
nent gratiæ, et ex mera, Dei proficiſcuntur uoluntate:
propter quod, et à multis notitia dicitur mattutina, eò
quòd etſi lumine ſplendet Solis, nõ tamen meridiana cla
ritate, qua uerbum comprehendant, penetrentq; prout
et penetrabile eſt. Infimis autem contegunt ſibi pedes,
ea ut uidetur de ratione, quia ſunt non pauca, eorũ quæ
cognoſcunt in rebus (quas per ſpecies contemplantur,
quæ ſunt in ſeſe) quæ illis reſtant obtecta, nonnullamque
admittunt obſcuritatem, ut non iniuria, notitia dicta ſit
ue-

A ueſpertina: et ea potiſsimum ſunt contingentia, fortuita, caſualia, quæ communiter, in rebus contingunt infimis, materialibusq́;, in quibus ueſtigia reperiũtur Dei, ſicut et Theologi docent: ergo, non abſurda eſt methaphora pedum, tum quia pars infima, tum quia ueſtigio accommodata.

Vel (& ad rem magis) contegunt faciem, ut CHRISTI lucem, ſibi teſtentur inacceſſam: non quia illam non uideant, ſed quia ſuum captum tranſit, nequitq́; quauis creata mente comprehendi: ſiue eam dicas, quæ eſt natura diuina, in qua tenebræ non ſunt ullæ, ſiue quæ lumen eſt gratiæ gloriæq́;, quibus locupletatus eſt, om- 1. Ioan.1.
B nem ſupra modum, omnemq́; menſuram: ut qui utranque habuit infinitam, eaq́; præſtantia, & immenſitate, quas decuit, unigenitum Dei. Contegunt pedes, quia Ioan. 1.
extremam CHRISTI partem, in qua, nedum minor, factus eſt Angelis, ſed & nouiſsimus inter homines, quin Pſal. 8.
& opprobrium hominũ, & abiectio plebis, non penitus & 21.
penetrarunt, & præſertim antequam peteret cœlos: alias non forent admirati, minusq́; ad inuicem allocuti: Quis iſte eſt, qui uenit de Edon: tinctis ueſtibus, de Boſ- Eſa. 63.
dra? Quòd uolent denique mediis, etſi ualet eorum innuere ſollicitudinem, qua in ſanctis uerſantur operibus, quæ cum non declinent à dextris, nec à ſiniſtris, medii
C rationem habent: refert nihilominus, eorum continuum ſtudium, eo potiſsimum tendere, ut in electis, in quorum miniſterium ſunt deputati, uberrime locum habeãt CHRISTI mediatoris Dei & hominum, munera ac bene- 1. Thi.2.
ficia. Præter id, quod & Chriſtiana pietas, ea eſt conſtituta cum mediocritate: ut eam nullus, iure ualeat declinare. Quod denique concinunt, terque ſanctus, ingeminant, laudes ſupernæ exprimit regionis, potiſsimum, ut & par eſt, expendi, in gloriam ſacratiſsimæ Trinitatis: dum Angeli confitentur aſsidue, quod etſi tres celebrentur perſonæ, unum tamen aſſeritur eſſe Deum, unumq́; dominum: cui nedum ſubſunt militiæ cœli, ſed & cuiusuolueris creaturæ, cum & uniuerſum, etiam philoſophorum

11. Meth. loſophorum traditis, non ſecus ac exercitus ſit diſpoſi- D
tum ordinatumq́;: & cœli, & quæ ſub eis ſunt, à Moſe,
Gen. 1. ſint ut exercitus definita, & eccleſia, à Salomone, ut ca
Can. 6. ſtrorũ acies declarata. Poſſunt & laudes ad CHRISTVM
reſtringi, non ſolum, quia in eius gratiam, hæ ſacratiſsi
mæ oblatæ ſunt Trinitati, ſed & quia in CHRISTO Trini
tas eſt quodam pacto comprehenſa: cum ut teſtatur, nun
Ioan. 14. quam ſit ſolus, ſed pater ſemper cum eo, & ſpiritus ſan
Eſa. 11. ctus, ut prædixit Oraculum, requieſcat in illo: à quo &
fuit unctus, & ſuo in munere initiatus. Propter quod, &
baptiſmus, qui in nomine confertur patris, filii, & ſpiri
tus ſancti, ſine iniuria, non definitur alius à collato in
Cap. 8. Decon.d 4. à quodam. nomine IESV & CHRISTI: ut & legitur ſeruatum in actis E
& approbatum, ab Apoſtolica ſede.

Licet, ut patuit, exponi de ſupercœleſtibus ualeat
mentibus: lubet tamen, ad euangelii præcones, & Apo-
ſtolos maxime, Seraphinos cogere. Qui niſi ardore de-
Acto. 2. buiſſent flagrare charitatis, ſanctus ſpiritus, ſuper illos,
non deſcendiſſet in igne: nec illius ignis, ualuiſſent eſſe
Luc. 12. miniſtri, quem CHRISTVS miſit in mundum, & uoluit
uehementer accendi. Ergo Apoſtoli, eosq́; doctrina re-
ferentes & uita, ſunt in præſentia Seraphini: nec ab re
duo, cum nedum bini & bini, aliquando ad euangelizan
dum ſint miſsi, nedum charitate, quæ duo complectitur
præcepta copulati: ſed, uel quia duo, debent inculcare F
quam maxime, nempe ut homines pœniteant, & euan-
Mar. 1. gelio ſe credant, ut dominus docuit: uel quia duobus
utebantur mediis, lege inquam condemnante, ad retra
hendum à malo, & gratia iuſtificante, ad promouendum
in bonum. Hi mutuo reſpicienbant ſeſe: quia conſentie
bant in omnibus, unum prædicantes euangelium, unam
fidem, unum baptiſmum, unum Deum, & unum Dei &
hominum, mediatorem CHRISTVM. Erant ſex alis ſuf-
fulti: quia nedum, perfecta, omnibusq́; numeris abſolu
ta, contemplatione donati, ſed & mira celeritate accin-
ti: ut à quibus, breui totus fuerat peragrandus orbis,
& illuminandæ, uniuerſæ nationes mundi. Supremis, ob-
tegebant

A tegebant faciem: eò quòd etſi uberrime cœleſtibus illuminabantur arcanis, plura tamen erant, quæ dum hic agitur, nefas eſt, hominibus loqui. Vltimis operiebant pedes: quia etſi prompti erant, ſuæ ſpei rationem reddere, etſi certiores erant ſui progreſſus, & æternæ ſalutis: exigebatur tamen, in credentibus per eos, ratio fidei, exigit & ordo ſapientiæ Dei, ut progreſſus noſtri, dum hic ſumus, aliqua ſint offuſi caligine, ut uereamur omnia Iob 9. opera noſtra, noſq; non reputemus diuites, nulliusq; indigentes boni: cum tamen non raro ſimus miſeri, cæci et nudi, ut in Apocalipſi Angelus docet. Mediis uola- Cap. 3. bant, feſtineq; mouebant ſeſe: quia quibusuis, ſine per-
B ſonarum reſpectu, nitebantur miniſtrare ſalutem: quin & docebant libere, apud Deum, non fore diſcrimen, Gal. 3. Scythæ et Barbari: non maſculi uel fœminæ: non Iudæi, uel Græci, dum modo CHRISTO ſubſcribant, ac ſacroſancto, ſe committant lauacro. Aſtant tribunali CHRISTI, quia nunquam ſecedunt, ab illius cruce, non ſolum aliud non profitentes, quam CHRISTVM, et hunc cruci fixum, ſed nec, in alio gloriantes, quam cum illo ſe cru cifixos, eiusq; ſtigmata perferre in corpore: ſicut exper tum eſt in Apoſtolo. Quod concinunt, ingeminantq;, Gal. 6. Sanctus: primo factum eſt, ut CHRISTVM teſtentur eſſe mundum, ut qui peccatum non fecit: deinde, ut oſten- 1. Pet. 2.
C dant, illum in promiſsionibus firmum, quandoquidem 2. Co. 1. in illis non eſt, eſt, et non, ſed eſt, in eis eſt: tertio, ut Deo afferant addictum conſecratumq;, propter quod et in eo, nedum plenitudo eſt gratiæ, ſed et omnes ſpiri tus ſancti copiæ. Quod additur, Dominus, cum in He Ioan. 1. bræo, nomen ſit tetragrammaton, oſtendit uerum eſſe Deum: et quod ſubditur, Deus, uox; cum ſit Elohim, Ioan. 14. teſtatur eſſe iudicem, cui et pater, cuncta dedit in manu cum omnibus illum præfecerit, ut dictum eſt, exercitibus. Eſt et terra, CHRISTI maieſtate repleta: tum quia in eius cruce, et morte, illuſtris tota reddita eſt Paleſtina, ut in qua, inſoliti facti ſunt, terræmotus, lapides ſciſſi, et è monumentis, ſuſcitata cadauera: tum quia cru-

cis uexillo, fulget electorum eccleſia, quæ terra eſt ap- D
Pſal. 19. pellata uiuentium, dum hic uiuunt per gratiam, et in fu
turo uiuent, per gloriam, illius locupletata cornucopiis:
et denique totum, per illam illuſtre, redditum eſt uniuer
ſum, cum illi nedum ceſſerit Sathanas, illius ui iudicatus,
et è mundi principatu deiectus, ſed et reges, princi-
pesq́; CHRISTO ſubſcripſerint, eiusq́; crucem adoraue
rint. Quod demum euangelizantibus CHRISTI diſcipu
lis, ſuperliminaria mota ſint cardinum: admiratas de
notat cœlicas mentes, inſigniq́; commotas fuiſſe lætitia,
uidentes homines reſipiſcere, ſedes in cœlo repleri, et
CHRISTI beneficio, creaturas in frugē meliorem tranſ-
ferri. Pauca hæc de typis: totaq́; præſenti ætate. E

SEXTA AETAS.

Quòd in ſexta mundi ætate, anni fluxerunt ſexcenti triginta, nouemq́ue.

PRAESENS ætas, quæ à uoluntaria transmigratione incipit Ioachini, & ad conceptionem uſque protenditur Saluatoris, annos habet ſexcentos, nouem & triginta: ut F
ex diuinis ſuadetur literis, necnon receptis hiſtoriis.

1 A tranſmigratione, ad reditum in Ieruſalem, qui primo extitit anno monarchiæ Cyri, ut docet principium Eſdræ: anni interceſſerunt ſeptuaginta completi, iuxta Ieremiæ oraculum, uigeſimo nono. Cum inquit impleti fuerint ſeptuaginta anni, in Babel: uiſitabo uos, & reducam ad locum iſtum unde tranſmigrare, uos feci. 70

2 A, reditu ad conſumatam reædificationem templi, & per hoc, à primo anno, monarchiæ Cyri, ad ſextum uſque Darii incluſiue (ſiquidem primo, ac ſexto le-
gitur

A gitur Eſdræ, templum inchoatum, primo Cyri, & abſolutum ſexto Darii) fluxerunt anni quadraginta & ſex: ut Ioannis ſecundo, ex Iudæorum aſſertione. Qui licet CHRISTO inſultarent: rem tamen notoriam, probatamq; obiecerunt. Quadraginta & ſex annis, ædificatum eſt templum hoc. 46

3 A conſumatione templi, ad licentiam reſtaurandæ ciuitatis, quam Neemiæ interuentu, anno uigeſimo monarchiæ, contulit Arthaxerſes, ut Neemiæ ſecundo, ſeptuaginta numerandi ſunt anni: prout ex probatis communioribusq;, ſupputatur hiſtoriis. Nã tradunt, Darium Hyſtaſpis ſupradictum, reædificato

B ſuperuixiſſe templo, annos triginta: eiq; filium, Xerſem, tot ſcriptoribus celebrem, ſucceſsiſſe, ac annos uiginti regnâſſe. Poſt quem, menſibus ſeptẽ, qui pro uno, non immerito computati ſunt anno, Arthabanum monarchiam moderatum eſſe: & huic Arthaxerſem, Xerſis filium, iure ſucceſsiſſe, multosq; annos, regnum adminiſtraſſe: ſed uigeſimo, quam prædiximus, licentiam contuliſſe. Ergo omnibus, rite collectis: præaccepta elicitur ſumma. 70

4 A licentia reſtaurandæ ciuitatis, uſque ad conceptionem CHRISTI, quæ anno facta eſt, primo ac quadrageſimo Octauiani Cæſaris: anni decurrerũt qua-

C dringenti, quinquaginta & tres: ut ex nono ſumitur Danielis, iuxta ſeptuaginta hebdomadarum arcanum: quemadmodum paulo poſt. 453

Quare ſi rite, uniuerſa reſumimus: numerum præciſe conficimus, quem præaccepimus. 639

Verum etſi, hæc omnibus debent eſſe comperta: non nullis tamen, non apparent indubia. Et tempus quidem à tranſmigratione, ad reditum, à multis non creditur annorum ſeptuaginta: ſed uel plurium, uel ut alii paucior ũ. Vtrunque urgent, ut uidetur, tum literæ ſacræ, tum receptæ hiſtoriæ. Et quidem quod pluriũ: ex ſcripturis, in hunc aſtruitur pactum. Conſtat quarti regum ultimo, Ioachinum una cum matre, aliisq;, qui in Babel tranſ-

migrauere cum eo, annis undecim, fuiſſe captiuum, pro D ut et in eodem uigeſimo quarto: ut qui captiuus, toto extitit tempore, quo Sedechias (ſuus ſcilicet patruus, nempe alius Ioſiæ filius: qui et Mathatias appellatus eſt) ſuper utcunque regnum Iuda, et trānſmigrationis reliquias, qui Ieremiæ cōtempſerant uocem, ſceptra tenuit, ac regimen adminiſtrauit. Qui nouem annos regnauit in pace, et duos, quibus à Nabucdonoſor defecit, in obſidione. In quorum calce, Ieroſolima fuit capta: et unà cum templo deſtructa. Ergo ſi undecim Sedechiæ, ſeptuaginta adiiciātur deſolationis: haud obſcurum, quod non erunt, ut dicitur, ſeptuaginta, ſed unus et octogin ta. Siquidem cum prænunciaſſet Vates, oraculorum uigeſimo quinto, annis defuturas ſeptuaginta, in Ieruſalem, uoces gaudii, et letitiæ, uoces ſponſi et ſponſæ, uoces molarum, & lumen lucernæ: ſubdit, quòd illis cōnſumatis, abſolutisq; mox regem Babel, nedum uiſitandum à Deo, eiusq; populum et iniquitatem: ſed et deſolādam et in perpetuas redigendam ſolitudines, omnem Caldæorum terram: ut omnia implerentur uerba, quæ illam aduerſus, prælocutus eſt. Quæ plane, per Darium, Aſſueri filium, Medumq; genere, et Cyrum eius nepotem ex filia (ita communiores ſonāt hiſtoriæ) Babylone capta, et Balthaſſare, poſtremo Caldæorum rege, perempto, cō ſtat executioni commiſſa: qua de re, et Daniel capite ſex F to. Tunc quidem decoxit Caldæorum regnum, ceſsitq; regnum Perſis: quoniam Dario breui defuncto, Cyrus, qui nedum Perſarum, ſed et Medorum factus eſt rex, initium ſecundæ præbuit Monarchiæ, Iudæis eouſque fauens, quod primo ſui principatus anno, non ſolum eorum captiuitatem ſoluit, ſed et reedificandi templum, facultatē conceſsit. Confirmant hæc, et receptæ ethnicorum hiſtoriæ: cum tradat Megaſtenes perſa, Nabucdonoſorem, qui cognominatus eſt, magnus, ſub quo, et factus eſt Iuda captiuus, annos regnaſſe, quadraginta & quinque: eiq; filium, Amilinum nomine, ſed Euilmerodach cognomento, ſucceſsiſſe, annosq; triginta, habe

nas

A nas regni moderatum eſſe. Poſt quem, & tres eius filios, regnum, unum poſt alium adminiſtraſſe: quorum primo genitus, Ragaſſar nominatus, tribus annis, principatu potitus, extremumq́; diem claudens, Labaſſari ſecundo nato, imperium ceſsit. Quo ſexto anno defuncto, Balthaſſar tertio natus, regnum ſuſcepit: & quinto anno, à Dario Cyroq́; captus & occiſus, ſecum Caldeorum Monarchiam extinxit. Ergo omnibus una coactis, anni ſurgent octoginta nouemq́;: ſed octo detractis, quos priuſquam Ioachinus tranſmigraret, rexerat Nabucdonoſor, ut quarti regum ultimo: palam quod unus remanent & octoginta, ſicut & ex ſcripturis præacceptum eſt. His
B ſubſcribit, nedum Philo, ſed & quàm plures, ex Chronographis.

Quod uero pauciorũ: haud diſsimili fulcitur methodo. Et quod ad ſacram ſpectat ſcripturam: ſumitur Zachariæ primo, annum ſecundum Darii, ſub quo templũ eſt abſolutum, ſeptuageſimum, à tranſmigratione, uel deſolatione, computandum eſſe: nam ita legis ad uerbum. Vſquequo, exercituum Domine, non miſereris Ieruſalem, urbiumq́; Iuda: quibus iratus es? Iſte ſeptuageſimus eſt annus. Ergo à tranſmigratione, ad primum Monarchiæ Cyri, non ſunt computandi ſeptuaginta, ſed octo & uiginti: quandoquidem duo ſunt detrahendi, ac
C quadraginta, qui ut in præmiſsis, inter primum Cyri, & ſecundum interceſſerunt Darii. Quin, nec octo & uiginti, ſed forte, tantum ſeptem, & decem: quoniam etſi à tranſmigratione, octo numerandi ſunt & uiginti, à deſolatione tamen, cum undecimo contigerit Sedechiæ, non numerantur, niſi ſeptem & decem: prout ex præmiſsis, haud difficile eſt accipere. Conſentiunt, & probatiores authores: & potiſsimum, ſuis in Chronicis Euſebius, & Clemens in Stromatibus. Et licet, non detrahant tot, detrahunt tamen, non paucos: quippe qui primum Monarchiæ Cyri, trigeſimum faciunt deſolationis: quemadmodum & hos, ni fallor, imitatus, Diuus facit, in Ezechielem Ieronimus.

Sed

Sed arduum non eſt, prædictis occurrere. Nam quòd D
anni tranſmigrationis, qui & alias dicti ſunt ſeruitutis,
fuerint ſeptuaginta præciſe: poteſt ualide, ex uerbis Ie-
remiæ conuinci. Scripſit enim, uigeſimo oraculorum ca
pite, ex Ieruſalem, ad tranſmigrationis filios, in Babel:
hæc in uerba. Sic dicit dominus exercituum, Deus Iſra-
el, tranſmigrationi, quam tranſmigrare feci, de Ieruſa-
lem, in Babel: Aedificate domos, & habitate, accipite u-
xores, & filias ueſtras, date uiris: & pariant filios, & fili-
as, & multiplicate uos ibi. Quærite pacem ciuitatis, ad
quam tranſmigrare uos feci, & orate pro ea: quoniam in
pace eius, erit pax ueſtra. Sic enim, dixit dominus exer-
cituum Deus Iſrael: Ne ſeductionem faciant uobis pro- E
phetæ ueſtri, & non audiatis ſomnia ueſtra, quæ ſomnia-
tis: quia falſum ipſi prophetant uobis, in nomine meo:
non miſi eos, dixit dominus. Et ſubdit. Cum impleti fue
rint, in Babel, ſeptuaginta anni, uiſitabo uos: ſuſcita-
boq́; ſuper uos, uerbum meum bonum: ut reducam uos,
ad locum illum, & reuerti faciam uos, ad locũ unde tranſ
migrare uos feci. Ex quibus, ſatis poteſt eſſe perſpectũ,
ſeptuaginta annos, non fore deſolationis Ieroſolimita-
næ, ſed Babylonicæ ſeruitutis: idq́; non ſolum, quia in il
lis, nulla deſolationis, fit mentio, ſed & quia, ad populũ
directa ſunt tranſmigratum, & ante euerſionem Ieroſoli
mæ: ut uana ab eo ſubmoueretur ſpes, de proxima liber- F
tate, redituq́;, quẽ pſeudo pollicebantur prophetæ, ſug-
gerentes ea propter, ne ædificarent domos, ne ſererent
agros, ne copularentur coniugio. Et cum affertur, annos
prædictos, à deſolatione ſumendos; cum nulla ſcripturæ
fulciatur auctoritate, haud dubium, quòd poteſt ſine
temeritate contemni. Nulla inquam auctoritate: quo-
niam etſi per uatem comminatus eſt dominus, defuturas,
in Ieruſalem uoces gaudii, molarum, & ſponſæ: non tra
dit tamen, quot annis defuturæ ſint: quin & iis prænun-
ciatis, ſeruitutis uaticinatur tempus: ut rem expenden-
ti, notum eſt. Nam de deſolatione, ſic legis. Pro eo,
quòd non paruiſtis uerbis meis, ecce mittam & aſſumã
uniuerſas

A uniuerſas cognationes aquilonis, dicit dominus: & Nabucdonoſor regem Babel ſeruum meum: & adducam eum, ad terram iſtam, & ad habitatores eius, & ad omnes nationes in circuitu: & interficere faciam eos, & ponam eos, in ſtuporem, & in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas: perdereq́; faciam, ex eis, uocem gaudii, & uocem lætitiæ, uocem ſponſi, & uocem ſponſæ, uocem molarum, & lumen lucernæ: & erit uniuerſa terra hæc, in ſolitudine, & ſtupore. Vbi, nullum decretum eſt tempus. At de ſeruitute, ſic ſubdit. Et ſeruient gentes iſtæ, regi Babel: ſeptuaginta annis. Et erit. Et cum impleti fuerint ſeptuaginta anni, uiſitabo regem Babel: &c.

B Minus curandum eſt, de Megaſtene: non ſolum, quia ſcripturæ non quadrat, ſed quia ab illa diſſentit. Siquidē Ieremiæ, uigeſimo ſeptimo: tot non traduntur Caldæorum reges, quot fingit. Cum enim adhortatus eſſet populum, ad ſeruiendum, nedū Nabucdonoſori, ſed & ſucceſſoribus ſuis: ut certam exprimeret metam, terminūq́;, ſubiunxit. Seruietis Nabucdonoſori: eiusq́; filio, & filio filii. Filius Nabucdonoſoris, indubie fuit Euilmerodach, ut conſtat quarti regum ultimo: in quo & Megaſtenes recte. Sed Euilmerodach filius, alius non traditur à Balthaſſare: de quo, & Danielis ſexto. Ergo, cum tres tantum, ex ſcripturis excipiamus reges, quibus tranſmigra-
C tionis tempore, populus debuit inſeruire: palam, quòd ſeruitutis tempus, ſeptuaginta non exceſsit annos: quandoquidem etſi Nabucdonoſor, annos rexit quadraginta & quinque, tranſmigrante tamen populo, rexerat octo, ut quanti regum expreſſum eſt ultimo: propter quod, & quarto cœpit regere Ioacim, ut Ieremiæ legitur uigeſimo quinto: ergo illius ſub imperio ſeruiuit populus, annos triginta & ſeptem, propterea & quarti regum ultimo ſcriptum eſt, Euilmerodach, anno tranſmigrationis trigeſimo ſeptimo, duodecimo menſe, quoniam illius uigeſimo ac ſeptimo die, anno ſcilicet, quo regnum ſuſcepit, Ioachinum, de carcere eduxiſſe: nec illum modo leniter blandeq́; allocutum eſſe, ſed & thronum, inter reges, qui

apud

apud illum erant, eidem collocaſſe. Sub quo & triginta D
honorifice egit annos: quoniam tot Euilmerodach rexit, prout & communiter legitur: & Megaſtenes tradit. Qui bus ſi adiiciantur tres, qui Balthaſſari ſunt ſubſcripti: ſeptuagenarius conficietur numerus. Mitto & fictionem Ioſephi: qui tertio decimo, decimi antiquitatum capite, reges nedum falſo multiplicat, ſed & eorum annos, longe plures enumerat. Poſt mortem inquit Nabucdonoſor, Amilmadapacus, qui & Abimadadocus, filius eius, regnum ſuſcepit, & Ieroſolimitarum regem, Ieconiam, qui & Ioachin, à uinculis ſoluit, multaq; ei dona conceſſit: & in Babylonia, fecit illum, inter reges deputari (nã E
pater eius, fidem non ſeruauerat Ieconiæ: qui ſe utique cum uxoribus, filiis, & omni cognatione, ſponte tradiderat, pro ciuitate, ne ſicut prædiximus, obſidione capta uaſtaretur) Moriente uero Amilmadapaco, poſt annos, octo & decẽ ſui regni: Egreſſarius filius eius, tenuit principatum, annis quadraginta. Quo mortuo, ad Laboſordachum, eius filium, peruenit imperium: quo, cum nouem menſibus, potitus eſſet, ipſo defuncto, regnum ad Balthaſſar tranſiit, qui Naboar nuncupatus eſt. Contra quem, Cyrus Perſarum rex, & Darius Medorum imperator: caſtramentati ſunt. Hæc ille. Ex quibus colligitur, Caldæorum regnum, poſt Nabucdonoſoris obitũ, poſtuè eleuationem Ioachini, annos permanſiſſe ultra ſexaginta: quibus ſi ſeptem & triginta, qui à tranſmigratione, ad primum interceſſerant Euilmerodach, ut ex quarto regum produximus, adiecti fuerint: palam erit, Iudæos, annos fere centum, in captiuitate manſiſſe. Quod non modo, aduerſatur ſcripturæ, ſed & alias traditioni Ioſephi: qui in principio undecimi, de antiquitate, aſſerit primum annum Cyri, ſeptuageſimum, à populi tranſmigrationi, computandum eſſe. De Philone, non eſt quod dicam: niſi quòd hac in re, ſicut & in aliis, halluci natus eſt: ut conſtat ex ſupradictis. F

Ad uerba Zachariæ, dicitur: quòd etſi prima facie, uim præſeferunt: id tamen non prouenit, niſi exeditione

latina,

A latina, græcaq́;, quæ ſonant, ut dicunt. Verum ſiquis, hebraicam, ut par eſt, conſulat ueritatem, ad conſtituendum, quod uolũt, nullius ſunt efficaciæ: nam ſic legunt, ad uerbum. Domine Zebaoth, quouſque non miſerebe ris Ieruſalem, urbiumq́; Iuda: quibus iratus es, ſeptuaginta annis? Ergo, hoc ex loco, ſeruituti non præfigitur terminus: ſed uberior deſideratur gratia. Siquidem miſereri cœperat, anno primo Cyri, cum nedum illos liberos fecerit à ſeruitute, ſed & conceſſerit conſtructionem templi: at quia non erat, ſecundo Darii conſumatum, & Ieroſolimam humi proſtratam, adhuc non erat permiſſum reſtitui priſco ſplendori, immo nec reſtaurari in me-
B nibus, ac ædificiis, miſericordia Dei non uidebatur liberalitate profuſa. Ergo ſeptuaginta urgentur anni: non quia, non longe interceſſerint plures, ſed quia afflictionem, quam iure debuerant pati, obiiceret eſſe completã: foretq́; conſonum diuinæ clementiæ, non pœnã protrahere, ſed potius diminuere. Quare iis ex uerbis, nihil ualet, de annis ſeptuaginta detrahi: ſicut nec, ex ſupra inductis, ualuit quicquam ſuperapponi. Clemens autem & Euſebius, eorumq́; inhærentes placitis: ex mala, ſi non fallor, lapſi ſunt traductione: ſicut & quàm plures. Præter id, quòd & Euſebius, ea in re, ſibi non conſtat: cum noni Euangelicæ præparationis ultimo, reges recenſen-
C do Caldæorum, à Nabucdonoſor, ad finem uſque regni, ſeu, quod idem eſt, ad captam Babylonem, per Cyrum Dariumq́;, annos numerat ſexaginta & tres: è quibus ſi detrahantur, decem & nouem, quibus Nabucdonoſor, ante deſolationem rexerat, deſolationis anni, non tranſcendent quadraginta & quatuor. Quibus ſi adiicias, quos colligit, in Chronicis, interceſsiſſe inter primũ Cyri, & ſecundum Darii (& ſunt quadraginta) haud obſcurum eſt, ſecundum Darii, ſeptuageſimum eſſe non poſſe, à deſolatione.

Tempus quoque reædificati templi, patitur ſcopulos: & multis non leuiter arduos. Primus eſt: quia alii non nititur fundamento, quàm à Iudæis conſtructo. Quod

YY quanti-

quantipendendum ſit, obſcurum non eſt animaduertere: D
& maxime cum in iniuriam prolatum ſit CHRISTI, ſicut
Ioan. 3. & Dilectus docet. Secundus eſt: quia etſi deferre lubet
Hebræis, nequit tamen aſſeri, eo de tẽplo locutos, quod
inter primum Cyri, & ſextum fabrefactum eſt Darii: ſed
eo de, quod iuſſu, operaq́;, eſt ædificatum Herodis. Nã
tradit Ioſephus, ultimo ſextidecimi libri: quòd cum interdictum fuerit, à Perſarum Monarchis, ad magnitudinem Salomonis templi, templum erigi conſtruiq́; (quod
& ſatis innuit Eſdras, dum in calce, capitis tertii, aſſerit
Seniores, uiſis templi fundamentis, fleuiſſe: eo quòd nõ
accedebant, ſed longe diſtabant, à priorum amplitudine, & magnificentia) Aſcalonitã, ut ſibi gratificaret Hebræos, eo templo deſtructo, aliud reædificandum curauit: quod cum illo Salomonis contenderet. Ergo, ſi tertio ædificatum eſt templum: haud dubium, quòd non de
ſecundo, quod non erat, ſed de tertio, quod extabat, ſunt
locuti Iudæi. Tertius eſt: quia id, certis repugnat hiſtoriis. Siquidem tradit Megaſtenes, inter primum Cyri,
& ſextum Darii, annos intercidiſſe, quinquaginta & ultra: quod ex Perſarum regum oſtendit annalibus: idq́ue
hunc in pactum. Cyrus inquit, in Monarchia, annos egit, uiginti & quatuor: tametſi duobus primis, unà cum
Dario. Poſt Cyrum, Priſcus rexit Arthaxerſes, filius Darii: annos, unum & uiginti. Quem & ſecuti ſunt, duo Arthaxerſis filii, Cyrus Arthabanus, & Darius Longimanus: qui poſtquam ſeptem pro imperio, altercati ſunt
menſes: Longimano uictoria ceſsit, & annis ſeptem &
triginta, eſt principatu potitus: cuius & anno ſexto, templi reparatio, eſt abſoluta, conſumataq́;. Quare omnibus unà coactis: colligentur anni, uel quinquaginta &
duo: idq́; ſi ſeptem pugnæ menſes, ſupputentur pro anno, ſintq́; ab annis Longimani ſeiuncti: uel unus ac quinquaginta, ſi in illis, ut par eſt, ſunt comprehenſi. Idem
fere tempus, colligit Philo: ſed ex Hebræorum traditis.
Docet enim, quòd quemadmodum, populo ex captiuitate, in Ieruſalem redeunte, Zorobabel eorum creatus
eſt

A eſt dux, qui Barachias, proprio nuncupabatur nomine, Salathielis, qui & alias, Meſezebel, eſt appellatus: ita & in ſummum ſuffectus eſt ſacerdotē, Ieſus filius Ioſedech, ac eò muneris, primum annis functus eſt, ſex & triginta: hoc eſt, inquit, à primo Monarchiæ Cyri, ad duodecimū Aſſueri. Deinde, onere filio Ioachino relicto, qui & Elyh, alias appellatur, ad Aſſuerum, ſe tranſtulit: tentaturus, an eius gratia, poſſet conſtructio templi procedere: quæ Sammaritanorum opera, per duces Syriæ, fuerat interpoſita: ſed nihil effecit. Tranſierunt igitur, octo anni, quibus Ioachinus, ſummum, uice patris, pontificatū geſsit: & per hoc, ad pontificatum patris, octo annos ad-
B iunxit. At mortuo Aſſuero, Ieſus ſuum onus reſumpſit: & ad uigeſimum uſque annum Longimani, qui Aſſuero ſucceſsit, in eo miniſtrauit: cuius anno ſexto, conſumatū eſt templum, ſicut & in prioribus dictum eſt. Ergo, ſi iſti, ſex quadraginta & quatuor, adiiciuntur annis, quinquagenarius, ſurget (ut dicebatur) numerus: quod parum diſtat, à ſumma Megaſtenis.

Verum hæc non dimouent à ſententia: quæ communioribus probatioribusq; ualet fulciri Chronographiis. Scribunt Clemens & Euſebius, Cyrum Perſarum rexiſſe Monarchiam, annos triginta (tēpore obmiſſo, quo præfuit cum auunculo, Dario inquam Aſſueri Aſtiagisuè fi-
C lio, non natura, ſed ut tradunt, adoptione: cuius Aſſueri, Aſtiagisq;, utroque enim uocatus eſt nomine, Cyrus fuerat nepos, nempe filiæ eius filius: quod ſi Rabbi creditur Leui, integrum non occupauit annum, etſi computatur pro eo: unde & Danielis nono, hebdomadarum arcanum, detectum dicitur uati, uno in anno Darii, filii Aſſueri) Quibus tranſactis, in bello interfectus eſt Scytico, apud Maſſagetas, à Thamiri, cædem ulciſcente unigeniti. Quæ illius caput, in utrem ſanguinis miſit, Iuſtino Oroſioq; referentibus, his uerbis adiectis: Sanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe. Poſt Cyrum, Cambiſes primogenitus, qui Eſdræ quarto, tum Aſſuerus, tum Arthaxerſes nuncupatus eſt, imperiū obtinet: ſub quo, ut multis pla-

cet, contigit factum Iudith: & Euſebii computo, octo D
rexit annis, uel ut alii,& Riccardus præſertim Cluniacen
ſis, annos rexit nouem: etſi forſan non abſolutos, integroſq;. Qui, hoſtis, nedum extitit pietatis Iudaicæ, ſed & omnis religionis: propter quod non ſolum, uetuit reſtaurationem templi: ſed & toti Aegypto, ſacros ſubſtulit ritus. Hoc omni prole defuncto, magus quidam, Smerdes nomine, alium ſe Cyri ſimulans filium, quem tamen clam Cambiſes interfici fecerat, regnum occupauit: & ſeptem fere menſibus ut Euſebius ſcribit, qui uno computantur pro anno, monarchiam rexit. Quo pernecato, Darius Hyſtaſpis filius, unus ſeptem ex ſapientibus, qui moderabantur imperium, ad hinnitũ equi, rex declaratus eſt: E
ut perſpicue docent hiſtoriæ. Cuius anno ſecundo, uaticinantibus, Aggeo ac Zacharia, ut Eſdræ quarto, quintoq; capite: obmiſſum reædificationis, reaſſumptum eſt opus, & ſexto eiuſdem anno conſumatum: ut in eodem capite ſexto. Ergo annis unà collatis, & utrinque extremis incluſis: ſex & quadraginta ſummantur, in quibus reparatum eſt templum. Quòd ſi obiicis, Iudæoſ Ieruſalem reuerſos, non primo, ſed ſecundo anno, templi fundamenta ieciſſe, ſicut & tertio legitur Eſdræ, ob idq; reparationis opus, non tranſcendiſſe quadraginta & quinq;: præmiſsis palam eſt non officere, quandoquidem etſi anno primo, inchoata eſt reparatio, eſt tamen reparationis F
materia eo anno quæſita aptataq;: quin & altare erectũ, & ſuper illud uictimæ immolatæ: quod et nonnulla templi inchoatio eſt. Ad ea, quæ hac in re, uidentur ſonare contrarium: difficile non eſt ſatisfacere. Et cum dicitur Iudæos in multis fuiſſe mendaces: etſi res eſt comperta, quia tamen periodus reparationis templi, erat communi fama notoria, non potuerunt ſecus fingere. Et licet ab Herode, templum nedum potuerit exornari, ſed & ædificiorum adiectione protendi: quæ tamen ad templi non pertinerent intrinſeca, aut ad integritatem ſubſtantiæ: quanquã ſi id placet admittere, nequit tamen conce di, à fundamentis reparatũ: unde et in hoc, non eſt recipiendus

A piendus Ioſephus. Sed uerus ſit Ioſephus: exploratum eſt, quadraginta & ſex annis, non fuiſſe conſtructum, cũ non rexerit, ultra triginta & ſeptem: nec ſit, ut tradit Ioſephus, tale opus aggreſſus, niſi poſt decimum & octauum annum: quod ſicut & ſubdit, annis octo abſoluit. Sit ergo, quadraginta & ſex annis, ſub præfatis Perſarum Monarchis, templum abſolutum: & octennio, ſub Herode ædificii alicuius adiectione ornatum, auctumq;.

Non minori, ſubiacet ſcrupulo, interuallũ, quod inter conſumationem intercidit templi, & licentiam reædificandæ ciuitatis, quod ſeptuaginta eſt definitum annorũ: immo & longe minori, cum non tam ſit arduum, quam B forſitan impoſsibile, hac in re, indubiam aſſequi ueritatem. Nam licet, in Eſdra, ac Neemia, compertum ſit, templum abſolutum, ſexto Darii, & licentiam reædificandæ urbis, uigeſimo obtentam Arthaxerſis: non conſtat tamen, an Arthaxerſes, ſit idem, qui Darius, ſub quo completum eſt templum: an Xerſes, Darii filius, à multis celebratus hiſtoriis: an Arthaxerſes, à Xerſe genitus, & eo, ut proprio, nomine nuncupatus: & quæuis aſſertio, inſignes habet auctores, & plures aſſeclas. Et Primæ quidem claſsis, Rabbi extitit Salomon, & plures, ſuper Danielem prophetam: Secundæ uero Ioſephus, antiquitatum undecimo: Tertiæ demum, Euſebius, ut ſuis in C Chronicis. Si Arthaxerſes, eſt Darius, interuallum, quatuordecim non ſuperat annos: cum inter ſextum, ac uigeſimum non poſsint concipi plures. Si eſt Xerſes, complectitur quinquaginta: nempe triginta Darii, & uiginti ſuimet. Si Xerſis eſt filius, ſeptuaginta: triginta ſcilicet Darii uiginti Xerſis, & uiginti principatus proprii. Et ut libere dicam, quod ſentio, nulla harum aſſertionum, mea poteſt ſententia, ualide reprobari, ſed quælibet, negocio ualet non multo defendi: tametſi poſtremæ ſubſcripſi, & præ aliis, adhærendum iudico. Et prima quidem, nihil tradit abſurdi, ni forte offendat aliquem, nomen Darii. Verum, ſiquis aduertat, non eſſe inſolitum, Reges & præſertim inſignes, illuſtrari proprio, nedũ nomine,

mine, ſed & cognomine: ut Aſsirii Nabucdonoſoris, D
Aegyptii Pharaonis, uel Ptolomei, Romani Cæſaris, & Perſii Arthaxerſis: facile condonabit, Hyſtaſpis filium, & Darium, ut proprio nomine, & Arthaxerſem, ut cognomine, nuncupatum: & per hoc, & ſacris in literis, modo una, & modo alia nomenclatione expreſſum. Nec obſtat, uerbum Eſdræ, ſexto ex capite: quo aſtruit, filios Iſrael, templum conſtruxiſſe: iubente Deo excelſo, Cyro, Dario, & Arthaxerſe: perſpicue præſeferens, quod ſicut Darius, alius eſt, à Cyro, ita et alius Arthaxerſes à Dario: quoniam ſermo, eo loci, de ædificatione eſt templi, & non de facultate, reparandæ ciuitatis.

Sed eſto, quod Arthaxerſes, non qui Darius], ſed qui E
Xerſes, uel Xerſis filius, nonnihil iuſſerit, in reparatione templi, eo quod Ioſepho, antiquitatum undecimo, referente, dum Xerſes imperaret, templi reparata eſt pars quæ minabatur ruinam: & hiſtoriarum atteſtante magiſtro, Arthaxerſis, qui Xerſis extitit filius, tempore, in ſignis in templo, uel illud circa, conſtructa eſt bibliotheca: ille tamen, qui licentiam tribuit reædificandi urbem, Arthaxerſes non cognominatus, ſed nominatus eſt. Addam ex non contemnendis, rerum antiquarum ſcriptoribus: ſententiam hanc, non modo, non abſurdam, ſed nec inſolitam. Quod ut ſit illuſtre: accipiatur, ex Oro
ſio, qui temporum extitit obſeruantiſsimus, ab Vrbe cō F
dita, ad conceptionem CHRISTI, quatuordecim ac ſeptingentos reuolutos annos: ut in libro, quem dedit ad Auguſtinum. Quæ cum condita ſit, undecimo uel duodecimo Achaz, iuxta uulgatam opinionem, quam Sempronius refert, libro, de diuiſione Italiæ: quæ tradit, quod poſtremo ſeptimæ Olympiadis anno ædificata eſt, & per hoc, octo & uiginti, ab Olympiadum inſtitutione: quæ, ſi Euſebio ac Iſidoro creditur, ultimo incœperunt Azariæ: uel iuxta Africanum & Bedam, primo Ioathan: propter quod, à primo primæ Olympiadis anno, ad CHRISTI conceptionem, fluxerunt anni, ſeptingenti, quadraginta & duo, qui Olympiades reddunt circiter

A centum, octoginta, & ſex: ex quibus dum annos detra-
his quadringentos, quinquaginta & tres, de quibus pau
lo poſt, remanent à uigeſimo Darii, ad Ioathan primum,
uel Azariæ ultimum, ducenti & octoginta nouem: quod
ita fore probabis, ſi eouſque, retrocedendo perueneris.
Ergo præfatam ſequi ſententiam, non eſt operam lude-
re: ſed rem probabilem, retinere. Quod ſi placet, in an
nis Vrbis, qui CHRISTI præcedunt conceptionem, O-
roſium ſequere: & opinionem uulgatam, quæ originem
Romæ, inca lcem reiicit Olympiadis ſeptimæ.

Secunda quoque, nihil habet obſiſtens: quod facile
contemni non poſsit. Et iã dictum eſt, Arthaxerſem, eſſe
B cognomen: & abſurdum non eſt, in aliquibus Perſarum
regum celebrius, fuiſſe cognomen, quam nomen; quod
forte fuit in Xerſe, ob facinorum præclaritatem. Fulci-
ri ualet, & præſens aſſertio, ut præcedens, nec infirmiori
baſi: cum tradant, quibus communior adhibetur fides,
ab Vrbe condita, ad conceptionem CHRISTI, annos
decurriſſe ſeptingentos, unum, ac quinquaginta: inter
quos, eſt & Sabellicus, ſecunda hiſtoriarum parte. Ad-
dunt, & exactius rem expendentes, eandem extructam
eſſe, decimo, uel undecimo Achaz: hoc eſt, non ultimo,
ſed penultimo, Olympiadis ſeptimæ: quippe qui uolunt,
non octo, & uiginti, ſed ſeptem & uiginti annis, illas an-
C tea inſtitutas: propter quod, à primo primæ Olympia-
dis anno, ad conceptionem CHRISTI, anni colliguntur
ſeptingenti, ſeptuaginta, & nouem, & ob id, Olympia
des centum circiter, ac nonaginta quinque: à quibus,
ſi quadringentos ſubtrahas, ac quinquaginta tres, à ui
geſimo Xerſis, ad Ioathan primum, uel ſi mauis, Aza-
riæ ultimum: regrediẽs trecentos numerabis annos, ſex
& uiginti. Ergo, nedum nihil admittit abſurdum: ſed
non contemnendo nititur fundamento.

Tertia demum, quæ (ni fallor) maiori eſt dignanda
fauore: primum opus non habet, ut cognomen ſecernat
à nomine: & poteſt, non diſsimili modo firmari. Sit Ro
ma, cum Sabellico, aliiſq; fide dignis, per ſeptingentos,
unum,

unum, & quinquaginta annos, ante incarnationem con D
ſtructa: ſed initium habeat, non in annis Achaz, ſed in ſextodecimo Ezechiæ, iuxta eorum ſententiam, de qua, & Sempronius, ubi ſupra: qui eius ædificationem, in calcem duodecimæ reiiciunt Olympiadis, & per hoc, anno octauo ac quadrageſimo, ab Olympiadum inchoatione. Ergo à primo, primæ Olympiadis, ad incarnationem Verbi, anni erunt octingenti: qui ducentas continent Olympiades, ut omnibus manifeſtum eſt. Ex quibus, quadringentis, tribus, & quinquaginta ſubtractis, remanent trecenti ſeptem & quadraginta: quot à uigeſimo Arthaxerſis, ad primum Ioathan, uel poſtremum, ſi mauis, E
Azariæ: ut patet ſiquis retrocedendo, rem rite diſpēſet. Ergo, & hanc aſſertionem complexi, ad nihil impingent: quo iure, remorari poſsint. Quæ & reliquis uidetur, ſine iniuria, præferenda, tum quia probatioribus, magis quadrat hiſtoriis, tum quia magis conſonat, diuinis cum literis: nec patitur quicquam difficultatis, quod uel ex præmiſsis uel ex ſubiūgēdis, facile nō ſit reſoluere.

At ſcopuli, & potiſsimi, & perardui, circa tempus ſunt, quod inter uigeſimum intercidit Arthaxerſis, uel ſi mauis, conceſſam reædificandæ ciuitatis facultatem, & CHRISTI conceptionem, quod quadringentorum trium, & quinquaginta computatur annorum: & ſunt, F
tum de fundamento, tum de rei ueritate. Et de fundamento quidem: quoniam ſeptuaginta hebdomadarum arcanum, eſt in multis obſcurum. Et primo, quia etſi recipitur, probaturq; hebdomadas, eſſe annorum: non eſt tamen illuſtre, an anni, ſint Lunares, ut opinatus eſt Beda, Africanus, & alii, an Solares, qui lunares, undecim diebus excedunt, ut plurium ſententia eſt. Deinde ſiue aſtruas hoc, aut illud, obſcurum remanet, an iubileorum, an centenariorum, ſint definiendæ hebdomadæ: cum utraque pars, foueatur à multis. Tertio, dubium eſt, de earum initio: cum nonnullis, in quintum reiiciatur Sedechiæ, inter quos eſt Lyranus, nono Danielis prophetæ: nonnullis, in deuaſtationem templi, quam fecit

Nabucdonoſor,

A Nabucdonoſor, ut Rabbi Salomonis mens eſt: nonnullis, in primum monarchiæ Cyri, per quem & primo uerbum exiit, ut populus, de captiuitate liberatus, repeteret Ieruſalem: nonnullis, in ſecundum Darii: & nonnullis, in uigeſimum Arthaxerſis qui nihilominus ſunt diuiſi, dum alii intelligunt, per Arthaxerſem, Darium, alii Xerſem, alii, eius filium, ſicut & in præcedentibus. Quarto dubitatur, de termino: quibuſdam dicentibus, quod eſt in ea Ieroſolimæ deuaſtatione, quæ facta eſt, ſub Veſpeſiano, & Tito: aliis quod in CHRISTI natiuitate: aliis in illius paſsione, & aliis peracta paſsione, per annos tres, & dimidium. Quinto, quia non uidetur con-
B ſtans, an ſibi ſint ſuccedentes, cum interpolatione, uel ſine: dum autumant quidam, primas ſeptem, à duabus, & ſexaginta ſequentibus, temporis interuallo ſeparatas, & ſexaginta duas, à ſeptuageſima, nec mediocri periodo interruptas: alii uero ſecus, nempe abſque interpolatione ſuccedere, moxq́; alteram alteri copulari, nectiq́;. De ueritate autem, non parua digladiatio eſt: cum uarii ſint modi, quibus ualet ſortiri, ut creditur, ueritatem, & nullus ſine anguſtia: & forte, facile non eſt, quod magis quadret, aduertere.

Ergo ut res, pro noſtra diſcutiatur imbecillitate: primum in tam eximio hebdomadarum arcano, ſecernen-
C dum quod eſt clarum, ab eo quod remanet dubium: & deinde, quod in dubio, magis conueniat: Demum quid de earum, ſentiendum ſit ueritate, ut præſenti fauet, ac cōſonat inſtituto. Imprimis euidens eſt hebdomadarū annos eſſe ſolares: cum annus pro ſolis curſu, in ſacris ſumatur literis, ſicut in præmiſsis demonſtratum eſt. Vnde Hebræi, licet nouilunia ſeruent, annum tamen ad progreſſum exigunt Solis: & annorum hebdomadæ, de quibus Leuitici uigeſimo quinto, non lunarium, ſed ſolarium annorum hebdomadæ, ſine controuerſia ſunt. Quare hac in parte, nec Africanus, nec Beda recipitur: ſed à Catholicorum pluribus, quilibet reprobatur. Secūdo euidens eſt, harum hebdomadarum ſingulas, annos ſe-

ptem duntaxat includere: tum ex interpretatione uocis, quæ ſeptennarium redditur, tum ex ſacræ ſcripturæ auctoritate, quæ paſsim, ea hoc in ſenſu, utitur uoce: & præſertim Leuitici, uigeſimo tertio, & ut tactum eſt, uigeſimo quinto. Ergo Hebræorum ſunt abiicienda figmenta, quibus, centenarias, quinquagenariasq; fingunt hebdomadas, ſine auctoritate ſcripturæ: aliam plane, non ob rem, quam ut tenebras offundant ueritati, ac Meſsiæ incarnationi. Tertio, compertum eſt, illas ab eo ſermonis exitu inchoandas, quo uoluit reædificari Ieruſalem, & protendendas, uſque ad CHRISTVM ducem: unde & Danielis nono, ſic legis, ad uerbum. Scito inquit Angelus uati, & animaduerte: ab exitu uerbi, ut re uertatur populus, & reædificetur Ieruſalem, uſque ad CHRISTVM ducem, uel ut legunt alii, coram factum, hebdomadas ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ: & paulo poſt, ſeptuageſimam addens, inquit, Illius in dimidio, ſacrificium defecturum & holocauſtum. Propter quod, aſſertio dimittenda eſt Rabbi Moyſis, & Nicolai de Lyra. Quarto, & perſpicuum eſſe poteſt, hebdomadas, non interrumpendas, ſeu interpolatim uerificandas: alias Gabriel, uatem dimiſiſſet incertum: nec prouocaſſet ad conſiderandum, attendendumq; quod ſibi non traderet. Si enim, inter has, & illas, medium intercideret tempus: quomodo ſciuiſſet, animaduertiſſetq; tempus, ad CHRSITVM uſque? Ergo Iudæorum, non ſunt auſcultanda deliria: qui hæc ſomniant, in prætextũ ſuæ perfidiæ.

Dubium eſt primo: quia etſi exploratum eſt, hebdomadarum exordium, ab eo ſermonis exitu accipiendum eſſe, quo ad reædificandam Ieruſalem, reuerti populo licuit: tamen non deſunt, qui rem eo quoq; interpretentur de exitu, qui fuit ad reſtaurandum templum, tempore Cyri, uel etiam Darii. Quandoquidem, niſi unà, cum templi reparatione, eſſet reædificata ciuitas: non fuiſſent Eſdræ quarto accuſati Iudæi, quod reædificarent eam. Propter quod, & Aſſuerus, qui alias appellatur Cambiſes,

A ſes, templi reparationem uetuit: præter id, quod non eſt abſurdum, quod aliis ædificantibus templum, nonnulli reædificarent Domos: & certum eſt, quod reædificando templum, cum potior foret ciuitatis pars, reædificari dici poterat ciuitas: quod forte ſatis eſt, ad uerba prophetæ. Dubium eſt ſecundo: quia licet hebdomadæ, in Meſsia, nactæ ſint finem, obſcurum tamen remanet: an id uerum ſit, eius in ortu, an in baptiſmo, an in ſacrificio crucis, an in reſurrectione à mortuis: quoniam non deſunt, qui ſint diuerſæ ſententiæ. Dubium eſt tertio: cur ſi non ſunt interpolatæ, ſunt in tres partes diſtinctæ.

B Verum ſiquis rē diſpiciat, & peraccurate diſcutiat: forte quòd non fugiet, quid magis conſentit. Et in primo quidem: haud obſcurum, quòd rite de uerbi interpretandum eſt exitu, qui Arthaxerſis tempore factus eſt: cum directe proclamatum ſit (Regem, Neemia urgente) pro ciuitatis reparatione, ſicut ſcriptura apertiſsime docet. Et licet ædificando templum, Iudæi ſint inſimulati, quòd ædificarent urbem: id tamen erat hyperbole ad illos calumniandum, & pium opus interdicendum. Et quanquam, non diffiteor, cum reparatione templi, nonnullas reædificatas caſas: id tamen factum, non eſt, ad reparandam urbem, ſed ad conſtituendas utcunque habi-

C tationes: ne qui conſtruebant tēplum, pernoctarent ſub dio. Fatebor, & templum, ciuitatis portionem inſignē: ſed hoc in loco, clarum eſt, templum è regione ciuitati poſitum, cum ſeorſum, de amborum reparatione, ſermo factus ſit publicus: & ſeptuaginta annorum ut patuit, interuallo diſtinctus: et illuſtria ſunt Angeli uerba, de reparatione, non templi, ſed ciuitatis: quemadmodum & prænotatum eſt. In ſecundo autem: conſonat prophetæ uaticinio, hebdomadas ſortiri finem, anno tertio & dimidio, poſt CHRISTI mortem: cum tradat in medio poſtremæ, interficiendum CHRISTVM, ac delendum quoduis Moſaicum ſacrificium, & holocauſtum. Et ut omnia magis conſentiant: præſtat, ut uaticinium, noſtra pro fa

cultate tractetur. D

Conſiderandum itaque, quòd cupiens, ardensq; uates, ſuum populum, ad Ieruſalem, ex captiuitate reuerti, & de iis, quæ illi eſſent euentura doceri: poſtquam ea ſuper re, non ſemel preces profuderat, nedum uoti factus eſt compos, ſed & arcanis pluribus locupletatus. Quare nuncio Gabriele, eſt certior factus, quot annis, res erant permanſuræ Iudaicæ, quodque illis abſolutis, noua longeq; ſæuior, maneret ciuitati deſtructio: quandoquidē, cum urbs, ſecundam tulerit obſidionem, nunquam diuinam conſequetur miſericordiam, ſed iacebit, in finem uſque, deſolata, deſtructaq;. Item: & de abolitione ritus Moſaici, & introductione cultus, paciq; Euangelici. E Ait ergo Angelus. *Daniel, modo ſum egreſſus*, nempe à facie Dei, *ut intelligere te faciam intelligentiam. In principio, deprecationum, egreſſum eſt uerbum*, à Deo, reuelandum tibi. *Ego autem ueni, ut indicarem tibi: quia uir deſideriorum tu es*, alii interpretantur, quia gratus tu. *Et intellige uerbum, & intellige uiſionem. Hebdomadæ ſeptuaginta, deciſæ ſunt, ſuper populum tuum, & ſuper ciuitatem ſanctam tuam:* alii, ſanctuarii tui: *Ad conſumendam præuaricationem, & finiendum peccatum, & expiandam iniquitatem: & ad adducendam iuſtitiam ſæculorum, & ad complendam uiſionem, & prophetiam; & ad ungendum ſanctum ſanctorum.* Hæc fuiſſe in aduentu CHRISTI completa: nemo, niſi proteruus, ibit inficias. F

Deciſæ nanq;, & Dei iudicio definitæ, determinatæq;, ſeptuaginta erant annorū hebdomadæ: nō ſolum, ſuper Iudæorum populū, quibus in Moſaicis permanerent umbris, ritibus, & ſacrificiis: deciſæ, & determinatæ, non ſolum ſuper urbem Ieruſalem, quæ dicta eſt ſancta, quia ob templum, cultui diuino aſcripta, & in myſterium ſupernæ ciuitatis inſtituta: de qua & Euangelica erat profectura lex, uerbumq; CHRISTI ſacroſanctum, iuxta ua-
Cap. 2. ticinium Eſaiæ: ſed quia deciſæ, determinatæq; erant, ſuper electorum cœtum, cuius Iſraelitici, nonnullam præferebant imaginem, & ſuper Ieruſalem cœleſtem, ſanctā inquam, ac prædilectam eccleſiam Dei: deciſæ ſcilicet,

&

A & determinatæ, ab eo, qui cuncta in numero, conſtituit, Sap. 11.
& menſura, ſtatuens ſuam unicuique opportunitatem, &
commodiſsimum tempus: deciſæ ſane, ac determinatæ,
ad præuaricationem conſumandam: tum qua, primus
præuaricatus eſt homo, & nos, quia eramus in eo, unà
cum illo (hæc licet in aliquibus, & non niſi, CHRISTI
gratia, conſumata eſt patrum: non tamen, omnibus erat
conſumanda electis, niſi illius conſumata, abſolutaq; o-
bedientia, qua patri, pro nobis obediuit, uſque ad mor- Philip. 2.
tem) tum qua, in dies, quin in horas, & momenta, præ-
uaricabamus, ſub lege: quandoquidem, etſi propter ui- Gal. 3.
tandas, poſita eſt, tranſgreſsiones, tamē, & propter præ
B ceptorum multitudinem, quibus iugum reddebatur gra-
ue, & propter ſtatum carnis, in quo infirmabatur, in no- Rom. 8.
bis, ſine CHRISTI gratia, iugum extiterat importabile,
ſicut & princeps Apoſtolorum docet: propter quod, nō Acto. 15.
ſolum, paſsim de tranſgreſsione conuincebat, ſed & con
demnabat, ut Apoſtolus refert. Hæc abſolutis hebdo- Gal. 3.
madarum annis, erat cōſumanda per CHRISTVM: quia
à lege, per illum, eramus transferendi ad gratiam. Qua
donati: nedum participes, conſortesq; euadimus, legis
adimpletæ per eum: ſed & potētes efficimur, ut illius ſpi
ritu, in dies expleatur, in nobis.

Et ad finiendū peccatū: per quod, intelligo pronitatē,
C ad malū, ſeu effrenitatē concupiſcentiæ, quatenus ex præ
uaricatione proficiſcitur, primi hominis, & priuatione
fouetur, originalis iuſtitiæ, & cōſumatur legis refricatio-
ne: qua fit inſolentior, & ad præcipitandum ſtimulatior.
Hæc Romanorū ſeptimo, peccatū nuncupatur à Paulo: &
in nō renatis, quia pars eſt, originalis delicti, & in baptiſ-
mo tinctis, quia peccati, relictus effectus: in illis, quia in
ſtatu, ſunt carnis, eſt ſupra modū ſceleſta, & ad fructificā-
dum ſpiritus interuitioni ſollicita: in iſtis, quia in ſtatu
ſunt gratiæ, magna eſt ex parte diminuta, adeo quòd, etſi
nonnihil, contra uoluntatem, ac ſpiritus uota, frequen-
ter effutiat, id tamen non damnat, aut animam necat.
Ergo electis, finiendum prænunciatur peccatum: non ſo
lum,

lum, quia in CHRISTI aduentu, illius attenuatæ ſunt ui D
res, ſed & poſita meta: dūmodo progrediantur in CHRISTO, ſpiritus obſequendo impulſibus, & carnis renunciando concupiſcentiis: quin & extinctioni condemnatum, quam ad plenū, in nouiſsimo ſortietur die: in quo,
1. Cor. 15. carnale ſurget ſpirituale, & corruptibile induet incorruptionem. Et expiandam iniquitatem: per quam accipio, quodcunque flagitium, & cuius uolueris generis crimen, admonente Dilecto, peccatū omne, & capitale præ
1. Ioan. 3. ſertim, iniquitatem eſſe: & omnem qui peccat, iniquitatem admittere. Hæc etſi quodam pacto, ſacrificiis expiabantur legis: uere tamen, ſimpliciter, & abſolute, nō niſi, ſacrificio expiantur CHRISTI: qui & ob id, appel- E
latus eſt agnus, non quilibet, ſed qui peccata expiat mun
1. Thi. 1. di. Et Apoſtolus: CHRISTVS, hunc uenit in mundum:
Eſa. 53. ſaluos facere peccatores. Et propheta. Traditus eſt propter peccata noſtra: & attritus, propter ſcelera noſtra. Et ad iuſtitiam adducendam ſempiternam: quia CHRISTVS eſt, iuſtitia noſtra, qua Deo maxime, iuſti ſumus: & quantum ex ea eſt, non temporanea, ſed ſempiterna eſt: de qua, tum Romanis, tum Epheſiis, ampliter diximus. Et uiſionem complendam, ac prophetiam: lex e-
Matt. 11. nim, & prophetæ, uſque ad Ioannem: & ex ore Petri, omnes prophetæ, à Samuele, & deinceps, qui locuti ſunt,
Acto. 3. & 10. dies annunciauerunt iſtos. Et rurſum. Huic omnes pro- F
phetæ teſtimonium perhibent: per nomen eius, peccatorum remiſsionem accipere. Et ungendum ſanctum, ſanctorum: & notum eſt, CHRISTVM: non modo à patre
Acto. 10. unctum ſpiritu ſancto, & uirtute: & illud: Spiritus Do-
Luc. 4. mini, ſuper me, eò quòd unxerit me: & ad euangelizandum pauperibus miſit me: ſed & tanta copia delibutum,
Pſal. 132. ut non ſecus, ac in Aarone, dimanarit unctio, in oram uſque ueſtimenti: ut qui non ſolum eſt unctus, ut ſanctus, ſed ut foret ſanctorum ſanctus: hoc eſt, ut in eo, & per
Ioan. 1. eum, ungantur omnes ſancti, & de illius plenitudine ſanctificentur uniuerſi. Pergit et ait.

Et ſcies, & intelliges: ab exitu ſermonis, ad faciendum reuerti, ad

A *ad reædificandum Ieruſalem, ad* CHRISTVM *uſque ducem*, uel principem, uel coram factum, *hebdomadas ſeptem & hebdomadæ, ſexaginta duæ: Redibit*, uel ut alii, habitabitur, *& ædificabitur platea, & murus: & in anguſtia temporum*.

Ex iis, tum initium, tum hebdomadarum edocemur terminum: Illud regiũ, publicumq; fuiſſe edictum, quo Neemiæ eiusq; populo, permiſſum eſt, urbem reconſtruere: hunc uero, CHRISTVM eſſe, non conceptum, natum, uel peremptum, ſed ductorem, ac principem conſtitutum. Hebdomadarum inquam, ſexaginta nouem: quod indubie, in illius extitit baptiſmo, in quo, à patre præfectus eſt nobis, ut audiatur, ac in omnibus ei obtemperetur.

B Cui nec diſſonat: coram factum: quia eo pro tempore, nedum cœpit à Ioanne monſtrari, ſed et à ſemet prodi, tum opere, tum prædicatione. Ergo quadringenti, et octoginta tres anni, ab edicto hoc, intercidunt regio, ad CHRISTVM uſque, ut dictum eſt manifeſtatum, principemq; à patre conſtitutum: quod anno extitit, illius fere trigeſimo, non à natiuitate, ſed à cõceptione, ſicut et in præcedentibus dictum eſt. Redibit populus gaudens, et muneribus fotus: Et habitabitur Ieruſalẽ ab eo: quippe qui non redibit, ad horam, non ut aduena, ſed ut ciuis, ad degendum in illa: Redibit, et ad ædificandum, tũ mœnia, ad ciuitatis robur, tum plateam, ad politica, ac nego

C cia publica: Sed in anguſtia temporum. Nã legitur Neemiæ quarto, in ædificando, tam crebro infeſtatos, ab hoſtibus: ut altera manu, opus eſſet ædificare, et reliqua, gladium in defenſionem habere. Nec modo, in ædificando, ſed et in habitando, ſunt uehementer afflicti: idq; nõ ſolum, ſub Perſarum monarchis, ut hiſtoria teſtatur Heſter, ſed et ſub Aegypti, ac Græcorum principibus: ut docent Maccabeorum libri. Sequitur.

Et poſt hebdomadas, ſexaginta & duas, occidetur, uel ut alii, excidetur, CHRISTVS: *& non ei*, alii interpretantur, et non erit, uel non habebit. *Et ciuitatem, & ſanctuarium, diſſipabit populus, ducis uenturi*, uel ut alii, princeps ueniens. *Et finis eius, in impetu*, alii, in raptu, alii, in inundatione.

Et

Et uſque ad finem belli, deſolationes præciſæ. Prænunciatur, iis D
in uerbis, et CHRISTI mors, & illa Ieruſalem deuaſtatio, quæ facta eſt, per Veſpaſianum, & Titum: Exprimiturq; utriuſque tempus, poſt hebdomadas, ſexaginta nouem. Non quia, ſimul contigerint (nam illa in hebdomada, ut dicetur, facta eſt ſeptuageſima: & hæc poſt illam, annis quadraginta.) Dicit de morte, quòd peracta, non ei: quod duobus interpretor modis. Altero, ut in-
Luc. 24. telligatur, quòd mors, illi non obfuit: cum illum oportuerit pati, & ſic recipi in gloriam ſuam: etſi exaltatus
Ioan. 12. fuero, omnia traham, ad me. Nec obſtat, ſiquis non legat mortem, ſed exciſionem: quandoqnidem CHRISTI E
mors, illius reputabatur exciſio: immo & eradicatio?
Ierem. 11. Mittamus lignū, in panem eius, & eradicemus illum, de terra uiuentium. Non inquam obſtat: quoniam ex morte, nihil ab eo, eſt exciſum, cum omnia ſint ab illo reſumpta; ſed ille potius eſt, è ficu ſterili, nihilq; habenti præ-
Matt. 21. ter folia, ſeparatus: cum optimo iure, ſit à ſynagoga diuiſus. Altero, ut intelligatur, quòd propter Iudæorum ſcelus, quod perpetratum eſt, in CHRISTI morte, ille populus, non ei ultra agglutinandus ſit: niſi gentium in-
Rom. 11. trata, abſolutaq; plenitudine, ut aliquando Apoſtolus dixit. Sequitur, de ciuitatis excidio: de quo & dominus. Et de templo: lapis non relinquetur ſuper lapidem: & de F
Luc. 21. urbe, quòd ab exercitu circumdabitur Barbarorum, & proſternetur, cum omnibus, quæ in ea ſunt. Quod finē dicit, in impetu: innuit quòd urbe capta, mox eſt ſubuerſa: quòd in raptu, quòd omnia erant exponenda prædæ: quòd in inundatione, quòd ſingula erant fœdanda, omnia prophananda. Et uſque ad finem belli, deuaſtationes præciſæ. Si per deuaſtationes ciuitatis, ruina, euerſioq; intelligitur, Ieruſalem terrenæ materialiſq;: prænunciatur, ab eo belli exterminio, nunquam redimendam fore: quandoquidem, ſicut finem accipiunt res Iudaicæ, ita & reparatio templi, & aliarum urbis partium: quæ certum præſeferebant myſterium, in eruditionem filiorum Iſrael. Ergo, præſenti non repugnat loco, ſiquo pacto: ubi

A ubi myſterioſa fundabatur ciuitas, nouæ cōſtruantur domus, cingantur mœnibus, et habitetur uelut à dominis, ab alienigenis, ac diuerſarum nationum populis. Si uero, uaſtatio, deſtructioue, intelligitur ſynagogæ, quæ myſtica ciuitas dicitur: haud dubium, quod ſicut ex Romanorum bello, eſt diſsipata, extinctaq;: ita & ad finem uſque perſeuerabit uniuerſi. Non quod non poſsit, illius pertenue reperiri ueſtigium: ſed quia legalibus erit deſtituta ritibus, ſacrificiis, & potioribus obſeruantiis: ſine quibus, res inaniſsima eſt. Sed quod ſupereſt, expendendum eſt uaticinii.

Confirmabit pactum, uel teſtamentum, *multis, hebdomada*
B *una: & dimidia hebdomada, ceſſare faciet, hoſtiam, & oblationē. Et ſuper alam, deſolationis abominationis: et uſque ad conſumationem, & exterminationem, ſtillabit ſuper pereuntem.* Poſtrema tractatur hebdomada: & incipit, annū circiter, CHRISTI à conceptione, trigeſimum: quia eo in tempore, quo orſus eſt prædicare, ac paſsim miracula edere: in quo annorum extitit quaſi triginta, non (ut diximus) à natiuitate, ſed ab incarnatione: in qua, mox fuit homo perfectus, & ſtatim fœmina circumdedit uirum: definit autem in calce, trigeſimi ſexti, à natiuitate, & trigeſimi ſeptimi, à conceptione. Hac in hebdomada, præcipuum CHRISTI, & diſcipulorum ſtudium, fuit confirmare pa- Ierem. 31.
C ctum, ac ſolidum reddere teſtamentum: quod non ſemel inierat, ſtatueratq; cum patribus. Nec modo confirmare, ſtabilireq;: ſed exequi, & adimplere. Pactum inquā, ac teſtamentum, non quo terra legatur Chanaam, ſed terra, cuius umbram tenuit, Chanaam: terra uiuentium, regnumq; cœleſte: cuius in præſenti, fide per Charitatem operante, potimur primitiis, & in futuro, uiſione ſecum fruitionem habente, perfruemur copiis. Hoc de pacto, teſtamentoq;, ſcriptum eſt, Ieremiæ trigeſimo primo: & Eſaiæ trigeſimo quinto. Illud CHRISTVS per ſeſe, confirmauit, tum uerbo, tū opere: at non omnibus, ſed multis, quoniam Iudæis, & non Gentibus: idq; propter patres. Dico inquit Paulus, CHRISTVM miniſtrum exti- Rom. 15.

tiſſe circumciſis: ad confirmandas promiſsiones patrū. D
Matt. 15. Vnde & faſſus eſt, ſe non miſſum, niſi ad oues, ex Iſrael perditas: quibus, & prædicauit, & quantum ex eo fuit, cœlorum regnum impartiuit: per fidem, & ſpiritus ſancti, gratiam. Itidem fecerunt Apoſtoli: non ſolum, dum cum eis ageret, ante mortem (ut quibus iuſſum erat, ne
Matt. 10. digrederentur ad Gentes) ſed & poſtquam reſurrexit à mortuis, triennio, cum dimidio, quod ad complendam exigebatur hebdomadam: cum eo pro tempore, frequenter fuerint in Ieruſalem, & peragrarent non raro, nedum loca uicina, ſuburbiaq́;, ſed & Sammariæ ciuitates: euan
a 2. ad 10. caput. gelizantes, & cœlorum regnum inculcantes, ut patet ex actis. Quo & in negocio, etſi omnes erant aſsidui, maxime tamen Petrus: ut cui peculiariter credita eſt, cir- E
Gal. 1. cunciſio: ſicut & Paulo, eſt commiſſum præputium.

Quòd hebdomadæ huius dimidio, defecerit ſacrificiū, & oblatio, ex eo eſt conſtans: quòd poſtquā, teſtamento pactoué firmando, tres incubuit annos, & aliquot mēſes (nempe à calce trigeſimi, ut diximus, à conceptione, cū circa dimidium cœperit Februarii, quia poſt dies quadraginta à baptiſmo, & conceptus fuerit, quinta & uigeſima Martii: uſque ad trigeſimum tertium, nedum abſolutum, ſed per dies decē, ultra protenſum, eo quòd Aprilis quinta, iuxta uerum calculum, eſt crucifixus: quin & duos per menſes, forte protractum, cum confirmationis tempus, F poſsit uſque ad Aſcenſionem extendi, quandoquidē eòuſque per ſeſe, promouere, non deſtiterit, ſicut ſcriptum eſt, regnum Dei) CHRISTVS immolatus eſt. Quo ſane pereximio ſacrificio, ac auguſtiſsimo holocauſto, finem non iniuria, omnia accepere ſacrificia, & conſumatæ
Cap 9. & 10. ſunt ſingulæ oblationes: ut Hebræis, ampliter Apoſtolus ſcribit. Nec opus eſt, hoc loci, dimidium adeo reſecare ad uiuum, ut hebdomadæ huius partes, hinc inde, penitus ſint æquales: cum nec tam ſcrupuloſe, medium, ſiue dimidium, ſumant ſcripturæ: quibus partem ſonat, inter extrema, dummodo parum non diſtet, ab utroque.
Sap. 18. Sic ut eo in loco. Dum mediū ſilentium, tenerent omnia, noxq́;

A noxq́; in ſuo curſu, medium iter haberet: omnipotens ſermo tuus, à regalibus ſedibus uenit. Et illud. In medio annorum, notum facies. Et rurſum. Operatus eſt ſalutem, in medio terræ. Ergo ſat, in propoſito, ſi pro dimidio, quartus intelligatur annus: in quo, cum occiſus, ſit CHRISTVS, uere, & ſcripturarum more, in media hebdomada crucifixus eſt. Quod ſubdit (deſolationes, abominationes, ſuper alam) ad deuaſtationem pertinet ciuitatis: in quo, & ſignum affert, & finem deuaſtationis exprimit. Signum deſolationis, uult abominationes fore: quæ ſuper alam, hoc eſt, pinnam, æminentiorem ſcilicet templi partem, conſtituendæ fuerãt: quas B dicunt inſignia fuiſſe Cæſarea, quæ in templo, Pilatus iuſſit erigi, & forſitan uenerari: quod maxima abominatio eſt. Finem exprimit, dum deſolationem ciuitatis (eo ſenſu, quo ſupra) comitari docet, Dei ultionem, tam diram acremq́;, quòd ad finem uſque, duratura ſit ſæculi: etſi non inundando, quia miſericordiæ eſt domini, ſi ut Sodoma, non ſunt abſorti, minimo in momento, diſtillando tamen, etſi non ſuper omnes, quoniam erit tempus, quo reliquiæ conuertentur ex Iſrael, nempe qui illius imitabuntur fidem, & tradent CHRISTO ſeſe: ſuper tamen pereuntem, perditumq́; populum, ex Iſrael non profe-ctum, niſi ſecundum carnem, corde & labiis incircum- C ciſum: qui & ſemper reſtitit ſpiritui ſancto, & execratus eſt Euangelium CHRISTI.

Abac. 3. Pſal. 73. Eſa. 1. Acto. 7.

Supereſt, ut & Tertiæ, ſatisfiat difficultati: Cur inquã hebdomadæ, in tres diſtinctæ ſint partes: quod niſi ſacramento, credendum eſt, non contingere. Ergo dicendũ, ideo fuiſſe diſtinctas: quia in earum partibus, nonnulla debuere contingere, quæ digna eſſent animaduerti. Et quidem, in prima, quæ ſeptem habet, & annos complectitur quadraginta nouem: opus abſoluendum fuerat ciuitatis, & forte, non paruo negocio. Opus inquam, abſoluendum fuerat ciuitatis: quoniam etſi, Neemiæ legitur ſexto, duodecim reædificatam annis: id uerum eſt, mœnium ratione, quæ ſunt tot annis reſtituta: & non to

tius ciuitatis, partiumuè illius reſpectu. Nam cum fo- D
ret, undique deſolata, diuturniori eguit reparatione: cũ
ob id, multa opus fuerit prouidere, quæ nec, niſi magna
cum difficultate, impendioq; potuerunt illò deferri, præ-
ſertim, cum nec raro infeſtarentur ab hoſtibus. Adde:
præfatos nouem & quadraginta annos, in decimo, finem
accipere Aſſueri, ſiue quod idem eſt, Arthaxerſis, qui &
Mnemon, appellatus eſt, ut conſtat ex Euſebio, aliisq́ue
nonnullis: cui & nupſit Heſter, ut multorum perſpicua
ſententia eſt. Et conſtat, quòd eo in tempore, ſunt pe-
riclitati Iudæi, & expoſiti, miſerando diſcrimini: de qua
re tamen, non ſum perſuaſus, etſi in præmiſsis uidear aſ-
ſentire: idq́; nedum propter Mardocheum, qui iuxta præ E
miſſa, tanto conficeretur ſenio, quòd longe communẽ
hominum ſuperaret ætatem: ſed quia eo pro tempore,
Ieroſolima, non uideretur reparata, cum Iudæi uagaren
tur diſperſi, abſque laribus, & ciuitate, ut ſecundo ter-
tioq́; ſumitur eiuſinet libri. Secunda pars: quæ duas &
ſexaginta habet hebdomadas, & per hoc, annos quadrin
gentos quatuor, & triginta: tempus congerit, ab urbe
reparata, ad CHRISTI baptiſmum: non modo, ea de ra
tione diſtinctum, ſed ob uaria, grauiaq́; accidentia, quæ
contigerunt in eo: & præſertim ſub Græcorum, ac Aegy
ptiorum regibus: ut uidere licet, in Maccabeorũ libris.
Tertia pars; cur diſtincta ſit, non eſt cur moremur: cum F
neminem poſsit fugere: qui teneat uel ſupradicta.

Denique: ut omnis hebdomadarum eruatur ſcrupu-
lus: reſtat quadringentos, nonagintaq́; annos, quos ſe-
ptuaginta complectuntur hebdomadæ: inter Arthaxer-
ſis uigeſimum, & triennium cum dimidio, poſt CHRI-
STI paſsionem: ut iuxta, quamlibet trium, quas diximus
ſubſtineri poſſe, opinionum, oſtendamus intercede
re. Si placet, Arthaxerſem, eſſe Darium, eumq́; Hyſta-
ſpis filium: res tali componetur pacto. Sit cum Mega-
ſtene, Perſicæ monarchiæ periodus: annorum unius, cen
tum, & nonaginta. Sint cum Euſebio, à deleta, per Ale
xandrum, Perſarum monarchia, in quo, & inchoata eſt
Macc-

A Macedonica, ad primum Iudæ Maccabei,ſeu quod idem eſt, ad ſecundum Antiochi Cupatoris: centum, ſexaginta, & quinque. Sint & cum Philone, à Iuda Maccabeo, ad conceptionem CHRISTI, uel unum, ac trigeſimum Herodis: centum & ſexaginta. Sint, & à conceptione, ad hebdomadarum terminum: ſeptem, ut dictum eſt, & triginta. Ergo omnibus collectis, anni ſurgent, quingenti, quinquaginta, & tres: & per hoc, ſi iuxta Megaſtenem, tres & ſexaginta, ex illa ſubtraxeris (cum tot, apud illum, interciderint: inter primum Cyri, & uigeſimum Arthaxerſis: de quo ſermo, & Darium uocat Longimanum) quadringenti remanent, ac nonaginta præci
B ſe. Si probas Arthaxerſem eſſe, qui Xerſes, filius Darii: idem habes, ſed alio methodo. Sint anni Perſicæ monarchiæ, non centum, unus, & nonaginta, cum Megaſtene: ſed ducenti, triginta, & tres, cum Euſebio. Sint cum Lucido, communiq; ſententia, à Perſica monarchia deſtructa, ad mortem Alexandri Magni: anni ſeptem. Sint & à morte Alexandri, ut primo legitur Maccabeorũ quarto, ad emundatum templum, erectumq; holocauſtorum altare, opera Iudæ: centum quadraginta octoq;. Sint & cum Philone, ab emundato templo, erectoq; altari, uſque ad conceptionem CHRISTI: centum, ac ſexaginta, & ab hac, uſque hebdomadarum terminũ: ſeptem et tri-
C ginta. Igitur ſi omnes fuerint congregati, ſurget numerus, quingentorum octoginta & quinque: ex quo ſi quinque exceperis ac nonaginta, qui à primo Cyri, ad uigeſimum incidunt Xerſis: reſtant quoque, quadringenti, ac nonaginta præciſe. Si ſubſcribis, Arthaxerſem, Xerſis eſſe filium, ſicut et maxime, ſubſcribendum uidetur: idẽ colliges, et conſtantius. Ergo, ſint cum Euſebio, monarchiæ Perſicæ, ducenti, tres & triginta: Sint et cum eodem, à Perſide debellata, ad emundationem templi, centum, quatuor, ac ſexaginta: Sint et cum comet, ab emundato templo, ad conceptum CHRISTVM centum, ſeptuaginta, et duo: quibus adde, triginta et ſeptem, ad poſtremum hebdomadarum terminum: et tempus conficies,

ficies, ſexcentorum et ſex: Ergo ſi centum,ac ſexdecim, D
detrahantur, qui à primo Cyri, ad uigeſimum huius deuoluti ſunt Arthaxerſis: palam quòd non remanent, nec minus, nec ultra, quã quadringenti ac nonaginta. Ergo iuxta, quamlibet opinionem: à uigeſimo Arthaxerſis, ad conceptionem CHRISTI: curruntanni quadringenti ac quinquaginta tres: quod deſiderabatur euinci.

Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis: in ſexta ſit Euangelizatum ætate.

CVM hæc ætas, ſit ætas matura, perfectæq;
ætati, quàm proxima: nemo reclamabit, e- E
ius conciones, typosque præclariſsimos eſſe: et CHRISTI ſacramenta, et uberrime, et magna detegere, cum claritate. Et conciones quidem, tot ſunt, quot prophetarum oracula: cũ et ea, potiſsimum nedum fulſerint tempeſtate, ſed et quàm illuſtre, quæ proxime inſtabant: præconizauerint ſacramenta, tum gratiæ, tum euangelicæ legis. Ergo ſiquis, eorum fuerit perſcrutatus uaticinia: nõ modo philoſophiæ CHIRSTI, potietur præludiis: ſed primitiis, arrabonibusq;. Et quanquã ſit feraciſsimus ager: quanquam omniquaque exuberet meſsis: paucis tamen, ut locum attinet, collectis ſpicis: nonnulla attingendo tranſi F
bimus. Et quoniam, quod explicat Euangelium, quodq; attingunt Apoſtoli, indubie myſteria continent CHRISTI: ſat erit, ea, uel ex parte, colligere, et cum illis, concionibus finem imponere. Primum audiendus Ieremias eſt: qui annis undecim, eſt uaticinatus, dum populus teneretur captiuus. Hic trigeſimo primo capite, quod undiq; CHRISTI ſcatet arcanis, duo inter multa, potiſ-
Matt. 2. ſimum promit. Alterum affert Euangeliſta: reliquum,
Heb. 8. & non ſemel Apoſtolus. In primo, ſub Rachelis typo, filios deplorantis, nec conſolationem admittendis, eò quod ſunt occiſi, nec dum, Dei iuſtitia uindicati, eccleſiam introducit, dicitq;. Vox audita eſt, in excelſis, ut

quæ,

A quæ, ad thronum uſque, inſonuit patris: Vox dico Rachelis, Ouis, unice à CHRISTO dilectæ, & ut repararetur, tempore multo quæſitæ, tandem repertæ, & humeris geſtatæ: plorantis, gementiſq; gemitibus inenarrabilibus, nempe à ſpiritu ſancto concitatis, qui eſt in ea, ob ſanguinem filiorum, martirum ſcilicet, & quouis interfectorum pacto, pro CHRISTO: ut è tyrannorum uindicentur rabie, qui non ſecus, ac lupi, immaneſq; leones, in eos ſæuierunt, ut agnos: etſi euangeliſtæ creditur peculiariter, de innocentum nece: qui Herode ſæuiente, ſunt occiſi. Cui & dictum eſt, ab eo qui non fallit, ut uox deſinat à ploratu, & oculi temperentur, à fletu: & quod B ut Dilectus, ſupplet in Apocalipſi, tempus expectent modicum, quo numerus fratrum, expleatur eorum. Cap. 6.

In ſecundo, aduentũ CHRISTI, & gratiam, eouſq; detegit Euãgelii: ut uix deſideretur apertius. Ecce dies uenient, dicit dominus: & feriam domui Iſrael, & domui Iuda, non quidem carneæ, ſed repromiſſæ: non ſynagogæ, in ligneo tabernaculo adumbratæ, quod tranſit, ſed eccleſiæ, in templo uiuis confecto lapidibus, domoq;, quam Deus ſupra petram fixit, ſtatuitq; nunquam dimouendam, deſcriptæ, fœdus nouum: quandoquidem teſtamentum diſponam, cum illis, non in rebus, uitæ præſentis, quæ ueteraſcunt, ſed futuræ, quæ nunquum non C ſunt nouæ, nunquam non uirides, ualidæq;: non in donis temporalibus, quæ tranſeunt, ſed æternis, quæ nunquam deſinunt: quoniam diſponam, cum eis, regnum, quod diſpoſuit mihi pater: non Chanaam, ſed cœleſte, non hoc de mundo profectum, ſed à mundi conditore donatum. Feriam inquam, non in ſanguine animalium, ſed in ſanguine meo, qui in remiſsionem, fundendus eſt peccatorum, & præmium, æternæ uitæ: ut eo nedum firmetur, ſed nec quouis, ualeat reuocari pacto, nam & teſtamentum, in morte firmatur teſtatoris: & eo robore, ut nemini liceat, aliquid ſuperordinare, fœdus nonum: non ſecundum pactum, quod pepigi, ueſtris cum patribus, quando illos, de Aegypto eduxi: nempe quod po-

Matt. 7. & 16. Luc. 22. Ioan. 18. Hebr. 9. Gal. 4.

potuit irritari: idq́; non mirum, cum eſſet populus duræ D
ceruicis, ac legi meæ rebellis, nec non perfidus, in pol licitationibus. In ſumma. Erat populus carneus, & per hoc, carnee, & (ut ſequitur) inconſtanter, diuinas recipiens pactiones: ſcribebantur enim, in externis, & non in intimis: in corpore, & non in ſpiritu. Et hoc erit pactum, quod feriam: Poſt dies illos (à me tam crebro euangelizatos) quando ſcilicet, CHRISTVS aduenerit,
Ierem.21 fœminaq́; circumdederit uirum: dabo legem meam, ſan ctum infundendo ſpiritum, gratiam & chariſmata eius, in eorum uiſceribus, & in cordibus ſcribam illam, digito ſpiritus paracleti: eroq́; illis in Deum, & ipſi, mihi e- E
runt in populum: non ad tempus, ſed ſemper. Notus quoque, eo ero in tempore, nedum in Iudæa, ut olim, ſed
Ioan. 6. paſsim, & quo uolueris loco: quoniam omnes edocti erant, à Deo: & eo quidem uſque, ut ultra, non egeat uir docere fratrem, uel inſtruere proximum, quoniam cognoſcent me omnes, à minimo, uſque ad maximum, ait dominus: quia eorum propitiabor iniquitati, & peccati ſui, non recordabor amplius.

Poſſem, eodem ex capite (ſi fas ſit ab inſtituto diſcede re) non nihil, de eccleſiæ addere latitudine: quam CHRISTI operatum eſt beneficium: ſed, ne uagemur, breui per. transeo. Ecce ait, dies uenient: & ciuitas (eccleſia ſci- F
Apoc.21. licet quam Dilectus uidit, deſcendentem de cœlo: ut
Ioan. 8. quæ non oritur, de deorſum, ſed ut CHRISTVS inquit, de ſurſum. ut & quærat, quæ ſunt ſurſum, non quæ ſuper
Col.3. terram: ut Apoſtolus docet) ædificabitur domino: & ſi non parum ab Apoſtolis & prophetis, aliiſq́; miniſtris,
1.Co.1. rigantibus uerbo Dei, & plantantibus operibus ſanctis: maxime tamen, à CHRISTO, tum quia præcipuus eſt ar
Matt. 16. chitectus (ſuper hanc petram, ædificabo eccleſiam meã) tum quia etſi ſuperædificent multi, aurum, argentum, lapides præcioſos, notum eſt tamen, quod neque qui
1.Cor.3. & 1. plantant, neque qui rigant, aliquid. ſunt, ſed qui in cre mentum dat Deus. Aedificabitur inquam, à turre Hananehel, quæ Dei interpretatur donum, uel gratia (ſiquidem

A dem non noſtris ex meritis factum eſt, ut in eccleſiam aſciſceremur CHRISTI: & per hoc, in illius ſpõſam, & corpus: quin ut unum euaderemus quodam pacto cum eo (nam erunt duo, in carnem unam) ſed ex bona, Dei erga Gen. 2. nos, uoluntate, & dono, & gratia CHRISTI, prout Epheſiis, ampliter diximus) progredieturq; eiuſmet opera, & fauore: gratia & beneficio, ad portam uſque anguli: hoc eſt, uſquequo, ille, qui porta eſt, per quam, ingreſſus paratur ad ouile, porta ſit anguli, aditum præ Ioan. 10. ſtans utrique populo: immo in ſe utrunque connectens, uniensq;, uelut duos muros, lapis angularis, ſicut oraculum, olim docuit. Præter id, quod eccleſia CHRISTI Eſa. 28.
B ortum habet ab eo: cum à capite pendeant reliqua membra, & à fundamentali lapide reliquum ſubſtentetur ædificii. Qui & recte figuratur in turri, non ſolum quia nomen in illo eſt domini, quod turris eſt fortiſsima (ſiqui- Prou. 18. dem in illo nedum integra inuenitur diuinitas, ſed & adeò copulata, tantoq; fœdere iuncta, ut in illo habitet, non modo ex parte animæ, ſed & corporis: nam in illo habitat corporaliter, ut Apoſtolus ſcripſit) ſed quia in Col. 2. illo omnis eſt uirtus, robur, & poteſtas, ut non ſolum, ſit fortis & potens in prœlio, ſed inexpugnabilis, quouis ualidiſsimo apparatu (nam & uenit princeps mundi, Ioan. 14. & illum aduerſus, non ualuit quicquam) quin & glorio
C ſe triumphat de omnibus: propter quod, & ea in turri, pendent (ut alibi ſcriptum eſt) mille clipei, & arma uiro Can. 4. rum fortium. Adde, quod tutum eſt refugium, & conſtãtiſsima ad ſe accedentium domus: in qua proteguntur nedum ſub alis, ſuæ prouidentiæ, ut gallinarum pulli, Matt. 23. ſed & ſub palpebris, ſuæ circumſpectionis, ut proteguntur oculi. Et turris, doni, uel gratiæ: quia non ſolum, Zach. 2. plenus eſt ſapientia, & intellectu, aliiſq; ſpiritus ſancti Eſa. 11. chariſmatibus, quem non habuit ad menſuram: non ſolum, plenus gratia, & dilectione, ut decebat unigeni- Ioan. 1. tum Dei, in quem, omnes ſuarum tranſtulit, diuitiarum copias: ſed ita illis exundans, ut eius ex affluentiis, accipiant, ubertimq; hauriant omnes. Eccleſia inquam, or-

tum habet ab eo, & ad portam uſque, protenditur angu- D
li: quia extendi habet, ad nouiſsimum uſque diem: ſiqui
dem non deficiet, generatio hæc, fidelium ſcilicet, donec
Matt. 24. omnia fiant. Et pulcre, mundi finis, porta dicta eſt an-
guli, propter ultimum poſtremumq; iudiciũ: quod quia
patens, typo denotatur portæ (non confundetur, cum lo
Pſal. 126. quetur inimicis ſuis, in porta: & in portis, Dei ordina-
tione, ſolebant ferri iudicia) & quia diſtrictum, ſeuerũq;,
methaphora exprimitur anguli: qui inter omnes, figura
anguſtiſsima eſt. Et exibit (ut ſubditur) eccleſiæ ciuitas,
menſuræ normam: quam ſane nacta fuerat, ante permiſ-
ſum, patratumq; peccatum: quandoquidem, ut in præce
dentibus declaratum eſt, CHRISTI opera, ac beneficio, E
ſacratiſsimus electorum numerus, certo pacto, amplior
redditus eſt, multis eidem adiectis, ex mõſtris ſpuriiſq;,
in mundum, peccati occaſione inuectis, & in Barbaris for
ſan & Scythis, quin & in Vernaculis, & Proſellitis, ut di-
cebatur, umbratis: quod innuit, ni fallor, menſuræ pro-
tractio, ſuper Gareb, quod interpretatur, ſcabies, & cir
cuitio Goatha, quod ſonat, mugitum: quandoquidem
ex peccato, ſic profecti, ſunt ſuapte natura ſcabioſi, hoc
Ioan. 8. eſt, contagioſo morbo infecti: nam ſunt filii ſathanæ, &
1. Thi. 1. natura, illius addicti ſunt uoluntati, ſtudentes adimple-
re, quæ ſuggerit mala, & fomentum præſtare zizaniis,
Matt. 13. quas bono ſuperiacit ſemini: ſunt & pleni mugitibus, F
murmurationibus ſcilicet, & quærelis: & potiſsimum,
Dei aduerſus bonitatem, prouidentiam, prædeſtinatio-
nem, æquitatem: & præſertim, quòd ſuis licet pro deme
ritis, uaſa illos effecerit iræ, ac contumeliæ, ut Apo-
Rom. 9. ſtolus dicit.

Secundo, auſcultandus eſt Zacharias, qui licet, tanta
copia ſit uaticinatus de CHRISTO, ut illius paſsim exun
det arcanis: ſatis tamen erit, ſi proferat in præſentia, quæ
Cap. 21. Mattheus, ex nono affert ſuorum oraculorum capite.
Exulta, inquit, ſatis filia Syon, & iubila filia Ieruſalem.
Eccleſiam alloquitur CHRISTI, & potiſsimum in electis
incluſam: quæ tum ex Syon, tum ex Ieruſalem, eſt orta,
non

A non modo quia ex prophetis eſt profecta, & Apoſtolis, Dei gloriam ſpeculantibus, & pacem, quæ omnem exuperat ſenſum, non tam uidẽtibus, quàm euangelizantibus: ſed & quia cœleſtes, Syon & Ieruſalem, ut matrem agnoſcit, colitq́; ut meminit aliquando Paulus. Hanc decet exultare, ſed in Deo, ſicut ſcriptum eſt: Exultate iuſti, in Domino: & iubilate in Pſalmis, ut legitur, & in confeſſione. Quia ecce: etſi præter ſpem, carnisq́; iudicium, uere tamen, res eſt in proximo, in ianuis: quandoquidem, etſi à ſecundo Darii, quando forſan, ea eſt uaticinatus propheta, ad aduentum CHRISTI, & myſterium præſertim, cuius memoriam agit, anni quingenti, circiterque B ſexaginta, decurrerint: quia tamen prophetis, qui lumine perfunduntur diuino, nihil eſt, non præſens, cum & futura ſpeculentur ut præſentia: certumq́; ſit, quòd ſicut apud Deum, ita & apud eius uates, qui & illius loquuntur nomine, mille anni, ut heſterna ſunt dies, quæ tranſiit, ut Moſes & Petrus atteſtati ſunt: non temere tempus perbreue iudicatum eſt. Rex: etſi omnium, ut cuius in ditione, cuncta ſunt poſita, & hæres uniuerſorum eſt inſtitutus, & agit ſingula, omniaq́;: ſuæ poteſtatis uerbo: eſt tamen eccleſiæ rex peculiaris, ut quam inſigniter agit, moderaturq́; præ reliquis, & potiſsimũ in iuſtitia, pace, & ſpiritus ſancti gaudio, ut Apoſtolus docet. Venit: non C cœlum relinquens, cum nunquam fuerit, non beatus: ſed quia carnem aſſumpſit, quæ cum morti foret obnoxia, non mirum, ſi illum, deorſum attraxit. Venit hunc in mũdum, quoniam, etſi in ipſo erat, nedum ut opifex, ſed ut ſeruans, & agens (nam omnia, per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo, factum eſt nihil, quod factum eſt: quoniam in ipſo, omnia conſtant: & niſi illius manus, creata ſeruaret, omnia ſoluerentur, in nihilum) non tamen in illo erat, ut caro, non ut uniuerſi pars, non ut primogenitus creaturæ. Ergo illum ueniſſe: eſt ſe noſtræ infirmitati accommodaſſe, naturam morti obnoxiam induiſſe, mundum locupletaſſe, & creaturarum ſe frugi expoſuiſſe. Venit tibi. Licet ex CHRISTI aduentu, illuſtrata, ac fota ſint

Philip. 4. Gal. 4. Pſal. 32. & 146. Pſal. 89. 2. ca. 3. Heſter. 13. Heb. 1. Rom. 14. Ioan. 1. Col. 1.

omnia: Homines tamen maxime, & inter hos, eccleſia D
potiſsimum ſacroſancta: quod & uates, eo uerbo docet.
Siquidem illi uenit, nedum illuſtrandæ, fouendæque: ſed
redimendæ, iuſtificandæ deſponſandæ, ad cœlum ſubue-
hendæ, & una ſecum, ad Dei dexteram collocandæ. Ve-
nit, non minitans, non ſagittas, ardentibus acuens, non
gladium, non haſtam uibrans torquensq́;: ſed mitis, ſed
Eſa. 41. manſuetus, ſed clemens: linum fumigantem, non extin-
guens, & quaſſatum calamum non conterens. Venit iu
ſtus: nedum ut multos iuſtificet, ſed ut eòuſque iuſtitia
1. Co. 5. locupletet: ut intrepidi, diuino aſsiſtamus tribunali. Ve
nit, & ſaluator: non ſolum, à languoribus corporis, non
ſolum ab ærumnis huius peregrinationis: ſed & ab infir- E
mitatibus animæ, & à conſternatione conſcientiæ: quo-
Luc. 1. niam uenit, ut ſaluet à peccatis, & eruat à deſperatione,
& tyrannide ſathanæ. Ipſe pauper: non natura (nam il-
Pſal. 23. lius eſt terra, & plenitudo eius) ſed uoluntate: quippe qui
2. Cor. 6. cum eſſet diues, pro nobis egenus factus eſt. Venit ſu-
per aſinam ſeſſurus, & pullum, aſinæ filium: quia uenit,
ut ſuper populum requieſceret Iſraeliticum, oneri aſſue-
tum & uirgæ: ſed quia illi noluerunt ſubſcribere, recuſa-
runt illum geſtare: quare, ſedit ſuper pullum, hoc eſt, in-
domitum gentium populum: ex Hebræo quidem profe-
ctum, ſi non natura, doctrina: ut qui ſacroſancto, refe-
ctus eſt, oraculorum lacte: & ex Abramo aliiſq; patri- F
bus, (qui fide & promiſsione, patres ſunt facti creden-
tium: ſiue ſint circumciſi, ſiue præputiati) ſicut & Apo-
Rom. 4. ſtolus monet.

Cap. 4. Tertio, concionatus eſt Malachias: qui Euangelio te
ſte, de utroque CHRISTI præconizatur aduentu: etſi de
poſtremo, illuſtre directeq́;. Ecce inquit, ex ore Dei,
ad uos Eliam mitto prophetam: qui propria in perſona,
diem præcedet domini, magnum & horribilem: quo zi-
zaniæ ſegregabuntur à tritico, & oues, ab hædis. Et quo
niam, Iudæos alloquitur: munus quo in illos, functurus
erat adiunxit. Et conuertet corda patrum (nempe A-
brami, Iſacchi, Iacobi: Moſis, Dauidis, aliorumq́;) in fi-
lios:

A lios: ut quæ, eorum ob peruicaciam, perfidiam, obſtinationem, iure, eóuſque auerſa erant ab eis, quòd etſi carne deſcendebant ab eis, non tamen illos ducebant pro filiis, ſed pro alienis. Verum Elia euangelizante: reſipiſcent, qui eo reperientur in tempore, conuertenturq́; ad Deum, ut ſint ſalui: prout & teſtatur Apoſtolus. Ergo tũ Rom. 11.
patrum corda propendent ad eos: utq́; filios, non immerito, complectentur chariſsimos. Conuertentur, ſicut & ſequitur, & corda filiorum, ad patres: quia fideles facti, patres ut ſuos, agnoſcẽt in fide genitores: in illis gloriantes, non quia ex illis iuxta carnem profecti, ſed quia illorum fidem ſunt imitati. Verum, quia Ioannes, Elias
B erat in ſpiritu, ſicut & teſtatus eſt dominus: ut qui CHRISTI Matt. 11. & 17.
(quo noſtram uenit operari ſalutem) præcucurrit aduentum, munusq́; Eliæ, pro ſua executus eſt ratione: quare non immerito, eodem comprehenſus eſt uaticinio, ſicut & latius proſequũtur ſancti. Ergo rite, & de ipſo Gabriel dixit: quòd CHRISTI præueniet functionem, in Eliæ ſpiritu & uirtute: ut conuerteret corda pa- Luc. 1.
trum in filios (nã omni nitebatur uirili, ut Iudæi, CHRISTO ſubſcriberent, & ob id, ut patres, qui nunquam non pendiderunt ab eo, corde uerterentur ad illos, ſuam in illis recognoſcendo imaginem, propriumq́; ſuæ fidei characterem) & incredulos, inobedientiæq́; filios, ad iuſto-
C rum ſanctorumq́; prudentiam: hoc eſt, ad imitationem, ſuæ inculpatiſsimæ uitæ (nam & prudentia, recta eſt agibilium ratio, ut & philoſophi dicunt: & prudentia ſpiri- Ethic. 6.
tus, de qua ſermo, recta eſt ciuium ſanctorum inſtitutio, ac in morum domeſticorum Dei expreſsionem ſtimulatio) quam patrum præſeferebat conuerſatio, qui non ſecus, ac lucernæ lucebant, in caliginoſo loco: tum uerbo, tum facto, uerbum continentes æternæ uitæ: ut utar uerbo, Apoſtoli Petri. 2. cap. 1.

Euangelici

D

Euangelici excutiuntur typi: qui in ſexta, inſtituti erant, mundi ætate.

Typica Eze chielis animalis.

IN EZECHIELE ſunt plures : quorum unus eſt, de quatuor animalibus : quæ, ſanctorum communi ſententia, quatuor præſeferunt Euangeliſtas. Et Mattheus quidem, in illo eſt adumbratus, cuius præcipua facies, hominis eſt: ut innuatur eum in hoc ſtudere quam maxime, ut humanitatem proſequatur CHRISTI. Quem & docet, nedum ex Dauide, patribusq́; eſſe profectum: ſed E
& priuilegiis, quæ illi congruunt in natura aſſumpta, ſuntq́; & à prophetis, nō ſemel prænunciata, egregie inſignitum. Marcus autem, in eo denotatur, cuius principalis, leonis eſt facies, qui regiam inter animalia, habere dicitur poteſtatem: ut moneamur, in hoc uerſari præ cæteris, ut uirtutem CHRISTI oſtenderet ſuper omnia. Quod & præſtat, nedum perinſignia illius perſtringendo prodigia, & hinc inde, perſpicua ſuæ poteſtatis teſtimonia: ſed & docendo, in Euangelii calce, illum regium ad thronum aſſumptum: cum aſſumptum referat ad dexteram ſummi patris. Lucas uero in eo, cuius, uituli eſt prima forma, exprimitur: ut in eo potiſsimum declaretur F
intentus, ut CHRISTVM patefaciat, nedum uitulum eſſe ſaginatum (cuius & ſolus meminit) ad reficiendum reſipiſcentes, ſed & pro illis extendendum in cruce, igneq́; cremandum dilectionis perpetuæ. Propter quod: & ube rius illius recenſuit, tum paſsionem, tum mortem. Ioannes demū in eo, cuius princeps imago aquila eſt: ut euaderemus inſtructi, illum contemplationis pennis, extuliſſe eòuſque ſeſe, ut nedum cœlos aſcenderit: ſed & ultra cœlos irruperit. Qua de re, & diuinitatē CHRISTI, tanta eſt proſecutus celſitudine: ut mortalibus, celſius enarrari, non poſſet. Vnde & à diuinitate exorſus, et librum in diuinitate claudens: quāto imbecillitati noſtræ, capere ſas eſt: illum, uerum Deum eſſe, conuincit. Et quan-

Cap. 15.

A quanquam hæ facies, eſſent diſtinctæ: quanquam una fo
ret princeps in ſingulis: omnes tamen erant in omnibus:
cum Euangeliſtarũ quilibet, de quatuor præmiſsis, CHRI
STI excellentiis, plurima tradat: etſi electo, à ſe inſtitu
to, quin et à CHRISTI ſpiritu inſpirato, ad illud, ut ad
ſcopum, enarrationem peculiariter dirigat, texatq́;.
Quod plena erãt oculis, euangeliſtas nedũ plenos præ-
ſagiuit ſapientia, plenos & circumſpectione: ut dona exi
gunt, interpretationis, & prophetiæ, de quibus aliquan
do Apoſtolus: ſed & donatos uberrime, ſancti ſpiritus 1. Cor. 12
chariſmatibus: quæ ut ſcribitur, in ſeptẽ, qui numerus uni Apoc. 5.
uerſitatis eſt, denotantur domini oculis: quibus ditat
B electos, & præſertim ad aliis proſpiciendum præpoſitos.
Id quod euangeliſtæ potiſsimum exigit onus: ut qui euã-
gelium ſcribunt, ut eo ſinguli ualeant paſci, reficiq́;.
Propter quod, ſi non fallor, & tali pacto, res ordiuntur
CHRISTI: ut non tam, attendant ordinem, geſtorumq́;
ſeriem, quam fidelium commodum, & profectum: pro
pter quæ, euangelia, tum ſcripta, tum omnibus ſunt ex
hibita. Nec tranſeo, quod Hebræis, non toto in corpo
re, ſed in dorſo tantum, animalia habent oculos: cum
inſignis expers non ſit ſacramenti. Docet quidem euan-
geliſtas, non ut prophetæ, ut plurimum enarrare uentu
ra, ſed ut Chronographi, perſtringere, quæ nouerunt
C eſſe completa: uel quod in euangelicis referendis arca-
nis, oculos habent ad oracula, ut CHRISTVM oſtendant
eſſe Meſsiam: qui omnium eſt prophetarum, ſcopus, fi- Acto. 10.
niſq́;. Crura animalium recta, progreſſum exprimunt,
in ſcribendo ſincerum, ut iure in domino, gloriari ua-
leant, cum Salomone: iuſti ſunt, ſermones mei, nec in Prou. 8.
illis, aliquid inuenitur prauum uel peruerſum: recti ſunt
intelligentibus, & æqui, ſapientiam inuenientibus. Pe-
des uitulini, oſtendunt firma conſtantiaq́; fundamenta
(nam ungulæ fixæ ad immobilitatem habent pertinere
ueſtigii: & uitulinæ quam maxime, cum nullum, fortius
pedem figat, inter animalia) Nec mirum, cum ſcribant
de CHRISTO, qui lapis eſt firmus, quadratusq́;, ut Eſa-

ias

Cap.28. ias dixit: nec tantum, ſolidum eſt, euangelii firmamen- D
tum, ſed & baſis conſtantiſsima, cuius uolueris creatu-
Col.1. ræ: ut Paulus, aliquado dicit.

Et licet ita ſit: licet eorum in ſcriptis, nihil non ſit fir mum, nihil non maxime ſolidum: adſunt tamen pedibus alæ: ut quidem præſeferant, quod qui, illis innituntur, ad ſublimia, facile eleuantur. Nam & euangelicæ baſes, non ſunt fixæ terræ, ſed cœlo: credentes, non trahunt, ad infima, ſed eleuant ad excelſa. Vnde et Ieruſalem cœleſtis, quæ CHRISTI refert eccleſiam: quæ et uer bo generatur uitæ, quia euangelio oritur ſacroſancto,
Matt.5. non in imo, ſed in alto, in monte, ut ſcriptum eſt, qui
eſt CHRISTVS, et poſita, et erecta eſt. Alæ, pennæuè E
animalium iunctæ, concordiam ſignificant euangelicam: nedum in contemplando, ſed et in ſcribendo (nam pennæ ſunt calami) arcana cœleſtia, ac euangelica ſacramenta. Tegentes uero corpora, ſollicitudinem denotant, et celeritatem, ſui fungendi miniſterii: haud ignari, quod
Matt.24. prædicandum erat, euangelium Dei, quouis angulorum
mundi. Præter id, quod igne, diuinæ flagrabant charitatis, humanæq́; ſalutis: quæ nulli ſine Dei uerbo contin-
Ioan.6. git. Et certum eſt charitatem, non eſſe ſegnem: quod et
ſcintillæ, et lampades innuunt, diſcurrentes in medio: tametſi, et ignea lex ſit euangelica, et eo igne: quem
Luc.12. CHRISTVS, uenit in terram mittere, et cupit uehemen- F
ter accendi.

Quòd duæ, animalia iuxta, erant rotæ: communi admonere reputatur conſenſu: utriuſque teſtamenti notitiam, eorum ſingulis neceſſariam: ut non ſecus, ac ſcri
Matt.13. bæ docti, poſſent, ſuo de theſauro, proferre noua, et ue
Pſal.41. tera. Ergo commode, rota erat in rota: quia abbiſſus in
uocat abbiſſum: et lex, uetusq́; teſtamentum, umbram continet noui: ut in præmiſsis excuſsimus. Ergo conſonat, quamlibet, quatuor habere facies: cum utroque in teſtamento, quatuor illæ contentæ ſint prærogatiuæ, quas inter ſe, euangeliſtæ, ut diximus ſunt compartiti: cum in utroq; nedum CHRISTI inueniatur diuinitas, ſed

et

A et humanitas, et ea regia cum poteſtate, et nihilominus in ligno, tum paſſa, tum Deo immolata pro nobis. Conſonat et quod in illis, ſpiritus inueniatur Dei, cum ille ſit, non ſecus, ac anima uerbi, per quam mouentur, hoc eſt, mouere nos faciunt, rotæ: ut in quibus eſt ſapientia Dei, qua res nulla mobilior, cum nulla nos fortius agat Sap. 7.
impellatq́;, ſed cum ſuauitate, à fine attingendo uſque ad finem: quandoquidem eo nos reducit, à quo et proceſsimus, ut à Deo profecti, ad Deum reuertamur: quod et rotæ præſefert rodunditas in qua, principium eſt unum cum fine.

Quòd et eo ferantur animalia, quo rapiebantur, et
B rotæ: meo innuit iudicio, Euangeliſtas nihil attentaſſe, tradidiſſeq́;, quod non conſentiret illis: quin nec inde ſeceſsiſſe, non ſolum cum ſcriberent, ſed nec cum ambularent: nedum in bonis, progrediendo operibus, ſed & ſanctis, uacando prædicationibus: cum & eorum non minus quam aliorum, quibus CHRISTVS prouinciam mandauit euangelizandi, pedes, fuerint ſpecioſi, nulloq́; carnis affectu maculati, aut humano reſpectu: uel ratione diſtorti: ad euangelizandum pacem, bonaq́;, ri Rom. 10.
te audientibus credentibusuè, in utroque legata teſtamento: ut Oraculum dixit. Quod demum, ſub animalium Eſa. 53.
pennis, erant hominis manus, nec ex una alterauè, ſed
C quatuor ex partibus: etſi probe à magno interpretatur Gregorio, ſeptimo moralium libro: forte quod attractionem, retentionemq́; poteſt populorum exprimere: cum non modo, ea in re eſſent propenſi, ſed & omnem nauabant operam, ut homines euangelica, tum caperentur, tum attraherentur doctrina: quin nec aliam ob rationem, euangelia literis uidentur mandata, quam ut commodius populi, à ſuis ad Deum reuocarentur uiis, & abiectis impietatis tenebris, fidei perfunderentur luce, ſplendoreq́;, euangelicæ gratiæ. Populi inquam, non ex aliqua tantum, ſed ex omni, qualibetq́; mundi parte: cum & omnibus euangelium, ſit exhibitum, ut omnes poſsint eſſe ſalui, quod & manus quatuor in partes diſtri

butæ, ſignificant, admonentq́;. D

Typus oſsium, ex eodē propheta. Alius, eſt aridorum oſsium: in quo, & generalis adumbrata eſt reſurrectio: & poſtrema Iudæorum ſaluatio.

Cap. 37. De illa primum. Igitur, cum uates, in medium duceretur campi, hoc eſt, huius mundi (nam ager, ut inquit

Matt. 13. CHRISTVS, eſt mundus) qui erat mortuorum oſsibus plenus: ſpiritu excitatur, ut attendat, omniumq́; mortem, quam accurate conſideret. Siquidem, hominibus

Hebr. 9. Pſal 88. ſtatutum eſt, ſemel mori: Et quis eſt homo, qui uiuit, &

1. Cor. 15. non uidebit mortem? Omnes quidem moriemur: ſed non omnes immutabimur. Nam licet, creditum ſit non nullis, aliquos ex priuilegio, euehendos ad patriam, ſine morte: inconſtans tamen, ni fallor, ſententia eſt. E

Quo perſpecto, oſsibusq́; animaduerſis, nedum aridis, ſed uehementer ſiccis: ita ut nulla ex parte, uitæ remaneret ſpes: mox audiuit, à Deo. Fili hominis: tibi quidem loquor, ut homini, & per hoc, ut humano iudicio, ac ratione prædito. Putas, uiuent oſſa hæc? Et ſane reſpondit: Domine tu noſti. Siquidem ſi uires excutiantur humanæ, quin & creatæ, ſine dubio, minime: eo quod ad habitum, poſt priuationem, naturæ ui, non datur regreſſus. Si uero tua ponderatur poteſtas: nefas eſt ſuſpicari, quicquam tibi fore difficile. Ergo ſicut tuum eſt facere, quod lubet: ita & tuum eſt noſſe, quod facies.

Et Dominus. De illis uaticinare: & dic. Oſſa arida, F audite, fideq́; amplectamini uerbum Dei. Nam quod loquor, nedum uerbum eſt fidei, ſed baſis ac robur religio

1. Cor. 15. nis: quandoquidem, ſi mortui non reſurgunt inanis eſt CHRISTI prædicatio, inanis & fides Euangelii. Ecce: nam res eſt proxima, non longe eſt ſæculi finis: & cum omnes diem obierint, mox erit reſurrectio. Ecce inquam, intromittam ſpiritum in uos: licet Deus, unà cum homine, generet hominem per ſe tamen: ſineq́; homine, ſuſcitat eum: ergo per ſe, mortuis reſtituit animam, quæ hac in interpretatione, ſpiritus dicitur, ſicut

Eſa. 53. Gen. 1. & 145. & eo loci: inſuflauit in illum ſpiritum uitæ: & illud: in manus tuas commēdo ſpiritum meum: & exibit ſpiritus

eius,

A eius, & reuertetur in terram ſuam. Et uiuetis: nedum uita naturæ (nam anima eſt principium uitæ) quæ ut dicunt conſiſtit in eſſe uitali, (uiuere enim, eſt eſſe uiuentibus) & maxime, in ſtatu futuro, in quo nec eſca ſeruiet uentri, nec uenter eſcis: non nubent, nec ducent uxores, ſed erunt uelut Angeli Dei: monente Paulo, quod id quod modo eſt animale, poſtremo ſurget ſpirituale: ſed & uita fœlici, perpetuaq́;, ubi nulla imago eſt mortis, idq́; in electis: nam in damnatis, etſi non morientur, perpetuo tamen affligentur, & quouis momento, illis nedum uidebitur mori, ſed & innumeris ſubiici mortibus. Et dabo, ſuper uos neruos, & ſuccreſcere faciam, 2.de anima 1.Co. 15.
B ſuper uos carnes, & ſuperextendam cutem: eadem inquam prorſus, quæ in uobis erant, ante mortem, ut iidē redeatis penitus, qui fuiſtis homines, Scio, quod redemptor meus uiuit, & quod nouiſsime de terra ſurrecturus ſum, & in carne mea, uidebo Deum, ſaluatorem meum: quem uiſurus ſum, egoipſe, & non alius, quoniam non mutatus, alteriusuè effectus cutis, & carnis: & meis iſtis oculis, conſpecturus ſum. Et ſcietis, periculo comprobabitis, quod ego ſum dominus: non ſolum mortis, & uitæ, ſed & rerum omnium: in cuius manu, uniuerſa ſunt conſtituta, nec eſt quod meam effugere ualeat poteſtatē. Iob 19. Deu. 32.

Quid ergo? Propheta uaticinante, Deiq́; ut par fuit,
C iuſſa complente (ſiquidem Dei prouidentia reſurrectio corporum inter fideles, res ſemper extitit celebris, idq́; nedum ab aduentu CHRISTI, ſed & ab exordio mundi: & quoniam eſt pernceſſaria creditu, haud dubium, pro fuit, quauis ætatum, frequenter repetita; cui & peculiaris atteſtatur electio ſepulturæ: & tam ſolemnis funeralis pompa, ut paſsim in literis ſacris) ſonitus tandem factus eſt. Nam completo mundi curſu, complentur & functiones uatum: nec aliud ſupereſt, niſi rubæ ſonus, quo mortui ſunt excitandi, ac diuino tribunali ſiſtendi. Nec moueat, ſonum uate præconizante factum: quoniam in hac, quam proſequimur expoſitione, non eſt ſenſus, quod unà ſint proceſſuri, ſonus uaticinatioq́;: ſed inſi-

nuatur tropice, ſonum ſuperueniſſe repente, ſicut & legi D
Matt.24. tur, de mundi caſu, quòd dum bibent, comedent, & dies feſtos ducent, mundi erit deuaſtatio, ac extremi iudicii abſolutio: ergo ac ſi tubæ, non immineret ſonus, & hæc, & aliæ functiones, erunt in eccleſia: quod in propoſito intenta res eſt. Quod ſonum, mox ſit ſecuta commotio: et quod ad oſſa, acceſſerunt oſſa: et demum, quod ſuper ea protenſi ſint nerui, ſuccreuerint carnes, et apparuerit cutis: ordinem præſefert indubie, quo reſtauranda ſunt corpora. Nam licet reſurrectio, futura ſit, in momento: poſcit tamen, lex naturæ præfixa, ut tali compleatur ſerie, cum nec corpora, niſi organizentur, ani-
2.de anima mæ ſint capacia: ut quæ actus organici definita eſt corpo E ris, ſicut et Peripateticis exploratiſsimum eſt. Nec obſtat, negocium perfici in momento: quoniam etſi in reſurrectione, Deus operatur ſubito, naturæ tamen non obmittitur ordo: quod et in ictu oculi poſſe ſeruari, nullus philoſophorum non probat.

Quòd uaticinandum erat ad ſpiritū: mea docet ſententia, illum ex corpore, materiauè, non educi, ut reliquorum, quæ corrumpuntur animæ: ſed deforis accedere.
Gen. 2. Id quod non modo atteſtatur Moſes, qui illum, à Deo inſufflatum refert in Prothoplaſte: ſed & Ariſtoteles, qui illius attenta præſtantia, docet ab extrinſeco aduenire. Et demum, quòd à quatuor euocaretur plagis: uel tro- F pice, omnium indiſcriminatim, innuit animas, ſiue ſint Scytharum, ſiue quorumuolueris Barbarorum, quocunque mundi angulo habitantium (nam quatuor plagis, cō prehenſa ſunt, omnia terræ loca, omniumq́ue hominum mores, & inſtituta) euocandas, ac propriis cineribus uniendas: uel ex iis, quatuor animarum denotata ſunt receptacula, è quibus, eo colligendæ ſunt temporis. Et Auſtralis, oſtendit electos, ſed beatos: quibus, diuinus Sol lucet, non ſecus, ac in meridie: Bruma, Boreasq́;, reprobos, miſerosq́;, qui è diuerſo, extremis inuoluti ſunt tenebris: Oriens, in quibus, etſi non plena eſt lux, eò quòd illa, in qua nullæ ſunt tenebræ, non fruuntur, luce tamen

A tamen perfuſi ſunt gratiæ, ſicut qui erunt in purgatorio: Et Occidens, in quibus omnis, fœlicitatis occidit ſpes, etſi pœnis forte non afficiantur ſenſus: nempe qui, in Limbo, ut quidam opinantur, quieſcunt, hac è uita, non modo ſine libertatis uſu, ſed & ſine lauacro ſubtracti: de quibus tamen, cum res hactenus, non ſit explorata, certum nequit proferri iudicium.

Quòd ſteterunt omnes, & in pedes erecti, in duos ſunt exercitus diſpartiti: Ouium alterum, qui non ſolum, obuiam CHRISTO rapientur in aera, ſed & conſtituentur, à dextris: ut ſuis in corporibus, poſsideant regnum, illis à mundi exordio præparatum, difinitumq;: Hædorum 1 The. 4.
B reliquum, qui à ſiniſtris poſiti, carceri mancipabuntur orci, cum furiis perpetuo cruciandi ſathanicis, uti Euangelium tradit. Verum, an paruuli, quorum animas, modo Limbum, putant incolere, in tertium, cõputandi ſint gregem, an eo ſub, qui à ſiniſtris inuenientur ſint cõprehenſi, ut cenſet Auguſtinus, & multi: cum lis, ſit ſub iudice, non eſt cur moremur. Denique, quòd tam hic, quàm ille grex, dici poſsit exercitus, neminem puto ire inficias: tametſi in eo, qui moratur à dextris, omnia ſint ordinata, riteq; diſpoſita, ut qui cum tropheis, et triumphis aſcendit: et in eo, qui remanet à ſiniſtris, omnia ſint confuſa, peſsimeq; collecta, ut qui deſcendunt fracti, ui Matt. 24.
C cti, non pugnæ, ſed fugæ percupidi. Quòd & uterque ſit fortis, non eſt cur dubites: cum id ſit neceſſarium miſeris, ut patiantur: quippe qui extremis in ærumnis, cruciatibusq;, nequeunt deficere (potentes enim, potenter, ut legitur, ſunt paſſuri tormenta) Et beati, illius ſint roborati uirtute: qui non ſolum, eſt fortis, & potens, ſed uirtus eſt, & omnipotentia Dei: qui in eis, omnia erit, in omnibus. Sap. 6. Pſal. 17. 1. Cor. 15

Modo, de poſtrema Iudæorũ ſalute: ſed breui. Ager ſit mundus: in quo Iudæi, non ſolum ſunt diſperſi, ſed iure, ut oſſa computati: cum ob perfidiam, non ſecus ac oſſa, ſint ſenſibus deſtituti: nempe tam crebris Dei exercitati iudiciis, & meritiſsimis excarnificati flagellis, ue-

lut

lut ſtupidi, nihilq́; ſenſus habentes, perſiſtunt in obſtina- D
tione. Nec modo ſunt oſſa, quia ſenſus expertes, ſed a-
rida, ſiccaq́; uehementer: ut qui carent, nedum aqua cœ
leſtis gratiæ, imbreq́; uerbi Dei, ſed & ueri rectiq́; iudi-
cii: adeo ut in eis, nulla iudicetur ſpes uitæ. Verum al-
tiſsimus (uel, ut ſuam detegat poteſtatem, qua ualet, ex
Matt. 3. lapidibus, Abrami refingere filios: uel, ut frangat homi
num præſumptionem, qui ſuis nimium, credunt ſe uiri
bus: uel, ut gratificetur patribus, ex quibus proficiſci uo
Rom. 9. luit, ſecundum carnem) ſtatuit, decreuit, definiuit, du
ra aridaq́; Iudæorum oſſa: nedum tandem, uitæ reſtituen
da, ſed in exercitum, fortem, ualidumq́;, in ſui gloriam
reparanda. Et quoniam, non facit Deus uerbum, præ- E
ſertim arcanum, mirum, eximium (quod & uerbi uox,
Cap. 3. & 10. haud raro ſignificat) niſi ſuis reuelet uatibus, ut Amos,
aliquando dicit: nec ſaluat, niſi in CHRSITVM recte cre
dentes, quem propitiatorem per fidem, propoſuit uniuer
Rom. 3. Eph. 2. ſis, ut Paulus atteſtatur: quæ etſi donum eſt Dei, adultis
tamen, cōmuni non accidit lege, niſi per auditum, eumq́;
uerbi Dei: probe factum eſt, ut hoc ſacramentum, pri-
mum præconizaretur à prophetis, et demum, ſed opor-
tune, illis euāgelizaretur oſsibus, à CHRISTI miniſtris.
Vtrunque, innuunt uerba: ni fallor.

Ergo euangelizantibus, ſuo pro tēpore, ſelectis CHRI
STI præconibus, fiet ſonus, nempe aduentum, ſpiritus F
Acto. 2. ſancti præſagiens, ſicut et Apoſtolis, in Penthecoſte:
moxq́; oſſa proficiſcuntur ad oſſa (nam ſono commota,
ſtudent uniri, ſuiſq́; locis coaptari) quod docet ſalutis
Iudæorum exordium, fore: uel unà ſecum reduci, & ia-
cturam, quam tot annorum paſsi ſunt ſpaciis indolere, lo
caq́;, à quibus, ſua exciderunt culpa, percupere (erant
Exo. 4. & 23. enim, nedum Dei populus, ſed peculium: nedum filii, ſed
primogeniti) uel gentibus, quæ CHRISTO ſubſcripſe-
runt adiungi, ac inter illas, ad conuiuium fidei, gratiæq́;,
Luc. 14. congregati, ſaltem inferiori gradu recumbere: haud igna
ri, ex primis, ſe euaſiſſe nouiſsimos, quouſque tamē dica
Matt. 20. tur eis, ut aſcendant ſuperius, & fiant ex nouiſsimis pri-
mi.

A mi. Coniunctis oſsibus, protinus adſunt nerui: quia in
CHRISTI admiſsi corpus, præceptis incipiunt, alligari
euangelicis, et uinculis ueræ charitatis. Apparent ſta-
tim, carnes et cutis: quia mox eorum corda, quæ eòuſ-
que fuere lapidea, iuxta oraculi ſponſionem, efficiuntur Ierem. 31.
carnea: & uita, moresq́;, qui antea fuerunt aſperi, inhu
mani, redduntur molles, tractabiles, manſueti. Deni-
que nec deerit, miniſtrorum opera, ſpiritus CHRISTI, à
quatuor petitus plagis, uentisq́;, quia à quatuor Euan-
gelii uoluminibus: quo afflati, nedum protinus ſurgent
è terra, terrenorumq́; cupiditatibus, ſicut & Apoſtolus,
cum percuſſus eſt, uoce de cœlo: ſed et ſtabunt in pedes, Acto. 9.
B quia mox reddentur parati promptiq́;, CHRISTO in o-
mnibus obedire, quin et cum paulo ſuſpirare: Domine,
quid me uis facere? Et ſicut ille, ſtrenuus factus eſt, CHRI
STI miles: ita et iſti, fortis illius euadent exercitus, ad
expugnandum, nedum aduerſarios Euangelii, ſed et ſa- 2. Co. 10.
thanicas furias: quæ eo in tempore, ſæuient ſupra modũ,
ut Dilectus admonet, in Apocalipſi. Cap. 11.

Tertius illius eſt templi: quod quadrageſimo deſcribi Typi in eo-
tur capite. Quod etſi CHRISTI repræſentat eccleſiam: dē uate ob-
quia tamen res, myſteriorum, tum multitudine, tum præ ſcuri, & à
ſtantia, eſt perardua, nec poſſet, niſi metam, excedendo quibus in-
uoluminis, ut par eſt pertractari (præter id, quòd meum, terpretati.
C ut dicam libere, in multis tranſcendit ingenium) in præ-
ſentiarum diſsimulo: et, uel Riccardo de S. Victore,
uel Gregorio, ſummo Pontifici, uel aliis, quibus conceſ
ſum eſt, rem clare perpendere, onus relinquo. Itidem,
et de aquis: de quibus quadrageſimo ſeptimo.

In Daniele, etſi pariter, inueniuntur multi: ſatis ta- Typus expē
men, ſi unus attingatur, uel alter: quorum & unum eſt ar ditur Statuæ
gumentum, nempe CHRISTI regnum, ethnicorum e- ex Daniele
uerſurum principatus: & poſt paſsim regnaturum perpe prophetæ.
tuo. Primus, ſecundo traditur capite: et prima portio,
ſtatuæ continet ſimulacrum, capite aureæ, bracchiis pe-
ctoreq́; argenteæ, uentre ac fœmore æreæ, cruribus fer-
reæ, & pedibus, tum ferreæ, tum teſtaceæ: in quo, qua-
tuor

tuor uate interprete, ethnicorum expreſſæ ſunt monar- D
chiæ, quæ in mundo, extitere percelebres, & inter omnes, principes, & præcipuæ. Et quoniam non ſubſcripſe
1. Thi.6. Heb.1. runt CHRISTO, qui rex eſt regum, & dominus dominantium, cuius eſt orbis, & quæ in eo ſunt: haud mirum, ſi fuere tyrannicæ, & ſine iniuria, hoc in monſtro deſcriptæ: quin ſi tandem, à CHRISTO ſunt euerſæ, ac prorſus extinctæ. Caput regnum exprimit Babylonicum, tum quia primum, & aliorum initium, tum quia aureum, quoniam reliquis opulentius, mitiusque (præter id, quòd ſi Nimbrottum, ut par eſt, habet authorē, ut qui orſus eſt, turrem Babel, in ſæculo, ortum eſt aureo: uel ſaltem, il- E
li ſæculo proxime, ut apud eos, qui originem eius, autumant ſumendam, à Nino: nam aureum ſæculum, cum illud faciant temporis ſpacium, quod à Cathaclyſmo, per annos protenditur ducentos, ac quinquaginta ferè, palā quòd terminum ſortitur, in Nini tyrannide, & per hoc, Thare tempore: in quo homines ceperunt opprimi, potentium uiolētiis, bellis, & prædis: licet enim Nimbrottus, uenator fuerit hominum, ńon tamen, ut creditur, uiolentia, ſed ſuaſione, ac ſimulata ſanctitate, cum ſcri-
Gen.10. ptum ſit, quòd uenator erat robuſtus, coram domino) Pectus & bracchia, regnum repræſentant Perſicū, quod ortum eſt in Cyro: ideo ex Argento, uel quia non adeo F
locuples, uel quia à priori degenerans, uel quia illo minus, anguſtiusuè, ut interpretatus eſt uates. Venter & fœmur, Macedonicum: æri iccirco collatum, non quia Perſico minus, uiliusuè, ſed quia, ut ætas fert, deteſtabilius, ſæuius, uiolentius. Crura, pedesq;, Romanū: quod quia ferocius, reliqua non modo domuit, ſed & comminuit: non immerito, ferro comparatum eſt. Quòd pedes, in quibus ſubſiſtit, ſubſtineturq;, partim eſſent ferrei, partimq; teſtacei: innuit Romam, populumuè Romanum, in ſeipſo diuiſum: ferrea pars, genere clara, potentior conſilio, & intellectu, erat Senatoria, erant conſcripti patres: Lutea, inferior ſanguine, plebeaq; multitudo: inter quas, frequenter dimicatum eſt, bello orto,

A ut docet uates, ex plantario ferreo: quia ex illorum ſu-
percilio, indomitaq; tyrannide, uti teſtimonio ſunt hi-
ſtoriæ: qui nec ferebant, nedum ex plebe fieri conſules,
aliosq; magiſtratus inſignes, ſed nec permittebant, inter
illos, & plebem contrahi matrimonia. Verum tumul-
tuante populo, plebeque præualente, conceſſa illis ſunt
multa, inter quæ, licita ſunt facta connubia: ſed nec pro
pterea ſatis eſt conſultum, ea in re, quoniam propterea
omnia non ſunt ſedata, aut abſolute compoſita, ut hoc
in loco propheta prædixit.

Altera remanet portio: in qua de CHRISTI agitur
regno, & res eſt comperta. Tradit enim, quòd præmiſ-
B ſorum temporibus principatuum, ſuſcitaturus Dominus
eſt, regnum cœli: quod indubie, regnum eſt CHRISTI.
Nam licet, ab exordio incœperit uniuerſi, multo tamen
uiſum eſt tempore iacuiſſe, ac ueluti ſomno ſoporatum
eſſe: ergo oportune (etſi progredi uiderentur regna, &
Romanorum maxime) ab eo, qui omnia in numero, pon Sap. 11.
dere, & menſura conſtituit, excitatum eſt. Hoc, eſt re-
gnum, de quo Dominus: Pœnitentiam agite, prope eſt Mar. 1.
regnum Dei. Et Paulus. Dei regnum, non eſt eſca & Rom. 14.
potus: ſed iuſtitia, pax, & gaudium in ſpiritu ſancto.
Et licet res, ita ſe habeat: licet CHRISTI regnum, in- Luc. 17.
tra nos, præcipue ſortitum ſit locum, ſceptrumque: ni-
C hilominus, & ad externa protenditur, cum CHRISTO,
cuncta tradiderit pater, ac uniuerſorum hæredem inſti- Ioan. 13.
tuerit, ut ſuo uerbo, arbitrioq; moderetur omnia, ſicut
& Apoſtolus docet. Ergo haud mirum, ſi lapis (ut ſubdi Hebr. 1.
tur, qui ut non ſemel diximus, CHRISTVS eſt, deſcen-
dit de monte, hoc eſt, de ſummæ regionis faſtigio (nam Pſal. 17.
a ſummo cœlo, egreſsio eius: & à regali throno, uerbum Sap. 18.
ſummi patris deſcendit) idque ſine manibus, quia ſine
noſtris meritis, & operibus (non ex operibus iuſtitiæ, Titum. 3.
quæ facimus nos) & regnorum ſimulacrum confregit, &
in fauillam reduxit. Et quia, non regnabant, pro CHRI
STO, ſed regnabant, pro ſathana, quem & monſtroſis ue
nerabantur Coloſsis, Statuisq;: nô modo erant tyranni,

ſed reges fictitii, & ob hoc, cõmode, in ſimulacro (ut tan D
gebatur) expreſsi.

Et licet, è ueſtigio percuſſum, contritumq; ſit regnum Romanum, quod tunc, non ſolum, erat illuſtrius, ſed reliquorum occupator, oppreſſorq;: nõ propterea, in ſuo, alia manſerunt robore, Sathana iam iudicato, ac ab om-
Ioan. 16. ni mundi iure deiecto: etſi nonnulla niterentur imagine, ac pertenui, moxq; extinguenda fauilla. Et quanquam in natiuitate CHRISTVS, mnndi principatum accepit
Eſa. 9. (paruulus enim, natus eſt nobis, & principatus, ſuper eius conſtitutus eſt humeros) poſſeſſum tamen, ad reſurrectio nem uſque, non ſumpſit (oportuit illum, per mortem, nõ
Luc. 24. & 19. ſolum, ſuam in gloriam recipi, ſed & regni poſſeſsione in E ueſtiri, ut aliquando, ſub enigmate docet) Quare & eo
Mar. 16. temporis, legatos per uniuerſum miſit, ut omnibus euan gelizarentur creaturis, omnibusq; patefacerent nationibus: quòd ipſe à Deo, datus eſt omnium iudex: uiuo-
Acto. 10. rum inquam, & mortuorum, ut Petrus Apoſtolus dixit. Et licet regni poſſeſsio, mox non fuerit imperturbata, dementante adhuc plurimos ſathana: non tamen longe
Pſal. 109. poſt, pater, qui CHRISTI hoſtes, illius proſternit ſub pedibus, uoluit mundi Principes, & Cæſares maxime, illi ſubſcribere: & Romam mundi caput, Regnorumq; omnium dominam, ſummi Pontificis, ſuiq; in orbe Vicarii, metropolim eſſe. Et quanquam non detrectem, mundũ F adhuc, pluribus ſcatere portentis: etſi non uereor, aliquibus in locis, uix CHRISTVM agnoſci: indubius ſum tamen, id non minori contingere ſapientia, quàm olim, in promiſionis terra, Dei relicti ſunt hoſtes: nempe, ut cõ ducerent populo, & præſertim electo: quem & probare
Sap. 3. uult, ut aurum in fornace. Ergo ad certum uſque tem-
Ecc. 2. pus (quod nouit qui ſuis ſtatuit ſpatiis, uniuerſa compleri) permiſſum eſt, ſathanæ ſatellites debaccari: non ex imbecillitate CHRISTI, ſed prouida Dei ordinatione: qui & proxime quidem, omnes ſtatuit ad agnitionẽ per-
Thi. 2. duci ueritatis, ſed præſcriptis periodis: ut illis abſolutis,
Ioan. 10. in uno oẽs cogamur ouili, & lætemur ſub uno Paſtore.

Reliquus

A Reliquus eſt, in capite ſeptimo. Et quod quatuor attinet regna: aliis, ſed peraccommodis, uſus eſt ſymbolis. Et uentorum quidem primum, qui mare exagitabant magnum: hunc ſcilicet mundum, in quo, ut legitur, non modo ſunt reptilia, ſed & omnigena monſtra. Et recte, quatuor illa regna, quatuor expreſſa ſunt uentis, iisq; decertantibus, mundumq; commouentibus: quandoquidem, non niſi, ſuperbiæ, ambitionis, & tyrannidis flatu, tam ardens, homines inuaſit dominandi libido: nec aliunde ortæ ſunt pugnæ, deuaſtationes, incendia, niſi ex tam peſtilentibus flatibus. Et licet, ſicut multi ſunt uenti, ita & multæ poſſent aſsignari tyrannides, omnes mundum

Typus quatuor expenditur animalium, ex eodem propheta. Pſal. 103.

B exturbantes, commonentesq;: quatuor tamen, ut diximus, extitere præcipuæ, & ob id, uentis inſinuatæ cardinalibus. Præter id, quòd & earum ortus, à quatuor forte, mundi non diuertunt plagis: ut ſatis aduertit Oroſius. His, nemo non probat, mundum frequenter diuexatum, ac ærumnis multis oppreſſum, quin & fermè deſtructum: qui uel leuiter attinxit hiſtorias. Et quid mirum: cum earum capita, fuerint ſæua, truculenta, ferocia, & non ſecus, ac immaniſsima animalia, ac cruentiſsimæ belluæ: ſicut & uates, immediate ſubiungit? Nam mare, uentis concitatum, quatuor euomuit monſtra: aſpectu horrenda, ac ultra modum, atrocia.

C Primum erat Leenæ ſimile, ſed duabus aquilæ ſuffultũ alis: & Babylonicum adumbrabat imperium. Quod, ſi ſuis ſpectetur initiis: difficile non eſt, naturam uidere Leenæ, cum ſit animal, dextrum, prædæq; aptiſsimuuı. Et quis neſciat: uel Nimbrottum, à quo ortum, uenatonem extitiſſe: hominesq;, magna cum dexteritate, uenatum eſſe: quando ea in re, exequi ſtudebat opus, religioſe, Deoq; peraccepte? Quòd ſi Nino defertur: liquet quàm aſtute, uafreq;, illum regnum ampliauerit, populosq; ſibi plures ſubdiderit. Quanquam nec res, etſi eo inſolita tempore, magnas, arduasuè, paſſa eſt controuerſias: cum homines eſſent rudes, bellis inaſſueti, nulliusq; experti tyrannidem. Alæ duæ, illæq; aquilæ: duo, Gen. 10.

& quidem potiſsima, illius regni, referebant membra: D
in quæ (Sardanapalo defuncto, quin & in flammas, per ſe ſe, coniecto, aduſtoq;) regnum eſt ſciſſum. Quorum alterum, idem retinens nomen, nonnullum prioris, uidebatur retinuiſſe ueſtigium: & reliquum, licet Medorum, Perſarumq; acceperit titulum, non nihil tamen dependebat ab eo: quouſque opera Cyri, Dariiq; eius auunculi, res (ſed alius monarchiæ nomine) in integrum, eſt reſtituta: Balthaſſarre occiſo, & Babylone deſtructa, ſoloq;
Dan. 7. æquata. Id, quod prophetam, non fugit: qui & aſpexiſſe, ſe beſtiam ſubdit, donec ab illa, euulſæ ſunt alæ: & ipſa, prorſus eſt è terra ſublata. E

Secundum, imaginem ferebat Vrſi, cuius in ore, dentibusq;, tres uidebantur ordines, hæc non modo ſuggerentibus, ſed & inculcantibus: Agè, plurimas ede carnes: & regnū præſagiebat Perſicum. Nam & Perſæ, nō ſecus, ac Vrſi, niſi prouocentur, homines uidentur pigri: unde & in bello, quod aliquando, auum aduerſus, inſtruxerat Cyrus, non magno acti impetu, terga uertentes, fugāq; maturantes, turpiter defeciſſent: niſi ſuis à fœminis irritati, compulſiq;, arma rurſum conuertiſſent, in hoſtes:
Iuſti. in hiſtoria. quos & proſtrarunt, & auum Cyro inſigniter ſubdiderūt. Horum ſub ditione, & crebris, & diris, mundus diuexatus eſt prœliis, incendiis, deſolationibus: ut latiſsime, F eorum docent annales. Et licet Cyrus, à quo monarchiæ principium, reliquis uideretur mitior: nihilominus, & ipſe, tam ardens, humani extitit ſanguinis: quòd Dei iudicio, & poſt mortem, illo expleri, facultas ſibi, præſtita eſt. Siquidem, cum aduerſus, prœliaretur Maſſagetas, à Tamyri captus, ac capite cæſus, non modo, in ſanguine obuolutus eſt proprio, ſed & alieno: cum abſciſum caput, in utrem, humano repletū ſanguine, fit coniectum, illiq; ciuſce, ut & tactū eſt, uerbis inſultatū: Sanguinem ſitiſti, ſanguinem bibe. Verū quid tres in ore, dentibusq; protenderēt ordines: forte, quòd triū erat, præſtantium regnorum moderatio, uel ſi mauis oppreſsio: nempe Babylonici, Perſici, Aegyptiaci: qua & de re, conſulantur

A lantur hiſtoriæ.

Tertium formam induebat Pardi: quod admirandæ, tum celeritatis,tum dexteritatis animal eſt. Cui non modo, & quatuor inerant alæ: ſed & totidem prominebant capita, aſpectu terrifica, & atrocia. Et hoc,regnum protendebat Græcum, ſeu Macedonicum: quod rite, tam celeri, tamq; dextro, inſinuatum eſt monſtro: cum Alexander, qui monarchiæ initium præſtitit, ut fulgur, in regnis occupandis geſſerit ſeſe. Nam breuiſsime (duodecim enim tantum, rexit annis: & in ſexti exordio, eſt monarchia potitus) non ſolum, quæ alii Monarchæ, poſſedit, ſed & plurima auxit, addiditq;. Alæ quatuor,

B promptum, alatumq; præſeferebant animum, ut uerſus quamlibet, mundi irrumperet regionem: ac eo pacto, totius orbis, in quatuor diſtincti cardines (ad quod & quatuor, ni fallor, pertinebant capita) ſe conſtitueret principem: tametſi, res aliter ceſsit. Siquidem Alexandro defuncto: nedum imperio conſtituta eſt meta, ſed & monarchia, in plura eſt membra diuiſa: eò quòd Antigonus occupauit Aſiam, Seleucus Syriam,Ptolomeus Aegyptũ, & Antipater Græciam: ut compertum eſt omnibus.

Quartum monſtrum, reliquis maius, horribiliusq;, armatum dentibus, & unguibus nedũ magnis, ſed & ferreis: quibus & uorabat, & rapiebat, & oĩa conculcabat:

C Romanũ deſignabat imperium, quod nõ modo cæteris fuit amplius, ſed & formidabilius. Dentes, ungesq; ferrei, bellandi præſagiebant morem: quo nedum hoſtes, regnaq; uorabant, & depredationibus, rapiniſq; exhauriebant: ſed & iniuſte, à ſe oppreſſos populos, ſuaq; libertate priuatos, tyrannicis non ſolum ſubiiciebant legibus, ſed & ſuis inferioribus miniſtris: quod indubie, illos erat tenere ſub pedibus. Decem, monſtro inerant, cornua: plane regnorum, quæ ſub eo erant inſignia: at non uno modo, ab omnibus intellecta. Placet nonnullis denarium, hoc in loco, numerum nõ eſſe reſtrictum, ſed amplum: perindeq; ſonare, ac multa, plurimaq;, ſicut & illud: Irritaſtis me, decem uicibus: quod eſt multoties, Num. 14.

&

& ferè ſine numero. Ergo, hoc pacto, omnia expreſſa D
ſunt regna: quibus dominabantur Romani. Tradunt alii, Romanum imperium, plurima inter regna, decem habuiſſe præcipua, ampliora, ac reliquis, magis illuſtria: ut Caldæum, Perſicum, Medum, Aegyptium, Macedonicum, Troianum, Italicum, Iſraeliticum, Hiſpanum, & Gallicum, & hæc in decem denotari cornibus: remq́ue defendunt, ſine omni ſcrupulo. Probant reliqui, decem iis innui principatus, ſeu ſui regni, decem ampliſsima, ac præſtantiſsima membra, uel(quod idem eſt) quas ſuo diſtinxerant arbitratu, decem cõſulares prouinciæ: quæ ſua præcellentia, non iniuria, dici poterant regna, ſuiq́; proconſules, quibus ſingulæ, ſingulis erant adminiſtratæ, tum honore, tum auctoritate, principes, regesq́;: & E
iis lubens ſubſcribo.

Cornu autem paruum, quod ortum eſt inter decem, triaq́; cõuulſit ex decem, in Iulio cœpit Cæſare: qui dum Galliam, quæ, unum ex decem, computabatur membris, quaſi rex, fœliciter ageret (erat enim in illa, Proconſul) occaſionem nactus, arma uertit in patriam: ac tali pacto, nouum cœpit emergere cornu: et principio, ut uidebatur, paruum, breui tamen, factum eſt ingens: quin &, tribus ex decem, qui ſuis ſe oppoſuerunt incœptis, Pompeo inquam, & duobus Conſulibus, ſuo cum exercitu ſuperatis, & per hoc, ab illo, quo fungebantur F
præcelſo magiſtratu depoſitis, effectus eſt tanti regni Monarcha. In quo, & oculi, mox apparuerunt hominis, & os eſt ad loquendum ingẽtia reſeratum: ut propheta ſubiunxit. Et ut res, ſit perſpicua: licet in Cæſare, pullulauerit cornu: licet & in ipſo grandeuerit, magna ex parte: ſicut tamen, non ex ipſo tantum, ſed & tota Cæſarum ſerie, hoc conflatum eſt cornu, ex intentione uatis: ita & magnitudo (cum iis, quæ ſequuntur) non in illo ſolo, ſed in illo, & ſucceſſoribus ponderanda eſt. Ergo, tali adulto cornu, non tam imperii celſitudine, quam mentis tumore (etſi, prudentia, ac circum ſpectione carnis, quæ hoc in loco, denotatur in oculis, mundo poterant

A uideri conſpicui, immo & uerbis, paſsim inſonantibus adulatoriis, credi diuini) auſum eſt effutire ingentia: nec modò contra homines, ſed, quod eſt intollerabile, & aduerſus Deum uerum, & illius unigenitum IESVM CHRISTVM. Teſtes ſunt, non ſolum, edicta publica, aduerſus Dominum, & eius membra: ut de adorandis Idolis, quin & Cacodemon, in eis: de offerendis, illis hoſtiis, & ſacrificiis: de fidelium perſecutionibus, præſcriptionibus, exiliis, carceribus: ſed & euangelii oppugnationes aſsiduæ, neces innocentium, credentium excarnificationes, & innumera immania, atrociſsimaq; in eos tormenta. Et quanquam, tam impius, tyrannorum ſuc
B ceſſus, à Deo ſit, certa ſub ratione, permiſſus: non tamen uoluit, ut ultra præfixum, debaccaretur tempus: in quo, ut ſubditur, ponendi erant throni, & à Deo exercenda uindicta.

Sequitur (& eſt, reliquum typi) duraſſe hæc, eòuſque, quouſque poſitis thronis, Antiquus dierum ſedit: qui indubie, cœleſtis eſt pater, qui non ſolum CHRISTI, ſed & noſtri, qui illius exiſtimus membra, eſt uindicaturus iniurias. Nam licet CHRISTO, poſtremum reſeruatum ſit, mundi iudicium: dum tamen illius, in præſenti perturbatur imperium, ad patrem ſpectat, perturbatores explodere, illosq; paulatim, ſicut & pollicitus eſt, ut Pſal. 109.
C ſcabellum, eius ſub pedibus ſternere. Ergo, ſedium ſymbolo, etſi beatas ualemus, accipere mentes, & eas maxime, quæ eo dignatæ ſunt nomine: etſi ſanctorum, poſſumus intelligere ſpiritus, cum & iuſtorum animæ, ſedes Sap. 7.
ſint ſapientiæ: placet tamen, ut maturum, prouidum, cõſultumq; circumſcribatur iudicium: quandoquidem, & rite res uidetur decerni, cum peritos conſulimus. Vt igitur Dei iudicium, monſtretur inculpatum, ſedium, hoc eſt, conſulentium, declaratum eſt tropo: quanquam, & eo in iudicio, conſilium non deſit ſacratiſsimæ Trinitatis, quæ nihil, niſi ſumma cum ſapientia iudicat. Et apte Pater, plenus uidetur dierum, quia æternus, & præuenit omnia ſæcula: rite & in ueſtimento candido, quia non

non ſolum, induit gloriam, ſed & immaculatam iuſtitiã, D commode capillos geſtat albos, quia illius mens, exundat ſenſati iudicii.

Thronus, ex igne, tremendum denotat iudicem, ut qui uindex eſt malorum: Igneæ rotæ, ſæuerum eſt examen, in quo, omnis CHRISTI hoſtium, reuoluenda eſt uita, & à primo, ad extremum uſque punctum, quo uniuſcuiuſque eſt abſoluta periodus, prorſus, & in quouis momento excutienda eſt: Fluuius, igneus, rapidusq́;, propalatio, profuſioq́; eſt diuinæ ſententiæ, quæ & ocyſſime, ſortitur effectum, & inferno illos obruit igne: qui paratus eſt Sathanæ, & ſatellitibus eius. Millia millium, illi miniſtrabant, & decies millies, centena millia, eidem aſsiſtebant: nam ſacris, cœleſtibusq́ue, nunquam E æternus pater, non comitatur miniſtris: nunquam Angelorum nõ ſtipatur phalangis, ut qui Deus, & dominus exercituum eſt. Sedit, demum pro tribunali: non ut iuſtos glorificet, ſed ut hoſtes condemnet: unde & libri ſunt aperti, & omnes illorum blaſphemiæ, palàm acclamatæ, conuictæ, & ut par erat, iuſto iudicio, perpetuæ ultioni expoſitæ: illæ præſertim, quas profanum euomuerat cornu, propter quas, non mõdo, eſt euulſum, ſed & beſtia, cuius erat, interfecta, & perpetuo ignĩ meritiſsime tradita.

Aliis quoque, de quibus dixerat, beſtiis, quæ certis, F adhuc remanſiſſe, uidentur ueſtigiis, umbrisuè potius, eſt pariter poteſtas ablata: ſed ablationis executio, non eſt idem tempus ſortita: ſed in tempus, differtur, & tempus, ut placuit diuino decreto. Poſtquam autem, patris de quo loquimur, iudicium ſacroſanctum, omnes CHRI
Eph. 4. STI hoſtes, oportune ſub illo redegerit (quod fiet, cum omnes occurremus in fidei unitatẽ, & agnitionis, unigeniti Dei, & per hoc, in menſura ætatis plenitudinis CHRI
Matt. 24. STI: quando non ſolum, quouis mundi angulo, prædicabitur euangelium, eritq́; unum ouile, & unus paſtor: ſed & quando mundus totus, ſponte ſubſcribet principi CHRISTO) mox ille, in forma filii hominis glorioſa, in

qua

A qua & cœlos aſcendit, ſeditq; eouſque ad dexteram patris: ante antiquum, æternum inquam, perueniet patrem, à quo, & imperturbatam, regni poſſeſsionem accipiet, & ſponte illi ſeruient omnes: quin & ardebunt, illius iuſſa capeſſere, & in omnibus, eius ſe uoluntati committere.

Sunt & quàm plures in Zacharia typi: ſed præmiſsi ſint ſatis. Ergo ſupereſt, ſex dierum, tractationem accedere: & in illis, iuxta præmiſſa, noſtra pro tenuitate, arcana perquirere: & tandem præſumptuoſum opus, abſoluere.

B SEX MVNDI DIES.

Sex dierum, fabrefactionis mundi, tum perſpicua explanatio, tum arcanorum, quæ in eis ſunt, iuxta pollicitationem, excuſſio, detectioque.

Quæ facta ſunt, primo mundi die.

IN PRINCIPIO, *creauit Deus, cælum & terram.* His in uerbis, prima mundi continetur perfectio: quæ ex ſimplicibus conſtat corpo-
C ribus, cœlis inquam, ac quatuor elementis: quibus & naturales, addunt Intelligentias, uel Angelos, ut mos eſt loqui fidelibus. Et ut res ſit illuſtris: ſingula examinanda ſunt. Nomen ergo Dei, eſt numeri hoc in loco, pluralis: & eã denotat multitudinem, quæ etſi, ut loquuntur, realis eſt: unitatem tamen, ac ſimplicitatem, retinet eouſque naturæ, eſſentiæ, bonitatis, & aliarum, id genus, perfectionum: ut cum hypoſtaſum trinitate, ter nefarium ſit, quicquã præter ſummam ſimplicitatem concipere. Ergo Dei nomen, in præſenti, quia plurale, ſacroſanctam, non obſcure referet Trinitatem: cum & illa ſit, rerum omnium, effluentiſsimus

Ee fons,

ſons, è quo cuncta creata, dimanant proficiſcunturque: D quare, cum hoc loci, dictum eſt, Deus perinde eſt, ac dictum ſit: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.

Et ut perſpicuum ſit, quod tradimus, conſiderandum quòd Dei nomen, hic Elohim eſt: quod non ſolum, unũ eſt inter præſtantiora, quæ plurima ſunt, nomina Dei, ſed & unum eſt, de decem præſtantiſsimis, arcanisque, præ omnibus, ſacramentis ſcatentibus: de quibus Hieronymus, ad Marcellam, & nos aliàs plura. Et licet, digladiatum ſit, careat, uel non careat, ſingulari: conſtat tamen, quòd habet, eius linguæ peritis: illudq́; fore Eloha, eoq́; Moſen, uſum eſſe, non ſemel. Verum, hac in re, non laboro: quoniam, ſiue hoc, ſiue illud, aliquis aſſerat: nemo, niſi omni procul iure, ire poteſt inficias, pluralem numerum, arcano ſacramento, in præſenti uacare. E Et cum Elohim, interpretatum ſit, Iudices: excutiendum eſt, qua id factum ſit, ratione. Idq́; tamen, ea lege, ut excutiatur primum, an diuinis, ualeat conuenire perſonis: ut ſcilicet rite poſsint, uel non poſsint, appellari, tres iudices: cum aliquibus, res uideatur ambigua, aliis inepta, quin & erronea: haud minus, ac ſi tres appellarentur, Dii, Domini, Creatores, aliisque, id genus, nominibus, uocibusq́;. Verum, ſi res rite diſcutitur; breui negocio, ueritas confirmatur.

Primum, uideri non debet abſurdum: diuinas hypoſtaſes, tres nuncupari Iudices: ſi ipſæmet, tres à Dilecto, F nuncupatæ ſunt teſtes. Tres, inquit, ſunt: qui teſtimo-
1. Ioan. 5. nium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & ii tres, unum ſunt. Et præſertim, cum Deo utrunque
Ierem. 19. conueniat (ego ait, ſum iudex, & teſtis) & præſtantius uideatur, ius dicere, quàm atteſtationem facere. Sed quod aliquos turbat, eſt non perpendere, quæcunque attribuũtur, tum Deo, tũ hypoſtaſibus eius: potiſsimum, in actu, ut loquuntur, attribui (ſiquidem totum, quod Deus eſt, actus puriſsimus eſt) & per hoc, cum tres perſonas, iudices dicimus, non ſolum, ab habitu, ut dicunt, uel poteſtate, ut uox primum præſefert, appellationě trahimus: ſed

A ſed & ab actu, ſapiētiſsimi perſpicaciſsimiq; iudicii: qui tum in Deo, tum in ter ſacratiſsimo Triadum collegio, ſempiterno eſt. Quare, hoc in ſacramento, tres dicere iudices, aliud non eſt, quàm tres dicere Iudicantes, aut ius ſuum, cuiuis tribuentes: ubi nihil inuenitur abſurdi, ſicut nec, cum tres pronunciamus creantes, tres gubernantes, uel etiam, tres diuinitatem habentes.

Nec conſequitur: Deum, diuinasq; hypoſtaſes, nomēclationem, Domini, Iudicis, Creatoris, & aliorum nō diſſimilium, non ualuiſſe ab æterno ſortiri: cum nulla res, ſit ab æterno creata, nulla poſſeſſa, nulla iudicata: quoniam ut acute docent Theologi, actus, ſeu actiones (ſi ma
B uis) eiuſmodi, etſi ex genere, ut uocant, uidentur tranſeuntium: ſecundum tamen rationem, quàm ponunt in Deo, ac hypoſtaſibus ſuis, ſunt indubie fixæ, æternæque: cum aliud non ſint, ac ſimpliciſsima, puriſsimaq; ſubſtantia, necnon diuina natura, quæ Deus ipſe eſt. Siquidem, cum omne, quod in Deo eſt, Deus ſit, & quicquid in diuina inuenitur hypoſtaſi, ipſa ſit hypoſtaſis: confiteri neceſſe eſt, operationes, actionesq; diuinas, quibus diſpoſitū eſt, de rebus, eſſe Deum, & perſonas diuinas: & per hoc, in illo, illisq;, ab æterno, ſine controuerſia fore.

Nec ob id, creatura, quæ tali ab actione dependet, ab æterno, in ſeipſa eſt: quoniam etſi, illa actio, puta, crea-
C tio in Deo, ſecundum id, quod in eo ponit, in illo, ab æterno eſt: ſecundum id tamen, quod infert, ſeu ſecundū (& idem eſt) effectum, qui ex illa, proficiſci natus eſt: ſine dubio, non æterna, ſed ex tempore eſt. Quod aliud dictu, non eſt, niſi quòd licet, creationis actus, ſit in Deo, idemq; cum eo: illatio tamen, ſequens actum, effectusq; ab illo dimanans, nec res eſt æterna, nec eadem, cum diuina natura: quin nec in Deo, uel Dei actione, aliquid ponit, tametſi, in illa, cum effectus, re ipſa, progreditur, relatio (ut uocant) ſolū à nobis concepta, permittatur: quæ etſi, nonnihil, in noſtra conceditur apprehenſione, in re tamen, nihil eſt: ut ſacris eſt perſpectum Theologis. Minus ſequitur, in Deo, diuinisuè hypoſtaſibus, poteſtatem

non fore iudicandi, creandi, gubernandi, & alia, id ge- D
nus, exequendi: ſed ſequitur, in illo, illiſq; non eſſe ſine actu, qui non ſolum, reipſa, cum illa conſentit, ſed & tali agglutinatur pacto, ut ſorbeatur (ſi ſic, licet loqui) ab ea: nequeatque ab illa, niſi noſtri intellectus operatione ſecerni.

Verum, quia hæc, aliquibus forte, uidebuntur obſcura: res alio reſoluatur compendio. Dicatur itaq;, quod etſi, ſubſtantiua nomina, non multiplicari (dicitur) in diuinis: id tamen intelligitur, uel ſi in ui accipiantur ſubſtantiui, ne forte occaſio detur perfidis, in Trinitate multiplicandi ſubſtantiam, hoc eſt, quæuis, ad Dei eſſentiam E
pertinentia: & non in ui ſumpta, nominis adiectiui, cum nulla, eo pacto, præbeatur anſa, rem perperã detorquendi: uel ſi aliquod addatur uerbum, quo errandi tollatur occaſio. Ergo, licet magnus Athanaſius, præfata motus occaſione, in diuinis, non admittat, tres Deos, tres Dominos, tres Immenſos: non reiiceret tamen, ſiquis ſubſtantiua, uertens in adiectiua, tres diceret, Deitatẽ habẽtes, tres habẽtes dominiũ, immenſitatẽ, omnipotentiam: ergo, nec negaret, tres iudices, hoc eſt, ut diximus, iudicãtes, ſeu ius cuicunque reddentes. Adde: hoc in loco, nullum eſſe periculum, quia cum mox, uerbum ſubiiciatur ſingulare, quod eſſentialem, non patitur multiplicationem: conſtat quidem, quòd ſi actio, eſt ſingularis, & F
facultatem eſſe, à qua progreditur ſingularẽ: & per hoc, licet tres ſint, qui unice illam habent, non tamen triplex eſt, iudicandi facultas, quam habent.

Sed cur rerum productio: Deo ſub tali attributa eſt nomine? Cur non potius, ſub Adonai, quod ſonat, Domini mei: uel IEHOVAH, quod fontem exprimit, ut dicunt, omnis eſſe, & pelagus, cuiuſuolueris perfectionis? Fateor, Deum, alio ſub nomine, mundi ualuiſſe, fabrefacere machinam: nec uereor hoc delectum, ſummo ac admirando conſilio: ſed rem non placuit, impartiri nobis. Quare altiori iudicio, ſuæ maieſtati relicto: balbutiam, quod mea attingit imbecillitas. Licet itaque, mundi au

thor,

A thor, aliud eo in opere, potuiſſet deligere nomen: licet, ſi eſſet uſus, IEHOVAH, denotaſſet creaturas, & rerum perfectiones, ab illo, ceu è primo fonte profectas: etſi ele giſſet Adonai, præſetuliſſet Deum, omnia habere, ſua ſub ditione: dici tamen placuit, Elohim, non minoribus, à præmiſsis, conſilio, & ratione.

Et quantum capio: factum eſt: Primo, ut liquido probaretur, Deum res non producere, abſque cognitione, ut nonnulli, auſi ſunt aſſerere, ex philoſophis: dicentes il las, ab eo procedere, ſicut radii, emanāt à ſole: uel quod ſi ab illo proueniunt, cum cognitione (ut qui Deum, putant noſſe, quæ facit) uolunt, quòd proficiſcantur de ne
B ceſsitate: adeo ut nequeat, illas non facere. Vterque ſecluditur error, aſſerendo mundum, à iudicibus dimanatum: cum palam ſit, iudicium eſſe non poſſe, ſine cognitione, nec ſupremorum iudicum, eſſe ualet, cum neceſsi tate. Secundo, ut ſingula oſtenderentur eſſe, iuſta lance diſpoſita: nedum in naturis, uiribus, & officiis, ſed & in propriis, ac congruentibus locis. Tertio, ut non miremur, ſi ſingulis, certæ latæ ſunt leges, & propriæ operationes præſcriptæ, à quibus nefas eſt declinare: id quod et Sapiens, de pluribus, ſuis admonet, in prouerbiis. Cap. 8.
Quarto, ut cognoſcerent homines, authorem mundi, errata deteſtari: ac in legum tranſgreſsores animaduer-
C tere. Et demum, ut initium, cum mundi fine congrueret: qui domino proteſtante, in iudicio, debet abſolui. Matt. 24.
Hactenus, de Dei nomine: nunc, ſed pauca, de uerbo, BARA, quod creauit, reditum eſt.

Qua de re attendendum, quòd etſi, huius uerbi uis, non eſt, ad creationem reſtricta, ſed & alios productionis complectitur modos: iure tamen, ad illam, hoc in loco, eſt coarctata, quandoquidem licet Elohim, cœlos terramq́; produxerit: quia tamen illa, non fecit, ex aliquo, ſed ex nihilo, merito interpretatur, creauit, quod eſt, ex nihilo fecit. Et ut res penetretur: notum eſt, creare, eſſe quidem facere, et per hoc, magno opificio, rem componere (nam & ars, recta definita eſt, factibilium

Ethic. 6. bilium ratio)quod et in factione conſpicitur mundi: ubi D
(præter ea, quæ noſtrum effugiunt captum : & armoniā,
quam docent Pythagorici) non mediocre cernitur artifi
cium : dum factus eſt, ſphericus, ex quo eſt ampliſsimæ
capacitatis: confectus ordine, tam eximio, ut iure, cum
ordine, conferatur exercitus : ut docent, non modo ſa-
12. Meth. cri, ſed & philoſophi. Adde: tot ſpheris, eſſe diſtinctū,
diſpoſitumque, ut nulla ſuperſit, nullamuè deſideres.
Quid de ſupercœleſtibus mentibus: quibus nil datur il-
luſtrius, nil excellentius, nil accommodatius? Mitto,
quod inſtar eſt domus: et magnæ, et membris, mānſio-
nibusq́;, tam rite diſpoſitæ: ut in ea, reliquæ creaturæ,
ſua, et commoda, & congruentiſsima, ſortitæ ſint loca. E

Creare inquam, eſt artificioſe componere, edereq́;:
at non, ex aliquo, ſed ex nihilo: quod opus eſt, non me
diocris, ſed ſupremæ, ac infinitæ poteſtatis: eſt opus,
quod non agitur motu, cum non præexigat mobile: &
per hoc, opus, quod non fit in tempore, quoniam ubi
non eſt motus, ibi non eſt tempus, cum illius ſit paſsio,
Phyſi. 4. numerusuè, ut philoſophi docent: ſed eſt opus, quod
nullo, fit ex ſubiecto, ac ſimplici, unicoq́; completur mo
mento. Igitur Elohim, Pater inquam, Verbum, & Spiri
tus Sanctus: creauit, hoc eſt, ſimplici, ac ſingulari, ac-
cincti actione, eaq́; unica, acmomentanea, rebus, exi-
mio cum artificio, dederunt eſſe, conſiſtentiamq́;, ex F
nihilo producendo eas: & præſertim, cœlum, uel cœlos
hebraice, necnon & terram: quæ infimum eſt elemen-
tum, centrumq́; mundi corporei, ut non ſolum, Philoſo
phi, ſed & Aſtronomi tradunt.

Cœlos, inquit, ſed non exprimit, num omnes, num ali-
quot: quin nec quos, aut quot, eo ſint producti momen
to: quare rem excutiamus, ſi forte, quod uerum eſt, ue-
ſtigemus. Primum liquet, plurale nomen, plures produ
ctos conuincere, & indubie, quòd fuere ſupremi: tum
quia cœlorum, terræq́; nominibus, extrema tacta ſunt
uniuerſi, ut à centro, ad ſummum aſcendendo circulum,
tota explicetur fabrica: tum quia duo, illi dictioni præ

ponuntur

A ponuntur articuli, alter accuſatiuo, & reliquus geniti uo ſeruiens: & accurate ponderati, illos denotant, cœlos eſſe cœlorum, & per hoc, cœlos maxime celſos, ſuperq; omnes eleuatos, erretosq;. Liquet deinde, ad minus extitiſſe duos: Empireum, quod præeminet omnibus, & Primum mobile, quod ſub Empireo, proximum eſt: idq; & uox ſonat Hebræa, cum è duabus ſit edita dictionibus: altera, quæ ſignificat ignem, & illa denotatur Empireum, reliqua, quæ ſignificat aquas, & congruit hæc Primo mobili, quod nonnunquam diuinis in literis, appellatum eſt Aqueum. Ergo, ut comperta, exploratáq; ſint, duos cœlos, primo momento, eſſe productos:
B eosq; Empireum, & Primum mobile, quod ſub Empireo immediate eſt.

Verum quia hos præter, cœlum inuenitur Sydereum, ſeptem Planetæ, quartum Elementum, quod etſi, Ether dicitur Græcis, uulgo tamē appellatur ignis, & aer, quæ & cœlorum haud nunquam exprimuntur nomine, ut cō ſtat, ex ſequentibus: obſcurum remanet, an & hæc, una cum præmiſsis ſint producta, uel potius, diebus quibus, in ſequentibus, ſunt aſcripta, ſint effecta. Et licet forte, utraque defenderetur pars: ſiquis tamen, rem argute perpenderit, non facile detrectabit, hæc omnia, unà cum ſupremis, creata corporibus: etſi non abſolute, perfe-
C cteq;. Quod, & duplici manifeſtatur ſigno. Alterum eſt, quia proximo, immediatoq; die, omnia quæ recenſuimus corpora (nempe Sidereum cœlum, & Planetæ: item Ether & Aer) nō narrantur tunc eſſe producta, ſed duntaxat extenſa. Et licet non ſatis contenderem, ſiquis extenſionem, eo aſſereret loci, productionem con cernere, quin & quòd eorum productio, illorum eſſet extenſio: conſonat tamen magis, extenſionem, productionem, præcedere: quanquam incompletam, inabſolutamq;. Quare, meo iudicio, ea omnia, una cum ſupremis, ſunt creata corporibus: ſed non ſimul extenſa cum eis.

Nec eſt cur obiicias, cœlos & elementa prædicta, ſuapte

pte

pte natura extenſa: quoniam etſi res conceditur, in ſui D
tamen initio, facta ſunt, ut diuinæ placuit uoluntati, cui nulla præſcripta eſt lex: tametſi omnia ſumma cum
Pſal. 103. ſapientia uult. Reliquum eſt, quòd terra, quæ alterum ut præmiſimus, eſt extremum (nam hic ſermo non eſt, de terra uiuentium, ſed de ea, quæ pedibus terenda fuerat animalium: quod & duplex notat articulus, cum terræ, ſicut & cœlis, hebraice, ſit alter accuſatiuo, alter genitiuo ſeruiēs: denotetq; de terra ſermonem fieri, quæ terrarum eſt terra, hoc eſt, infimum omnium elementum) eodem in puncto, qua facta eſt, una cum aqueo, producta eſt elemento: tametſi illum fuerit, ultra naturam expanſum, ut & tertio manifeſtādum eſt die. Igitur E
conſonat, ut extremum alterum, non fuerit, abſque illis productum, quæ ſub eo proxime ſunt: non quidem, ultra naturam extenſa, ſed potius præter naturam, implicata, ac modo quopiam inuoluta. Nec eſt fas Dei opera, ad regulas arctare philoſophiæ: quandoquidem, etſi illas tradidit, non tamen ſe illis aſtrinxit: qui & ualuit, ſexcentos, in momento efficere mundos, & alterius ab iſto, tum diſpoſitionis, tum legis, ut cui licet, quicquid libuerit facere.

At miraris forte: Cur nulla, de Angelicis mentibus, quæ uniuerſi ſuprema ſunt, ac præſtantiſsima portio, ſuntq; à Deo creati, ut quoque ueri fatentur philoſophi, F
quin et creati una cum corporeo mundo, ut extra, de
ca. Firmiter. ſumma Trinitate, fideq; catholica, ſacroſancta definiuit eccleſia, facta ſit mentio. Cui duobus occurritur modis: Altero, dicendo, quòd cum corporeo, ſunt quidem mūdo producti, ſed conſulto, non ſunt expreſsi: ne ſcilicet, Hebræorum populus, cui hæc primò ſcripta ſunt, qui erat rudis, et ad Idololatrandum propenſus, audiens fore, mentes aliquot incorporeas, naturaq; præſtantiſſimas, plures conciperet eſſe Deos. Reliquo, quod licet, non ſint, eo expreſsi pacto, ut caperetur ab omnibus: non ſunt tamen, penitus prætermiſsi, ſed ita inſinuati, ut Maiores, Sapientesq;: rem poſſent, negocio
non

A non multo coniectare: et potiſsimum, in productione cœlorum, uel lucis, ut Auguſtinus docet. Et huic parti ſubſcribo: eò quòd ſi Angeli, forent penitus prætermiſsi, potior, ac ſpectabilior pars, dimitteretur uniuerſi: quod ſuſpicari abſurdiſsimum eſt.

Nec tam promptum erat, Idololatrandi periculum: cum res ſimplicioribus manſiſſet obſcura, et prudentibus foret exploratum, quòd licet ſpirituales multiplicarentur mentes, erant nihilominus, naturæ creatæ: et ob id, quòd Dii eſſe, non poſſent. Præter id, quòd in ſcripturis, Angeli pluribus fuere familiares: et notum eſt Abramo, occurriſſe aliquando tres, Loth duos, et agmi B na, caſtraq; Iacobo. Et demum, cur hæſitaſſet uates, Angelos, in rerum creatione comprehendere: qui tradit, non longe poſt, Deum ad aditum, Angelum conſtituiſſe Paradiſi, flammeoq; armaſſe gladio: ut proturbaret, præſumentes accedere? Quod dicunt aliqui, Angelos, Empireumq; cœlum, ſimul creatos, ſed multis ſæculis, reliquas præceſsiſſe creaturas: non uideo, qua poſsit ratione probari, præſertim cum Angeli, illudq; cœlum, non modo, pars ſint uniuerſi, ſed & propter electos, ſicut & reliqua, huius mundi, intenti productique. Nec conſentit, ut multis ſæculis, Dei nedum imperfecta ſint opera: ſed & principali onere, ac officio, deſtituta. Adde: C prophetam aſſerere, non ſolum cœlos, ſed & terram, conditam in principio, eámq;, ut ſubdit, fuiſſe inanem, & uacuam: ergo, & hanc concedant, neceſſe eſt, multis ſæculis, nedum fuiſſe infecundã, ſed ocioſam: quin & contra naturam, aquis nedum admixtam, ſed ſubmerſam.

Rurſum. Quomodo tot ſæculis, & nobiliſsimæ, inter corpora, parti: quin & elementis, aquæ, terræq; defuiſſet lux? Quomodo tot ſæculis, Chaos illud (ut ſic dixerim) ſine motu, ſineuè alteratione, permanſiſſet in mundo: quin & ſine alicuius commodo, uel utilitate? Immo & ſæcula, quomodo fuiſſent, ſine tempore: cum tempus, non ſit ſine motu? Quòd confugiant quidam ad Aeuum: haud dubium, quòd Aeui neſciunt rationem: cum illa in

iis, locum habere, nō poſsit. Sicut, & inconſulte loquuntur, cum terram inanem, & uacuam, interpretantur materiam primam: cum ſic dicere, non modo, res ſit inepta, ſed & in philoſophia ridicula: idq; non ſolum, quia eſſe nequit, ſine ſpecifica, ac indiuiduali forma, ſed quia tot annorum curriculis, fuiſſet inanis, ocioſa, & res abhorrenda, in tota natura: quæ nihil admittit inane, nihil patitur ocioſum. Ergo fatendum, Angelos, nō modo, hoc in loco, ſupponi creatos, ſed & in Empirei cœli, productione comprehenſos: ut in quo, proprias retinēt ſedes, ſuntq; natura, ſupra illum immediate: in quo & aſsiſtūt, & miniſtrant Altiſsimo, nunquam non confitentes, nunquam non laudantes illum: immo & indeſinenter, ut authori ſuo, gratias referentes, quin & bonorum omnium incomprehenſo pelago, & oceano infinito. D E

Diximus, de nomine, Elohim: diximus, de uerbo, Bara: diximus de Cœlis, & Terra: ergo breui tangamus, & de particula, *In principio:* quod & tribus, uel quatuor modis interpretor. Primus eſt, ſine ſcrupulo, placetq; Theodoreto: ut idem ſit, quòd Imprimis. Et docet quòd Deus, mundi uolens erigere fabricam, imprimis fundamenta iecit: quæ, ut & naturales tradunt, ſunt cœlum & terra. Secundo, & nemiuem habet aduerſum, ut initium exprimat creaturæ, mundi, motus, & temporis: declaretq;, quòd cum Deus uoluit, præmiſsis exordium facere, mox cœlos fecit, & terram. Tertio, & peritioribus eſt probatum, ut idem ſit, quòd in filio: quem & Paulus, non modo dicit eſſe principium, ſed & in quo facta ſunt omnia: ita quidem Coloſſenſibus ſcripſit. In Dei filio, qui & filius, illius eſt dilectionis, habemus redemptionē, & remiſsionem peccatorum: qui imago Dei eſt inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo, condita ſunt uniuerſa, in cœlis, & in terra, uiſibilia & inuiſibilia: ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo, creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia, & omnia conſtant, in ipſo: & ipſe eſt caput eccleſiæ corporis, qui eſt principium, primogenitus, F

Cap. 1.

A genitus, ex mortuis.

Verum quia omnia in filio, ſiue per filium (nam præpoſitio, utroque Hebræis redditur modo) bifariam poteſt intelligi, quartus introductus eſt ſenſus. Primo quidē, & communiter, de filio, in ſola intelligitur, natura diuina: & uolunt, ideo Dei uerbo, rerum conditionem attribui, quia illi appropriata eſt ars, & ſapientia, in quibus omnia facta ſunt. Appropriata eſt ſapientia, arsq; diuina: quoniam cum ſint inter eſſentialia, ſunt quidem toti Trinitati communia: uerum quia pertinent ad intellectum, qui peculiariter appropriatur filio, eò quòd ut uerbum procedit, haud immerito, ut peculiaria, ſubſcripta Pſal. 103.
B ſunt ei. Ergo ꝑ re hunc in modum accepta: liquet in filio omnia condita, cum omnia ſint, in arte, inq; ſapientia, fabrefacta. Et hic ſenſus eſt uerus: & ab omnibus ſine controuerſia, comprobatus. Secundo uero, & Paulo, & Euangeliſtæ conſentanee, de filio recipitur, nedum in natura diuina, ſed & in humana: iuxta ea, quæ pertractata ſunt ad Epheſios, & ex parte reſumpta ſunt in præcedentibus: & fit quartus, ut dicebatur ſenſus, potiſsimū hoc in loco probandus. Quem non ſolum Vates directe intendit: ſed & CHRISTVS, cum in capite inquit libri, ſcriptum inuenitur de me. Quomodo autem ſenſus, conſonans ſit Apoſtolo, quomodo & Euangeliſtæ: ad Ephe- Col. 1. Hebr. 1. Ioan. 1. Pſal. 39. Hebr. 10.
C ſios, eſt explicatum diffuſe. Hactenus, de creatione cœlorum, terræq;: nunc de eorum diſpoſitione. Quare, de terra pergit, & dicit.

Terra autem, erat inanis, & uacua, & tenebræ ſuper faciem abbiſsi: & ſpiritus Dei, ferebatur ſuper aquas. Varia admodum eſt, uocum *(inanis & uacua)* interpretatio: etſi diſcrimen, non uidetur magni momenti. Conſentiunt tamen, quòd ſecunda, maiorem uim habet: & quòd omnimodā priuationem exprimit. Quare & ſecure transferunt: qui legunt, inanis, & inanis penitus. Status ergo deſcribitur, in quo, non ſolum terra eſt producta: ſed & in quo, per tempus aliquod manſit: exprimiturq; illum, nedum fuiſſe inanitatis ſtatum, ſed inanitatis omnimodæ: & per

hoc, terram conditam ſine anima, hoc eſt, ſine generandi, producendiq; ui: & propterea inualidam, ut gigneret mineralia, & quæuis terræ naſcentia: quin & quòd fuit, ſine illa prorſus, penitusq;: idq; non ſolum propter admixtionem aquæ, qua reddebatur incapax, ſed & propter prouidentiam Dei, cui non placuit, niſi die tertio, illam adiungere: in quo nihilominus, niſi ad ea, quæ diximus, conceſſa eſt, cum ſolum die ſexto, ad productionem, tam intime, quàm extime, extenſa ſit animalium, quæ apta ſunt, ut progignantur ex terra. Ergo ad diem uſque tertium, prorſus fuit inanis, cum in nullum poſſet opus erũpere, uel in uiſceribus gignendo mineralia, uel in ſuperficie, herbas & plantas: & inde ad ſextum, non penitus, ſed ex parte, ut dicendum erit, ſuis in locis. D E

Et tenebræ ſuper faciem, facies Hebræis, *erant abbiſsi*. Abbiſsus, Græcum eſt nomen: altitudinem, profunditatẽuè exprimens. Facies, utrunque denotant emiſpherium: ſed anceps, an ſub concauo, an ſuper conuexo, mobilis primi. Quare docemur, hoc ex loco, congeriẽ, Chaosq;, quod uel contentum eſt infra primum mobile, uel idem, unà primo cum mobili: utrinque, tam ſcilicet, ex parte emiſpherii ſuperni, quàm inferni, fuiſſe obſcurum, obductumq; tenebris. Et licet, quia tenebræ, priuatio decernuntur lucis, deberent à luce præcedi, propter quod & quidam contendunt arguculi, non rite, hoc loco, poſitam eam uocem, afferentes, quòd ſicut cæcitas, quæ eſt priuatio uiſus, nõ enunciatur de aliquo, niſi poſt amiſſum uiſum, uel ſaltem, poſt peractum tempus, quo animal, uidere natum, non uidet, unde & catuli, ad nonum uſque diem, etſi non uident, non dicuntur cæci: ita & tenebræ inquiunt: dici nequeunt, niſi amiſſa luce, uel lapſo tempore, quo debuit adeſſe lux, & non affuit lux. Sed hæc, nimis uidentur leuia, nec aliquem debent remorari: quin nec forſan, iis in rebus, attendi. Quòd ſi nõ placet uox, tenebræ: eius dicatur loco, obſcuritas, uel rei, circumſcribatur ſtatus, in quo, priuſquam reperiatur, apta eſt reperiri. F

A Et licet ordo naturæ, à Deo inſtitutæ, ac lege firmatæ, ſic exigat: dum tamen, natura à Deo dimanat, non ſubditur regulæ: & maxime priuſquam ſuis ſit numeris abſoluta, conſumataq́;: tametſi ſexcentis, ſi foret numeris abſoluta, & ter mille legibus alligata ſtrictaq́;: non propterea diuina illis eſſet coarctata uoluntas, ut cum luberet, præter ordinem uniuerſi, non faceret: quin & periculo certiores ſumus, aliquando feciſſe, ut multis in miraculis, & portentis. Nec propterea, res à Deo, procedunt uiolenter, ſed maxima cum ſuauitate: quia omnis creatura, illi magis geſtit obedire, quam præfixam ſibi legem retinere. Hæc dixerim, non quia me fugiat, habitus
B & priuationes, diuerſa ſub ratione, & præcedere, & ſubſequi ſeſe: & quod uno in genere cauſæ, prius tenebræ reperiantur, quàm lux: & alio in genere, è diuerſo, prior ſit lux, & deinde ſint tenebræ, ut eſt compertum philoſophis: ſed nos, ut mos quoque geratur ſimplicibus, qui iis ex ſcrupulis, neſciunt ſe per philoſophiam liberare: hæc pauca, præter inſtitutum, attigimus.

Et ſpiritus Dei, Elohim eſt in hebræo, *ferebatur*, cubabat, uel mouebat ſeſe hebraice, *ſuper aquas*. Sunt qui per ſpiritum, intelligant, aerem: qui non ſolum, quia tenue eſt corpus, ſed & quia, eo ſpirant, reſpirantq́; animalia, dicitur ſpiritus: & Elohim, iudicum inquã, quia & aer,
C ſicut eſt reliqua, ex diuino, eſt profectus iudicio: & iure, certam nactus legem, locumq́;, in Vniuerſo. Hic ſuper aquas, quia ſuper aqueum elementum, quod undiq; tegebat terram, nec ad perfectum, adhuc attigerat ſtatum, ea cubabat die: nẽpe quieſcens, ſuper illud. Quippe qui, nedum erat abſolutus: immo & naturali erat, ni fallor, diſpoſitione compreſsior, condenſatiorq́;: ſicut & uates ſuo loco dicet. Alii, Elohim ſpiritum, autumant eſſe uentum, qui natura eſt uapor, ſpiratq́;: etſi tunc foret groſsior, nec moueretur. Quare, iure cubabat, ſuperq́; elementum aquæ, extenſionis tunc amplioris, eleuationisq́;, merito quieſcebat: exprimens ipſa re, uentũ ad altiorem, non pertingere regionem: ſicut & periculo

com-

comprobatum eſt. Dicitur autem Elohim, quoniã etſi D
uentis, ſuæ à philoſophis, aſsignantur origines: niſi tamen, inſigniter dependerent à Deo, idq́; ſummo iudicio, oportuno loco, legeq́;: ab illo ſacris in literis, è ſuis, non
Pſal. 134. traderectur theſauris dimanare.

Placet aliis, mundi intelligere ſpiritum: & eum maxime, quem putant, à Deo poſtmodum elementis, & iis, quæ ex elementis ſunt, impartitum. Creditum.n.eſt à philoſophis: eſſe quoddã pertenue corpus, de natura, quintæ, ut dicunt, eſſentiæ, quem & rerum, nonnulli uocant hypoſtaſim: eo quod per illum, proxime, rerum conſeruantur naturæ, & quaſi uinculo colligantur, retineanturq́; in materiis, naturales formæ: de quo, & mira ſentiunt Alcumiſtæ: qui & aſſerunt, quòd ſi ab auro, uel argento, abſtractus, conſeruatusq́;, materiæ applicetur diſpoſitæ (nempe Mercurio præparato) uerum reddet aurum, uerumq́; argentum. Tunc cubabat, ſuper aquas, quia nondum, in rebus fuerat diſpartitus: breui tamen, à Deo diſpartiendus: ut illius lex poſtulat, exigitq́;. Verum quicquid, hoc de ſpiritu dicas, non moror: placuit & hanc, cum reliquis opinionibus numerare, ne ex incuria, uideatur obmiſſa. Non puto tamen, eſſe Moſaicam, ſed Philoſophicam: & Pythagora, Platoneq́; profectam. E

Non deſunt, & qui per ſpiritum, cœlicas intelligant mentes, & hebræo more, ſingulare aſſerant, poſitum F
pro plurali: hauriẽtes hoc ex loco, Angelos ſuper aquas, non elementarias, ſed cœleſtes, ſuper primum ſcilicet mobile, cubare, hoc eſt, quieſcere: ſuisq́; fouendo uirtutibus, & uiuificatrici geſtiendo, ciere motũ. Nam licet, mouendum forte, non eſſet à pluribus, non tamen eſt abſonum: ut ab eis, uelut à ſuperiori natura, uirtute, cauſaq́;, nonnullas recipere influentias, toti mundo percommodas, & infernis rebus proficuas: pro loco tamen, tempore, & rerum diſpoſitione, ut Elohim ſanxit, ac optimo iure præſcripſit.

Denique, & Spiritus, Dei eſt affectus, uel ſi mauis, Spiritus ſanctus: & hic eſt ſenſus intentus, & tum ſanctis, tum

A tum eccleſiæ conſonus. Hic eſt ſpiritus Iudicum: quia ſpiritus eſt Patris, & Filii. Licet enim, tota Trinitas iudi cet: potiſsimum tamen, primæ in Trinitate perſonæ: quibus, & maxime, ſunt appropriata iudicia. Siquidem, Oraculum, Patrem (ut uidimus) mundi iudicem fecit: Dan. 7.
& Filio, iudicium creditum eſt extremum, ut non ſemel Euangelium docet. Et cubat hic Spiritus, ſuper aquas: Ioan. 5. Matt. 24.
quia orbem, nedum ardet perficere (nam eſt omnium ar Sap. 1.
tifex) ſed & affectu, ardoreq; Conditoris accendere. Propter quod, non ſolū, res eo emiſſo creantur, facieſq; Pſal. 103. Sap. 1.
renouatur terræ: ſed & totus repletur, ditaturq; mundus: quin, & eo, inflammatur igne, quem Deus miſit, Luc. 11.
B in terram, & ſtuduit uehementer accendi. Et uerum eſt, cubare illum, nedum ſuper aquas infernas, quas diximus elementum: ſed & ſupernas, quas primum appella uimus mobile. Quibus, & ubertim, largitur uires: tum pro ſeſe, tum pro contentis ab eo: ſicut ſcriptum eſt. Verbo domini, cœli firmati ſunt: & Spiritu oris eius, om Pſal. 32.
nis uirtus eorum.

Dixitq; Deus, nomen eſt Elohim, *fiat*, erit Hebræis, *lux: & facta eſt lux*. Dicere hoc in loco, poteſt intelligi: tum de uerbo interno, non perſonali, ſed eſſentiali: ut aliud quidem non ſit, ac ſecum deliberare, decernere, definire: quod etſi actum exprimit ſimpliciſsimum, eſt
C tamen, & pariter, & indiuiſim, in quauis, trium perſonarum inuentum: à diuina progrediens ſapientia, ſed li bera electione terminata: tum de uerbo externo, quo al locutus ſit Angelos: creatos, ut diximus, ſupremo cum corpore. Et hoc pacto, dicere, aliud non fuit, quàm de liberationem, decretum definitionemq;, in Triadum concluſam Synodo, illis reuelare impartireq;: & per hoc, aliud non fuit, quàm illos facere, in ſeſe, uel in ſpeciebus inditis, clare perſpicere, quod Deus libere ſanxit. *Fiat, eritue lux*. Si legitur, fiat: uerbum, ad præceptum pertinet, & decreti executionem docet. Si legitur, erit: uer bum eſt, prænuncians, moxq; futurum eſſe determinans. *Fiat*, locutioni quadrat internæ: *erit*, conſentit externæ,

qua

qua Angelos allocutus eſt. D

Ardua de Luce, agitatur quæſtio: tum à philoſophis, qui illius nituntur rimari naturam: tum à Theologis, qui locum hunc, uariis interpretantur modis. At de natura, non ſumus, in præſenti, ſolliciti: contenti, quòd ſi ſermo foret, de luce, hoc eſt, relucente, ut ſolent aliquando literæ ſacræ (uos eſtis, lux mundi: nunc lux eſtis in domino) haud dubium, quòd uaria admitteretur ſententia, ſicut & uaria, illi ſubiiceretur ſubſtantia. Si uero ſermo, de luce ſit, ut in ſeſe: liquet primum, illam non eſſe corpus, ſed corporis qualitatem (non enim de luce loquimur Dei, non mentis, non gratiæ: ſed de illa, quæ ſenſu deprehenditur uiſus) quantumuis præſtantiſsimã: E ut quæ in rebus reperitur nobilibus, nempe ſupernis corporibus, & precioſis lapidibus. Deinde, quòd eximiæ eſt uirtutis: & uehiculum, influentiarum cœleſtium. Et demum, quòd etſi, qualitas decernitur naturalis, eſt pariter, & intentionalis: & utrunque, ni fallor, quadam inſigniq; eminentia. Varie locus exponitur: quoniam etſi conſentiunt, lucem fuiſſe ſolis, aſtrorumque cœleſtium: non tamen rem, uno conſtituunt pacto. In quo negocio, nec diſcrucior: cum compertum ſit, Deum in condendis rebus, naturæ non ſubditum legibus: ſed cuncta, pro arbitrio facere uoluntatis. Conſonat tamen imbecillitati meæ, ut uere quidem, lux extiterit ſolis: quodq; F in proprio fuerit orbe producta, etſi tunc temporis, incompleto, & quaſi, ut tactum eſt, inuoluto: quod rite ponderatum omnia ſaluat.

Matt. 5. Eph. 5.

Non diſpliceret quoque, quod in quodam legi Rabbino, & uetuſto, & admodum docto: etſi noſtræ tempeſtatis, non placebit aſtronomis, & aliis, rem forte, minus, quàm par fuerit, expendentibus. Putat ergo doctor, infra Sydereum cœlum, alios non eſſe, reipſa diſtinctos, ſed omnes, unum eſſe corpus: idq; non ſecus, ac aer, plures in regiones diſtributum, & ſuam, quemlibet explanetis, uti cœlum habere. Sentit etiam, corpus illud, non eſſe ſolidum, ſed uelut aer permeabile: in quo, & ſeptem agitentur

A tentur planetæ, non aliter, ac totidem pilæ, ſpherulæq́; , ab intelligentia, tali mancipata muneri, à totius principe Deo. Et id quidē, tali mouetur pacto, ille uero alio: quia lata illis lex, ita poſtulat. Et licet motiones, ſint uoluntariæ: ſunt tamen, tali pacto, à diuina uoluntate præſcriptæ: ut nunquam præfixam exeant normam. Propter quod, & de ipſis, poſſunt erigi tabulæ: & prænunciari, tali pro tēpore, Planetarum Synodi, Tetragoni, & Diametrales aſpectus. Nec obſtat, cœlos dici ſolidiſsimos, ac quaſi ære fuſos: tum quia ſufficit, de primis, ſupernisq́; ueritatem ſortiri; tum quia non eſt ſenſus, quòd ſint impermeabiles, ſed quòd ſunt, in ſua diſpoſitione conſtan-
B tiſsimi, nullaq́ue occaſione mutabiles: quod de ære dici non poteſt. Hæc ſi ita ſe habent, ut forte ueritas eſt, nullæ, quòd prima die, Sol editus ſit, erunt anguſtiæ: nec repugnabit, quod factum referetur in quarta, ut eo annotandum eſt loco. *Et facta eſt lux*. Vis diuinæ manifeſtatur uirtutis: eximium artificium: & quàm cito res obediant Deo.

Et uidit Deus, Elohim eſt, *lucem eſſe bonam: & lucem diuiſit à tenebris, appellauitq́; lucem*, luci hebraice, *diem, & tenebras*, & hæc in dandi caſu hebraice, *noctem*. *Et factum eſt ueſpere; & mane*, uel hebraice, & fuit ueſpera, & fuit mane, *dies unus*. *Et uidit Elohim*. Videre in præſenti, eſt peri-
C culo comprobare, ſicut & eo loci: Videbo an clamorem, Gen. 18.
facto compleuerint. Bonum autem eſt, quod ſuapte natura excitat appetitum: nam & definitur eſſe, quod omnia appetunt: diuiditurq́;, in commodum, honeſtum, ac delectabile. Ergo uidit Elohim, quia facto expertus eſt, Solis lucem, appetibilem fore: nec ſolum, quia mundo commoda, frugisq́; in quàm pluribus creaturis: ſed & quia, mirum in modum delectabilis (ſiquidem perdulce eſt, uidere Solem, uti Sapiens dixit) quin & inſigniter honeſtati fauens: propter quod & honeſte ambulamus, in die, ut Apoſtolus notat: & conſtat in illa, maxime refulgere Deum: & quòd in ſole, ſuum conſtituit tabernaculum: ſicut & propheta refert.

Ethic. 1. Ecc. 11. Rom. 13. Pſal. 17.

Et lucem diuiſit à tenebris. Licet corpus Solis, ſit ingentius elemento terræ: quia tamen, illa eſt opaca, & impenetrabilis ſolaribus radiis: eſſe nequit, ut ſimul totus illuſtretur mundus. Ergo docet Vates, quòd etſi conſtitutus eſt, miræ magnitudinis ipſe Sol: non illuminat tamen, niſi alteram, terræ partem. Ergo ſic factus eſt, ut ſemper ſit diuiſio, diſcrimenq́; inter lucem, hoc eſt, illuminatam mundi, partem, & tenebras, hoc eſt, obſcuram, tenebroſamq́;. *Appellauitq́; lucem diem &c.* Siquidem, non miniſterio creaturæ, ſicut cùm Prothoparentis opera, nomina indidit animalibus: ſed per ſeſe, idq́; magno cum iudicio, Elohim nomina hæc imponere dignatus eſt. Quòd Hebræis, dandi ſit caſus, indubie concedendum eſt idiomati: quãquam & dici poſsit, tũ hæc, tum alia quæ Deus, paulo poſt, nomina largitus eſt creaturis, non ex earum intimis fuiſſe producta, ſed earũ ab effectibus accerſita: ut uel hinc perpendatur, nihil à Deo nominatum ocioſum, uel certo operi non deſtinatum: quin & ſingula, ut ſint toti proficua, commodaque. D E

Et factum eſt, ueſpere &c. Sunt qui colligunt, primam dierum mundi partem, extitiſſe ueſperam, initium illi dantes in occaſu, & ſecundam conſequenter mane, illam inchoantes in ortu: ſed non attendunt uerba prophetæ, quæ tam perſpicue docent oppoſitum: ut importunum ſit uerba iacere. Continent quidem dies, de quibus ſermo, ambas portiones, ut qui ex uiginti & quattuor conficiuntur horis: & Sole profuſa, initium habet in ortu, & calcem in occaſu, tenebris uero inuoluta è contra, ortũ habet, in occaſu, & extremum in ortu. Hic dies, eſt unus, hoc eſt, more Hebræorum, primus: & fuit prima reuolutio Solis, dies dominicus, æquinoctialis, initium ueris, & Sol fuit in domo Martis, et in ſua exaltatione: quæ omnia, multis ſcatent arcanis, de quibus mox, noſtra pro imbecillitate. F

Arcanorum

A

Arcanorum nonnulla, quæ in primo recondebantur mundi die.

PRIMVS mundi dies, dies extitit Solis, ſicut & ſeptimus ſabbati: quare in mundi exordio, dominatus eſt Sol; cum non alia de ratione, dies nomina mutuent ex planetis, niſi quòd in prima, eorum dominantur hora: ut docet Hermes, & omnes Aſtronomi. Ergo in propoſito, ab initio, dominari orſus eſt CHRISTVS: etſi toti mundo, ſingula uerbo agendo, ut inquit Apoſtolus, ſuæ Heb.1.
B poteſtatis: præſertim tamen humano generi, cui inſigniter aſcriptus eſt caput: & electis maxime, ut illos, non ſecus ac Sol, radiis, tum fidei (cuius, Apoſtolo teſte, anthor eſt, & conſumator) tum gratiæ, iuſtitiæq́; (cum illius de plenitudine, haurienda ſit gratia, & Sol ab oraculo decernatur iuſtitiæ) perfundat, repleatq́ue. Propter quod, & in Prothoplaſte, etiã antequam peccaret, fides, extitit CHRISTI: quin & typum eius geſsit, & ſacroſanctam, illius cum eccleſia copulam, in Heuæ matrimonio, de quo, & Paulus, præſetulit. Nec modo fides, ſed gratia, & iuſtitia: etſi ut ingratiſsimus, horum naufragium, non tam tulit, quàm fecit. Hebr. 12. Ioan.1. Malac.4. Eph.5.

C Nec dies ſolum extitit Solis, ſed Aequinoctii: docens propter hoc, Solẽ fidei, gratiæ, & iuſtitiæ, CHRISTVM, pariter oriri bonis, & malis, ut de Patre, aliquando dixit: docens & reſpectum non habere perſonæ, ut non raro, teſtantur Apoſtoli. Et illius quidem æquinoctii, quod in puncto, inchoatur Arietis: cum inde natura, omnis inchoetur motus, qui uniuerſo proprius eſt: ex uera philoſophorum ſententia. Qui cum domus, ab Aſtronomis, decernatur Martis: haud mirum, ſi & in initio, illum aduerſus, exortum eſt prœlium: at non CHRISTI iactura, ſed fruge. Exortum inquam eſt prœlium: de quo, & nõnulli, illud intelligunt Apocalipſeos: in quo Michael, pugnauit cum Sathana. Siquidem, & inter Angelos (idq́; ni Rom.2. Acto.10. Cap.12.

 ni

ni fallor, ob CHRISTVM) eſt orta tempeſtas: non ſolũ, D exturbata, ſed & magna ex parte, exploſa eſt, militia cœli: unde, & humanus, dimanauit lapſus, ſicut ex ſcripturis accipitur. Non iactura inquam CHRISTI: ut qui ex illa, non modo, non eſt depreſſus, ſed promotus, & locupletius regnũ nactus: ſicut Epheſiis latius. Quare & Sol, exaltationem recipit, in Ariete: ut omnes aſſeuerant Aſtronomi. Hic dies, primæ reſpondet ætati: et quæ, in ea ſunt facta, eorum erant typus, ac uaticinium: quæ in illa fuerant euentura: et forſitan hunc in modum.

Sap. 2.

In principio, inquit: Siue hoc uerbum, pro rerum, mundiuè ſummus exordio: ſiue, ut magis quadrat, pro filio, E hoc eſt, iuxta præmiſſa, pro CHRISTO, uel per CHRISTVM, nihil minus eſt conſtans, quod ſequitur: nempe *Elohim*, Patrem, Filium, et Spiritum ſanctum, *creaſſe*, hoc eſt, ex nihilo, ſeu poſt nihilum, condidiſſe: *Cœlos*, id eſt, Angelos, qui ſacris in literis, hac non raro, denotati ſunt uoce (Audite cœli: Exaudiam cœlos: Teſtes inuoco cœlos: Et obſtupeſcite cœli) Nec immerito: cũ non ſolum, celſiores ſint, omnibus creaturis, ſed cœleſtia habitent corpora: illa ornent, in illis nacti ſint ſedes, illos agitent motu, et foueant influentiis. Angelos inquã, ſed in duplici claſſe: cum et uox reddita, Cœlos, dualis ſit numeri. Altera eſt bonorum: ut qui non tam primo, F in actu, quàm et in ſecundo, fœliciter adhæſere Deo. Reliqua eſt malorum: qui licet in primo, ſuæ mentis motu, Deo adhæſerint, eiuſq; fœlicitatis, nonnihil attigerint: in ſecundo tamen, apoſtatarunt, et ſic expelli, ſuis de ſedibus meruerunt.

Deu. 32. Oſe. 2. Deut. 4. Ierem. 2.

Vtroſque fecit dominus, utroſque gratia decorauit, et fœlicitatis primitias, in primo actu, guſtare cõceſsit: ſed aliqui peruerſa uoluntate, facti ſunt mali: aliqui diuinõ, euaſere fauore, fœlices. Illos etſi Deus, labi permiſit, non tamen eorum lapſui fauit: iſtos etſi poterant, abuſu uoluntatis corruere, gratia tamen, cui nõ defuerunt, non eſt paſſa deficere: de quo alibi latius. Denotat, et has claſſes, hebraica uox, conſtans ex duabus, ut diximus,

A mus, dictionibus: prima eſt, Eſch, et ſignificat, ignem, innuens bonos, qui Dei arſere charitate: reliqua eſt, Maim, et interpretatur aquæ, et adumbrat reos, qui nedum peccato frigent, ſed uelut aquæ, redditi ſunt, inconſtantes: ut qui nedum, ſe auerterunt, ſed à Deo elongauerunt, ſine quo, nihil non nutat, nihil nõ fluit, labiturq́;.

Et terram: ideſt homines, ſic frequentius appellati: nõ ſolum, quia uarſantur ſuper eam, ſed et quia ſunt ſincti ex ea. Nam factus eſt primus homo, de terra terrenus: Et ad illum. In labore ueſceris pane, donec reuertaris, in terram de qua ſinctus es: nam puluis es, et redibis in puluerem. Vnde et ſæpe ad illos: Audi terra, Auribus B percipe terra, Et terra, terra, terra, audi Verbum Domini. Et quanquam hæc ſunt comperta, de omnibus: potiſsimum tamen, de peccatoribus, qui ſunt terrenis affecti, de quibus et loquuntur, ut præcurſor dicit: qui et nõ ſolum pedibus conculcantur animalium, hoc eſt, brutalibus, et irrationabilibus concupiſcentiis: ſed et teruntur, aſsiduis excarnificationibus ſathanæ, cui traditi ſunt in cibum, cum dictum eſt: et terram comedes omnibus diebus.

1. Cor. 15. Gen. 3. Eſa. 1. Ierem. 22. Ioan. 3. Gen. 3.

Et terra fuit: non ex Deo, ſed ex ſeſe (perditio tua, ex te Iſrael) *inánis, & uacua*. Siquidem homo, ſine ſpirituali, non eſt ſinctus anima, quia factus non eſt, ſine diuina C gratia, quæ mentis anima eſt: non eſt factus, bonis operibus uacuus, cum indutus, ornatusq́; fuerit, originali iuſtitia, cuius radix, eſt gratia: quin et factus eſt, magno in honore, et tã eximiis illuſtratus chariſmatibus, quòd et Angelicis, inuidioſus, eſt redditus mentibus. Verum ſathanico afflatus ſpiritu, præcipitauit ſeſe, à Ieruſalem lapſus in Ierico: et ſpoliatus iuſtitia, gratiaq́;, non leuiter eſt, et in natura percuſſus: ut uere, omnibus rite penſatis, magnum euaſerit Chaos, uere ter inaniſsima terra, uacua quouis opere bono: immo obſita ſpinis, et tribulis, quia omnibus expoſita ſceleribus, et iniquitatibus. Et inter plurima, quæ uates diſsimulat, illud eſt malum non mediocre: quòd *tenebræ ſuper facies, fuerunt abbyſſi*.

Oſe. 13. Luc. 10.

Siqui-

Siquidem, de horrenda, quam ex originis labe, con- D traximus, cæcitate, unà aliis cum incommodis, ſatis diſputatum eſt, ad Romanos, ea in digreſsione, quam propterea inſeruimus: ut iure non culpemur, ſi breui per curratur. Abbyſſus, hominis eſt mens, ſi fides habetur

Ierem. 17. prophetæ: Profundum inquit, eſt cor hominis, & inſcru tabile. Facies, intellectus eſt, per quem, & naturales, de ea iudicium ſumunt: nec abſurde, cum inde, eius illu- ceat, uis, conſiſtentia, immortalitas. In ſumma: initium inde, cuius uolueris proficiſcitur recti operis: in quo, & per quod, potiſsimum prodit ſeſe. Hic, ut tradunt, eſt duplex: contemplatiuus, & practicus: quibus & Hebræa conſonat dictio: quæ dualis numeri eſt. Et conſtat, quòd E ex peccato, ſuper utrunque factæ ſunt tenebræ: & qui- dem tam craſſæ, ut non ſolum, in utroque, in probe ge rendis, homo cæcutiat, ſed & paſsim deprehendatur or bus. Legantur primæ ætatis hiſtoriæ: & non erit, qui de hominis, eo pro tempore, hæſitet cæcitate.

Nam præter id, quòd in ea ortæ ſunt Idololatriæ, ini- tiata parricidia: inundauerunt crimina, tam ſceleſtia,

Gen. 6. tam nefanda, ut Deum, qui mutationes non patitur, quòd hominem fecerit, neceſſe fuerit pœnitere. Quis, referat, Dei tunc temporis, ignorantiam? Non quia ſe illa in ætate non proderet, noſtræuè ſalutis, non pate- ſceret ſacramentum: ſed quia hæc cõtemnebant attende F re, & maiores recuſabant audire. Siquidem euangelizan te Adamo, de benedicto ſemine, & inculcantibus aliis, de progenie Seth, quæ eo pro tempore, fuerant reuelan da, euangelica ſacramenta: ridebant, hoſtes (ut Bero- ſus dicit) totius religionis, ac ſine Deo, in mundo. Quis, in agendis, ſtultitiam? Quando non uacabant, ſed ab- horrebant, à colendis animis, omni propendentes uiri li, ut uel à teneris, indulgerent genio: ut qui proni erant,

Gen. 8. ad malum, ab adoleſcentia ſua.

Vnde non ſolum, intenti erant crapulæ, carnibus ue- ſcendo animalium, ſed & hominum: quin (eodem autho- re) procurabant aborſus, ut ederent delicioſius: cum

tamen

A tamen Dei ordinatione, contenti eſſe debuerant, her-
bis agri, & aliis terræ naſcentibus. Commiſcebantur, ne
dum matribus, filiabus, ſororibus: ſed & maſculis, &
brutis. Ergo utroque erant orbi: ſapientia expertes, in
contemplatiuo, & prudentia, iudicioq; ſano, in practico.
Ergo, recte docet Baruch: Gigantes, qui fuerunt, ab Baruc. 3.
initio, merito periiſſe, quoniam uiam contempſerunt di
ſciplinæ: nec per ſemitas, ſunt profecti, prudentiæ.

Et ſpiritus Elohim, ferebatur, uel cubabat, ſi placet, *ſuper
aquas*. Per ſpiritum, intelligatur affectus, amorq;: ſicut
& eo loci. Beati pauperes ſpiritu: Et ſpirituum ponde- Matt. 5. Prou 26.
rator eſt dominus. Et affectus, amorq; ſacratiſsimæ Tri
B nitatis: ſicut & uox Elohim, docet. Aquæ ſunt populi,
ut Ioannes, in Apocalipſi: uel humanæ uitæ decurſus, Cap. 17.
ut mulier illa, ad Dauidem. Omnes morimur: & uelut 2. reg. 14.
aquæ, ſuper terram, dilabimur. Ergo, Dei affectus, a-
morq;, erga nos, incredibilis (nam perpetúa, nos cha- Ierem. 31.
ritate, dilexit: & ad ſe, ingenti miſeratione, pertraxit)
ferebatur, á fine ad finem, attingendo fortiter, & cun- Sap. 7.
cta diſponendo, ſuauiter. Cubabat, & nihil minus, fa-
uendo, fouendoq;: ut in nos, tandem reuocaretur gra-
tia, ſpirituali reſtitueremur uitæ: quin & in meliorem
euheheremur frugem. Quippe qui, ſuum non ignorabat
figmentum: immo & abſolutiſsimum opificium. Siqui-
C dem, magnum miraculum homo: et in mundi proſcenio,
nihil præſtantius, nihil natura ſpectabilius: etſi peccan-
do factus eſt, nedum ſimilis, inſipienti iumento, ſed &
euaſit horrendiſsimum monſtrum.

At quid ſanxit: quid demum decreuit? *Dixit*, ergo:
tum ſecum, tum et, ſi non fallor, aſsiſtentibus Ange-
lis. *Dixit*: diuino præmiſſo conſilio, deliberatione, decre
to. *Erit lux*. Reuertetur anima, reuertetur fides, iuſti-
tia, gratia: nec reuertetur modo, ſed cumulabitur: illius
merito, & interuẽtione, qui lux eſt mundi: in quo, & lux Ioan. 8.
uita eſt hominum: qui & uenit, non ſolum, ut uitam ha & 1
beant, ſed ut abundantius habeant. Nam cum noſtra cul & 10.
pa, redditi ſimus inanes, gratia amiſſa, ex qua animæ pro
fici-

ficiſcitur uita, omnes euaſimus mortui: prout non ſolũ D
Rom. 5. & 1. Co. 15. Gen. 2. Paulus, aliquando dicit, ſed et contra nos, lata ſententia (quacunque comederis hora, mortem incurres) euidenter probat. *Et fuit lux*: non modo, in poſtremo, quo CHRISTVS, incarnatus eſt, tempore: ſed & à mundi principio. Quare, etſi capitaliter commiſit Prothoplaſtes: haud dubium, quòd pœnitentiam egit: ac gratiam, per CHRISTVM, futurum mulieris ſemen, in cuius ſolo nomine, proficiſcitur ſalus, conſequutus eſt. Fuit & fides, gratia, & iuſtitia, in Abelo: cum fidem, in illo, cõ
Hebr. 11. mendet Apoſtolus: & iuſtitiam, quæ non eſt ſine gratia,
Matt. 24. in eo celebret CHRISTVS. Fuit, & in Seth: fuit & in Enos: & in eorum tempore, cœpit Deus, in nomine, inuocari IEHOVAH: quod in nomine comprehenditur, IESV. Fuit & in Enoch: qui cum Deo ambulauit, & tranſlatus eſt, ne forte, à recta declinaret, ob inſignem mundi malitiam. Fuit & illo in tempore Lux: quia in eo, exorſi multi ſunt, Euangelium prædicare: & Deus cœpit illud, typis diuerſis exprimere. E

Et lucem diuiſit, à tenebris. Si, qui, CHRISTI perfunduntur luce, non dicerentur lux, et qui non perfunduntur,
Eph. 5. non dicerentur tenebræ, id non moneret Apoſtolus: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc lux eſtis in domino. Ergo Elohim, qui cuncta recto perſcrutatur iudicio, probeq; nouit, qui credunt, et qui credere nolunt: primum, inter ambos, ſecreto diſcernit tribunali, oues ſegregando, ab hædis, et frumentum, à paleis: deinde ſignis, externiſq; notis, haud raro, iſtos pandit, et illos, ſicut et in prima ſeruauit ætate: dum fideles, Deumq; timentes, in piis, ac religioſis, lucere fecit operibus, et incredulos, Deumq; non curantes, fœtere fecit, obſcænis criminibus. Præter id, quòd et illos, oriri conſtituit, ex Seth, nomineq; honeſtari, filiorum Dei: et iſtos, originem ducere, ex Cayno, inglorioq; relinqui ephiteto: F
Pſal. 103. ut filii nuncuparentur hominum.

Et fuit ueſpera Dies operibus aptus, à Solis incipit ortu, et finem habet in occaſu (exibit homo, ad opus ſuũ,
uſque

A uſque ad ueſperam) ita et fidelium, tunc temporis, uita, à luce exorta eſt gratiæ, fidei, et iuſtitiæ: et terminum ſortita eſt, incipientibus tenebris. Nam non longe poſt, ſunt à recta digreſsi, immo et ad malum prolapſi: cum filias contemplantes hominum pulcras, ſibi rapuerunt uxores: & breui tota corrupta eſt terra, ſicut et atteſtatus eſt uates. Nox autem facinoribus cômoda (nam et qui male agit, odit lucem: & quæ nocte fiunt, turpe eſt, & dicere) ortum habet in ueſpera, & terminum, in aurora: ita & malegeſta, in tenebris incipiunt ignorantiæ, & finē tandem, in luce nanciſcuntur malitiæ: nam peccās, ignorans eſt in principio, ſed admiſſo crimine, illi aperiuntur B oculi, ut trectent peccati turpitudinem: ut in prothoplaſte, eiusq; contigit coniuge: quin & in baratrum malorum coniectus, etiam eo pacto, terminum ſortitur in luce: quia palàm ut ſcriptum eſt, peccare non renuit. Ergo, *fuit ueſpera*, quia ea in ætate, multorum bonitas, uerſa eſt in malitiam: *& fuit mane*, quia eòuſque iniquitas eſt protracta: ut palàm perpetrarentur, ſine ullo timore, ruboreq; flagitia. Quanquam & mane, terminus ueſperæ, ut initium, ſummi ualeat, diei ſequentis: ob idq; detur intelligi, tunc malo impoſitum eſſe finem, cum Deus, ſua affulſerit gratia: ſicut & communi lege, in principiis, harum ſeruatur ætatum: ut conſtat ſiquis, illas diligen- C ter excutiat.

Cap. 6. Ioan. 3. Eph. 5. Prou. 18.

Quæ in ſecunda, mundi, facta ſint die.

ET DIXIT *Deus*, Elohim, in hebræo, *Fiat firmamentum*, hebræis, erit extenſio, *in medio aquarum: & diuidet aquas, ab aquis*. Firmamenti nomine, nedum ſydereum intelligitur cœlum, unà cum ſeptem, quos regit, côtinetq; planetis: ſed & cum æthere, quin & cum aeris elemento, ſicut quinta præſefert dies. Hæc non ſecus, ac interſtitium, inter primum conſtituta ſunt mobile, quod ſuper-

cœleſtibus denotatur aquis: & aqueum, terræq; proximum elementum. Et quoniam interſtitium hoc, nõ eſt conſtitutum ad tẽpus, nec reſolubile, eſt uetuſtate: haud immerito, firmamẽtum appellatum eſt. Præter id, quòd & extrema, ſua reddit intercapedine firma: ut neutrum, hinc inde, ualeat declinare. Dicta ſunt extenſio: quoniam etſi hæc, ut diximus, prima producta ſunt die: ſunt tamen producta, inabſoluta, & quodammodo complicata: at in præſenti ſunt extenſa, firmataq;, ut rite, omni forent ex parte mediantia, ac conſtans interſtitium facientia. *Et diuidet aquas &c.* Etſi hæc intermedia, in alios quoque conſtituta ſunt uſus: nempe, ut influant, proſintq; inferioribus rebus: quia tamen hæc, illis non congruunt, niſi per Sydera, Planetasq;, de quibus nulla mentio, niſi quarta ſub die: haud obſcurum, quòd non inconſultò hoc in loco diſsimulati ſunt. *Et factum eſt ita.* D E

Heſter. 13. Siquidem, in Elohim ditione, uniuerſa ſunt poſita, & nõ eſt, qui illius, poſsit reſiſtere uoluntati.

Fecit, ergo, *Elohim, firmamentum,* extenſionemuè, *diuiſitq; aquas, quæ erant ſub firmamento,* uel expanſione *ab ijs, quæ erant ſuper firmamentum,* uel expanſionem. *Et uocauit firmamentum,* expanſioni hebraice, *cœlum,* uel cœlos. Nõ quidem ob penuriam uerbi, ſed arcano, ut puto, iudicio: quod occulatior tentet. Quantum tamen aſſequor: altera fieri potuit ratione. Vel quia, mundi fabrica, in duas diſſecta partes, cœlos inquam terramq;: ſicut elementũ aquæ, eſt computatum, cum terra, ita & de quibus loquimur, corpora, ſunt cum cœlis aſcripta: ergo nec mirum, ſi & illorum nomen ſunt nacta. Nec refert, ſi terræ, aqueoq; elemento, non ſit nomen commune: quoniam licet, hæc uno ſe teneant, ex extremo, non hærent tamẽ tali pacto, ut ſimpliciter, & abſolute, membra ſymbolum habeant (nam terra eſt ſicca, & aqua perhumida) Et quãuis ambo ſint frigida: non debuerunt tamen, ſic perſeuerare contigua, ut altera, undique tegatur, à reliqua. Vel quia Schamaim, quod redditur, cœlos, complectitur igneam, humidamq; naturam: ergo, cum hæ diſpoſitiones F

nes

A nes ſint, non modo, ſupremorum, ut dictum eſt, corporum, ſed & extenſorum, ſub eis: palam quòd ea nomen clatura, non diſſonat. *Et factum eſt, ueſpere, & mane*, hebraice, & fuit ueſpera, & fuit mane, *dies ſecundus*. Quod in primo expoſuimus die.

Verum mirantur aliqui, Cur diebus reliquis, Elohim, ſuum opus aſpiciat, probet, bonumq; iudicet: & ab iis, in hoc ſolo ſuperſedeat. Et quanquam tutò, occulto aſſeratur factum iudicio: nituntur tamen multi, rationem afferre. Sunt ergo, qui id in malam, reiiciant conditionem binarii: dicentes illum, numerum nedum imperfectum, ſed infamen. Nam cum proxime, ab unitate rece

B dat: nequit inquiunt, ad malum, non uergere, & in deteriorem, non declinare partem: ut & philoſophi dicunt. Sed ii, noſtro iudicio, nō modo aſtruunt rem ridiculam, ſed iure damnandam: ut qui Deum authorē faciunt rei, natura malæ, quod maxime execrandum eſt. Siquidem cum binarius, ſpecies comprobetur numeri, pendeatq;, non minus, ac aliæ, à primo principio: palam illius, ſiqua foret malitia, Dei non mediocriter, detrahere bonitati: à qua tamen, nihil ualet proficiſci, non bonum. Ad hæc. Si binarius eſſet infamis, non rite diſcipulis præcepiſſet Luc. 10.
Dominus, ut bini proficiſcerentur & bini: nec prouide conſuluiſſet Sapiens, ne incederemus ſoli, ne forte impin

C genti deſit, qui porrigat manum: & quòd ſi fuerint duo, Ecc. 4.
fouebuntur mutuo. Quin nec charitas, quæ uinculum Col. 3.
decernitur perfectionis, duobus abſolueretur præceptis: in quibus & tota lex pendet. Quòd ſi ex proximo, ab uni Matt. 22.
tate receſſu, res eſt inurenda infamiæ: cur Angeli, id maxime, nō patientur opprobrii: qui mox recedunt à Deo, qui eſt maxime unus?

Quare tradunt alii, quòd cum bonum, idem ſit quòd perfectum: haud dubium, quòd corpora, de quibus ſermo, cum tunc fuerint incompleta (carebant enim aſtris & per hoc, oportunis influxibus) iure non ualuerunt enunciari bona, minusq; (ut in aliis, aliquando fecit) benedici, cum cumulum denotet perfectionis. Sed & hæc,

non ſunt, ſine ſcrupulo: cum & prima die, bonū ſit pronunciatum, de luce: quæ tamen ad diem uſque quartum, extitit imperfecta: cum non fuerit eouſque, in corpora fulgentia diſpartita, aut debitis, tum proprietatibus, tū influentiis locupletata. Quare, dici forte, ad literā poſſet: iccirco, non pronunciari bona, quia eo in ſtatu, non erant ſimpliciter appetibilia. Siquidē non ualebant promouere inferna, cum forent deſtituta influxibus: non poterant orbem decorare, oblectareq́;, cum deficerent aſtris: nec in eis eximie Dei refulgebat gloria, cum forent orbata, debita luce. Hæc lubens affero: quia minori ſubiiciuntur ſcrupulo. D E

Arcana, quæ mea conſequor imbecillitate: ex iis, quæ inſecunda, facta ſunt mundi die.

SECVNDA, dies extitit Lunæ, ſecundæ mūdi reſpondens ætati: & rite conſonat ſacramento. Et præter id, quòd Luna prædominatur aquæ, eſtq́; mutabilitatis indicium: liquet quòd figuram gerit eccleſiæ, ſicut & Sol CHRISTI IESV. Non occidet, ultra Sol: & Luna nō minuetur amplius. Et notum eſt, hac in ætate, fuiſſe cathaclyſmum: notum eſt, terrā, à primeua diſpoſitione mutatam, & unà cum terræ naſcentibus, deteriorem effectam: decurtatam hominum uitam, & crebrioribus ærumnis ſubiectam: notum eſt arcam præclarum typum geſtaſſe eccleſiæ, ſicut & in præcedentibus explicatum eſt. Ergo, cum ætas hæc ortum habeat in tranſlatione Enochi, & finem ſortiatur in conſumatione diluuii: poſſunt hunc in modum, illius excuti ſacramenta. *Dixit Elohim*, hominū ſtomacatus malitia: & corruptione, uniuerſæ carnis. *Dixit*, nedum ſecum, nedum Angelis beatis: ſed & iuſto, proboq́; Noemo. *Dixit*, non comminando, ut alias Niniuitis: ſed per ſententiam definiendo, ut alias excidium Ieroſolimæ. Et quid? *Erit extenſio*: nempe diuinæ uindictæ, quia non ultra uaginabit (ita dicunt aliqui, ut uim expri- F

Eſa. 60.

Ionæ 3.

Luc. 22.

Gen. 6.

A exprimant hebreæ uocis) gladius meus: nec amplius meus diſceptabit ſpiritus, debeam, uel non debeam (hominum loquitur more) omnem abolere carnem. Iam res, eſt decreta, definita, & eòuſque firmata: ut & firmamentum, nuncupari poſsit. Erit igitur, iræ meæ extenſio, erit quod nos dicimus iudices, uti firmamentum conſtans: *in medio aquarum*, in medio populorum, in medio curſus, uitæ humanæ: quia dum edent, & bibent, cum luxuriabuntur magis, dieſq; ducent in bonis, quaſi uix dimidium attigerint uitæ: *erit in medio*, quia uiri ſanguinũ, Pſal. 54. & doloſi, non dimidiabunt dies ſuos: & demum, *erit in medio*, quia nulli parcet, erit ſine reſpectu perſonæ, perdet
B omnes, ſiue fœminas, ſiue mares, ſiue ſenes, ſiue paruulos, & ſugentes ubera: una omnes inuoluet ſors, una eademq; opprimet pœna. *Et diuidet aquas, ab aquis*. Siquidem, non erit extenſio, ut omnia deſtruantur (nam etſi Deus iraſcitur, non obliuiſcitur miſericordiæ) ſed ut aquæ ſupernæ, infernæq; ſeparentur: illæ ſunt fideles, & pii, iſtæ perfidi, & ſceleſti: illi ſuper expanſionem ſunt, quia non ſuccumbunt, ſed ſupergrediuntur cathaclyſmo, iſtæ ſub expanſione ſunt, quia non ſecus, ac Pharao, & ſui, ſubmerguntur aquis: ille Noemus fuerunt ſua cũ familia, iſtæ reliqui omnes, qui criminibus tenebantur, & iniquitatibus. *Et factum eſt ita*. Nam pluit dominus,
C dies quadraginta: & non ſolum, deleti ſunt homines, ſed & animalia.

Et uocauit, expanſioni cælos. Quod non contigit, ſine ratione. Et primo quidem, factum eſt, ut doceat in Cathaclyſmo, uires concurriſſe cœleſtes, indeq; aquas aduocatas ſuper terram: quod & Vates non tacet, cum catharactas, refert apertas, in cœlo. Secundo uero, ut uindi- Gen. 7. ctam hanc, præſeferat inſignem: ut cui, ſupremum conſentit tribunalium. Ad quod, & alluſit Apoſtolus: cum Rom. 1. ſuper impios, dicit iram reuelari de cœlo. Tertio autẽ, ut moneſaciat, ſe duplicẽ, mũdo inſignem ſtatuiſſe uindictam: ut omnes puniantur ſceleſti. Alteram, per cathaclyſmum, de qua ſermo: reliquam per ignem, & hanc in no-

nouiſsimo die. Siquidem Schamaim, ut non ſemel mo- D
nui, ignem dicit, & aquas: & notum eſt, quòd per dilu-
Pſal. 96. uium, omnes deleti ſunt impii: & quòd per ignem, tan-
dem inflammandi erunt, omnes Dei hoſtes. Nec latuit
Iudæ 1. ſacramentum Enoch, qui, Iuda (qui & Thadeus) teſte, de
utroque eſt uaticinatus iudicio: ſuumq; (authore Ioſe-
pho, primo antiquitatum libro) uaticinium, duabus in-
ſculpſit columnis: lapidea altera, ut conſiſtere poſſet, in
cathaclyſmo: lateritia reliqua, ut perſeuerare ualeret,
in conflagratione. *Et fuit ueſpera:* quia mundus ſuccu-
buit aquis, *& fuit mane,* quia illi tandē, reſtituta eſt lux:
illa finem, mundo dedit originali, hæc initium præbuit
ſubſequenti: *Et dies fuit ſecundus,* Noemo egreſſo de arca, E
& tertia ætate exorta. Et ex iis, haud difficile eſt, aduer
tere, cur benedictio, uel Dei ſaltem, de rei bonitate com
mendatio, ſecundo non auditur in die: nempe quia etſi,
Dei iuſtitia, in eius gloriam cedit, non lætatur tamen, in
Sap. 1. uiuorum perditione: & certum eſt, quòd mundus, dete-
rioris ob cathaclyſmum, redditus eſt conditionis: et a-
ptus potius execrari, quàm benedici.

Quæ in tertia, peracta ſint, mundi die.

ET DIXIT, tum ſecum, tū Angelis, *Deus,* Elo-
him, *Congregentur,* cōgregabuntur, hebraice, F
*aquæ, quæ ſub cœlis ſunt, ad locum unum: & appareat
arida,* hebraice, et uidebitur ſiccum. Eouſq;,
fuerunt aquæ, minus quàm par fuerat den-
ſæ, ac totam circundantes terram: ſed hac die, Elohim
opera, ſunt ut debuit condenſatæ: & in unum locum, ſi-
mul reſtrictæ. Licet diuerſa ſint flumina, licet & maria
appareant ſeparata, licet plures offendātur lacus, et mul
tas experiamur paludes: omnia tamen, ut philoſophi di-
cunt, unam obtinent ſpheram, eò quòd per ſubterrane-
os copulantur meatus, etſi noſtris ſenſibus indeprehen-
ſos. *Et appareat arida &c.* Aquis reſtrictis, et unum in lo
cum adunatis, non ultra, tota occupata eſt terra: quare
et

A et uideri datum eſt, aliquas eius partes. Et quanquam
elementum aquæ, ſit immenſius terra, quanquam ſuapte
natura, totã debuerit occupare: naturæ tamen author, ut
animalibus, terræq́; prouideret naſcentibus, aquas una
ex parte retraxit, uoluitq́; cedere terræ. Et licet, nõ in-
ficior, aquam eſſe rotundam, non puto tamen, idem ha-
bere centrum, quod terra: quandoquidem centrum ter
ræ, centrum eſt mundi, ſed aquarum, ni fallor, centrum
aliud eſt. Putandum hæc elementa, nedum ex parte con
iuncta: ſed alterum, ex latere, reliquum penetrans, idq́;
certa menſura. Et quanquam res uideatur coacta, ſitq́;,
ſi ſuis in naturis, elementa penſentur: uerum, ſi ut mun-
B di ſeruiunt fabricæ, res naturaliſsima eſt. Præter id,
quòd mundi author, qui infernam animalibus, arbori-
buſq́; conſtituit regionem, ſic iuſsit: unde et per uates,
nonnunquam aquas aſſerit, ſuper terram poſitas, non- Pſal. 23.
nunquam è diuerſo, terram ſuper aquas ſtabilitam. Si- & 77.
quidem ſtatuit mari terminum, ipſumq́; reſtrinxit quaſi Iob 38. Prou. 8.
in utre: et terram, libratis montibus, collibuſq́; appen- Eſa. 40.
dit, tribus digitis. *Et factum eſt ita*. Dixit enim, et facta Pſal. 150.
ſunt: mandauit et creata ſunt. *Et uocauit*, Elohim, *ari-
dam*, ſicco hebraice, *terram*. Nam licet infimum elemen
tum, ab aquis fuerit uindicatum, nõ tamen eo pacto, ut
ſine alteratione ſit: quippe quod terendum eſt, non ſo-
C lum pedibus animalium, ſed et cultura hominum: quin
et attractione Solis, et Syderum. *Congregationeſq́;*, in dan
di caſu hebraice, *aquarum, appellauit maria:* Siue aquæ ſint
dulces, ſiue ſint ſalſæ.

Et uidit, Elohim, terrã aquis derelictã, *rem bonam*, nempe
cõmodam, tum aĩalibus, tum terrænaſcentibus: nec mõ
cõmodam, ſed delectabilẽ, præſertim ſi ueſtiretur herbis;
et plãtis. *Et ait*: non tã præcipiẽdo, quã fœcundando. *Ger
minet terra, herbam uirentẽ, et facientem ſemen: lignumq́; pomiferũ
& faciens fructum, iuxta genus ſuum: cuius ſemen, in ſemetipſo ſit
ſuper terram*. Nõ refert, ſi ut in hebræo, legat quis, herba-
bit terra germẽ. Vbi uis ſemẽq́; cõceditur terræ, ad quod
uis uegetabile: et ſubditur appoſitiue (herbã ſeminifican
tem

tem ſemen, & lignum fructus, faciens fructum, generi D
ſuo, cuius ſemen eius, in ipſo, ſuper terram) ut in duas
conſtituat claſſes, in altera ſint herbæ fruticesq;, in reliqua arbores, & grandiores plantæ. In quibus, edocemur duo: Alterum eſt, quòd licet terra, mox, ut dicetur, ueſtita ſit, nedum herbis, ſed plantis, illisq; frondibus, fructibusq; onuſtis: quia tamen, naturalis, quo producuntur, ordo eſt, ut omne quod uegetat, è terra haud ſecus pullulet, ac herba, non immerito, res tali exprimitur pacto. Reliquum eſt: quòd etſi plurima ſunt, uegetabilium genera, uidetur tamen terra, ad ea, in initio proferendum reſtricta, quæ ſemen habent in ſeſe. Propter quod excluſa uidentur ſterilia: omniaq; infructuoſa. Et E
merito: quia illa, non ſecus, ac ſpinæ tribuliq;, inuecta ſunt à peccato. Excluſa, & (ni fallor) omnia noxia, uenenoſaq;, tum animalibus, tum hominibus: ut uere enunciandum ſit, fuiſſe bonum, quod in iis factum eſt.

Et factum eſt ita. Terra, prolificandi accepta uirtute: mox ſuo obediuit authori. Vnde & ſubdit: *Et protulit terra, herbam uirentem, & facientem ſemen, iuxta genus ſuum: lignumq; faciens fructum, & habens unumquodq; ſementem, ſecundum ſpeciem ſuam*. Si textus delectat hebræus: ſic lege. Et protulit terra germen, herbam ſeminificantem ſemen, generi ſuo: & lignum fructum faciens, cuius ſemen eius, in ipſo, generi ſuo. Et ſi iis in uerbis, nil uideatur cogẽs, F
ad herbas, plantasq; productas, cum fructibus: ſiquis tamen cõferat, hac die productum, Hortum uoluptatis, in quo erant, arbores, onuſtæ fructibus: haud hæſitabit, rem ſic habere. Adde: quòd ſicut homo factus eſt, in ſtatu uirili: ita & reliqua ſunt producta, in ſtatu perfecto: Nec obſtat, quòd ueris tempore, apud nos, non reperiantur: quia reperiuntur alibi, ut philoſophi docent: quin & ratio cogit: quoniam dum nobis eſt Ver, alio in loco, eſt Autumnus: ſicut & cũ nobis eſt Aeſtas, aliis riget Hyems. Quanquam ſi non fallor, peccato non exiſtẽte, nedum terra, erat uenuſtior, ſed uberior: et quod uix ſemel, nunc edit, tunc edebat bis, & forſitan pluries,

quin

A quin & ſemper: cum ex terrænaſcentibus, paſcerentur homines, ut ſcriptura tradit. *Et uidit Deus*, nomen eſt Elohim, *quòd eſſet bonum*. Et hoc, arbores præfefert, fructibus plenas. *Et factum eſt ueſpere, & mane dies tertius*. Et conſtat ex præcedentibus.

Arcana, quæ nobis conceſſum eſt colligi, ex tertia mundi die.

TERTIA, dies extitit Martis: ergo, nil mirum, ſi & quæ planeta protendit, in tertia cõtigerunt ætáte. Quare & non longe ab initio, ortus eſt Nimbrottus, qui cœpit exercere
B re tyrannidem, uenando, ſibiq; ſubiiciendo homines: etſi, ut creditur, falſo religionis prætextu. Cœpit & ædificare turrim, ut ad cœlum uſque, pertingeret: unde & linguarum eſt profecta confuſio, & initium ſumpſit regnum Babel. Hinc Belus ortus, & Ninus: Semiramis, & qui ſunt ſecuti tyranni: qui mundum exturbarunt, nedum bellis, ſed & depredationibus. Sed properemus ad textum. *Et dixit Elohim. Congregabuntur aquæ, quæ ſub cœlis ſunt, in locum unum*. Si per aquas, quæ ſub cœlis, aqueum intelligitur elementum: palam illas, congregatas eſſe, in calce diluuii, & congregatas, unum in locum,
C quia reuerſæ ſunt ad Oceanum. Palam & quòd apparuit arida: quia exſiccata eſt terra. Et quoniam ob cahaclyſmum nonnihil eſt paſſa: quin & à primeua, genuinaq; diſpoſitione, non mediocriter deſtituta: mirum non eſt ſi ex illa nata, non fuerunt ut ante, perfecta: quod uates hunc iuxta ſenſum præfefert, docens productas herbas, & plantas, fructus quidem facientes, at non abſolute, ſed iuxta earum genus: quod in propoſito, extenuationem, ac minuitionem dicit. Si uero, intelliguntur populi, qui ſub cœlorum ſe conſtituunt poteſtate, illos, eorumq; aſtra colendo, ut infideles, impiiq;: ſicut è di Deut. 4.
uerſo, fideles, & pii à ſignis cœli, norunt metuendum Ierem. 10.
non eſſe, illa quidem non colunt, nec ut numini, ali-

cui ſe ſubiiciunt creaturæ, aquis denotantur ſupercœleſtibus: nam ciues ſanctorum effecti, ſuam ſuper cœlos ſuſpiciunt politiam, illisq́; ſe credunt ſyderibus, quæ in mundo reperiuntur archetypo: nempe Ioui diuinæ prouidentiæ, & Veneri ſinceræ charitatis, Deiq́; dilectionis. Illi ergo proferuntur congregandi, ſicut & reuera, congregati ſunt: *& unum in locum*, cum ab oriente, in campum, ſe contulerint Sennaar: ædificaturi turrim, ut aſcenderent cœlos. *Et uidebitur arida.* Quod completum eſt, D

Gen. 22. cum Deus, uidere fecit Abramo, Iſacco, Iacobo, terram Chanaam: uidere, inquam, & perambulare: at non

Acto. 7. poſsidere, quoniam ut Stephanus dicit, nec pedem, pal

Gen. 33. mumuè terræ, poſſederunt in ea: etſi ſpeluncam emit, in ſepulturam Sarræ Abraam. Hæc dicta eſt arida: quia maxima ex parte, ubertate eſt priſtina deſtituta. E

Et ut dicam, quod ſentio, non ſolum ſine præiudicio ueritatis, ſed & ſub cenſura, ſanioris iudicii: attendendum quòd etſi, uoluptatis hortus, à Deo eſt, hac in terra plantatus, hæſitarunt tamen multi, de loco: & quoniam, ſentētiæ ſunt uariæ, adhuc lis eſt ſub iudice. Verum meæ conſonat imbecillitati, ut fuerit, ubi eſt promiſsionis terra: idq́; haud ſimplici coniectura. Prima eſt, quia illa non modo percelebris eſt, in diuinis literis, ſed & typus, cœleſtis decernitur patriæ, ſicut & Apoſtolus do-

Heb. 11. cet: quam, non ſolum patres, ſed & Deus tanti pendit, F ut non ſecus, ac extremas delicias, ſuumq́; peculiare regnum, dilecto à ſe populo paſsim repromittat: in qua, & perilluſtris uoluit haberi, editis in illa, nedum Ieroſolima & templo, ſed & innumeris ſignis, & portentis: & tandem, & naſci, & mori, & reſurgere uoluit unigenitum, qui indubie arbor eſt uitæ: indeq́; ſuam proficiſci legem, ad diſcernendum, quod eſt bonum, & malum, quam nulli fas eſt carpere, nulli mordere, ſine interminatione mortis. Secunda, quia Loth, cum diſceſsit à patruo, in Penthapoleos, ſe contulit regionem, quæ illi eſt terræ contigua: quia erat uti Paradiſus domini. Et conſtat quòd Cainus, ciuitatem conſtruxit, heden prope: et ſi

A ſi Beroſo creditur, apud Libanum montem: quem certū eſt, eſſe promiſſæ terræ uicinum, proximumq́;. Hæc, ſi non prius, ſaltem cathaclyſmi tēpore, contecta eſt aquis: cum ut ſcriptura tradit, cuiusuis montis cacumen, quindecim excesſerit cubitos. Nec conſtanter dicitur, ab aquis, hunc locum exemptum: tum quia res tam mira, nō fuiſſet, in ſcripturis obmiſſa: tum quia ſi altior, reliquis extitiſſet montibus, & eo altior, quòd quindecim excederet cubitis, locus non uideretur, hominis uitæ conueniens. Gen. 7.

Dixi, ſi non prius: quoniam nihil inuenitur obſiſtens, quin potuerit ante deleri, cum poſt peccatum, ultra non B fuerit neceſſarius: immo cum hominibus foret inacceſſus, uideri poterat ocioſus, & præſertim cum humana, opus haberet induſtria, ſicut & Dominus docuit: qui prothoplaſten in illum inducens, mandauit, ut coleret eum. Nec ualet, quod arguunt, non conſonum, Deum rem plantaſſe: & illam breui manere uoluiſſe: alias nec ſtatum conſonaſſet conſtituere innocentiæ, cum modicum perdurauerit: minusq́; tot Angelorū chiliades produxiſſe, qui mox fere, magna defecerunt ex parte. Nam tempus inuenitur plantandi, & tempus euellendi, ut Sapiens ſcripſit: nec finis illius erat loci, ut perpetuò, in eo reluceret opificium Dei, ſed ut innocentiæ deſeruiret ſta C tui, utq́; poſſent iuſti, deliciari in illo. Quod dicitur de Enoch, deq́; Elia, eò loci uiuere: fateor, ſic à pluribus affirmari, ſed potius ut famoſa, quàm ut cōperta ſit aſſertio. Conſtat quidem, quòd uiuunt, & certum eſt, quòd apparebunt inter nos, ante iudicium: ſed de loco, ubi ſint, res non ſine dubitatione eſt. Nam licet legatur de Enoch, quòd eſt in paradiſum translatus, quod locum, plane exprimit delitioſum: non tamen ſcriptū eſt, quòd ille ī terra ſit, uel quòd, ab ante, ut dicetur, fuerit à Deo, plantatus, conſitusq́;: & de Elia legitur, quòd eſt aſſumptus in cœlum quarti regum, ſecundo capite, at non dicit empireum, ubi beatorum regio eſt. Quid ergo? Crediderim, hos indubie conſeruatos à Deo: ſed in cœlo, Gen. 2. Ecc. 3. Ecc. 44. 4

terraue, neſcius ſum. Omnia diuinæ ſunt poſsibilia maieſtati: nec uerendum, quòd ubi, ubi, ſunt, quòd ſine deliciis non ſunt, & ob id quòd in paradiſo ſunt. Sed redeo. D

Dicebatur promiſsionis terram, aridam nuncupatam; quia in diluuio, infœcundior fuerat reddita: ſed iis adiiciendum eſt, & illo deſtitutam eſſe fluuio, qui inde exiēs, in quatuor diuidebatur capita, ut ſacra recenſet ſcriptura. Huic Deus, nomen indidit terræ: nempe anthonomaſicæ: ut quæ reliquis extitit ſpecioſior, appetibiliorq́;, terra toties repromiſſa, & patribus in hæreditatem legata: etſi fuerit, quoque detrita, tum infidelium pedibus, tum bellis, & aſsiduis deuaſtationibus. Quòd uidit Deus terram eſſe bonã, hoc eſt, ſuapte natura frugiferam, iuſſitq́; ob id, ut produceret herbas & plantas: aliud in præſentiarum, non docet, niſi quòd eo paſsim, denotatum eſt tropo, cum eam dicitur, melle lacteq́; diffluere. Poſſet & tertio, in congregandis aquis, hebræorum intelligi Tribus: quæ in Aegyptum, perinde ac unum in locum contulere ſeſe. Et quoniã aquæ, de quibus ſermo, ſunt ſubcœleſtes: dici poteſt hebræorum populum, ideo tali inſinuatum pacto, quia ſub cœlis, hoc eſt, ſub inſigni, degũt Angelorũ cuſtodia, cœliq́; archetypi influentiis: ut qui peculiaris erat Dei populus, ex quo, & illius, oriundus fuerat Vnigenitus. Arida autem, iuxta hæc, dicitur uiſa: quia promiſsionis terra, fide ab illis eſt agnita, & ſpe, præ oculis poſita, cum crederent Deo, eiusq́; miniſtro Moiſi: qui eam, illius pollicebatur nomine, ut Exodi, in quàm pluribus locis.

Gen. 2. E F Cap. 3. 6. & 10.

Quod autem, de aquarum dicitur congregationibus, quomodoq́; appellatæ ſint maria: difficile non eſt rem tenere. Si enim, populi in iis, intelligantur ſacrilegi, infidelesq́;: palam quòd ſicut, in ædificanda turri, multis diſpartiti ſunt linguis: ita & in uarias, congregati ſunt claſſes, & amaras, & tumultuoſas, & inconſtantes, & fluidas, ut notum eſt, ex hiſtoriis: & illas maxime, quæ promiſſionis, occuparunt terram, ut Cananæi, Euhæi, Ethæi, & reliquæ idololatrarum peſtes. Si autem, populi denotentur

A tur fideles, piiq́;: nempe qui, ut po ſtremo diximus, in Aegyptum tranſtulerunt ſeſe, qui & in duodecim diſtributi ſunt tribus: haud dubium, quòd aquæ fuerunt amaræ, turbatæ, uentis commotæ: & præſertim poſtquam rex ſurrexit, qui ignorauit Ioſeph, cum forent ſupra mo dum afflicti: no n ſolum filiorum ſubmerſione, ſed duris, luti, laterumq́; operibus. Et quanquam hæc, habuerint tali pacto ſe ſe: uidit tamen Deus, ſic eſſe bonum: cum & ob ea, maxime ſit glorificatus, & cuncta, ſua præpotenti uirtute, ceſſerint in prouentum, & uberrimam ſuorum frugem. Ergo *fuit ueſpera, & fuit mane, dies tertius:* quod perfacile conſtat ex dictis.

B

Quæ in quarta facta ſint mundi die.

ET DIXIT *Elohim.* Exponatur ut ſupra. *Fiant luminaria*, hebraice, erit luminaria. Prima die producta eſt lux: ſed in hac eſt in planetas, ſtellasq́; diſtincta: quod & uerbum indicat ſingulare, unà cum nomine, quod eſt plurale. Ergo, eſt ſenſus. Erit, ſuple, lux in luminaria, plane partita: uel ſi mauis, diffuſa: idq́; ut ſubdit, *in firmamento,* in expanſione, hebraice, *cœli*, ſeu cœlorum: hoc eſt, in cœlis, ſecunda die extenſis, firmatisq́;, ſicut & di-
C ximus: & hoc, multos in uſus, quos & exprimit dicens. *Et diuidant diem, à nocte.* Hic primus eſt: nec eſt ſermo, de diuiſione tenebrarum, & lucis, de qua prima die: quoniã etſi diſcrimen illud, nõ deſit, inter diem & noctem: ſunt tamen & alia, quæ ex luminaribus, habent diſcerni. Et quis neſcit, alios planetarum influxus, eſſe in nocte: & alios eorundem, in die? Præter id, quòd ex Luna, nox eſt humida, aptaq́; quieti: & ex Sole, dies redditur ſicca, & operationi accõmoda. Additur ſecundus uſus. *Et ſint in ſigna*: plane, prænoſcendi uentos, pluuias, tempeſtates: & id genus, quàm plura. *Et tempora*: ut per quæ, quartas ſecernimus anni, nempe Ver, Autumnum Hyemem, & Aeſtatem. *Et dies*: medicos, ſalubres, criticos. *Et an-*

nos:

nos: non ſolum Lunares, & Solares, ſed Iouios, Martios, D
& Saturnios. Et in iis, apparet tertius, quartus, & quin-
tus, luminarium uſus. Sequitur poſtremus. *Vt luceant, in
firmamento cœli,* hebraice, in extenſione cœlorum, *& illumi
nent terram*. Docent naturales, cœleſte lumen, cœleſtes
uehere, ad nos influentias: ergo & hoc non debuit offi-
cium prætermitti, cum minus, non debeat ponderari.
Et fuit ita: cum nihil, mox Deo non pareat. *Fecitq́; Deus,
duo luminaria magna:* Solem inquam, & Lunam. *Luminare
maius: ut præeſſet diei*. Nam Sol, quod luminare, eſt ma-
ius, factus eſt, ut præſit, ſuamq́; exerceat potiſsimũ uim,
in die: *Et luminare minus*: quod Luna, *ut præeſſet nocti*: in
qua, & ſuam oſtendit potiſsimum poteſtatem. *Et ſtellas*: E
quæ, & ſua pro ratione, præſunt uirtute, diei, noctiq́;, ut
omnes docent Aſtronomi. *Et poſuit eas, in firmamento cœli,*
in cœlorum extenſione hebraice: & fixæ quidem ſtellæ,
in octauo conſtitutæ ſunt orbe, in quo, & ſunt, nõ ſecus,
ac illius partes: erraticæ uero, in orbibus propriis, & ut
dicũt, ſuis in epiciclis. *Vt lucerent, ſuper terram, & præeſſent
diei, àc nocti, & diuiderent lucem àc tenebras*. Quod prænun-
ciauit, executioni commiſit: & clara hæc ſunt ex præmiſ-
ſis. *Et uidit Deus, quòd eſſet bonum*: comprobans illud, ſuo
iudicio. *Et factum eſt ueſpere, & mane dies quartus*. Et expo
nitur, ut in præcedentibus.

F

Arcana, quæ nobis datum eſt excipere, ex quarta mundi die.

QVARTA dies eſt Mercurii. & quia plane-
ta facundus, & ut tradunt, ſcriptoribus fa-
uens, quartæ rite conſentit ætati: & potiſsi-
mum in principio, cum in illa ut Pharaoni,
eloquenter, Dei annunciarentur iuſſa, Aa-
ron, qui potens extitit in ſermone, Moſi datus ſit comes,
ex ordine Dei: & decalogus, in deſerto, non ſolũ in dua-
bus, à Deo ſcriptus eſt, tabulis: ſed & à Moſe, totum le-
gis uolumen. Verum, ad textum. *Et dixit Elohim: erit lu-
minaria*. Siquidem lux fidei, gratiæ, iuſtitiæ, CHRISTI:
hac

A hac in ætate ſatis eſt, in luminaria diſpartita, ſiue mauis effuſa. Et maius quidem, in quo, uberrima lucis, congeſta eſt copia, quin & eòuſque, lucis factum eſt locuples, ut ex illo, uelut è fonte, ualuerint multi perfundi: Moſes, ſine controuerſia fuit. Hic non ſolum, quando ut lux Iſraelitico, eſt præpoſitus populo, ut illum illuminaret, arcanaq; CHRISTI (prout illud ferebat tempus) detegeret: quando illis interpretabatur legē, eiq; adeo reſplendebat facies, ut non ſufferret, in illum reſpicere populus: ſed & antequam ad id muneris, eſſet accitus, immo & antequam accederet Ietro, inſigni nituit lumine fidei, ſicut & Apoſtolus refert: Nec modo fidei, ſed gratiæ, iuſti- Exo. 34. 2. Cor. 4. Heb. 11.

B tiæq;: cum fides, ſine gratia, Deo non ſit accepta, & gratia nunquam ſit iuſtitia deſtituta.

Moſes ergo, ſit Sol: & Luna, quæ luminare eſt minus, lumenq; mutuatur à Sole, ſit Aaron: qui interpres, factus Moyſis, lucem quam accipiebat, aliis communicabat: ſicut & à Deo conſtitutum eſt. Stellæ fuere Seniores, Iudicesq;: nec ſolū qui Moſis erant tempore, aut illius poſt mortem, & cum Ioſue, & ſine Ioſue, populum, multo rexerunt tempore: ſed & qui deinde, ſunt ſecuti, ad Salomonem uſque. Qui nedum regentes, ſed & populum inſtruentes, ſtellarum non immerito dignati ſunt nomine: cum ſcriptum ſit, quòd illi, qui erudiunt, ad iuſtitiam, Dan. 12.

C non ſecus, ac ſtellæ ſunt, perpetuas in æternitates. *Sol diei, & Luna præponitur nocti:* quia Moſes, pro reuelandis, ut fas fuit, gratiæ ſacramentis, datus eſt populo, & Aaron, pro immolandis uictimis, & ſeruandis ritibus, & cæremoniis: Illa pertinebant, ad diem, cum ad Euangelium, nouumq; ſpectarent teſtamentum: Iſta pertinebāt ad noctem, cum eſſent umbræ, & propria inſtrumēto ueteri. Palam autem, ex Apoſtolo, quæ ſunt gratiæ, tropo inſinuari diei, & quæ legis, tropo exprimi noctis, tum alibi, tum ad Romanos. Nox inquit præceſsit, dies autem Cap. 13. appropinquauit. *Stellæ*, etſi utrique, quodam ſunt pacto præpoſitæ (nam inter illas, nedum comprehendimus, rectores, ſed & pontifices) non tamē, tanta ubertate, nec

tam

tam inſigni, præſtantiq; munere: D

Hæc, in expanſione ſunt poſita: ut cum diuina in nos, uult ſæuire uindicta, Dei lucendo oculis, illam uel auertant, uel retardent, uel molliant. Siquidem eſt Dei proprium, malis indulgere, ob bonos, ut Abramo eſt atteſtatus So
Gen. 18. domam proficiſcens: & filiis, fauere propter patres, ut in filiis conſtat Iſraeliticis: et palam eſt Moſem, ueniam
Exo. 32. impetratum eſſe, populo, cum cuperet pro illo, anathema eſſe, ab eo. Sunt & aliis deputata uſibus: nempe, ut illuminent terram: quod & præſtant, non tam uerbo, quàm opere, quin & oratione: ſicut Moſes, qui non ſolum, ſibi creditis, conferebat exemplo, doctrinaq;, ſed
Exo. 14. & præce: ut conſtitit in ſubmergendis Aegyptiis. Ergo E iis perlucēdo modis: diuinam ad nos, deferunt gratiam, & cœleſtibus perfundūnt influxibus. Item: *ut inter diem, ſecernant & noctem*: quod & præſtant, cum non ſolum, diſcrimen docent, legis & gratiæ: ſed & cum eorum opera, fideles, qui filii nuncupantur lucis, ſegregantur ab infidelibus, qui filii dicuntur tenebrarum, clamando cum
1. Co. 10. Apoſtolo. Fugite, ab idolorū cultura: uos qui lux eſtis
Eph. 5. (Notus in Iudæa dominus) Non cōmunicetis tenebris, gentibus inquam quæ ignorant Deum. Non enim pars
2. Co. 6. eſt, fideli cum infideli: nec conuentio, Deo & Belial.

Item: *ut ſint in ſigna: in tempora: in dies, & annos*. Siquidem, & mira ediderunt ſigna, miraq; prodigia, & Mo F ſes, & Aaron, & alii: uerum, & hæc præter, fuerunt in ſigna, quia dati ſunt populo, non minus quam Iſaac, in CHRISTI, ſuorumq;, aſſeclarum parabolam, ut loquar,
Hebr. 11. ſicut fecit Apoſtolus. Nam etſi Moſes, qui populum, de Pharaonis eripuit ſeruitute, CHRISTVM adumbret, qui electos, eruit de tyrannide Sathanæ: & Aaron, qui mactabat pecudes, illum refert, qui ut belluinos mactaret hominum mores, ſe expoſuit cruci: & idem, ſua pro ratione, de reliquis: uerumtamē, & Moſes, typum geſsit Petri, & Aaron Pauli, & reliqui, diſcipulorum domini: qui ut ſtellæ poſiti ſunt, in firmamento eccleſiæ. *In tempora*, nedum proſpera, ſed aduerſa, ut in utriſque rite dirigamur:

A gamur: Illa tempora ſunt pacis, ſecundiq́; ſucceſſus: iſta, tempora ſunt belli, & tribulationis. *In dies, & annos:* ut penes quos, erat nedum, dies populo, ad memoriam reuocare ſolennes: annos quietis, et iubilæi: ſed & ad illos, ſibi creditos prouocare, diſponereq́;: præter id, quòd non raro, ad illorum pertinebat onus, illos memo rarè populo dies, in quibus ſaluādus eſt Iuda; illos annos Ierem. 23.
quibus nobiſcum uerſaturus erat Meſsias: dies gratiæ, Eſa. 7.
& annos, perpetui Sabbatiſmi. *Et uidit Elohim, quòd eſſet bonum*: quia cōmoda, proficuaq́;, hæc ſunt, humanæ ſa luti, Deiq́; gloriæ, & ordini infallibilis ſapientiæ: quæ omnia, tali diſponit pacto, cum ſuauitate: ſuperiora, in- Sap. 7.
B ferioribus adhibendo, ſicut, & natura requirit. *Et fuit ueſpera, & fuit mane, dies quartus.* Nā & hac in ætate, boni, maliq́; nō defuere uiciſsitudines: ut conſtat ex hiſtoriis.

Quæ in quinto facta ſunt mundi die.

ET DIXIT *Elohim, Producant aquæ reptile:* Sicut die tertio, terræ data eſt uis, ad herbas producendū, & plantas: ita & hoc quinto, uis eſt indita aquæ, ad producendum piſces, & quæuis aquea animalia, quæ mouentur ſine pedibus: quod uox reptile ſonat. Et hebræorum
C more, ſingulare poſitum eſt, pro plurali: nec legunt, producant, per modum imperantis, ſed producent, quaſi rem euenturam, prænunciantis. Euenturam inquam, Dei conſilio, & decreto: ſicut & in præmiſsis. *Animæ uiuæ.* Licet omnis anima, quia uitæ principium, dicta ſit uiuens: hic tamen, non eſt accepta pro omni, ſed pro ea, quæ ſentit, moueturq́; loco: eò, ſi non fallor, quòd uita in his, potiſsimum lucet, cum præcipua, eius argumēta, ſint ſenſus, & motus, ut Philoſophus tradit. Quare 3. de anima.
ſecluduntur herbæ, arbuſculaq́;: quæ etſi oriuntur in aquis, uiuuntq́;, cum uegetentur: non tamen ſic uiuunt, quòd ſentiant. Secluduntur & ſpōgiæ: quoniam etſi ſentiunt, non tamen dimouentur loco. *Et uolatile*, ſubden-

dum eſt, *uolabit*, ut palam eſt; ex hebræo, *ſuper terram*. D
Etſi non inficior, aliquod uolatile, produci poſſe ex aquis: id tamen, præſens locus, non docet: quin & ſequenti capite, è terra proficiſcitur. Formatis inquit, de humo, cunctis animantibus terræ, & uniuerſis uolatilibus cœli: adduxit ea, ad Adam &c.

Verum ſine admiratione non tranſit: cur mentio, hoc in loco, de eis. Cuius rei, etſi aliter forte aliis, duplici ratione reſpondeo. Altera eſt ex ſimilitudine motus: reliqua ex communi prolificandi ritu. Ex illa quidem, eo quòd licet habeant uolatilia pedes, uolatus tamen, illis naturalis eſt motus: cui ut conſtat, nihil conferunt pedes. Ergo haud diſsimiliter uolatile mouetur, & reptile: cum & piſces, ſuis ferantur alis, prout ſua natura fert. E
Mouetur & uolatile motu proprio, hoc eſt, uolatu, non in terra, ſed ſuper terram: etſi forte, non longe ab ea, cũ mediam, non tranſeat, ut creditur, aeris regionem: & piſces pariter, non longe natant ab alueo, aut aquarũ fundo: prout euenit communi curſu. Ergo ob uolandi, natandiq́; proportionem: haud immerito, uolatile, unà poſitum eſt, & reptile. Ex iſta uero, quia ouificatiua ſunt ambo: ut experientia docet. Ergo & debuerunt, una ſub benedictione, à qua uis, ut dicetur, proficiſcitur generandi, ipſo iure comprehendi: & per hoc, non ſine ratione, alterum, cum altero enarrari. Quod ſubditur: *in firmamento cœli*, uel in cœlorum extenſione, hebraice: aerem reuincit, cœlorum dignatum nomine, ut in ſuperioribus diximus. Quibus & adiungit, quòd, *creauit:* exequendo, quod eucnturum prædixerat. Nec creare eſt, in præſenti, ex nihilo, cũ nec uox ſic reddita, ad illud aſtringat, nec materia de qua ſermo, ut aſtringatur expoſtulet: ſed innuit, Elohim eo ſingulari modo, cœtorum attribui productionem, quo ſolent res magnæ miraq́;. *Cœte grandia:* ut ſunt Balenæ, Orchæq́;: uel, ut hebræis placet, Dracones maritimi: *& omnem animam uiuentem, atque motabilem:* Hebræorum more, à parte, exprimitur totum: *quam produxerant aquæ:* uirtute, à Deo accepta: *in ſpecies* F

A *ſuas*: quæ non ſolum, ſunt uariæ, & diuerſæ, ſed multæ, & innumerabiles: *Et omne uolatile:* ſuo ex principio, eſt pro ductum: *ſecundum genus ſuum:* quod nec minus uariũ, nec forte, minus numeroſum eſt. *Et uidit Elohim, quòd eſſet bonum:* congruens, nedum perfectioni uniuerſi, ſed & profuturum, mox producẽdis hominibus: *benedixit eis dicens. Creſcite, & multiplicamini.* Dei benedicere, eius eſt benefacere: ergò, illum benedicere piſcibus, auibusq́; eſt illis uim dare, ad procreandum filios, edendumuè fœtus. Sed cur, non benedixit terræ, non aquis: quibus & uim gignendi contribuit? Forte, quia in iis, operoſum eſt onus: tum quia ad prolem, unum non ſufficit, ſed duo re-
B quiruntur ad minus, & quidem, non unius, ſed duorum ſexuum: tum quia opus eſt coire, & forte non ſufficit aliquando ſemel: opus eſt oua concoquere, & ſæpe cum dolore emittere, quæ & locum exigunt oportunum. Exigitur & in pluribus, ſtudium non mediocre, ſi proles debet ſaluari: uel ſua pro ratione nutriri. *Et replete aquas maris:* eo pacto, quo herbæ, plantæq́;: uel animalia, ſi matris, replent ſuperficiem terræ. *Aueſq́; multiplicentur ſuper terram:* & intelligitur eodem modo, ad repletionem uſque, ſed ſub auium nomine, comprehenſum eſt omne uolatile, ſicut patet ex dictis. *Et factum eſt ueſpere, & mane, dies quintus, &c.*

C

Arcana, quæ haurire ualuimus, ex quinto mundi die.

QVINTA, dies eſt Iouis: qui cum ſit planeta benignus, promouens iuſtitiam, & religionem, non iniuria ad quintam ſpectat ætatem: quæ initium ſumens à Salomone, eo ſaltem pro tempore, quod primæ reſpondet horæ, quæ planetæ ſubſcribitur: propter quam & dies totus, nomen ab illo mutuatur, in iis inſigniter nituit. Nã Salomon, rex fuit mitis, benignus, pacificus, nulliq́; ſuo tempore, auditi ſunt bellici apparatus: fuit & iuſtitiæ tã illuſtris, ut illum admirarentur omnes. Ipſe templum au-

guſtiſsimum ædificauit Deo, illudq; Altiſsimo conſecra D
uit, magnificentiſsimis uictimis, & ſacrificiis. Fuit & di-
tiſsimus, & munificentiſsimus, & tam ingenti ſapientia
pollens: ut ſcriptura teſte, unquam non habuerit ſimilẽ.
Et compertum eſt: hæc quoque conſentire Ioui, ut tra-
dunt, qui Planetarum, rimati ſunt prærogatiuas. *Et dixit
Elohim. Reptilia, producent aquæ, animæ uiuæ.* Piſces imper
fecta ſunt animalia (ut in quibus membra, ſunt indiſtin-
cta) ſunt ſurda, ſunt muta, ſunt laſciua, & nunquam of-
ferẽda Deo: Et hac in ætate, ex aquis, quæ ſub cœlis ſunt,
quia ex ambobus, ethnico inquam, & Iſraelitico, popu-
lis, prodierunt quàm plures, immo & innumerabiles, qui E
non ſolum, non inſeruiebant Deo, Optimo, Maximo, ſed
non ſecus, ac piſces, erant mẽbris, hoc eſt, debitis, iuſtisq;
actibus indiſtincti, indiſcretiq;, legem non curantes, tum
ſcriptam, tũ inditã, quibus bonũ deſcerni habet à malo,
& quæ ſunt exhibẽda Deo; ab iis, quæ exibẽda ſunt creatu
Rom. 10. ris: erant ſurdi hoc eſt, perfidi, infideles (nam fides eſt, ex
auditu) contẽnentes in Iſrael, uerbũ audire, ex diuinis ua
tibus, & in gentibus, attendere uoci, ex rebus conditis,
quæ ad Deum mirifice prouocant: erant muti, non ſolũ
Pſal. 144. Iſraelitæ, ad gratias agendum Deo, qui non fecit taliter
omni nationi, ſed et Gentes, quæ etſi Deũ cognouerunt,
uti bonorum pelagus, non glorificauerunt tamen: quin F
& fuerunt muti, non ad præcipitandum plurimos, & gar
riendum in iis, quæ non proſunt, ſed obſunt; ad ea tamẽ,
quæ moribus, & ſaluti conducunt, nedum muti, ſed pror
ſus; elingues: erant ſpinoſi, tum quia ſupramodum cupi
Luc. 8. di (ſiquidem, cum ſpinis, à CHRISTO ſunt collatæ diui
tiæ) tum quia ſine charitate; quæ omnibus eſt blanda,
& iſti nullum non pungunt: erant laſciui; quia genio in-
dulgentes & carni, uix de Deo cogitantes, & minus, in
illum ſe reiicientes. Hæc ita ſe habuiſſe, nemo non no-
uit: qui huius ætatis, tum ſacras, tum prophanas, legit
hiſtorias.

Et quanquam ſceleſti, perditiq;, nulli deſint ætati: in
hac tamen, multiplicati ſunt euſque, *quòd mare,* hoc eſt,
mun-

A mundum, qui mare dicitur magnum, impleuerint: ut nõ abſurde ſcriptum ſit, in illo, inuenta eſſe reptilia, quorũ non reperitur numerus. Siquidem à Salomone, ad Babilonicam captiuitatem: non modo, in regno Iſrael, ſed et Iuda, inuenti ſunt homines, tam ſceleſti: ut coactus ſit Deus, utrunque, nedum hoſtium ſeruituti ſubiicere, ſed etiam exterminare. Nec minus criminoſi inuenti ſunt, inter gentes: cum in illis, ultra modum, creuiſſent tyrannides, parricidia, regnorum occupationes, idololatriæ, et alia, non leuiora facinora: de quibus, ſiquis dubitat, cõſulat quæ tunc temporis, geſſerunt, Aſſyrii, Aegyptii, Babylonii, Romani, et aliæ, quouis profuſæ tyrannides. Inter hos, fuerunt et *Cæti, Draconesq; grandes:* ut Ieroboam, in populo Iſrael, qui illum ad idololatriam traxit: fuit Acab, cum perfida Iazabele, qui prophetas interfecerũt quàm plures. Fuit et apud Aſſyrios, Salmanaſſar, qui Sammaria obtenta, decem captiuauit Tribus: ſicq; regnũ Iſraeliticum ſoluit: fuit et Nabucdonoſor, qui nedum tẽplum ſpoliauit, ſed et Ieruſalem deſtruxit, et Iuda captiuato, eius regno finem conſtituit. *Volauerunt & aues, terram ſuper:* quia Demones, auibus in Euangelio comparati, paſsim, libereq; uagabantur per orbem. Nam licet, magna ex parte, aerem hunc, incolant caliginoſum: permiſſum tamen eſt, repere tunc ſuper terram, hoc eſt, ſuper impios homines, qui illos colunt, illis erigunt ſtatuas, phana, delubra: ubi uictimas offerant, et ſacrificia. Permiſſam inquam, etſi paſsim, ſuper terram potiſsimũ repromiſſam, quin et ſuper Iudæorum populũ, qui tunc terra euaſerat infrugifera, & maledicto proxima: cum pluribus in ea locis, inuenirentur ſimulacra, locaq; idololatriæ dicata expoſitaq;, ad quæ Deo uero cõtempto, confluebant cateruatim, ex omniq; angulo, illius terræ.

Pſal. 103. — B — Luc 8. — Eph 2. & 6. — C

Poſſumus & *in auibus*, prophetas agnoſcere, qui hac in ætate claruerunt quàm plurimi: non modo prophetantes, in regno Iuda, ſed et Iſrael: non modo prænunciantes imminentia utrique mala, ſed et eorum hoſtium oportunas mulctas. Quare et uolabant ſuper terram, nedum

dum Iudæis repromiſſam, ſed et ſuper gentibus conceſ- D ſam: non ſolum comminando Iudeæ, Sammariæq́;, ſed Aegypto, Babyloniæ, Aſſyriæ, Damaſco, et aliis ethnicorum prouinciis. Qui tamen paſsim fuerunt nedum cō tempti, ſed frequenter excarnificati, occiſiq́; et potiſsimum in Iudæorū populo, et repromiſsionis terra. Verū, et cum tā, morum perfidiæq́; deteſtanda colluuie, Deus, tum cœtis, tum auibus, benedixit ad tempus: illis quidem, quia regna dilatauit, et ſucceſſum permiſit, quouſque præſcriptum cōpleretur tempus: idq́; non propter illos, ſed ut ſuum plecteret populum, tam impie apoſtatatum ab eo. Ergo cum ea in re, fuerint Dei miniſtri, uindicesq́;, ſua non erant deſtituendi mercede: ſicut et Nabucdonoſor, cum ſuum ſeruire fecit exercitum, aduerſus tyrum, Deo rebellem, dignamq́; mulctari: in mercedem accepit Aegyptū, ut Ezechielis docemur uigeſimo nono. Iſtis uero (de demonibus loquor) in reprobos, pro ſua permiſit debaccari libidine, ut per hoſtes, ſuis

Eſa. 1. (ut dicit) ſe uindicaret de hoſtibus: habeatque quo, et demones, in nouiſsimo, uberius mulctet: qui licet in

Apoc. 22. ſordibus ſint, nunquam peruerſa, non nituntur uoluntate, ut ſordeſcant magis. Quare dictum eſt, non abſurde: quod etſi uolant ſuper terram, ſub cœlorum tamē uolant extenſione: quia dum iram Dei, prouocant aduerſus malos, eiuſdem iudicium cumulant aduerſus ſe ſe. F

Quòd ſi proſequi lubet de prophetis: ii ſunt à Deo benedicti: quia ſpiritu prophetiæ donati, gratia Dei foti, et ſignis ac portentis perilluſtres redditi: ut Elias, Eliſeus, aliiq́;: quare et uolabant, ſub cœlis, quia Dei et Angelorum protegebantur cuſtodia, luce, et influentiis: ut qui eorum erant domeſtici, ac unice cari. *Et fuit ueſpera, & fuit mane, dies quintus.*

A

Quæ in ſexta producta ſint, mundi die.

ET DIXIT *Elohim, Producat*, producet hebraice, *terra animam uiuentem, in genere ſuo.* Iam diximus, quid accipiendum per animam uiuam: et quòd hebræorum more, à parte intelligitur totum: unde et appoſitiue, ſubiungit: *Iumenta*, ut equi, aſini, boues, quibus iuuamur: *& beſtias*, ut Leones Vrſi, Tigrides, et reliqua ſæua: *& reptilia, terræ*, ut ſerpentes, uiperæ, & id genus, repentia: *ſecundum ſpecies ſuas*, nempe non ſpurias, non adulterinas, quandoquidem, non fuit opus, in prima inſtitutione: quare hic, non comprehenduntur muli, & ſiqua ſunt, quæ ex diuerſis proficiſcantur naturis. In iis attendendum, quod cum iumenta, pluraq; ferocia, ſint perfecta (hoc eſt, ex omnibus, tam internis, quàm externis conſtantia ſenſibus) nequeantq; ex terra, conſueta, genuinaq; uirtute, quam illi author, ſua pro clementia indidit, ſeruatq;, produci: neceſſe eſt, quòd peculiari, tunc à Deo, ſit ſuffulta fauore, & uberiori donata poteſtate. Quam & reſumpſit, cum eorum tot producta ſunt indiuidua, quot (iuxta quamlibet eorum ſpeciem) ſufficerent, ad propagandum alia: quouſque certa, oportunaq; ſerie, repleretur terra. Reptilia autem, & ſiquæ beſtiæ ſunt imperfectæ, quæ & gigni ualent, ex putrefactione: poterant quidem tunc, poſſuntq;, & in præſenti: ex terra (cœleſtibus cooperãtibus influentiis) per genuinã illam uirtutẽ, quam ei, largitus eſt Deus, ſeruatq; in illa continue, prodire, produciq;. Vnde & in Cathaclyſmo, arca, illa non recepit animalia, quæ ex putri, poſſunt, proficiſci materia: ſed quæ, communi nequeunt curſu, niſi ex commixtione, maris & fœminæ gigni. *Et factum eſt ita*: Vt Elohim dixit, prænunciauitq;: ſicut & ſequitur. *Et fecit Elohim*: Non fecit terra: quoniam cum id, non egerit, niſi peculiari, inſolitaq;, donata uirtute: qui mox eſt ſubiiciendus effectus: in Deum potius, quam in terram, reiiciendus

B and C margin letters appear beside "doquidem" and "retur terra" respectively.

ciendus eſt. *Beſtias terræ*: nam ſunt, & aqueæ, de quibus D
præcedenti die: *iumenta, & omne reptile, in generibus ſuis.*

Sed ſtatim, obiicis. Si iumenta, ſi Beſtiæ, quia peculiari profecta uirtute, attributa ſunt Deo: cur reptile, quod eam non poſtulat, non eſt terræ ſubſcriptum? Reſpõdeo quòd licet terræ, data ſit uis, ut munus proprium, ad ea gignendum animalia, quæ poſſunt ex putrefactione prodire: haud dubium, quòd per illam, gigni nequeunt momentanee. Quare, cum in prima, rerum inſtitutione, ſubito res prodierint, indubie, ultra naturæ legem, uis eſt operata diuina: ergo & in Deum uerbumuè ipſius, iure & reptile: quin & herbæ, & plantæ, quæ natura oriundæ erant, ex terra: potius reiicientur in Deum, quam in E
naturæ uires: quæ non operatur, niſi in tempore. *Et uidit Elohim, quòd eſſet bonum:* Nedum, ad uniuerſi pulcritudinem, ſed & perfectionem: quin & ad Dei gloriam, & hominum commodum, & ſolatium. Nam licet, facta ſint, animalia ſæua, ferocia, rapacia: niſi tamen, homo peccaſſet, nullum expertus eſſet, non mite, nullum non blandum, nullum non uoluptuoſum: quin & forſan, non fuiſſent rapacia, non carniuora, ſed ex herbis, fructibusq; terræ, uitam ſeruaſſent, ſicut & homines. Siquidem peccatum, non modo infecit hominem, ſed & in multis, quæ mundi ſunt, à prima, quæ ſortita fuerant inſtitutione, peruertit: & in hominis pœnam degenerando labefactauit. F
Et ait, tum ſecum, tum Angelis. *Faciamus*, faciemus, hebræis: Nos Elohim, nos Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: qui ſupremi ſumus rerum omnium iudices. Quibus etſi, alia non eſt lex, præter noſtram ſimplicem uoluntatem: non quicquam tamen operamur caſu, non temere, non fortuito: ſed omnia, ſumma cum ſapientia, omnia, cum prouido, ac ter circumſpecto iudicio. *Faciemus*, nos inquam, miro ac incredibili opificio (nam ars ut dicunt, recta eſt factibilium ratio) *hominem*, Adam, hebraice (quo & uterque comprehenſus eſt ſexus) quoniam præter id, quòd nihil, hoc in mundo, ſpectatius, nihil excellentius, ſumma omnium conſtitue- Ethic. 6.

A tur rerum. *Faciemus Adam:* utrunque quidem, internum Rom. 7.
inquam, & externum (ſiquidem, de utroque, meminit
non ſemel Paulus: illum mentem uocans, & iſtum carnem 2. Cor. 4.
apppellans). In illo comprehenſum eſt, ſi Auguſtino cre
ditur, quicquid in nobis eſt affine, cum diis, & in iſto,
totum quod nobis eſt commune, cum brutis. *Facie-
mus,* internum ô Angeli, etſi ueſtro beneplacito, non ta
men ueſtro miniſterio: quandoquidem mens, deforis ue
nit, ac ex nihilo proficiſcitur, & ob id, à noſtra duntaxat
omnipotentia, nulla creatura opitulante, inſufflatur. Ad
externum, placet uos habere miniſtros: nempe ut ſeliga-
tis puluerem, ſelectumq́;, pro illius aptetis fictione: haud
B ſecus, ac in nouiſsimo, ſi ceciderit facturi eſtis, tempore:
quando collapſum præparabitis, in eius reformationem.
Faciemus Adam, internum, *in imaginem noſtri* (ita qui-
dem hebraice) & externum, *ſicut ſimilitudinem noſtri*, ita
& legitur in eadem lingua. Neutrum ueſtra iactura,
ſed utrunque ueſtro prouentu: quandoquidem mul-
ti erunt, ex eis, qui nedum ueſtri ſunt euaſuri conciues,
nobiſq́; condomeſtici, quibus & ſydereæ, quæ uacant,
replendæ ſunt manſiones: ſed & hominis gratia, in no-
ſtros adoptabimini filios, cœleſtiumq́; cohæredes: dum
ex uobis, electiſq́; hominibus unũ CHRISTI efficietur
corpus: quin et unum miro modo, cũ eo: in quo, et filia-
C tionem participabitis naturalem, ut non iniuria, quodã
pacto, unum ſitis computandi cum eo. Qua de re: etſi
nonnihil attactum eſt in præmiſsis: ampliter tamen: in
iis explicatum eſt, quæ ſcripſimus ad Epheſios. *Faciemus,*
internum, in noſtri imaginem: quoniam mentem, exi-
miis nobiſcum, decorabimus ſymbolis. Et præter id,
quòd illam conſtituemus ſpiritum ſimplicem, inuiſibi
lem, immortalem, eiuſq́; capacitatis, ut nequeat qui-
buſuis creatis expleri: præter, id, quòd nullo quopiam,
complectetur omnia, nempe, quæ poterit omnia fieri,
cuncta in ſe traiicere, ſeq́; in omnia transformare: præ-
ter id, quòd poterit uniuerſa metiri, ob idq́; et à menſu-
rando mentis deductum eſt nomen, et non iniuria, po-

terit uel cum numero, uel cum unitate conferri, ad quæ D omnis, metri coarctanda ratio eſt: præter id, quòd etſi in humano reperietur corpore, non tamen circumſcribetur in eo: erit tota, in toto, et tota, in qualibet parte: Præter hæc inquam, quæ (haud dubium) noſtra ex natura participat (in qua nedum ſunt, maxima cum ubertate, ſed et cum infinitudine, ſunt et omni cum eminentia, et quam procul, à quauolueris imperfectione) non ſecus, ac radius, lucem ſolis, riuulus effluentiam fontis, et ſtillicidium, à qua decidit, copiam. Siquidem natura noſtra, nedum eſt ſpiritus, ſed omnis ſpiritus fons, et pater: nedum ſimplex, ſed ſimpliciſsima, omniſq; compoſitionis expers; nedum inuiſibilis, ut in ſe, oculis carnis, ſed et cuiuſlibet, creatæ mentis: nedum immortalis, ſed mortis inimica, ut quæ, mortem non fecit, nec illi unquam fauet: nulla expletur, nedum creatura, ut quæ creatis rebus, nõ eget, ſed & ipſa, explet ſatiatq; quãlibet creaturam: natura noſtra, complectitur omnia, non modo quia cuncta conſpicit præterita, præſentia, & futura, non modo, quia omnia regit, moderatur, & ſeruat, ſed & quia, in ſe, in ſimpliciſsimo, terq; fœliciſsimo actu, uniuerſa concludit, & continet: omnia ad ſe traiicit, cum omnia ad ſe conuertat, alliciat, trahatq;: Hæc eſt omniũ metrum, cum cuncta, in numero, & pondere, conſtituerit, & menſura, in mundo eſt, ſed non ab illo comprehenſa, non in quauolueris parte coarctata, ſed ubique tota, omnia ac ſingula replens. Præter hæc, iterum dicam, natura, arcanum in illa deprehendetur Trinitatis: idq; ſymbolo quàm euidenti. Nam ſemet intelliget, ſibiq; ſe intelligendo loquetur, in quo, & indubie, referet Patris imaginem, qui prima eſt in Trinitate perſona. Et quia ſibi loquens, uerbum, intra ſe producet: palam quòd & imago, in illo cognoſcetur Filii, ſecundæq; hypoſtaſis. Nec deerit, quod & perſonam referet Spiritus ſancti: cum ex uerbo (quod res eſt cognita, intrinſecusq; prolata, ob idque uoluntatem excitans, commouensq;, ut quæ natura, à re prouocatur præcognita, & cum bona eſt, trahitur, & tra E F

cta

A ɛ̃a caleſcit, & calefacta ſpirat, amoremq́; producit) & à quo eſt uerbum, amor ſuo modo dimanet: in quo plane, ſymbolum, tertiæ hypoſtaſeos eſt. Et quoniam, hoc de ſacramento latius, longeq́; uberius, diximus ad Romanos: conſultò, iis paucis pertranſimus. Amplius. In imaginem, eleuabitur noſtri: quandoqnidē diuina, perfundendus eſt, gratia: qua non ſolum, noſtræ cōſors, efficietur naturæ, ſed & uberiori, quæ noſtra ſunt, potietur pacto: cum illius proprium ſit reddere deiformen, quin & in nos miro modo, tranſuehere. Diuina inquam perfudetur gratia, & tali quidē copia, ut ex illa iuſtitia, nedum proficiſcatur originis, ſed & munus adoptionis:
B idq́; ob CHRISTI meritum, qui naturalis in Trinitate filius eſt: nempe à Patre unice generatus, etſi cōmuni decreto, homo definitus, mundoq́; manifeſtandus oportune: ut plures hoīum in gloriā, ſecū pertrahat, & adducat.

Faciemus, & externum, *ſicut ſimilitudinem noſtri*. Non in imaginem: quoniam cum caro ſit, eo priuilegii donari non debet. Neque in ſimilitudinem: quoniam ſimilitudinis noſtræ officio, penitus non fungetur, etſi ad illud, quod eo fungitur, præ reliquis appropinquabitur. Quod ego, hunc in modum exponerem. Scripſit Hermes, libro de pronidentia Dei, duplex ab Altiſsimo conſtitutum opus: alterum, uelut ſimilitudinem ſui, & reliquum, ut
C ſimilitudinem, ſimilitudinis ſuæ: Illud eſt mundus maior: iſtud eſt mundus minor: Illud complectitur, quicquid globo, continetur, corporeo: hoc, quicquid in corpore continetur humano. Verum præ omnibus aduertendum, quòd mundum non dicimus factum, ut Dei, ſit ſimilitudo, exacta, abſolutaq́;: cum compertiſsimum ſit, illum non poſſe, quouis effigiari corpore, quin nec qua uolueris creatura interueniente, ut in ſe eſt, præciſe, diſcerni: cum naturæ perfectionisq́; ſit, ut diximus, infinitæ: propter quod, docent & rectè Theologi, Deum in patria, ubi ſicuti eſt, uidendus repromittitur, aliqua nō poſſe inſpici ſpecie (nam etſi lumen intercidit gloriæ ut ſacroſancta definiuit eccleſia: id tamen non datur ad De hereticis. Ad noſtrū.

Mm 2 repræ-

repræſentandum, quod ad ſimilitudinem pertinet, ſed D
ad robur impartiendum, eleuandumq́; in altiorem ordinem intellectum, ut eiuſdem eccleſiæ ſanctione decernitur, conceſſum eſt.) ſed ut ſit uelut illius ſimilitudo: qua ſcilicet, modo quopiam, latioriq́; ratione, ſumpta ſimilitudine, repræſentetur, ac ueluti quodam in ſpeculo, & uelut in enigmate conſpiciatur.

Quod ne forte, cuiquam uideatur abſurdum, uel hinc facile eſt animaduertere: nẽpe, ſi ſuccurrat, nobis haud aliter, dum hic agimus, quàm aſsimilatione, notitiã rei contingere, ut non ſolum, conſtituunt omnes, ſecundo de anima, ſed & probatur continua experientia: nam ſicut ſimile, natura ad ſimile tendit, ita & ad ſimilis notio- E
Rom. 1. nem deducit. Ergo cum hoc, ex mundo, Deum ſapientes agnouerint: haud dubium, quòd illo, uti Dei ſimulacro ſunt uſi. Et quis non probat: opificis, in opificio relucere ingenium? quin & opificium, in ſimilitudine, opifici conſentire: cum exactum apud illum ſeruetur exẽplar? Et quis neget, altiſsimum, huius mũdi authorem, opificemq́; : quodque illum mente gerat, ad cuius, & hũc imaginem finxit? Ergo non iniuria, mundus ualet, uti Dei ſimilitudo, dici cenſeriq́; : quo & poſſumus, quaſi ſimulacro, ad eum contemplandum, optimo iure uti. Propter quod, & ſacræ literæ. A magnitudine ſpeciei, & crea F
Sap. 13. turæ, ualet eorum author agnoſci. Et Apoſtolus. Inui-
Rom. 1. ſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt: cognoſcuntur. Vbi, ſicut eo loci, monſtrauimus, etiam trium perſonarũ attigit ſacramentum: innuitque ex iis, quæ hoc in mundo ſunt, non prorſus ignoratum, à philoſophis: quod & nos ibidem, haud obſcurè proſequimur. Ad rem modo. Mundum hunc, corporeum ſcilicet, quaſi ſimulacrum, oſtendimus Dei: nunc corpus, oſtendamus humanum, ueluti ſimulacrum mundi: & ſic externum agnoſcemus hominem, ſicut ſimilitudinem Dei.

Quam ob rem, utrunque ſtatuamus præ oculis: & ſingula prout decet põderemus lance. Vt autẽ interim, ſymbolum obmittam Pythagoreum, quo externum hominẽ,

A ſic uniuerſo præſenti coaptat: ut huius dicas exactiſsimum typũ. Primo, hominis caput: ſtatuit Arcticum polum, Antarticum pedes, terram meditullium, dextram orientem, leuam occidentem, meridiem anteriorẽ, poſt tergum ſeptentrionalem: addebatq́;, quòd ſicut uterq; friget polus, ſic in homine, pedes & caput, & ſicut terræ meditullium feruet (ibi quidem ſtatuit, igni ſedem, & ni fallor, non ſine ratione: ſed alias, ea de re) ita hominis præcordia, & inteſtina: & ſicut dextra hominis pars, ea eſt, ubi ſuus incipit motus, ut philoſophus dicit, ubi & uis eſt, longe ualidiòr, & leua eſt, ubi deſinit, & uirtus eſt, longe extenuatior, ita & ex oriente, oritur cœli mo-
B tus, ubi eſt Aries, & potiores uirtutes, & finem accipit in Occidente, & per hoc, ubi eſt principium Libræ, ubi & influentiæ ſunt remiſsioris poteſtatis: Anterior quoque hominis pars, facieſq́; eſt uenuſta, & poſterior indecora, ita & Meridies fulget, & Septentrio obtenebreſcit. Vt hæc inquam mittam, dicas obſecro, ſiquid externo, deficit homini: quod in corporeo offendatur uniuerſo?

Sane, ſi quatuor elementa petis: ex philoſophorum ſententia, liquet hæc, in illo conuinci: tametſi de modo, diſſenſio eſt, dum quidam putant, illa refrangi, atque in indeciduas uſque partes refracta, in ipſo conſiſtere: aliis ea placet, ibi fore, ſed in formis remiſſa ſubſtantialibus,
C & ob id, & in qualitatibus propriis: nonnulli per quandam autumant ſimpliciſsimam uirtutem, quam mixti uocant complexionem, uel ſi mauis, mixtionis congeneã, propriamuè qualitatem. Horum in nobis exiſtentiæ argumentum: quatuor ſunt humores, qui noſtro in corpore, tanta contemperantur armonia, ut nunquam demiremur ſatis. Colera quidem quartũ, id quod ignem, plurimi uocant, elementum inſinuat: ob idq́; calidæ ac ſiccæ definitur naturæ. Flegma, aquam: cui in humiditate congruit, & frigiditate. Sanguis aerem: & terram, atra bilis: cum ille humidus ſit, & calidus: iſta obſcura, ſicca, & frigida. His in armonia ſeruandis, uel ſi inde diſceſſerint, ad illam reuocandis: præcipuus medicorum eſt labor.

bor.

bor. Et quidem conſonant, cum ſanguis bilem, tran- D
ſcendit proportione octupla, colerã quadrupla, & fleg-
ma dupla: ut communi curſu, dicunt accidere.

Si mixta, mixtorumuè, diuerſitates expoſtulas: & oſſa,
& carnẽ, & neruos, & uenas, & cartilagines, compluraq́;,
id genus, offerimus: in quibus fere, mixtorũ omnium in-
uenies rationes. De iis, & præclara, & animaduerſione
digna tradunt, nedum Philoſophi, ſed Medici, & Chirur
gi: & præſertim, de illorum natura, complexione, nume
ro, connexione, officio, neceſsitate: ut uix perſtringi
poſſent, non mediocri uolumine. Mitto quæ ſuper iis,
philoſophentur hebræi: qui totius legis corpus, non ſe-
cus, ac hominis, putant eſſe cõſtructum. Propter quod E
& docent: quòd ſicut oſsibus, ducentis, octo, ac quadra
ginta, noſtri corporis compago ſubſiſtit, ut colligerunt,
eius rei ſolliciti: ita tot, & non pluribus, affirmatiuis (ut
uocant) lex tota continetur præceptis (non quòd in ea,
non demandentur alia, & iis etiam plura, quæ è diuerſo,
negatiua ſunt dicta, habentq́;, & quod referant ſacra-
mentum, quod tamen præſenti non pertinet inſtituto, ut
quæ ad corpus, non alludunt humanum, ſed ad anni po-
tius curſum, quippe quæ tot ſunt præcepta, quot in an-
no contenti ſunt dies: ſed quia, illa cum oſtendant quæ
debent ſeruari, rem uidentur ſtatuere, hæc autẽ quæ debe
mus cauere, rem habent uti conſtitutam ſupponere: qua F
re illa ſpectare dicunt ad conſiſtentiam, hæc ad cautio-
nem, quod nec temere, ut uidetur definiunt) Addunt &
eam fore, noſtri corporis proportionem: ut accurate
perſpectum, inſtar factum ſit arcæ Noe, quin & taberna
culi fœderis, & templi Salomonis. Quod, forte diffici-
le non eſt aduertere: ſiquis conferat utrorumq́; menſu-
ras. Sed in præſentia, non eſt opus.

Cupis, & Vegetalium, deprehendere propria? Adeo
in ipſo expenduntur ſingula: ut nec minima deſit. Ve-
rum ſatis, ſi præcipua, eorum opera, quæ nouem com-
putantur: excutiam. Ea ſunt, alimentum attrahere, at-
tractum retinere, retentum decoquere, decoctum ex-

purga re

A purgare, expurgatum, in deperditi reſtaurationem diſtribuere, ſicq; egentia membra reficere: refecta, cum opus eſt, augere, & oportune, generationi ſeruire. Sen ſuum pariter, nulla deficit operatio, ut cuiuis eſt in promptu: nam externas omnes agnoſcimus, nempe, tangere, guſtare, olfacere, audire, uidere: & internas, pariter, non ignoramus, ut diſcernere, quod ad ſenſum ſpectat communem, imaginari, quod ad phantaſticam pertinet poteſtatem, cogitare, & cogitando, ex ſenſatis, res non ſenſatas effodere, quod opus dicitur æſtimatiuæ, cogitatiuæq;, quam & particularem aliqui nominãt rationem:- & memorari denique, uel reminiſci, quod illius eſt opus,
B quem memoriam, ſeu reminiſcentiam faciunt, & in occipitio eſt.

Forte quòd & mundi ſpiritum: in corpore exigis, microcoſmi? Et hic ſpirat, quàm maxime. Teſtes ſunt, innumeræ arteriæ: teſtis & ſemen, in quo, non mediocri oſtenditur copia: quin & in nullo animalium, tam uberrime. Comprehenditur & cœlum, quodam pacto, in eo: cum, ut tradunt aſtronomi, nullum ſit, in eo ſignũ quod non uendicet, peculiarem ſibi locum, noſtro in corpore: nullus planeta, cui certum non ſubſcribatur membrum: nullum aſtrum, quod ſuam in illud, non dirigat influentiam: quin & omnes, ſuam uim, in illius influunt genitu-
C ra, immo & in facie, manibusq;: unde & ſuam artem, ſtatuunt Chiromantici, Phiſionimiq;. Amplius. Potes etſi uelis, omnes in hoc, motiones aduertere: temporum uicisſitudines: & omnes ætates. Tradit Ariſtoteles: motionum, alias alterationes, ut calefactio, ægrotatio, & id genus plures: & has, quis non ſentit? Alias auctiones, minuitionesq;: & hæ dignoſcuntur in omnibus: Et primæ à natiuitate ad iuuentutem, aliæ à ſenio ac decrepitam. Alias lationes: quarum aliquæ rectæ, aliæ curuæ, aliæ circulo actæ: & liquet, quòd nulla deeſt. Et rectæ ac curuæ, ſunt omnibus notæ: circulo uero actæ, in internis ſaltem animi, deprehenduntur motibus: qui ut Ariſtoteles tradit, uelut ſphera, contingunt. Et quis neget: adole-

adoleſcentiam Veri, iuuentam Aeſtati, Autumno uirilē, D
& Hyemen comparari ſenectæ? Ergo & tempora, & ætates: haud inconcinna; in utriſque, una militant ratione. Hactenus, externo de homine: modo de iis, quæ ſequūtur.

Et præſit piſcibus maris, uolatilibus cœli, uniuerſæq; terræ & omni reptili, quod mouetur in terra. Hominis, mundi huius, prædicitur principatus: dum illi nedum reptilia decernitur fore ſubiecta, ſed piſces, & beſtias, & uniuerſam terram. Nec immerito: tum quia natura, reliquis eſt præſtātior, tum & potiſsimum, quia à uerbo ſumptus, iure eſt omnium dominus. At nonnihil, eſt diſcriminis, in lingua ſancta: ubi ſic legis. (Et ſubiugabunt) nedum Adamus, & Heua, ſed & qui ex illis, oriundi ſunt poſteri. Et E
ſubiugatio, hoc, ut opinor, loci, non indicat uiolentiā, ſed promptam ſubiectionem, ſi tamen non commiſiſſet Prothoplaſtes: ut quæ ſponte, cuiuis paruiſſent imperio, & tuliſſent, quantum ex illis erat, quoduis duriſsimum iugum: tametſi poſt peccatum, nequeant, niſi maximo cum labore, quàm plura domari, ſubiiciq;. (In piſce) ſingulare poſitum eſt, pro plurali (maris) in quo, omnes piſcatoriæ comprehenſæ ſunt aquæ (& in cœlorum uolatili) licet ſicut uolatile, poſitum eſt, pro uolatilibus, ita & cœli, recipi poſsint, pro cœlo, præſertim quia hebræis uacat ſingulare, denotatq; ea uox, aerē in præſenti, quod ſingulare elementum eſt: quia tamen pluribus partitur F
regionibus, & illa, ut tactum eſt, uolant nedum per infimam, ſed & per mediā, haud abſurde, ſi ea uox, quæ dualis eſt numeri, in ſtatu retineatur proprio. (Et in iumento) pro iumentis (& in tota terra) hoc eſt, in qua uolueris plaga, climate, regione (& in omni reptili, quod repit ſuper terram) nam quæ repunt in aquis, comprehenſa ſunt, in piſcibus.

Et creauit Elohim hominem, ad imaginem ſuam: ad imaginem Elohim, creauit illum: maſculum, & fœminam creauit eos. Exequitur, quod prænūciauit. Et quoniam hominem refert, ſecundum imaginem, qua homo notatur interior: non mirum, ſi creandi uerbo, eſt uſus. Mens enim, cum ex mate-

A materiæ non trahatur poteſtate, ſed accedat de foris: ex nihilo producatur, neceſſarium eſt. Nec externus, ob id ſecluſus infertur: ſed plane, conſequentia intelligitur: quandoquidem etſi mens, nonnunquam uelut potior pars, tractatur ut homo: id tamen non uere ſortitur, niſi ut ſuo in corpore eſt. Quòd hominem repetit, in Dei creatum imaginem, etſi non deſint, qui aliter philoſophentur, ego ideo replicatum intelligo: ut tantum muneris, noſtris altius infigeretur cordibus, & ardentioribus ponderaretur affectibus. Et demum, quod ſubdit (maſculum & fœminam creauit eos) innuit, nedum ambormum mentes, fore eiuſdem naturæ, uniusuè imaginis:
B ſed & ad ſacramentum prouocat matrimonii, quod iis ex uerbis, ut docet CHRISTVS, initium ſumit. *Et benedixit illis, Elohim*. Peculiari proculdubio benedictione, inſigni illos afficiens beneficio: nempe fœcunditatis, & paternæ prouidentiæ. *Et ait: Creſcite, & multiplicamini: & implete terram, & ſubijcite eam:* tanquam domini, ut pro libito, ueſtræ ſeruiet commoditati. *Et dominamini, piſcibus maris, & uolatilibus cœli, & uniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram*. Hebræi legunt et (ſubiugate, in piſce maris, & in cœlorũ uolatili, & in omni beſtia, quæ repit, ſuper terram) & conſtant, ex ſupradictis. Matt. 19.

Dixitq; Elohim, Adamo, Heuæq;. *Ecce dedi uobis omnem*
C *herbam, afferentem ſemen, ſuper terram: & uniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem, generis ſui*. Et ad quid? *Vt ſint uobis, in eſcam: & cunctis animantibus terræ: omniq; uolucri cœli*, cœlorum hebraice, de quo, & ſupra: *& uniuerſis quæ mouentur in terra, in quibus eſt, anima uiuens, ut habeant ad ueſcendum*. Ordinauit igitur Elohim, communem homini, & animalibus eſcam: quam decreuit fore, herbas & plantas: at non quaſlibet, ſed afferentes, ſui generis ſemen: ut quæ non ſolum, magis nutrimẽto erant accommodæ, ſed & à Deo, in mundo abſolute intentæ. Nam adulterinæ, ſilueſtresq;, ſua ſponte natæ: uel ſunt ex peccato inuectæ, ſicut ſpinæ tribuliq;: uel ex materiæ, ut dicunt, cõditione (Deo tamen annuente, quin & in pœnam nonnul

lam ordinante) & ueluti, terræ eſcrementa ſubortæ. Et D
credendum, quòd ſicut ante hominis lapſum, natura no
ſtra, nedum erat longe ualidior, ſed & abſtinentior: ut in
qua (cum non tam facile humidum abſumeretur: radicale)
opus non erat tam crebra reſtauratione: ita & herbæ,
& arborum fructus, erant uberioris ſubſtantiæ, &
per hoc maioris, ac fœlicioris alimenti. Quare nedum,
abunde poterant ſuccurrere, neceſsitati noſtræ,
ſed & belluinæ: & forte, quòd animalia, quæ ſunt modo,
carniuora, ſi non intercidiſſet peccatum, hanc ingluuiem,
non fuiſſent experta: præſertim cum aliis poſſent
conſeruari æduliis, ſicut & in arca, periculo comprobatum
eſt: & proprium fuit peccato, non modo inordinare
res, inferioris mundi, ſed & appetentias ſtimulare E
ſenſus: etſi potiſsimum in hominibus, non tamen prorſus
apparebit abſurdum, ſi & quodam pacto, id admittitur
in animalibus: ut quæ facta ſunt, non modo propter
homines, ſed & communes habent ſenſus, cum eis. Nec
propterea, in illis admittimus eſſe peccatum, ſed effectũ
peccati: idq; tum in pœnam noſtri, tum in deteſtationẽ
culpæ: quæ tantæ eſt malignitatis, ut res quoque afficiat,
quæ non poſſunt peccare: non quidem, earum gratia, ſed
hominum, quibus ſunt annexæ, propter illos factæ, & eorum
ditioni expoſitæ. *Et factum, eſt ita.* Ceſſerunt herbæ
plantæq;, in commodum, & hominibus, & animalibus F
cibum: quo poſſent, & recte, & ſuauiter uiuere.

Denique. *Et uidit Elohim, cuncta quæ fecerat.* Nempe uniuerſum
abſolutum, conſtansq; omnibus ſuis partibus:
& ſingulis pulcre, riteq; diſpoſitis, nec ulla peccati labe
contaminatis, peruerſisq;: non immerito, iureq; pronũciauit,
quòd, *erant ualde bona.* Nam ſi ſingulæ res creatæ
ſunt bonæ: quo magis omnes ſimul ſumptæ? Etſi quælibet,
eſt diuinæ gloriæ teſtis: quanto magis, uniuerſum
totum? Etſi omnes ſeorſum, homini utiles, præſertim,
Deo ſubiecto: quanto magis, ſimul in cõmodum eius cedent?
Verum, cum omnipotentia ſit in Deo: cum in illo,
ſit bonitatis pelagus infinitum, & libertas ſuprema,
maxi-

A maximaq́;: non ne ualuit, & ſingula, & omnia facere meliora, præſtantioraq́;? Cur hæc ualde enunciantur bona, cum & quàm plura potuiſſent, iſta tranſcendere: & longe præſtantius, illius atteſtari gloriam, & multo uberius humano profuiſſe generi? Reſpondeo: Deum quidem uniuerſum, alterius, ualuiſſe diſpoſitionis efficere, & aliud, & plura, longe præſtantiora, amplioraq́; condere: ſed poſtquam hoc, ſuo inacceſſo iudicio, penes ſe decreuit, illud ea conſtituit excellentia, qua (rei attenta menſura, ordine, conditione, commoditate) effici non ualuit, congruentius, præſtantius, illuſtrius, & diuinius. *Et factum eſt ueſpere, & mane, dies ſextus*. Et per hoc, rerum produ-
B ctionis ultimus. Ergo, iure concludit uates: ſubdens, hunc in modum.

Igitur perfecti ſunt cœli, & terra: & omnis ornatus eorum. Sicut in principio, producti ſunt cœli, & terra, non ſolum, ut præcipuæ mundi partes, ſed ut totius extrema, ut cum illis intelligeremus, etiam intermedia: ita & modo, mundi abſolutionem inferens, horum duntaxat, meminit uates, uolens & quæ inter ea ſunt, ſubintelligi. Præter id, quòd & inferiores, ut diximus, cœli ad aerem uſque, comprehenſi ſunt, cum ſupremis: ſicut & aquæ, cum elemento terræ. Et ſicut hæc, nedũ, quia ſub aquis, ſed quia illis admixta, inanis fuit & uacua, et per hoc, na
C turali deſtituta perfectione: ita et cœli ſupremi: quia inferiores complectebantur, uelut complicatos, & non ut natura ferret, extenſos, ſine aſtris, ſineq́; planetis, nõ mediocri carebant abſolutione ut quæ non ſecus, ac inania, uel uacabant, uel ſuis ſaltem, uti non poterant influentiis. Docet ergo uates, Sexto die, ſupremos cœlos, unà cum contentis, ad aerem uſque, fuiſſe in ſua natura, ac perfectione conſtitutos: dum prima die, lux eſt facta, in ſecunda firmamentum extenſum, in quarta aſtra, et planetæ producti, et in quinta aues, cum reliquis, quæ uolant, procreati. Docet et terrã, unà aqueo cum elemento abſolutam: cum aquæ fuerint unum in locum, die tertia cõgregatæ ac naturali ſpiſsitudini reſtitutæ, piſcibus

fœcunditate,& Cœtis, & diuerſis reptiliū ſpeciebus, die D
quinta repletæ: item, terra ſiccata eſt aquis, herbis ueſtita, ornata plantis, locupletata auro, & lapidibus præcioſis: & demum cuncti generis animalibus, una cum homine, omnium domino, fineq;.

Sed attendendum, quòd ubi, ornatum legimus, hebræi legunt exercitum (eſt enim dictio Sabba) quod ad memoriam reuocat, eximio ordine, omnia inſtituta, quod plane, eſt propriiſsimum Deo, dicente Paulo, quòd illa, quæ à Deo ſunt, ſemper ordinata ſunt: et merito, cum à ſumma ſapientia ſint, cuius ordinare, peculiariſsimum munus eſt. In rebus autem, nos penes, exiſtentibus, E duo ſunt maxime ordinata: numerus ſcilicet, & exercitus. Hoc loci, ab exercitu ſumitur tropus: ſed alibi inſinuatur à numero. Ergo, etſi in præſenti monemur, uniuerſi partes, quæ extremis, ut diximus, ſunt concluſæ, non ſolum plura complecti (ut firmamentum ſtellas, aerem aues, et ita de reliquis) ſed & illa quàm ordinata, quàm rite diſpoſita: alias tamen et ſeriem, et ordinem hunc, docemur ut in numeris, et per hoc, gradatim, utq; inter ſpecies concipiendum eſſe, quæ et ſe habent, prout dicūt, ut numeri. Propter quod creditur à multis, cœli ſtellas, ut ſpecies ordinatas: non minus, ac maris piſces, uolatilia aeris, plantæ, herbæ, et animalia terræ. F

Rom. 13.

8. Meth.

Compleuitq; Elohim, die ſeptimo, opus ſuum: quod fecerat.

Verum ſcrupulus eſt, in promptu: nempe quo pacto, mundus, tum ſexta, tum ſeptima, abſolutus ſit die. Sed erui dupliciter poteſt. Vno modo, ut ſeptima, dicatur abſolutus: non quia tunc, illi aliquid ſit ſuperadditum: ſed quia, illum abſolutum eſſe, declaratum eſt. Eo plane, nō abſimili tropo: quo, et Deus, aliquid dicitur noſſe, cum illud, noſſe nos facit (noui quòd timeas Deum) uel alio non longe difformi: ut cum dicitur pœnitere, quia rem deſerit, cui fauit, uel deſtruit, quod cōſtruxit: Ergo Elohim, mundum, die ſeptima cōpleuiſſe: eſt uel Angelis, completum manifeſtaſſe: uel ab ulteriori, abſtinendo progreſſu, illum nulla re amplius indigere, facto

Gen. 22.

atte-

A atteſtatum eſſe. Reliquo, ut uerbum ponderetur (ſuum opus) Nam ſiquis, quæ diebus ſex facta ſunt, plene diſcuſſerit, lucebit non obſcure, quòd etſi uniuerſa, opus ſunt Dei, homo tamen, longe præ aliis. De illo quidem, non dixit, fiat eritue: non fuit, uel factum eſt: ſed faciemus, & creauit Deus, ut ſubdit: & hoc, ſicut in imaginem ſui, ſicutq; ſimilitudinem eius. Quare, hoc diligenter attento, forte ſineq; ueritatis præiudicio, dicet quis: Eſto reliqua, ſex ſint abſoluta diebus, homo tamē ſecus: ut qui non niſi, die ſeptima uxorem habuit, uel illi, ſaltem matrimoniali uinculo copulatus eſt: in quo, niſi, ut principium ſaltem humanæ compleretur proſapiæ, ſuæq; non
B mediocriter conſuleretur uitæ commodoq;, non diceret Deus, illi non eſſe bonum, ut perſiſteret inconiugatus, ſed conduceret ut adiutorium haberet ſimile ſibi: Præter id, quòd in matrimonio, cum unum, modo quodam, fiat ex utriſque (nam duo ſunt in carnem unam) quod de altero pronunciatur, reliquo non iniuria attribuitur: et in iis maxime, in quibus non prohibetur communio.

Dixi uxorem habuit, uel illi ſaltem, eſt matrimonio iunctus: quoniam res, duobus poteſt modis exponi. Altero, ut dicatur, Hæua non ſexto, ſed ſeptimo fincta die, id quod multi non horrent: Reliquo, ut ſexto quidē recipiatur producta, ſed ſeptimo copulata. Et licet, utrunq;
C poſsit, abſque fidei defendi præiudicio: ſi tamen alterū quis uellet acceptare, lubentius ſecundo ſubſcriberē. Sed dicis. Nonne plane, ſexto dictum eſt die: Heuam eſſe productam? (Maſculum inquit & fœminam creauit eos) Quo ergo aſſeretur pacto: ſeptimo die finctam? Reſpondebitur: Vel quòd tunc fœmina dicitur facta, non quia ſit tali die producta, ſed quia in eandem imaginem, eſt cum uiro, Dei lege decreta. Quare, uelut anticipando: uel ſi mauis, ne rurſum, in imaginem, reſumi debeat, occurrendo: illa addita ſunt uerba. Vel, ut uolunt quidam (quòd tamen ſatis non probo) facta tunc eſt, ex parte mentis, & in ſeptima, ex parte carnis: id quod & alii ſubſtinent, etiam de prothoplaſte, tradendo tam uiri, quàm

mulieris

mulieris mentem, ſexta duntaxat die, creatas, & ambo D rum corpora, carnesuè (non uno tamen, ſed diuerſo, ut dicetur modo) finctas. Propter quod, & putant, quòd conſulto (poſtquam prænuntiatum fuit Adam, quod no men eſt, utriq; commune, futurũ nedum in ſui imaginem, ſed & ſicut ſui ſimilitudinem, exequendo, non de ſimilitu dine, quæ, ut diximus, ſpectat ad corpus, ſed de imagine, quæ ſpectat, ad mentem, mentio duntaxat habita eſt.

Poſſunt hæc fortaſſe defendi: applaudẽtq; prima fron te nonnullis: at mihi non ſunt probata, nec meæ imbecil litati, ſatis accepta. Non quia, non conſonant Ariſtoteli: qui mentem ſtatuens, & recte, animæ noſtræ partem, quam & ſane docet, actum uel formam, noſtri cor E poris, audacter dicat, nullam formam, poſſe per tempus, præcedere corpus, compoſitumq́;: aut quia Auguſtinus clamet, animam noſtram, infundendo creari, et creando in corpus infundi: quoniam illud uerum eſt, cum res procedit iure naturæ, et iſtud iuxta conſuetum ordinem: quæ diuinæ non obſtant poteſtati, et minus in pri ma rerum productione: in qua Deus uſus non eſt lege naturæ, ſed beneplacito ſuæ uoluntatis; Sed rei, ut duriuſculæ, non acquieſco. Adde: quòd utriſque nedum data eſt benedictio, munusq́; collatum fœcunditatis: ſed et præceptum, ut creſcerent, ac multiplicarent ſeſe. Et licet, dici poſſet, hæc fore inſtituta, non quia, mentium F animarumuè ſit, ſine carne, filios gignere, ſed ut monerentur ad filiorum generationem, non procedendum, ex ſolo ſenſu, ut equus et mulus, ſed ex conſilio intellectus, et libera electione uoluntatis: nihilominus, cum generare, ſit opus coniuncti, haud dubium, fœcunditatem non ſaluari, in altera tantum parte: quin cum ſit naturalis motus, præcipue ſe tenet ex carne, propter quod et in ea aſsimilamur parentibus. Ergo, nulli dubium, qui præ miſſa ſubſtinent, inficiari non poſſe minus rite, Prothoparentes, à Deo benedictos: et per benedictionem, ut credimus, fœcunditate donatos. Quare etſi plura diximus, quæ aliis poterunt, ni fallimur, ſatisfacere: nobis tamen,

A tamen, ut fateamur ingenue, ea reſponſio, eſt ſimpliciter ſolida, omnibusq; amplectenda, quæ docet, quem diximus, ſub eſſe tropum, quando Dei opus, ſeptima completum die, pronunciatum eſt: ut quæ ſcripturæ cõſonat phraſi, et nulli abſurditati ſubiicitur.

Et requieuit die ſeptimo, ab uniuerſo opere, quod fecerat. Dei quies, intermiſsio extitit operis: at nõ cuiuſcunque, ſed productiui: nec cuius uolueris rei, ſed à ſe factæ. Quod docet, per ſex dies producta, in omnibus fuiſſe perfecta: nec egere, iuxta ſingulorum naturam, ut ultra, illis apponeretur manus. Ergo, hoc ex loco, non excluditur, Deũ nouum aliquod, aliquando facere, minusq; à ſe facta re-
B gere, & gubernare: quin et Deus, ſemper eſt in actu, nunquam aliquid, et præſertim, in commodum, frugemque electorũ, non faciens: ſicut et Dominus dixit. Pater meus operatur uſque modo: & ego operor, unà cũ eo. *Et benedixit, diei ſeptimo.* Sicut benedictio auiũ, piſcium, animaliũ, quin & hominum, in Prothoparentibus, munus contulit fœcunditatis: ita et benedictio, diei ſeptimi, nonnullam illi attulit prærogatiuam, immo & uim contulit excitandi, commouendi, locupletandi diuinum cultum, obſequiumq; in nobis, dum prouocat fidem, deuotionem, & pietatem: inſuper, et ad memoriam, reuocat beneficium creationis rerum, ut et ſequentibus liquet. *Et ſan-*
C *ctificauit illum,* Sanctificare, ut alibi latius, non ſolum eſt mundare, ſancireq;, ſed & conſecrare: ergo ſanctificaſſe Sabbatum, eſt non ſolum, Deum illum diem, à ſeruilibus mundaſſe operibus, aut ſanxiſſe illum, ſuo ſempiterno cultui: ſed & unice conſecraſſe ſibi, idq; in electorum frugem. Vnde ſicut, non ſolum, in Dei gloriam, ſed & in noſtrum prouentum, conſecrantur templa, ut in illis, Deum orantes, gratiasq; agentes, uberius excitemur, ferueamusq;: ita & ſacri inſtituti ſunt dies, ut ex illis prouocemur, ac Deo frugalius obſequamur.

Ioan. 5.

Ad Ephesios.

Quia in ipſo, ceſſauerat, ab omni opere ſuo. Diuini operis conſumatio, & per hoc, intermiſsio, ab eoque ceſſatio, Deo occaſionem dedit, Sabbatũ, tum benedicendi, tum ſan-

ſanctificandi: ut ſicut Deus, eo quieuit die, in ſeſe, con D
tentus opere à ſe facto: ita & nos cupit, aliquem ſabbatizare diem, quieſcentes in illo, ob tam inſignis beneficii collationem: quo nedum nos, ſed & cuncta creauit, pro nobis. *Quod & creauit Elohim, ut faceret*, ad faciẽdum hebraice. Quibus denotatur: tum opus à Deo factum, non factum neceſsitate, ſed electione: nempe factum, ut faceret, quia inquam, illum delectauit facere: tum factum, non ut opus maneret in ocio, ſed ut operationi incumberet: admonens, quod & animaduertere philoſophi, cuncta à ſe facta, non facta, ut ſtertant, tabeſcantq́; ocio, ſed ut operentur, ſintq́; aſſidue in exercitio. Quanquam, & mea ſententia, illud potiſsimum etiam innuatur uerbo: Deum ſic, quæ fecit, coaptaſſe, factaq́; uoluiſſe, ut & illam tandem iterum faceret, hoc eſt, reſtitueret: quin & in ſortem, longe meliorem proueheret. Quod plane præſtitit, cum demum unigenitum miſit: in quo, & omnia, nedũ recapitulauit, ſed & promouit. E

Hic non prætereo, quòd licet, dies ſabbati, in memoriã creationis, ſit electus à Deo: nec modo electus, ſed benedictus, & ſanctificatus: id tamẽ, iure eouſq;, debuit habere locum, quouſq; prima, mundi manſit inſtitutio: & per hoc quouſq; mundus, non eſt reſtauratus, in CHRISTO, nouoq́; pacto, in meliorem frugem, refinctus per eum. Ergo, cum CHRISTVS, in mundi reparatione, inſteterit, F ipſumq́; mirum in modum eleuauerit, opusq́; ut fatetur, Ioan.17. perfecerit, & demum, ſicut & par fuit, ad quietem redierit, dum ſurgens à mortuis, cœlumq́; reuerſus, in dextra ſui patris, merito requieuerit: optimo factum eſt iure, ut & huius requiei celebretur dies, quin & in ſecundi, non minoris, ſed uberioris memoriam beneficii, dies commutatus fuerit: & per hoc, non ultra ſabbatum, ſed illius loco, dies dominica, in qua hæc abſoluta ſunt, fidelibus celebranda remanſerit. Sed de hoc alias amplius.

Arcana

A

Arcana, quæ ex ſexto mundi die attingere mihi datum eſt.

SEXTA, dies Veneris eſt: & rite ſextæ quadrat ætati. Venus quidem planeta, etſi dicitur fœmininus, eſt tamen fortunatus: eſt nedum lucens, ſed emicans: non modo longe non diſtans, à Sole, ſed non raro, illius nuncius: propter quod, & Lucifer appellatus eſt. Eſt & mirum in modum gratioſus: nec modo cuiuis beneuolus, ſed amicus: quin & amoris profuſor, & fotor. Et quis ne-
B ſcit, ea in ætate, & plures, & percelebres, nituiſſe fœminas? Et miſsis Sybillis, quarum nonnullæ claruerunt in ea: miſſa & uiragine, pulcra, & nunquam ſatis laudata Iudith, quæ, Holoferne percuſſo, capiteq́; obtruncato, & per hoc, libertate ſuo generi reuocata, reſtitutaq́;, reddita eſt, nedum mundo, ſed ſacris ſcripturis illuſtris: quoniam etſi hanc Euſebius, Auguſtinus, Bedaq́;, Cambiſis (qui primo Eſdræ, dicitur Aſſuerus, et primo, et ſecundo Iudith, Nabucdonoſor, eò quòd non ſecus, ac ille, et dominus erat Babyloniæ, et Iudæis, non minus inimicus) tempore, opinantur fuiſſe: res tamen, non uidetur penitus certa, non quia facta, tertiodecimo refertur
C anno, illius Nabucdonoſoris, et conſtat Cambiſem, non imperaſſe ultra nouem, quoniam in illis annos corregnationis diceretur incluſos, quibus Cyro foris, ob bella detento, et demum aduerſus Maſſagetas occupato, Cambiſes, domi adminiſtrabat regnum: ſed quia primo oſtenditur, illius hiſtoriæ, Sammariam et Ieruſalem, eo in tẽpore, illi non fuiſſe ſubditas: quod manifeſte reputatur falſum, cum illæ, aliis cum, Babylone deuicta, patris eua ſerint ditionis: à quo, et ipſe, eas pacatas, nemineq́; reclamante recepit. Hac inquam miſſa, haud dubiũ quantæ fuerit uenuſtatis, quantæq́; gloriæ, ex Iudæis, quos et uitæ, et libertati reſtituit, regina Heſter: quæ indubie hac floruit ĩ ætate, etſi aliquibus placeat, id duodecimo cõtigiſſe Da

rii,qui et Meneon,et Aſſuerus,aliis autē duodecimo Ar- D
thaxerſis, Xerſis filii: quæ et forte uerior ſententia eſt.
1. Mac. 7. Quid illa de muliere,perpetuis euehenda œnconiis:quæ unà ſeptem cum filiis,potius durisſimā uoluit ſubire necem,quàm in diuinam,patriamq; legem committere? Et quanquā non defuerint,tum inſignes,tum præclaræ apud gentes, eo temporis fœminæ, ut Cleopatra in Aegypto,
Luc. 2. & 1. & Lucretia apud Romanos: lubet tamen, Annam illam non obmittere, quæ ſanctiſſima, die noctuq; uerſabatur in templo: lubet & annumerare, ſenem & ſterilem Eliſabet, illius, miraculo matrem,quo inter mulierum natos,
Matt. 11. maior non eſt, Domini atteſtatione. Et demum, in ea
deſinam, quæ uirgo Deipara, non modo manens intacta, E
hominem genuit, uirumq; caſtiſsimo utero clauſit,ſed & Dei unigenitum tulit, ediditque.

At de bona percurratur fortuna: fauſto ac fœlici ſucceſſu. Et Iudæis quidem, primū res cœpit obtingere dextrè: cum in captiuitate degentibus, ilico, Nabucdonoſore
4. reg. ult. defuncto, Euilmerodach patri ſuccedens, eorum regem erexit, ac inter reges, haberi mandauit. Secundo cum Balthaſſarre perempto, Babyloneq; in Perſarū ditione redacta: Cyrus, primus eius monarchiæ rex, populum, nedum libertate donauit, ſed & templi reſtaurationem conceſsit. Arriſit, ſecundauitq; fatis, ma-
1. Eſd. 1. & 6. gno ſub Arthaxerſe fortuna: cum per illum, licuit recon F
dere ciuitatem, & omnes ad ſolum, ad leges,& ritus libere remeare. Non deſtitit, & tempore Alexandri Magni: quando ciuitatem, populumq; contendebat perdere, il-
Ioſep. 11. anti. 8. lum amice eſt amplexatus: & tantū abfuit, quòd læſerit, quòd ſeptennio, onera, tributaq; remiſit. Mitto fauorem, quem à Ptolomeo, nacti ſunt Philadelpho: quando eius iuſſu,non modo ab Aegypto, libere ſunt dimiſsi, ſed & muneribus honeſtati. Cuius ſtudio, nedum Biblia facta eſt celebris: ſed in Græcum ſermonem tranſlata, gentibus ſalutaris. Mitto & ſucceſſus, quos habuere Maccabei, & Iudas maxime: de quibus in eorum libris. Gentibus uero, præter Cyri ſucceſſum, quo monarchia ere-

A cta eſt Perſica, & Cambiſis, per quem regno addita eſt Aegyptus, & Alexandri, qui non ſecus ac fulgur, orbem ſubegit: ſucceſſus extitit apud Romanos, cum initio monarchiæ Cyri, tyrannidem regum excuſſerint: ſicut Auguſtinus obſeruat. Non modo longum eſſet, fauſta, fœliciaq; in quouis mundi regno, hac ætate relata, perſtringere, quin & importunũ foret, loco præſenti: quare pergamus, quod ſupereſt. Micuit & ea tempeſtate lux, non ſolum naturæ, ſed gratiæ: quoniam non tantũ apud Gentes, fulſerunt Athenæ, & philoſophorum præcipui, ſed & apud Iudæos, aliis præ ætatibus, lux reſplenduit Seruatoris: cum cœli inciperent diffluere manna, & termi- 18.de Ciui. 16.

B nus ſeptuaginta exſpectaretur hebdomadarum, & ablatum cerneretur ſceptrum, de familia Iudæ. Adde: Quòd Biblia Gentibus inuulgata, non parum, mundo attulit lucis: & conſtat expectatam tunc temporis lucem, ſtellãq; ex Iacob, etiam à gentibus, ut geſta teſtantur magorum, in natiuitate CHRISTI. Nunciauit, attulitq́;, ea ætas, mundo ſolem: quia in calce, apparuit Sol iuſtitiæ CHRISTVS: qui non ſecus ac Sol, totum illuminauit orbem. Sed ad uerba prophetæ. Matt. 2.

Et dixit Elohim: tum ſecum decreto, tum Angelis reuelatione. *Producet terra:* hominum inquam genus, fictum ex terra: *Iumenta,* uiros qui ſibi erunt auxilio, frugiq́ue:

C ut in populo Iuda, Zorobabel, Eſdras, Mardocheus, Septuaginta interpretes, Ieſus filius Iſoſedech, Maccabei, & Iudas maxime: & in Gentibus, Septẽ ſapientes, qui iuuabant homines, legibus, morumq́; præceptis, ut docent hiſtoriæ. Item. Pythagoras, Socrates, Plato, Ariſtoteles: qui præſenti floruerunt ætate. *Et beſtiis.* Inter quas, & atroces, & rapaces, annumerantur: Cambiſes, qui inter plurima ſæua, fratrem, ſororemq́; necauit: Aman, qui crucem innocenti erexit Mardocheo: Ptolomeus Laghi filius, qui Ieroſolimam dolo captam, non modo ſpoliauit, ſed & magnum inde, Iudæorum numerum, in Aegyptum tranſduxit: quanquam & longe in illos, fuit atrocior, longeq́; rapacior, rex Antiocus, qui præter direptã

urbem, templumq́; profanatum, pernecauit innumeros: D
non parcens pueris, non ſenibus, non prægnantibus, nec collo, uberibusq́; pendentibus. *Et reptilia terræ, iuxta ſpecies ſuas*. Variæ hæc ſunt, inferiorum hominum turbæ: quippe qui repunt, imis adhærentes, indeq́; pendentes. Vt uoluptuoſi, qui ſectati ſunt Epicurum, eius tempeſtatis monſtrum: ut cupidi, auariq́;, quemadmodum phariſei: ut fraudulenti, qui non modo repunt, ſed ſerpunt: ii niſi eo inualuiſſent tempore, in illos, non inueheret Præ
Matt. 3. Luc. 3. curſor. Viperarum genimina: quo pacto imminens euadetis interitum? *Et factum eſt ita*. Cum omnia, in hac con fluxerint tempeſtate. *Et uidit Elohim, quòd eſſet bonum*. Hu E
manæ quidem conducit imbecillitati, ut homo conſulat
Gal. 6. hominì: alter alterius, onera portate: & frater qui iuua-
Prou. 18. tur à fratre, quaſi ciuitas firma. Contulit & multorum exercitio, ut uiri offenderentur immites: alias ut Auguſtinus dixit, non eſſent coronati martyres. Illuſtrat & gloriam Dei, ut uaſa inueniantur iniquitatis: quoniam
Rom. 9. cedit, in manifeſtationem, ſuæ iuſtitiæ. Nam licet Deū, peccator exaſperet: ſinit tamen illum, ſuo pro arbitrio debaccari, ut illud ſaltem, eliciatur boni, quòd Deus in illum animaduertit.

Et ait. Nedum ſibi, ſed Angelis. Nam & illis arcanum detexit, prout & decuit, incarnationis CHRISTI. *Faciemus*, tandem, ò beate mentes: quoniam in calce ſextæ F
ætatis, ſicut & in calce ſumus, diei ſextæ, *Faciemus*, nos Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: quandoquidem etſi myſterium aſſumptionis carnis, ad perſonam terminatur Verbi, à tota tamen perficitur Trinitate, ut ſacri oſtendunt Theologi. *Faciemus Adam*, nouiſsimum: idq́; maximo artificio, quoniam uirtute, formabitur Sancti ſpiri-
Sap. 1. tus, qui eſt omnium artifex. Quare hac in re, ò Angeli, ueſtro non utemur ſuffragio: etſi ueſtro utemur præconio. Nam ueſtro miniſterio, reuelabitur, nedum multis, ſed & illius fœliciſsimæ Matri: quin & cateruatim, & ade-
Luc. 1. ritis, & concinnetis, eius in ortu. *Faciemus Adam*: per quem, non ſolum omnia ſunt recapitulanda, ſed & promouenda,

A mouenda, quin & maxime locupletanda. Et faciemus, *in imaginem noſtri:* Quoniam in hypoſtaſim, illum euehemus Filii, qui unice imago eſt, inter nos. Nam cum Pater procedat à nullo, dici nequit imago: & Spiritus ſanctus, quia ex ui proceſsionis, non procedit, ut ſimilis, eã nomenclationem, non recipit. Quare de Filio, ſcriptum eſt, quòd diuinæ eſt bonitatis imago, necnon, Dei, ut inquit Paulus, inconſpicui. Quanquã nec abſurde, in CHRISTO, Trinitas, ſit nedum repræſentata, ſed & modo quodam contenta: alias non fuiſſet exprobratus Philippo. Non credis, quòd ego in Patre, & Pater in me eſt? Nec fuiſſet atteſtatus in Synagoga, Spiritus Domini ſuper me: B nec præcinuiſſet Oraculum, Super illum, requieſcet Spiritus Domini: nec demum tradidiſſet Ambroſius, ſummusq; pontifex Pelagius, baptiſmum, qui in nomine conferendus eſt Trinitatis, eundem fore, cum in nomine exhibito CHRISTI: ſicut olim conſueuerunt Apoſtoli. Nec modo faciemus, in imaginem noſtri: ſed *& ſicut ſimilitudinem noſtri*. Quandoquidem in illo unice reſplendebimus, agnoſcemur, uenerabimur. Et præter id, quòd ſplendor eſt, diuinæ gloriæ, nomenq; Dei clarificauit, in mundo: præter id, quòd Deum nemo uidit unquam, ſed Vnigenitus, qui in ſinu eſt Patris, enarrauit: præter id, quòd pater honoratur in filio, filiusq; ſapiens, honor eſt C ſui patris: haud dubium, non aliam ob rationem, Dei appellari faciem, niſi quia illi perſimilis. Oſtende (ad Deũ, inquit Dauid, de CHRISTO) faciem tuam nobis: & ſalui erimus. Et Moſes. Non progrediemur, niſi tua facies, præceſſerit nos. Et palam, quanta per illum copia, in nos, Dei contrectetur charitas, miſericordia, munificẽtia: ut qui ea potiſsimum ratione, ſuas in illum, profudit diuitias, quàm ut illis conſpectis, ad illas ardentius ſuſpiremus: ac illius gratia, CHRISTIq; merito, illis locupletari ſatagamus.

Sap. 7. Col. 3. Ioan. 14. Luc. 4. Eſa. 11. De con. d. 4. Acto. 8. Heb. 1. Ioan. 1. & 17. Prou. 10. & 16. Pſal. 79. Exo. 33.

Et præſit piſcibus maris, uolatilibus cœli, iumentis, & beſtijs, uniuerſæq; terræ: & omni reptili, quod mouetur, in terra. Etſi, iis in uerbis, CHRISTI tangitur principatus: præſtat tamẽ,

breui

Pſal. 23. Heb. 1. Rom. 4. breui ſubnotare, de ſingulis. Et quanquam, natura ſit D
omnium dominus, quanquam hæreditate, cuncta acceperit à patre: quanquam uniuerſa, illi ceſſerint, iure crucis, cum per illam, omnia uicerit: tanta tamen eſt, in nonnullis iniquitas, tanta impudentia, ac peruicacia, ut illi, non ſubiiciantur ſponte. Quod, & hebræa uox, quæ ſubiugationem ſignificat, præſefert. Quid in cœli uo-
Luc. 8. lucribus: niſi, uel demones, iuxta Verbũ domini: qui per cœlum, hoc eſt, aerem uagantur caliginoſum, ut docet
Eph. 2. & 6 Apoſtolus? Vel mundi Sapientes, qui licet arcana ſe profiteantur rimari cœleſtia: uix tamen, ad mediam ſe eleuant, aeris regionem, in qua & frequenter offenduntur nubes, & perpetuo cõmorantur tenebre? Propter quod, E
haud mirum, ſi hallucinantur ſæpe: ſomniaq́; non raro, effutiunt inconſtantia: immo, & impia. Quos etſi conſulas, uel de Deo, uel de poſtrema, hominis fœlicitate: quis non uidet nubes, immo quis non palpat tenebras? Sed pergendum. Quid in maris piſcibus: niſi laſciuos, uariisq́; demerſos ſceleribus: idq́; in omnigena, hominũ natione: ea iuxta, quæ de piſcibus enarrauimus, explicuimusq́;? In iumentis, non obſcure, ſunt denotati Iudæi, ſicut & in beſtiis, intellectæ ſunt gentes: illi quia legis oneribus aſſueti, iſti ſine legis freno, debaccati, diſtare non uidebantur à belluis. Et demum, in reptilibus, uiperarum inſinuati ſunt filii: illi inquam, qui præter pri- F
mam inſtitutionem, mundo ſuperuenere, haud ſecus, ac monſtra, ſathanæq́; progenies: de quibus, tum alias, tum in præmiſsis, abunde. Quod ſubditur, Et uniuerſæ terræ, amplitudinem oſtendit imperii, conſonatq́; iis quæ
Mar. 16. dixit, omni euangelizate creaturæ, & quòd fides in uni-
Matt. 24 uerſo reperienda eſt mundo, et quòd lapis, qui de mon
Dan. 2. te lapſus eſt, ſine manibus, tam ingens effectus eſt mons, quòd orbem impleuit. Sequitur.

Et creauit Elohim: Oportuno in tempore, & per hoc, in ſextæ ætatis calce, *Adam*: nouiſsimum. Nec eſt ſermo, de productione, ex nihilo: ſed de productione, ut diximus, mira, magnoq́; confecta myſterio: quoniam licet

CHRISTVS,

A CHRISTVS, animæ ex parte, ut reliqui ſit creatus, totus tamen, ſimpliciterue, ex nihilo, non eſt productus, cum id repugnet, naturæ diuinæ, & puriſsimus MARIÆ ſanguis, ad formationem concurrerit, carnis humanæ. *In imaginem ſuam*. Etſi in hebræo, non ſequitur*: ſicut ſimilitudinem noſtri:* quia tamen, in textu ſequitur noſtro, credimus ſubintellectum: quod noſtro in codice, nec incommode, eſt explicatum. Ergo adimpletum traditur: tum noſtram carnem aſſumptam, in uerbum, tum ad Deũ unice cognoſcendum, expoſitam mundo. Quod, & pariter, creatam, additur fœminam(Nam *maſculum* ſubdit *& fœminam creauit eos)* præter id, quòd CHRISTI, & ec-
B cleſiæ innuitur matrimonium, docet quã perſpicuè, eius ſponſam, præſertim, & electorum eccleſiam: & in uerbi perſonam, modo quodam euectam, & ad Dei munificentiam manifeſtandam, in CHRISTO unitam. Sicut enim, non ſemel oſtendimus, tam arctum, tamq; intimum, inter CHRISTVM, & electam eccleſiam, reperitur gluten: ut nihil non habeant, ſua pro ratione, commune. Et cur non: cum ſponſæ ſponſiq;, una ſit caro? Ergo, ſicut CHRISTVS, hypoſtaſi ſubſtinetur diuina, nec ſecus, ac truncus radice, ita & illius membra, non ſecus, ac rami, ſubſtinentur eadem: & ſicut fundamentum, baſisq;, templum, domumuè ſuffert: ita & eorum quaſlibet partes,
C unumquodq; ſua pro ratione. *Et benedixit illis*. Quoniam ſuorum theſaurorum copiis, ubertim affecit: immo & obruit, cum in illos, omnes profuderit. *Et ait*. Eo uerbo, quo omnia fiunt: uerbo cui non ualet, quæ uolueris uis reſiſtere. *Creſcite, & multiplicamini*. Refingendo, lauacro ſacroſancto, in uerbo uitæ: electos maxime, in legitimos filios. *Et implete terram*. Vt nomen meum, magnum ſit, in gentibus, & quouis angulorum mundi. Dicite aquiloni, da, & auſtro, noli prohibere: afferte filios meos, de longinquo, & filias meas, ab extremis terræ. Eſa. 43.
Et dominamini. Tum uictoria Euangelii, ac ſacroſanctæ crucis: tum uirtute cœleſtis Patris, qui cuncta, uelint nolint, ueſtris ſubiiciet pedibus: oues & boues uniuer- Pſal. 8.
ſas,

ſas, inſuper & pecora campi. Volucres cœli, & piſces D
maris: qui perambulant ſemitas maris.

Et dixit Elohim. Adamo, Heuæq;: CHRISTO & eccleſiæ
ſuæ. *Ecce dedi uobis, omnem herbam, afferentem ſemen, ſuper
terram: & uniuerſa ligna, quæ ſementem habent, ſui generis, in ſe
ſe*. Si uno, eodemq; reficiuntur cibo, membra & caput:
haud dubium, quod eadem eſca paſcetur CHRISTVS, &
eccleſia eius: propter quod, & diſpoſuit illis, ut unà
Luc. 22. ſecum edant, bibantq;, in menſa ſua, in regno ſuo. Er-
Ioan. 4. go, ſi CHRISTI, dum hic ageret, cibus fuit, uoluntati
obſequi patris: palã, quod cibus noſter erit obſequi Deo.
Ergo, & in paſcuis, uerſandum nobis, diuinæ ſcripturæ:
in qua ubertim, illius bona, beneplacenſq; reuelatur uo E
Rom. 12. luntas. Ergo, non iniuria, lex uetus, non ſilueſtribus,
non ſpontaneis, ſed cultis, ac ſeminificantibus compara
bitur herbis, ut quæ humilior, eſt cibus, nec tam puri,
tamq; uberis nutrimenti: & lex noua, robuſtioribus con
feretur plantis, & ſuauiores, & uberiores, producenti-
bus fructus: & per hoc, commodius, præſtantiusq; ali-
mentum. Et quanquam diuinæ literæ, & bonis exponan
tur, & malis, quin quibusuis nationibus, & ſathanicis
mentibus: non proſunt tamen, non rite nutriunt, niſi
fideles, & præſertim, cum in filios ſunt aſciti: quippe qui
nacti ſunt aures, ut diſciplinam audiant patris, ſicut &
Ioan. 8. innuit CHRISTVS, & aliquando hortatus eſt Sapiens. *Et* F
Prou. 1. *factum eſt ita*. Oportuno in tempore. *Et uidit Elohim, cuncta,
quæ fecerat*. Et præſertim in CHRISTO, in quo ſemper ſi-
Luc. 3. bi complacuit: & in electorum eccleſia, cuius ille eſt ſpon
Eph. 5. ſus. Idq; non modo, in calce ætatis ſextæ, ſed & in pro-
greſſu ſeptimæ: cum omnia ſint, illius oculis, ſemper
nuda. *Et erant ualde bona*. Et uerum eſt: tribus de cauſis:
Prima eſt, quia cum homo, ſit microcoſmus, comple-
ctaturq; ut compendium, quamlibet creaturam: con-
ſtat quòd eo, in Verbum aſſumpto, omnia modo quo-
piam ſunt euecta, & per hoc, in meliorem ſortem promo
ta. Adde: quòd Verbum, caro factum, pars redditum
eſt, intrinſeca mundi: ſicq; totum, euaſit nedum præſtan
tius,

A tius, ſed in infinitum, melius, & excellentius. Secunda, quia gratia, non ſolum, mundo eſt reſtituta, ſed eouſque locupletata: ut ea, liqueat, naturam nedum perfici, ſed mirifice prouhei. Tertia, quia omnia cum ſint ſub CHRISTO, non ſolum reducta, ſed & recapitulata: quin & partim, noua effecta, & partim, poſtremæ nouitati aſcripta: obſcurum non eſt, quam fœliciorem nacta ſint ſtatum: & per hoc, quam rectum fuerit (quòd erant ualde bona) Dei ſacroſanctum iudicium.

Igitur, adueniente CHRISTO, *perfecti ſunt cœli, & terra*. Quia ingenti Dei gratia, prorſus abſoluti ſunt Angeli, & prorſus abſoluti ſunt homines. Iſti quia gratiæ reſtituti,
B Deo iuſtificati, & nedum ad amicitiam, ſed & ad adoptionē admiſsi: illi quia ſub CHRISTO, nouo ſunt pacto collecti, quoniā in membra ſunt accerſiti, & per hoc, non ſolū, ad munus adoptionis recepti, ſed & ad diuinæ hypoſtaſis participium, in CHRISTO, ut ſic dixerim, incorporati, ut non minus, illius quàm homines, myſticum integrent corpus: ſicut & alibi explicamus diffuſe. *Et omnis eorum exercitus*. Licet, quia electorum ſunt omnia, ut Paulus aliquando dixit (nec mirum quidem, cum illius ſint membra, qui uniuerſorum eſt hæres) res creatæ poſſent, cœlorum terræq; definiri exercitus, in aduentu CHRISTI: & per hoc, in calce, ut ſæpe dictum eſt, ſextæ ætatis (cū 1. Co. 3.
C fuit ueſpera, fuitq; mane, dies ſextus) partim perfectioni reſtituti, partimq; ut reſtituantur tandem, Deum penes, decreti: placet tamen, rem paulo altius introducere, arcanumq; latentius, noſtra pro tenuitate tentare. Plures quidem ſunt corporis CHRISTI partes, ſed duas in claſſes comprehenſæ: Angelorum eſt altera, & hominum reliqua: & conſtant ambæ ſuis ordinibus. Et cum utraque, uſque in mundi finem, in aſsidua uerſetur militia: Angelica uiatoribus ſeruando excubias, ſuppetiasq; ferendo, aduerſus eorum hoſtes: humana certando, ſemperq; agonizando, dum manet in ſtadio: conſtat quàm rite, typo exprimantur exercitus.

Compleuitq; Elohim, die ſeptimo, opus ſuum, quod fecerat.

Cum gratia compleat, perficiatq; naturam, & illius author ſit CHRISTVS: conſonat, ut eo adueniente, Dei opus, in natura reddatur conſumatius, abſolutiusq;. Et licet CHRISTVS, in calce incarnatus ſit, diei ſextæ: quia tamen in illo, cœpit quieſcere Pater, cum in illo placatus ſit nobis, cœperimusq; & nos, uel ab Angelis, pacem audire, paceq; conſcientiæ frui, nec ultra ſeruilibus, ſed filialibus uacare operibus, nō faciendo bona, duntaxat ſpe mercedis, & cauēdo mala timore ſupplicii, ut ſerui ignaui, ſed amore cœleſtis Patris, & ſtimulis ſinceræ dilectionis, ut filii ingenui: non immerito, ad ſeptimam ſpectat ætatem, & per hoc, illius beneficium, non iniuria, in ſeptimo computatur die. Præter id, quòd finis diei ſextæ, in initio ſumitur ſabbati, quemadmodum, & in reliquis: ut non abſque ratione, ut diximus, ſcriptum ſit, nō modo, fuit ueſpera, ſed & fuit mane, in eorum quolibet. D E

Nec prætereas: non temere, cōpletum dici opus, quod fecit: quoniam quod non fecit, ſed ſathanas, malaq; hominis inuhexere uoluntas: non abſoluit, ſed deſtruxit: Non enim eſt, conuentio tenebrarum & lucis, gratiæ &
2. Cor. 6. peccati, CHRISTI & ſathanæ: ſicut & Apoſtolus ſcripſit. Et benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum. Benedixit, & ſanctificauit, anteactis ſæculis, & ætatibus, bonitas diuina, non paucos, eosq; abſque dubio, CHRISTI interuentu, qui mediator ſemper fuit, Dei & homi F
Hebr. 13. num (ſiquidem IESVS CHRISTVS, hæri & hodie, & in ſæculum) at non tanta copia, non tam ingenti munificentia. Propter quod, & ætas ſeptima, ætas dicitur gratiæ, tempus Deo acceptum, dies ſalutis: & tempus perpetui Iubilæi. Nec quidem mirum: quia, ut ſequitur, in ipſo, ceſſauit, requieuitq; ab omni opere ſuo, quod creauit, ut faceret. Hoc eſt, ut præmiſsimus, ut tandem in CHRISTO, abſolueret, ac recapitularet. Hactenus ſex mundi dies. Verum, quia nonnulla remanent, in ſequentibus, annexa præmiſsis: nō grauabimur eorum pauca, huc accerſere: & breui, uixq; attactis, operi finem imponere.

Prima

A

Prima portio, ex ſecundo capite.

ISTAE' *ſunt generationes, cæli & terræ, quando creatæ ſunt: in die quo fecit Deus cœlum & terram, & omne uirgultum agri, antequam oriretur in terra: omnemq́; herbam regionis, priuſquam germinaret.* Non temere, ſed conſultò, utq́;, tum res, tũ
ſacramenta niteant abundantius, quædam ſuggerit: &
de hominis fictione, & de illius, miſerabili præcipitio:
quæ non immerito, debent eſſe præ oculis. Ergo ordi-
tur, & dicit. *Iſtæ*, quas recenſuimus, *generationes*, produ
B ctionesuè, *ſunt cæli*, cœlorum hebraice, *& terræ*, ſuis qui-
dem cum exercitibus: *quando creatæ ſunt*: non enim ſunt,
ui naturæ, ſed Dei omnipotentia factæ, quæ nulli ſubiici
tur legi, *in die*, hoc eſt, diebus, hebræorum more: uel in
tempore, ut non raro, in diuinis literis: *quo fecit Deus*, he
braice, IEHOVAH Elohim: de quibus alias dictum eſt,
terram & cœlum, uel cœlos, *& omne uirgultum agri*. Terra,
ut patuit, primo facta eſt die, tertio aquis deſtituta, & ui
gignendi donata, necnon uirgultis, plantiſq́;, & herbis
ueſtita. Cœli ſupremi, ſunt primo die producti, inferio-
res ſecundo extenſi, & quarto aſtris ornati, ac influxibus
foti: *Antequam oriretur, in terra*: nempe uirgulti, plantæq́;
C quippiam, naturæ productione. Ne uirgultum, ortum
putaretur, ex uirgulto, uel planta ex planta, ſiue eorum
ex ſemine: prout nunc accidit, at non ſubito, ſed decre-
to tempore: *omnemq́; herbam regionis*: & nectitur cum uer
bo, fecit: *priuſquam germinaret*. Ergo, herbæ ex ui, non
ſunt profectæ naturæ, cum prius ſint factæ, quàm aliquid
pullularet è terra. Et licet, ſenſus non diſcrepet: quia
tamen, nonnihil uidetur, fauere ſacramento: hebræus
textus, audiatur, aduerbum. *Ante*, inquit, *erit, in terra*,
innuens uirgulta plantaſq́; in terra fuiſſe, antequam ul-
lum appareret ueſtigium, illa eſſe debere: quin penſata
terræ cõditione, & aliis, quæ ſubdet, diligenter excuſsis:
nemo diceret, niſi forte temere, incõſulteq́;, illa aliquan

do fore. *Et omnem herbam agri, ante florebit.* Idem, ſed du- D
riori, ut uidetur, phraſi. Intendit ergo, herbam, terram
induiſſe, nedum antequam produci poſſet, in ſtatu perfe-
cto, fœcundoq́;, in ſe habendo ſementem: ſed & antequã
in flores, poſſet erumpere. Magis exprimit, quàm inten
dat: quoniam exprimit flores, & intendit excludere ger
mẽ. Niſi forte ſit tropus: uelitq́;, in uerbo, florebit, pro-
ſperum, fœlicemuè ortum innuere: intendens terram,
in tali tunc repertam ſtatu, ut nihil, ex illa, rite, proſpe-
req́;, ualuiſſet produci.

*Non enim pluerat dominus, ſuper terram: & homo non erat,
qui operaretur eam. Sed fons aſcendebat è terra, irrigans uniuerſam* E
ſuperficiem terræ. Confirmat terræ naſcentia, non natura
profecta, ſed ualida Dei manu creata: eo quòd terra, ut
ſua ui gignat, imbrem exigit, cadentẽ de cœlo, uel aquis
illam irrigantibus, quopiam è fonte: at neutrum, cum
hæc facta ſunt, præfuit. Siquidem, nondum pluerat do-
minns ſuper terram: nec fons adhuc eruperat, haud è ui-
ſceribus terræ, aſcenderat ad ſuperficiem, ut paſsim, pro
funderetur ſuper eam. Nec offendat, quòd de fonte, tex
tus ſonat oppoſitum: quoniam typographi, puto uitio
factum, quòd imperfectum tempus poſitum ſit, pro futu
ro. Nam legendum non fuit, aſcendebat, ſed aſcendet:
ſicut ex hebræo conuincitur textu. Ita enim habet. *Et* F
uapor, nubesuè, *ſaliet de terra: & adæquabit, totas facies terræ.*
Ergo adhuc, non ſcaturiebat, ſed ſcaturire debebat,
in poſterum fons: ad profuſionem terræ. Debebat qui-
dem ſcaturire, ſed non tam proxime, ut operi fauiſſet mo
mentaneo: quin non ſolum res, non erat proxima, ſed &
uapor, nubesuè, ex qua fons originem trahit, nedum in
aquam non erat uerſa, ſed nec ad locum, in quo uertere
tur, ſubuecta. Deerat etiam terræ cultor: cum nondum,
homo eſſet effinctus, qui arando, ſerendo, plantando, co
leret eam. Nunc paucis, huius portionis myſterium.

A

Sacramentum, quod hac ex portione recipitur.

DIXIMVS, ſex diebus, ſex præſagiri ætates, eorumq́; opera, eventurorum in illis, uaticinia: quod perſpicue, quæ nunc accepimus præſeferunt. Ergo ſic habe. *Iſtæ generationes, cœlorum, terræq́;*, et aliorum ad hominem uſque (quæ & in iis uoluit non tam perſtringi, quàm innui) res ſunt, plane à Deo factæ creatæq́;: & non ex ui uniuerſi profectæ. Nam etſi, iis in ætatibus, multa hominum contigere malitia, ac peruicacia, necnon ſathanæ ſugge-

B ſtione imperioq́;, ut qui improbos, ſua habet pro uolun- 1. Thi. 2.
tate captiuos: etſi multæ ſuppullularunt ſpinæ, multa inuecta ſunt monſtra, & ſcelera infinita patrata: ea tamen, quæ à Deo ſunt, quatenusq́; ab illo manantia, indubie bona ſunt: ſicut & ipſe atteſtatus eſt. Et quanquam à Deo Gen. 1.
facta ſint multa, ut conſtat, ex ſupradictis: præter cœlos tamen, in quibus cœleſtes denotati ſunt Angeli, & terram, in qua terreni adumbrati ſunt homines: nullius, niſi uirgultorum, herbarumq́; expreſſa ſit mentio. Ergo, hoc ex loco, ſumus edocti, uirgulta hoc eſt, ſanctos, non tam filios, eſſe hominum, quam Dei: ut qui non hominum merito, ſed Dei gratia (qui & illius uirgulti ſunt

C membra, qui ut Eſaias ait, non ſecus, ac uirgultũ, aſcen- Cap. 53.
ſurus erat, è terra: & ut ipſe dixit, ſe habet, ut uitis, & Ioan. 13.
nos perinde, ac palmites: & Dauid, filii tui, ut Oliuarum Pſal. 137.
nouellæ, in circuitu menſæ tuæ: quales fuere Patriarchæ, & prophetæ, aliiq́;, qui ad CHRISTVM uſque pullularũt, apud Iudæos, quin & apud Gentes, ut Iob, & aliquæ ex Sibyllis) præfatis in ætatibus, dimanatos: de quibus, & Dilectus. Non ex ſanguinibus, nec ex uoluntate car- Ioan. 1.
nis, uel ex uoluntate uiri: ſed ex Deo, nati ſunt. Itidem, & de herbis, humilioribus inquam hominibus: qui etſi non eminebant, ut uirgulta plantæq́;, non fruſtra tamen hærebant terræ: cum non modicum, Dei cederent gloriæ, qui fecit eos: ſed ut aliorum hominum

com-

commodis, quos & iuſtum fuerat æmulari: ut Tobias, D
& alii plures, nec tantum ex uiris, ſed & ex fœminis.

Hi inquam omnes, ex humana profecti non ſunt facultate, ſed ex diuina uirtute: cum orti ſint, terra nedum male affecta, ſed nec pluuia madefacta, nec adhuc per hominem culta. Nondum enim, in uellus deſcenderat pluuia, aut imber de cœlo: qui inebriaret terram, faceretq; germinare, necnon ſemen afferet ſerenti, & panem comedenti: ſicut ſcriptum eſt. Nondum cœli, diſtillauerant manna, roremq; diuinæ gratiæ, & paternæ miſericordiæ: cum nedum Euangeliũ Dei, per prophetas non modo promiſſum, ſed inculcatum, foret exhibitum, mundoq; expoſitum. Nondum aſcenderat uapor, nubesuè E leuiſsima (ut quæ onus, propriæ neſciuit iniquitatis) caro inquam CHRISTO aſſumpta, demumq; glorificata, cœlorum ſublimia: ut inde ſupercœleſtes effluant aquæ (nempe ſancti ſpiritus copiæ) de quibus, Dominus per prophetam. Effundam ſuper uos, aquam mundam: & mundabimini, ab omnibus inquinamentis ueſtris. Et CHRISTVS. Expedit ut ego uadam: quoniam ſi abiero, Sanctus Spiritus ueniet ſuper uos: ut in die factũ eſt Penthecoſtes, ſuper diſcipulos, & quotidie fit, ſuper credentes. Nam qui in CHRISTVM credunt: flumina, ut ſcriptura dicit, eorum de uiſceribus, fluent aquæ uiuæ. Nõdum irrigata fuerat terra: quia nondum, fons eruperat F Saluatoris, qui omnes ad illum acciret: idq; non tantum, ut ubertim bibamus, ſed ut & affluenter, ſine argento, ſineq; ulla cõmutatione haurire poſsimus. Ergo deſcendente pluuia, roreq; de cœlo, deſcendente Verbo ad noſtras inferiores partes, homo pariter, datus eſt terræ: qui uerſans, inter nos, nos ita colat ſeruetq;, ut ille hortus, euadamus irriguus, illa uinea, Deo tam dilecta, uberq; ager, undique frugiferis repletus plantis, in quibus ſint illi ſpiritus fructus, de quibus Apoſtolus Galatis: quin & ille diuinus Paradiſus, in quo, cœleſtis delicietur Pater, & ad auram ambulet poſt meridiem.

[Margin notes: Iud. 6. — Eſa. 55. — Zach. 8. — Ioel. 2. — Ioan. 16. — Acto. 2. — Ioan. 7. — Eſa. 12. & 58. & 55. — Cap. 5. — Gen. 3.]

Secunda

A

Secunda portio: ex eodem capite.

FORMAVIT *igitur, Dominus Deus, hominem, de limo terræ: & inſpiravit, in faciem eius, ſpiraculum uitæ: & factus eſt homo, in uiuentem animam.* Duabus, ut uidetur, de cauſis, ad fictionem uates regreditur hominis: altera ut reſumat obmiſſum, reliqua, ut myſterium reddat locupletius. Ait ergo. *Formauit*, hoc eſt finxit. Vnde propheta. Tu fictor: nos lutum. Et Apoſtolus. Deum docet, ut figulum: cum tradit illum ex eadem luti maſſa, uas fingere
Eſa.64.
Rom.9.

B poſſe in honorem, & uas facere in contumeliam. *Dominus Deus*, hebraice, IEHOVAH Elohim: *hominem*. Virum ſcilicet primum: idq́, ex parte corporis. Quanquam & uulgus: etiam cadauer, nuncupet hominem. *De limo terræ*, hebraice, puluerem, de terra. Verum, quia puluis, ut aliquid fingatur, commiſcetur liquido, fitq́; propterea lutum: non eſt magnifaciendum diſcrimen. Ex hoc tamen, quòd puluis, in accuſandi ponitur caſu: haud dubium, quòd appoſitiue tenetur. Ergo hoc ex loco, facile deprehendi ualet, quid ſimus: quantoq́; iure obiiciatur: quid ſuperbis, puluis, & cinis? Nec mihi diſſonat: Angelos, non modo ea in fictione aſtitiſſe, ſed uel puluerē

C congregaſſe: quaſi, ut facturi ſunt, in poſtremo iudicio. Sed in hoc: non digladior: & quilibet inflectat in partē, quam probat.

Et inſpiranit eius in faciem, in nares, hebraice, *ſpiraculum uitæ*, ſpiritum uitarum, hebraice. Compertum eſt, ſermonem, hic de anima fieri primi hominis: & merito, non dicitur educta, ut corruptibiles formæ, ex materiæ poteſtate: ſed à Deo inſpirata, ut quæ uenit de foris, ac authore Deo, infunditur corpori. Etſi legis, in faciem, alluditur ad communem hominum ſenſum: qui ſicut animam credunt, ex ore in morte, à carne recedere: ita & dum corpus accedit, eadē ex parte admitti, introduciq́;. Si placet legere, nares, præter alluſionem tactam: innuitur,

tur, quòd ad modum introducitur ſpiritus, hoc eſt, inſpirati aeris: cuius rei, nares aptiſsimum inſtrumentum ſunt. Quod additur, uitæ, uitarumuè, hebraice: perſpicue docet, animam largiri corpori uitam, & ob id, locũ in eo gerere formæ. Nam cum uiuere, ſit eſſe uiuentis, ut à forma, (quam ipſius eſſe, dicunt fore principiũ, non quidem actiue, ſed ut loquũtur, formaliter) proficiſcatur oportet. Et licet hominis, una ſit uita naturalis, humana ſcilicet: quia tamen, ſuam ob eminentiam, opera in nobis exercet, nedum rationis, ſed ſenſus, et uegetatiuæ partis, idq; certis, req; diſtīctis uiribus, uel poteſtatibus: rite in gignendi, pluralisq; numeri caſu, uita poſita eſt. D

Et factus eſt homo, in animam: quia finctum corpus, quod & ſupra, appellatum eſt, homo, anima infuſa, in illam eſt, ut *uiuentem*, euectum: non quia illa euaſerit, ſed quia in illius eſt informationem, ſeu animationem, aſſumptũ. Quanquam, & hoc, poſsit agnoſci Sinedoches, ut in animam fieri uiuam, perinde ſit, ac corpus finctum, ſurgere in hominem uiuum: & tropus eſt, ſcripturæ non infrequens, ut notum eſt aſſuetis. Anima, quæ peccauerit, mo- E
Ezech. 18. Gen. 12. rietur: & animas quas fecerant, in Haram: Et animæ,
Exo. 1. quæ de fœmore exiuere Iacob, numero ſeptuaginta. Eſt
1. Cor. 15. nihilominus, & Apoſtoli ſenſus: qui Adamum, iccirco dicit, in animam uiuentem factum, quia in eo finctus eſt ſtatu, quo corporeo eguit alimento: quoniam oportuit, F ad conſeruandam uitam, ut uenter accomodaretur eſcis,
1. Co. 6. & eſcæ uentri, ut Apoſtolus arguit, & Vates in præmiſsis oſtendit. At CHRISTVS, in reſurrectione, electos, in illum transferet ſtatum, in quo externo, materialiq; non ueſcentur cibo: propter quod & Deus, ut ſubdit, in eis deſtruet, hunc, & has, hoc eſt, uentrem & eſcas: contentis illo inuiſibili alimento, quo cœleſtes utuntur mentes,
Thob. 12. de quo Raphael atteſtatur Tobiæ. Siquidem Angelorum
Pſal. 77. panem, ut ſcriptum eſt, manducaturus eſt homo.

A

Sacramentum, quod hac ex portione ſumitur.

CVM Adamus foret forma uenturi, ut Apo- Rom. 5.
ſtolus ſcripſit: idq́;, licet in quampluribus
fiat per Anthitheſim, prout CHRISTI enar
rando regnum, diffuſe monſtrauimus: non-
nunquam tamē, haud diſsimili pergunt pro
portione: quod & oportunis annotamus locis. Modo
expendatur, quod continet portio: & uidebitur, quo
nam pacto quadret. *Formauit*, inquit, IEHOVAH *Elohim, hominem*. Qui in diuinis philoſophantur nominibus, etſi
B IEHOVAH, conſentiunt propriiſsimum eſſe Deo, habe-
req́; ſignificatum ineffabile, eo quòd Deum ſignificat, ut
in ſeſe, ob idq́;, ut inattingibile eſt, à nobis: impoſitum
tamen, peritiores tradunt, ab ipſius eſſe amplitudine,
quin & immenſitate. Propter quod (etſi balbutiētes) mo
do illum exprimunt, ipſius eſſe effluentiſsimum fontem,
modo uaſtiſsimum perfectionis pelagus, modo excellen
tiæ oceanum, ſine fine. Addunt, & eo in ſacramento edo
cti, etiam per ipſum, illam incomprehenſam concerni
proprietatem: qua ſimpliciſsimus manens, eſſentiaq́; in-
diuiſa penitus, tribus ſubſiſtit hypoſtaſibus: iiſq́; inter
ſe, reipſa diſtinctis. Quare & exponi uolunt, nomine (ut
C uocant) literarum duodecim: quibus exprimitur, Pater,
Filius, & Spiritus ſanctus: ſed alibi latius.

Quid ergo? Agnoſcatur in primo, Dei nomine, cumula
tiſsimus, diuinæ bonitatis aceruus: agnoſcatur et, ſi pla-
cet, ineffabile triadū ſacramentū: tametſi (præter exactiſ-
ſimum, accuratiſsimumq́; iudiciū) & in nomine inſinuatū
ſit Elohim: prout & in ſuperioribus explicauimus. Indeq́;
ponderemus, in CHRISTI formatione, quæ typo tradi-
tur, hoc in loco: tum incredibilem Dei bonitatem, tum
ſacroſanctum Trinitatis iudicium: non modo concurriſ-
ſe, ſed & ſuum potiſsimum, maximumq́; opus patraſſe.
Etſi per hominem intelligimus carnem, corpusuè: hoc
illius, ualida operata eſt manus, idq́; Sancti Spiritus, qui

Sap. 1. omnium eſt artifex, interuentu. Qui ilico, ex caſtiſsimo puriſsimoq; Deiparæ ſanguine: non ſolum illud, miro compoſuit pacto, organis ſeu membris diſtinxit, & omni abſoluit ex parte: ſed & animam infudit, ac ut formã cum illo connexuit. Si uero, per hominem, conſtans ex anima, accipiatur, & corpore, & per hoc, hominem integrum, & perfectum: tunc Deus Dominus, formauit illum, cum hypoſtaticum characterem, noſtræ naturæ con D

Iob 6. iunxit, impreſsitq;: quo non ſolũ, ut ſcriptum eſt, Deus eſt ſignatus, ſed & eius in unigenitum, perſonaliter, eſt promotus.

Puluerem, de terra. Formauit quidem Deus Dominus, CHRISTVM: non de terra, quæ eſt elementum, maledicta ob peccatum Adami, ſed de terra, quæ uterus, Virginis extitit glorioſæ, benedictionibus obruta, ob meritũ E

Pſal. 84. CHRISTI. De qua & legitur. Veritas orta eſt, de terra.

Eſa. 4. Et illud. Terra noſtra, dedit fructum ſuum: eum inquã quem uates, iure docet eſſe ſublimem: cum nedum ſuauis extiterit nobis, ſed & ſublimioribus, Angelicisq; intellectibus. Et licet ita ſit: ut puluerem tamen eſſe uoluit: cũ placuerit illi, non ſolum, eouſque opprimi egeſtate, ut (etſi foret ditior omnibus: etſi in illo omnes reconderentur diuitiæ Dei) oriens, locum non haberet, in diuerſo-

Luc. 1. & 9 rio, inuolueretur q; pauperrimis pannis: & uiuens deficeret ſibi, quo reclinaret caput: & moriens, etiam proprio deſtitueretur ſepulcro: ſed & ut puluerem duci, ha F

Eſa. 53. beriq; ſtuduit: ut cui placuit, & conteri, & conculcari pro nobis: placuit, & deiici, & humiliari, & opprobriũ

Pſal. 21. omnium fieri. Ergo pulueris tropo, extrema CHRISTI, denotatur mendicitas: de qua, illius in perſona prophe-

Pſal. 39. ta. Ego ſum mendicus, & pauper. Et Apoſtolus. Cum

2. Cor. 8. eſſet diues, præ omnibus: mẽdicus pro nobis, factus eſt. Et præter hoc communis multorum contemptus: qui illum cernentes à Deo percuſſum, humiliatumq;, non ſecus, ac puluerem reputauerunt eum. Id, quod non ſolũ, uerũm fuit in CHRISTO, ſed & ſæpe, in illius comproba

1. Cor. 4. tur membris: alias non quæreretur Paulus, ſe aliosq; nõ modo

A modo deiici, & humiliari, ſed & uelut purgamenta, & omnium peripſema decerni.

Et inſpirauit, eius in faciem, ſpiraculum uitæ. Si anima, CHRISTI dicitur facies, ſicut & eo loci: Vnge caput, & ablue faciem: uitæ ſpiraculum, Sanctus Spiritus eſt: qui illam, nedum repleuit, ſed & eouſque perfudit, ut diffflueret, omni ex parte, & uſque in oram deſcenderit ueſtimenti: ut in quo effuſus eſt, ſine menſura, ſicut & Præcurſor atteſtatus eſt. Fuit & in illo, ſpiritus uitæ, uel uitarum, ſi mauis: quia nedum uixit illo, uita gratiæ, ſed & uita gloriæ: cum ſimul, frueretur Deo, & mereretur ſibi, & nobis: præter id, quòd & uita, in illo uigebat actiua, ut cum ope B rabatur pro nobis: & contemplatiua, ut cum orans, pernoctabat Deo. Si uero faciem, externum intelligis uultum: & in ea, ſpiritus (ni fallor) effuſus eſt uitæ: non ſolum quia, ut tradunt ſancti, nonnunquam nitebat, mirum in modum, & utputo, non minus, quàm Moſes, cum deſcendit, de mente: ſed & quia ſpecioſus, inter homines, gratia perfundebatur in labiis, ut uellent nollent, fa terentur hoſtes, nunquam eo pacto, locutum eſſe hominem. Et plane ad audientium uitam: qui iccirco deſcẽ dit: ut non modo animæ reſtitueremur uitæ, ſed & uberiori uitæ: ſicut & aliquando dixit. At ſi placet legere, nares: Vitarum ſpiritus, Sanctus quidem ſpiritus eſt, ſed C in hoc deſignatur infuſus, ut optimum, in illo, operaretur iudicium, bonum inquam diſcernendi à malo: ſicut & Eſaias, uaticinatus eſt. Butirum, & mel comedet: ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Quod nec mu nus eſt mediocre: cum ea in re, non ſolum iudicium, non raro hallucinetur uulgi, ſed & mundi Sapientum: qui ut refert Vates, malum, frequẽter enunciant bonum, & bo num enunciant malum: ut dum mala execrantur pœnæ, quæ ut plurimum, opera ſunt iuſtitiæ, & bona complectũ tur ſenſus, quæ nunquam non ſunt falſa deceptoriaq́;.

Mat. 6.
Pſal. 131.
Ioan. 1.
Exo. 34.
Pſal. 44.
Ioan. 7.
Ioan. 10.
Cap. 9.
Eſa. 4.

Ergo CHRISTVS, in naribus, afflatus eſt ſpiritu: ut periculo doceat, pœnæ mala, non eſſe mala: quin & illis ſe ſubdidit, ut maximo bono, cum inde, ſalus profecta ſit

uniuerſi : & luxus uitæ, mundi, ſenſusq; delitias, frequen D
ter eſſe mala, etſi hominibus iudicentur bona: quare &
ſemper declinauit, ab eis. Et factus eſt homo, in animā
uitæ. Hoc eſt, in uiuentem hominem: non ſolum in ſeſe,
uita ſpiritus, & ſpiritus capitalis, quo ut caput uiuit, ne-
dum ſibi, ſed membris: cum non tam ſibi, quàm illis ui-
deat, audiat, olfaciat, guſtet, ſed & in nobis. Aliàs, non
Gal. 2. gloriaretur Paulus: Viuo ego, iam non ego, uiuit ue-
Philip. 1. ro, in me CHRISTVS: & illud: Magnificabitur CHRI-
STVS, in corpore meo, ſiue per uitam, ſiue per mortem:
quia mihi uiuere, CHRISTVS eſt, & mori lucrum.

E

Tertia portio: ex eodem capite.

PLANTAVERAT *autem, dominus Deus, Pa-
radiſum uoluptatis, à principio: in quo, poſuit homi
nem, quem formauerat. Produxitq; dominus Deus,
de humo, omne lignum, pulcrum uiſu, & ad ueſcen
dum ſuaue: lignum etiam uitæ, in medio Paradiſi,
lignumq; ſcientiæ boni & mali. Et fluuius egrediebatur, de loco uo
luptatis, ad irrigandum Paradiſum: qui & inde diuiditur, in qua-
tuor capita. Nomen uni Phiſon: ipſe eſt qui circuit omnem terram
Euilath. Vbi naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum eſt,
ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onichinus. Et nomen fluuij ſecun* F
*di, Gion: ipſe eſt qui circuit omnem terram Aethiopiæ. Et nomen
fluuij tertij. Tigris: ipſe uadit contra Aſſirios. Fluuius autem quar
tus: ipſe eſt Eufrates. Tulit ergo, dominus Deus hominem: & po
ſuit eum, in Paradiſo uoluptatis: ut operaretur, & cuſtodiret il-
lum. Præcepitq; ei dicens: ex omni ligno Paradiſi comede: de ligno
autem ſcientiæ boni & mali, ne comedas. In quacunq; enim die,
comederis ex eo: morte morieris.*

De paradiſo terreſtri, deq; præcepto Prothoparentibus facto: non eſt, cur multis moremur. Ergo paucis, in litera animaduerſis: tangere pergemus arcana. Primū non uereor, Paradiſum hunc, locum fuiſſe corporeum, & in Eden, indubitanter ſitum: & meæ quadraret imbecillitati, quòd in terra fuerit promiſsionis, ſicut & in

præ-

A præcedentibus dictum eſt. Quem & putarem, in præſen
ti deſtructum, immo & forte à principio deſolatum: uel
mox admiſſo peccato, quando maledicta eſt terra, & ſpi-
nis, tribulisq́; expoſita: uel quando mundum inundarũt
aquæ, tempore uniuerſalis cathaclyſmi: ſicut & dictum
eſt in ſuperioribus. Cui tamen rei, non magis aſſentio,
quàm res ipſa permittat: quin & abſolute ſubſcribo, ne-
dum ueritati, uel eccleſiæ ſenſui, ac determinationi: ſed
& cuiuis conſtantiori, ſeu probatiori, ut dicebatur, ſen-
tentiæ. Deinde, fateor: à Deo fuiſſe plantatum, hoc eſt,
præ reliquis mundi partibus, accurate diſpoſitum, idq́;
ſimplici uerbo ſuo: plantatum inquam, non primo die,
B ſed tertio, quando ſcilicet iuſſum eſt, è terra prodire uir
gulta, herbas, & plantas. Nec dictio, à principio, inter-
pretata, ſecus cogit: quoniam etſi, eo eſt reddita pacto,
id tamen, ex mente potius profectum eſt interpretis, quã
ex ui, naturaue dictionis: quæ recte interpretatur, ab an
te. Ergo, hoc modo accepta, nil ingerit ſcrupuli: quo-
niam ſi tertia plantatus eſt die, indubie, ante fictionem
hominis plantatus eſt. Tertio, de lignis, & arboribus
pulchris, floridis, & fructibus grauidis, nulla eſt quæſtio:
at de ligno uitæ, deq́; arbore, ſciendi bonum, & malum,
diuerſi, diuerſa loquuntur. Et licet compertum habeã,
ligna fuiſſe corporea, nec minus, ac reliqua, naturalia:
C non ſum tamen perſuaſus, an quod ſuccurreret uitæ,
quodque conſuleret ſenio, propriæ eſſet aſcribendũ uir-
tuti, an Dei diſpoſitioni. Forte, quòd ſicut reubarba-
rum, natura experimur expellere coleram, & lignũ, quod
uocant ſanctum, humores abſumere noxios: ita et ſua
pro ratione, eo de ligno, iudicandum eſt. Quod mihi nõ
diſſonat: crederemq́; nõ eſſe impoſsibile, eam arborem,
mundo, uel ob peccatum, in pœnam, non ſecus, ac non
paucæ commoditates et aliæ perfectiones, ſubmotam:
uel ſi reſtat, fore occultam, uel uiribus eòuſque attenua
tam, & (ſicut herbæ, plantæq́; reliquæ) tam deterioris cõ
ditionis effectam: ut ſicut illæ, non ultra proportionatus
ſunt, hominis cibus, ita & hæc leuiter uitam reficeret,
mi-

minusq; ſenium ad iuuentam reuocaret. D

Nec longe aliter, de ligno dicerem, bonum ſciendi, ac malum: quoniam etſi fateor, nomen ab euentu, ualuiſſe ſortiri, non diſplicet tamen, ſiquis illius eſum, cerebrum diceret, expurgaſſe, & internis ſenſibus, non mediocriter conſuluiſſe. Et palam eſt, iis rite diſpoſitis, & rectius, & ſanius, proficiſci iudicium: periculoq; cõprobari, nos ex meliori, cerebri diſpoſitione, & phantaſmatibus acutioribus redditis, perſpicacius intellige-

5. lib. de anima. re. Nam oportet, intelligentem phantaſmata ſpecu lari. Quarto, de fluuio, è Paradiſo egreſſo, deq; quatuor, per quos diuiditur ramis, fluuiiſq;: & antiqua, & indiſſoluta remanet quæſtio. Cum enim primus aſſeratur Gãges, ſecundus Nilus, Tigris tertius, & Euphrates quartus, conſtetq; origines, hos habere diuerſas, longoq; interuallo diſtantes: non immerito, diuexantur multi, quo pacto, uno è principio, fluant. Et quanquam meatus, non inficior ſubterraneos, fateorq; fluuios, per longa poſſe terrarum ſpacia, ſub terra recondi, occulteq; diffluere, & aliquo tandem loco emergere: non puto tamen, iis opus eſſe ſuffragiis. Quoniam etſi Paradiſo conſtituto, ac in eo, homine collocato, res tali pacto haberet ſeſe: Paradiſo tamen amoto, ac terra, tot diebus, cathaclyſmo demerſa, & euntibus, redeũtibusq; aquis agitata: difficile non fuit, horum fluminum, alueos permutari, nec non origines diſtinctas ſortiri. Quare, & hac in re: minus ſollicitor. Quinto, de homine, in Paradiſum tranſlato, Deiq; præcepto aſtricto: non opus eſt pluribus. Fuit quidem tranſlatus, uel forte, ut in Babylonẽ

Dan. 14. Abacuch: uel quia amice conductus, ut ſolet, amicus amicum. Etſi finctus, in agro eſt, ut creditur Damaſceno, res non fuit ardua, cum non longe abeſſet, à Paleſtina: & per hoc, nec à Paradiſo, ut diximus uoluptatis. Et tranſlatus eſt, non ut diſſolueretur ocio, ſed ut illum coleret, & ſeruaret: ut Vates perſpicue ſubdet. Quod autem arbor, illi interdicta ſit, boni ac mali: non ideo factum eſt, quia natura exiſteret mala, ſed forte, quia na

tura

A tura periculoſa: uel (& in hoc, nihil eſt ſcrupuli) quia
Deo placuit, poſitiua hominem lege compeſcere: ut illi
ſe diſceret ſubdere, iuſſaq; ut ſacroſancta ſuſpicere, di-
cto parere, ac ſine humani cenſura iudicii, diuinæ ſe uo
luntati, in omnibus reſignare. Quod ſi Deo, non foret
acceptum: non diceret per prophetam. Super quem, me- Eſa. 42.
us requieſcet ſpiritus: niſi ſuper humilem, ſermonesq;
meos, non diſcutientem, ſed omni, tum timore, tum re-
uerentia exoſculantem? At contra: niſi perhorreſceret:
tranſgreſsio ſub mortis, non comminaretur intermina-
tione: nec quidem differendæ, ſed illico ſubeundæ, ſicut
primis accidit patribus. Nam licet, mox non fuerint, cor
B pore diſſoluti, ſed ut ſuo diſſoluerentur tempore condẽ
nati: ſtatim tamen ſunt gratia derelicti, & per hoc, in
anima miſerabiliter mortui.

Huius portionis arcana.

QVANQVAM terreſtris Paradiſi typus, cum
CRISTI enarrabamus regnum, excuſſus ui
deatur ſatis: forte non erit ingratum, ſi (ſal
uis, retentisq;, quæ eo loci) aliter eruimus
ſacramentum. Ergo ſit eccleſia, electorum
uè cœtus, Paradiſus: quem etſi conſtat, nonnunquam ad
C umbratum in agro, nonnunquam in uinea: non minus ta
men, eſt adumbratus in horto. Et ſicut ager, eum refe
rens, ager eſt, à Deo, fœlici ſemine ſatus, et uinea, ele-
ctis diſpoſita uitibus: ita & hortus, conſitus florentibus,
ac pomis grauidis plantis: & ſicut ſemen bonũ, filii ſunt,
regni cœleſtis, et electæ uites, ſunt homines iuſti: ita &
florentes & onuſtæ fructibus plantæ, ſunt ueri fideles, et
inſignia membra CHRISTI: qui florent, quia illius, bo-
nus ſunt odor, ut Apoſtolus tradit: ſunt fructibus pleni, 2. Cor. 2.
quia bonis referti operibus, quæ illis Dominus præpara
uit, ut proficiſcerentur in eis. Hoc de horto, legis in Can Eph. 2.
ticis: in quo ſunt cedri, oliuæ, mandragoræ, malipuni-
ci, caſsia, & quæuis aliæ fœliciſsimæ plantæ. Has, ſi
Deus

Deus non plantaſſet arbores,electos,Dei plantationem, D
1. Co. 3. non uocaret Apoſtolus: nec plantationem, à cœleſti,
Matt. 13. non plantatam Patre, eradicandam prænunciaſſet CHRI
STVS. Et niſi illas plantaſſet, à principio: non præcare
tur Dauid, ut illius, uellet reminiſci cœtus, quem à mun
Pſal. 73. di, poſſedit exordio: nec nos ante tempora, elegiſſet ſæ-
Titum. 1. cularia, donaſſetq́; gratia ſua, ut docet Apoſtolus.

Sed quæ, in eo lignum uitæ: lignumq́; boni ſciendi ac mali? Duæ in electis, & præſenti agone uerſantibus, offenduntur partes, uel periculo cuilibet, notæ (nempe ſenſus, & mens, ſeu caro & ſpiritus) nec ſecus, ac arbores duæ: quarum fructus, legis ad Galatas quinto. Hæ partes, à Deo, ſunt plantatæ, ſic noſtra expoſtulante na E
tura: nec ſunt ſua ex ratione malæ, ſed bonæ: tametſi poſſint ex abuſu,fieri malæ. Non inquam ſua ex ratione, ſunt malæ, quia aliàs,aſſumi non poſſent ad bonum: licet ſint ſuapte natura oppoſitæ, aliàs ad inuicem, nō reſiſterent appetentiis, dum mens, ſpiritusq́; eleuat, ad æterna, & ſenſus, & caro, deiicit ad temporalia: illa præcatur ad optima, hæc allicit ad deteriora. Quare & inteſtinum
Rom. 7. patimur bellum: de quo, ſuſpirat Paulus, & non raro quæruntur electi. Et quia bellum continuum, res eſt, nedum permoleſta,ſed non tollerabilis:neceſſe eſt,ut quandoq; uel altera cedat, uel ſponte concordent. Et licet mens, ſpiritusq́;, natura ſit fortior: eſt tamen ad conſen F
ſum,ni fallor, incunctantior. Siquidem cum,ſuaſionibus pugnetur, hinc inde: accidit, ut ſpiritus (ſi diuino non fulciatur fauore) citius captiuetur: & maxime cum caro, frequenter à ſpiritu concitetur ſathanico:qui nedum præſto nuſquam non eſt, ſed & tot utitur tegnis, tot circuit ſtratagemmatibus: ut impoſsibile ſit, aliquando non circumueniri, uel in aliquo, non hallucinari. Sed ad rem.

Licet arbor uitæ (ſi de uita intelligeretur moris, ad quam,intellectus poſſet inſtituere) ualeret dici mens,ſpi
Ethic. 6. ritusuè noſter,ſua ſub prudentia ſumptus (quæ recta agibilium decreta eſt ratio) iudicio ducta rationis,& dictamine

A mine inditæ legis quia tamen, fidelibus, electisq;, neceſ
ſaria eſt uita gratiæ, ac ſpiritus IESV CHRISTI (& de
hac, ſermo in præſentia eſt) erit arbor uitæ, mens qui-
dem, uel ſpiritus: ſed diuina prudentia fotus. Quæ licet,
recta agibilium decernatur ratio: id tamen præſtat, per Eth. 6.
euangelicum uerbum, eiusq; legis dictamen, quæ eſt lex
ſpiritus uitæ. Et præter id, quòd prudentia hæc, uita aſ
ſeritur, ab Apoſtolo: nemini eſt obſcurum, præcepta le
gis uitæ, præcepta fore fraternæ charitatis (quam qui ſer
uat, ut docet Paulus, legem adimplet) & palam quòd Rom. 8.
ſeruata, uitam non ſolum conferunt gratiæ (nam ſcimus & 13.
quòd de morte, tranſlati ſumus, ad uitam: quia diligi- 1. Ioan. 3.
B mus fratres) ſed & gloriæ: quoniam ſi ad uitam uis ingre Matt. 19.
di, ſerua mandata. Nec modo, fraternæ dilectionis præ
cepta, ſed & mortificationem affectionum carnis: quæ
niſi conduceret uitæ, non clamaret Apoſtolus: Si ſpiritu Rom. 8.
facta mortificaueritis carnis, uiuetis: & exuitionem ho Eph. 4.
minis ueteris, & induitionem hominis noui, in quo uiui
tur unice: ut qui eſt uita noſtra, ſicut & tradit, & pericu Gal. 2.
lo Apoſtolus docet. Ergo in mortificatione, à noxiis
purgamur humoribus: & in renouatione, ab incommo
dis ſenectutis: quæ ambo, arbori attribuebantur uitæ,
prout tactum eſt, in præcedentibus.

Arbor autem, bonum ſciendi, ac malum, caro, uel
C ſenſus eſt: non ea tantum, ſub ſagacitate, quam natura
nanciſcitur, in procurandis ſenſualibus cõmodis, & he
betanda, hallucinandaq; mente, uel captiuanda ſi poſſet,
ſuperiori parte: ſed & ſub ea calliditate, quæ ſuggeritur,
inſpiraturq; à tenebrarum principe: ex qua potiſsimum,
ſi ſubſcribimus Paulo, mors progreditur, & præſertim, Rom. 8.
cum opere, ut frater inquit, domini, conſumatur. Cui Iac. 1.
nec deſunt, ex membrorum lege, & maxime legi ſubro-
gata peccati, præceptiones malæ: & potiſsimum, arro-
gantes, præſumptuoſæ nempe à rege totius ſuperbiæ fo
tæ: ut tropo, bonum malumq; callendi cognoſcimus,
miſeriq; frequenter patimur: & tamen, ut par foret, non
deflemus. Verum ut res ſit perſpicua: ſenſus, carniſq;

nomine, nedum ea, in præſentia pars recipitur, qua ſen D
ſualiter rem apprehendimus, ſed & ea, qua rationem aduerſus, concupiſcimus. Poſuit quidem Deus, in microcoſmo, concupiſcentiam rei, ſenſualitati cõmodæ: non ut mentem, à uero auerteret bono, ad quod homo, iuxta portionem ſuperiorem, debet anniti, omniq; uirili contendere: ſed ut illi foret exercitio, occaſionemq; daret, non tam pugnandi, quàm uictoria potiendi.

Et quoniã res, erat naturalis, cõſonabatq; hoĩ, ut oppoſitis urgeretur appetentiis: haud dubiũ, quòd ſenſus, caroq;, eo pacto accepta, ut diximus, præfixũ habuit appetẽtiæ terminum, certamq; menſurã: nec illius ſuberat fa
cultati, ad libitum debaccari, uel inſoleſcere, abſque fre E
no: ob idq;, nec hallucinare mentem, niſi illa forte, male conſulta, permitteret. Conducebat tamen, quòd mens, tali non exponeretur periculo: conducebat, non ſtertere, non concupiſcentiis, aures relaxare, uel illis aliquid indulgere: quoniam erat facile, ut circeis inebriaretur poculis, aut non ſecus, ac Sanſon, blanditiis decaluaretur Dalidæ: & per hoc, acutis, honoratiſq; deſtitueretur conceptionibus, ut ſolent præſeferre capilli. At Sathanæ flatu, fit longe procacior, audetq; plurima, ſupra omnem modum: & maxime, poſtquam conſenſit mens, ſuggeſtionibus ſuis, ſeq; permiſit captiuari ab eo. Siqui-
dem natura uulnerata, ſenſiliſq; pars, inſolentior reddi- F
ta: nihil non præſumit. Sed rem latius, ad Romanos: ubi licet uidere, ſi lubet. Ergo, etſi hæc, non caute decli nata arbor, natura comminabatur mortem, ob idq;, nõ mediocri fauore, primis eſt interdicta parentibus: illam tamen urget maxime, præſtatq; potiſsime, poſtquam flatu, concitata eſt Sathanæ, qui mundo, illam inuexit: & præſertim admiſſa originis labe, qua effecta eſt eſtrenis, & ultra omnem metam inſaniens.

Fluuius ex horto dimanans, uel ſanctus eſt ſpiritus, uel eius, ſi malueris gratia: quibus electorum, iugiter abluitur cœtus: idque non auare, ſed uberrime. Sicut enim, in patria torrente, diuinæ reficiendi ſunt uolupta-

A tis, ut ſupra quàm credi poſsit omne explendum ſit deſiderium: ita & dum agunt, in ſtadio, cœleſtibus refocillantur aquis: ne forte deficiant, ſub oneribus. Quòd, in quatuor diffundatur ramos: innuit ab electorum cœtu non modo ſpiritum ſanctum, eiusuè gratiam, per uniuerſum, totidem diſtinctum cardinibus dimanare, fluereq;, ſicut & Apoſtolorũ factum eſt tẽpore, Euangelio (quod & ea forte ratione, quatuor eſt uoluminibus diſpartitũ) ad omnes nationes effuſo, ac orbe, eo ſaltem pacto, ut teſtantur acta, Spiritu ſancto repleto: nihilominus, non erit abſurdum, ſiquis, huc Spiritus ſancti, munera, chariſmataq; detorquens, in Gange, qui ferax eſt auri, do-
B num agnoſcat ſapientiæ, & intellectus: in Nilo, qui terram circuit Aethiopiæ, donum conſilii, & fortitudinis: in Tigride, donum ſcientiæ, & pietatis: & in Euphrate, donum timoris Domini: quibus nullí dubium, electi locupletati, omnem hominem cupiunt erudire: haud ignari, quòd non ſecus, ac lux, dati ſunt mundo, & ut lucernæ ardentes, in caliginoſo ſunt poſiti loco: quouſque illuceſcat dies, quem Paulus dixit appropinquaſſe, & iuſti Rom. 13. tiæ Sol, in illorum, qui credituri ſunt, oriatur cordibus. 1. Pet 1.

Denique, hoc in horto, quia in calce, ſextæ, ut dictum fuit, ætatis, Deus Dominus, hoc eſt, Trinitas ſacroſancta, CHRISTVM poſuit hominem: non modo, ut electo-
C rum caput, & ſponſum, ſed ut hortulanum, agricolamq;: ut illum, ſicut ſubdit, tum coleret, arando crucis aratro, ſerendo euangelico uerbo, rigando aquis diuinæ gratiæ, fouendo tenellas plantas, inſerendo, ſiquæ inuenirentur ſilueſtres, cædendo ſiquæ fuerint ſteriles, purgando minus frugiferas, ut uberiores referant fructus: tum cuſto- Ioan. 17. diret, idq; non tantum, Angelorum exercitu, qui nõ ſecus, electorum aſtant cœtui, ac ſexaginta cubiculo Salo- Cap 3. monis, non tantum Paſtorum, Doctorumq; uigilantia, quos eccleſiæ, ad ſanctos inſtituit conſumandos, ſed & Eph. 4. per ſeſe: quibus & dedit ſe murum, & antemurale, ut per uatem eſt pollicitus, & hoc, uſque in finem (Ecce uobiſcũ Eſa. 26. ſum, ad conſumationem uſque ſæculi) ſeruatq; non mi- Matt. 28.

 nus,

nus, ac ſeruaret, quando mortalis uerſabatur cum eis, D
(etſi diſcedens, triduoq; manſurus apud inferos, eorum
Ioan. 17. Hebr. 5. curam, eo pro tempore relinqueret patri, præcatus ut ſeruaret eos, qui & ſemper exauditur, ſua pro reuerentia) Accepit & mandatum in horto, quòd licet cuius uellet arboris fructu, potiri ualeret ad libitum (nã & CHRISTVS,
Prou. 8. delitias ducit, uerſare cum electis, eiſq; frui, non minus
ea in epiſt. ac paulus, frui cupiebat Philemone: & electis, nihil obuenit gratius, quàm CHRISTO, ſanctis placere operibus,
1. Cor. 10. quæ & admonente Apoſtolo, in eius ſemper gloriam faciunt, orantq;, ut de illis, pro uoluntate diſponat, non
Can. 5. raro repetentes, Veniat dilectus noſter in hortum, comedatq; fructus, pomorum ſuorum) caueret tamen, à fructu ligni, quod ſcire facit bonum & malum: idq; ſub mortis interminatione. Siquidem in hortum non eſt tranſlatus, ut carni indulgeret, uel ſanguini, non ut ſenſilibus aſſentiret affectibus: ſed cõtra, ut execraretur, eoſq; deprimeret, quin & mortificaret, & demum, carnem omnibus, cum concupiſcentiis crucifigeret. Quare, & puellus, eſt quæſitus ad necem, exſul profectus eſt in Aegyptum, fabrili incubuit arti, eaque, ni fallor, uictum ſibi quæſiuit: oportune baptizatus, petiit ſolitudinem, ieiuniis uacans, ac uitam, cum animalibus ducens: ubi petitus, & non ſemel, à ſathana, non ſuccubuit, ſed illum ualide profligauit. Prædicauit poſtmodum, ſudauit, & crucem, quam ſuadebat, multis rationibus pertulit: petitus eſt conuiciis, captus, nudatus, cæſus: & denique cruci ignominioſe expoſitus, & affixus.

E

F

Sed obiicis. Cũ exploratũ ſit, CHRISTVM, nõ habuiſſe fomitẽ, minuſq; paſsũ, carnis indebitos motus: ad quid arbor interdicta, minæq; mortis appoſitæ? Amplius. Cũ eſſet eius anima, fœlix, Deumq; facie contemplaretur ad faciem: haud dubiũ, quòd ſi carnis, tumultuati fuiſſent affectus, dimoueri nõ ualuiſſet à recto: ergo præceptum inane, cum ad eorum nullum, potuiſſet impingere. At arduum non eſt, reſpondere. Fatendum indubie, CHRISTVM non habuiſſe fomitem: fatendum non potuiſſe peccare,

A care, uel eius carnem, inordinatum aliquod effutire: ſed non propterea, arbor interdicitur fruſtra, uel mortis cō minatio, additur ſine cauſa. Cum enim carnem gereret, peccatrici perſimilem, non diſſonabat, illum à communi peccatorum lege, nō eximi: quin ſicut, eadem decuit ratione, circuncidi, templo præſentari, hoſtiamq; ut purificandus, offerre: ita & illo, tanquam communi ſub decreto comprehendi, aſtringiq;. Et quanquam, nullus eius in carne, inordinatus erumperet motus: ut tamen pugnam, quam ea ex parte patimur, proprio experiretur periculo, per omnia tentari uoluit abſque peccato, ut clementior fieret pontifex. Quare, quod ſuapte natu

B ra, caro non ualuit: id liberrima electione, ſuperiorisq; imperio partis, fieri iuſsit: & quidem tam ualide, ut aliquando, non ſolum ſit cōtriſtatus ad mortem, ſed & agoniam paſſus, tam ſæuam, ut ſudaret uſque ad ſanguinē. Luc. 22.
Quod autem ad comminationem pertinet mortis: non ideo illi eſt facta, quia præcepti timeretur tranſgreſsio: ſed quia ut homo, ſimilisq; aliis, eiſdem (non iniuria) urgendus uidebatur ſtimulis, quibus & reliqui. Quod, quantum conſonet, ſcripturæ phraſi: ex aliis, haud diſsimilibus cognoſcitur locis: ſed unus ſit ſatis. Certū erat, quoniam abſolute decretum, definitumq;, Dei filium, noſtris pro peccatis, obiturum mortem (nam & filius ho Matt. 26.

C minis, ſicut definitum eſt uadit) & tamen de illo, pater ſic loquitur, ac ſi illam, ualeret effugere. Si inquit, pro Eſa. 53.
peccato, poſuerit animam ſuam: uidebit ſemen longeuū. Quòd ſi dictum recipis, penſata arbitrii libertate, utq; CHRISTI mors, ab eo declararetur electa: cur & eodē, non recipies pacto, ligni interdictum eſum? Et demum, quis neget conditionales, non ponere (ut loquuntur) in eſſe: quin & eſſe, non tam ueras, quàm neceſſarias: etiā ſi ambas partes habeant impoſsibiles?

D

Quarta portio, ex eodem capite.

DIXIT *quoque, Dominus Deus. Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum: faciamus ei, adiutorium ſimile ſibi. Formatis igitur, Dominus Deus, de humo, cunctis animantibus terræ, & uniuerſis uolatilibus cœli, adduxit ea, ad Adam: ut uideret, quid uocaret ea. Omne enim, quod uocauit Adam, animæ uiuæ: ipſum eſt nomen eius. Appellauitq; Adam nominibus ſuis, cuncta animantia: & uniuerſa uolatilia cœli, & beſtias terræ. Adæ uero, non inuenieba tur adiutor: ſimilis ſibi. Immiſit ergo, Dominus Deus, ſoporem in Adam. Cumq; obdormiſſet, tulit unam de eius coſtis: & repleuit* E *carnem, pro ea. Et ædificauit Dominus Deus, coſtam quam tulerat, ex Adam, in mulierem: & adduxit eam, ad Adam. Dixitq; Adam. Hoc nunc os, ex oſſibus meis: & caro de carne mea. Hæc uocabitur uirago: quoniam de uiro ſumpta eſt. Quamobrem, relin quet homo, patrem & matrem: & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo, in carnem unam. Erant autem uterque nudus: Adam ſcilicet, & uxor eius: & non erubeſcebant.*

Hæc, in ſextæ diei calce, ſunt facta, ſed myſterio, eo lo ci obmiſſa: & ſeptimo ut uidetur, aſcripta. Dico, ut uidetur: quoniam etſi res, aliquibus placet: nil tamen urget. Verum, cum diei extremum, initium ualeat, ut diximus, ſupputari ſequentis: res meo iudicio, fruſtra con F tentioni ſubiicitur. Ait ergo uates: Quòd *Deus Dominus dixit*, non mō, ut ultra ſemel, monuimus, ſibi: ſed; Angelis. *Non eſt bonum*, *Adam*, cum unicum, hominis ſit indiuiduū (ſiquidem, hoc in loco, nomen coarctatur ad uirum) & per hoc, ad filios progignendum inualidus, *eſſe ſolum*. Nam cum mundus ſit, replendus hominibus, nō minus, ac ſua pro ratione, iumentis & feris: palam quòd, illi non expedit, ſi humana in ſpecie, tantum reperiatur maſculus. Ergo, hoc ex loco, non detrahitur celibatui: ſed in mundi exordio, dicitur non conferre. Igitur, *faciamus*, hebraice, eſt futurum, *adiutorium ei*, ad propagandā, educandamq; prolem, *ſimile ſibi*, ne degeneret proles,

uel

A uel ſit, naturæ permixtæ. Et ne prouiſio, uideretur ſuperflua (nam Deus, & natura, nihil operantur fruſtra) humano more (ſiquidem hominibus loquitur uates) quæritur diligenter, num inter bruta, auesq;, aliquid liceat expiſcari, quod hominis ſimilitudinem præſeferat. Ergo, *formatis*, iam, *humo de*, ſexta die, *cunctis animantibus terræ*, formatis, & ex eadem, *omnibus uolatilibus cæli*, de quibus, tertio die, *Deus Dominus adduxit ea, ad Adam*. Non detrecto, rem geſtam, ut ſonat: non quòd Deus, illa coegerit, ſed quòd ſuauiter, ſua manu, pertraxerit. Nec res, fuit operoſa: cum eo temporis, tantum fuerint capita ficta: & forte à loco, ubi Adam fuerat, non longe diſtantia.

B Attraxit, inquam, non ſolum, ut hominem, quem eorũ inſtituerat Dominum, quodam recognoſcerent pacto, ſuisq; exhiberētur uſibus: ſed, *ut uideret*, ut ſubditur, quid, hoc eſt, quo pacto, quibusuè nominibus, *ea uocaret*, Adã. Num forte, aliquod inueniret, quod ſimilitudinis ratione, poſſet, ſi non conuenire in nomine hominis, ſaltē ad procreandum, in nomine, reḿ; concurrere auxilii: quod & ea conſtituebatur lege, ut negocio, ſuo pro iudicio, abſoluto: nullo pacto, ab illius poſſet appellari ſententia. Ergo, *omne, quod uocauit Adam, uiuentis animæ, illud*, ſine controuerſia, *eius eſt nomen*. Et quidem merito: quandoquidem, rerum à Deo perfuſus notitia: onus, prout & de-
C buit, executus eſt. Quare, & *cuncta animantia, ſuis*, hoc eſt, propriis, *appellauit nominibus*. Et addit, appoſitiue, *Vniuerſa uolatilia cæli, & beſtias*, totius, *terræ*. Quibus diligenter excuſsis, accurateq; penſatis, *non inueniebatur, Adæ adiutorium ſimile*: nec facie, nec natura, nec moribus. Quid ergo? *Immiſit*, uel hebraice, cadere fecit, *Dominus Deus, ſoporem*, ecſtaſim Septuaginta transferunt, *in Adam*, ut illo de, faceret ei ſimile, coniugemq; formaret. Ergo, *cum obdormiſſet, tulit unam de illius coſtis*. Solent altercari, fuerit coſta, necne, de integritate uiri: Et quanquam neutrum reprobo, rem tamen interpretarer ſimpliciter: ut uere, illa foret Adami, eiq; ut eſſet integer, oportuna. Nec propterea, imminutus remanſit: cum ut ſubdit, mox, *repleuerit*,

uerit, reſtitueritué, *carnem*, & plane, non ſine oſſe, *pro illa*, D
eius ſcilicet loco. Nec obſtat, ſi non exprimit, os, quoniam eſt agnoſcenda Sinedoches, ſicut & cum ablata dicitur coſta, ea de ratione prætermiſſa eſt caro, quam con ſtat, ablatam eſſe cum ea: aliàs illam non oportuiſſet reſtitui, uel quouis pacto ſupleri: & quod urget maxime, mulier producta, uiri non enunciaretur os, & caro, ſed tantum enunciaretur os: ſicut & paulopoſt. *Et ædificauit, quam tulerat coſtam, in mulierem*. Elegans tropus: inſtruens mulierem, nedum factã, in habitaculum prolis: ſed & in protectionẽ, rei domeſticæ. *Et adduxit eam, ad Adamum.* Non detrecto, mulierẽ ſeorſum, à uiro productam: quo
niam etſi, mox coſta detracta & carne, diuina ſit abſolu E
ta uirtute, lubuit forte, opus remotiori perficere loco, uelut eo moneremur facto, uxorem, non modo, domũ deducendam uiri, ſed & communi moraliq; lege, nubendum non eſſe propinquis: ſicut & tandem, ſacri diſpoſuerunt Canones. Tametſi, non digladior, ſiquis uerbo, dicat ſubeſſe tropum: & perinde fuerit, mulierem ad uirum adducere, ac illam eius in proſpectum erigere, ſeu è regione locare. Quam, *dixit*, intuitus. *Hoc nunc*, hac unice, hebraice: non modo uideo mei ſimilem, non mõ adiutorium habeo oportunum: ſed uideo, habeoq; rem, tam cõmodam, tamq; perſimilem, quòd eſt, *os de oſſibus meis, & caro de carne mea*. Ergo & iure, mea cum carne, meoq; cũ F
oſſe: meo impartienda eſt nomine. Igitur, *uocanda uirago*, uira dicunt quidam, ſicut ab Iſc, Iſca, hebræi: *quoniam de uiro eſt ſumpta*, ut res, nomenq; reſpondeant. Quin & tam arctum, inter nos, nectendum eſt uinculum: ut ſi opus ſit, uir potius, *relinquat patrem, & matrem*, quam propriam coniugem: quandoquidem etſi, *ſiunt duo, in unam*, tamen ſic euaſerunt, *carnem*, ut ultra, non ſint, duo, ſed una
Matt. 19. caro, ut Dominus dixit. Hæc paulo uidentur obſcura, & forte aliquando diſtracta: quod occurrit, afferam, & lubens, cenſorem recipiam.

Docemur uim, hoc ex loco, coniugii: & id, ſine controuerſia. Nec puto quempiam, ex iis, iure recipere:
matri-

A matrimonium, primo ſecundæ tabulæ repugnare præcepto: quod eſt, de parentum honore. Ergo uxoris cauſa, etſi abſolutus eſt uir, à cohabitatione patris & matris, etſi à paternæ domus, ſuperintendentia: non tamen ab eorum reuerentia, uel ſubſtentatione: & potiſsimum, in neceſsitate. Siquidē uiro, cohabitandum eſt coniugi: tū ut curam eius gerat, tum ut reddendo debito uacet, ne fraudentur inuicem: quanquam & ſeparati eſſe poſsint, ad tempus, & quidem breue, ut incumbant præcibus, ſicut Apoſtolus monet. Nec modo cohabitandum eſt con iugi, ſed & propriæ ſuperintendendum familiæ: & maxime, ut educentur filii, in timore Domini, & diſciplina. 1. Co. 7.

B Quibus & habet theſaurizare, prout oportet: ſicut & Apoſtolus dicit. Quòd coniuges, dicantur duo: indubie uerum eſt, non ſolum, quia duo ſuppoſita, ſed & quia diſtincti ſunt ſexus: innuens nihilominus, duobus matrimonium, ſuapte natura conſtare: & per hoc, poligamiā, illius ex ratione prohiberi. Quod denique in carnē, ſubditur unam, & pluribus uidetur anceps: primo intelligi poteſt, ratione prolis, in qua una ſunt caro, cum ex ſemine uiri, & ſanguine coniugis, unum prolis, conficiatur corpus, unaq; componatur caro. Secundo, ratione donatæ, hinc inde poteſtatis: ſiquidem uir, poteſtatem nō retinet ſuæ carnis, ſed mulier, nec ſuæ itidem mulier, ſed 2. Cor. 12.

C uir, ut Apoſtolus ſcripſit. Ergo amborum corpora, ducuntur ut indiuiſa: ergo & eorum carnes, ut una compu tanda ſunt caro: æqua ſub amborum poteſtate, commu ni coniugaliq; conſenſu, expoſita. Tertio, ratione, ex am borum in unum quodāmodo hominem, compoſitionis: cum uir ſit uti caput, & uxor, non ſecus ac corpus, ut Apoſtolus docet. Subiicitur tandem, quòd *ambo incedebant nudi, nec erubeſcebant*, tamen: ut quibus nihil erat turpe, nihil inordinatum, nihil repræhenſione, aut uerecun dia dignum: quod & iocundius erit, in reſurrectione. 1. Cor. 7. Eph. 5.

 D

Præſentis portionis ſacramenta.

NON duxit ſatis, pater cœleſtis, ſi CHRISTVS, ut cultor, cuſtosq; electorum uerſaretur in horto: niſi & in illo eũ faceret ſponſum, & ut conſequitur, caput. Nam uir uxo-
Eph. 5. ris eſt caput: ut palam Apoſtolus dicit. Ergo ſupereſt, ut & illum, matrimonio copulet. Quare, & ſecum, & beatis cum Angelis, ait. *Non eſt bonum:* nõ eſt ad regignendum electos, uel quoſpiam adoptandum cõducens: non eſt fauens, non cõmodum, *hominem*, CHRISTVM inquam, *eſſe ſolum*. Non enim, de diuina, nunc agi- E
tur poteſtate: ſed de futurorum congruentia. Ergo, *faciamus:* Hebræis, nedum futurum eſt tempus, ſed & ſingularis numerus: & quidem ſacramentum, non minuens, ſed potius euehens. Nam cum de nuptiis, Vnigeniti agatur Patris: haud dubium, quòd (etſi coniunctionis opus, à tota proficiſcitur Trinitate) ſine iniuria, Patri ſubſcribitur: ut moneamur, ad illum, naturaliter pertinere, filiũ nuptui tradere, ad quem, & natura ſpectat, filium gigne-
Matt. 22. re. Vnde & in Euangelio, negocium in eundem reiicitur, quando deſcriptus eſt rex: qui nuptias Vnigenito præparauit inſtituitq;. *Ei adiutorium.* Sicut Deus, licet ualeret
cuncta facere, per ſeſe, uult tamen, naturæ effectus, non F
niſi mediis efficere cauſis: ita & ſtatuit CHRISTVM (licet infinitæ ſit poteſtatis, et omnia repoſita ſint, in uerbo ſuo) in regignendis, adoptandisuè filiis, habere conſortem: quin & in communicanda gratia, habere inſtrumenta, ut aquam in baptiſmo, panis ſpecies, in ſacramento altaris, & oleum in confirmatione. *Simile ſibi:* uel hebraice, è regione eius. Siquidem regignendo homines, operatur CHRISTVS, operatur & eccleſia eius: nam ille eſt,
Matt. 3. qui baptizat, & hæc quæ leuat, & in cuius, tincti ſunt fide: quam, nec raro, confitetur pro eis. Præter id, quòd & CHRISTO, ſimilis eſt in natura: quoniam ſicut eius
Heb. 2. pueri, carni communicauerunt, & ſanguini, ſic & ille cõ-

municauit

A municauit eiſdem, ut per omnia, abſque peccato, aſsimi
laretur eis. Nec modo, in natura, ſed immerito,& qua-
litate: ut quæ non ſolũ illius impartitur, locupletaturq́,
ſpiritu, gratia, chariſmatibus, ſanctisq; operibus: ſed &
explet, abſoluitq;, quæ illius, deſunt paſsioni, ſuo in cor Col.1.
pore: tametſi hac non donetur ſimilitudine, niſi illius
refincta, ex latere, redditaq; glorioſa ſponſa, abſque ma
cula, & ſine omni ruga. Eph.5.

Quare, formatis ex humo, cunctis animantibus terræ, omnibusq́; uolatilibus cœli, uniuerſa duxit ad eum. Statvs exprimitur hominum, cum uxor, copulanda fuerat CHRISTO: ut tali agnita pacto, extrema ſuæ refictionis uideatur neceſsi-
B tas. Denotant hæc, degenerationem noſtram: nec eam
modo, quam lapſu incurrimus Prothoplaſtis, quando in
honore poſitus, non intellexit: ſed creatoris oblitus, bel Pſal.48.
luis comparatus eſt inſipientibus, & ſimilis factus eſt il-
lis: ſed & in quam, ſuggeſtione ſumus prolapſi ſathanæ,
propter quod & nonnullam illius retinemus ſimilitudi-
nem, ob quam & auibus ſicut & ille, inſinuamur cœli, qui
aerem incolunt caliginoſum: unde & in malos, obiici-
tur non iniuria, Vos ex patre diabolo eſtis, & eius opera Ioan.8.
geſtitis ſemper facere. Ergo, ut communis, deflendaq́;
noſtra deprehendatur iactura, miſeraq; Methamorpho-
ſis: hæ belluæ, uolucresq; immundæ, oculis anteponun-
C tur CHRISTI, *ut*, eorum perſpecta calamitate, uberio-
ri moueretur miſericordia, *uideretq́;*, hoc eſt, decerne-
ret, iudicaret, ac definiret: *quid uocaret ea*. Num dignan
di forent filiorũ noĩe, an uocibus nũcupandi ſathanicis.

Omne, quod uocauit Adam, animæ uiuæ, ipſum eſt, nomen eius. Sicut ſpectat ad CHRISTVM, in mundi calce, uoca
re electos, ut regnum illis, à mundi exordio, accipiant,
præparatum (uenite benedicti, & regnum ueſtrum poſsi Matt.24.
dete) ſicut ſpectat, eorum quemlibet, ad locum, quem
cœlum aſcendens, unicuique aſsignauit, ſuo tempore in-
troducere (uado uobis præparare locum) ſicut ſpectat, Ioan.14.
uti ſummi Patris procuratori, uocare tãdem operarios,
illisq́; mercedem, prout conuentum fuerat, retribuere

Matt.20. (uoca operarios, & rede mercedem) ita & ad eundẽ pertinet, & illis dum hic ſunt, tum fidem ſingulis, certo me- D
Rom. 12. tro largiri (unicuique prout menſuram, impartitus eſt fidei) tum officiis, muneribusuè uariis decorare, ſingulis diſtribuendo, prout uult, & ſuum in corpus, ut libuit, in diuerſa membra componere, ut ſingula proprium actum
1. Cor. 12 habeant, ſicut Apoſtolus docet: ita & demum, ſuum eſt, eiſinet nomina, prout decet imponere, alios uocando Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & Doctores, & alios aliter, ut & ſuæ placuit uoluntati, & congruum extitit cuilibet membro. Et quòd hac in parte, ſermo ſit, de electis, uerbum innuit: animæ uiuæ: quandoquidem ii licet ad tempus, aliquando ſint mortui, uiuent tamen, prædeſtinationis beneficio, ante oculos maieſtatis diuinæ, quibus ſunt omnia nuda: cum tandem ea potituri ſint uita, quæ manet in æternum. E

Appellauitq́; Adam, nominibus ſuis, omnia animantia, uniuerſa uolatilia cœli, & beſtias terræ. His in uerbis, à CHRISTO liquet, etiam reprobis, nomina tradita: idq́; non immerito, cum ſua ſub ditione, non ſolum comprehendantur electi, ſed reprobi: quin & eius in nomine curuan
Philip. 2. tur, uelint nolintq́;, nedum cœleſtia & terreſtria, ſed &
Apoc. 1. infernalia: eſtq́; dominus uiuorum & mortuorum, & claues habet, nedum cœli, ut illò, electos admittat, ſed & F
abbiſsi, ut in illa præſcitos recludat. Verum ſicut illos, nonnunquam dicitur ignorare (neſcio uos, diſcedite, qui
Matt. 25. operamini iniquitatem) ita & eorum nomina, cito dici-
Pſal. 15. tur obliuiſci (nec memor ero, eorum nominum, per la-
Pſal. 68. bia mea) quin & placet demum è libro decidere (deleantur de libro uiuentium, & cũ iuſtis non ſcribantur) *Adæ, non inueniebatur, adiutor ſimilis.* Omnibus tandem diligenter inſpectis, nullus inuentus eſt homo, qui aſsimilaretur CHRISTO, cum omnes deprehenſi ſint peccatores, omnes iniuſti: nullus qui faceret bonum, etiam uſque ad
Pſal. 5. unum. Neque id tantum inter uolucres, beſtiasq́; ſæuas, ſed nec inter iumenta: quæ uti reliquis auxiliaria, maiorumque ſymbola, debuerant eſſe minus corrupta: ſed & hæc

A hæc erant, ni fallor, nequiora, ut Gétium reſpectu Iudæi, & inter Iudæos, Pontefices & Sacerdotes. Quare de iis, uere teſtatur eſt, CHRISTVS: quot quot, uenerunt ante me, fures ſunt & latrones. Ioan. 10.

Quid tandem? *Immiſit Dominus Deus, ſoporem in Adam.* Sopor Adæ, mors eſt CHRISTI: ego dormiui, & ſoporatus ſum. Pſal. 3. Hunc immiſit, uel hebraice, in illum fecit Dominus cadere: quoniam licet, CHRISTVS oblatus ſit quia uoluit, & nemo ab eo tulit animam, ſed eam poſuit ſponte, Eſa. 53. quin & obtulit ſeſe, & ad illam maximo æſtuabat ardore, Eph. 4. ut ex præcedentibus aduertere licet: nihilominus, & morti traditus eſt à patre (proprio filio non Rom. 8.
B pepercit, ſed pro omnibus tradidit eum) *Cumq; obdormiſſet*, pendens in cruce, apertum eſt eius latus, ut Euangelium refert: Ioan. 19. *Et tulit, Dominus Deus, unam de illius coſtis:* Nempe, ut dictum eſt, unà cum carne, *& carnem repleuit, pro ea.* Apertio lateris, tum rouelatio eſt ſecretorũ Dei, & præſertim creditorum in literis ſacris, ut non caſu, illius in morte, ſciſſum ſit uelum templi, quo ſanctorum occludebantur ſancta: tũ profuſio in nos, amoris & gratiæ, in cuius ſignũ, aqua manauit, & ſanguis, illa ut ſymbolum gratiæ, hæc ut ardoris, & charitatis. Ablatio coſtæ, carniſq; cũ ea, acceptio eſt fortitudinis & infirmitatis: & illa quidem in oſſe, & iſta denotatur, in carne, ſicut Augu
C ſtinus animaduertit. Et cũ coſta, portio ſit oſsium, & caro coſtæ, portio carnis: conſtat in iis, non totum intelligi CHRISTI robur, nec totum, quod in illo erat infirmum: ſed partem roboris, partemq; illius infirmitatis: quæ & nihilominus, ſunt in eo repleta, reſtitutaq;: quando illius membra, & præſertim inſignia, pro illo ſunt uiriliter paſſa: quandoquidem tunc, quod in eo defuit, tũ roboris, tum infirmitatis (defuit non ex parte animi, ſed exercitii: non defectu uoluntatis, ſed præſcriptæ ſibi à diuina lege menſuræ, qua & decretum eſt, per eius membra, quod taxatam excedebat metam, abſolui, eoq; pacto, CHRISTO, ut proprium ſibi reſtitui) locupletiſsime ſupletum eſt.

Et

Et ædificauit coſtam, quam tulerat, in mulierem. Mulieris D
ædificatio ex coſta, carneq́; coſtæ, eccleſiæ (cuius mulier, tum Paulo, tum Salomoni præſefert typum) eſt conſtructio: quæ ſi non eſſet à Deo, non clamaret Apoſtolus, Dei ædificatio ſumus. Et eſt quidẽ ex portione: tũ roboris, tũ imbecillitatis CHRISTI. Et ut myſterriũ ſit perſpicuũ, attendẽdũ, quòd ſicut in CHRISTO, diuinitas nexa eſt carni, æternitas tempori, gloria ignominiæ, & beatitudo, miſeriæ: ita & robur infirmitati, idq́; mira diſpenſatione Dei: qui infirma elegit, ut robuſta deſtrueret. Fuit ergo CHRISTVS fortis, fuit, & infirmus: fortis in mente, ut quæ, nunquam ad quantumuis leuiſsimam, flecti potuit culpam: fuit imbecillis in corpore, quoniam E
in eo extremas perpeſſus eſt calamitates. Nam & Deus, conterere eum ſtatuit, in infirmitate: nouiſsimumq́; uoluit eſſe, uirorum: uirum dolorum, & ſcientem infirmitatem. Ex huius ergo robore: item, & ex eiuſdem infirmitate: non immerito, fuit conſtruenda eccleſia: ex illo: ne deiiceretur aduerſis, ex iſta, ne eleuaretur in proſperis. Ex huius inquam robore, ex huius infirmitate: quandoquidem proprium non ſuffeciſſet robur, nec propria eccleſiæ ſuffeciſſet infirmitas, uel in ſuperandis aduerſis, uel in tollerandis, quæ ſunt infirmitatis: ſiquidem, ut monet Iob, non fortitudo lapidis, eſt fortitudo ſua: nec caro ænea, caro ſua. F

(Eph. 5. Prou. 31. 1. Co. 3. 1. Co. 1. Eſa. 53. Cap. 6.)

Nulla ſane humana eſt fortitudo, quæ tartareæ ualeat reſiſtere poteſtati: cui tamen reſiſtit eccleſia, Domino atteſtante, inferorum portas, non prævalituras, in eam. Nulla è contra, humana eſt infirmitas, quæ præſſuris exagitata, uim, ſaltem tutelæ gratia, repellere ui, non tentet: ut interim taceam, quam gaudeat, in tribulationibus, anguſtiisuè, & ærumnis: uel quòd ultro offerat excarnificandam ſeſe: tum præbendo maxillam, tum auferenti tunicam, relinquendo & pallium. Taceo, & de diligendis hoſtibus: & benepræcando, pro capitaliſsimis inimicis. Et tamen, talis tantaq́; infirmitas, eſſe debet eccleſiæ: ut hæc, non tam æquo, quam lubenti: quin & hylari,

(Mat. 16. Mat. 5. & 6.)

A hylari, ac periocundo patiatur animo. Ergo tam heroica
fortitudo, tam inſignis, tamq́; eximia, imbecllitas, ex
ſolo ualuit mutuari CHRISTO: qui unicus eſt fortis & Pſal. 23.
potẽs, & præſertim in prœlio: nec modo aduerſus carnẽ,
& ſanguinem, ſed & tenebrarum poteſtates, & ſpiritua Eph. 6.
les nequitias in cœleſtibus.

Quare haud iniuria, adumbratus eſt in Leone, qui for Prou. 30.
tiſsimus eſt animalium: ad cuiusq́; rugitum, omnia re-
liqua, pauent bruta. Adumbratus eſt, in Sanſone, qui
Sol interpretatus eſt, fortis: & moriens pernecauit innu
meros. Adumbratus in Dauide, qui & fortis interpreta
tur manu: & ualidiſsimum interfecit Goliam. Nec im- Eſa. 8.
B merito prænunciatus erat, prædator, ſpolia detrahens, & 40.
& bracchium, ac robur Altiſsimi: aut temere, à ſeſe, ar Luc. 11.
mato, munitoq́; comparatus, qui omni cuſtodia ſerua-
bat atrium ſuum: quem tamen debellauit, direptis non
ſolum ab eò armis, ſpoliis, & in quibus confidebat tro- Col. 2.
pheis, ſed & eo regno priuato, capite attrito, ac in cate-
nas coniecto, aſtrictoq́;. Et unde tanta eccleſiæ imbecil
litas, tam extrema depreſsio: ſpontaneusq́;, non modo
rerum huius uitæ contemptus, ſed & periocunda, in æ-
rumnis ac tribulationibus gloriatio? niſi ex eo, qui eo-
uſque depreſſus eſt, in infirmitate, quòd & omnium ho
minum, in ſeſe accerſiuerit, coaceruaueritq́; calamita-
C tes, & infirma, ut & præcinuerat uates: quæ & tam con- Eſa. 53.
ſtanti, tamq́; mitiſsimo pertulit animo, ut non modo,
uelut agnus, coram tondente ſe, obmutuerit: ſed & cum
malediceretur, non maledicebat, & cum pateretur, non
comminabatur: quin & ſponte, tradebat ſeſe ei, qui il- 1. Pet. 2.
lum iudicabat iniuſte?

Et quanquam ita eſt, quanquam eccleſia, ex CHRI-
STI ædificata eſt, tum robore, tum imbecillitate: neu-
trum tamen, eſt in uniuerſum, eius in ædificationem
transfuſum, neutrum ex toto expoſitum. Idq́; non ſolum,
quia illa eſt finita, munerumq́; CHRISTI, ut in ſua ſunt
amplitudine, incapax, ſed ad certam uſque menſuram,
illa participat, licet confertam, & coagitatam, ut domi Luc. 6.
nus

nus dixit: ſed & quia ex illis, eſt eo pacto confecta, locu D
pletataq́; ut illa tradat ad menſam, ſtudeatq́;, dum eſt in ſtadio, ſemper augere, & in toto, & in qualibet ſui parte, iuxta doctrinam Pauli, quarto ad Epheſios. Ergo non immerito, non dicitur ædificata, ex oſsibus, non tota ex carne: ſed uno ex oſſe, & una portione carnis: ut textus apertiſsime docet. Quare ſicut i ædificatione Heuæ, tum coſtæ, tum carni, noua eſt adiecta materia, ut ad conuenientem, corpus pertingeret quantitatem: ita ut illa coſta, eaq́; caro, uiſa ſint, uelut fundamentum, baſiſq́; ipſius ædificii, & quod addebatur, ſurgebat ut paries, in ædificationem corporis: ita & quod eccleſia, ſui in ædificatione, traxit à CHRISTO, in illa manet, ut E
baſis, utq́; ſolidum, ac ſtabile fundamentum, & quod in dies proficit, ut auctio ædificii, ac ſpiritualis fabricæ.

Verum non diſsimulo, quòd ea in baſi, & fundamento, id quod acquiritur fortitudinis, quodque imbecillitatis, non modo ſubſtinetur, non modo ſuperædificatur, ſed & in illud, quodam miroq́; modo conuertitur: adeo ut non duæ remaneant fortitudines, non duæ imbecillitates, ſed una fortitudo, unaq́; imbecillitas: ut uere, & hoc pacto, duo oſſa, unum euadant os, & duæ carnes, una efficiantur caro. Et quidem quòd auctio fortitudinis, adiicienda ſit fundamento, CHRISTIq́; fortitudini, quæ eſt in
1. ca. 2. eccleſia, ſatis Apoſtolorum exprimit princeps: tradens, F
ut ſuper uiuum lapidem CHRISTVM, ſuperædificemus, omni ſtudio, lapides uiuos, in templum, domumuè ſpiritualem: quòd uero auctio imbecillitatis, fundamenta
Col. 1. li pariter adiicienda ſit imbecillitati, ſatis oſtendit Apoſtolus, in iis, quæ de adimplenda attulimus, paſsionis CHRISTI, in electis. Siquidem, ut Auguſtinus docet, non ſat duxit CHRISTVS, hac in peregrinatione poſitus, & perfici, & adimpleri, ſuo in corpore naturali: quòd & poſt mortem, & perfici, & adimpleri placuit, dum in nobis peregrinationem agit, in ſuo corpore myſtico, quod eius eccleſia eſt. Quare & quotidie, redditur fortis, quotidie, nedum quopiam in membro, ſed & (ut ſequitur

A quitur iuxta Pauli doctrinam, ad Epheſios quarto) in to-
to eccleſiæ militantis corpore, redditur imbecillis, ſicut
& quotidie uincit hoſtes, & quotidie patitur nõ nihil ab
eis (Saule Saule, quid me perſequeris: & ante quorum Act. 9.
oculos, CHRISTVS, eſt proſcriptus, & in uobis crucifi Gal. 3.
xus) quemadmodum, & quotidie exurit, & quotidie pa
ſcitur. Et demũ, ſicut oportune, glorificatus eſt, in cor
pore naturali: ita & oportune tandem, & in ſuo glorifi-
candus eſt, corpore myſtico, dum & corpus humilitatis
noſtræ, configurabit corpori claritatis ſuæ. Philip. 3.

At miraris forſan: cur ex fortitudine, imbecillitateq́;
CHRISTI, potius quàm ex gratia, aliisuè muneribus ædi
B ficetur eccleſia: & dubium non eſt, eam nedum ubertim
excipere, ſed & magna cum fruge, et hæc ad menſam ex-
ponere? Reſpondemus: Primum, hæc illa complecti, cũ
ſine diuina gratia, et fauore: itẽ ſine donis, muneribusq́;
Spiritus ſancti: quin & ſine ipſo ſpiritu CHRISTI, nemi
nem debellare ſathanam, mundum, & carnem: aut in præ
ſenti militia, non ſuccumbere: neminem nedum hylari-
ter, ſed nec æquo animo ferre, ſit poſsibile, rerum dire-
ptiones, opprobria, contumelias, denique mortẽ, eamq́;
ſæuam: niſi eiſdem, ſit præuentus ſuffultusq́; ſuffragiis:
quin et inſigniter in eis fotus locupletatusque. Deinde,
quòd meritò, ex iis ædificatur eccleſia: quia hæc in præ-
C ſenti, ſunt maxime neceſſaria, cum in continuo uerſetur
agone: & quia militia noſtra, non carnalis, ſed ſpiritua
lis eſt, armaq́; non carnalia, ſed ſpiritualia ſunt, poten
tia, ut dicit Paulus, non mundo, ſed Deo: indubie illi, 2. Cor. 10.
non ex parte corporis, ſed ſpiritus fortitudo requirenda
eſt. Quæ & potiſsimnm nitet: cum corpus, nedum ap-
paret imbelle, ſed & ſponte credit hoſti, & patitur excar
nificari. Ergo cum eximia, tum CHRISTI, tum eccleſiæ
fortitudine, nedum extrema reperitur infirmitas, ſed ne
ceſſario, eſt illi coniuncta: ut theſauro hoc, in uaſis in-
uẽto fictilibus, gloria nõ cedat nobis, ſed Deo. Sequitur. 2. Cor. 4.

Et adduxit eam, ad Adam. Plane, ut ſacroſanctum illud
initiaretur matrimonium: de quo Apoſtolus. Sacramen Eph. 5.

tum hoc, magnum eſt: dico in CHRISTO, & eccleſia. D
In quo CHRISTVS, eſt ſponſus: & Pater paranimphus.
Qui illam intuitus: hac, inquit, *uice*, *os de oſſibus meis: & caro de carne mea*. Siquidem expergefacto, à mortuisq; excitato CHRISTO, & per hoc, conſumato abſolutoq; redẽptionis noſtræ ſacramento, cepit eccleſia, nedum refingi, ſed & ſine ruga, & macula apparere: ut ea conſpecta, CHRISTIq; oculis, quibus etiã futura ſunt nuda, externe interneq; diſcuſſa: haud immerito, pronuncietur dicaturq;. Hac nempe uice, ſum aſſecutus: quod tentaui perſæpe. Siquidem, quod intueor, enixus ſum, per ſanctiſsimos facere Patriarchas: per Moſen unà cum tota le E
ge, per Reges & Prophetas, aliosq; eo in opere, deſtinatos: & nunquam, niſi hac uice, uoti factus ſum compos. Hac uice, uere os intueor, ex meis oſsibus: & carnem, de mea carne. Et quidẽ, res ita ſe habet: quando poſt CHRISTI reſurrectionem, cœpit, non tam ædificari, quàm ampliari eccleſia, quouis terrarum legatis diſcipulis: ut euã
Matt.28. gelizarent, uerboq; in lauacro aquæ, regignerent, ſicut
Mar.16. Euangelium teſtis eſt.

Siquidem, cœpit innoteſcere: homines, ſic ex CHRISTI oſſe refinctos, & ob id tam ualide, ſuper petra ædificatos, ut non modo, non poſſent quibusuis arietibus deiici, ſed & ſæuiſsimis in tormẽtis ſuperuincere, palmasq; F
referre. Hinc, haud mirum, ſi gaudentes à conſpectu con
Acto.5. cilii, recedebant Apoſtoli: quia digni habiti erant, pro CHRISTO contumelias pati. Non mirum, ſi gloriaban
2.Co.4. tur in anguſtiis, in plagis, in carceribus, & in mortibus: cũ in iis, nunquam non triumpharent, haud ignari, quòd ſi
Rom.8. & 12. patiuntur pro CHRISTO, tãdem coronabuntur cum eo. Apparuit, & ex carne CHRISTI regenitos: quoniam non reſiſtebant malo, non retaliabant offenſas: quin, & cæſi gladiis, non quærebantur, ſed benepræcabantur omnibus. Ergo poſt CHRISTI, ut dictum eſt mortem, & reſurrectionem: uere eccleſia, reddita eſt, os, uere reddita eſt CHRISTI caro: ut quæ eodem affecta eſt robore, eadem affecta imbecillitate, cum eo. Ergo, nec mirum, ſi
eſt,

A eſt, *uocanda, Virago, uiraq;*: quia de uiro ſumpta. Non mirũ,
ſi à CHRISTO mutuat nomen: ut quæ illius perfunditur
chariſmatibus: quin etſi illius efficitur corpus, & ſponſa.
In ſumma. Si & ea propter: *relinquet homo, patrem & ma
trem*. Siquidem homo CHRISTVS, ardore eccleſiæ, Pa-
trem reliquit, cum ab eo exiens, uenit in mundum: reli-
quit & matrem, quia à Synagoga, in qua genitus eſt, receſ
ſit, *& adhæſit uxori ſuæ*. Quod in præſenti, uerum eſt, ex
parte: dum per fidem, ſpem, & charitatem, in illius uer-
ſatur uiſceribus: & in futuro, uerum erit, ſimpliciter ab-
ſoluteq;: cum & dies complebitur nuptiarum agni, ſicut
refert Dilectus, in Apocalipſi: tametſi, & illi ſemper ad- Cap. 19.
B hæret, ut caput, & ea illi, nunquam non nectitur, ut cor
pus. Ergo, *& duo erunt, in carnem unam*: nihil habentes,
non commune, omnia pro indiuiſo, ut in præmiſsis ſa-
tis, ſuperq;. Quod ſubditur (*Erant uterque nudus, & non
erubeſcebant*) oſtendit CHRISTI & eccleſiæ matrimoniũ,
nõ eſſe carnale, quod uix, ſine rubore contingit: propter
quod, & communi lege, conſumatur occulte: ſed ſpiri-
tuale, quod non habet erubeſcentiam, ſed gloriationẽ:
ut quod perfecta completur caſtitate, immo & uirgini-
tate: ut merito atteſtetur Apoſtolus, ita ſe Corintios, 2. cap. 11.
deſponſaſſe, ut caſtam exhiberent uirginem CHRISTO.

C *Prima portio, ex tertio capite.*

SED & ſerpens erat callidior, cunctis animantibus terræ: quæ fecerat, Dominus Deus. Quid dixit, ad mulierem: Cur præcepit uobis Deus, ut non comederetis, ex omni ligno Paradiſi? Cui mulier. De fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo ueſcimur: de fructu uero ligni, quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud: ne forte moriamur. Dixit autem ſerpens. Nequaquam, morte moriemini. Scit enim Deus, quòd in quocunque die, comederitis ex eo, aperientur oculi ueſtri, & eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum.

Hac de ſuggeſtione, perpauca. Serpens indubitanter

eſt Sathanas: ſed an in forma, prodiderit ſe ueri ſerpentis, an ſolo ſerpendi uſus ſit ritu, modoq́; non morabor. Nam licet, ſine præiudicio fidei, poſsit (ſi non fallor) utrunque defendi: placet tamen, ſimplicisſimus, qui præſefertur ſenſus. Puto itaq;, uſum Sathanam, corporeo animali: etſi in eo ſerperet, nedum uerbis, ſed & inuida fallendi uoluntate. Eius eſt, tam inſignis calliditas: ut non ſolum calliditates, longe omniũ ſuperet animalium, ſed & quorumlibet uafrorum hominum: quos & generali animantium uoce, complexus eſt uates: quandoquidẽ demonis intellectus, ingeniumq́;, longe eſt humano præſtantius, longeq́; acutius. Et licet animal, quod nuncupatur ſerpens, eò quòd nonnullis uiget aſtutiis, & ea inter reliquas, quòd occludit aures, ne audiat in cantantem, poſſet prothoplaſtibus, aurem non occludentibus ſathanæ, anteponi: qui non ſolum, ſuis uenenatis uerbis, linguaq́; triſulci, incantabat, ſed & dementabat, quin & occidebat eos: non uereor tamen, calliditatem, aſtutiãq́; in Sathanam, qui coluber eſt tortuoſus, et draco uerſipellis, hoc in loco, reiiciendam fore. Qua etiam lingua, allocutus ſit Heuam: ſi externa fuit, ut textus præſefert, puto quòd hebræa, ſicut & hebræa, illos alloquebatur Deus: ſi interna, palam quòd ea lingua, fuit ipſa ſuggeſtio, taliumq́; conceptionum excitatio, quales et quæ ſubiicit, exprimuntq́; uerba: undique ſcatentia dolis, fraudibusq́;, ut cuique facile eſt agnoſcere. Et ſcire bonum, et malum, hebræus eſt tropus, peinde ſonans, ac omnia noſſe: et quod addit, ut Dii, pollicitationem continet, ut omnia noſcantur, nedum excellenter, ſed excellentisſime. Et quoniam uox Dii, Elohim eſt, quæ etiam attribuitur Angelis, ut eò loci, Minuiſti eum paulominus à Diis: anceps remanet uerbum. Sed ſiue de Deo, ſiue de Angelis intellexerit: haud dubium, quòd notitia repromittitur mira, & ſuperans omnem hominum captum. Et quia Sathanas, ad facinus, urgere nitebatur, capitale: nempe ad expreſſum contemptum Dei: ne prætextu excuſarentur inaduertentiæ, legem nedum reduxit ob oculos, ſed et ſuper illam, iudicium à muliere extorſit.

Pſal. 57. — Pſal. 8.

D E F

A

Secunda portio, ex tertio capite.

VIDIT *igitur mulier, quòd bonum eſſet lignum adueſcendum, & pulcrum oculis, aſpectuq́; delectabile: & tulit de fructu eius, & comedit. Deditq́; uiro ſuo: qui & comedit. Et aperti ſunt amborum oculi: & cum cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus: & fecerunt ſibi perizomata.*

De hoc prothoparentum peccato, quid ſit, quomodo trãſfundatur in nos, et qui eius effectus: ſatis ſuperq́; dictum eſt ad Romanos, ut modo res diſsimuletur, non
B ſine ratione. At de tribus, in textu commoneo. Et Primum eſt, quòd etſi Dei præceptum, inuoluebat ambos (nam nobis, inquit præcepit, mulier) effectus tamẽ agnitus non eſt peccati, niſi poſtquam tranſgreſſus eſt uir. Vnde licet comederit coniux, & capitaliter Deum offenderit, & illius gratia, deſtituta fuerit: non tamen illius reuelati ſunt oculi, uel lapſus, quantæ foret abominationis, eſt patefactus: niſi poſtquam uiro fructum porrexit ligni, & ille ab ea perſuaſus manducauit. Nec quidem abſurde: tum quia uir, mulieris eſt caput, tum quia ex uiro, ut ex præcipuo, humanæ generationis principio, maxime pendebat, & ſalus, & perditio: nedum in illis, ſed
C et poſteris ſuis.

Secundum eſt, quòd aperire oculos, per tropum, eſt rem uidere, quæ non uidebatur prius: ergo et de utriſq́; internis inquam, & externis, poteſt oculis interprætari. Quare in propoſito, ambobus reuelati ſunt oculi: qui et interne primum, deformitatẽ agnouere delicti, et inquã graue, horrendumq́; fuerant coniecti ſuppliciũ, & quàm ingrate, quàm impie, & ſceleſte, in Patrem Oceanumq́; commiſerant bonorum omnium: deinde et externe ponderarunt, quàm foret turpe, uirum et fœminam, eſſe nudos, uerenda obſcœnaq́; membra, eſſe detecta, & præſertim, ob turpes, et inhoneſtos motus: et quam ſatius conſultum eſſet brutis, quibus datum eſt tegi pilis, uelleribusq́;

buſq; ſuapte natura, quod illis parandum erat: et non D
mediocri opera, uel labore.

Tertium eſt: quòd ex hoc, quòd mox folia conſuerũt ficus, illi forte ſuffragatur opinioni, quòd arbor interdiċta eſſet ficus, ſicut et innuit Auguſtinus, traċtans Do-
Ioan. 1. mini uerbum (cum eſſes ſub ficu, noui te) uerum res non cogit: quin et rationi congruit, ut animaduerſo, quàm immaniter deliquerint, Deumq; contra ſe prouocauerint, protinus inde receſſerint: nec ueſtigium illius arboris, retinere uoluerint. Non horreo tamen, arborem ficui ſimilem, aut quòd ex hoc, uel nomen facile mutuauerit: quanquam & arrideat, quòd ſpecioſior ficu, et eius applauſibilior longeq; ſuauior fruċtus: quod & uerba in- I
nuunt, lignũ atteſtantia, uiſui fuiſſe pulcrum, et ad ueſcendum ſuaue. Non abeſt, à carnali prudentia, ut ſcelus, excuſet admiſſum, ipſumq; tentet obtegere: etſi nõ omni ex parte, ex ea ſaltem, unde maior confuſio. Sed tandẽ utitur foliis: quæ cum ſoleant, leui, dimoueri flatu, haud iniuria, ſiquis illas contẽpſerit, et ut nihilũ reputauerit.

Tertia portio: ex tertio capite.

ET CVM *audiſſent uocem Dei, deambulantis, in Paradiſo, ad auram poſt meridiem: abſcondit ſe Adam,*
& uxor eius, à facie Domini, in medio ligni Paradi- F
ſi. Vocauitq; Dominus Deus Adam, & dixit ei: ubi es? Qui ait. Vocem tuam Domine, audiui in Paradiſo, & timui, eo quòd nudus eſſem: & abſcondi me. Cui dominus. Quis, enim indicauit tibi, quòd nudus eſſes: niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comediſti?

Pauca de iis. Ambulans Deus in Paradiſo, ſeu uoluptatis horto, ſub duplici exprimitur nomine: alterum eſt IEHOVAH, reliquum Elohim. Et licet ſermo poſſet eſſe tropicus: ſimpliciter tamen ſumptus, ut meo ſumendus uidetur iudicio: humanam indicat formam, cum homini ambulare, proprium ſit. Vox eius, etſi non explicatur, utrique (ni fallor) conſentiebat nomini: ergo, et ut iudi
cis

A cis, & ut clementiæ fontis, oceaniq́;, uox extitit. Quare & talis: quòd etſi timorem incuſsit, ad deſperandum tamen non urſit, impulituè. Ergo, uox fuit euangelica: quæ etſi terret, irā (ut docet Paulus) reuelando de cœlo, mulcet nihilominus, inculcando fauorem, ac beneficium CHRISTI. Abſconſio Prothoparentum, in medio, ſiue in interioribus ligni, hoc eſt, lignorum, linguæ ſanctæ con ſuetudine, quæ erant in horto, non mediocris ſtultitia fuit: cum non aduerterent nihil latere Deum. Id tamen peccatum protulit: multis aliis cum tenebris, ac ignoran tiis. Vocauit illum, Dominus Deus: ut ratione͂ abſcon ſionis afferens, urgeretur ad delicti notitiam, et ob id, B ad reſipiſcentiam. Rom. 1.

Quarta portio, ex tertio capite.

DIXIT q́; Adam. Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi) de ligno: & comedi. Et dixit Dominus Deus, ad mulierem: quare hoc feciſti? Quæ reſpondit. Serpens decepit me: & comedi. Et Dominus ad ſerpentem. Quia feciſti hoc, maledictus eris, inter omnia animantia, & beſtias terræ. Super pectus tuum gradieris: & terram comedes, cunctis diebus uitæ tuæ. Inimicitias ponam, inter te, & mulierem: ſemen tuum, & ſemen il
C *lius. Ipſum conteret caput tuum: & tu inſidiaberis calcaneo eius. Mulieri quoque dixit. Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub uiri poteſtate eris: & ipſe domi nabitur tibi. Adæ uero dixit. Quia audiſti uocem uxoris tuæ, & comediſti de ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes: maledicta terra, in opere tuo: in laboribus comedes, ex ea, omnibus die bus uitæ tuæ: ſpinas & tribulos, germinabit tibi: & comedes herbas terræ. In ſudore uultus tui, ueſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem re uerteris. Et uocauit Adam, nomen uxoris ſuæ, Hæua: eò quòd ma ter eſſet cunctorum uiuentium.*

Nec iſta, multis egent. Nota, de pœna ſerpentis: quòd etſi, bruto illi, ac reptili, quodam ualeat aſcribi

A repit, ſed et poſtquam, in profundiorem coniicietur tartarum: in quo, non modo excrementa excipienda ſunt terræ, ſed et omnium corporum immunditiæ, ut in ſterquilinio, earumq; peraptiſsima coacla: ne ei, ſuiſq; aſſeclis, aſsiduum deſit alimentum, eſcaq; ſuis meritis quàm accommoda (nam haud minus, illis ac igni, ſic ſunt perpetuo alligandi, quòd ab earum, tum cõſideratione, tum deteſtatione, nequibunt, quouis pacto, diuertere: quod indubie illis eſt, nedum tropice ueſci, ſed & inuite cibo quàm abominabili, nunquam non ingurgitari). Verum, ſi terræ puluis, ut in ſcripturis, intelligantur ſceleſti impiiq;: de quibus, erunt impii, ut puluis, glumauè an- Pſal. 1.
B te faciem uenti: res eſt perſpicua, cum ſcriptum ſit, de Sathana eiuſq; ſatellitio, quòd terram lingent, & puluerem edent ut ſerpentes: quin & totius execrationis ſathanæ, eſt apertior ſenſus. Siquidem impiis, non tã paſtus, quàm ingurgitatus hominibus: nec ille, quæſita potitur uoluptate, nec iſti, à ſua quouis pacto, releuantur miſeria: nam graditur, ſuper pectus, & per hoc, uelit nolit, attractum cibum, ſecum trahit: ergo & impios, nunquam non opprimit. Nec præſenti tantum tempore, ſed & maxime, in futuro: idq; ſine fine. Quòd inter illum, ac mulierem, attinet inimicitiam: item & ſemen eius, & ſemen iſtius: ſatis excuſſum eſt ſupra. Et quod de pœna ſubdi- Pſal. 71. Mich. 7.
C tur Heuæ, eiuſque uiri Adami, nempe perſpicuum, iure diſsimulari congruum eſt.

Quinta portio: ex tertio capite.

FECIT *quoque Dominus Deus, Adæ et uxori eius, tunicas pelliceas, & induit eos: & ait. Ecce Adam, quaſi unus ex nobis, factus eſt, bonum ſciens & malum. Nunc, ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno uitæ, & comedat, & uiuat in æternum. Emiſit eum Dominus Deus, de Paradiſo uoluptatis: ut operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Eiecitq; Adam, & collocauit, ante Paradiſum uoluptatis Cherubin, & flammeum gladium, atque uerſa-*

tilem: ad cuſtodiendam uiam ligni uitæ. D

In iis aliqua ſunt obſcura. Et primum eſt de indumentis, ex pellibus: an mox ſcilicet, diuina fuerint poteſtate producta, an ab animalibus ſtatim detracta. Illud, nihil habet abſurdi, cum Deo, nulla res ſit difficilis: iſtud patitur oppoſitionem, cum eo pro tempore, non eſſent animalia, niſi ad prolem inſtituta. At forte ſuboſt tropus: ut nec aliud ſit, illos Dominum induiſſe, quàm illis pelliceas ueſtes, non ab re, oportunas demonſtraſſe: tū quia facti mortales, tum quia brutis redditi ſimiles: quibus & ni fallor, oportune ſunt uſi. Secundum eſt, de Domini uerbis (ecce Adam, quaſi unus, ex nobis) nam licet ironia ſit: ſunt tamen, qui collationem putant eſſe, cum An- E gelis: ſed forte extitit, cum Vnigenito Dei, æterna definitione, natura noſtra ueſtito. Cum enim Adam fuerit

Rom.5. forma futuri, idq́; è diuerſo, miraq́; antitheſis palā quàm eleganter ironia conſentiat. Tertium eſt, de uerbis adiunctis (nunc, ne forte, mittat manum, &c.) quoniam etſi in illis apparet eclypſis, & rite, ſineq́; controuerſia, certa eſt ſubintelligēda prouiſio: ſunt tamen qui credūt, illum humano more locutum, ut ſolent, cum res in periculo eſt: ſed mihi placet, Dei in hoc, bonitatem ſuſpicere, qui ideo prouidendum conſtituit, ne uitam, in quam miſer degenerarat, perpetuo retineret: quippe quæ, innumeris eſt ſubiecta miſeriis, & ter ſexcentis ærumnis. F Quartum eſt, de cuſtodia Paradiſi: eo quòd Cherubini (nam pluralis eſt numerus) & flammeus gladius, intelligi ualent, uel ut ſonant, uel quopiam ſub tropo. Et meæ conſonat imbecillitati, hæc introduci, ut conſtet, tum Adæ, tum poſteris, penitus interdictum, eum ad ſtatum, poſſe reuerti, minusq́; dum hic agit, illis quibus eo in loco, frui poſſe delitiis: idq́; nec factum temere, non iniuria, ſed ſumma, plenaq́; Dei ſapiētia, quod indicant Cherubini: ſummaq́; & ardenti iuſtitia, quod flammeus protendit gladius. Sed iudicium ſit, nedum penes eccleſiam, ſed & penes peritiores nobis: quibus & in reliquis lubens ſubſcribo.

Nonnulla,

A *Nonnulla, huius capitis ſacramenta.*

LICET quæuis portio, ſuum habeat ſacramẽ
tum : non tamen niſi in tribus, iiſq́; poſtre-
mis, aliquod attentabimus. Ergo, Deambu
latio Dei, & præſertim, in forma, ut diceba-
tur, humana, cura eſt, & ſollicitudo, tũ pro-
uidentiæ, tum ſapientiæ CHRISTI: qua à fine, ad finem, Sap. 7.
omnia attingit fortiter, & diſponit uniuerſa ſuauiter.
Et ea maxime, qua delitiarum perambulat hortum, hoc
eſt, electum (ut præmiſſum eſt) cœtum : & præſertim, cũ
B ad captandam perambulat auram, hoc eſt, ut refrigere-
tur in eis, cuius & delitiæ ſunt uerſari cum illis ; & potiſ- Prou. 8.
ſimum poſt meridiem, hoc eſt, poſtquam ſurrexit à mor-
tuis, ſedetq́; ad dexteram Patris : nedum plenus gratia &
ueritate, ſed & tanto fulgore gloriæ, ut Solem ſuperet, in
uirtute ſua ; Siquidem, & crucem, & mortem, paſſus eſt, Matt. 27.
in meridie, cum circa nonam horam ſpiritum tradiderit Matt. 14.
Patri: & Sponſa, ad illum ſuſpirans, quo in cruce obdor- Can. 1.
miuit, recubitum, indica flagitauerit mihi, ubi paſcas,
indica ubi cubes, in meridie. Vox, quam audiuit Ada-
mus : uox, ni fallor, extitit euangelica : qua tunc, ſuis lo
cutus eſt, in Apoſtolis, ſuiſq́; miniſtris : qui & legatione, 2. Co. 5.
C ut ſcriptum eſt, fungebantur pro eo. Et in Paulo, quam- 2. Cor. 13.
maxime : cum & ipſe dicat, quòd in ſe loquebatur CHRI
STVS: & CHRISTVS, quòd illum, uas fecerit electionis, Acto. 9.
ut ſuum perferret nomen, tum coram regibus, tum corã
populis, ac filiis Iſrael. Ergo, non obſcurum, quid ſona
ret, quidue exprimeret: nempe mundi reconciliationem
cum Deo, & impartitionẽ, profuſionemq́; iuſtitiæ CHRI
STI : nam ita electionis uas. Deus erat in CHRISTO (& 2. Cor. 5.
præſertim, dum pateretur pro nobis) mundum reconci-
lians ſibi : poſuitq́; uerbum reconciliationis, in nobis.
Quare, rogamus (ut ſubdit Apoſtolus) & urgemus : Re-
conciliamini Deo, propterea quòd eum, qui peccatum
non fecit, pro nobis peccatum fecit (dum pro noſtris, il-

lum placuit immolari peccatis) ut Dei iuſtitia, euadere- D
mus in eo. Duo ergo, ea cōplectebatur uox: quæ & Dominus, ſuo cum orſus eſt, munere fungi, non tacuit, ſed & detexit perſpicue: pœnitentiam inquam agite, quæ in-
Mar. 1. dubie, reconciliationem continet, & Euangelio credite, quod eſt ex CHRISTO pendere crucifixo, noſtriſq; pro delictis immolato. Nam ſi in hoc, potior non conſiſte-
1. Cor. 15. ret Euangelii portio: nō teſtaretur Paulus, ſe Corintios Euangelium docuiſſe, cum CHRISTVM docuit, mortuū eſſe pro eis. Sed de abſconſione Adæ.

Adam, cum ſit homo uetus, carneus, & animalis (nam
Pſal. 48. cum eſſet in honore, non intellexit: comparatus eſt iu- E
1. Co. 3. mentis, & ſimilis factus eſt iiiis) & per hoc, quæ ſpiritus ſunt, non ſapiens, euangelio, auribus externis audito: haud mirum, ſi ſe ab illo ſubduxit, & actus corruptæ carnis iudicio, ſe auertit, abſconditq;. Adam inquam, ſuis in membris, filiis, & poſteris, & per hoc, in carnalibus, & belluinis hominibus (ut ſunt omnes, antequam refingantur in CHRISTO. Subtrahunt ii, ab euangelio, ſeſe: quoniam cum duabus diſpartiti ſint claſsibus, altera Iudæorum, & reliqua Gentium: dubium non eſt, quòd neutri fauſtum, prima reputabatur facie, nulliq; erat acce
1. Co. 2. ptum: ut quod illis ducebatur ſcandalum, & iſtis, inſignis extremaq; ſtultitia. Præter id: quod licet, uel ex F parte, ſe deprehenderent nudos, turpeſq;: ſatis tamen ſibi exiſtimabant eſſe conſultum, tum fœminalibus ex foliis contextis, tum lignis arbuſculiſuè, in horti interioribus, complantatis. Siquidem Iudæi, mirum in modum, ſuis deferebant ritibus, ſuiſq; compoſitis cæremoniis: item, & Patribus Deo, nedum acceptis, ſed ueluti selecta ligna, auguſtæq; plantæ, in medio, in intimiſq; electorum cœtus diſpoſitis: ut illis, uerenda tegerent, & iſtis ſuppetias implorarent: & notum eſt, nec folia, nec arbuſcula, defuiſſe gentibus: cum pro illis, externa morum reluceret honeſtas, & pro iſtis, tum auctæ, tum cultæ, in animi penetralibus, humanæ uirtutes: quibus & nuditatem, putabant honeſtare, & coram quocunque uolue-

A uolueris tribunalium, inculpate ſubſiſtere. Ergo, ut Adamo, ut hominibus inquam, mundi huius, Euangelium proſit, non ſatis eſt quæuis externa uocatio, ſed & interna eſt opus: & ea quidem tam ualida, ut cor, non ſolum attingat, ſed moueat: quin & aures reſerat, ut Purpurariæ factum eſt: & eo robore, & fauore, ut licet, non Act. 16. nunquam noſtra pro imbecillitate, aliquid excuſemus, Eſa. 350. prorſus tamen non contradicamus. Quod & Dominus fecit: cum ſubdit.

Adam, Vbi es? De Vocatione, non modo ad Epheſios, ſed & in ſuperioribus, dictum eſt ſatis: quare pluribus, non eſt opus. Expendenda itaque Dei uerba. Adã, B inquit. Cum ſonet ea uox, terreum, rubeumq́; eò quòd prothoplaſtes, de terra, ut dicitur, finctus eſt rubea, præſagium ni fallor, ſui lapſus (nam is color, nonnunquam ſolet denotare peccatum, ut Eſaiæ primo: Si fuerint, ut coccinum peccata ueſtra, dealbabuntur ut nix: etſi ut, uermiculus extiterint rubra, haud ſecus, alba erunt, ac lana) ualuit per illam, ad humilitatem, non leuiter perurgeri: & ob id, & ad ueniam, non mediocriter præparari. Quod ſequitur. Vbi es? utroque ualet intelligi pacto: altero, ut excitet confidentiam: reliquo ut urgeat peccati iacturã. Si illud probas: eſt ac ſi dicat. Cur Lutum, fugiet figulum: aut miſer ad fontem trepidabit C clementiæ? Nonne ſubeſt figulo: lutum, quod in uas for Rom. 9. matum eſt contumeliæ, in uas refingere gloriæ? Quòd ſi proprium mihi eſt, miſereri ac parcere: indubie oblectabit maxime, releuare miſeros, reddere libertati captiuos, euangelizare cõfractis, & indulgere peccatoribus. Et licet utrunque procedat, licet ambo euangelio con- Luc. 4. ſonent (aliàs, non rogarent Apoſtoli, reconciliamini 1. Co. 5. Deo: nec uas doceret electionis, irã Dei, in euangelio, Rom. 1. ſuper iniuſtitiam, reuelari de cœlo) poſtremum tamen, magis in præſenti conſentit, & carnalibus, ſi non fallor, eſt ut plurimum oportunius. Ergo, urget iis, quàm miſer, quàmuè exitialis ſit, ſtatus peccati: uultq́; id nedum ſolerter diſcuti, ſed & acriter deteſtari: quin & in hoc, uehementius angi, ac inferni doloribus præmi. Et licet Pſal. 17.

A req; (nam & gentes, ſuas permiſerat progredi uias: & Acto. 14.
Iudæi per legem, quam ſine gratia, non explentes, erant maledicto ſubiecti: ſicut & Apoſtolus tradit) Sed uana eſt Gal. 5.
excuſatio: eo quòd, ſi Dei, deſtituti ſunt gratia, ſua deſtituti ſunt culpa, ut qui non ſolum carni indulſerunt & ſanguini, ſed & illis obediuerunt in concupiſcentiis. Nec excuſat, quòd carnem habuerunt ſociam (nam per coniugem, carnem nonnunquã Auguſtinus, intelligit) quoniam non propterea, debuit eſſe conſultrix, minusq; cui auſcultaret, domina, & præſertim contra domini uerbum, mandatumq;. Sed percurramus, quod ſupereſt.

Excuſat mulier, & crimen uertit in Sathanam: ergo
B diuina eſt audienda ſententia. Dei in ſathanam, fuit excuſſum iudicium: non ſolum ut à Deo apoſtatauit, ſed ut & mulierem ſeduxit: illud in expoſitione prima, iſtud in poſtrema. Ergo, cnm dictum eſt, quòd quia fecit rem hanc, erit maledictus, cum iis, quæ ſubiungit: intelligendum eſt, quòd etſi ex apoſtaſia à Deo, haud iniuria, computatus eſt inter animalia, ut & mente reuoluat, quæ nõ ſine inconſideratione arſit, præſumpſitq;: tamen ex ſeductione mulieris, & uiri per mulierem deprauatione, in hoc, condemnatus eſt, ut nedum ad nauſeam uſque, ueſci debeat peccatoribus, reprobisq;, ſed & ſecum illos ſemper trahat, eosq; ſemper præmat, & unà cum il-
C lis, ſemetipſum affligat: præter mulieris inimicitiam, bellumq; iuge, inter ſuum, & illius ſemen: de quibus in præcedentibus ſatis. Quare hac animaduerſione dimiſſa pauca tam de mulieris, quam de uiri perſtringenda ſunt pœna. Dixit igitur dominus Heuæ, quòd illius multiplicarentur fœtus: ſicut & cõtinuo cõprobamus periculo. Siquidem concupiſcentia carnis, legis refricata præceptis, minisq;, in plures, & longe maiores prourmpit affectus, ſicut & Paulus teſtatur ad Romanos: nam aduenien Cap. 7.
te mandato, ut inquit, factum eſt inſolentius, & in omnẽ debaccatum eſt concupiſcentiã: nec mirum, cũ nitamur in uetitum, cupiamusq; negata, ut experientia docet.

Et addit, quòd pareret cum dolore: ut quæ non libenter ſed inuite, iuſtis inſeruiret operibus, & non raro, in

genti cum difficultate, non occaſionatos, ſed rectos e- D
deret fructus: quandoquidem etſi ſub uiri, hoc eſt mentis, redacta ſit poteſtate, eiq́; recta frequentiſsime iubeat: illi tamen non parit, niſi coacte, niſi diutino oppreſſa iugo. Dixit & Viro, quod terra, nempe ſui corporis, erit maledictioni ſubiecta: ut quæ non ſolum, ad uotum non ſemper illi fauebit, ſed & optatis, non raro aduerſa
Sap. 9. bitur (ſiquidem corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena cogitatio ſenſum cogitantē multa) quin & ſpinas, tribulosq́; proferet, dum innumeris diſcruciabit morbis, & continuis afficiet importunis neceſsitatibus. Et uix, niſi culta, aliquid dabit commodi: quin & in ſudore multo, poterit quis, ueſci, tum E
ſapientiæ, tum ſcientiæ, pane: quoniam non niſi extremo cum labore, permiſſum eſt, ueritatem aſſequi, immo & ſine magna cū caligine, nequit attingi. Sed ad rē.

Præconizantibus ergo Apoſtolis, Deiq́; miniſtris, & mundum, de peccato, iuſtitia, & iudicio cōuincentibus, poſtquam excuſationes eius apparuerunt inanes, monētur homines, ne deſciſcant à CHRISTI fide, non manū amoueant ab aratro, non reſpiciāt retro, licet efferbuerint, ſeq́; multiplicauerint concupiſcentiæ: quoniam & id ſanctis, relictum eſt, ad exercitium. Monentur, ne deiiciantur, ſi deprimit corpus, ſi non niſi extremo cum labre, uix panis attingitur ſapientiæ, & intellectus: quo- F
niam & hæc, non tam mulcta ſunt trangreſsionis antiquæ, quā ſtimulum, ad humiliandum ſe Deo, & frugaliter cognoſcendum quid ſumus. Compertum tamen ſit omnibus, quod ſi noſtra cupimus honeſtare dedecora,
Ioan. 1. ut ueſtem induamur pelliceam: nempe illo ex agno accepta, qui tollit peccata mundi: de qua re & Apoſtolus.
Rom. 13. Induimini dominum IESVM CHRISTVM: & carnis curam, ne feceritis in deſideriis. Nec cruciemur, ſi eiecti ſumus, ex deliciarum horto: ſed ad illas ſuſpiremus ſupercœleſtes delicias, quas CHRISTVS, nedum ſuis parauit electis, ſed & iam nonnullos, ut illis ſecum perpetuo perfruantur, ad illas introduxit. Cui ſempiternus honor et gloria. Amen.

INDEX CAPITVM AC MATERIERVM QVAE HOC IN OPERE CONTINENTVR.

PRAELVDIA.

QVOD CHRISTVS *auctor eſt legis, quod Moſes cum illo eximiam familiaritatem habuit: et quòd ab eo præclara noſtræ ſalutis ſacramenta edoctus eſt. Cap. I.* car. 2.
Quod licet ſcriptura ſacra, CHRISTVM, *tum in ſe, tum in membris, occludat, potiſſimum tamen lex Moſis. In qua, nec iotha, nec apex, ſine myſterio eſt. Subditur, & ordo, & inſtitutum, quod hoc in opere ſeruandum eſt. Cap. II. car.* 10
Quod mundus, per CHRISTVM *à Deo eſt creatus, & ſex dierum compendio, merito abſolutus. Cap. III.* 13
De mundi duratione, quotq́; ab exordio ad CHRISTVM *interceſſerint anni, & quot inde ad Iudicium ualeant coniici. Vbi, & nonnulla inſeruntur de ratione anni, & plura de poſtremis diebus. Cap. IIII.* 16
Quot ſint mundi ætates, quota uniuſcuiuſque periodus, & quæ earum inſinuationes, & typi. Cap. V. 24
Quid Dei Euangelium de CHRISTO, *& quod qualibet in ætate fuit, tum aliquo prædicationis genere, tum aliquibus myſticis geſtis, uel arcanis explicatum typis. Cap. VI.* 28

DISCVSSIONES.

QVOD *in prima mundi ætate, fluxerunt anni nongenti octoginta ſeptem: & quod in hoc, non eſt inhærendum Græcis, ſed Hebræis.* 32
Quo pacto, per quos, quibusq́; uerbis, et typis: in prima ſit Euangelizatum ætate. 34
Euangelici excutiuntur typi, de quibus in præcedenti capite. 39

SECVNDA AETAS.

QVOD *in ſecunda mundi ætate, Sexcenti, & Septuaginta anni*

interceſſerunt, ut Hæbrea ueritas continet. 56
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis, in ſecunda ſit Euangelizatum ætate. 57
Quorum arcanorum typi, Noemus, & Arca. 58

TERTIA AETAS.

QVOD *in tertia mundi ætate, anni interciderunt octingenti quin quaginta, & duo:* 60
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, et typis in tertia ſit Euangelizatum ætate. 66
Euangelici excutiuntur typi, qui in tertia inſtituti erant ætate. 89

QVARTA AETAS.

QVOD *in quarta mundi ætate, quadringenti, et octoginta interceſſerunt anni prout omnes ex ſcripturis fatemur.* 136
Quo pacto, per quos, quibusuè uerbis, & typis, quarta in ætate, Euangelizatum ſit. 139
Euágelici excutiuntur typi, qui in quarta inſtituti erant ætate. 153

QVINTA AETAS.

QVOD *in quinta mundi ætate, anni interceſſerunt quadringenti, & octo.* 160
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis quinta in ætate Euangelizatum eſt. 163
Euangelici quintæ ætatis typi. 164

SEXTA AETAS.

QVOD *in ſexta mundi ætate, anni fluxerunt ſexcenti, nonenniq;.* 167
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis, in ſexta ſit Euangelizatum ætate. 181
Euangelici excutiuntur typi, qui in ſexta inſtituti erant mundi ætate. 185

SEX MVNDI DIES.

Sex dierum, fabrefactionis mundi, tum perſpicua explanatio, tum arcanorum, quæ in eis ſunt, iuxta pollicitationem excuſſio, detectioq́;. 195
Quæ facta ſunt, primo mundi die. ibidem.
Arcanorum nõnulla, quæ in primo recondebantur mundi die. 204
Quæ in ſecunda mundi ſunt facta die. 207
Arcana ex ijs, quæ in ſecunda facta ſunt mundi die. 208
Quæ in tertia facta ſunt mundi die. 209
Arcana ex ijs, quæ in tertia facta ſunt die. 211
Quæ in quarta facta ſunt mundi die. 213
Arcana, ex quarta die. 213
Quæ in quinto facta ſunt mundi die. 215
Arcana, ex ijs, quæ in quinta facta ſunt die. 216
Quæ in ſexta producta ſunt, mundi die. 218
Arcana, ex hac die. 227
Prima portio, ex ſecundo capite. 232
Sacramentum, quod hac ex portione recipitur. 233
Secunda portio, ex eodem capite. 234
Sacramentum, quod ex hac portione ſumitur: 235
Tertia portio, ex eodem capite. 236
Huius portionis arcana. 238
Quarta portio, ex eodem capite. 241
Præſentis portionis ſacramenta. 243
Prima portio, ex tertio capite. 248
Secunda portio, ex tertio capite. 249
Tertia portio, ex tertio capite. 249
Quarta portio ex tertio capite. 250
Quinta portio, ex tertio capite: 253
Nonnulla huius capitis ſacramenta. 252

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC TOTO VOLVMINE CONTINENTVR.

ABEL electos, Cainus uero reprobos figurauit. 46.c
Abelis, & Caini hiſtoria, & mira quæ continet ſacramenta. 39.c.40.41. per totum.
Abel & Cainus, CHRISTI, & Antichriſti typum geſſerunt. 49.f
Abram offerens Melchiſedech panem, & uinum, Euchariſtiæ ſacramentum uelauit. 92.e
Abrahæ filij, alterum de ancilla, reliquum de libera, quid præſeferant. 99.a
Abrahæ a patria egreſſio, ſeparationẽ a Synagoga monſtrauit. 71.c
Abrahæ fides in ſecunda concione extollitur. 72.c
Abrahæ ſacrificiú de trima uitula, quid portenderit. 70.f. et 73.a
Abrahæ fides probata eſt in immolatione Iſaaci. 79.c
Abrahæ filiorú hiſtoria, pulcherrime exponitur miſtice. 99.a.b.c
Abram in ignem iniectum reputatur ut fabula. 63.a
Actio diuina, ſecundum effectum, ex tempore eſt. ibidem.c
Actiua uita, ſine contemplatiua eſſe non debet. 117.f
Actiuæ uitæ actiones, ſex ſunt. 117.b
Actiones in diuinis immanentes ſunt, non tranſeuntes. 196.a
Adam, quomodo typus fuerit CHRISTI. 19.f.20.a
Adam duplex factus a Deo, internus .ſ. & externus. 219.a
Adam primus, ſecundi imaginem geſſit. 228.f
Adam ſecundus, de cælo cæleſtis fuit. 229.a
Adæ ſopor, mors eſt CHRISTI. 245.a
Aetas mundi quarta, quot annos complexa eſt. 136.e
Agar ancilla cum filio eijcitur, & quare. 100.f
Agar ancilla Abrahæ, Lex eſt Moyſi, et teſtamentú uetus. 100.b
Agni comeſtio, fruitio eſt CHRISTI. 135.b
Agni Paſchalis typus excutitur. 136.d
Agnus Paſchalis, quomodo typum geſſerit CHRISTI. 136.d
Altare, ſuper quo ponebantur animalia, Symbolú fuit crucis. 75.f
Altare tabernaculi, lateritium fuit, & quid hoc. 142.e.f

An-

Angeli in ſecundo motu mentis peccauerunt, & in primo Deo adhæ ſerunt. 204.f
Angeli, cæli nuncupantur in ſacris literis. 204.e
Angeli ſimul cum corporeo mundo fuerunt producti. ibidem
Angeli, num multis ſæculis præceſſerint cæteras creaturas. 199.b
Angelus teſtaméti, et magni conſilij, Iſraeli promittitur, qui CHRISTVS *eſt.* 141.a
Angelorum creationis, cur non meminerit ſcriptura. 198.f
Angeli, quomodo reparati ſint morte CHRISTI. 67.c
Angelus, ſacris in literis, quandoque CHRISTVM *ſignificat.* 3.b
Angelus teſtamenti audiendus præcipitur. 141.c
Anima hominis, præſefert imaginem trinitatis. 219.d.e.f
Anima inſpirata fuit à Deo, non de materia educta. 234.c
Animalia, ob peccatum Adæ, ſæua facta ſunt. 218.e
Animalia quatuor ex Daniele expenduntur. 192. *uſque ad* 194
Animalia in holocauſtum oblata, cuius conditionis eſſe debebant, et quid demonſtrabant. 141.e.f
Animalia ex putri materia, non fuerunt in arcam recepta. 228.c
Anni primæ ætatis, quot fuere. 32.c
Anni à CHRISTO *uſque ad iudicium an tot intercedédi ſunt, quot ab Adam ad diluuium, qui fuerunt, 1656.* 20.b
Anni ebdomadarum ſunt ſolares. 175.c
Anni inter mundi exordium, & CHRISTVM, *quot interceſſerint.* 16.c
Anni apud ueteres quantitas, diuerſa fuit. ibi.d
Anni, ex quot diebus conſtituti ſint ab antiquis: 17.a.b.c
Annorum ſupputatio uaria. 63.64. *per totum.*
Antichriſtus, quomodo ſeſe prodiderit. 22.d
Antichriſtus, et CHRISTVS, *natura, non gratia fratres.* 49.f
Apoſtaſia, Antichriſto proxima eſt. 22.c
Apoſtoli, & Prophetæ, nubibus comparati. 69.d
Aqua, & Manna in deſerto. Euangelicæ ſapientiæ, umbræ fuere. 136.c
Aquæ nomine, homines intelliguntur. 209.b
Aqua, cur totam non cooperiat terram. 210.a.b
Aquilo, ſedes Sathanæ dicitur. 69.f
Arbor ſcientiæ boni, & mali, quid. 239.c

Arcana, quæ ex quinta hauriuntur die. 216. c
Arcana, ex ſexto mundi die. 227. a
Arcana ſecundæ diei. 208. e. *Tertiæ diei arcana quæ.* 211. a. b.
Arcana aliqua, quæ in prima recondebantur mundi die. 204. a
Arcana, ex quarta mundi die. 213. f
Arcana Dei, cur ſint hominibus obtecta. car. 1. *lit.* b. *ſunt etiam Sathanæ, abſcondita.* ibidem. e
Arcus Dei, CHRISTVS *eſt, quo ſuas iacit ſagittas.* ibidem. e
Arcus in nubibus, ſymbolum fuit uerbi noſtra carne induti. 68. d
Aries in ſacrificijs, CHRISTVM *deſignauit.* 74. b
Aaron in quarta mundi ætate, typus extitit luminare minus in quarta die creatum. 214. c
Aaron, & eius ueſtimenta, quorum fuerint typi. 153. f
Aaron, umbra CHRISTI *fuit, & ueſtimenta imagines fuere ſacramentorum.* ibidem
Aaron, & Moſes, ad Pharaonem mittuntur. 133. a
Aaron ſuperhumerale, quid denotauerit. 154. e
Ars, recta factibilium ratio eſt. 218. f
Aſinæ pullus alligatus uiti, quid ſignificet. 87. c
Aues in ſacrificijs Angelos deſignarunt. 67. e
Aues quinta die creatæ, Prophetarum geſſerunt imaginem. 217. c
Aues duæ in ſacrificio Abrahæ, duas naturas figurauerunt in CHRISTO. 74. d. e. *uel animam, & corpus eiuſdem.* ibidem.
Aues infeſtantes ſacrificata cadauera ab Abram, demones ſignauere. 75. b

B

BALAMI *prophetia diſcutitur, omni perſpicuitate.* 146. c. *uſque ad* 153. *per totum.*
Balami maledictio impeditur à Deo. 146. d
Benedictio Dei, non poteſt uerti in maledictionem ab homine. 147. c
Benedictio animalium, munus eſt fœcunditatis. 226. b
Benedictio Iſaac, qua Iacob benedixit, benedictio eſt qua Deus gentibus benedixit. 111. f. 112. d. e. f

C

CAMBYSES, *quot regnauit annis.* 227. c
Cham deridens dormientẽ Noemum, umbra Iudæorum fuit CHRISTVM *ridentium.* 90. f

Caini

Caini fuga, in quos pertranſiit. 49. d
Caini interfectores, id eſt populi Iudaici, quomodo ſeptemplicìter ſint puniti. 49. d
Caini, & Abelis hiſtoria, & mira quæ continet ſacramenta. 39. c
Caro CHRISTI*, nubibus aſſimilatur.* 4. b
Cœli ſupremi, fuerunt primo die producti, inferiores ſecundo extenſi. 232. b
Cœli, angeli nuncupantur in ſacris literis. 204. e
Cœlorum, & terræ nomine, extrema tanguntur uniuerſi. 197. f
Cœli, quot creati ſunt à Deo, in principio. 197. f
CHRISTVS*, uerum ſacrificium, ac uera hoſtia fuit.* 50. c. d. e. f
CHRISTVS *crucifixus eſt quinta die Aprilis.* 19. f
CHRISTVS *&* Antichriſtus*, quomodo ſint fratres:* 49. f
CHRISTVS *naſcitur in domo Leui.* 129
CHRISTVS *illuſtrior fuit in cruce, quàm alibi.* 98. a
CHRISTVS*, ſemper nouus eſt, & membra eius ſemper in nouitate degunt.* 26. a
CHRISTVS*, nunquam fomitem habuit, tamen ei cõminatur mors, & interdicitur arbor.* 241. a
CHRISTVS *non in ſe ſeneſcit, ſed in nobis:* 108. a
CHRISTVS *Euangelizatus fuit ab Eſaia, quum eum de Virgine naſciturum prædixit.* 164. b
CHRISTVS*, cur non fuit immolatus in medio altaris.* ibidem.
CHRISTVS*, quomodo ſe obtulit portæ tabernaculi.* 142. c
CHRISTVS*, arctam tabernaculi portam, amplam reddidit, & ſe oſtiarium fecit.* 142. c
CHRISTVS*, quomodo ſit ſacrificatus ad latus dextrum altaris tabernaculi.* 142. e
CHRISTVS*, bifariam in lege continetur.* 19. e
CHRISTI *natiuitatis locus, ab Michea euangelizatur in quarta mundi ætate.* 164. b
CHRISTI *fuga in Aegyptum ab Oſea.* ibidem.
CHRISTI *miracula ab Eſaia.* ibi. c. *Paſſiones, & flagella à Dauide.* ibidem. c
CHRISTI *faciem uidere, quid.* 8. c
CHRISTI *carne, caro noſtra mundata eſt.* 58. d
CHRISTI *conceptio, quoto anno fuerit facta ab urbe condita.* 173. f. 174. a. b. c.

CHRISTI *principatus, principatui reſpondit* Adami. 229. *d. e. f*
CHRISTI *aduentu, perfecti facti ſunt cæli*. 231. *b*
Cinis uitulæ aſperſus, Euangelium eſt, per totum orbem uulgatum. 146. *a. b*
Circunciſionis typus excutitur. 93. *a*
Circunciſio baptiſmi noſtri figura fuit. 93. *a*
Circunciſionis, & baptiſmi conuenientia. 93. *b*
Circunciſio, cur in membro fiebat uirili. 93. *c*
Circunciſio cur ſit credita Abrahæ. 93. *d*
Computatio annorum ſcrupulis plena. 63. *b*
Concio quarta Dei, in deſerto, typica tamen. 143. *d*
Concio de Chriſto inuocando, in nomine Iehouah. 37. *c*
Concio prima Dei in deſerto ad populum Iudeorum. 140. *b*
Concio Dei in deſerto ſecunda. 141. *a*
Concio tertia Dei in deſerto, ſed typica. 141. *d*
Concio Iacobi, in benedictione Iudæ. 84. *d*
Concio quinta Dei in deſerto, pariter ſymbolica. 144. *f*
Concio ſexta, ſeptima, et octaua, quas habuit Deus, ponũtur. 146. *c*
Concio de CHRISTO *omnium iudice*. 38. *f*
Concio prima Abrahæ *facta expenditur*. 71. *b*
Conciones Dei, Abrami *tempore factæ, et exacte diſcuſſæ*. 70. *c*
Cõtẽplatio recte fieri nequit, niſi fuerit ope charitatis adiuta. 120. *a*
Contemplationis gradus, quibus datur CHRISTVM *agnoſci, uarij ſunt*. 17. *b*
Creatio Angelorum, *quando facta ſit*. 198. *f*
Creare, eſt artificioſe componere. 197. *e*
Creare, eſt opus infinitæ uirtutis. 197. *e*
Crux CHRISTI, *uniuerſum orbem illuſtriſſimum reddidit*. 165. *a*
Crux CHRISTI *in lignis aptatis ad ſacrificium oſtenſa fuit*. 80. *f*
Cyrus rex Perſarum, regnat annos triginta. 172. *b. à Thamiri occiditur ibid. c. mandat templum reædificari*. 169. 170. *per totũ*.

D

DANIELIS *Prophetia de Ebdomadibus, explicatur*. 176. *e*. 177. 178. *per totum*.
Deambulatio Dei, hortũ perambulãtis, & uox eius, quid. 253. *a. b. c*
Dei nomen plurale, ſacroſanctam refert Trinitatem. 195. *c*
Dei conciones Iſaaco, & Iacobo. 83. *e*

Dei concio ad Abramum, pro immolatione filij. 79.b
Dei nomen in primo capite Geneſeos, numeri pluralis eſt. 195.c
Deus, in Prothoplaſte adumbratur. 41.f
Deus ſuſcitare CHRISTVM, *ex* CHRISTVS *ſe ipſum ſuſcitare non contradicit.* 86.c
Dei concio, & fœdus, cum Noemo. 68.c
Dei concio expenditur de ſemine mulieris. 35.a
De ortu Seth, & quæ per ipſum adumbrata ſunt ſacramenta. 54.a
Deſertus, per quẽ ambulauerũt Hebræi, paſſiones crucis ſunt. 136.c
Diem iudicij, nec ſcripturæ teſtimonio, nec ratione humana ſcire poſſumus. 19.a.b
Dies in ſacris literis quandoque pro tempore ponitur. 14.c
Dies, in creatione, num à ueſpera, uel à mane inceperit. 203.e.f
Die quarta, quid factum ſit. 213.b
Die, ſecunda, quid actum ſit. 207.c. *quid in tertia.* 209.a
Diluuij aquæ, & ignis Iudicij, proportionale ſymbolũ habent. 20.a
Diluuium quot anni præceſſerunt à translatione Enoch. 56.c
Diluuium nocuit terræ, & ob cathaclyſmum à primeua diſpoſitione deſtituta fuit. 211.c
Doctrina CHRISTI *niſi ſit admixta fidei, ad ſalutem non prodeſt.* 1.e
Ducatus de Iuda, uſque ad Machabeos durauit. 86.e

E

EBDOMADA *ultima, quando incepit.* 179.b
Ebdomadæ, quando incœperunt. 175.f. *quando ſortitæ ſunt finem.* 176.c
Ebdomadæ Danielis quando deciſæ. 176.e
Ebdomadæ cur in tres diſtinctæ ſint partes. 180.c
Ebdomadarum anni, num fuerint ſolares, an Lunares. 175.c
Eccleſia, in Raab nuncios Ioſue excipiente, expreſſa eſt. 158.e.f
Eccleſia quomodo ſit à CHRISTO *plantata tanquam uitis.* 89.e
Eccleſia, conſcia fuit omnis ueritatis. 2.b
Eccleſia in Abelo initium ſumpſit. 103.e
Eccleſia, terra fecunda dicitur, Synagoga uero ſterilis. 53.a
Eccleſia, quomodo ex coſta CHRISTI *formata.* 245.d
Eccleſia, tartareæ reſiſtit poteſtati. ibidem.f
Eccleſia, cur ædificata ex imbecillitate CHRISTI, *non ex for-*

titudine. 247. *b*
Eccleſia poſt reſurrectionem CHRISTI; *Virago dici meruit.* 248. *a*
Eccleſiæ cenſura in omnibus eſt amplexanda. 2. *c*
Eliæ oraculum de duratione mundi. 20. *d*
Electis Dei, munus CHRISTI, *nunquã fuit penitus occultatum.* 1. *f*
Elias, nũ ſit uiuus in horto uoluptatis, ſiue Paradiſo Domini. 212. *g*
Enoch, & Elias, num uiui ſint. 212. *c*
Enos figura gentium fuit. 55. *e*
Eſau, populus eſt Iſraeliticus, Iacob uerò gentilem deſignat. 106. *c*
Eſau, in benedictione præuentus à Iacob, Hebræus eſt populus, à Gentili in fide præuentus. 115. *b*
Etas mundi quinta, ex quadringentibus, & octo annis conſtituta fuit. 160. *e*
Etas ſexta mundi, quot complexa eſt annos. 167. *e.* 168. 169. 170
Etates ſeptem, adumbrantur in pluribus. 26. *e.* 27. *per totum.*
Etates mundi, quot, earumq́; periodi. 24. *d*
Eua, quomodo ſexta, & ſeptima die ſit facta. 225. *b.c*
Euangelium CHRISTI, *fons eſt Iacob.* 115. *d. e. f*
Euangelium, per quos, quibus uerbis, & typis, ſit in quinta ætate uulgatum. 163. *e*
Euangelium, fœlix, ſignificat nuncium. 28. *b*
Euangelium, in qualibet eſt promulgatum ætate. 29. *f*
Euangelium in quinta mundi ætate, quomodo, & quibus typis promulgatum. 164. *e*
Euangelium, in ſexta ætate, quibus typis, per quos, & quibus ſit Euangelizatum uerbis. 181. *e*
Euangelium à quibus in ſecunda ætate fuerit prædicatum. 57. *b.c*
Euangelium Lucæ, in CHRISTI *Genealogia, num deficiat.* 61. *a*
Euangelium in prima ætate, quomodo ſit manifeſtatum. 34. *e*
Euangelium quomodo ſit in quarta ætate promulgatum. 139. *f*
Euangelici excutiuntur typi, qui in ſexta inſtituti erant mundi ætate. 185. *d*
Euangelici typi, qui in quarta fuerunt ætate excutiuntur. 143. *e*
Euangeliſtæ quatuor, in quatuor Ezechielis animalibus adumbrati. 185. *d.* 186. 187. *per totum.*
Exploratores à Ioſue miſſi, Apoſtolorum umbra fuerunt. 158. *c*
Exploratores Ioſue, montana petentes, progreſſum uerbi Dei expreſſe-

preſſerunt. 159.a

Ezechielis animalia typica, declarantur. 185.d

Ezechielis uaticinium de oſſibus ponitur. 187.d

F

F ACIES, *nobiliſſima pars hominis eſt.* 8.c

Famulus Abrahæ, Gabrielis Archangeli figura extitit. 102.e.

ſeu Ioannis Baptiſtæ typum geſſit. 104.d

Fœminæ, quæ in ſexta floruerunt ætate. 227.b.c

Fideles, ſeu, qui CHRISTO *initiantur, omnia ſpernere pro* CHRISTO *debent.* 55.c. *illi ſoli fidere, & inhærere.* ibidem

Fideles in CHRISTO *ſperant, de ſe uero deſperant:* 55.d

Firmamenti nomine in creatione mundi, quid. 207.c

Fluuius ex horto dimanans, quid. 239.f

Fons Iacob, Euangelium CHRISTI *eſt.* 115.d.e.f

Fratres Iacob, qui ſint. 84.e.f

Furnus ardens ab Abramo per quietem uiſus, quid. 75.f

G

G ENTILES *ante Euangelium, non cognoſcebant ſe homines eſſe.* 54.f

Gentes deſignantur in filio prodigo iuniori. 55.a

Gentiles, per Euangeliũ adoptauerunt ſibi CHRISTVM. 130.a.b

Gentilitas, quando adoptauit ſibi CHRISTVM. 130.a

Gladius, & ignis in ſacrificio Iſaac, quid portenderunt. 81.d

Gratia, gratis data, etiam peccatori conceditur. 2.c

H

H ABITVS, *& priuatio, diuerſa ratione ſe ſe præcedunt, & ſubſequuntur.* 201.a

Hebræorum nomen, ab Heber deductum. 71.b

Hebræi, onuſti ſpolijs Aegyptiorum, ſaluati per CHRISTVM *Hebræi ſunt, dotibus ſpiritualibus prædit.* 136.a

Hædus in ſcripturis, umbram retinet CHRISTI. 110.c

Henoch adumbrauit CHRISTVM. 55.f

Holocauſtum, ſacrificij CHRISTI *figura extitit.* 141.d

Homo factus fuit à Deo in ſtatu uirili. 210.f

Homo, quomodo mundum repræſentet. 221.a. *cur minor mundus dicatur.* 220. 221. 222. *per totum.*

Homo natura, arbor nuncupatur euerſa. 3.d

Homo, quomodo ad imaginem Dei factus. 120.*a.b*
Hortus uoluptatis fuit, ubi terra nunc eſt promiſſionis. 211.*e.poſt peccatum non fuit neceſſarius, ideo deletus.* 212.*a.b*
Hæreſes unde, & quare ortæ. 98.*e*
Hoſtiæ Deo acceptæ, quæ ſint. 140.*f*

I

IACOB *lenitas, humilitas eſt Gentilium.* 107.*b*
Iacob, & Eſau hiſtoria in omnibus explicatur. 107.*a.b.c*
Iacob, & filiorum eius matrimonium, tractatur. 107.*d*
Iacob, hædum offerens patri pro Eſau, quid. 111.*a.b.c*
Iacob Euangelizauit Iudæ in benedictione. 84.*e*
Iacob uerba ad Iudam, de CHRISTO *exponuntur.* 84.*d.e.f & 85.a.b.c.d.e.f. per totum.*
Iacob luctatur cum Angelo, ac ab eo benedicitur, & quid ſibi uult hoc. 121.*d.e*
Iacob receſſus ab Labano, eo inſalutato, quid. 120.*c*
Iacob ſeruitus pro Rachele, quid ſecundum Augu. ſibi uelit. 119.*f*
Ieremias, undecim uaticinatus eſt annis, ac fere ſemper de CHRISTO. 181.*f*
Ieremiæ prophetia diſcutitur de plorante Rachele. ibidem. tum de nouo fœdere, cum domo Iacob ineundo. 182.*b. tum de eccleſiæ latitudine ibidem.f. in turri Ananehel figurata.* 183.*a*
Ierico, figura eſt huius mundi. 158.*c*
Ignis in ſacrificio uitulæ rubeæ, pro igne inuidiæ, & etiam charitatis intelligi poteſt. 145.*e.f*
Ignis Deo congruit multis ex cauſis. 3.*c*
Ignis in rubo, diuinitatem in humanitate ſignauit. 3.*e*
Indumentum ex pellibus primis parentibus à Deo datum, quomodo ſit ab eo factum. 251.*d*
In principio, particula prima libri Geneſeos, quatuor modis exponitur. 199.*c*
Ioſue, Arcæ, ac Iericò typi excutiuntur. 30.*a.b.c.*31.*per totum*
Ioſue quædam facta typica exponuntur. 157.*d*
Ioſeph, fuit typus CHRISTI, *in omnibus.* 122.123.124.125 *per totum.*
Ioſue, quot annis præfuerit Hebræorum populo, non eſt omnino certum. 136.*f*

Ira

Ira Dei, non ſe extendit niſi ad quartam generationem. 53.f
Iris in nubibus, CHRISTVM *ſignauit.* 68.e.f
Iridis colores, quomodo fuerint in CHRISTO. 69.a.b
Iſaac uerba ad Eſau, ad uenandum miſſum, explicantur. 109.a.b.c
Iſaac ſacrificandus figura extitit CHRISTI. 80.a.b.c
Iſaac ob amorem Rebeccæ, obitum obliuiſcitur matris, & quid ſibi uult hoc. 106.a
Iſaaci peregrinatio, laborum CHRISTI *ſignum fuit.* 77.a
Iſaac ex promiſſione natus, populus eſt Euangelicus, ex libera coniuge ortus. 100.e
Iſaac matrimonium, & eius typus tractatur. 101.c
Iſaac ſacrificium, miſtice declaratur. 80.81.82. *per totum.*
Iſmael ex Agar & Abramo natus, Hebræorum eſt populus, ſecundum carnem natus non ex promiſſione. 100.d
Iſraelitæ quotis fuere annis in Aegypto ſeruientes. 64.f
Iubileum legis, typum extitit iubilei gratiæ. 18.f
Iudei, maledictum Cayni ſunt aſſequuti. 53.b.c. *Nihil illis proſunt Neomeniæ, & ſolemnitates.* *ibidem*
Iudæi poſſunt à Chriſtianis occidi, hoc tamen prohibet Deus. 53.c
Iudæi, quomodo proſunt fidelibus. 53.c.d
Iudices, & rectores Hebræi populi in quarta ætate quot fuerint. 136.
Iudicium extremum ex quibus coniectari poteſt. 19.c
Iudicij tempus, quibus poſſit dignoſci præſagijs. 22.a
Iupiter, quintæ præfuit diei, & quid ex hoc. 216.c

L

*L*APIS *in ſacris literis* CHRISTVM *ſignificat.* 83.f
Lapis exciſus è monte ſine manibus, typum CHRISTI *geſſit.* 191.e
Lex uetus in famulis, & aſino Abrahæ adumbrata fuit, & quomodo. 81.e.f
Lex, bis mille annis duratura, erat uaticinio Heliæ: 51.c
Lex, Euangelio promulgato lætalis effecta eſt. 48.c
Lex à nullo patrum impleta eſt ſine gratia, & ſine fide. 113.e
Legis & ſacerdotij uinculum indiſſolubile eſt. 2.e
Lex Moſis, non Moſis eſt, ſed Dei. 3.b
Lia, domi reſidens, actiuæ uitæ officium exprimit. 119.c.d.e

Lia

Liæ filij, numero ſex, actiones uitæ actiuæ ſunt. 117.a
Liæ famula, quid deſignet, ex qua nati ſunt duo filij Iacob. 117.d
Lignum uitæ in terreſtri Paradiſo quid. 238.d
Lignorum ſtrues in holocauſto, patibulum exprimebat crucis. 143.c
Leo in ſcripturis, ſymbolum eſt IESV CHRISTI. 150.b
Leo in ſacris literis figura, ut plurimum eſt CHRISTI. 85.c
Leonis generoſitas exprimitur, & figuratur in CHRISTO. *ibid.*d
Locutio Dei, interna, & externa eſſe poteſt. 202.c
Loth è Sodoma erutus, fidelium turbam ſignat. 93.f
Lotthi hiſtoria ad CHRISTVM *pulcherrime applicata. à* 93. *uſque ad* 98.d.
Lotthi filias uinum propinaſſe patri non in Segor, ſed in monte, non uacat miſterio. *ibidem.* d.e.f
Lotthi uxor in ſtatuam ſalis conuerſa, quid. 96.e.f
Lotthi filiæ, cum patre ebrio concubentes, cuius figuram geſſerint: 97.a
Lucis à tenebris diuiſio, diuiſio eſt fidelis ab infideli. 206.e.f
Luminaria in quarta die creata, unde lucem ſunt conſequuta. 213.b
Luminaria in quarta mundi ætate Moſes, & Aaron extiterunt. 214.a.b
Luna, domina fuit ſecundæ diei. 208.e
Luna, figuram gerit eccleſiæ. *ibidem.*
Lux in primo die Regenerationis, iuſtitia, fides, et gratia fuit. 206.c
Lux à Deo in prima die creata, num extiterit ſolis, uel ab ea diſtincta. 202.d
Lux prima die creatur, & legi poteſt fiat, & erit. 202.c

M

*M*AGORVM *fraudes, umbræ fuerunt fraudum Iudaicarum.* 134. *per totum.*
Malachiæ prophetia de utroque aduentu CHRISTI *declaratur.* 184.f
Munera Abelis, cur Deus reſpexit, & non Caini. 47.a
Manna in deſerto, euangelium figurauit. 136.c
Mare, mundi figuram gerit. 217.a
Mars præfuit tertiæ diei, & quid ex hoc ſit ſequutum. 211.b
Matrimonium inter Adá, et Heuam, ſeptimo factum eſt die. 225.a
Matrimonium, à cohabitatione parentum, non à reuerentia eorum filios

filios ſemouet. 243.a

Melchiſedech, quomodo figura fuit CHRISTI. 91.c.d

Mens, non trahitur ex potentia materiæ. 223.a

Mercurius diei quartæ præfuit. 213.f

Miracula CHRISTI *prænunciata ab Eſaia.* 164. c. *Generatio* CHRISTI *diuina à Dauid euangelizata fuit.* 164. a

Miſſæ ſacramentum, & ſacrificium exprimitur. 144.b

Miſſæ in ſacrificio, charitas exprimitur CHRISTI. *ibidem.c*

Mons Moriah, caluarij montis figura fuit. 84.c

Mons ubi ſacrificandus erat Iſaac, Moriah uocabatur. 80.c

Moſem, nudis plantis ad rubum accedere iuſſum, quid. 132. d.e

Moſes, Aegyptium occidens, quid. 131.b

Moſes & Aaron, ad Pharaonem mittuntur. 133.a

Moſes, quomodo typum geſſerit CHRISTI. 130.c

Moſis hiſtoria quo ad omnia deſcribitur. 130. 131. 132. *per totũ.*

Moſes, & Aaron in quarta mundi ætate, reſpondent duobus luminaribus in quarta die creata. 214.b.c

Muli, in quinta mundi die, non fuerunt a Deo producti. 218.b

Mulieris, & uiri mens, eiuſdem naturæ eſt. 223.a

Mulierem ad uirum adductam, quid. 242.e

Mundus eſt à Deo per CHRISTVM *creatus.* 13.a

Mundus quomodo à Deo creatus, an in inſtanti, an in tẽpore. 13.f

Mundus, quo pacto Dei ſimilitudinem gerat. 220. d. e.f *quomodo ſit in homine.* 221.a.b.c

Mundus, mari aſſimilatur. 217.a

Mundus, per CHRISTVM *eſt à Deo creatus.* 13.a. *Cur ſex diebus tantum, non pluribus, uel paucioribus abſolutus ſit.* 14.d

Mundus, quomodo ſexta, & ſeptima ſit abſolutus die. 224.f

N

Noe, per unum fere annum manſit in arca. 56.d

Noe, præco iuſtitiæ CHRISTI *fuit.* 57.c.d.e

Noe CHRISTI, *arca uero Eccleſiæ typum geſſit.* 58.a. 59.60 *per totum.*

Nomina ſubſtantiua in diuinis, num multiplicentur. 119.d.e

Nomen Dei, in principio Geneſeos poſitum, numeri pluralis eſt. 195.c

Nubes, induendæ carnis indicium fuit. 4.a

Nubes

interceſſerunt, ut Hæbrea ueritas continet. 56
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis, in ſecunda ſit Euangelizatum ætate. 57
Quorum arcanorum typi, Noemus, & Arca. 58

TERTIA AETAS.

QVOD *in tertia mundi ætate, anni interciderunt octingenti quinquaginta, & duo:* 60
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, et typis in tertia ſit Euangelizatum ætate. 66
Euangelici excutiuntur typi, qui in tertia inſtituti erant ætate. 89

QVARTA AETAS.

QVOD *in quarta mundi ætate, quadringenti, et octoginta interceſſerunt anni prout omnes ex ſcripturis fatemur.* 136
Quo pacto, per quos, quibusuè uerbis, & typis, quarta in ætate, Euangelizatum ſit. 139
Euãgelici excutiuntur typi, qui in quarta inſtituti erant ætate. 153

QVINTA AETAS.

QVOD *in quinta mundi ætate, anni interceſſerunt quadringenti, & octo.* 160
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis quinta in ætate Euangelizatum eſt. 163
Euangelici quintæ ætatis typi. 164

SEXTA AETAS.

QVOD *in ſexta mundi ætate, anni fluxerunt ſexcenti, nonenniq;.* 167
Quo pacto, per quos, quibusq; uerbis, & typis, in ſexta ſit Euangelizatum ætate. 181
Euanzelici excutiuntur typi, qui in ſexta inſtituti erant mundi ætate. 185

SEX

256

SEX MVNDI DIES.

Sex dierum, fabrefactionis mundi, tum perſpicua explanatio, tum arcanorum, quæ in eis ſunt, iuxta pollicitationem excuſſio, detectioq́;. 195
Quæ facta ſunt, primo mundi die. ibidem.
Arcanorum nōnulla, quæ in primo recondebantur mundi die. 204
Quæ in ſecunda mundi ſunt facta die. 207
Arcana ex ijs, quæ in ſecunda facta ſunt mundi die. 208
Quæ in tertia facta ſunt mundi die. 209
Arcana ex ijs, quæ in tertia facta ſunt die. 211
Quæ in quarta facta ſunt mundi die. 213
Arcana, ex quarta die. 213
Quæ in quinto facta ſunt mundi die. 215
Arcana, ex ijs, quæ in quinta facta ſunt die. 216
Quæ in ſexta producta ſunt, mundi die. 218
Arcana, ex hac die. 227
Prima portio, ex ſecundo capite. 232
Sacramentum, quod hac ex portione recipitur. 233
Secunda portio, ex eodem capite. 234
Sacramentum, quod ex hac portione ſumitur: 235
Tertia portio, ex eodem capite. 236
Huius portionis arcana. 238
Quarta portio, ex eodem capite. 241
Præſentis portionis ſacramenta. 243
Prima portio, ex tertio capite. 248
Secunda portio, ex tertio capite. 249
Tertia portio, ex tertio capite. 249
Quarta portio ex tertio capite. 250
Quinta portio, ex tertio capite: 253
Nonnulla huius capitis ſacramenta. 252

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC TOTO VOLVMINE CONTINENTVR.

ABEL electos, Cainus uero reprobos figurauit. 46.c
Abelis, & Caini hiſtoria, & mira quæ continet ſacramenta. 39.c.40.41. *per totum.*
Abel & Cainus, CHRISTI, *& Antichriſti typum geſſerunt.* 49.f
Abram offerens Melchiſedech panem, & uinum, Euchariſtiæ ſacramentum uelauit. 92.e
Abrahæ filij, alterum de ancilla, reliquum de libera, quid præſeferant. 99.a
Abrahæ a patria egreſſio,ſeparationē a Synagoga monſtrauit. 71.c
Abrahæ fides in ſecunda concione extollitur. 72.c
Abrahæ ſacrificiũ de trima uitula, quid portenderit. 70.f. *et* 73.a
Abrahæ fides probata eſt in immolatione Iſaaci. 79.c
Abrahæ filiorũ hiſtoria, pulchrrime exponitur miſtice. 99.a.b.c
Abram in ignem iniectum reputatur ut fabula. 63.a
Actio diuina, ſecundum effectum, ex tempore eſt. *ibidem.* c
Actiua uita, ſine contemplatiua eſſe non debet. 117.f
Actiuæ uitæ actiones, ſex ſunt. 117.b
Actiones in diuinis immanentes ſunt, non tranſeuntes. 196.a
Adam, quomodo typus fuerit CHRISTI. 19.f. 20.a
Adam duplex factus a Deo, internus.ſ. & externus. 219.a
Adam primus, ſecundi imaginem geſſit. 228.f
Adam ſecundus, de cœlo cœleſtis fuit. 229.a
Adæ ſopor, mors eſt CHRISTI. 245.a
Aetas mundi quarta, quot annos complexa eſt. 136.e
Agar ancilla cum filio eijcitur, & quare. 100.f
Agar ancilla Abrahæ, Lex eſt Moyſi,et teſtamentũ uetus. 100.b
Agni comeſtio, fruitio eſt CHRISTI. 135.b
Agni Paſchalis typus excutitur. 136.d
Agnus Paſchalis, quomodo typum geſſerit CHRISTI. 136.d
Altare,ſuper quo ponebantur animalia,Symbolũ fuit crucis. 73.f
Altare tabernaculi, lateritium fuit, & quid hoc. 142.e.f

An-

Angeli in ſecundo motu mentis peccauerunt, & in primo Deo adhæſerunt. 204.f
Angeli, cæli nuncupantur in ſacris literis. 204.e
Angeli ſimul cum corporeo mundo fuerunt producti. ibidem
Angeli, num multis ſæculis præceſſerint cæteras creaturas. 199.b
Angelus teſtaméti, et magni conſilij, Iſraeli promittitur, qui CHRISTVS eſt. 141.a
Angelorum creationis, cur non meminerit ſcriptura. 198.f
Angeli, quomodo reparati ſunt morte CHRISTI. 67.c
Angelus, ſacris in literis, quandoque CHRISTVM ſignificat. 3.b
Angelus teſtamenti audiendus præcipitur. 141.c
Anima hominis, præſefert imaginem trinitatis. 219.d.e.f
Anima inſpirata fuit à Deo, non de materia educta. 234.c
Animalia, ob peccatum Adæ, ſæua facta ſunt. 218.e
Animalia quatuor ex Daniele expenduntur. 192. uſque ad 194
Animalia in holocauſtum oblata, cuius conditionis eſſe debebant, et quid demonſtrabant. 141.e.f
Animalia ex putri materia, non fuerunt in arcam recepta. 228.c.
Anni primæ ætatis, quot fuere. 32.c.
Anni a CHRISTO uſque ad iudicium an tot intercedédi ſunt, quot ab Adam ad diluuium, qui fuerunt, 1656. 20.b.
Anni ebdomadarum ſunt ſolares. 175.c.
Anni inter mundi exordium, & CHRISTVM, quot interceſſerint. 16.c.
Anni apud ueteres quantitas, diuerſa fuit. ibi.d
Anni, ex quot diebus conſtituti ſint ab antiquis: 17.a.b.c
Annorum ſupputatio uaria. 63.64. per totum.
Antichriſtus, quomodo ſeſe prodiderit. 22.d
Antichriſtus, et CHRISTVS, natura, non gratia fratres. 49.f
Apoſtaſia, Antichriſto proxima eſt. 22.c
Apoſtoli, & Prophetæ, nubibus comparati. 69.d
Aqua, & Manna in deſerto. Euangelicæ ſapientiæ, umbræ fuere. 136.c
Aquæ nomine, homines intelliguntur. 209.b
Aqua, cur totam non cooperiat terram. 210.a.b
Aquilo, ſedes Sathanæ dicitur. 69.f
Arbor ſcientiæ boni, & mali, quid. 239.c

Arcana

Arcana, quæ ex quinta hauriuntur die. 216.c
Arcana, ex ſexto mundi die. 227.a
Arcana ſecundæ diei. 208.e. *Tertiæ diei arcana quæ.* 211.a.b.
Arcana aliqua, quæ in primo recondebantur mundi die. 204.a
Arcana, ex quarta mundi die. 213.f
Arcana Dei, cur ſint hominibus obtecta. car: 1. lit: b. ſunt etiam Sathanæ, abſcondita. ibidem. c
Arcus Dei, CHRISTVS *eſt, quo ſuas iacit ſagittas.* ibidem. e
Arcus in nubibus, ſymbolum fuit uerbi noſtra carne induti. 68.d
Aries in ſacrificijs, CHRISTVM *deſignauit.* 74.b
Aaron in quarta mundi ætate, typus extitit luminare minus in quarta die creatum. 214.c
Aaron, & eius ueſtimenta, quorum fuerint typi. 153.f
Aaron, umbra CHRISTI *fuit, & ueſtimenta imagines fuere ſacramentorum.* ibidem
Aaron, & Moſes, ad Pharaonem mittuntur. 133.a
Aaron ſuperhumerale, quid denotauerit. 154.e
Ars, recta factibilium ratio eſt. 218.f
Aſinæ pullus alligatus uiti, quid ſignificet. 87.e
Aues in ſacrificijs Angelos deſignarunt. 67.e
Aues quinta die creatæ, Prophetarum geſſerunt imaginem. 217.c
Aues duæ in ſacrificio Abrahæ, duas naturas figurauerunt in CHRISTO. 74.d.e. *uel animam, & corpus eiuſdem.* ibidem.
Aues infeſtantes ſacrificata cadauera ab Abram, demones ſignauere. 75.b

B

BALAMI *prophetia diſcutitur, omni perſpicuitate.* 146.c. *uſque ad* 153. *per totum.*
Balami maledictio impeditur à Deo. 146.d
Benedictio Dei, non poteſt uerti in maledictionem ab homine. 147.c
Benedictio animalium, munus eſt fœcunditatis. 226.b
Benedictio Iſaac, qua Iacob benedixit, benedictio eſt qua Deus gentibus benedixit. 111.f. 112.d.e.f

C

CAMBYSES, *quot regnauit annis.* 227.c
Cham deridens dormientē Noemum, umbra Iudæorum fuit CHRISTVM *ridentium.* 90.f

Caini fuga ; in quos pertranſiit. 49.d
Caini interfectores, id eſt populi Iudaici, quomodo ſeptempliciter ſint puniti. 49.d
Caini, & Abelis hiſtoria, & mira quæ continet ſacramenta. 39.c
Caro CHRISTI, *nubibus aſſimilatur.* 4.b
Cœli ſupremi, fuerunt primo die producti, inferiores ſecundo extenſi. 232.b
Cœli, angeli nuncupantur in ſacris literis. 204.e
Cœlorum, & terræ nomine, extrema tanguntur uniuerſi. 197.f
Cœli, quot creati ſunt à Deo, in principio. 197.f
CHRISTVS, *uerum ſacrificium, ac uera hoſtia fuit.* 50.c.d.e.f
CHRISTVS *crucifixus eſt quinta die Aprilis.* 19.f
CHRISTVS & Antichriſtus, *quomodo ſint fratres:* 49.f
CHRISTVS *naſcitur in domo Leui.* 129
CHRISTVS *illuſtrior fuit in cruce, quàm alibi.* 98.a
CHRISTVS, *ſemper nouus eſt, & membra eius ſemper in nouitate degunt.* 26.a
CHRISTVS, *nunquam fomitem habuit, tamen ei cōminatur mors, & interdicitur arbor.* 241.a
CHRISTVS *non in ſe ſeneſcit, ſed in nobis:* 108.a
CHRISTVS *Euangelizatus fuit ab Eſaia, quum eum de Virgine naſciturum prædixit.* 164.b
CHRISTVS, *cur non fuit immolatus in medio altaris.* ibidem.
CHRISTVS, *quomodo ſe obtulit portæ tabernaculi.* 142.c
CHRISTVS, *arctam tabernaculi portam, amplam reddidit, & ſe oſtiarium fecit.* 142.c
CHRISTVS, *quomodo ſit ſacrificatus ad latus dextrum altaris tabernaculi.* 142.e
CHRISTVS, *bifariam in lege continetur.* 19.e
CHRISTI *natiuitatis locus, ab Michea euangelizatur in quarta mundi ætate.* 164.b
CHRISTI *fuga in Aegyptum ab Oſea.* ibidem.
CHRISTI *miracula ab Eſaia.* ibi. c. *Paſſiones, & flagella à Dauide.* ibidem. c
CHRISTI *faciem uidere, quid.* 8.e
CHRISTI *carne, caro noſtra mundata eſt.* 58.d
CHRISTI *conceptio, quoto anno fuerit facta ab urbe condita.* 173.f. 174.a.b.c.

CHRISTI principatus, principatui reſpondit Adami. 229. d. e. f
CHRISTI aduentu, perfecti facti ſunt cæli. 231. b
Cinis uitulæ aſperſus, Euangelium eſt, per totum orbem uulgatum. 146. a. b
Circunciſionis typus excutitur. 93. a
Circunciſio baptiſmi noſtri figura fuit. 93. a
Circunciſionis, & baptiſmi conuenientia. 93. b
Circunciſio, cur in membro fiebat uirili. 93. c
Circunciſio cur ſit credita Abrahæ. 93. d
Computatio annorum ſcrupulis plena. 63. b
Concio quarta Dei, in deſerto, typica tamen. 143. d
Concio de Chriſto inuocando, in nomine Iehouah. 37. c
Concio prima Dei in deſerto ad populum Iudeorum. 140. b
Concio Dei in deſerto ſecunda. 141. a
Concio tertia Dei in deſerto, ſed typica. 141. d
Concio Iacobi, in benedictione Iudæ. 84. d
Concio quinta Dei in deſerto, pariter ſymbolica. 144. f
Concio ſexta, ſeptima, et octaua, quas habuit Deus, ponuntur. 146. c
Concio de CHRISTO omnium iudice. 38. f
Concio prima Abrahæ facta expenditur. 71. b
Conciones Dei, Abrami tempore factæ, et exacte diſcuſſæ. 70. c
Cōtēplatio recte fieri nequit, niſi fuerit ope charitatis adiuta. 120. a
Contemplationis gradus, quibus datur CHRISTVM agnoſci, uarij ſunt. 17. b
Creatio Angelorum, quando facta ſit. 198. f
Creare, eſt artificioſe componere. 197. e
Creare, eſt opus infinitæ uirtutis. 197. e
Crux CHRISTI, uniuerſum orbem illuſtriſſimum reddidit. 165. a
Crux CHRISTI in lignis aptatis ad ſacrificium oſtenſa fuit. 80. f
Cyrus rex Perſarum, regnat annos triginta. 172. b. à Thamiri occiditur ibid. c. mandat templum reædificari. 169. 170. per totũ.

D

DANIELIS Prophetia de Ebdomadibus, explicatur. 176. e. 177. 178. per totum.
Deambulatio Dei, hortũ perambulãtis, & uox eius, quid. 253. a. b. c
Dei nomen plurale, ſacroſanctam refert Trinitatem. 195. c
Dei conciones Iſaaco, & Iacobo. 83. e

Dei concio ad Abramum, pro immolatione filij. 79. b
Dei nomen in primo capite Geneſeos, numeri pluralis eſt. 195. c
Deus, in Prothoplaſte adumbratur. 41. f
Deus ſuſcitare CHRISTVM, *ex* CHRISTVS *ſe ipſum ſuſcitare non contradicit.* 86. c
Dei concio, & fœdus, cum Noemo. 68. c
Dei concio expenditur de ſemine mulieris. 35. a
De ortu Seth, & quæ per ipſum adumbrata ſunt ſacramenta. 54. a
Deſertus, per quē ambulauerūt Hebræi, paſſiones crucis ſunt. 136. c
Diem iudicij, nec ſcripturæ teſtimonio, nec ratione humana ſcire poſſumus. 19. a. b
Dies in ſacris literis quandoque pro tempore ponitur. 14. c
Dies, in creatione, num à ueſpera, uel à mane inceperit. 203. e. f
Die quarta, quid factum ſit. 213. b
Die, ſecunda, quid actum ſit. 207. c. *quid in tertia.* 209. a
Diluuij aquæ, & ignis Iudicij, proportionale ſymbolū habent. 20. a
Diluuium quot anni præceſſerunt à translatione Enoch. 56. c
Diluuium nocuit terræ, & ob cathaclyſmum à primeua diſpoſitione deſtituta fuit. 211. c
Doctrina CHRISTI *niſi ſit admixta fidei, ad ſalutem non prodeſt.* 1. e
Ducatus de Iuda, uſque ad Machabeos durauit. 86. e

E

EBDOMADA *ultima, quando incepit.* 179. b
Ebdomadæ, quando incœperunt. 175. f. *quando ſortitæ ſunt finem.* 176. c
Ebdomadæ Danielis quando deciſæ. 176. e
Ebdomadæ cur in tres diſtinctæ ſint partes. 180. e
Ebdomadarum anni, num fuerint ſolares, an Lunares. 175. e
Eccleſia, in Raab nuncios Ioſue excipiente, expreſſa eſt. 158. e. f
Eccleſia quomodo ſit à CHRISTO *plantata tanquam uitis.* 89. e
Eccleſia, conſcia fuit omnis ueritatis. 2. b
Eccleſia in Abelo initium ſumpſit. 103. e
Eccleſia, terra fecunda dicitur, Synagoga uero ſterilis. 53. a
Eccleſia, quomodo ex coſta CHRISTI *formata.* 245. d
Eccleſia, tartareæ reſiſtit poteſtati. *ibidem.* f
Eccleſia, cur ædificata ex imbecillitate CHRISTI, *non ex for-*

titudine. 247.b
Eccleſia poſt reſurrectionem CHRISTI; *Virago dici meruit.* 248.a
Eccleſiæ cenſura in omnibus eſt amplexanda. 2.c
Eliæ oraculum de duratione mundi. 20.d
Electis Dei, munus CHRISTI, *nunquã fuit penitus occultatum.* 1.f
Elias, nũ ſit uiuus in horto uoluptatis, ſiue Paradiſo Domini. 212.g
Enoch, & Elias, num uiui ſint. 212.c
Enos figura gentium fuit. 55.e
Eſau, populus eſt Iſraeliticus, Iacob uerò gentilem deſignat. 106.c
Eſau, in benedictione præuentus à Iacob, Hebræus eſt populus, à Gentili in fide præuentus. 113.b
Etas mundi quinta, ex quadringentibus, & octo annis conſtituta fuit. 160.e
Etas ſexta mundi, quot complexa eſt annos. 167.e. 168. 169. 170
Etates ſeptem, adumbrantur in pluribus. 26.e. 27. *per totum.*
Etates mundi, quot, earumq́; periodi. 24.d
Eua, quomodo ſexta, & ſeptima die ſit facta. 225.b.c
Euangelium CHRISTI, *fons eſt Iacob.* 115.d.e.f
Euangelium, per quos, quibus uerbis, & typis, ſit in quinta ætate uulgatum. 163.e
Euangelium, fœlix, ſignificat nuncium. 28.b
Euangelium, in qualibet eſt promulgatum ætate. 29.f
Euangelium in quinta mundi ætate, quomodo, & quibus typis promulgatum. 164.e
Euangelium, in ſexta ætate, quibus typis, per quos, & quibus ſit Euangelizatum uerbis. 181.e
Euangelium à quibus in ſecunda ætate fuerit prædicatum. 57.b.c
Euangelium Lucæ, in CHRISTI *Genealogia, num deficiat.* 61.a
Euangelium in prima ætate, quomodo ſit manifeſtatum. 34.e
Euangelium quomodo ſit in quarta ætate promulgatum. 139.f
Euangelici excutiuntur typi, qui in ſexta inſtituti erant mundi ætate. 185.d
Euangelici typi, qui in quarta fuerunt ætate excutiuntur. 143.e
Euangeliſtæ quatuor, in quatuor Ezechielis animalibus adumbrati. 185.d. 186. 187. *per totum.*
Exploratores à Ioſue miſſi, Apoſtolorum umbra fuerunt. 158.e
Exploratores Ioſue, montana petentes, progreſſum uerbi Dei expreſſe-

preſſerunt. 159.a
Ezechielis animalia typica, declarantur. 185.d
Ezechielis uaticinium de oſſibus ponitur. 187.d

F

FACIES, *nobiliſſima pars hominis eſt.* 8.c
Famulus Abrahæ, Gabrielis Archangeli figura extitit. 102.e. *ſeu Ioannis Baptiſtæ typum geſſit.* 104.d
Fœminæ, quæ in ſexta floruerunt ætate. 227.b.c
Fideles, ſeu, qui CHRISTO *initiantur, omnia ſpernere pro* CHRISTO *debent.* 55.c. *illi ſoli fidere, & inhærere.* ibidem
Fideles in CHRISTO *ſperant, de ſe uero deſperant:* 55.d
Firmamenti nomine in creatione mundi, quid. 207.c
Fluuius ex horto dimanans, quid. 239.f
Fons Iacob, Euangelium CHRISTI *eſt.* 115.d.e.f
Fratres Iacob, qui ſint. 84.e.f
Furnus ardens ab Abramo per quietem uiſus, quid. 75.f

G

GENTILES *ante Euangelium, non cognoſcebant ſe homines eſſe.* 54.f
Gentes deſignantur in filio prodigo iuniori. 55.a
Gentiles, per Euangeliũ adoptauerunt ſibi CHRISTVM. 130.a.b
Gentilitas, quando adoptauit ſibi CHRISTVM. 130.a
Gladius, & ignis in ſacrificio Iſaac, quid portenderunt. 81.d
Gratia, gratis data, etiam peccatori conceditur. 2.c

H

HABITVS, *& priuatio, diuerſa ratione ſe ſe præcedunt, & ſubſequuntur.* 201.a
Hebræorum nomen, ab Heber deductum. 71.b
Hebræi, onuſti ſpolijs Aegyptiorum, ſaluati per CHRISTVM *Hebræi ſunt, dotibus ſpiritualibus præditi.* 136.a
Hædus in ſcripturis, umbram retinet CHRISTI. 110.c
Henoch adumbrauit CHRISTVM. 55.f
Holocauſtum, ſacrificij CHRISTI *figura extitit.* 141.d
Homo factus fuit à Deo in ſtatu uirili. 210.f
Homo, quomodo mundum repræſentet. 221.a. *cur minor mundus dicatur.* 220. 221. 222. *per totum.*
Homo natura, arbor nuncupatur euerſa. 3.d

Homo, quomodo ad imaginem Dei factus. 120.*a.b*
Hortus uoluptatis fuit, ubi terra nunc eſt promiſſionis. 211.*e.poſt peccatum non fuit neceſſarius, ideo delctus.* 212.*a.b*
Hæreſes unde, & quare ortæ. 98.*e*
Hoſtiæ Deo acceptæ, quæ ſint. 140.*f*

I

IACOB *lenitas, humilitas eſt Gentilium.* 107.*b*
Iacob, & Eſau hiſtoria in omnibus explicatur. 107.*a.b.c*
Iacob, & filiorum eius matrimonium, tractatur. 107.*d*
Iacob, hædum offerens patri pro Eſau, quid. 111.*a.b.c*
Iacob Euangelizauit Iudæ in benedictione. 84.*e*
Iacob uerba ad Iudam, de CHRISTO *exponuntur.* 84.*d.e.f & 85.a.b.c.d.e.f. per totum.*
Iacob luctatur cum Angelo, ac ab eo benedicitur, & quid ſibi uult hoc. 121.*d.e*
Iacob receſſus ab Labano, eo inſalutato, quid. 120.*c*
Iacob ſeruitus pro Rachele, quid ſecundum Augu. ſibi uelit. 119.*f*
Ieremias, undecim uaticinatus eſt annis, ac fere ſemper de CHRISTO. 181.*f*
Ieremiæ prophetia diſcutitur de plorante Rachele. ibidem. tum de nouo fœdere, cum domo Iacob ineundo. 182.*b. tum de eccleſiæ latitudine ibidem.f. in turri Ananehel figurata.* 183.*a*
Ierico, figura eſt huius mundi. 158.*c*
Ignis in ſacrificio uitulæ rubeæ, pro igne inuidie, & etiam charitatis intelligi poteſt. 145.*e.f*
Ignis Deo congruit multis ex cauſis. 3.*c*
Ignis in rubo, diuinitatem in humanitate ſignauit. 3.*e*
Indumentum ex pellibus primis parentibus à Deo datum, quomodo ſit ab eo factum. 251.*d*
In principio, particula prima libri Geneſeos, quatuor modis exponitur. 199.*e*
Ioſue, Arcæ, ac Ierichò typi excutiuntur. 30.*a.b.c.*31.*per totum*
Ioſue quædam facta typica exponuntur. 157.*d*
Ioſeph, fuit typus CHRISTI, *in omnibus.* 122.123.124.125 *per totum.*
Ioſue, quot annis præfuerit Hebræorum populo, non eſt omnino certum. 136.*f*

Ira Dei, non ſe extendit niſi ad quartam generationem. 53.f
Iris in nubibus, CHRISTVM *ſignauit.* 68.e.f
Iridis colores, quomodo fuerint in CHRISTO. 69.a.b
Iſaac uerba ad Eſau, ad uenandum miſſum, explicantur. 109.a.b.c
Iſaac ſacrificandus figura extitit CHRISTI. 80.a.b.c
Iſaac ob amorem Rebeccæ, obitum obliuiſcitur matris, & quid ſibi uult hoc. 106.a
Iſaaci peregrinatio, laborum CHRISTI *ſignum fuit.* 77.a
Iſaac ex promiſſione natus, populus eſt Euangelicus, ex libera coniuge ortus. 100.e
Iſaac matrimonium, & eius typus tractatur. 101.c
Iſaac ſacrificium, miſtice declaratur. 80.81.82.*per totum.*
Iſmael ex Agar & Abramo natus, Hebræorum eſt populus, ſecundum carnem natus non ex promiſſione. 100.d
Iſraelitæ quotis fuære annis in Aegypto ſeruientes. 64.f
Iubileum legis, typum extitit iubilei gratiæ. 18.f
Iudei, maledictum Cayni ſunt aſſequuti. 53.b.c. *Nihil illis proſunt Neomeniæ, & ſolemnitates.* *ibidem*
Iudæi poſſunt à Chriſtianis occidi, hoc tamen prohibet Deus. 53.c
Iudæi, quomodo proſunt fidelibus. 53.c.d
Iudices, & rectores Hebræi populi in quarta ætate quot fuerint. 136.
Iudicium extremum ex quibus coniectari poteſt. 19.c
Iudicij tempus, quibus poſſit dignoſci præſagijs. 22.a
Iupiter, quintæ præfuit diei, & quid ex hoc. 216.c

L

LAPIS *in ſacris literis* CHRISTVM *ſignificat.* 83.f
Lapis exciſus è monte ſine manibus, typum CHRISTI *geſſit.* 191.c
Lex uetus in famulis, & aſino Abrahæ adumbrata fuit, & quomodo. 81.e.f
Lex, bis mille annis duratura, erat uaticinio Heliæ: 51.c
Lex, Euangelio promulgato lætalis effecta eſt. 48.c
Lex à nullo patrum impleta eſt ſine gratia, & ſine fide. 113.e
Legis & ſacerdotij uinculum indiſſolubile eſt. 2.e
Lex Moſis, non Moſis eſt, ſed Dei. 3.b
Lia, domi reſidens, actiuæ uitæ officium exprimit. 119.c.d.e

Lia

Liæ filij, numero ſex, actiones uitæ actiuæ ſunt. 117.a
Liæ famula, quid deſignet, ex qua nati ſunt duo filij Iacob. 117.d
Lignum uitæ in terreſtri Paradiſo quid. 238.d
Lignorum ſtrues in holocauſto, patibulum exprimebat crucis. 143.c
Leo in ſcripturis, ſymbolum eſt IESV CHRISTI. 150.b
Leo in ſacris literis figura, ut plurimum eſt CHRISTI. 85.c
Leonis generoſitas exprimitur, & figuratur in CHRISTO. ibid.d
Locutio Dei, interna, & externa eſſe poteſt. 202.c
Loth è Sodoma erutus, fidelium turbam ſignat. 93.f
Lotthi hiſtoria ad CHRISTVM *pulcherrime applicata. à* 93. *uſque ad* 98.d.
Lotthi filias uinum propinaſſe patri non in Segor, ſed in monte, non uacat miſterio. ibidem. d.e.f
Lotthi uxor in ſtatuam ſalis conuerſa, quid. 96.e.f
Lotthi filiæ, cum patre ebrio concubentes, cuius figuram geſſerint: 97.a
Lucis à tenebris diuiſio, diuiſio eſt fidelis ab infideli. 206.e.f
Luminaria in quarta die creata, unde lucem ſunt conſequuta. 213.b
Luminaria in quarta mundi ætate Moſes, & Aaron extiterunt. 214.a.b
Luna, domina fuit ſecundæ diei. 208.e
Luna, figuram gerit eccleſiæ. ibidem.
Lux in primo die Regenerationis, iuſtitia, fides, et gratia fuit. 206.c
Lux à Deo in prima die creata, num extiterit ſolis, uel ab ea diſtincta. 202.d
Lux prima die creatur, & legi poteſt fiat, & erit. 202.c

M

MAGORVM *fraudes, umbræ fuerunt fraudum* Iudaica*rum.* 134. *per totum.*
Malachiæ prophetia de utroque aduentu CHRISTI *declaratur.* 184.f
Munera Abelis, cur Deus reſpexit, & non Caini. 47.a
Manna in deſerto, euangelium figurauit. 136.c
Mare, mundi figuram gerit. 217.a
Mars præfuit tertiæ diei, & quid ex hoc ſit ſequutum. 211.b
Matrimonium inter Adá, et Heuam, ſeptimo factum eſt die. 225.a
Matrimonium, à cohabitatione parentum, non à reuerentia eorum filios

filios remouet. 243.a
Melchiſedech, quomodo figura fuit CHRISTI. 91.c.d
Mens, non trahitur ex potentia materiæ. 223.a
Mercurius diei quartæ præfuit. 213.f
Miracula CHRISTI *prænunciata ab Eſaia.* 164. c. *Generatio* CHRISTI *diuina à Dauid euangelizata fuit.* 164.a
Miſſæ ſacramentum, & ſacrificium exprimitur. 144.b
Miſſæ in ſacrificio, charitas exprimitur CHRISTI. *ibidem.*c
Mons Moriah, caluarij montis figura fuit. 84.c
Mons ubi ſacrificandus erat Iſaac, Moriah uocabatur. 80.c
Moſem, nudis plantis ad rubum accedere iuſſum, quid. 132. d.e
Moſes, Aegyptium occidens, quid. 131.b
Moſes & Aaron, ad Pharaonem mittuntur. 133.a
Moſes, quomodo typum geſſerit CHRISTI. 130.c
Moſis hiſtoria quo ad omnia deſcribitur. 130. 131. 132. *per totū.*
Moſes, & Aaron in quarta mundi ætate, reſpondent duobus luminaribus in quarta die creata. 214.b.c
Muli, in quinta mundi die, non fuerunt a Deo producti. 218.b
Mulieris, & uiri mens, eiuſdem naturæ eſt. 223.a
Mulierem ad uirum adductam, quid. 242.e
Mundus eſt à Deo per CHRISTVM *creatus.* 13.a
Mundus quomodo à Deo creatus, an in inſtanti, an in tépore. 13.f
Mundus, quo pacto Dei ſimilitudinem gerat. 220. d.e.f
quomodo ſit in homine. 221.a.b.c
Mundus, mari aſſimilatur. 217.a
Mundus, per CHRISTVM *eſt à Deo creatus.* 13. a. *Cur ſex diebus tantum, non pluribus, uel paucioribus abſolutus ſit.* 14.d
Mundus, quomodo ſexta, & ſeptima ſit abſolutus die. 224.f

N

Noe, per unum fere annum manſit in arca. 56.d
Noe, præco iuſtitiæ CHRISTI *fuit.* 57.c.d.e
Noe CHRISTI, *arca uero Eccleſiæ typum geſſit.* 58.a. 59.60 *per totum.*
Nomina ſubſtantiua in diuinis, num multiplicentur. 119.d.e
Nomen Dei, in principio Geneſeos poſitum, numeri pluralis eſt. 195.c
Nubes, inducendæ carnis indicium fuit. 4.a

Nubes in ſacra ſcriptura, quid ſignificent. 69. c. d. e. f
Numerus binarius apud nonnullos infamis eſt. 208. a. *refellitur eorum opinio.* ibidem. b. c

O

OCVLI *primorum parentum, quomodo aperti ſunt poſt peccatum.* 249. a. b. c
Opinio cuiuſdam Rabbini de creatione lucis. 202. f
Oſſa arida Ezechielis, reſurrectionem generalem, & poſtremam Iudæorum ſaluationem adumbrarunt. 187. d
Oſſium uaticinium declaratum habes. 187. 188. 189. *per totum*

P

PARADISVS, *ſiue hortus, à* CHRISTO, *quando cultus extitit.* 240. c
Paſſio CHRISTI *extra portam, quid contulit homini.* 52. c
Paradiſus terreſtris, locus corporeus fuit. 236. f. 237. *per totum. Eccleſiæ geſſit imaginem.* 238. c
Peccatum, ademit uirtutem terræ & ubertatem. 210. f
Pecudum mactatio in lege ueteri, electos adumbrauit homines. 67. e
Peccatum, grauiſſimum eſt, ideo talento plumbeo cōparatum. 4. b
Peregrinatio CHRISTI *in ſuis membris, quamdiu durabit.* 77. c
Pharaonis filia, gentium umbra fuit, qui ſibi CHRISTVM *adoptarunt.* 129. f
Piſces, in quinta creati die, quibus hominibus reſpondeant. 216. d. e
Plagæ decem Aegypti expenduntur. 133. 134. 135. 136. *per totum.*
Pontifex noſter, CHRISTVS *dicitur, & quare.* 38. b
Pontificis iudicio, omnis eſt interpretatio ſubijcienda. 2. d
Poſteriora Dei, quæ ſint. 9. b
Prædicatio CHRISTI *quoto ætatis ſuæ anno incœperit.* 18. d. e. f
Productio rerum, cur ſit attributa Deo, ſub nomine ſingulari, & non plurali. 196. f. 197. a. b. c
Prophetæ plurimi CHRISTI *uitam, & mores euangelizauerunt in quarta mundi ætate.* 164. a. b. c
Prophetæ, & Apoſtoli, nubibus, & columbis ſimiles. 70. a
Pullus alligatus uiti, gentes ſunt, CHRISTO *per fidem ligatæ.* ibidem
Pullus Aſinæ, gentes adumbrauit. 87. e

Pulueris tropo, extrema CHRISTI *denotatur mendicitas.* 235. *f*
Puteus Iacob, CHRISTVM, *& Euangelium eius ſignauit.* 115. *d. e. f.*

R

R A A B, *nuncios Ioſue excipiens, eccleſiæ typum geſſit.* 158. *e. f*
Rachel, cur abſtulit Idola patris, & qui typus in his. 120. *f*
Rachel, & Lia, Labani filiæ, actiua ſunt, & contemplatiua uita. 116. *d. e. f*
Rachel, uitam contemplatiuam deſignat, & quæ ſint contemplationis proprietates. 118. *a. b*
Rachel, cur non multos genuerit filios. 110. *c*
Rachelis famula, quid importet. *ibidem. e. f*
Rauæ Aegypti, Talmud, & Cabala ſunt. 134. *a*
Rebecca ſolicita eſt pro ſalute Iacob, & quid hoc. 114. *d. e. f*
Rebecca uxor Iſaac, eccleſiæ typus fuit. 103. *b*
Rebecca, refocillans camelos, & famulum Abrahæ, quid. 105. *a*
Rebecca, Iacob ſuadens, ut à patre benedictionem accipiat, eccleſia eſt, gentes ad fidem impellens. 110. *a*
Rebeccæ ſterilitas, typus eſt Apoſtolorum ante miſſionem ſpiritus. 106. *b*
Regnum cœli, regmen CHRISTI *eſt.* 191. *b*
Regnum CHRISTI, *intra nos eſt.* *ibidem. c*
Reges, quot habuerint Iſraelitæ, à Salomone, uſque ad Ioachin. 161. *a. b. c. d. e.*
Requies Dei, operis intermiſſio extitit. 226. *a*
Roma ante CHRISTVM *quot annis ædificatur.* 174. *c*
Rubus Moſi, uirga conuerſa in colubrum, & manus eiuſdem in ſinum iniecta, quid portenderint. 89. *b*
Rubus à Moſe uiſus, Hebræum populum figurare potuit. 132. *b.*
& quomodo, explicatur. *ibidem*

S

SACRA *ſcriptura ſignum repræſentat illud, ſuper Cainum à Domino poſitum.* 53. *e*
Sacra ſcriptura, CHRISTVM *occludit.* 10. *b*
Sacra ſcriptura omnis, ex ore Dei proficiſcitur. 13. *b*
Sacrificium animalium, quomodo per omnia correſponderit ſacrificio CHRISTI. 142. *a. b. c*

Sacrificium Abrahæ de uitula trima excutitur. 73.a
Sacrificiũ & oblatio defecerunt in dimidio ultimæ ebdomadæ. 179.e
Sacramentum coniugij CHRISTI *cum eccleſia diſcutitur.* 243.e.f
Salomon, ab inchoato templo, annis præfuit triginta ſeptem. 160.f
Sanguinis oblatio à ſacerdote facta, quid deſignauit. 143.b
Salomonis tempore nullum extitit bellum, ideo Rex pacificus eſt appellatus. 216.e
Sanguis Martirum, quomodo ſit ab eccleſia receptus. 49.b
Sarra uxor Abrahæ typus eſt utriuſque eccleſiæ. 99.d
Sathanas in CHRISTI *infirmitatibus, & paſſionibus eſt hallucinatus.* 69.c
Sathanas, ad decipiendum mulierem, uſus eſt ſerpentis corpore. 248.d
Sathanas ob ſuperbiam indignus cœleſtium ſecretorum. 1.e
Scala à Iacobo uiſa, crucem nobis oſtendit. 83.f
Sceptrum de Iuda, in Ioachino defecit. 86.d
Scriptura ſancta, aquæ aſſimilatur currenti. 133.e
Scriptura ſacra, uelamen quoddam eſt CHRISTI. 11.b.c
Scrupulus in ſupputatione horum annorum, ſiue in modo dicendi. 66.a
Senarius numerus in ſacra ſcriptura, eſt miſterij plenus. 15.d
Serpens æneus, CHRISTI *figura fuit.* 146.c
Serpens qua lingua ſit uſus, cum muliere loquendo. 258.e
Serpentis maledictio diſcutitur. 250.d.e.f
Serpens, quomodo ſit alloquutus mulierem. 248.d
Senſus, & motus, præcipua uitæ argumenta ſunt. 215.c
Sex dierum opificium ponitur; ac eorum arcanum excutitur. 195.c
Sex dies, ſex ſunt mundi ætates. 30.e.f
Sexta mundi die, quæ producta ſint. 218.a
Sex dies creationis, ſex præſagiunt mundi ætates. 253.a
Seth, uultu, & facie referebat Adam patrem eius. 54.a
Sodomæ & Lothi typus. 93.e
Sodomitæ Lothi domum circumdantes, Iudæorum figuram fuerunt CHRISTVM *circumdantium.* 95.f
Sodoma, Sinagogam expreſſit. 94.a
Sol dominatus eſt in mundi exordio. 201.a
Solium ab Eſaia uiſum, quid. 164.e

Sopor

Sopor Abrahæ ad ueſperam, ipſum inuadens, quid. 75.c
Similæ ſacrificium quot modis fiebat. 143.e
Similæ oblatio, quomodo fuerit ſymbolica, reſpectu CHRISTI. 143.f
Spinæ, tribuliq́;, cur à terra producti. 223.c
Spiraculum uitæ, quomodo ſit inſpiratū in faciē CHRISTI. 236.a
Spiritu ſancto afflati homines, Euangelium pandere ſtudent. 105.d
Spiritus qui ferebatur ſuper aquas, quid. 201.c.d.e.f. 202.a.b
Spiritum domini ferri ſuper aquas, quid. 206.a
Statuæ à Nabucdonoſor uiſæ typus excutitur. 109.c
Stella ex Iacob, cur oriunda, cum Dauidi, & Abrahæ fuerit promiſſa. 150.e
Stella ex Iacob, quid. 146.c
Stellæ quarta die creatæ, quibus reſpondeant in quarta mundi ætate. 214.d.e.f
Superhumeralis Aaron figura exprimitur, quo ad omnes eius partes. 153.154.155.156.157
Superhumerale Aaron, congregationem denotauit fidelium. 154.e
Synagogæ peccatum, peccato eſt aſſimilatum Sodomorum. 94.b

T

*T*ABERNACVLVM *cœlum ſignificabat, porta uero eius, tribunal erat diuini iudicij.* 142.b
Templi reædificatio quando incœperit. 171.c
Templum in ſacris literis, eccleſiam quandoque ſignificat: 165.c
Templum ab Eſaia uiſum, quid. 164.e. 165.c. 166. *per totum*
Tempus reædificati templi, ſcopulos patitur. 171.c.d.e.f
Templum ædificari cœptum, anno quarto Salomonis. 136.e
Tenebræ, num præceſſerint lucem in creatione, & quomodo. 200.e
Tenebræ ſuper faciem abyſſi, quid ſignificent. 205.d
Terra, in ſacra ſcriptura, pro hominibus ſumitur. 205.a
Terræ inanitas, & uacuitas, per aliquod tempus durauit. 200.c
Thronus ex igne, in Daniele, tremendum denotat iudicem. 194.d
Torcular uineæ quid. 89.f
Turris in uinea quid eſt. 90.a
Typus expenditur ſtatuæ ex Daniele propheta. 190.c
Typi in Ezechiele obſcuri, à quibus interpretati. 190.b
Typus quatuor animalium ex Daniele, expenditur. 192.a. 193. 194.

194. *per totum*.
Typus oſſium, ex Ezechiele diſcutitur. 187.d
Typus, qui in hiſtoria eſt Ioſeph, excutitur. 122.b
Typus CHRISTI *in Melchiſedech, & Abramo*. 91.c
Typica Ezechielis animalia ponuntur. 185.d

V

V ENTI *quatuor Cardinales in Daniele, quatuor ſignauere tyrannides*. 192.a
Venus, ſextæ præfuit diei. 227.a. *eius benignitas ponitur*. *ibidem*
Vinea a Noe plantata, quem typum geſſit. 89.e
Vinea Noe, CHRISTVM *& eccleſiam perpulchre demonſtrat*. 90.d.e.f.
Vinea Noe, eccleſiam adumbraſſe declaratur. 89.e.f
Viri celebres in ſexta ætate, qui fuerint. 228.c
Virga Moſis, in colubrum uerſa, colubres deuorauit Magorum, & quid hoc. 133.c
Virga Moſi ſerpentes deuorans, Crux CHRISTI *eſt, ſapientes ſæculi reuincens*. 89.b
Virga Moſis crucem adumbrauit, & quomodo. 81.b
Vitula triennis, typum geſſit eccleſiæ. 73.c
Vitulæ rubeæ ſacrificium typice declaratur. 144.f
Vitula rubea, humanitatem figurauit CHRISTI. 145.a.b
Vitæ actiuæ actiones, ſex ſunt. 117.b
Videre Dei, approbare quandoque eſt. 103.c
Vocati, cur non omnes uocationi auſcultent. 45.c
Vocatio ſingulorum, num unius, & paris ſit uirtutis. 45.c
Vox Dei, uocantis Cainum, quid ſignificet. 52.d
Vox ſanguinis CHRISTI, *magis uociferatur quàm Abelis*. 52.f
Vox, nota eſt paſſionis animi. 10.c

Z

ZACHARIAE *uaticinium de Regno* CHRISTI *diſcutitur*. 183.f

FINIS.

Errata interimprimendo, quæ maioris ſunt uiſa momenti.

fol.	ſac.	lin.	
3.	1.	20.	Quem, pro, Qui.
4.	2.	7.	peregrinantur, pto, peregrinarentur.
5.	1.	30.	fortem, pro, forte.
9.	2.	11.	quin, pro, qui.
16.	1.	7.	promiſſas, pro, præmiſſas.
18.	1.	1.	&, pro, etſi.
24.	1.	16.	Antichriſtum, pro, Antichriſti.
28.	2.	27.	perfuſione, pro, profuſione.
29.	1.	16.	reinſeremur, pro, reinſereremur.
38.	2.	10.	eſt, pro, &. Et lin. 35. erant, pro, etunt.
48.	2.	7.	tyrannide, pro, tyrannice.
50.	2.	24.	penitioſior, pto, pernitioſior.
51.	2.	14.	execeretur, pro, execretur.
57.	1.	11.	deficere, pro, defecere.
72.	1.	6.	quo, pro, qua.
75.	1.	18.	Chriſtum, pro, Chriſti. Et ſa. 2. lin. 16. ſunt, pro, ſint.
76.	1.	2.	iudiciis, pro, iudicis.
94.	1.	32.	Cirenenſis, pro, Cirenenſes.
95.	2.	28.	laceſſibant, pro, laceſſebant.
97.	2.	5.	ſapientum, pro, ſapientia. Et li. 10. inſtructus, pro, inſtruens.
110.	1.	8.	mittis, pro, mitis.
119.	2.	7.	interpreto, pro, interpretato.
130.	2.	24.	Conſulit, pro, contulit.
133.	2.	9.	fluuium, pro, fluuiumq́;. Et lin. 22. uerſa, pro, uerſam.
135.	1.	36.	ii, pro, iis.
136.	1.	6.	ex, pro, è.
138.	2.	2.	immeriti, pro, immerito: & poſite, pro, poſiti.
129.	2.	11.	numerarentur, pro, numerentur.
140.	2.	36.	poſt, ſanctus, deeſt, non.
145.	2.	26.	uermen, pro, uermem.
146.	1.	3.	orto, pro, horto.
147.	1.	11.	præcipium, pro, præcipuum.
148.	2.	30.	iusq́;, pro, eiusq́;.
150.	1.	14.	extractus, pro, extinctus.
151.	1.	27.	quæ, pro, quàm.
153.	1.	30.	rugiens, pro, rugiensq́;.
155.	2.	13.	ammitteret, pro, admitteret.
155.	1.	1.	profectioni, pro, perfectioni.
157.	1.	8.	uitis, pro, uictis.
163.	2.	25.	floruerunt, pro, floruerint.
170.	2.	33.	tranſmigrationi, pro, tranſmigratione.
172.	2.	25.	poſt inchoata, deeſt, non.
173.	1.	12.	minori, pro, maiori.
192.	1.	13.	commonentes, pro, commouentes.
198.	1.	4.	errectos, pro, erectos.
201.	1.	25.	eſt, pro, &.
223.	1.	19.	ſeruiet, pro, ſeruiat.
224.	2.	1.	fœcunditate, pro, fœcundatæ.
244.	1.	3.	immerito, pro, in merito.
245.	1.	3.	teſtatur, pro, teſtatus.
246.	2.	22.	paſsionis, pro, paſsione.
254.	2.	27.	ſtimulum, pro, ſtimulus.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN
OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. Aa Bb Cc
Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS, M. D. LXI.

266

Liæ filij, numero ſex, actiones uitæ actiuæ ſunt. 117.a
Liæ famula, quid deſignet, ex qua nati ſunt duo filij Iacob. 117.d
Lignum uitæ in terreſtri Paradiſo quid. 238.d
Lignorum ſtrues in holocauſto, patibulum exprimebat crucis. 143.c
Leo in ſcripturis, ſymbolum eſt IESV CHRISTI. 150.b
Leo in ſacris literis figura, ut plurimum eſt CHRISTI. 85.c
Leonis generoſitas exprimitur, & figuratur in CHRISTO. *ibid.d*
Locutio Dei, interna, & externa eſſe poteſt. 202.c
Loth è Sodoma erutus, fidelium turbam ſignat. 93.f
Lotthi hiſtoria ad CHRISTVM *pulcherrime applicata.* d. 93. *uſque ad* 98.d.
Lotthi filias uinum propinaſſe patri non in Segor, ſed in monte, non uacat miſterio. *ibidem. d. e. f*
Lotthi uxor in ſtatuam ſalis conuerſa, quid. 96.e.f
Lotthi filiæ, cum patre ebrio concubentes, cuius figuram geſſerint: 97.a
Lucis à tenebris diuiſio, diuiſio eſt fidelis ab infideli. 206.e.f
Luminaria in quarta die creata, unde lucem ſunt conſequuta. 213.b
Luminaria in quarta mundi ætate Moſes, & Aaron extiterunt. 214.a.b
Luna, domina fuit ſecundæ diei. 208.e
Luna, figuram gerit eccleſiæ. *ibidem.*
Lux in primo die Regenerationis, iuſtitia, fides, et gratia fuit. 206.c
Lux à Deo in prima die creata, num extiterit ſolis, uel ab ea diſtincta. 202.d
Lux prima die creatur, & legi poteſt fiat, & erit. 202.c

M

MAGORVM *fraudes, umbræ fuerunt fraudum Iudaicarum.* 134. *per totum.*
Malachiæ prophetia de utroque aduentu CHRISTI *declaratur.* 184.f
Munera Abelis, cur Deus reſpexit, & non Caini. 47.a
Manna in deſerto, euangelium figurauit. 136.c
Mare, mundi figuram gerit. 217.a
Mars præfuit tertiæ diei, & quid ex hoc ſit ſequutum. 211.b
Matrimonium inter Adá, et Heuam, ſeptimo factum eſt die. 225.a
Matrimonium, à cohabitatione parentum, non à reuerentia eorum

filios

filios ſemouet. 243.*a*
Melchiſedech, quomodo figura fuit CHRISTI. 91.*c.d*
Mens, non trahitur ex potentia materiæ. 223.*a*
Mercurius diei quartæ præfuit. 213.*f*
Miracula CHRISTI *prænunciata ab Eſaia.* 164. *c. Generatio* CHRISTI *diuina à Dauid euangelizata fuit.* 164. *a*
Miſſæ ſacramentum, & ſacrificium exprimitur. 144.*b*
Miſſæ in ſacrificio, charitas exprimitur CHRISTI. *ibidem.c*
Mons Moriah, caluarij montis figura fuit. 84.*e*
Mons ubi ſacrificandus erat Iſaac, Moriah uocabatur. 80.*e*
Moſem, nudis plantis ad rubum accedere iuſſum, quid. 132. *d.e*
Moſes, Aegyptium occidens, quid. 131. *b*
Moſes & Aaron, ad Pharaonem mittuntur. 133.*a*
Moſes, quomodo typum geſſerit CHRISTI. 130. *c*
Moſis hiſtoria quo ad omnia deſcribitur. 130. 131. 132. *per totú.*
Moſes, & Aaron in quarta mundi ætate, reſpondent duobus luminaribus in quarta die creata. 214. *b.c*
Muli, in quinta mundi die, non fuerunt a Deo producti. 218. *b*
Mulieris, & uiri mens, eiuſdem naturæ eſt. 223. *a*
Mulierem ad uirum adductam, quid. 242. *e*
Mundus eſt à Deo per CHRISTVM *creatus.* 13.*a*
Mundus quomodo à Deo creatus, an in inſtanti, an in tẽpore. 13.*f*
Mundus, quo pacto Dei ſimilitudinem gerat. 220. *d.e.f*
quomodo ſit in homine. 221.*a.b.c*
Mundus, mari aſſimilatur. 217.*a*
Mundus, per CHRISTVM *eſt à Deo creatus.* 13. *a. Cur ſex diebus tantum, non pluribus, uel paucioribus abſolutus ſit.* 14. *d*
Mundus, quomodo ſexta, & ſeptima ſit abſolutus die. 224.*f*

N

Noe, per unum fere annum manſit in arca. 56.*d*
Noe, præco iuſtitiæ CHRISTI *fuit.* 57.*c.d.e*
Noe CHRISTI, *arca uero Eccleſiæ typum geſſit.* 58.*a.* 59.60 *per totum.*
Nomina ſubſtantiua in diuinis, num multiplicentur. 119. *d.e*
Nomen Dei, in principio Geneſeos poſitum, numeri pluralis eſt. 195. *c*
Nubes, induendæ carnis indicium fuit. 4.*a*

Nubes in ſacra ſcriptura, quid ſignificent. 69. c. d. e. f
Numerus binarius apud nonnullos infamis eſt. 208. a. *refellitur eorum opinio.* *ibidem.* b. c

O

OCVLI *primorum parentum, quomodo aperti ſunt poſt peccatum.* 249. a. b. c
Opinio cuiuſdam Rabbini de creatione lucis. 202. f
Oſſa arida Ezechielis, reſurrectionem generalem, & poſtremam Iudæorum ſaluationem adumbrarunt. 187. d
Oſſium uaticinium declaratum habes. 187. 188. 189. *per totum*

P

PARADISVS, *ſiue hortus, à* CHRISTO, *quando cultus extitit.* 240. c
Paſſio CHRISTI *extra portam, quid contulit homini.* 52. c
Paradiſus terreſtris, locus corporeus fuit. 236. f. 237. *per totum. Eccleſiæ geſſit imaginem.* 238. c
Peccatum, ademit uirtutem terræ & ubertatem. 210. f
Pecudum mactatio in lege ueteri, electos adumbrauit homines. 67. e
Peccatum, grauiſſimum eſt, ideo talento plumbeo cōparatum. 4. b
Peregrinatio CHRISTI *in ſuis membris, quamdiu durabit.* 77. e
Pharaonis filia, gentium umbra fuit, qui ſibi CHRISTVM *adoptarunt.* 129. f
Piſces, in quinta creati die, quibus hominibus reſpondeant. 216. d. e
Plagæ decem Aegypti expenduntur. 133. 134. 135. 136. *per totum.*
Pontifex noſter, CHRISTVS *dicitur, & quare.* 38. b
Pontificis iudicio, omnis eſt interpretatio ſubijcienda. 2. d
Poſteriora Dei, quæ ſint. 9. b
Prædicatio CHRISTI *quoto ætatis ſuæ anno inceperit.* 18. d. e. f
Productio rerum, cur ſit attributa Deo, ſub nomine ſingulari, & non plurali. 196. f. 197. a. b. c
Prophetæ plurimi CHRISTI *uitam, & mores euangelizauerunt in quarta mundi ætate.* 164. a. b. c
Prophetæ, & Apoſtoli, nubibus, & columbis ſimiles. 70. a
Pullus alligatus uiti, gentes ſunt, CHRISTO *per fidem ligatæ.* *ibidem*
Pullus Aſinæ, gentes adumbrauit. 87. e

Pul-

Pulueris tropo, extrema CHRISTI *denotatur mendicitas.* 235. *f*
Puteus Iacob, CHRISTVM, *& Euangelium eius ſignauit.* 115. *d. e. f.*

R

RAAB, *nuncios Ioſue excipiens, eccleſiæ typum geſſit.* 158. *e. f*
Rachel, cur abſtulit Idola patris, & qui typus in his. 120. *f*
Rachel, & Lia, Labami filiæ, actiua ſunt, & contemplatiua uita. 116. *d. e. f*
Rachel, uitam contemplatiuam deſignat, & quæ ſint contemplationis proprietates. 118. *a. b*
Rachel, cur non multos genuerit filios. 110. *c*
Rachelis famula, quid importet. ibidem. *e. f*
Rauæ Aegypti, Talmud, & Cabala ſunt. 154. *a*
Rebecca ſolicita eſt pro ſalute Iacob, & quid hoc. 114. *d. e. f*
Rebecca uxor Iſaac, eccleſiæ typus fuit. 103. *b*
Rebecca, refocillans camelos, & famulum Abrahæ, quid. 105. *a*
Rebecca, Iacob ſuadens, ut à patre benedictionem accipiat, eccleſia eſt, gentes ad fidem impellens. 110. *a*
Rebeccæ ſterilitas, typus eſt Apoſtolorum ante miſſionem ſpiritus. 106. *b*
Regnum cœli, regmen CHRISTI *eſt.* 191. *b*
Regnum CHRISTI, *intra nos eſt.* ibidem. *c*
Reges, quot habuerint Iſraelitæ, à Salomone, uſque ad Ioachim. 161. *a. b. c. d. e.*
Requies Dei, operis intermiſſio extitit. 226. *a*
Roma ante CHRISTVM *quot annis ædificatur.* 174. *c*
Rubus Moſi, uirga conuerſa in colubrum, & manus eiuſdem in ſinum iniecta, quid portenderint. 89. *b*
Rubus à Moſe uiſus, Hebræum populum figurare potuit. 132. *b.* *& quomodo, explicatur.* ibidem

S

SACRA *ſcriptura ſignum repræſentat illud, ſuper Cainum à Domino poſitum.* 53. *e*
Sacra ſcriptura, CHRISTVM *occludit.* 10. *b*
Sacra ſcriptura omnis, ex ore Dei proficiſcitur. 13. *b*
Sacrificium animalium, quomodo per omnia correſponderit ſacrificio CHRISTI. 142. *a. b. c*

Sacriſicium Abrahæ de uitula trima excutitur. 73.a
Sacrificiũ & oblatio defecerunt in dimidio ultimæ ebdomadæ. 179.e
Sacramentum coniugij CHRISTI cum eccleſia diſcutitur. 243.e.f
Salomon, ab inchoato templo, annis præfuit triginta ſeptem. 160.f
Sanguinis oblatio à ſacerdote facta, quid deſignauit. 143.b
Salomonis tempore nullum extitit bellum, ideo Rex pacificus eſt appellatus. 216.c
Sanguis Martirum, quomodo ſit ab eccleſia receptus. 49.b
Sarra uxor Abrahæ typus eſt utriuſque eccleſiæ. 99.d
Sathanas in CHRISTI infirmitatibus, & paſſionibus eſt hallucinatus. 69.c
Sathanas, ad decipiendum mulierem, uſus eſt ſerpentis corpore. 248.d
Sathanas ob ſuperbiam indignus cœleſtium ſecretorum. 1.e
Scala à Iacobo uiſa, crucem nobis oſtendit. 83.f
Sceptrum de Iuda, in Ioachino defecit. 86.d
Scriptura ſancta, aquæ aſſimilatur currenti. 133.e
Scriptura ſacra, uelamẽ quoddam eſt CHRISTI. 11.b.c
Scrupulus in ſupputatione horum annorum, ſiue in modo dicendi. 66.a
Senarius numerns in ſacra ſcriptura, eſt miſterij plenus. 15.d
Serpens æneus, CHRISTI figura fuit. 146.c
Serpens qua lingua ſit uſus, cum muliere loquendo. 258.e
Serpentis maledictio diſcutitur. 250.d.e.f
Serpens, quomodo ſit alloquutus mulierem. 248.d
Senſus, & motus, præcipua uitæ argumenta ſunt. 215.c
Sex dierum opificium ponitur; ac eorum arcanum excutitur. 195.c
Sex dies, ſex ſunt mundi ætates. 30.e.f
Sexta mundi die, quæ producta ſint. 218.a
Sex dies creationis, ſex præſagiunt mundi ætates. 233.a
Seth, uultu, & facie referebat Adam patrem eius. 54.a
Sodomæ & Lothi typus. 93.e
Sodomitæ Lothi domum circumdantes, Iudæorum figuram fuerunt CHRISTVM circumdantium. 95.f
Sodoma, Sinagogam expreſſit. 94.a
Sol dominatus eſt in mundi exordio. 204.a
Solium ab Eſaia uiſum, quid. 164.e

Sopor Abrahæ ad ueſperam, ipſum inuadens, quid. 75.c
Similæ ſacrificium quot modis fiebat. 143.e
Similæ oblatio, quomodo fuerit ſymbolica, reſpectu CHRISTI. 143.f
Spinæ, tribuliq́;, cur à terra producti. 223.c
Spiraculum uitæ, quomodo ſit inſpiratū in faciē CHRISTI. 236.a
Spiritu ſancto afflati homines, Euangelium pandere ſtudent. 105.d
Spiritus qui ferebatur ſuper aquas, quid. 201.c.d.e.f. 202.a.b
Spiritum domini ferri ſuper aquas, quid. 206.a
Statuæ à Nabucdonoſor uiſæ typus excutitur. 109.c
Stella ex Iacob, cur oriunda, cum Dauidi, & Abrahæ fuerit promiſſa. 150.e
Stella ex Iacob, quid. 146.c
Stellæ quarta die creatæ, quibus reſpondeant in quarta mundi ætate. 214.d.e.f
Superhumeralis Aaron figura exprimitur, quo ad omnes eius partes. 153.154.155.156.157
Superhumerale Aaron, congregationem denotauit fidelium. 154.e
Synagogæ peccatum, peccato eſt aſſimilatum Sodomorum. 94.b

T

TABERNACVLVM *cœlum ſignificabat, porta uero eius, tribunal erat diuini iudicij.* 142.b
Templi reædificatio quando incœperit. 171.c
Templum in ſacris literis, eccleſiam quandoque ſignificat. 165.c
Templum ab Eſaia uiſum, quid. 164.e.165.c.166.per totum
Tempus reædificati templi, ſcopulos patitur. 171.c.d.e.f
Templum ædificari cœptum, anno quarto Salomonis. 136.e
Tenebræ, num præceſſerint lucem in creatione, & quomodo. 200.e
Tenebræ ſuper faciem abyſſi, quid ſignificent. 205.d
Terra, in ſacra ſcriptura, pro hominibus ſumitur. 205.a
Terræ inanitas, & uacuitas, per aliquod tempus durauit. 200.c
Thronus ex igne, in Daniele, tremendum denotat iudicem. 194.d
Torcular uineæ quid. 89.f
Turris in uinea quid eſt. 90.a
Typus expenditur ſtatuæ ex Daniele propheta. 190.c
Typi in Ezechiele obſcuri, à quibus interpretati. 190.b
Typus quatuor animalium ex Daniele, expenditur. 192.a.193.194.

Zz 2

194. per totum.
Typus oſſium, ex Ezechiele diſcutitur. 187.d
Typus, qui in hiſtoria eſt Ioſeph, excutitur. 122.b
Typus CHRISTI *in Melchiſedech, & Abramo.* 91.c
Typica Ezechielis animalia ponuntur. 185.d

V

*V*ENTI *quatuor Cardinales in Daniele, quatuor ſignauere tyrannides.* 192.a
Venus, ſextæ præfuit diei. 227.a. *eius benignitas ponitur.* ibidem
Vinea a Noe plantata, quem typum geſſit. 89.e
Vinea Noe, CHRISTVM *& eccleſiam perpulchre demonſtrat.* 90.d.e.f.
Vinea Noe, eccleſiam adumbraſſe declaratur. 89.e.f
Viri celebres in ſexta ætate, qui fuerint. 228.c
Virga Moſis, in colubrum uerſa, colubres deuorauit Magorum, & quid hoc. 133.c
Virga Moſi ſerpentes deuorans, Crux CHRISTI *eſt, ſapientes ſæculi reuincens.* 89.b
Virga Moſis crucem adumbrauit, & quomodo. 81.b
Vitula triennis, typum geſſit eccleſiæ. 73.c
Vitulæ rubeæ ſacrificium typice declaratur. 144.f
Vitula rubea, humanitatem figurauit CHRISTI. 145.a.b
Vitæ actiuæ actiones, ſex ſunt. 117.b
Videre Dei, approbare quandoque eſt. 203.c
Vocati, cur non omnes uocationi auſcultent. 45.c
Vocatio ſingulorum, num unius, & paris ſit uirtutis. 45.c
Vox Dei, uocantis Cainum, quid ſignificet. 52.d
Vox ſanguinis CHRISTI*, magis uociferatur quàm Abelis.* 52.f
Vox, nota eſt paſſionis animi. 10.c

Z

ZACHARIAE *uaticinium de Regno* CHRISTI *diſcutitur.* 183.f

FINIS.

Errata interimprimendo, quæ maioris ſunt uiſa momenti.

fol.	ſac.	lin.	
3.	1.	20.	Quem, pro, Qui.
4.	2.	7.	peregrinantur, pro, peregrinarentur.
5.	1.	30.	ſortem, pro, ſorte.
9.	2.	11.	quin, pro, qui.
16.	1.	7.	promiſſas, pro, præmiſſas.
18.	1.	1.	&, pro, etſi.
24.	1.	16.	Antichriſtum, pro, Antichriſti.
28.	2.	27.	perfuſione, pro, profuſione.
29.	1.	16.	reinſeremur, pro, reinſereremur.
38.	2.	10.	eſt, pro, &. Et lin. 35. erant, pro, erunt.
48.	2.	7.	tyraunide, pro, tyrannice.
50.	2.	24.	penitioſior, pro, pernitioſior.
51.	2.	14.	execeretur, pro, execretur.
57.	1.	11.	deficere, pro, defecere.
72.	1.	6.	quo, pro, qua.
75.	1.	18.	Chriſtum, pro, Chriſti. Et ſa. 2. lin. 16. ſunt, pro, ſint.
76.	1.	2.	iudiciis, pro, iudicis.
94.	1.	32.	Cirenenſis, pro, Cirenenſes.
95.	2.	28.	laceſſabant, pro, laceſſebant.
97.	2.	5.	ſapientum, pro, ſapientia. Et li. 10. inſtructus, pro, inſtruens.
110.	1.	8.	mittis, pro, mitis.
119.	2.	7.	interpreto, pro, interpretato.
130.	2.	24.	Conſulit, pro, contulit.
133.	2.	9.	fluuinm, pro, fluuiumq;. Et lin. 22. uerſa, pro, uerſam.
135.	1.	36.	ii, pro, iis.
136.	1.	6.	ex, pro, è.
138.	2.	2.	immeriti, pro, immerito: & poſite, pro, poſiti.
129.	2.	11.	uumerarentur, pro, numerentur.
140.	2.	36.	poſt, ſanctus, deeſt, non.
145.	2.	26.	uermen, pro, uermem.
146.	1.	2.	orto, pro, horto.
147.	1.	11.	præcipium, pro, præcipuum.
148.	2.	30.	iusq;, pro, eiusq;.
150.	1.	14.	extractus, pro, extinctus.
151.	1.	27.	quæ, pro, quàm.
153.	1.	30.	rugiens, pro, rugiensq;.
155.	2.	13.	ammitteret, pro, admitteret.
155.	1.	1.	profectioni, pro, perfectioni.
157.	1.	8.	uitis, pro, uictis.
163.	2.	25.	floruerunt, pro, floruerint.
170.	2.	33.	tranſmigrationi, pro, tranſmigratione.
172.	2.	25.	poſt inchoata, deeſt, non.
173.	1.	12.	minori, pro, maiori.
192.	1.	13.	commonentes, pro, commouentes.
198.	1.	4.	errectos, pro, erectos.
201.	1.	25.	eſt, pro, &.
223.	1.	19.	ſeruiet, pro, ſeruiat.
224.	2.	1.	fœcunditate, pro, fœcundatæ.
244.	1.	3.	immerito, pro, in merito.
245.	1.	3.	teſtatur, pro, teſtatus.
246.	2.	22.	paſsionis, pro, paſsione.
254.	2.	27.	ſtimulum, pro, ſtimulus.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN
OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. Aa Bb Cc
Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS, M. D. LXI.

266

Cav. G. DI GIACOMO
1972